KALENDARIA
ECCLESIÆ UNIVERSÆ
TOMUS QUARTUS.

KALENDARIA
ECCLESIÆ UNIVERSÆ

IN QUIBUS

TUM EX VETUSTIS MARMORIBUS, TUM EX CODICIBUS, TABULIS, PARIETINIS, PICTIS, SCRIPTIS, SCALPTISVE, SANCTORUM NOMINA, IMAGINES, ET FESTI PER ANNUM DIES

ECCLESIARUM ORIENTIS, ET OCCIDENTIS,

PRÆMISSIS UNIUSCUJUSQUE ECCLESIÆ ORIGINIBUS

RECENSENTUR, DESCRIBUNTUR, NOTISQUE ILLUSTRANTUR

STUDIO, ET OPERA

JOSEPHI SIMONII ASSEMANI

BIBLIOTHECÆ VATICANÆ PRÆFECTI, ET SACROSANCTÆ BASILICÆ PRINCIPIS APOSTOLORUM DE URBE CANONICI.

TOMUS QUARTUS.

KALENDARIA ECCLESIÆ SLAVICÆ, SIVE GRÆCO-MOSCHÆ.

ROMÆ, MDCCLV.

SUMPTIBUS FAUSTI AMIDEI

BIBLIOPOLÆ IN VIA CURSUS.

SUPERIORUM FACULTATE.

SANCTISSIMO PATRI

BENEDICTO XIV.

PONT. OPT. MAX.

JOSEPH SIMONIUS ASSEMANUS

SEMPITERNAM FELICITATEM.

SI qua eſt ullius gentis, aut ævi hiſtoria, BEATISSIME PATER, quæ ad poſterorum memoriam tranſmitti mereatur, ea eſt profecto Sla-

vicæ

vicæ gentis illius, quæ ab exilibus principiis orta, in validiſſimam nationem excreſcens, late circumquaque vicinos Orientis, & Occidentis populos in jus ſuum ita traduxit, ut a primæva illa feritate ad meliorem cultum translata, Grȩcam Latinamque Eccleſiam toto Orbe diffuſam, in ſe una videatur complecti. Quis enim putaſſet, e media inter Volgam & Boryſthenem vaſtiſſima illa Hyperborea regione, quam Scythiam Veteres appellant, denſiſſimis quondam non minus Ethnicȩ ſuperſtitionis, quam barbaricæ feritatis tenebris Gentem poſt tot ſæcula involutam, ſurrecturam, quæ dum in penitiores Byzantini atque Germanici Imperii partes invadens, eas deletis, aut in captivitatem abductis incolis occupat, adſpirante demum Divini numinis gratia, inveteratam ævo, armorumque potentia ſuffultam ſuperſtitionem excuteret, everteret, deleret, & quam prius totis viribus exagitabat, Chriſtianæ Religioni colla ſubmitteret?

Ni-

Nimirum, ut tantæ molis conatus non in irritum cederet, ſed felicem ſortiretur effectum (ut id de Slavis dicam, quod in Sacris literis [1] de Abrahamo Hebræorum Patriarcha ſcriptum legitur) neceſſe fuit, egredi Slavos de terra ſua, & de cognatione ſua, & de domo patrum ſuorum, & venire in terram, quam Deus illis præparaverat. Ut vero faceret illos Deus in gentem magnam, & benediceret eis, & magnificaret nomen eorum; in id Tui, SANCTISSIME PATER, Deceſſores Summi Pontifices, Nicolaus, Hadrianus, Joannes, Innocentius, aliique operam ſuam ſtudiumque impenderunt: qui, miſſis doctrina ac pietate præſtantiſſimis Legatis, ſcriptiſque nervoſiſſimis Epiſtolis, Orthodoxa illos fide imbuendos curarunt, ſimulque ut patrio, ideſt, Slavonico ſermone in Divinis celebrandis uti poſſent, benigne conceſſerunt.

Huic igitur tam memorabili argu-

mento

(1) *Geneſ. cap.* 12.

mento dum aliquid curæ impendere, censeo, dumque istiusmodi rerum apud ipsos Slavos gestarum monimenta è tenebris eruta colligere, & expolire pro viribus conor; quin Tuo Nomini, PONTIFEX SAPIENTISSIME, id qualecumque est operis ac laboris, nuncupandum esset, dubium mihi nullum fuit. Debent quippe Tibi Slavi, quod de illis non minus, quam reliqui Decessores Tui, optime meruisti. Sive enim ii Græcum Ritum in Russia & Polonia; sive Latinum in Illyrico & Dalmatia colant, uberrima in utrosque Apostolicæ providentiæ ac benevolentiæ Tuæ argumenta exhibuisti. Tres advoco præclaros illos, omnigenaque doctrina & sapientia refertos, qui jam in publicam utilitatem typis prodiere, Epistolarum Tuarum, atque Pontificiarum Constitutionum Libros (ut de ceteris, qui nondum in lucem emissi sunt, sileam:) quibus Libris, etsi ad omnes Christifideles tum in Ditione Ecclesia-

stica,

ſtica, & in reliquis Italiæ atque Europæ partibus commorantes, tum longiſſimis etiam locorum intervallis diſtantes, Paſtoralis Tua Vigilantia ſeſe paterna caritate extendit, omnemque curam ac ſtudium adhibet, ut ubique terrarum Catholicæ Fidei integritas, Eccleſiaſticæ diſciplinæ nitor, probitaſque morum, ſarta tecta ſerventur; non minoribus tamen Pontificiæ ſollicitudinis ſtudiis in eos intendit, qui vitæritu umque genere inter ſe differentes, Slavicam Eccleſiam Latinis Græciſque ceremoniis ornatam conſtituunt.

Quum enim è ſublimi Sedis Apoſtolicæ ſpecula Dominicum Gregem à Paſtorum Principe curæ Tuæ commendatum, SANCTE PATER, circumſpiceres, probeque intelligeres, opportunum eſſe, ut qui in Dalmatiæ (2) Diœceſibus à Serviano Schiſmate ad verum Chriſti ovile redierint, aut redituri eſſent, Presby-

b teros

(2) *Bullar. Tom.* 1. *pag.* 221. *Conſtit.* 63. E ſublimi Sedis Apoſtolicæ ſpecula. *Dat. die* 4. *Octob.* 1742. *Pontif. III.*

teros & Ecclesiasticæ Hierarchiæ reliquos haberent à Catholico Episcopo consecratos Græco ipsorum Slavico, sive Ruthenico Ritu; quumque nullus ibi adesset Orthodoxus Græci Ritus Antistes, qui suæ gentis Catholicos Clericali militiæ dare nomen cupientes initiaret; optimum visum Tibi fuit, Latino Episcopo Auxerensi, Literarii Illyrici sermonis ab ea natione ad Sacras functiones adhibiti perito, tribuere facultatem cooptandi in Ecclesiasticos Ordines eodem Græco-Slavonico Ritu, non modo in propria, sed etiam in alienis Diœcesibus Dalmatiæ, Venetorum imperio subjectis: ut nempe absurda illa, & Sacris Canonibus vetita consuetudo abrumperetur, Sacros Ordines à Schismaticis Episcopis accipiendi. Atque ita Græco-Slavis Orthodoxam religionem colentibus consuluisti, ut discissa cum Schismaticis Præsulibus societate, occulte inde Schismatis aut hæreseos venenum non haurirent.

Lati-

Latinis quoque Presbyteris Apoſtolicas Miſſiones per Ruſſiam [3] Polonicam exercentibus, aliiſque Sacerdotibus in Montibus Pokuciæ, in Podolia, in vaſtiſſimis Ukrainæ regionibus, & in univerſa fere Ruſſia, Alba nuncupata, degentibus, ubi frequentes quidem ſunt Ruthenorum Unitorum Eccleſiæ, rariſſimæ vero Latini Ritus, per Apoſtolica Scripta providiſti, ut ipſi, & eorum quilibet, in Eccleſiis Ruthenorum Unitorum, deficientibus lapideis Altarium Tabulis rite conſecratis, ſuper ſacris eorumdem Ruthenorum Antimenſiis, Miſſarum ſolemnia celebrare; atque etiam in hujuſmodi celebratione eorumdem Calicibus ſtanneis uti libere & licite poſſent; ea videlicet probata confirmataque Sanctione, quæ olim, Epiſcopo [4] Vilnenſi rogante, edita fuerat,

 ut

(3) *Bullar. Tom.3. pag.359. Conſtit.43.* Impoſito Nobis Apoſtolicæ ſervitutis officio. *Dat. an. Incar. Dominicæ* 1751. IV. *Kal. Aprilis Pontific. XI.*

(4) *Anno* 1602. *Indultum pro Diœceſi Vilnenſi conceſſum a Sac. Congregatione Cardinalium Inquiſitorum Generalium a Clemente Papa VIII. approbatum.*

ut Sacerdotes Rutheni non Schiſmatici, in Eccleſiis Catholicorum Ritus Latini, Altaribus, Calicibus, & Veſtibus ſacris eorumdem Catholicorum uti, & Miſſam celebrare poſſint, in caſu neceſſitatis, ac etiam ſolùm devotionis cauſa, dummodo Ritu Rutheno celebrent. Et e contrario, Sacerdotes Ritus Latini in Eccleſiis Ruthenorum non Schiſmaticorum, Altaribus, & Calicibus, ac Veſtibus ſacris uti, & Miſſam celebrare valeant, Ritu tamen Latino. Et prædicta ſerventur, ſecluſo omni ſcandalo, & de licentia Prælatorum, & Rectorum ipſarum Eccleſiarum.

Qua ſapientiſſima Conſtitutione illud iterum iterumque palam feciſti, Sanctissime Pontifex, quod in aliis Tuis (5) doctiſſimis Decretis ſtatueras, numquam videlicet Eccleſiæ Latinæ men-

(5) *Bullar. Tom.* 1. *pag.* 167. *Conſtit.* 57. Etſi Paſtoralis. *Dat. anno* 1742. VII. *Kalend. Junii Pontif. an. II.*

Ibid. pag. 290. *Conſtit.* 87. Demandatum cælitus. *Dat. an.* 1743. *die* 24. *Decemb. Pontific. IV.*

Bullar. Tom. 3. *pag.* 363. *Conſtit.* 44. Etſi perſuaſum habemus. *Dat. an.* 1751. *die* 20. *April. Pontific. XI.*

mentem fuiſſe, ut Græcorum Ritus deſtrueret; quin potius eorum conſervationi, quantum fas eſſet, nec non eorumdem apud Græcos obſervationi proſpexiſſe: ſic tamen (quemadmodum in alia Conſtitutione decreviſti:) ut ea quæ in quibuſvis Eccleſiis ſapienter ſtatuta & ſanctiſſime cuſtodita reperirentur, non ſolum inviolabili etiam Supremæ Apoſtolicæ auctoritatis ac firmitatis robore communire Romana Eccleſia omnium Catholici Orbis Eccleſiarum Mater & Magiſtra ſtuduerit; verum etiam Apoſtolicis ipſe mandatis in poſterum ſervanda præceperis in Meſſanenſi Collegiata Eccleſia (6) ſub invocatione Sanctæ Mariæ *del Grafeo*, Catholica nuncupata, cui Protopapas præeſt, ubi Divina Officia, & ſacroſanctum Miſſæ Sacrificium Græco quidem ſermone, ſed Latino Romano Ritu celebratur, & Sanctiſſimum Euchariſtiæ

Sa-

(6) *Bullar. Tom.* 1. *pag.* 266. *Conſtit.* 81. Romana Eccleſia. *Dat. an.* 1743. *die* 18. *Martii Pont. III.*

Sacramentum in Azymo conficitur, sacræ quoque Vestes, & Sacerdotalia indumenta, ad instar Latinorum, adhibentur, & dies Festi juxta Kalendarium Gregorianum servantur: in eadem proinde Ecclesia neque Protopapam, neque reliquum deinceps perpetuis futuris temporibus Clerum ullum omnino cooptari jussisti, nisi eodem Ritu Græco-Latino utentes.

Atque hæc in gratiam privatarum quarumdam Ecclesiarum, diversis in Divinorum Officiorum & Sacrosancti Missæ Sacrificii celebratione Ritibus & Linguis, per Sacros Canones & Apostolicas Sanctiones comprobatis, utentium, antiqua earum jura & consuetudines confirmans, sapientissime edixisti. Ceterum de Ritibus & moribus tam Ecclesiæ Græco-Slavicæ, quam Slavo-Latinæ illud generatim statuendum decrevisti, nihil esse innovandum aut inducendum, quod integram exactamque eorumdem observationem imminuat.

nuat. Quamobrem ut in Russia, & Lithuania, ubi nationis Ruthenæ cum Sede Apostolica Unio à temporibus Clementis VIII. decreta, ad hanc usque diem felicissime viget, Græcus Slavico sermone Ritus, Pontificia comprobatione firmatus, in suo robore permaneret, atque a Ruthenis integre inviolateque coleretur, (præter alias de Ritibus Ecclesiæ Græcæ servandis jam editas Sanctiones) id maxime in causa fuit, quod Ruthenorum Unitorum Episcopi, gentem suam è Ruthenico Ritu ad Latinum transire (quemadmodum frequenter antea fiebat, quum ejurato Schismate ad Catholicam communionem revertebantur) ægre admodum molesteque ferentes, porrectis Sanctæ (7) Sedi precibus impetrarunt, ut, si non Laicis Ruthenis, saltem Presbyteris,

(7) *Decretum* 1. *sub die* 7. *Februar.* 1624. Ne de cetero Ruthenis Unitis, sive Laicis sive Ecclesiasticis tam Secularibus, quam Regularibus &c.

Decretum 2. *sub die* 7. *Julii* 1624. Ne de cetero Presbyteris & aliis Ecclesiasticis Ruthenorum Unitorum &c.

ris, aliisque Ecclesiasticis, ac præsertim Monachis Sancti Basilii, ad Latinas ceremonias quacumque de causa etiam urgentissima, sine speciali Sedis Apostolicæ facultate, transitus denegaretur. Hoc vero ipsum, quod Urbanus VIII. probaverat, fuit a Te non semel laudatum decretumque. Zamoscianam præterea Synodum anno 1720. sedente Clemente XI., ab Episcopis Ruthenis celebratam, in qua Slavicæ Linguæ in Divinis celebrandis usus inter alia commendatur, quum a Secretis Congregationis S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum operam dares, PATER BEATISSIME, ab Innocentio XIII. confirmatam, deinde a Benedicto XIII. per Apostolicas Literas probatam, Tua [S] etiam Constitutione servandam esse declarasti, qua Unionem omnium Monasteriorum Ordinis Divi Basilii Ruthenorum tam Lithua-

(S) *Bullar. Tom.* 1. *pag.* 346. *Constit.* 98. Inter plures. *Dat. an.* 1744. *die* 2. *Maji Pontific. IV.*

thuaniæ, quàm Russiæ seu Poloniæ in unicam Congregationem duabus Provinciis compositam, non modo libenti animo adductus es, ut approbares; verum etiam plura Decreta ad ipsius præclari Basiliani Ordinis regimen spectantia adjecisti, datis antea ad Archiepiscopum (9) totius Russiæ Metropolitanum, nec non ad Episcopos Ruthenos Literis, ut Unionem eorumdem Sancti Basilii Monachorum sub unico Proto-Archimandrita promoveant & foveant.

Eximiis hisce Tuis in Rutheno-Græcum, seu Græco-Slavum Ritum promeritis jungenda sunt ea quæ peculiaria sunt Ecclesiastici Ritus Slavo-Latini. Hunc quidem Ritum Joannes VIII. Pontifex, Decessor Tuus, postquam de Orthodoxa Sancti Methodii Slavorum in Moravia Episcopi fide, deque accurata per ipsum aut fratrem ejus San-

c ctum

(9) *Bullar. Tom.* 1. *pag.* 217. *Constit.* 66. Etsi dubitare non possumus. *Dat. an.* 1742. *die* 27. *Novemb. Pont.* III.

ctum Cyrillum elaborata Sacrarum Scripturarum Divinorumque Officiorum in ſermonem Slavicum translatione edoctus fuiſſet, Slavis Latinæ Eccleſiæ in Moravia addictis conceſſit, ad Sfentopulchum (10) Moraviæ Principem ſic ſcribens: *Slavonicas Literas a Conſtantino quodam Philoſopho repertas, quibus Deo laudes debitæ reſonant, jure laudamus, &, ut in eadem lingua Chriſti Dei noſtri præconia & opera enarrentur, jubemus*. Et paucis interjectis. *Nec ſane Fidei, vel doctrinæ aliquid obſtat, ſive Miſſas in eadem Slavonica Lingua canere, ſive ſacrum Evangelium, vel Lectiones Divinas Novi & Veteris Teſtamenti bene translatas & interpretatas legere, aut alia Horarum Officia omnia pſallere*. Additque: *Jubemus tamen, ut in omnibus Eccleſiis terræ veſtræ, propter majorem honorificentiam, Evange-*

lium

(10) *Jo: PP. VIII. epiſt.* 247. *ann.* 880. *ad Sfentopulchum Moraviæ Principem*.

Benedictum XIV. *Pont. Max. olim Proſper Cardin. de Lambertinis de Sacroſanct. Miſs. Sacrific. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 10.

lium Latine legatur , & postmodum Slavonica Lingua translatum , in auribus populi Latina verba non intelligentis annuncietur . Et , si Tibi , & Judicibus tuis placet , Missas Latina Lingua magis audire , præcipimus , ut Latine Missarum Tibi solemnia celebrentur . Ex quo factum est , ut non in Moravia solum , sed etiam in Dalmatia & Illyrico , alicubi Slavice Missarum solemnia Divinaque Officia celebrentur : alicubi Latine ; & in quibusdam Ecclesiis , postquam Evangelium Latine lectum est, Slavonico sermone traslatum in auribus populi, Latina verba non intelligentis , annuncietur . Porro quum Slavonicæ linguæ in Sacris peragendis usum ceteri post Joannem VIII. Romani Pontifices probassent , accessit demum SANCTITATIS TUÆ auctoritas, MAXIME PONTIFEX , qui ut illos , qui in eumdem Ritum irrepserant, abusus tolleres , jussisti , ab Ecclesiasticis omnibus Ritus Slavo-Latini, solum in Missis , &

Divinis Officiis idioma Slavum Literale cum characteribus, ut vocant, Hieronymianis, esse adhibendum. Liceat mihi ad perpetuam prudentissimæ Constitutionis Tuæ laudem ipsis verbis Tuis uti. *Quum itaque* (SANCTITAS TUA inquit) *ex fide* [11] *dignorum testimonio accepimus, in Ritum Slavo-latinum, quem fel. rec. Prædecessor noster Joannes Papa VIII. fideli ac religiosæ Nationi Illyricæ, una cum idiomate, quod nunc Slavum Literale appellant, & characteribus, quos Hieronymianos dicunt, adhibendum concessit; & successivis temporibus recolendæ memoriæ Prædecessores pariter nostri Urbanus VIII., & Innocentius X., dum Missale & Breviarium eodem idiomate & characteribus excudenda typis traderentur, iteratis vicibus confirmarunt; nonnullos irrepere abusus, Apostolicæ Sedis intentionibus, institutisque* Cano-

(11) *Constit.* Ex Pastorali munere. *Datum ann.* 1754. 18. *Kal. Sept. Pontif. XV.*

Canonicis contrarios, *perniciosa aliquorum libertate*, *qui audent Missas*, *insertis orationibus & precibus Slavo vulgari sermone conscriptis*, *componere*; *Initium quoque Evangelii secundum Joannem*, *& Psalmum* Lavabo, *eadem vulgari lingua*, *Latinisque characteribus impressa*, *nulla desuper a Nobis facultate & approbatione praeobtenta*, *sibi*, *aliisque Sacerdotibus legenda proponere*: *Idcirco ne hujusmodi abusus*, *qui eundem Ritum miscere ac turbare facile posset*, *latius progrediatur*; *postquam aliis nostris editis Constitutionibus*, *nimirum* LVII. *cui initium* Et si Pastoralis, *& LXXXVII. incipiente* Demandatum cælitus, *quæ extant in Bullarii nostri Tom.* 1. *pag.* 167. *&* 290. *Græcorum Rituum conservationi & integritati pro Italo-Græcorum*, *& Græco-Melchitarum Nationibus abunde providerimus*; *eandem nunc sollicitudinis nostræ curam ad Illyricam Nationem convertentes*, *suprema qua fungimur auctoritate*, *volumus*, *præcipimus*, *atque mandamus*,

ut Ecclesiastici omnes & Sacerdotes, tam Seculares, quam cujuscumque Ordinis aut Instituti Regulares, qui Ritum Slavo-Latinum profitentur, in Augusto Altaris Sacrificio, & in Horis Canonicis, aliisque Divinis Officiis persolvendis & obeundis, Missalia, Tabellas, & Breviaria characteribus Hieronymianis *impressa Typis Congregationis Propagandæ Fidei, quæque in posterum ibidem imprimentur, non sine præviis opportunis revisionibus, & approbationibus aliisque diligentiis hucusque adhibitis, & deinceps adhibendis a Viris doctis, & Slavo-Latinum idioma, ac Hieronymianos characteres apprime callentibus, quemadmodum per plura anteacta sæcula ab Illyrico Clero servatum studiose fuit, ita deinceps omnino adhibere debeant & teneantur; utque inposterum nemo ex prædicto Clero in Missis celebrandis, aut in Divinis Officiis persolvendis orationes & preces, quæ Nostra & Apostolicæ Sedis auctoritate examinatæ non fuerint & approbatæ, recitare,*

tare,

tare, aut quoquo modo adhibere audeat ſeu præſumat.

Ita quum de utriſque Slavicis, Latino ſcilicet, & Græco Ritu, SANCTITAS TUA tam præclare, non ſecus ac de univerſa, quæ ſub coelo eſt, natione, meruerit, facili negotio percipitur, cur Quartum hunc Tomum, in quo Eccleſiaſticas utriuſque Gentis Origines exponere aggreſſus ſum, Tuo ſub auſpicatiſſimo Nomine in lucem protrahere ſtatuerim.

Huc accedunt aliæ peculiares cauſæ, tum privatæ, tum publicæ. Jamdiu enim ego cupiens aliquo documento palam teſtari, quantum BEATITUDINI TUÆ pro collatis mihi beneficiis debeam, & quantum benevolentiæ a Tua benignitate, SANCTISSIME PATER, comitatiſque quotidie experiar; tenue hoc, quod poſſum, & in promtu mihi erat, lucubrationum mearum munuſculum offerre decrevi. Quod autem idem ipſe in Primo hujus Operis

Tomo

Tomo SANCTITATI TUÆ nuncupato, jampridem enarravi, Bibliothecam Apostolicam Vaticanam, cui, Te annuente ac favente, primarius Custos præsum, & pluribus tum manu exaratis, tum impressis Codicibus, ac præcipue Otthobonianis a Te auctam; & pretiosa Nummorum serie, quos a Xaverio Scilla Messanensi tuo ære coëmtos, in Museum Vaticanum transferri, & ut verissima Summi Romanorum Pontificum in Urbem imperii monimenta, omni diligentia & incorrupta fide custodiri jussisti, exornatam; hoc ipsum licet mihi nunc vera cum gloria de Te prædicare: splendidis nempe atque immortalibus Tuis in eandem Bibliothecam promeritis nuper id accessisse, quod & illam refectis ornatisque Armariis, Fenestrarum spondis lateribusque Picturis condecoratis, Velariis in Solis repercussum munitis, in splendidiorem speciem redegeris; & eruditissimum, omnique laudis genere spectatissimum S.R.E. Car-

dina-

dinalem Bibliothecarium Dominicum PASSIONEUM eidem præfeceris.

Quod reliquum eſt, Tua fretus ſumma, qua univerſos excipere ſoles, humanitate, PONTIFEX CLEMENTISSIME, Tuis me veſtigiis demiſſiſſime advolvo, atque ut Opus hoc qualecumque a Te Sapientiſſimo, Literarumque fautore ampliſſimo probetur, vehementer opto, & ſpero: Teque ut diutiſſime Nobis, ad Reipublicæ Chriſtianæ bonum, ſervet atque incolumem tueatur, a Deo Optimo Maximo precari non deſino.

AP-

APPROBATIO

Librum Quartum Operis inscripti, Kalendaria &c. Ecclesiasticam Slavorum historiam continentem evolvens, nihil offendi adversum Fidei, aut bonis moribus, sed libens uberrimam miratus sum eruditionis copiam Cl. Auctoris, cui jure & merito universa plaudit Literaria Respublica.

Petrus Franciscus Fogginius.

APPROBATIO

Diligenter legi, mandante Rmo P. Augustino Orsi Sac. Pal. Apost. Magistro, Tomum Quartum de Kalendariis Ecclesiæ Slavicæ, seu Græco-Moschæ, ab Illmo D. Jo: Simonio Assemano Vat. Basilicæ Canonico, & Bibliothecæ Præfecto, ut reliquos, summo studio, ac diligentia conscriptum, in quo quum universa sint ad veram Catholicæ Religionis normam exactissime librata, & nihil, quod cuiquam offensioni esse possit, observaverim, publicis typis jure, ac merito vulgandum, ac laude prosequendum existimo. Ex Vat. Bibliotheca Kalend. Julii Anno Domini CIϽ IϽ CC LV.

Franciscus Marianus Vatic. Basil. Benef.
& Bibliothecæ Scriptor. Græcus.

I M-

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendissimo Patri Sacri Palatii Apostolici Magistro.

F. M. de Rubeis Patriarcha Constantinopolitanus Vicesgerens.

IMPRIMATUR.

Fr. Vincentius Elena Magister Socius Reverendissimi Patris Sac. Pal. Apost. Mag. Ord. Prædic.

L I-

LIBER QUARTUS

DE KALENDARIIS ECCLESIÆ SLAVICÆ, SIVE GRÆCO-MOSCHÆ.

PARS PRIMA

ORIGINES ECCLESIASTICÆ SLAVORUM RUSSIÆ, HUNGARIÆ, BOHEMIÆ, ET POLONIÆ.

CAPUT PRIMUM.

Russorum res gestæ ab anno Christi 774. ad annum 1043. Prima eorum ad Christi fidem conversio sub Basilio Macedone. Altera sub Constantino Porphyrogenito. Tertia sub Basilio Bulgaroctono & Constantino. Regum Russorum series a Rurico usque ad Uladimirum II. Monomachum. Turcorum sive Hungarorum Reges Arpades, Soltan, Toxus, Geysa: necnon Bultzus seu Bologudes, & Gylas.

I. Primi Russorum Reges ex Herbersteinio, Ruricus, Igor, Olga seu Helena, Svatoslaus, & Uladimirus.

QUONIAM de Russorum nomine, primordiis, atque incrementis nonnulla hactenus ex veteribus Annalibus eruta literis mandavi; operæ pretium facturum me arbitror, si una eademque perpetua narratione Ecclesiasticas eorumdem Origines, ex quo scilicet Christianam sunt fidem amplexi, in hoc Tomo exponam.

Sigismundus Herbersteinius in Rerum Moscoviticarum Commentario, primum ex Annalibus, Russicæ gentis Prin-

cipem *Rurickum* eruit. „ Qui initio Ruthenis (*sic Russos vocat*) imperaverint, incertum est. Characteribus enim carebant, quibus res gestæ mandari potuissent. Posteaquam vero Michaël Rex Constantinopolitanus literas (*a*) Slavonicas in Bulgariam anno (*b*) mundi 6406. misisset, tum primum non ea dumtaxat, quæ tum gerebantur, verum etiam quæ a majoribus acceperant, & per longam memoriam retinuerant, scribi, inque Annales eorum referri cœpta sunt, ex quibus constat, Coseros (*c*) populum a nonnullis Ruthenis, tributi nomine, aspreolorum pelliculas de singulis ædibus exegisse: item Waregos ipsis imperavisse. *Et infra.* Videntur itaque mihi Rutheni ex Wagriis, seu Waregis potius principes suos evocasse, quam externis, & a religione sua moribus idiomateque diversis, imperium detulisse. Quum itaque Rutheni aliquando inter se de principatu contenderent, ac mutuis odiorum facibus inflammati, exortis denique gravissimis seditionibus decertarent; tum Gostomisseł, vir & prudens, & magnæ in Novogardia auctoritatis, in medium consulvit, ut ad Waregos mitterent, atque tres fratres, qui illic magni habebantur, ad suscipiendum imperium hortarentur. Mox audito consilio, legatis missis, principes germani fratres accersuntur: venientesque eo, imperium ipsis ultro delatum inter se dividunt. Rurick principatum Novogardiæ obtinet, sedemque suam ponit in Ladoga, XXXVI. milliaribus Germanicis infra Novogardiam „ ma-

a Slavonicarum literarum inventorem fuisse Sanctum Cyrillum Slavorum Apostolum, supra docuimus. Non igitur Michaeli Imperatori sunt referendæ.

b Legendum, 6374. idest Chr. 866. nam *Michael* Imp., sub quo Bulgarorum Rex Bogoris, qui & Michael, fidem Christianam suscepit, cæsus fuit die 24. Sept. anno 867.

c *De Coseris*, (inquit ibid. Herbersteinius) *unde aut quinam fuerint, nihil præter nomen ex Annalibus: de Waregis itidem certi quicquam ab illis cognoscere non potui.* Verum *Coseri* non alii sunt, quam *Chazari*, Tauricam Chersonesum incolentes: uti alibi demonstravi. „ Porro gentes Waragorum (docente Culcinio in Specimine Ecclesiæ Ruthenicæ, in Serie Chronologica magnorum Russiæ seu Moscoviæ Ducum num. VII. *in Rurico*, pag. 107.) „ Drevlanorum, Jazigarum seu Jazuingarum, „ Polouciorum, Pecenigorum, aliæque finitimæ, quamvis divisæ sub diversis Dominis „ contra se invicem, semperque pugnaverint, omnes tamen Sarmaticæ seu Roxolanicæ fuere „. Mare Balthicum, & sinus ille, qui Germaniam a Dania, item Prussiam, Livoniam, maritimam denique Moscovitici Imperii partem a Svedia separat, adhuc apud Ruthenos nomen suum retinet, atque *Waretzkoie morie*, hoc est, *Waregum mare* appellatur, ut scribit Herbersteinius loc. cit.

„ magnam. Sinaus consedit in Albo lacu. Truwor vero in „ principatu Plescoviensi, in oppido Svuortzech. Hosce fra„ tres originem a Romanis traxisse, gloriantur Rutheni: a „ quibus etiam præsens Moscoviæ (*a*) princeps se genus du„ xisse suum asserit. Horum autem fratrum ingressus in Rus„ siam, juxta Annales, fuit anno mundi 6370. (*idest Chri*„ *sti* 862.) Duobus sine hærede defunctis, principatus omnes „ Rurick superstes obtinuit, castra inter amicos & famulos di„ visit. Moriens filium juvenem, Igor nomine, unacum re„ gno commendat cuidam Olech propinquo suo: qui id, de„ victis multis provinciis, auxit: arma in Græciam usque „ transferens, Byzantium etiam obsedit: & quum triginta „ tribus annis regnasset, atque in caput seu cranium sui equi, „ jam olim mortui, pede forte impegisset, vermis venenosi „ morsu læsus occubuit. Mortuo Olech, Igor ducta ex Ple„ scowia uxore Olha, imperare cœpit: qui quum exercitu „ suo longe progrediens, Heracleam & Nicomediam usque „ pervenisset, tandem bello superatus aufugit. Post a Mal„ ditto Drewlianorum principe in quodam loco, Coreste no„ mine, ubi etiam sepultus est, occiditur. Filius autem Swa„ toslaus, quem infantem reliquit, quum per ætatem impera„ re non posset, interim mater Olha regno præfuit: ad quam „ quum Drewliani viginti internuncios misissent, cum man„ datis, ut eorum principi nuberet; Olha nuncios Drewlia„ norum vivos obrui jussit: suosque interim Legatos ad eos „ misit, nimirum, si se principem & dominam expeterent, ut „ plures atque præstantissimos procos mitterent; mox alios „ selectos quinquaginta viros ad se missos, in balneo combus„ sit: aliosque legatos iterum misit, qui adventum suum an„ nunciarent, juberentque apparare aquam mulsam, aliaque „ ex more ad parentandum marito defuncto necessaria. Por„ ro ad Drewlianos quum venisset, maritum deplanxit, „ Drewlianos inebriavit, quinque millia illorum occidit: „ mox Chioviam reversa, exercitum conscripsit: contra Dre-

a Basilius Joannis f. qoi Russis imperabat anno 1526. ut scribit Herbersteinius pag. 25. ubi de ejus uxoribus agit. Porro quos Rutheni *Romanos* vocant, ii haud-dubie *Græci* sunt Byzantino Imperio potiti aut subjecti, qui sibi *Romæorum* nomen a Roma nova, idest Constantinopoli, imposuere, uti ex historicis Byzantinis notum est.

„ wlianos progressa, victoriam reportavit; fugientes in ca-
„ strum persecuta, obsidione ad integrum annum pressit: post,
„ interpositis conditionibus, tributum illis de qualibet domo,
„ tres videlicet columbas totidemque passeres, imperat: acce-
„ ptasque in tributum aves, continuo alligatis sub alas igneis
„ quibusdam instrumentis dimittit. Avolantes columbæ, ad
„ ædes consuetas redeunt, revolantque, castrum incendunt.
„ Inflammato jam castro diffugientes, aut occiduntur, aut ca-
„ pti venduntur. Occupatis ita omnibus Drewlianorum ca-
„ stris, ulta mariti mortem, Chioviam revertitur: dein anno
„ mundi 6463. (Christi 955.) in Græciam profecta, Baptis-
„ mum sub Rege Joanne Constantinopolitano suscepit: com-
„ mutatoque nomine Olhæ, Helena vocata est: ac magnis
„ post Baptismum a Rege muneribus acceptis, domum rever-
„ titur. Hæc prima inter Ruthenos Christiana fuit, ut Anna-
„ les eorum testantur, qui eam Soli æquiparant. Sicuti enim
„ Sol ipsum mundum illuminat: ita & ipsa Russiam fide Chri-
„ sti illustrasse dicitur. Swatoslaum (a) autem filium ad
„ Baptismum nequaquam perducere potuit: qui quum adole-
„ visset, strenuus ac promptus statim omnes bellicos labores,
„ periculaque consueta non detrectavit: in bello nulla impe-
„ dimenta, ne vasa quidem coquinaria, exercitui suo permi-
„ sit, carnibus tostis dumtaxat utebatur, humi requiescens,
„ sella capiti subjecta. Vicit Bulgaros, ad Danubium usque
„ progressus: inque civitate (b) Percaslaw, sedem suam
„ posuit, ad matrem atque consiliarios suos dicens: Hæc enim
„ sedes mea, in medio regnorum meorum: ex Græcia ad me
„ adferuntur Panodocki, aurum, argentum, vinum, variique
„ fructus: ex Hungaria, argentum, & equi: ex Russia, scho-
„ ra, cera, mel, servi. Cui mater: jamjam moritura sum:
„ tu me ubicumque volueris sepelito. Itaque post triduo mo-
„ ritur, atque a nepote ex filio, Volodimero, jam baptizato,
„ in numerum Sanctorum refertur, diesque undecimus Julii
„ sacer illi dicitur.

II. Quid Ignatius Kulczynski de iis.

Eadem apud Culcinium in Specimine Ecclesiæ Ruthenicæ a pag. 107. de tribus hisce primis Russorum ducibus, Rurico, Igo-

a Sphendosthlabus vocatur a Græcis scriptoribus.
b Leg. *Persthlaba*.

Igore, ejusque uxore Helena seu Olga leguntur, ex Annalibus Russiæ desumta, qui *Stepennia Knighi*, idest, *Libri Graduales*, nuncupantur. Et de Rurico quidem hæc habet. „ Hic „ fuit Dux Varagorum, vocatusque, auctore Gostomisslio, a „ Russis Septentrionalibus, ut ipsis præesset, fundavit Novo„ gorodum, idest novam urbem, sedemque imperii ibidem „ fixit, ac Ducatum annis 17. exercuit (*ab anno scil.* 861. *ad* „ 878.) *& mox*. Sub Rurico principe SS. Cyrillus & Metho„ dius, conversis ad fidem Christi Bulgaris, Serbis, Moravis, „ ceterisque vicinis Slavis, penetrarunt usque in Russiam, ac „ plurimos ad Christianam religionem pertraxerunt. Ad hæc „ pariter tempora refertur miraculum a quodam Antistite Græ„ co editum, quum librum S. Evangelii injectum rogo, inte„ grum prorsusque illæsum extraxerit, ut narrat Card. Baro„ nius in Append. de Ruthenis.

dem RussorumRegibus Rurico, Igore, Olga, & Svatoslao?

„ Rurico (*pergit Culcinius pag.* 108.) successit ejus fi„ lius Igorus, pro quo adhuc impubere rexit Ducatum Olgus „ Pscoviensium seu Plescoviensium (ut quidam scribunt) Dux, „ titulo Tutoris ad annum 886. Assumpsit deinde imperium „ Igorus, duxitque in uxorem Olgam filiam ejusdem Olgi sui „ Tutoris, qui varia bella pro genero ac Domino suo felicissi„ me gessit, & anno 896. ducens exercitum contra Principes „ Kiovienses Oskoldum ac Dirum, qui ab infelici in Græcos „ expeditione inglorii redibant, profligatis eorum copiis, „ ipsos etiam occidit. Unde Igorus transferens sedem Duca„ tus Novogorodo Kioviam, non jam Septentrionalibus, sed „ & Meridionalibus Russis imperare cœpit. Obscurum ea „ tempestate Moscovitarum nomen vix penes oppidum Mo„ scuam remansit: quum enim ipsi alias in oras, ac præcipue „ in Mysiam migrassent, occupatis vacuis sedibus aliæ gentes „ Roxolanicæ, Moscorum nomen fere suppresserunt. Regna„ vit Igorus annis 35. (*ab ann.* 886. *ad* 921.) interfectusque „ postmodum a Drewlanis, dum ab expeditione contra Græcos „ facta redibat, reliquit in imperio Olgam conjugem, & Sva„ toslaum filium suum.

„ Olga Igori vidua (*verba sunt ejusdem Culcinii p.*109.) „ Svatoslai mater ac tutrix, pluribus annis regnum pro filio „ fortiter administravit, & misso contra Drewlanos exercitu,

„ vires

„ vires eorum attrivit, mortemque suo marito illatam graviter ulta est. Tandem quum regnasset annos 24. (*ab anno 921.*) cessit Svatoslao filio imperium, & anno 945. profecta Constantinopolim, jam fere septuagenaria sacrum Baptismum suscepit, ac Helenæ nomen assumpsit sub Constantino VIII. Imp. Redux in patriam, plurimos quidem ad Religionem Christianam perduxit, sed Svatoslaum filium suum ad amplectendam fidem pertrahere minime potuit. Magnis denique ornata virtutibus ac meritis, obiit anno 970., seu, ut alii volunt, anno 978. ob eximiam pietatem, divorum albo ab indigenis adscripta. Putant nonnulli Olgam baptizatam fuisse anno 952. ut & ego in Specim. Eccl. Ruth. tum in Præfat. tum ad diem XI. Julii pag. 27. dixi. Sed verior est sententia, & Chronotaxi conformior, initiatam baptismo ipsam fuisse anno 945.

III. Ante Rurici tempora, Russorum mentio ad an. 774. & 839.

Jam vero quæ hactenus dicta sunt, ea cum Græcis Latinisque Scriptoribus sunt comparanda. Prima *Russorum* mentio (quod sciam) apud Byzantinos scriptores ad ann. Constantini Copronymi XXXIII. Christi 774. Theophanes: „ Hoc anno, mense Majo, Ind. XII. Constantinus classem chelandiorum bis millium in Bulgariam instruxit: ipse adversus Russorum Chelandia, in Danubium aditum sibi paraturus movit „. Porphyrogenitus lib. de Admin. Imp. cap. 9. modum describit, quo Russi e Russia in Bulgariam, & inde Constantinopolim lintribus, monoxylis appellatis, veniunt.

Altera Russorum mentio apud Francos Annalistas ad annum 839. Annalista Bertinianus, quem Tom. 1. pag. 239. & Tom. 2. pag. 141. descripsi, ad annum Chr. 839. tradit, unacum legatis Theophili Imperatoris Orientis ad Ludovicum Pium Occidentis Imperatorem venisse „ quosdam, qui se, idest, gentem suam, Rhos vocari dicebant: quos Rex illorum Chacanus vocabulo ad se amicitiæ, sicut asserebat, causa direxerat; petens per epistolam, quatenus benignitate Imperatoris, redeundi facultatem atque auxilium per Imperium suum totum habere possent; quoniam itinere, per quæ ad illum (*Theophilum*) Constantinopolim venerant, inter barbaras & nimiæ feritatis gentes immanissimas habuerant, quibus eos, ne forte periculum inciderent,

„ redi-

„ redire noluit „. Sed Ludovicus Imperator, quum adven-
„ tus eorum causam diligentius investigasset, comperit eos
„ gentes Sveonum (*id est, Suedorum*) exploratores potius
„ Regni illius, & nostri, quàm amicitiæ petitores „. Fuerint illi legati fortasse gente *Sveones*: verùm Dux seu princeps, a quo primum ad Orientis, deinde ad Occidentis Imperatorem missi fuere, certe *Russorum* Chaganus erat: neque enim id Theophilum Augustum latere potuit, cujus Regia Sedes „ Constan-
„ tinopolitana nempe urbs (*uti Liutprandus scribit lib.* 1.
„ *cap.* 3.) inter ferocissimas gentes est constituta: habet quip-
„ pe ab Aquilone, Hungaros, Pizenacos, Chazaros, Rus-
„ sios, (quos alio nomine nos Nortmannos appellamus,)
„ atque Bulgaros nimium sibi vicinos. *& lib.* 5. *cap.* 6. Gens
„ quædam est sub Aquilonis parte constituta, quam a qualita-
„ te corporis (*a*) Græci vocant Russos, nos vero a positione
„ loci vocamus Nortmannos „. Dudo de S. Quintino de Rebus gestis Nortmannorum, „ Scanziam seu Scandinaviam insu-
„ lam, a Danubio ad Scythici usque Ponti confinium, ortum
„ dedisse Nortmannis scribit: esse autem ibi tractum quam-
„ plurimum Alaniæ, situmque nimis copiosum Daciæ, atque
„ meatum multum profusum Getiæ „. Illic proinde communi Nortmannorum nomine non *Suedi* solum, *Dani*, ac *Norvegi*, sed etiam *Gothi*, *Sarmatæ* seu *Russi*, & *Alani*, cæterique septentrionalium partium accolæ collocantur. Helmoldus in Chron. Slavor. cap. 1. Hoc mare (de Balthico loquitur, quod longo tractu per Scythicas regiones tenditur usque in Græciam, idemque mare Scythicum vocatur) „ Hoc mare multæ
„ circumsedent nationes: Dani siquidem, ac Sveones, quos
„ Northmannos vocamus, Septentrionale litus, & omnes in
„ eo obtinent insulas. At litus Australe, Slavorum incolunt
„ nationes, quorum ab Oriente primi sunt (*b*) Ruzi; Dein-
„ de Poloni habentes a Septentrione Pruzos, ab Austro Boje-
„ mos, & eos qui dicuntur Morahi, sive Carinthi atque Sora-
„ bi „.

---

a Liutprandus decipitur, dum *Russos* ait a Græcis ob qualitatem corporis quasi *Rubei* essent, appellari. Ethymologiam hujus *Russorum* nominis habes Tom. 1. a pag. 121. Nimirum, sive a *Rhos*, de quo in sacris literis: sive ab eorum principe *Rhosso*; sive a *dispersione*, quæ *Rosseja* patrio sermone dicitur, ut *Rossi* iidem sint ac Græcis *nomades*.

b Sic Russos vocat.

„ bi „ . Nullum igitur dubium, quin ii legati, etsi Sveones natione fuerint, missi tamen sint a Principe *Rhos*, idest Russorum, qui anno Chr. 839. imperabat. Nimirum, ante Ruricum.

IV. Incerta esse, ac prorsus fabulosa, quæcumque de Russorum gestis ante octavum sæculum narrantur.

Quid? si *Kius* fuerit, a quo *Kiovia* condita? Non enim videtur obstare, quod Culcinius, (vir ceteroquin Rerum Russicarum peritissimus, utpote qui Voliniam patriam habuit) de Kio scribit in Serie Ducum Russiæ pag. 103. his verbis: „ Regnasse in Russia hunc Kioviæ conditorem seculo post natum „ Christum octavo multi opinantur. Sed præcessisse ipsum Adventum Christi, docet Anthologium Ruthenicum, in quo „ ad diem 30. Novembris, Synaxarium de S. Andrea Apostolo hæc habet: *Navigavit* (Andreas) *in Scythiam*: *&* *tandem divina providentia perveniens in Russiam, accessit ad montes Kiovienses, dixitque suis Sociis: videtis ne hos montes?* & cetera. Jam ergo tunc erat fundata Kiovia „ . Non obstant, inquam, hæc a Culcinio allata Synaxarii verba: quæ a viris doctis ita negantur, sicuti a bonis Russis asseruntur. Quum enim seculo tandem nono, & quod excurrit, rerum Christianarum cognitio ad Russos pervenerit, illud de Sancti Andreæ prædicatione quonam pacto ipsi nosse potuerint, quod Græcorum, Latinorumque notitiam fugit? Recte in hanc rem de Slavis in communi pronunciavit Martinus Cromerus lib. 1. cap. 3. „ Poloni (inquiens) & Slavi omnes, literas & literatos „ contempserunt, ac ne ocio quidem ad studia doctrinæ & humanitatis abundarunt, quum barbari inter barbaros consedissent, & continentia cum finitimis bella gererent. Quumque prius obscuri & ignobiles in vasta barbararum gentium „ colluvie latuissent, iis temporibus extiterunt, quibus Romani atque Græci, apud quos literarum atque doctrinæ studia „ semper in primis floruere, barbaricis Parthorum, Gothorum, Vandalorum, Alanorum, Langobardorum, Saracenorum, Hunnorum, & ad extremum ipsorum Slavorum armis implicati, divexati, & pene deleti, doctrina quoque „ & eloquentia propemodum exciderunt: & domesticis perpetuis malis atque calamitatibus impediti, ne otium quidem „ ad perquirendum & literis mandandum origines & res præclare gestas externorum, eorum præsertim, quos merito „ ode-

„ oderant, habuerunt. Itaque cum omnis illorum temporum „ historia perplexa & incerta est, tum Slavorum in primis: „ qui ad faciendum res memoratu dignas, quam ad memorandum promptiores & magis appositi, ne gloriæ quidem „ valde cupidi fuere: Quo factum est, ut non modo nihil de „ rebus gestis & origine sua comminiscerentur: quemadmodum Gothi fortassis, & solent multi alii: sed ne tenerent „ quidem memoria, aut posteris suis vicissim quasi per manus „ traderent, siquid veri certique a majoribus suis accepissent. „ Vix dum (a) sexcenti aut septingenti dumtaxat anni sunt, „ ex quo Slavica gens literas unacum religione Christiana amplexa est: nec magnopere sane unquam earum studium postea coluit, satisque habuit unusquisque sensa animi sui alteri absenti literis utcumque aperire, præteritorum juxta ac „ futurorum neutiquam curiosus.

V. Russica in Byzantinum agrum excursio anno circiter 859. Ex Byzantinis Scriptoribus.

Scriptores Byzantini, Constantinus Porphyrogenitus, Incertus Theophanis continuator, Simeon Logotheta, Georgius Monachus, Leo Grammaticus, Zonaras, Scylitzes, Cedrenus, & Nicetas in Vita S. Ignatii Patriarchæ, narrant, *Rhossos gentem Scythicam*, a Ponto Euxino ad Stenum excursione facta, omnem circum regionem deprædatos esse. Insulanorum quoque Byzantinorum vasa omnia diripuisse: ipsius denique Ignatii Patriarchæ cœnobium barbarico furore incursantes, tota supellectili direpta spoliasse, duosque supra viginti ex familiaribus ejus, in uno navigii trochantere, omnes securibus frustatim concidisse. Quum autem in Hierum penetrassent, post multas factas cædes, urbem vallo cinxisse; ac quum vix Michaël Balbus Imperator trajicere potuisset, statim cum Photio Patriarcha ad Blachernense Deiparæ Templum venisse; eductamque cum sacris canticis e loculo ejusdem Deiparæ sacram Vestem, mari leviter intinxisse: quo facto, fluctibus continuo excitatis, Russos fractis conquassatisque navibus, domum redire coactos fuisse. Id anno Chr. 859. exeunte, aut ineunte 860. contigisse, demonstravi Tom. 1. a pag. 240. ad 243. & Tom. 2. pag. 160. & 232. ex quo consequitur, Rurici principatum (si quidem hæc sub ipso excursio in Byzantinum agrum peracta est

a Scribebat Cromerus sub Sigismundo Augusto Poloniæ Rege paulo post annum 1506.

est) ab anno 861. seu 862. (quibus initium ejus a Culcinio & Herbersteinio figitur) ad annum saltem 858. retrahendum esse. Certe auctores Græci modo laudati nomen Russorum Ducis non exprimunt: at vero Russos eam expeditionem sine Duce suscepisse, a veri similitudine abhorret.

VI. Russi sub Basilio Macedone & Fidē Christianā & Episcopum accipiunt a S. Ignatio Patriarcha.

Sub Basilio Macedone eosdem Russos, postquam domum, ut supra, redierant, affluenti auri argentique ac sericarum vestium largitione in fœdus pertractos, missis Legatis, Baptismum & Episcopum ab eodem Imperatore expetisse, tumque temporis miraculum illud conjecti in rogum ardentis ignis sacrorum Evangeliorum codicis, nec tamen a flammis violati, accidisse, ex iisdem Græcis auctoribus narravi Tom. I. pag. 242. & Tom. 2. a pag. 228. Juverit eandem ipsam Russorum ad Christiana sacra primam conversionem verbis Constantini Porphyrogeniti referre. Sic enim in Basilii Avi sui vita scribit num. 96. „ Genti „ Russorum nescienti mansuescere, ullive cedere, atque a „ Dei sensu & pietate remotissimæ, auri argentique ac sericarum „ vestium affluenti largitione in fœdus pertractæ, initisque „ cum ea induciis ac pace firmata, divini quoque Baptismatis „ participes fieri persuasit *Basilius Imperator*, ac „ Archiepiscopum ab Ignatio Patriarcha ordinatum ut susciperent „, effecit „. Nimirum, post absolutam Synodum octavam, anno exeunte 870. vel ineunte 871., Bulgarorum exemplo, quibus Episcopus ab eodem Patriarcha Ignatio missus fuerat: quemadmodum Tom. 2. pag. 231. dictum est. Pergit Porphyrogenitus, de Archiepiscopo ad Russos misso, deque miraculo incombusti in flammis sacrorum Evangeliorum Codicis. „ Is Archiepiscopus ad dictæ gentis provinciam quum „ venisset, ex tali eventu illustrique facinore, illius sibi animos „ faciles reddidit. Gentis enim Princeps, subditæ plebis „ coacto cœtu cum Senatoribus suis ac proceribus præsidebat, „ qui & falsæ religioni ob longam consuetudinem proclivius reliquis „ adhærebant: deque sua ac Christianorum fide deliberantibus, „ in conventum vocatur qui ad eos recens Episcopus „ venerat, ac quænam ipse profiteretur, eosque docturus esset, „ ex illo sciscitabantur. Eo sacrum divini Evangelii librum „ protendente, ac quædam Salvatoris nostri miracula, „ Deique in veteri Testamento prodigia exponente; statim

„ Russi

„ Russi subdiderunt: Nisi nos etiam ejusmodi aliquid viderimus, ac potissimum quale in trium Puerorum camino accidisse dicis, nullam prorsus tibi fidem habebimus, nec tuis verbis animum auresque nostras ultra accommodabimus. Præsul vero de illius promissionis veritate fretus, qui ait: Siquid petieritis in nomine meo, accipietis: &: Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ille faciet, & majora his faciet; tum nimirum, quum non ostentationis causa, sed ad salutem animarum hæc quæ fiunt, sunt futura; ait ad eos: Etsi non licet Dominum Deum tentare; si tamen ex animo statuistis ad Deum accedere; quod libuerit, hoc & petite, omninoque Deus præstabit propter fidem vestram, etsi nos despicabiles & minimi sumus. Petiere, ipsum fidei Christianæ Librum (divinum scilicet sacrumque Evangelium) in rogum injici ab eis accensum; ac, si quidem Librum nihil flamma læserit, aut exusserit, ad Deum accessuros qui ab illo prædicaretur. Quibus sic dictis, ac Sacerdote oculos ac manus ad Deum levante, atque dicente: Clarifica nomen sanctum tuum, Jesu Christe Deus noster, etiamnum in oculis gentis hujus universæ: sancti Evangelii liber in rogum ignis conjectus est. Nec paucis decursis horis, ac rogo exinde extincto, inventum est sacrum Volumen illæsum, nec edacis flammæ vi ulla violatum, nulla ejus ab igne noxa, aut diminutione, ut ne fimbriæ quidem librum claudentes, ullam aut corruptionem aut labem senserint. Quo viso Barbari, ac miraculi magnitudine in stuporem acti, omni sublata hæsitatione, Baptismo intingi cœperunt.

VII. Animadversiones in Pagium, & Leunclavium circa Russorum ad Christi fidem conversionem.

Ex quibus intelligitur, primo, id factum sub Rurico, si quidem is usque ad annum 878. Russis præfuit, uti Culcinius affirmat. Secundo, Pagium fuisse allucinatum, qui duplicem Russorum conversionem ponit, unam anno 861. sub Michaële Balbo: alteram anno 876. sub Basilio Macedone: quum una tantum fuerit, eademque anno circiter 871. Tertio, eundem Pagium errare, dum Rusſos, qui sub Basilio, accepto Episcopo, baptizati sunt, diversos asserit ab iis Russis, qui sub Michaële in Byzantinum agrum excurrerunt. Non est enim negandum, Rusſicam gentem late extensam fuisse, multasque provincias incoluiſse; sed fatendum etiam est, unam eandemque

gentem fuiſſe Ruſſos, qui rem cum Græcis gerebant. Quarto, quum circa annum 871. (ut ſupra dixi) Ruſsorum ad Chriſti fidem converſio contigerit, rejicienda proinde eſt injurioſa circa eorundem Ruſſorum Baptiſmum ſententia Leunclavii, qui in commentario de Moſchorum bello poſt annum 1500. ſuſcepto (*a*) ſic de Ruſſis ſcribit. „ Frequens apud illos (*Græcos ſcilicet ſcriptores*) Roſsorum (ſic enim nuncupat) appellatio reperitur, de voce Roxolanorum veterum, ut quidam perhibent, orta, & quidem opera Græcorum tandem Chriſtianam ad religionem perducti ſunt, in hoc genere poſtremi omnium (ſi Lituanos, Boruſsos, & Livonios excipias) Europæ nationum „. Nam a Ruſſis fidem Chriſti ante Bohemos & Polonos acceptam fuiſſe, conſtat. Poſtremo, non auſim dicere cum eodem Pagio, Ruſſos, qui ſub Baſilio baptizati, viſo inſigni illo incombuſti Codicis Evangelici miraculo, dicuntur, ad idololatriam omnes ad unum rediiſſe. Etſi enim, quando Helena, ejuſque poſtmodum ex filio nepos Uladimirus Baptiſmum ſuſcepere, nulla fiat aliorum in Ruſſia Chriſtianorum mentio, id tamen de ejuſce gentis Principibus eſt intelligendum, non de populo, ex quo nonnullos Chriſtianam adhuc religionem coluiſse, veri ſimillimum exiſtimo: præſertim quum Epiſcopus ille a Baſilio Auguſto ad Ruſsos miſsus, tamque honorifice ab illis acceptus, non legatur a Rurico, vel ab ejus ſucceſsoribus exinde ejectus; quin potius induciæ dicantur ab eodem Baſilio cum Ruſſis ictæ, paxque firmata, nec rupta, niſi anno 941. quo Igorus expeditionem in Græcos, de qua mox ſermo erit, ſuſcepit. Atque hic non eſt prætereunda alia ejuſdem Pagii allucinatio, ſcribentis ad ann. 876. num. XIX. „ Seculo decimo omnes citeriores & ulteriores Ruſſi, unico Principi, cujus Metropolis Kiovia, parebant; ideoque Ruſſi, qui hoc anno fidem amplexi ſunt, eandem poſtea anno incerto abjecere; quum anno 988., quo Ruſsia Chriſtiana facta, nulli ibi Chriſtiani, præter Helenam Reginam; reperti fuerint „. Nam neque Regina *Helena*, neque ejus filius *Svatoſlaus*, quem Græci Sphendoſthlavum appellant, ad annum Chriſti 988. ſupervixere: quemadmodum res eſt ex Anna-

a Prodiit Baſileæ ex officina Oporiniana anno 1571. poſt Herberſteinii Rerum Moſcoviticarum commentarium a pag. 205.

Annalibus Græcis Rufficifque manifefta. Præterea Ruffia non uni, fed pluribus Principibus ufque ad fequiora fæcula paruit, uti mox videbimus.

VIII. Expeditio in agrū Byzantinum ab Igoro Rufforum Rege fufcepta.

Nunc ad Igorum Helenæ maritum accedo. Græci Scriptores, Incertus Continuator Theophanis, Simeon Logotheta, Georgius monachus, Scylitzes, Cedrenus, Zonaras, narrant, Rufsos, quorum princeps erat Igorus, Indictione XIV. & XV. hoc eft, anno Chr. 941. a menfe Junio ufque ad Septembrem, expeditione in agrum Byzantinum fufcepta, temporibus Conftantini Porphyrogeniti & Romani Lacapeni, victos fuiffe. Sigebertus, hoc ipfum Rofsicum Ingeris Regis (fic enim Igorum vocat) bellum, ad annum Chr. 936. ponit, in hæc verba. „ Anno 936. Inger Rex Rufforum fciens, exercitus „ Græcorum effe ductos contra Saracenos, & ad infularum cu„ ftodiam difperfos, ad expugnandam Conftantinopolim cum „ mille & eo amplius navibus venit. Adeo de victoria jam fe„ curus, ut qui Græcos non occidi, fed capi præciperet. Qui„ bus Imperator Romanus cum paucis viriliter occurrens, cir„ cumcirca Græco igni injecto, pene omnes cum navibus exuf„ fit, paucis evadentibus; omnefque captivos decollari juf„ fit „. Etfi autem Rufsicum hujufmodi bellum Tom. 1. a pag. 243. defcripfi, ad illuftrandam tamen Rufsicam hiftoriam & ad emendandos Annalium ejus gentis errores, placet verba Incerti Continuatoris referre. „ Quartadecima (*a*) Indi„ ctione (*ait in Romano Lacapeno num.* 39.) menfis vero Ju„ nii undecima (*Anno Chr.* 941.) Rufsi inftructa clafse, ad „ decem navium millia, adverfus Byzantium navigaverunt. „ Hos Dromitas vocant (velut palantes dicas ac curfu veloces) „ atque a Francis genus ducunt. Mifsus eft itaque cum trire„ mibus & celocibus quotquot in urbe erant, illorum impetum „ excepturus Theophanes Patricius: inftructaque ac peracta „ clafse, jejunii ac lacrymarum apprime præfidio munitus, „ Rufsos opperiebatur, navale cum eis certamen commiffu„ rus. Quod vero illi jam junxerant, ac prope Pharum ve„ nerant (vocatur vero Pharus, turris quædam & fubftructio „ cui fax accenfa imponitur, ad eorum qui noctu applicant, „ iter

a Cedren. pag. 626. „ Indict. XIV. Junio menfe, Rofsica claffis hoftilis ad urbem appulit, navibus conftans decem millium,

„ iter dirigendum) ipſe ad Euxini fauces ſtationem habens, „ in loco quem Hierum vocant, repente in eos impreſſionem „ fecit. Primus itaque ſua ipſe celoce vectus, cum Ruſſica„ rum navium ordinem diſſolvit, tum pleraſque præparato „ igne nautico incendit;reliquas in fugam vertit: quem pone ſe„ quutæ naves reliquæ atque triremes, hoſtium omnem aciem „ penitus fuderunt: ac plures quidem navium cum vectoribus „ ſubmerſerunt, multos peremerunt, plurimos vivos cepe„ runt. Superſtites cladi reliquiæ ad Orientalem plagam, ad „ locum Sgora dictum, trajecerunt. Ibi Bardas Patricius (*a*) „ Ex-Dux miſſus, cum equitum peditumque delecta manu, „ ad hoſtium iter terra intercipiendum,in eorum cohortem ſa„ tis numeroſam, ad pabulandum aliaque neceſſaria ad Bi„ thyniæ partes miſſam, incidit, ingentique cum ſtrage fu„ dit & profligavit, atque internecione delevit. Sed & ſapien„ tiſſimus ſolertiſsimuſque Joannes Curcuas Scholarum Dome„ ſticus, cum Aſiatico omni exercitu præſto fuit, multoſque „ Ruſſorum a reliquo agmine aliis aliiſque locis divulſos offen„ dens, ſuſtulit, ita ſane, ut ejus aggreſsionis metu perculſi, „ in ſuis ſe navibus adunata claſſe continerent, nec uſquam „ excurrere auderent. Hi porro ingentia maximaque mala „ perpetraverant; quum nec dum illis Romanæ copiæ præſto „ eſſent. Nam Stenum omne quod vocant, igne vaſtarunt: „ ex illis, quos captivos ceperant, alios in crucem agebant, „ alios terræ configebant, alios velut ad metam erectos, ja„ culorum imbre impetebant. Quotquot vero Sacerdotalis ac „ Clericalis Ordinis deprehendebant, iis retro vinctis mani„ bus, per medium caput clavos ferreos adigebant. Multas „ ſacrarum ædium ſubjecta flamma combuſſerunt. Ingruente „ vero hieme, quum eos jam neceſſarius commeatus defice„ ret, dum ſcilicet Scholarum Domeſtici Curcuæ copiarum in„ ſultus, virique prudentiam ac conſiliorum ſagacitatem ti„ ment, nec non Patricii Theophanis navalia prælia, exque „ inſidiis aſtuque aggredientis impetum reformidant, domum „ redire conſtituerunt. Ac vero hoc adnitentes, ut Romanam „ claſſem laterent, quum menſe Septembri Indictione Quinta„ decima (*inchoata Kalendis Septembris, ejuſdem anni Chri-* „ *ſti*

a Cedren. & Scylitz. *Bardas Patricius Phocæ filius.*

,, *sti* 941.) ad Thraciæ partes transfretare aggresſi eſsent, ,, quem dicebam Patricium Theophanem obvium habuerunt: ,, neque enim viri ſolertiſſimum ac pervigilem animum unaque ,, fortiſsimum fefellerunt. Mox igitur navalis iterum pugna ,, committitur; plurimæque hoſtium ſubmerſæ naves, multi ,, occiſi: pauci cum navibus cladi ſubducti, inque Cules litus ,, evecti, ingruente nocte fuga evaſerunt. Theophanes Pa- ,, tricius cum inſigni victoria maximiſque erectis tropæis rever- ,, ſus, honorifice & magnifice ſuſcipitur, Accubitoris dignita- ,, te ornatur ,,. Ex his patet, quam falſo Cromerus de Rebus Polonicis lib. 3. cap. 2. in Mieziſlavo, de Joro ſeu Igoro Rurici f. ſcribat, eum nempe Kioviæ ac Novogrodi Principatum obtinentem, multa cum Græcis Imperatoribus bella proſpero eventu geſsiſse, cumque eis fœdus iniiſse. Præter Græcos laudatos Scriptores, contrarium docet Georgius Elmacinus in Hiſtoria Saracenica lib. 3. pag. 213. ad annum Hegiræ 329. inchoatum die 6. Octobris anni Chriſti 940. his verbis.

وفي هذه السنة وهي سنة تسع وعشرين وثلثماية غزا الروس القسطنطينية
وقاتلهم الروم وطردوهم وانهزموا الى بلادهم ۞

,, Hoc anno, ideſt, 329. Ruſsi oppugnarunt Conſtantinopo- ,, lim: Sed armis in illos motis Romani, eos ejecere, & in ,, regionem ſuam ſe recipere coëgere ,,. Neque ab Elmacino, neque a Byzantinis ſcriptoribus nomen Regis eorum Ruſsorum exprimitur. At Liutprandus *Igorum* fuiſse diſertim affirmat Hiſtor. lib. 5. cap. 6. ,, Gens quædam eſt (inquiens) ſub Aqui- ,, lonis parte conſtituta, quam a qualitate corporis Græci vo- ,, cant Ruſsos, nos vero a poſitione loci vocamus Nordman- ,, nos. Lingua quippe Teutonum, *Nord* Aquilo, *Man* autem ,, mas, ſeu vir dicitur: unde & Nordmannos Aquilonares ho- ,, mines dicere poſsumus. Hujus denique gentis Rex INGER ,, vocabulo erat, qui collectis mille & eo amplius navibus ,, Conſtantinopolim venit. Quod Romanus Imperator ut au- ,, divit, quoniam navalem exercitum ſuum directum contra ,, Saracenos, & ad Inſularum cuſtodiam habuit, æſtuare cœ- ,, pit cogitationibus. Quumque cogitationibus non paucas in- ,, ſomnes noctes duceret, & Inger cuncta mari vicina diriperet; ,, nunciatum eſt Romano, quindecim ſemifracta ſe habere

,, Che-

„ Chelandia, quæ populus ob vetuſtatem ſola reliquerat. Quod „ ut audivit, τὰς ναυπηγὰς, hoc eſt, navium fabricatores ad „ ſe venire præcipit, quibus ait: properantes, ſine dilatione „ ea quæ remanſerunt Chelandia præparate. Sed & argumen„ tum non ſolum in prora, quo ignis projicitur, verum etiam „ in puppi, inſuper in utriuſque lateribus, ponite. Compo„ ſitis itaque ſecundum juſsionem ſuam Chelandiis, ſapien„ tiſsimos in eis viros collocat, atque, ut Regi Ingero occur„ rant, denunciat. Profecti denique, quum in pelago eos „ impoſitos Rex Inger aſpiceret, exercitui ſuo præcepit, ut „ viros illos caperet, & non occideret. Denique miſerator „ & miſericors Dominus, qui ſe colentes, ſe deprecantes, ſe „ adorantes, non ſolum protegere, verum etiam victoria „ voluit honorare, ventis tunc placidum reddidit mare: ſe„ cus enim ob ignis emiſsionem Græcis erat incommodum. „ Igitur in Ruſſorum medio poſiti, ignis circumcirca projici„ tur. Quod dum Ruſſi conſpiciunt, e navibus confeſtim ſe„ ſe in mare projiciunt, eliguntque potius aquis ſubmergi, „ quam igni cremari. Alii tunc loricis & galeis onerati, num„ quam viſuri ima pelagi petunt: nonnulli vero natantes inter „ ipſos maris fluctus uruntur, nullusque die illa evaſit, qui fu„ ga ſeſe ad terram non liberavit. Ruſſorum etenim naves ob „ parvitatem ſui, ubi aquæ minimum eſt, tranſeunt, quod Græ„ corum Chelandia ob profunditatem ſui facere nequeunt. „ Ingenti Inger confuſione poſtmodum ad propria eſt reverſus. „ Græci vero victoria potiti, vivos ſecum multos ducentes, „ Conſtantinopolim regreſsi ſunt læti: quos omnes Romanus, „ in præſentia Hugonis (*a*) nuncii, vitrici ſcilicet mei, de„ collari præcepit „. Hæc Liutprandus. Porphyrogenitus vero

a Hugo Rex Italiæ anno 940. pro auxilio contra Saracenos Fraxineto inenbantes legatum miſit vitricum ipſius Liutprandi, qui rem narrat lib. 5. cap. 4. Quamobrem Hugo Rex, conſilio accepto, nuncios Conſtantinopolim dirigit, rogans Imperatorem Romanum, ut naves ſibi cum Græco igne tranſmittat, quas chelandia patrio ſermone Græci appellant. Et cap. 5. Dum hæc aguntur, Conſtantinopolitanus Imperator cum Regis Hugonis nunciis ſuos dirigit (*anno* 941.) mandans, naves, & omnia quæ deſideraret, ſe ei daturum, ſi nepoti ſuo (ideſt Romano juniori, Conſtantini Porphyrogeniti ex Helena ipſius Romani ſenioris filia filio:) filiam ſuam conjugem daret. *& poſt paulo*. Rex Hugo audita hac legatione, directis iterum nunciis, Romano denunciat, ſe legitimam ex conjugio natam non habere. Sed ſi ex concubinarum filiabus vellet, egregiam ei forma poſſe præſtare. Et quoniam Græci in geneſeos nobilitate

vero de Admin. Imp. cap. IX. ſcribit: „ Lintres ab ulteriore „ Rufsia Conſtantinopolim venientes, ſunt quidem a Nemo- „ garda; ubi Sphendoſthlabus, Ingor Rufsiæ Principis filius, „ habitabat „. Ubi pro Novogorodo ſeu Novogardia, antiqua Rufsiæ Ducum Sede, corrupte habet *Nemogarda.* Alia etiam Rufsicarum urbium nomina æquè depravata leguntur, ut *Milinifca caſtrum*, pro *Smolensko*: *Tzernigoga*, pro *Czernigow*: *Ciabum* ſeu *Cioba*, pro *Kiovia*: & ſimilia. Accurate tamen deſcribitur Ruſſorum eorundem e Rufsia uſque ad urbem Conſtantinopolim navigatio, qua & *Ingorus* & alii uſi perhibentur, tum ſcilicet, quum excurſiones in agrum Byzantinum facere, monoxylis, ideſt, lintribus adhibitis, aggrediuntur: hyberna præterea eorum vivendi ratio ſic exponitur: „ Ineunte No- „ vembri menſe, quamprimum eorum principes cum uni- „ verſa Ruſſorum gente egrediuntur ἀπὸ τῶν Κιάβων, Cia- „ bo, & in oppida proficiſcuntur, ἃ λέγεται Γύρα, quæ Gy- „ ra appellantur, aut in Sclavica loca Berbianorum, Dru- „ gubitarum, Cribitzarum, Serviorum, reliquorumque Scla- „ vorum, qui Rufsis tributarii ſunt. Illic vero peracta tota „ hieme, Aprili menſe, ſoluta glacie Danapris fluvii, Ciabum „ deſcendunt. Deinde receptis, uti ſupra dictum eſt, mono- „ xylis, iiſdemque probe inſtructis, Romaniam deſcen- „ dunt.

IX.
Olga ſeu Helena Ruſſorum Regina, Igori conjux, quo anno Chriſtianam fidem ſit amplexa. Culcinii allucinationes.

Interim ex iis, quæ auctores ſynchroni Porphyrogenitus & Liutprandus de Ingere, ſive Igoro Ruſſorum Duce narrant, intelligitur, Culcinium in ſerie Chronologica Ducum Rufsiæ a vero longius aberraſſe, dum pag. 108. Igorum aſſerit Ruſſis imperaſſe ab anno Chr. 886. uſque ad annum 921. quo a Drewlanis interfectus ſit, dum ab expeditione contra Græcos ſuſcepta rediret. Expeditio enim illa ab eodem ſuſcepta anno

tate, non quæ mater, ſed quis pater fuerit, inquirunt; Imperator Romanus naves continuo cum Græco igne præparavit, munera maxima miſit, atque ut illam nepoti ſuo conjungeret, mandavit. Miſſo nimirum ad filiam Hugonis Conſtantinopolim deducendam Paſchalio Protoſpathario ac Duce Longobardiæ, Indict. 2. anno Chr. 944. nuptiæ vero celebratæ Conſtantinopoli Ind. 3. menſe Septembri ejuſdem anni 944. Verum Vitricus Liutprandi antequam naves a Romano petitas adduceret, Conſtantinopoli degebat anno 941. quando illud Ruſſorum factum contigit, ſcribente eodem Liutprando lib. 5. cap. 5. „ Quoniam meus vitricus, vir gravitate ornatus, plenus „ ſapientiæ, Regis Hugonis fuerat nuncius; pigrum non ſit mihi inſerere, quod „ eum de Imperatoris ſapientia & humanitate, & qualiter Ruſſos vicerit, audivi „ ſæpius dicere.

Chr. 941. tam a Latino ſcriptore Liutprando, quam a Græcis Simeone, Georgio, Anonymo, Cedreno, Scylitze, Zonara narratur.

Idem Culcinius erroris conſequenter arguitur, dum pagin. 109., poſt Igori obitum, viduam illius *Olgam* ſive *Helenam* ab anno 921. ad 945. imperaſſe affirmat, eodemque anno 945. Conſtantinopolim profectam baptizatamque, quum ſeptuagenaria eſſet; obiiſſe demum anno 970. ſeu juxta alios, anno 978. Nam præter quam quod jam vidimus, Igorum Olgæ maritum anno 941. adhuc in vivis fuiſſe; ex Culciniana hypotheſi ſequeretur, ſanctam illam mulierem deceſſiſſe anno ætatis 95. aut 103. quod non eſt facile admittendum: præſertim quum Annales ipſi Ruſsorum, eam baptizatam ſcribant *anno mundi* 6463. ideſt, Chriſti 955. quamquam contrarium aſſerere videntur Græci ſcriptores, a quibus Olga traditur Baptiſmum anno Chr. 948. ſuſcepiſſe, marito Igoro jam e vivis erepto. Cedrenus enim pag. 636. de rebus *ſexta Indictione*, Conſtantino ſolo imperante, hoc eſt, Anno Chr. 948. geſtis, hæc habet de Ruſſis, præmiſſa de Turcorum Principibus narratione. „ Ceterum Turci (*ideſt Hungari*) non ante finem fecerunt in Romanas ditiones graſſandi, quam Βυλοσυδὴς Buloſudes (*a*) eorum Princeps fidem ſe amplecti Chriſtianam ſimulans, Conſtantinopolim venit, baptizatuſque ibi a Conſtantino eſt exceptus, ab eoque Patricii dignitate & magnis donis ornatus, ditatuſque, domum rediit. Non multo poſt Gylas, ipſe quoque Turcicus Princeps, eodem ſe, ejuſdem rei cauſa, confert: baptizatuſque, & eodem quo prior modo tractatus, Monachum ſecum abduxit Hierotheum, pietatis fama celebrem, quem Turciæ Epiſcopum Theophylactus Patriarcha deſignavit: iſque ut in Turciam venit, multos a barbarica fraude ad Chriſtianam religionem traduxit. At Gylas quidem in fide permanſit: & neque ipſe in Romanos impreſſiones fecit, & captivos Chriſtianos emens curavit, libertatemque iis reddidit. Buloſudes autem pactis quæ cum Deo inierat reſciſſis, ſæpe cum omnibus ſuis in Romanos expeditionem ſuſcepit: quod idem contra „ Fran-

a Βυλογυδὴς, *Bulogudes*, apud Scylitzem: & Βολογυδὴς, juxta Zonaram. Latinis *Bulčzo*, & *Bulcsu* dictus.

„ Francos tentaturus, captus, & ab eorum Rege Joanne (*a*) „ in palum ſuſfixus eſt. Porro Ἔλγα, Elga Rhoſſornm Prin- „ cipis uxor, qui claſſem in Romanos duxerat, marito defun- „ cto, Conſtantinopolim venit, & baptizata, quum magnum „ veræ pietatis ſtudium demonſtraſſet, dignis ſuo inſtituto „ honoribus affecta, domum rediit „. Pergit enarrans mortem filiæ *Hugonis* „ quæ Romano fuerat deſponſata, & quo- „ modo Imperator Conſtantinus, filio Romano aliam uxorem „ dederit, nequaquam illuſtri genere, ſed plebejo, ortam „ parentibus cauponibus, nomine Anaſtaſiam, ſed ipſe ei „ Theophanus nomen indiderit „. Nimirum, (uti de duabus Romani junioris, Conſtantini Porphyrogeniti filii, uxoribus recte ſcribit Cangius in Familiis Auguſtis Byzantinis, edit. Pariſ. pag. 143.) „ Bis nuptias iniit Romanus: ac primum „ cum Berta, Hugonis Italiæ Regis ex Bezola concubina filia „ notha ac illegitima, quæ Conſtantinopolim a Sigefrido Par- „ menſi Epiſcopo deducta eſt ſub (*b*) annum 943. Indict. 2. „ Romano Lacapeno (*c*) Imperii clavum adhuc obtinente, „ quo & nuptiæ celebratæ ſunt menſe Septembri, quum nec- „ dum ætatis annum XIV. attigiſſet Romanus. Eudoxiæ, ſeu, „ ut alii volunt, Eudociæ nomen eidem a Græcis impoſitum, „ in aviæ, & ſororis Conſtantini memoriam, quibus eadem „ fuit nomenclatura. Vixit illa cum conjuge per annos quin- „ que, obiitque intacta ac virgo, ut ſcribit Scylitzes. Exinde „ alia a parente circa annum 949. eidem data eſt uxor Anaſta- „ ſia, plebejis ac (*d*) cauponibus orta parentibus, quam „ Theophanonem appellavit „. Itaque inter annum 948. & 949. illud Turcorum Ruſſorumque factum a Cedreno refertur, uti etiam a Scylitze fol. 62. & ſeq. & a Zonara pag. 194. Pagius proinde, *Elgæ* ſeu *Helenæ*, Ruſsorum Principis uxoris, Baptiſ-

a Error amanuenſis ſic emendandus ex Scylitze, *ab eorum Rege Ottone*. Tum enim Francis imperabat *Otto*, non *Joannes*.

b Leg. *ſub annum*. 944.

c Romanus Lacapenus *Imperio dejectus eſt menſe Decembri Indict.* 3. hoc eſt, exeunte anno 944. Vide Cedren. pag. 634. obiitque *menſe Julio Indict.* 6. hoc eſt, anno 948. eodem Cedreno teſte pag. 635.

d Incertus Continuator Conſtantini Porphyrogeniti, aſſentatorie ſcribit num. 39. de hac Anaſtaſia ſeu Theophanone: „ Hinc jucunditas gaudiique lux Porphyrogen- „ neto circumfuſa cum Helena Auguſta, quod talem ſicque ab avis nobilem puellam „ filio ſponſam dare licuiſſet „. Qualis & quanta in cauponibus nobilitas!

mum ad *annum CMXLV.* perperam collocat; nisi dicamus, typographi errorem esse, qui pro *anno CMLIV.* posuerit *CMXLV.* Nam idem Pagius immediate de eadem Principissa hæc subjungit: „ Elga seu Olha, ut ab Herbesteinio in Commentario „ Rer. Moscovit. pag. 13. appellatur, in Baptismo Helena vo- „ cata fuit, Baptismumque accepit anno mundi 6463. inquit „ idem Herbesteinius, qui annus Eræ Constantinopolitanæ, „ Kalendis Septembris anni Christi CMLIV. exorditur.

X. Legatio ab Helenâ Constantinopolim missa. Regi a Russis diversi.

Porro hanc Reginam anno 959. adhuc Russis imperasse, testatur Continuator Reginonis in hæc verba: *Anno Dom. Incarn. 959.* „ Legati Helenæ Reginæ Rugorum (*nempe Russorum*) quæ sub Romano Imperatore Constantinopolitano „ Constantinopoli baptizata est, ficte (ut post claruit) ad „ Regem venientes, Episcopum & Presbyteros eidem genti „ petebant „. De quo Romano Imperatore sermo sit, sub quo Helena Constantinopoli baptizata, non exprimit Continuator. Certe id de Romano juniore solo imperante intelligi nequit: nam hic nonnisi Constantino Porphyrogenito patre exeunte anno 959. mortuo imperium iniit. Ad seniorem itaque Romanum verba ejus sunt referenda, qui anno 944. mense Decembri imperare desiit: adeoque ex ipsius mente, Helena eodem saltem anno ante mensem Decembrem baptizata fuerit. Quod vero addit, *Legatos ejus ad Ottonem Regem ficte (ut post claruit) venientes, Episcopum & Presbyteros Russicæ genti petiisse*: hoc ipsum Annalista Hildensheimensis habet, non expresso tamen *Helenæ* nomine, ad annum 959. „ Ve- „ nerunt (*inquiens*) Legati Rusciæ gentis ad Regem Otto- „ nem, & deprecati sunt eum, ut aliquem suorum Episcopo- „ rum transmitteret, qui eis ostenderet viam veritatis: & „ professi sunt se velle recedere a Paganico ritu, & accipere „ religionem Christianitatis. Et ille consensit precationi eo- „ rum, & transmisit Adalbertum Episcopum fide Catholicum: „ illique per omnia mentiti sunt, sicut postea eventus rei pro- „ bavit „. Lambertus vero Schafnaburgensis ad annum 960. iisdem verbis de adventu ac petitione Legatorum Rusciæ gentis recitatis, addit de Ottone Rege: „ Qui consensit depre- „ cationi eorum, mittens Adalbertum Episcopum fide catholi- „ cum: qui etiam vix evasit manus eorum „. Idem quoque Con-

Continuator ad ann. *962*. „ Adalbertus Rugis ordinatus Episcopus, nihil in his, propter quæ missus fuerat, proficere valens, & inaniter se fatigatum videns, revertitur: & quibusdam ex suis in redeundo occisis, ipse cum magno labore vix evasit, & ad Regem veniens, charitative suscipitur, & a Deo amabili Wilihelmo Archiepiscopo, pro retributione tam incommodæ ab eo sibi machinatæ peregrinationis, bonis omnibus & commodis, quasi frater, amplectitur & sustentatur „. Ditmarus denique lib. 2. p. 20. de Ottone: „ Adelbertum Treverensem, professione Monachum, sed Russiæ prius ordinatum Præsulem, & hinc a gentilibus expulsum, ad Archiepiscopatus (*Magdeburgensis scilicet*) apicem, inclytum patrem & per omnia probatum, anno Dom. Incarn. 970. xv. Kal. Novembris Apostolica auctoritate promovit. Verum, quum Episcopum ab Ottone Rege missum, idest Adalbertum, non Russorum, sed Rugorum fuisse Episcopum, Rugosque a Russis longe diversos, clare, ut opinor, demonstratum sit a nobis Tom. 1. a pag. *255*. usque ad pag. *271*.: quumque Helenæ Russorum Reginæ, (ad legationem Ottoni Regi directam quod spectat), apud solum Reginonis Continuatorem nomen legatur; ceteris omnibus Latinis scriptoribus missum ab eodem Ottone ad Rugos seu Ruscios Episcopum Adalbertum tantummodo narrantibus; restat, ut concludamus, corruptum Continuatoris illius locum, sic restituendum: *Anno Dom. Incarn. 959*. „ Legati Helenæ Reginæ Russorum, quæ sub Romano Imp. Constantinopolitano Constantinopoli baptizata est; necnon Legati Rugorum, ficte (ut post claruit) ad Regem Ottonem venientes, Episcopum & Presbyteros eidem genti petebant „: Rugi enim, non Russi, petierunt obtinueruntque Episcopum Adalbertum ab Ottone Rege, ut post claruit: neque indignus agendi is modus (ut scilicet ficte Episcopus postularetur) Helenæ Reginæ piissimæ tribuendus, aut ejus filio Svatoslao, qui adhuc sub tutela matris erat. Ad ea igitur, quæ fuse ibi a me sunt disputata, lectorem remitto.

XI. Digressio de Turcorum seu Hungarorum Regibus

Ad Turcos, quorum hic apud Cedrenum, Scylitzem, & Zonaram mentio, cum bona lectoris venia, est oratio convertenda. Ab *Arpade*, qui Hungaris sive Turcis in Pannoniam in-

Arpade, Zoltano, Toxo, Geysa: necnon Bulogude seu Bulezo, & Gyla.

ingressuris Ducem se præbuit, quartus *Geisa* fuit, pater scilicet *Sancti Stephani* Hungariæ Regis: qui *Geisa* anno Chr. 997. e vivis excessit. Nimirum *Arpades* genuit *Zoltanum*: hic vero *Taxim* sive *Toxum*: & *Toxus* *Geysam*: uti scribit Porphyrogenitus cap. 40. qui genealogiam Arpadæ usque ad *Taxim* perducit: ex quo intelligitur, anno 949. quo Porphyrogenitus librum suum evulgavit, *Geysam* nondum natum fuisse: alioquin illius inter Arpadæ nepotes mentionem fecisset. At vero Auctor vitæ S. Stephani Regis Hungarorum, Chartuitius nempe Episcopus, cap. I. sic de *Geisa* tradit: „ Ea quidem tempestate, qua Hungarorum gens Dei Ecclesiam populabatur, „ fuit in ea Princeps quidam, quartus ab eo, qui Hungaris in „ Pannoniam ingressuris Ducem se præbuit. Is Geisa dicebatur, severus sane, & crudelis homo in suos, potenter eis „ imperans: erga alios vero, præsertim Christianos, humanus, „ misericors, & liberalis. *Et de ejus exitu cap.*4. Deinde jam „ grandævus anno a Christo nato nongentesimo nonagesimo septimo, vitæ hujus ærumnas cum cœlestibus gaudiis commutavit „: quum scilicet ab Adalberto Pragensi Episcopo baptismum accepisset. Qui vero ex Arpadæ nepotibus anno 949. in vivis erant, idem Porphyrogenitus hosce recenset: „ & „ omnes quidem Arpadæ filii (*a*) mortui sunt: superstitibus „ tantum eorum nepotibus Phale & Tase, cum patrueli eorum „ Taxi (*filio Zaltani*) Tebelesque (*filius Tarcatzi*) moriens, „ filium reliquit *Termatzum*, qui nuper in gratiam rediit cum „ Bultzo, tertio principe & Carcha Turciæ. Bultzus autem „ hic Carchas, filius est Cale Carcha. Estque Cale nomen „ proprium, quum Carchas sit dignitas, quemadmodum & „ Gylas, quæ tamen major est quam Carchas „. Et paulo superius: „ Tertius (*filiorum Arpadæ*) Jutotzas filium suscepit „ Phalitzin, qui nunc principatum tenet „: ita ut hic *Phalitzin* idem ipse videatur, ac *Phale*, cujus modo facta est mentio. Vivebant itaque, scribente Porphyrogenito, *Taxus* filius Zaltani, filii Arpadæ; *Phalitzin* seu Phale, filius Jutotzæ, filii Arpadæ: *Tase* (ut videtur) filius Jelechi, filii Arpadæ: *Termatzus* filius *Tebelæ*, filii Tarcatzi, filii Arpadæ: necnon *Bultzus*,

a Tarcatzus scil. Jelech, Jutotzas, & Zaltan.

zas, tertius princeps & carchas (*idest Chaganus sive Rex*) Turciæ, filius *Cale* Chagani.

XII. Expenditur Aventini narratio de primis Turcorum Hungariæ Regibus.

Aventinus Annalium Boicorum lib. 4. & 5. ab anno 892. usque ad annum 955. *Ugrorum*, hoc est, Hungarorum *Reges* memorat, 1. *Cussalam*. 2. *Dursacum* & *Bugothum*. 3. *Salardum*. 4. *Toxum*. 5. *Bultzonem*, cum quatuor regulis, *Lelio*, *Sura*, *Toxo*, *Sebaba*. 6. *Geizonem*, Toxi filium, parentem S. Stephani. Do ejus verba. Svatepolchi Moraviæ Regis rebellionem, motumque anno 892. & sequenti adversus eum ab Arnulpho Germaniæ Rege bellum describens pag. 469. „ In „ primo vere (inquit) Austriacum Boëmiæ limitem Arnul- „ phus petit, mense Majo celebrem conventum apud Heng- „ stoveld agit. Quo quum Svatebogus venire contemneret, „ hostis Reip. judicatur. Interfuere eidem Concilio Uratis- „ laus ulterioris Poloniæ præses, & Cusalæ Regis Ugrorum, „ qui adhuc incertis sedibus in Sarmatia (*a*) Europæa vaga- „ batur, legati, pollicentes omnes vires suas adversus Svate- „ bogum, si sibi quasi pro stipendio terra, quam armis occu- „ parent, daretur. Grata legatio Arnulpho fuit, statim ipse „ annuit, & Moravos triplici exercitu invadere decrevit: Cu- „ salæ & Ugris popularibus suis Dacia destinatur. Uratislaus „ a tergo jussus est cum Venedis suis arma inferre. Arnulphus „ a fronte cum Francis, Svevis, Bojis ingruit: per integrum „ mensem, nempe per totum Julium, Moraviam universam „ percurrit: cuncta incendiis, cæde, rapina, luctu complet. „ Porro Cusala & Ugri longe crudelius sæviunt, utramque „ Daciam, citra & ultra Tibiscum, quatenus a Grano flumine „ cum Svevo monte Danubioque amne ad Pontum Euxinum „ excurrit, velut nimbus inundant, ferro viam aperiunt, „ colonos veteres trucidant, regionem inter se sorte divi- „ dunt, ibique perpetuo mansuri domicilia locant .... *Et* „ *post pauca*. Ugri igitur Venedos, Avaros, Hunnos Daciam „ incolentes delevere, Svatebogo ea loca jussu Arnulphi ab- „ stu-

a Ugri, seu Hungari, qui & Turci, jam ante ann. 892. in Dacia sedes fixerant, ut, supra dictum est. Anno autem 892. nullus in Polonorum annalibus legitur *Vratislaus* sed *Piastus*, & post ipsum *Zemovitus*. Vide Cromerum, & Guagninum. Porro Petrus Ranzanus in Epitome Rer. Ungaricar. Indice VI. pag. 220. egregie fallitur, dum Svatepolugum, Maroti, ut ait, filium, (qui Slavus erat, Slavorumque Moravorum Rex) Hunnum facit, Hunnorumque Regem.

„ ſtulere: ibi ſedes ſibi delegere „. *Et pag.* 470. „ Arnulphus ergo rurſus (*anno* 893.) Moraviam invadit, præfractis elauſtris juxta Granum amnem, montemque Svevum, Cuſalam Regem Ugrorum in Moraviam iterum immittit. Tota Moravia rurſus cæde, rapina, incendiis, luctu completur. Cuſala in Daciam, quam armis ſubegerat, revertitur. Poſthac ſex annis, quoad vixit Arnulphus, Ugri ſibi ab incurſationibus finitimorum contemperarunt, ſeque intra terminos armis partos continuere. Ubi Arnulphus obiit, ſuperato Danubio, Pannonias, quatenus Danubio cohærent, Bojis præripuere. *Pag.* 476. Ugri igitur ſeptimo anno, poſteaquam Daciam occuparant, (*ideſt*, *Chr.* 900.) ubi Imperatorem Arnulphum obiiſſe, Imperium in tot Principes & inter ſe diſſidentes diſſectum, Chriſtianorum diſcordias, vident, contempta pueritia Regis (*Ludovici*) cujus ætas obnoxia fraudi foret, Pannoniam terram fertiliſſimam, ipſis finitimam, pecoribus paſcendis opportunam, occupare ſtatuunt. Quod ut facilius feliciuſque adſequerentur, Cuſala Rex gentis celebrem admodum ſuorum legationem ad Ludovicum Bojoſque vicinos ſuos mittit, hiſque mandat, ut diligentius cuncta, ſitum Bojariæ, mores incolarum explorent ... Poſthæc Ugri, ſpecie ſocietatis cum Bojis factæ, Moravos hoſtes Bojorum invadunt ... Moëmarum (*a*) & Svatebogum regulos prælio occidunt, Moraviæ partem ſibi uſurpant. Deinde Moravis quibuſdam, (quibus religio Chriſtiana ſordebat, & qui odio Bojorum ob antiquam ſimultatem tenebantur) duplici agmine Bojariæ regnum (ſicut Imper. Otto ſecundus Cæſar Auguſtus in diplomate quod dedit Pilegrino Bathavenſi Epiſcopo, & is in Epiſtola ad Benedictum VII. Pont. Max. data, refert) invadunt. Pars aquilonarem ripam Danubii uſque ad Anaſſi oſtia, ſibi deſtinat. Rex Cuſſal alteram oram ſibi depoſcit ... Pars quoque Ugrorum Italos, quod imbelles ac dites eſſe audierant, petunt: ferro ſibi viam aperiunt; Duces limitis Carini Godfridum & Eberhardum occidunt, Gregorium Aquilejenſem Patriarcham in fugam vertunt &c. Inter hæc pars primuſque „ Luit-

a Moymirus Svatopolchi filius, ultimus Moraviæ Rex, vivebat anno Chr. 907. uti ſupra ex diplomate Ludovici Regis, filii Arnulphi Imperatoris, demonſtravi.

„ Luitpoldus præfectus militaris cum paucis, cum Richario Bathavensi Episc. infesta acie Ugris obviam ire, perfidiam ulcisci festinant. Hoc ubi Cussal comperit, cedit, castra ad Phiscam amnem infra Viennam Austriæ cum principibus suis locat. Luitpoldus partem exercitus Ugrorum adsequutus, de improviso inopinatos aggreditur, primo impetu mille & ducentos in Danubium agit, præcipitat, atque submergit; cæteros in fugam dat, cædit, prosternit, usque ad Presburg, nunc primam Ungariæ urbem; ubi trajecto Istro, Cussalem victoria cum suis exultantem invadit, aciem perrumpit, turbat, Regem cum maximo procerum suorum numero ad superiorem amnem Phiscam interficit. *Pag.* 479. *post Cussalis cædem*, Ugri duos Reges Dursacum & Bugothum creant. Pannonias ante in vastam solitudinem, Danubio tenus, redactas, occupant: eas Bojis auferunt, ubi colonias Ugrorum deducunt „: Idque ante annum 907. quo anno xv. Kal. Julii Ludovicus Rex Germaniæ, Bojorum peracto delectu, Anassiburgium, novam Bojorum coloniam, se contulit. ibique præsentibus Episcopis, Monachor. antistitibus, & proceribus Bojorum, decretum est, Ugros Bojariæ Regno eliminandos esse. Commissum cum iis ad Anassiburgium (non ad Augustam Rhetiæ quæ Auspurg sermone Teutonico dicitur) prælium tertio Idus Augusti: tres dies continenter pugnatum: Ugris cessit victoria. Liutpoldus Dux Bojariæ cum xix. Bojorum Dynastis ceciderunt. Ugri totam Bojariam devastant: & alia perpetrant quæ fusius ab Aventino a pag. 483. describuntur. Rex Bojorum Francorumque post tot acceptas clades, coactus pacem auro tributoque annuo ab Ugris emit, qui audita anno 911. Ludovici Regis morte, venalem pacem Bojis offerunt, ac nisi auro actutum amicitiam mercentur, excidium universæ nationi minantur. Arnulphus, Liutpoldi cæsi filius, Bojorum Rex salutatus, primus Ugros, quos invictos crediderant, vinci posse docuit, atque non solum populum Christianum ab incursatione eorum defendit, verum etiam ad fœdus illos & societatem, quoad vixit, armis coëgit, postquam eos ad Oenum fl. anno 913. ad internecionem delevisset. Quæ post Conradi Germaniæ Regis mortem usque ad annum 918. hoc est, usque ad initium Regni Henrici Aucupis, ab Hunga-

ris gesta sunt, supra recitavi. Aventinus pag. 487. ad ann. 925. relata Hugonis Regis Italiæ inauguratione; „ Ugri (inquit) „ a novo Rege tributum postulant. Quod quum negatum esset, Italiam, Duce *Salardo*, invadunt, Ticinum comburunt. Inde Sveviam, Lotharingiam, Gallias ferro, flamma „ vastant: transito in agro Vangionum Rheno, Franciam, „ Turingos, Saxonas armis prædando perlustrant; sed a Rege „ Mersburgii superati, proceresque plerique capti sunt: ceteri ut hos redimerent, atque incolumes domum dimitterentur, novem annorum inducias paciscuntur „. Finitis induciis (*pag*. 488. *idest anno* 934.) Ugri tributum a Rege exposcunt: Reliqua de eorum clade, sunt supra narrata: „ Ugri in posterum, vivente Henrico, Germania manus abstinuere: „ Græcis, Bulgaribusque in Moesiis considentibus negotium „ exhibuere..

XIII. Diversæ Hungarorum in Bavariam, & Saxoniam irruptiones ab an. 938. ad 945.

Hactenus Aventinus de rebus Hungarorum usque ad Henrici Aucupis mortem. Hunc excepit filius *Otto*, cognomento magnus, qui ab anno 936. usque ad ann. 961. Germaniæ Rex fuit: anno 962. ante diem 13. Febr. a Joanne XII. Papa coronatus est Romæ Imperator Augustus; anno 973. Nonis Maji vitam cum morte commutavit. Anno 937. mortuo Arnulpho Bojariæ Duce, Ducatui Bertolfum seu Bertoldum ejus fratrem præfecerat: „ Inter hæc (inquit Aventinus pag. 491.) dum „ talia in Bojaria geruntur, Ugri Germaniam magnam ac Saxoniam invadunt: sed fortiter cum ignominia & detrimento repulsi sunt a Ducibus Ottonis „. Anno nempe 938. uti habet Hermannus Contractus juxta edit. Canis. „ Interim „ Hungari Saxoniam invadentes, a Saxonibus pugna victi cæsique fugantur „. Ita & Continuator Reginonis, & Marianus Scotus, & Sigebertus Gemblacensis & Cosmas Pragensis ad eundem annum. Aventinus pag. 492. „ Per idem tempus „ Ugri duplici agmine Bojariæ fines invadunt, pars Tranos, „ pars Carinos vastat. Bertoldus Bojorum regulus, Duces „ suos ad Carinos proficisci, hosque ut tuerentur, jubet. Ipse „ robur hostilis exercitus petit, juxta Valentiam urbem Noricorum quammaximo potest impetu, antequam gens pugnacissima arcus rursus tenderet, in Ugros fertur, hostem in „ fugam vertit, in Tranum flumen agitat, atque submergit

„ tertio

„ tertio Idus Augusti. Præfecti quoque Bertholdi auspicio „ apud Carinos, eadem prosperitate dimicant, Ugros ad in- „ ternecionem delent, nec antea unquam gens ferocissima „ tantum vulnus a nostratibus accepit: more enim pecudum „ a Bojis mactati sunt Ugri. Otto Rex & Bertholdus, qui ma- „ ximopere rebus Ottonis studebat, invicem gratulationis „ scribunt literas, ut qui sollicitudinis publicæ participes „ fuerant, lætitiæ quoque communis socii forent, matrimo- „ nio amicitiam firmarunt. Bertholdus nepotem Ottonis „ uxorem duxit. *Et pag.* 493. eadem tempestate Bertholdus „ Bojorum rector ex hac vita migrat, IX. Kal. Decemb. anno „ ab orbe asserto 948. in Collegio Monachorum apud Altaich „ inferius sepelitur. Huc usque per 160. annos Francia oriundi „ potiti sunt Bojaria, quam posthac aliquandiu Saxones admi- „ nistrarunt „. Epidannus cladem Hungarorum refert ad annum 943. his verbis: „ Omnis Agarenorum exercitus a Bajoa- „ riis occisus est „. Continuator autem Reginonis ad an. 944. „ Hungari a Carantanis tanta cæde mactantur, ut nunquam a „ nostratibus antea taliter infirmarentur„. Et Cosmas Pragensis. „ An. 944. Ungari a Carinthiis multa cæde mactantur. Et Conradus Urspergensis: „ Anno Dom. 944. Ungari cum Bajoariis „ pugnant & vincuntur „. Idem Urspergensis mortem Ber- „ toldi ad ann. 947. confert inquiens: Anno Dom. 947. Ber- „ toldus Dux Bajoariorum, frater Arnoldi Ducis, moritur, „ & Heinrico fratri Regis (*Ottonis*) Ducatus committitur. Et Hermannus Contractus juxta edit. Canis. „ Anno 947. Ber- „ tolfo Duce Bojariæ defuncto, Henricus frater Ottonis Re- „ gis, ducatum illius accepit „. Witichindus quoque lib. 2. Annal. de Ottone Germaniæ Rege verba faciens, ait. „ Quum „ omnia Regna coram eo silerent, & potestati ipsius omnes ho- „ stes cederent, monitu & intercessione sanctæ Matris ejus „ (*nempe Mathildis*) recordatus est multis laboribus fatigati „ fratris, præfecitque eum Regno Bajoariorum, Bertoldo jam „ defuncto, pacem & concordiam cum eo faciens, qua usque in „ finem fideliter permansit. Erat autem ipse Dominus Henri- „ cus copulatus matrimonio filiæ Ducis Arnulfi, feminæ egre- „ giæ formæ, mirabilisque prudentiæ „. Quare sicut Aventinus excessit in anno, mortem Bertoldi ad annum 948. consi-

gnans; ita Sigebertus in anno deficit, dum eum mortuum scribit anno 946.

„ Eadem tempestate (pergit Aventinus pag. 495) To„ xus Ugrorum Rex audita morte Bertoldi Ducis Bojorum, „ duobus exercitibus Bojariæ fines invadit, limitem Austria„ cum, & Charionas in confinio Italiæ devastat. Heinricus re„ gulus Bojorum contractis copiis obviam hosti armatus pro„ cedit, bis aperto marte cum Ugris congressus, bis pugna „ superior fuit, Ugrosque perpaucis fugi elapsis cædit, fudit, „ afflixit: nec ausa est gens cædis avida de cetero Bojos bello „ lacessere. *Et post pauca*. Toxus autem Ugrorum Rex a Bojis „ male acceptus, iram in Italos imbelles, dites, dissentien„ tesque convertit, Italiam robore Ugrorum aggreditur. Be„ rengarius Rex Longobardorum decem modiis nummum pa„ cem ab hoste precatur. Lactantes, infantes, pueri, puel„ læ, viri, feminæ, sacrati, profani, quisque censum pro „ capite, nempe nummum pependit: templorum aurum, „ argentum, gemmæ tributæ sunt: Berengarius hæc confla„ vit omnia, æsque commiscuit, ex quibus summam com„ plevit, reliquum sibi servavit, homo omnium avarissimus. Boicam Toxi expeditionem anno 948. susceptam idem Aventinus auctor est: „ Heinricus, & Dux copiarum ejus Ratho, in „ monumentum tantæ victoriæ cælitus datæ, armati equis in„ sidentes, quemadmodum prælio interfuere, e gypso ficti & „ expressi, induratique igne, in templo Deiparæ Virginis „ apud Maurkirken pagum Bojariæ Norieorum dedicati, po„ sitique, Eræ Christianæ 948. (quo Bertoldus Bojorum regu„ lus (*a*) obiit, Henricus in Regno Bojariæ illi successit, „ atque Ugros in Bajoariam ob mortem Ducis irruentes devi„ cit) adhuc visuntur, servantur, monstrantur, quo tum „ frequens populus supplicandi gratia votis susceptis coibat „. Sigebertus Ugrorum quidem incursionem in Bojariam ad annum 948. consignat; in Italiam vero, ad annum 949. differt: sic scribens. „ Anno 948. Dux Bajoariæ Henricus Aquilejam „ in Italia capit, Hungaros bis superat, Ticinum transit, & „ cum multis manubiis redit. *& ad ann.* 949. Tapis Rex Hun„ garorum in Italiam veniens, decem modios nummorum a „ Be-

a Obierat anno 947. ut supra ostensum.

„ Berengario pro reditu accepit. „ Sed pro *Tupis*, legen-
„ dum *Taxis*. Liutprandus hist. lib. 5. cap. 15. „ Per idem
„ tempus Taxis Hungarorum Rex magno cum exercitu in Ita-
„ liam venit, cui Berengarius non ex propria pecunia, sed ex
„ Ecclesiarum ac pauperum collectione decem modios num-
„ morum dedit „. Recte Hansizius Tom. I. German. Sacr.
pag. 201. pro *Ticino* ab Henrico transito, reponit *Titium*
amnem, sic: „ Hujus (Henrici) refertur inito mox principa-
„ tu egregium factum. Nam anno 947. (*leg.* 948.) Hungaros
„ qui Aquilejam ceperant, duobus præliis superatos, expu-
„ lisse etiam urbe: transnavisse Ticinum (Ticium credo flu-
„ men Liburnicum, quo iter erat ab Aquileja pronum) &
„ præda magna intra hostium regionem capta, exercitum re-
„ duxisse incolumem: quod Witichindus narrat. Hoc rursus
„ indicio est Hungaros tum non fuisse in Marchia Orientali, sed
„ longius inde a Bojis investigatos „. Verba Witichindi lib. 2.
hæc sunt: „ Ducatu igitur Bojorum accepto, nequaquam de-
„ sidia torpuit, sed abiens Aquilejam cepit, Ungaros duabus
„ vicibus armis superavit, Ticinum transnatavit, & præda
„ magna intra regionem hostium capta, exercitum incolumem
„ in patriam reduxit.

Helmoldus lib. I. cap. 9. ad ann. 948. Danos Slavosque ab Ottone Rege subactos refert. „ Otto Germaniæ Rex (in- XIV. Dani, Slavique ab Ottone Germaniæ Rege subjugati, fidem Christi amplectuntur.
„ quit) ubi primum de insidiis fratrum suorum liberatus est, fe-
„ cit judicium & justitiam populo suo: deinde postquam omnia
„ pene regna, quæ post mortem Caroli defecerant, subjuga-
„ vit imperio, in Danos arma corripuit. Transgressus ergo
„ cum exercitu fines Danorum, qui olim fuerant apud Slewih,
„ ferro & igne vastavit omnem regionem usque ad mare no-
„ vissimum, quod Nortmannos dirimit a Danis, & usque in
„ præsentem diem a victoria Regis *Ottensund* dicitur. Cui in-
„ gredienti Haroldus Rex apud Slewich bellum intulit, in quo
„ utrisque viriliter concertantibus, Saxones victoria potiti
„ sunt, & Dani terga vertentes ad naves cesserunt. Tandem
„ conditionibus ad pacem inclinatis, Haroldus Ottoni subji-
„ citur, & ab eo Regnum suscipiens, Christianitatem in Dania
„ recipere spopondit. Nec mora, baptizatus est ipse Haroldus
„ cum uxore sua Gunnild, & filio parvulo, quem Rex no-
„ ster

,, ſter a ſacro fonte ſuſceptum, Suein-Otto appellavit. Eo tem-
,, pore Dania plenarie recepit fidem, & diviſa in tres Epiſco-
,, patus, Hammenburgenſi Metropoli ſubjecta eſt. Igitur
,, beatiſsimus Adeldagus, primus ordinavit Epiſcopos in Da-
,, niam, & ex eo tempore Hammenburgenſis Eccleſia cœpit
,, habere Suffraganeos His rite peractis in Dania, fortiſſimus
,, Otto Rex convertit exercitum ad ſubjugandos Slavorum re-
,, belles, quos pater ejus uno grandi bello domuerat, ipſe tan-
,, ta deinceps virtute conſtrinxit, ut tributum & Chriſtianita-
,, tem, pro vita ſimul & patria libenter offerrent Victori, ba-
,, ptizatuſque eſt totus gentilium populus: Eccleſiæ in Slavo-
,, nia tunc primum conſtructæ.

XV. Bellum Hungaricum anno 950. & 955. Gylas & Bulogudes Turcorũ Principes baptizantur. Bulogudes a fide deficiens ab Ottone Rege cæditur. Emi Baronii & Thuroczii allucinationes.

Danis Slaviſque ſubjugatis, duobus poſt annis, ideſt an-
no 950. Ungari rediere in Bajoariam. Chronicon Hildenshei-
menſe: ,, Anno 950. Bellum magnum factum eſt inter Bavarios
,, & Ungaros,,. Eadem verba apud Lambertum Schafnaburgen-
ſem. Hanſizius tom. 1. p. 201. ,, Sed quis credat? ab iis, qui-
,, bus minime debebat, Hungari poſtmodum in Bavariam in-
,, ducti ſunt. Atrox erat concitata in Ottonem ſeditio per Lui-
,, tolfum filium anno 953. Hic Bavariam cum Conrado Lotha-
,, rienſium Duce invaſit: favere cœptis, perduellium non pau-
,, ci, in quibus etiam Harolſus Salzburgenſis (*Archiepiſcopus.*)
,, Denique occupata per ſeditioſos Bavaria propemodum
,, omnis, Ottone Rege & Henrico Bavariæ Duce ad obſidio-
,, nem Moguntiæ diſtento. Rebelles ſibi in futurum metuen-
,, tes, evocant Hungaros, quos Conradus anno ſequenti in
,, Lotharingiam uſque perduxit,,. Aventinus lib. 5. ,, Heroldus
,, (*a*) ſibi injuriam illatam ratus, cum Conrado Duce ab
,, Ottone proſcripto fœdus init: eundem in ſocietatem, ami-
,, citiam adſciſcit, ad ſeque recipit, templa ſpoliat, gazam
,, Eccleſiaſticam Ugris hoſtibus religionis noſtræ diſtribuit, am-
,, boque ad Bultzkonem Regem Ugrorum ſe conferunt, illum
,, adverſus nos concitant, diſcordiam, infirmitatem noſtrorum
,, aperiunt, prædam ingentem oſtendunt, ſe Duces fore itine-
,, ris

a Eo quod Agapito Papa concedente, & Ottone Rege favente, Gerardus Bathavienſis Epiſcopus a ditione Salisburgenſis ſolutus, Archiepiſcopus Bojorum Laureacenſis nuncupatus, Pannoniam, Avaros, Moravos, Venedos in rebus divinis procurare juſſus fuiſſet; Heroldus Archipræſul Salisburgenſis, ſibi injuriam illatam ratus, id peregit quod hic ab Aventino narratur.

„ ris pollicentur. Bultzko (a) legatos exploratum, quasi „ officii gratia, ad Ottonem ire jubet. Hisce reversis, nunciantibusque vera esse, quæ Conradus & Heroldus narrabant, cum quammaximo potest hominum numero, & quinque exercitibus & legionibus, quibus ipse, & tetrarchæ ejus Lelius, Sura, Toxus, & Schaba præerant, ducentibus Conrado & Heroldo, Regnum Bojariæ invadit. Bojaria deprædatione, ferro, flamma devastata, Danubium Rhenumque transeunt: ductore Conrado, Lotharingiam depopulantur. Tandem divinitus, ut ajunt, territi, Augustam Rhetiæ petunt, quod eo ingentes opes congessisse Bojos, Svevos, Francos, fama erat. Urbem circumsidunt, pars tranato Lyco, in Bojariæ ripa Thierhauptum occupant, utraque potiuntur ora, terram sicuti locustæ operiunt. Inter hæc Heinricus Dux Bojorum, Heroldum perfidiæ condemnat, eundem apud Miildorff capit, eidem oculos exculpi jubet: Conradus quoque ab Ugris ad Ottonem profugit, seque pro Rep. devovet. Porro Otto, qui tum domandis Venedis in intima Germania aberat, ubi hæc accepit, copias undique contrahit, cum Saxonibus ad Ugros in Rhetiam contendit. Francorum equitatus Duce Conrado. Heinricus Bojorum rector, æger quod prælio adesse nequibat, Eberhardo Senonum Dynastæ exercitum Bojorum permittit. Burkardus cum Svevis & D. Udalrico urbe erumpit. Bojemi in subsidiis circa impedimenta constitere. Ugri hos adoriuntur, impedimentis potiuntur: cæteri nostratium, septem „ agmi-

a Witichindus lib. 3. apud Pagium ad an. 955. n. 3. „ Primam & secundam tertiamque legionem direxerunt Bajoarii, quibus præfuerunt præfecti Ducis Henrici: nam ipse bello interim aberat, eo quod valetudine corporis laboraret; qua & mortuus est. Quartam vero ordinavere Franci, quorum procurator & rector erat Dux Conradus. In quinta, quæ erat maxima, quæ & dicebatur Regia, ipse Princeps (*Otto*) vallatus lectis ex multis militum millibus, alacrique juventute. Sextam & septimam construxerunt Svevi, quibus præfuit Burkardus, cui nupserat filia fratris Regis. In octava erant Bohemi electi milites mille, armis potius instructi, quam fortuna. *& post pauca*. Tres Duces gentis Ungariæ capti, Ducique Henrico præsentati, mala morte, ut digni erant, mulctati sunt: Suspendio namque crepuerunt „. Continuator Reginonis. „ Anno 955. Ab exercitu Regis apud Lichum fl. tanta cæde prostrati sunt, ut nunquam ante apud nostrates victoria talis audiretur aut fieret. Rex inde reverteus, in Sclavos hostes dirigit, ubi simili potitus victoria, vasta illos cæde prosternit „. Otto, antequam Imperator renunciaretur, quater Sclavos aggressus est,, : annis nempe 955. 957. & 960. Pagius ad ann. 958.

„ agminibus ab omni parte Ugros invadunt, aciem perrum-
„ punt, turbant, hostes circumveniunt, fundunt, sternunt.
„ In altera quoque Vindelicorum ripa Boji eos, qui Thierhau-
„ pten confidebant, superis faventibus, pari clade involvunt.
„ Nostri itaque utrinque Ugros in Lycum flumen, quod
„ pro hisce ante erat, agitant, præcipitant, submer-
„ gunt: alveus Lyci cadaveribus oppletur. Nemo evasit, per-
„ pauci capti, ceteri ad internecionem deleti sunt, eo die,
„ quo ante octo & quadraginta annos & ipsi exercitus Bojorum
„ viresque exciderant, nempe IV. Idus Augusti, isque dies
„ in Romanos fastos relatus est. Postridie direpta sunt castra
„ hostium, maximus captivorum numerus liberatus, honor
„ superis habitus. Vota pro victoria suscepta reddita sunt.
„ Bultzko Rex, ejus quatuor reguli Schaba, Lelius, Sura,
„ Toxus, unacum paucis capti, traditi sunt Eberhardo Bojo-
„ rum Dynastæ. Is Regem, & quatuor Principes, Heinrico
„ Duci Bojorum Reginoburgium misit: vbi ante portam Orien-
„ talem, quæ Ungariam versus spectat, patibulo affixi, la-
„ queo necati sunt. Ceteros Eberhardus apud Eberspergvivos
„ in fossam abjecit, terraque & luto obruit. Porro Ugri, qui
„ domi reliqui erant, tanta suorum ruina animo fracti, val-
„ lo, fossa, sudibus contra nos sese in locis palustribus muniunt,
„ nedum fines alienos invadere, (sicuti per annos quinque
„ & quinquaginta hactenus continenter factitarant) animo post-
„ hac conciperent: contusi viribus territique potentia Ottonis
„ (sicuti & Luitprandus Ticinensis & Benedictus sextus Pont.
„ Max. qui eadem tempestate vixerunt, narrant) ne mutire
„ quidem de cætero ausi fuere: Regem tamen creant Geizo-
„ nem filium Toxi, parentem Divi Stephani „. Annus
erat 955. quo hæc acta sunt. Frodoardus ait, tantam fuisse
Hungarorum multitudinem, ut tunc temporis viventium ho-
minum nemo se antea vidisse in ulla regione profiteretur. He-
pidannus (*a*) scribit fuisse centum millia, multosque com-
prehensos cum Rege eorum *Pulzi* (quem Aventinus *Bultzco-
nem*

a Anno (inquit) 955. „ Otto Rex cum Agarenis pugnabat in festivitate S. Lauren-
„ tii, eosque Deo auxiliante devicit, & erat numerus illorum centum millia. Et
„ multi illorum comprehensi sunt cum Rege eorum *Pulzi*, & suspensi sunt in patibu-
„ lis. Et aliud bellum cum eis gerebatur a Boëmanis, ubi comprehensus est Rex il-
„ lorum, nomine Lele, extincto excercitu ejus.

hem, ideſt *Bultzi Chanum* ſeu Regem vocat) & ſuſpenſos in patibulis: additque, in altero prælio comprehenſum Hungarorum Regem nomine *Lele*. Curopalates Hungarorum Regem ab Ottone captum & ſuſpenſum appellat *Bologudem*, alii *Boloſudem*: qui certe non alius eſt a *Bultzo Chagano* ſeu Chano. Hos tamen regulos, Duces *Toxi* appellare malim. Jam ſupra è Byzantinis ſcriptoribus narratum eſt, apud Conſtantinopolim *Gylam & Bologudem* baptiſmum ſuſcepiſſe, quorum iſte fidem deſerens, in prælio poſtea Auguſtano captus eſt. Sed *Gyla* conſtantiam præſtitit, adducto ſecum Hierotheo monacho, quem Theophylactus Patriarcha Conſtantinopolitanus, Turciæ, ut Græci loquuntur, ideſt Hungariæ Epiſcopum creavit. Hæc prima Religionis ſcintilla apud illos Hungaros, qui finitima Græcorum ditionis loca tenebant: iis enim Gyla præerat: At vero Hungari, qui anno 955. in Bajoariam, Vindeliciam, & Rhetiam, ut ſupra, invaſere, Regi Toxo ſuberant: a quo in auxilium *Bultzo & Leel* advocati, infeliciter omnes in bello occubuere. Tres enim Hungarorum Duces captos, Ducique Henrico præſentatos, malaque morte multatos, Vvitichindus æqualis eorum temporum ſcriptor teſtatur. Sigebertus quoque ad ann. 957. (biennio nempe poſt) *Tres Reguli* (inquit) *Hungarorum in bello capti, ſuſpendio perierunt*. Quamobrem fateor me neſcire, unde duorum aliorum, *Suræ* ſcilicet & *Schabæ*, nomina Aventinus hauſerit. Erraſſe etiam Emus Baronius mihi videtur, dum ad ann. 958. confert ſuſceptum Conſtantinopoli a duobus Turcorum Principibus Gyla & Bologude Baptiſmum: qnum enim Bologudes, teſtibus Byzantinis ſcriptoribus, idem ipſe ſit, qui poſtea ab Ottone Rege captus cæſuſque fuit; quumque id an. 955. ad Lycum fluvium, ut ſupra, contigerit; conſequenter ſuſceptus ficte ab illo Baptiſmus ante ann. 955. acciderit oportet. Hac demum Baroniana allucinatione longe gravior eſt Thuroczii error, qui Par. 2. cap. 25. Hungaricam cladem, in qua *Leel & Bulchu* illuſtres capitanei (quibus omnino addendus & Toxus) occubuere, retrahit ad annum 18. Conradi Regis. Sive enim ſermo ſit de Conrado Rege, qui inter Henricum & Ludovicum Arnulfi filium Rex Germaniæ fuit, is ab anno 912. ad 919. regnavit, adeoque ad annum Regni 18. non pervenit: Sive Thuroczius intelligit Conradum alterum,

Salicum appellatum, qui post Henricum, hujus nominis primum Imperatorem, ab anno 1024. Regnum Germaniæ, & ab anno 1027. Imperium iniit, quique obiit anno 1039.; tam in primo, quam in hoc Conrado erravit Thuroczius, quum neuter eorum ad annum *955.* quo Hungarica clades contigit, pertineat.

XVI. De Svatoslao Igori ex Helena filio, Russorum Rege.

Ad Russos redeo. Herbersteinius ex Annalibus, ut inquit, Russorum, de Svatoslao Igori & Helenæ filio hæc narrat. „ Svatoslaus, qui post obitum matris regnabat, divisit „ provincias filiis. Jeropolcho Kioviam, Olego Drewlianos: „ Vvolodimero Novogardiam (*a*) magnam. Svatoslaus quum „ filiis prospexisset, pergit in Bulgariam, Presthlawam civita„ tem obsidet capitque: Basilio & Constantino Imperatoribus „ bellum denunciat: at hi legatis missis, pacem poscebant, „ & quantum exercitum haberet, cognoscere ab eo propterea „ cupiebant, quod tributum daturos se juxta numerum exer„ citus, sed falso, pollicebantur. Mox cognito militum nu„ mero, exercitum scripserunt. Post quum uterque exercitus „ convenisset, Rutheni Græcorum multitudine terrentur. „ Quos quum pavidos videret Svatoslaus, inquit: Quia locum „ non video, Rutheni, qui nos tuto capere posset; terram „ autem Russiæ tradere inimicis, nunquam in animum indu„ xi: fortiter contra illos pugnando, aut mortem oppetere, „ aut gloriam reportare, certum est. Etenim si strenue pu„ gnando occubuero, nominis immortalitatem; si vero fugiam, „ perpetuam inde ignominiam sum relaturus: & quum ho„ stium multitudine circumventus effugere non liceat, stabo „ ergo firmiter, caputque meum in prima acie, pro patria, „ omnibus periculis objiciam. Cui milites: ubi caput tuum, „ ibi & nostrum. Mox confirmato milite, in adversum ho„ stem raptus, magno impetu facto, victor evadit. Terram „ dein Græcorum vastantem, reliqui Græciæ principes mune„ ribus oppugnant: aurum autem & pandockmi (ut est in An„ nalibus) munera quum sprevisset, recusassetque, vestimen„ ta

a Addit ibid. Herbersteinius de Novogardia „ Nam Novogardenses impulsu eu„ jusdam mulieris Dobrinæ Wolodimerum principem impetrarunt: erat enim Novogar„ diæ civis quidam Calufcza parvus dictus, qui habuit duas filias, Dobrinam & Malus„ cham. Maluscha erat in gynæcio Olhæ, quam impregnaverat Svatoslaus, & ex „ ea Volodimerum susceperat.

„ ta autem & arma a Græcis jam denuo sibi missa accepisset;
„ tanta ejus virtute, Græciæ populi permoti, Reges suos convenientes: & nos, inquiunt, sub ejusmodi Rege esse cupimus, qui non aurum, sed arma magis amat. Appropinquante Constantinopolim Svatoslao, Græci magno se redimentes tributo, eum a finibus Græciæ avertunt: quem tandem anno mundi 6480. Cures Princeps Picezenigorum ex insidiis interfecit: & ex cranio ejus poculum faciens, auro circumdato, literis in hanc sententiam signavit: Quærendo aliena, propria amisit „. Scriptoribus Græcis consentiunt quæ de anno cædis Svatoslai dicuntur: nimirum, ab orbe condito 6480. Christi 972. Sed cetera, præter relatam ab ipso de Bulgaris victoriam, falsa sunt. Falsum enim primo, sub Basilio & Constantino Svatoslaum regnasse: ipse enim anno, ut modo dicebam, 972. decessit: At Basilius & Constantinus non ante mensem Januarium ineuntis anni 976. post Joannis Zimiscæ obitum, imperare cœperunt. Falsum quoque, Græcos Imperatores a Svatoslao devictos, magno sese tributo redemisse. Recole quæ supra sunt a nobis narrata de bello inter Russos, quibus Svatoslaus, Græcis Sphendosthlabus appellatus, præerat, & inter Jo: Zimiscem Imperatorem commisso. Falsum denique quod Cromerus in hist. Polon. lib. 3. de eodem Svatoslao ejusque matre Olga sic tradit: „ Post Jori mortem circa ann. Chr. 950. uxor ejus Olga vidua Principatum aliquandiu administravit: Dreslianosque dolo ulta, Stoslao filio, quum adolevisset, principatum tradidit; & Constantinopolim profecta, Joanne Zimisce imperante, Religionem Christianam suscepit. Stoslaus vero, nequicquam suadente matre, ut ipse Christianus fieret, in impietate perseverans, septuaginta arces secundum Danubium cepisse fertur; revocatusque a matre, Pecinigos (quos Vapovius Peucinos, ejus oræ, qua Danubius in Pontum influit, populos esse vult) ditionem suam infestantes, & Kioviam obsidentes, repressit: sed ab his deinde, quum eis vicissim bellum inferret, cæsus est „. Olga enim non Joanne Zimisce, sed Constantino Porphyrogenito imperante anno Chr. 955. Constantinopoli baptizata: & Svatoslaus postquam Bulgaros subegisset, armis in eum a Jo: Zimisca motis devictus, pacem petere coactus est;

dumque in patriam e Bulgaria rediret, a Patzinacitis in itinere per insidias cæsus fuit: quemadmodum ex supra dictis patet. Quam ob rem Culcinius quoque emendandus, dum ait; „ Joannes Zemisces ineundæ pacis cum Svatoslao cupidus, „ misit ad eum legatos, per quos pactam ipsi per Nicephorum „ Phocam Imp. mercedem confirmavit, solvendamque quo„ tannis promisit, & ut ad suas sedes se reciperet, ab invaden„ disque Romanis provinciis desisteret, oravit „. Vocaverat quidem Svatoslaum per legatum Imperator Græcorum, ut adversus Bulgaros pugnaret. Venitque ille; sed captam Bulgariam quum sibi retinuisset, armaque insuper adversus Græcos movisset, illud exinde consequutum est, ut ex amico inimicus factus, a Græcis profligatus fuerit, coactusque pacem petere, tutumque reditum implorare.

XVII. Svatoslai filii Jaropolchus, Olgus, & Uladimirus. Uladimiri gesta ex Herbersteinio, ejusque vitia, & liberi.

Vivens Svatoslaus Principatum inter filios *Jaropolcum*, & *Olgum*, ex justa uxore natos, partitus erat; *Uladimirum* vero e Maluscha concubina susceptum, Novogrodensibus petentibus Principem dederat. Eo autem mortuo „ quidam ex „ ejus primoribus (*verba hæc sunt Herbersteinii*) Svvadolt no„ mine, Kioviam ad Jeropolcum profectus, maximo eum solli„ citans opere atque studio, quo Olegam fratrem regno ex„ pelleret, quod filium suum Lutam necasset. Jeropolcus „ ejus persuasione adductus, bellum fratri infert: exercitum„ que ejus, Drewlianos scilicet, profligat: Olega autem fu„ giens in quoddam castrum, a suis exclusus, impetuque fa„ cto, ex quodam ponte detrusus ac dejectus, multis super „ eum cadentibus, misere adobruitur. Jeropolcus castro oc„ cupato, fratrem quærens, corpus ejus inter cadavera reper„ tum, & ad suum conspectum allatum, aspiciens: Swadolte, „ inquit, ecce hoc tu concupivisti: post sepelitur. Interfe„ ctum sepultumque Olegam quum Wolodimerus accepisset, „ relicta Nowogardia, ultra mare ad Waregos profugit. Je„ ropolcus autem Nowogardiæ suum locum tenentem impo„ nens, totius Russiæ Monarcha efficitur. Wolodimerus Wa„ regorum auxilio comparato reversus, locum tenentem fra„ tris Nowogardia expulit, fratrique bellum prior denunciat: „ sciebat enim ipsum contra se arma sumpturum. Interea tem„ poris mittit ad Rochwolochdam principem Pescowiæ (nam

„ & ipse

„ & ipse ex Waregis illuc commigraverat) & filiam suam Rochmidam uxorem petit. Filia autem non Wolodimero, quod eum ex illegitimo thoro natum sciebat, sed Jeropolco fratri, quem brevi se pariter expetiturum putabat, nubere voluit. Wolodimerus quod repulsam passus esset, Rochwolochdæ bellum infert, eumque unacum duobus filiis occidit. Rochmidam vero filiam sibi jungit, atque post Kioviam contra fratrem progreditur. Jeropolcus cum fratre inire prælium quum non auderet, occlusit se Kioviæ. Wolodimerus dum Kiow oppugnat, occultum mittit nuncium ad Blud quemdam Jeropolchi intimum consiliarium: quem patris appellatione dignatus, rationem interficiendi fratrem ex eo petit. Intellecta petitione Wolodimeri pollicetur Blud, semet dominum suum interfecturum, consulens Wolodimero, castrum ut oppugnet: Jeropolcum autem monet, in castro ne maneat, exponens multos ex suis ad Vvolodimerum defecisse. Jeropolcus consiliario suo fidem habens, fugit Roden ad ostia Jursæ, seque ibi adversus fratris vim tutum fore putat. Vvolodimerus devicta Kiovia, Roden exercitum transferens, longa & gravi obsidione Jeropolcum premit. Post longa inedia exhausti, quum obsidionem tolerare diutius non possent: consulit Blud Jeropolco, ut pacem cum fratre, se longe potentiore, faciat: Vvolodimero autem interim nihilominus nunciat, se sibi fratrem suum mox traditurum adducturumque. Jeropolcus sequutus consilium ipsius Blud, fratris se arbitrio atque potestati permittit, conditionem hanc ultro offerens, nempe, quidquid ex gratia sua sibi rerum concessurus esset, in eo sese gratum futurum. Vvolodimero conditio oblata haudquaquam displicet. Mox Blud monet dominum, ut ad Vvolodimerum iret; quod tamen Vverasco pariter Jeropolchi consiliarius dissuadet. Sed hujus consilium negligens, ad fratrem pergit, ingrediens per portam, a duobus Vvaregis, Vvolodimero interim ex quadam turri despiciente, occiditur. Quo facto, fratris uxorem natione Græcam stupravit: quam Jeropolcus pariter, priusquam in uxorem duxisset, monialem impraegnaverat. Hic Vvolodimerus multa idola Kioviæ instituit: primum idolum, Perum dictum, capite argenteo, cetera ligna erant.

„ Alia,

„ Alia, Uslad, Corſa, Daſwa, Striba, Simaërgla, Macoſch, „ vocabantur: quibus immolabat, quæ alias Cumeri appellabantur. Uxores habuit plurimas: ex Rochmida autem ſuſcepit Iſoslaum, Jeroslaum, Serwoldum, & duas filias. Ex „ Græca Swetopolcum. Ex Bohema Saslaum; iterum ex alia „ Bohema Swatoslaum, Stanislaum. Ex Bulgara, Boris & „ Chleb. Habebat præterea in alto caſtro trecentas concubinas: in Bielgrad, ſimiliter trecentas: in Bereſtowo, Selwi, „ ducentas.

XVIII. De Uladimiro Ruſſorum Rege, ex Culcinio, & Cromero.

Hæc ſunt Vvolodimiri vitia ante ſuſceptum Baptiſmum: quæ tamen Culcinius diſſimulans, de Swatislai ſucceſſoribus, ejuſdem Vvolodimiri fratribus, ſic ſcribit pag. 110. „ Jaropolcus I. ab anno 972. ad ann. 979. Succeſſerat Svatoslao filius „ ejus natu major (*a*) Olgus: ſed illico conſurgens junior „ frater Jaropolcus contra ſeniorem, immaniter eum interfecit, principatumque ſibi tyrannice aſſeruit. Non diu tamen „ imperium tenuit. Nam Uladimirus natu minimus, Svatoslai filius, aggreſſus multoties bello fratricidam, fregit tandem ipſum, cæſiſque ejus copiis, imperio ac vita ſpoliavit. „ Creatus fuerat Uladimirus a patre Svatoslao Dux Novogrodenſium, quorum viribus fretus, quum caſtigaſſet Jaropolcum fatricidam, occupavit pacifice ſolium paternum in urbe „ Kiovia anno 979. Ab avia ſua beata Olga imbutus ſacris „ fidei myſteriis, jam fere a puero cupiebat eam amplecti: ſed „ impeditus bellis, qua domi cum fratre, qua foris cum vario „ hoſte, non potuit adeo cito ſuum votum complere. Pace „ tandem in ſuo Regno condita, duxit exercitum contra Græcos: ſed Korſuni ſeu Cherſonæ in Cherſoneſo Taurica, Deo „ volente, cæcitate percuſſus, petiit baptiſmum & impetravit, mente oculiſque in ſacro fonte illuminatus anno 990. „ Error in anno: nam anno 987. Annam Baſilii Imperatoris ſororem matrimonio ſibi conjunxerat, atque adeo Baptiſmum ſuſceperat, uti ſupra ex Cedreno pag. 699., & ex Elmacino ad ann. Hegiræ 377. demonſtravi. Cetera Uladimiri geſta mox referam.

Cro-

a Michovius hiſt. Polon. lib. 2. cap. 3. „ Jaropolcus major natu, munere & aſſignatione patris habens Kioviam, invaſit caſtrum Varaſæ in quo germanum ſuum „ Olham interfecit. Cetera.

Cromerus ex Herberſteinio, ut videtur, hiſt. Polon. lib. 3. cap. 2. rem paucis abſolvit. „ Poſt mortem patris (Svatoslai) „ & annum Chr. 971. Jaropolcus Kiovienſium Dux Olgo fratri „ Pereaslavicenſium Duci bellum intulit, incitante Sverveldo, „ qui principem gratiæ honoris locum apud Jaropolcum obti- „ nebat, quod filium ejus Olgus interfecerat: Olgoque ſuo- „ rum perfidia perempto, dominatum ejus in poteſtatem ſuam „ redegit. Nec multo poſt ipſe quoque Jaropolcus a Volodi- „ miro per ſpeciem colloquii evocatus, ſimilem exitum ha- „ buit. Volodimirus vero paterno principatu omni potitus, „ finitimos Bulgaros, Croatas, Viaticos, Dulepios, & Jazy- „ gas, quos Jazwingos noſtri vocant, ſubegit, ac tributarios „ ſibi fecit. Cum Piecinigis quoque proſpero marte bella geſ- „ ſit. Imperatoribus Conſtantinopolitanis Corſunum urbem „ Ponti, quam Cherſoneſam vocat Sabellicus, eripuit; ducta- „ que in matrimonium Anna ſorore Imperatoris Baſilii & Con- „ ſtantini, & religione Chriſtiana ſuſcepta, reddidit. Quibus „ ſucceſſibus elatus, proximas Polonorum ditiones adortus „ eſt, & quas dudum memoravimus (*a*) munitiones anno „ Chr. 985. de ipſis cepit, quemadmodum Dlugoſſus ſcriptum „ reliquit. Ruſſorum Annales nullam cujuſquam expeditionis „ Volodimiri hujus contra Polonos mentionem faciunt. Ven- „ ceslaus autem Hagecus memorat, Miezislaum, vivente ad- „ huc Boleslao pio Bohemorum Duce, Dambroſcæ fratre, an- „ no Chr. 994. crebris incurſionibus Bohemiam tunc infeſtaſ- „ ſe, quum Volodimirus illas munitiones Polonorum in pote- „ ſtatem ſuam redegit. Contra quem quum Miezislaus, Bo- „ hemis omiſſis, duxiſſet exercitum, & bello illo Ruſſico di- „ ſtineretur, Boleslaum magnas Bohemorum copias, Duce „ Craſata Suchoradio, in Poloniam immiſiſſe, & cum alias „ munitiones, tum Cracoviam expugnaſſe, & præſidiis mu- „ niviſſe: ſexto demum anno poſt, quum Boleslao pio Bo- „ hemorum principi extincto filius Boleslaus tertius in princi-

„ patu

---

a Idem Cromerus ſupra dixerat: „ Piis & quietis conſiliis fere principatum „ ſuum Miezislaus annis 35. adminiſtravit: præter quod cum Volodimiro Ruſſo- „ rum Duce, ditiones ſuas invadente, neceſſarium bellum geſſit, ſucceſſu quidem „ vario, jam huc, jam illuc inclinante victoria, eventu vero non ſatis proſpero. „ Nam Præmisliam, Cervenum, & aliquot præterea arces & oppida a Volodimi- „ ro capta amiſit.

„ patu fucceffiffet, a Miezislao & Boleslao filio eas recuperatas „ effe, ejectis & ad internecionem cæfis Bohemis. Sed viderit „ Hagecus, quem fecutus fit authorem in eo, quod Miezis- „ laum mitem & quietis amantem principem, nulla injuria „ provocatum, cum affine fuo Boleslao bellum gefliffe vult. „ Noftrorum quidem nemo quicquam ejufmodi memoriæ pro- „ didit „; de bello nempe Miezislai Polonorum Ducis Ruf- fico & Bohemico. Hæc Cromerus. Contra Michovius lib. 2. cap. 1. difertam Ruffici belli mentionem facit. „ Expugnavit „ (inquit) fub Mieczlao Dux Ruffiæ Vvladimirus caftra Prze- „ misl, & Cyrwen, & Radimiczir, in regione Rufsiæ paren- „ tibus, Polonorum ditioni tributa impofuit. *Et cap. 3.* con- „ vertit tandem Vvlodimirus animum ad bella, & intulit bel- „ lum Myczlao Duci Polonorum, expugnavitque fub eo ca- „ ftrum Przemisl, & caftrum Cirwen, adjecitque ditioni fuæ „ diftrictum Radimicenfem. *Mox fubdit*. Converfus iterum „ in Græciam, conquifivit infigne caftrum Græcorum Kor- „ fchim, & ex eo totam oram illi vicinam fibi fubjecit.

XIX. Chriftiana fides a Uladimiro fufcepta: ex Herberfteinio, & Miechovio.

Quo pacto, quove anno Chriftianam fidem amplexus fit Uladimirus, nunc eft exponendum. Herberfteinius. „ Vvo- „ lodimerus quum fine impedimento totius Ruffiæ effet Mo- „ narcha factus, venerant ad eum ex diverfis locis oratores, „ hortantes, ut fe eorum fectæ adjungeret. Varias autem „ quum videret fectas, mifit & ipfe oratores fuos, qui perqui- „ rerent conditiones & ritus fingularum fectarum: tandem „ quum aliis omnibus fidem Chriftianam Græco ritu prætulif- „ fet, elegiffetque, miffis oratoribus Conftantinopolim ad Ba- „ filium & Conftantinum Reges, Annam fororem, uxorem „ fibi fi darent, fe fidem Chrifti cum omnibus fubditis fuis „ fufcepturum, & restituturum illis Corfun, & alia omnia quæ „ in Græcia pofsideret, pollicetur. Re impetrata, conftitui- „ tur tempus, eligitur locus Corfun: quo quum veniffent Re- „ ges, baptizatus eft Vvolodimerus, commutatoque nomine „ Vvolodimeri, Bafilio illi nomen imponitur. Nuptiis cele- „ bratis, Corfun unacum aliis, ficut promiferat, reftituit. „ Hæc acta funt anno mundi 6469. (*legendum*, 6496. *hoc eft*, „ *Chrifti* 988.) a quo tempore Rufsia in fide Chrifti perman- „ fit. Anna moritur XXIII. anno poft Nuptias (*hoc eft*, *ann.*

„ *Chr.*

„ *Chr.* 1011.) Vvolodimerus vero anno poſt obitum uxoris
„ quarto (*h. e. Chr.* 1015.) deceſsit. Is civitatem intra Vol-
„ gam & Occam fluvios ſitam condidit, quam a ſuo nomine
„ Vvolodimeriam nominavit, eamque Ruſsiæ Metropolim
„ conſtituit. Inter Sanctos tamquam Apoſtolus, ſolenni die
„ videlicet 15. Julii, quotannis veneratur.

Eadem fere Matthias Miechovius Rer. Polon. lib. 2. cap. 3.
Poſtquam enim Cherſonam a Uladimiro Græcis ereptam nar-
raſſet, ſubjungit: „ Sollicitatus deinde præfatus Volodimirus
„ a Machometiſtis, ut ritum eorum aſſumeret, illico ſprevit,
„ quoniam faedus & turpis videbatur. Poſtea a Latinis ſollici-
„ tatus, non acquievit, quoniam cerimoniæ Latinorum parum
„ religioſe, & templa parum ornata videbantur. Tertio a Ju-
„ dæis requiſitus, ut eorum legem complecteretur, noluit:
„ gravis enim lex Judæorum videbatur. Græca religio pluri-
„ mum commendata, per nuncios ex Conſtantinopoli redeun-
„ tes (nuncios ſiquidem ad omnes nationes rituum prædicto-
„ rum miſerat ſpeculatum & exploratum) plurimum placuit.
„ Ideo miſit nuncios ad Baſilium & Conſtantinum Græcorum
„ Imperatores, optans ſororem eorum Annam in conjugium,
„ offerens (ſi tali conjugio potiretur) de caſtro Korſchim
„ (*Cherſona*) & regione ſubjecta ſubito exceſſurum. Græci
„ vero Imperatores reſponderunt: non licere Principi genti-
„ li & idololatræ germanam eorum ſociare. Si vero errore
„ gentili deſerto, fidem Chriſtianam profiteretur, non abnui-
„ turos petitionem ejus. Volodimirus autem obtulit ſeſe fi-
„ dem Chriſtianam prono animo ſuſcepturum; venirent dum-
„ taxat perſonaliter, ſororem adducerent, & ipſum baptiza-
„ rent. Itaque veniunt Imperatores Baſilius & Conſtantinus
„ cum ſorore Anna, jam perſuaſa & conſentiente (prius enim
„ conſentire recuſabat) in Korſchim: & Volodimirum mox cæ-
„ citas invaſit: cœpitque fluctuare, an deberet baptizari. An-
„ na vero conjux ipſius futura, perſuaſit ei, quod baptiſmate
„ ſuſcepto cæcitas deperiret. Anno ergo Domini 990. bapti-
„ zatus Volodimirus ab Epiſcopo Korſchimenſi, illuminatus
„ eſt, & celebravit nuptias: Reſtitutoque caſtro Korſchim
„ Imperatoribus, lætus cum nova ſponſa in Ruſſiam pervenit,
„ idola & templa eorum confregit: ſimulacrum fulminis, quod

„ præcipue venerabatur, ad caudam equi alligatum trahit, & „ in fluvium Dniepr mergi jussit. Promulgavit deinde edi- „ ctum, ut omnes populi subjecti, relictis idolis, baptizaren- „ tur. Quod & factum est: catervatim namque Ruthenis in „ Kiow confluentibus, baptizabantur in flumine Dniepr, qui „ & Borysthenes dicitur, per Episcopum Korschimensem. „ Baptizati sunt & filii Volodimiri duodecim, quos ex pluri- „ bus uxoribus & concubinis susceperat, Viseslaus, Iseslaus, „ Svatopolcus, Jaroslaus, Vvseuoldus, Svantoslaus, Mscis- „ laus, Borzich, Hleb, Stanislaus, Poswysd, & Sudislaus. „ Applicuit insuper pueros literis Græcis, artifices ex Græcia „ conductos locavit & salariavit: Ecclesias ex petra atque la- „ teribus etiam exstruxit.

XX. Uladimiri Elogium ex libris Ecclesiasticis Ruslorum.

Synaxarium, ex *Anthologio* Ruthenico depromtum, interprete e Slavica lingua in Latinam *Ignatio Kulczynski* (hoc est, Culcinio) *In Specimine Ecclesiæ Ruthenicæ* ad diem xv. Julii pag. 28. de Uladimiro Russiæ Duce hæc habet. „ Hic ma- „ gnus Rex Uladimirus fuit filius Svatoslai de stirpe Varago- „ rum. Studebat olim cultui idolorum, servans præcepta ma- „ jorum. Sed Deus volens novum populum sibi eligere, te- „ tigit cor ipsius, excitavitque eum a fatali somno idololatriæ. „ Cælestibus igitur actus stimulis Uladimirus, misit ad varias „ gentes exploratores, qui examinarent diversimodas earum „ Religiones: & quum nunciatum ipsi esset de sancta fide „ Christiana Græcorum, quæ in Oriente tamquam lucerna su- „ per candelabro rutilabat, optavit eam amplecti. Hinc lecto „ exercitu, perrexit ad fines Græcorum, captaque urbe „ Chersona, misit ad Cæsarem dicens: Da mihi in uxorem „ sororem tuam; &, si secus feceris, inferam arma Urbi tuæ „ regnanti. Quum vero respondisset Cæsar: non esse moris „ apud Christianos, ut feminæ nubant viris infidelibus; seque „ tunc petitioni assensurum, si Uladimirus sacrum suscipiat Ba- „ ptismum: ipse reposuit: Ita fiat. Veniant cum Regina „ Præceptores, ipsi me baptizent. Interea temporis cœpit „ Uladimirus vehementer laborare oculis. Quod quum nun- „ ciatum esset Reginæ, ipsa mittens ad eum dixit: nisi bapti- „ zatus fueris, dolorem oculorum non excuties. Rumpens „ tunc omnes moras Uladimirus, imbutus sacris fidei myste-

„ riis,

„ riis, quum intrasset Fontem lustralem, & in salutari lavacro „ regeneratus fuisset, en atræ ab oculis ejus cecidere squammæ, & semota caligine, lux reddita palpebris. Glorificavit Deum verum pius Princeps, & de restaurata animæ corporisque incolumitate exultans, rediit domum: ac vocata ad se Regina, celebratisque cum ea nuptiis, percussit ac conquassavit cuncta in urbe Kiovia idola, videlicet Jovem, Martem, Junonem, Venerem, cæteraque nefanda numina. Convocavit posthæc magnates suos, omnemque plebem, ac jubens unumquemque paratum esse ad suscipiendum statuta die Baptismum, ad finem concionis tale addidit edictum: si quis non interfuerit crastina die ad fluvium, is mihi hostis erit. Illucescente itaque fausta die, convolavit omnis populus ad fluvium Pocajna, viri matresque cum pueris virginibusque, & baptizarunt Presbyteri ritu ac ordine debito universam multitudinem: vocatusque fuit locus ille Sanctus, ubi etiamnum stat superstes Templum divis Martyribus Boriso & Hlibo sacrum. Hic igitur Sanctus Uladimirus fuit primus author nostræ salutis, qui videns novos Christi fideles, elevatis in cælum oculis, oravit pro eis dicens. Deus creator cæli & terræ, respice hunc novum populum, novamque hæreditatem tuam. Concede, quæso, Domine, ut hi fideles noscant ac timeant te Deum verum: confirma eos in orthodoxa fide; me vero, Dominator cunctorum, juva contra hostes, qui in te non credunt, & ego fretus protectione tua conteram eorum superbiam. Dimittens populum, præcepit omnibus, ut aras ac templa Christo Domino ubique erigerent: ipse etiam constructis plurimis sacris ædibus, insigniorem Basilicam honori Deiparæ dicatam in urbe Regia excitavit. Vixit posthæc (*a*) non multos annos, morboque correptus, migravit ad Dominum decima quinta Julii. Corpus ejus positum fuit cum magno, ut decebat, honore

F 2 „ in

a Uladimirus anno 988. baptizatus est: Octennio post, idest anno 996. Russos baptizari curavit. Quum igitur non ante ann. 1115. obierit, uti mox ostendam, non recte dicitur in Synaxario, post Russos baptizatos *vixisse non multos annos*. Ac præsertim quum in Annalibus Russorum post susceptum ab ipso anno 988. Baptismum perhibeatur idem ipse supervixisse annos XXVII. Ut igitur sententia Synaxarii constare possit, ea verba non ad Russos baptizatos, sed ad Ecclesias a Uladimiro exstructas, referenda videntur.

„ in Templo Deiparæ, quod ipſe erexerat. Planxit autem „ luctu indicibili tantum Patrem ac Tutorem univerſa Ruſsia.

Idem Culcinius in Appendice ad Specimen Eccleſiæ Ruthenicæ, exhibet primo loco *Acoluthiam* (ut Græci vocant) Ruthenice dictam *Sluzba*, ſeu *Officium* integrum de S. Uladimiro Ruſſiæ Rege: deinde ejuſdem Uladimiri *Conſtitutionem*.

Et in Officio quidem, ad ejus res geſtas quod attinet, pag. 2. hæc leguntur. „ Venite concurramus omnes fideliter ad „ colendam memoriam Patris Ruſſorum & inſtitutoris noſtræ „ ſalutis Baſilii: hic enim oriundus e Varagis, dilexit Chri„ ſtum qui eum dilexerat, ad quem quoque intravit gaudens „ cum Avia ſua beata Helena: omnes autem ſuos populos do„ cuit credere in Deum unum in Trinitate, eumque adorare: „ tum exſtirpans idola, eadem conquaſſavit, & protulit no„ bis ſuos ſanctos palmites Romanum ac Davidem „. Nimirum filios ejuſdem Uladimiri, Boriſum & Chlibum, qui in baptiſmate vocati ſunt Romanus & David.

Pag. 3. „ Similem te geſſiſti negotiatori quærenti bonam „ margaritam, glorioſe Uladimire: Sedens enim in excelſo „ ſolio matris urbium a Deo ſalvatæ Kioviæ, miſiſti ad Re„ giam Græcorum urbem, ut indagares ac intelligeres Ortho„ doxam fidem: quam utique inveniſti tamquam inæſtimabi„ lem gemmam, & Chriſtum adoraſti: &c.

Pag. 6. „ A Deo inſpiratus, o Baſili, impii Peruni ſeu „ Jovis infame fanum contriviſti, cujus nefandum Idolum fe„ rocis ſonipedis caudæ alligatum confringere fruſtatim juſ„ ſiſti.

Pag. 9. „ Crudelis hominum hoſtis movebat te ad bellum „ gerendum contra Chriſtianos; ſed Maximus Dominus, Kor„ ſuni te illuminavit, & divino baptiſmate te dignatus eſt: nec„ non regnum cæleſte tibi contulit.

Pag. 12. „ Hodie concurrite principes ac proceres totius „ Ruſſiæ; vos quoque Antiſtites, monachique cum plebe, & „ omnis conditionis ætatiſque viri ac feminæ ad ſolemne ac me„ morabile feſtum glorioſiſſimi Monarchæ ſecundum carnem ac „ ſpiritum noſtri Protoparentis, qui fuit fidei in Chriſtum primus „ author, venerabilis utpote Uladimiri. Facto igitur congreſſu,

„ unani-

„ unanimiter ac conformiter exclamemus , orantes Christum
„ Deum: Domine precibus Basilii, salva Reges, Principes, po-
„ pulos, ac omnem hæreditatem tuam. Propagatori vero nostræ
„ Fidei adjungamus, dicentes; Gaude Regum decus & orna-
„ mentum: gaude, Basili, author Fidei Christianæ in Russia,
„ qui olim dicebaris Uladimirus, postmodum nuncupatus fui-
„ sti Basilius. &c.

XXI. Uladimiri Constitutio.

At vero in *Rituali Ruthenico*, ad Constitutionem Uladimirianam hæc præmittuntur apud eund. Culcinium in Præfat. ad Appendicem. „ Imperantibus Constantino & Basilio, con-
„ vertit ad fidem Christi Sanctus Uladimirus universam Rus-
„ siam, & adducto secum è Græcia Michaële Metropolita, po-
„ suit Constitutionem in Archiepiscopali Ecclesia, quæ ut in-
„ violabiliter custodiretur, præcepit suis omnibus Successori-
„ bus, & aliis Ducibus in Russia ditiones habentibus, cun-
„ ctosque terribilibus juramentis obstrinxit. Cetera „. Et pag. *29.* „ Constitutio Sancti Principis Uladimiri, qui Bapti-
„ smate illustravit Russiam. De potestate Metropolitæ, de
„ decimis, & de aliis. In nomine Patris & Filii, & Spiritus
„ Sancti Amen. Ecce ego Princeps Uladimirus, dictus in san-
„ cto Baptismo Basilius, filius Svatoslai, nepos Igori & beatæ
„ Olgæ, suscepta sancta fide Christi, obtinui ex urbe Constan-
„ tinopoli primum Metropolitam Kioviensem Michaëlem, qui
„ baptizavit totam Russiam. Postmodum erexi Templum in
„ honorem S. Deiparæ, & applicavi eidem Templo decimas
„ ex universo meo Principatu. Inspecto insuper Græcorum
„ Nomocanone, quum invenissemus in eo, non licere causas
„ Ecclesiastici Fori judicare Principibus, eorundemque mini-
„ stris sæcularibus, consilio inito cum Filiis meis, Ducibus,
„ ac viris nobilibus, dedimus potestatem judicandi causas Ec-
„ clesiasticas Metropolitæ & Episcopis in universa Russia. Ce-
„ tera „. Hujus Constitutionis meminit Herbersteinius in suo commentar. Rer. Moscoviticar. pag.45. Sed pro *Michaële* Metropolita, habet *Leonem*, sic: „ Wolodimerus mysteriis vi-
„ vifici lavacri Anno *6496.* initiatus, decimas una cum Leone
„ Metropolita, de omnibus rebus dandas instituit. *Et post*
„ *pauca*. Idem Wolodimerus potestati & jurisdictioni Spiri-
„ tualium subjecit omnes Abbates, Presbyteros, Diaconos, & to-
„ tum

„ tum ſtatum Clericorum: Monachos, Moniales &c. „ Apud Culcin. pag. 30. in Conſtitut. Wolodimiri: „ Jam vero ſubditi, quos tradidimus poteſtati ac juriſdictioni Metropolitæ, „ hi ſunt: Hegumenus, Hegumena: Presbyter, Presbyteriſſa: Diaconus, Diaconiſſa, & liberi eorum. Cantores „ ac Clerici omnes. Monachus, Monialis &c. „ Itaque Herberſteinius & Culcinius in hoc concordant, quod ea Conſtitutio a Uladimiro poſt acceptum Baptiſmum ſit edita; non tamen inter illos convenit circa Metropolitæ Ruſſorum nomen; nam Culcinius ex Rituali Ruthenico prodit, eum *Michaëlem* fuiſſe; ille vero, neſcio unde hauſerit, eum *Leonis* nomen habuiſſe. In Catalogo quidem Metropolitarum Ruſſiæ, primus occurrit ſub Uladimiro *Michael*, ſecundus *Leontius*, qui idem videtur ac *Leo* Herberſteinii. De Michaële hæc habet Culcinius in Part. 3. pag. 110. „ Michaël I. natione Græcus, miſſus a Nicolao Chryſoberga Patriarcha Conſtantinopolitano ann. 990. „ fundata in urbe Kiovia Sede Metropolitana, & multis a „ S. Uladimiro privilegiis ornata, ſacro gentem Roxolanam baptiſmo illuſtravit, fidem Orthodoxam docuit, „ Epiſcopos per novas Diœceſes ordinavit, ceteraque inſignia pietatis, zeli, ac ſanctimoniæ ſpecimina edidit. Exuviæ ejus hactenus incorruptæ quieſcunt in cryptis Kievienſibus.

De Leontio vero, ibid. „ Leontius genere Græcus ſucceſſit Michaëli anno 1020. *Et poſt pauca*. Hic Leontius in „ marmoreo condidit mauſoleo ſacras Uladimiri exuvias: ipſe „ etiam decrevit, ut Kioviæ & non alibi, Sedes Metropolitana in perpetuum exſtaret „. Huic ſucceſſit *Theopemptus* è Græcia oriundus anno 1033. quo mortuo Ruſſi, annuente Jaroſlao Duce, (*a*) Anno 1051. in Templo S. Sophiæ, Cathedrali ſcil. Kievienſi, elegerunt conſecraruntque *Hilarionem* gente Ruſſum. Hunc autem anno 1068. defunctum excepit Ruſſus alter *Georgius*, qui (Stricovio teſte lib. 5. cap. 3.) decrevit, ac promulgavit cultum SS. Uladimiri, ejuſque filiorum Boriſi & Hlibi, ſeu Romani ac Davidis, quos Svatopelcus frater per

a Vacillat Chronologia Metropolitanorum Ruſſiæ. Nam Jaroſlao (uti mox patebit) anno 1036. defuncto, conſequenter cadunt anni electionis Theopempti, & Hilarionis.

per submissos sicarios (*a*) anno 1010. trucidandos curaverat. Postremo Par. 2. pag. 90. in Adnotatione ad *Processionem S. Crucis*, quæ fieri solet *Kalendis Augusti*, idem Culcinius sic scribit: „ Conjicere tamen licet, quod quum contrito Peruni „ seu Jovis idolo, & suffecta in ejus locum sancta Cruce, cu„ rantibus Michaële Metropolita, Uladimiro, & conjuge ejus „ Anna, Populus Kioviensis a Presbyteris baptizaretur in flumi„ ne, puer aliquis excidens e manibus matris, submersus fue„ rit, quem extractum in ripam quum plorarent parentes, pre„ cibus Michaëlis Metropolitæ suscitatum crediderim: hunc „ enim primum inter Primates venerantur ut Sanctum Ruthe„ ni, quamvis ei diem propriam non assignaverint.

XXII. Expenditur Epocha acceptæ a Uladimiro Christianæ Religionis.

Atque hæc sunt, quæ de prima Russorum ad Christi fidem conversione, deque Uladimiro Svatoslai filio, ac Michaële Metropolitano, ex Russorum Annalibus haurire licuit. Nunc reliqua sunt in medium proferenda, quæ eodem de argumento aliarum gentium scriptores memoriæ prodidere. Et primum quidem de tempore, loco, & occasione suscepti a Uladimiro Baptismi, jam supra Elmacinum audivimus narrantem, quum Bardas Phocas mense Giumada anni Hegiræ 377. (hoc est, exeunte Septembri anni Christi 987.) adversus Basilium & Constantinum Imperatores rebellasset, Basilium misisse ad Uladimirum Russorum Regem, ut sibi adversus illum suppetias ferret, idque a Uladimiro factum esse, postquam suscepto Baptismo, ipsius Imperatoris sororem in conjugem duxisset; conjunctis vero Russorum Græcorumque armis, Bardam Phocam mense Octobri anni 989. (seu mense Moharramo anni Hegiræ 379.) cæsum, ejusque caput Constantinopolim deportatum fuisse. Elmacino Cedrenus consentit sic scribens: „ Imperator (*Basilius nempe*) frustra hortatus Calocyrum Delphinam Patri„ cium, (qui partem exercitus sibi a Barda Phoca traditam, ad Chrysopolim traduxerat, dum idem Bardas Phocas cum reliquo Abydum petierat, ut sic Byzantinos utrinque coarctarent) „ Imperator, inquam, frustra hortatus Delphinam, ut a „ Chrysopoli decederet, neque castra e regione Urbis haberet: „ noctu navibus adornatis Russos imponit (nam ab iis suppetias „ impetraverat, quod sororem suam Annam Bladimero eorum „ Prin-

a Imo post annum 1016. idest, post Uladimiri patris obitum.

„ Principi matrimonio conjunxisset) cumque his, non sentiente hoste, freto trajecto, eos adortus, nullo negotio „ opprimit „. Itaque, vel anno 988., vel paulo ante, Uladimirus Annam uxorem duxerat, simulque baptizatus fuerat: idque, uti Russorum Annales habent, Chersonæ contigit; ex qua urbe Uladimirus a Basilio Imp. evocatus, *Byzantium* venit, ubi, teste Cedreno, Basilius *navibus adornatis Russos imposuit, cumque iis* Bardam Phocam & Delphinam *adortus, nullo negotio oppressit*. Ita Elmacinus cum Cedreno comparatus: qui licet in aliquibus a Cedreno discrepet, egregie tamen confirmat quod Herbersteinius, Ferdinandi Archiducis Austriæ ad Principem Russorum Legatus, loc. cit. ex Annalibus gentis tradit, Wolodimerum scilicet mysteriis vivifici lavacri anno mundi *6496*. (Kalendis Septemb. anni Christi *687*. inchoato) initiatum. Quumque fœdus inter utramque gentem, & Uladimiri conjugium cum Anna Basilii & Constantini Imperatorum sorore ante anni 988. initium sortiri effectum non potuerint, perspicue apparet, Uladimiri Russorum Principis conversionem ad eum Christi annum pertinere, non autem ad annum 989. aut 990. uti a Culcinio aliisque confertur. Apparet etiam, relatam ab eodem Culcinio e Russorum Synaxario, & ab Herbersteinio ex ejusce gentis Annalibus narrationem, de missis scilicet a Uladimiro legatis ad varias gentes, ut perquirerent conditiones & ritus singularum nationum, deque prælata omnibus Christiana Græco ritu fide, hanc, inquam, narrationem mihi valde suspectam esse; tum quia neque Cedrenus neque alii antiqui Græci Scriptores mentionem illius faciunt: fecissent autem in gratiam suæ gentis, si vere contigisset: tum quia Russi de Græca religione rituque jam antea edocti fuerant; quum scilicet, Basilio Macedone imperante, miraculum non exusti codicis sacri contigerat, Episcopo, quem illi expetierant, deprecante: & in primis Uladimirus eam religionem ignorare non poterat, si vera sunt quæ de eodem tradit Culcinius in Append. pag. 110. in hæc verba: *Ab avia sua beata Olga imbutus sacris fidei mysteriis, jam fere a puero cupiebat eam amplecti*. Huc accedit, quod tota hæc missorum ad varias gentes, perquirendæ religionis causa, legatorum narratio videtur desumta ex Vita SS. Cyrilli ac Methodii, ubi Chazarorum legati

gati Constantinopolim missi, petitum, ut Imperator mitteret qui eos fidem catholicam veraciter edoceret, inter cætera hoc adjiciebant: „ Nunc Judæi, nunc Saraceni, ad suam fidem „ nos moliuntur convertere. Vide Tom. 3. pag. 4.

XXIII. De Uladimiri fratribus, uxore Anna, eorumque obitu.

Tum Herbersteinius, tum Culcinius, tres tantum filios Suatoslao Igori & Olgæ filio tribuunt. *Jaropolcum* nempe, *Olgum*, & *Volodimirum*. At vero Cedrenus & Scylitzes quartum etiam memorant, *Sphengum* appellatum. Do verba Cedreni pag. 710. „ Imperator (*Basilius scilicet Constantini fra-* „ *ter*) Constantinopolim reversus Januario mense, anno „ mundi 6524. (*idest Chr.* 1016.) classem in Chazariam „ mittit Duce Mongo (*a*) Andronici Ducis Lydi filio. Is, „ τῇ συνεργίᾳ Σφέγγου τοῦ ἀδελφοῦ Βλαδιμήρου τοῦ γαμβροῦ τοῦ „ Βασιλείου, adjuvante Sphengo fratre Bladimeri, ejus qui Ba- „ silii Imperatoris sororem in matrimonio habebat, regionem „ eam subegit, principe ejus Georgio Tzulo in primo conflictu „ capto „. *Sphangum* vocat Latinus Scylitzæ interpres, cujus verba ad oram recito.

Iidem ipsi Herbersteinius, & Culcinius, cum reliquis fere Scriptoribus circa annum obitus Uladimiri, neque secum ipsi, neque cum Græcis historicis consentiunt. Nam Culcinius quidem in Append. pag. 110. & seq. regnasse scribit Uladimirum annos 29. initio ab anno Chr. 979., desumto; obiisse autem anno 1008. Hofmannus vero in Lexico universali, V. *Ruricus*, Uladimirum ait ab anno 976. ad 1005. regnum Russicum tenuisse: „ eo mortuo (inquiens, ideſt Stoslaő, sive Sva- „ toslao, Græcis Sphendosthlabo) „ Russia pro numero filiorum „ in tres abiit *Ducatus*, Kioviensem, (*b*) Pazinacensem, „ & Novogardiensem, donec solus fratribus superstes Uladi- „ mirus, eos iterum junxit anno 976. & ducta Anna Basilii Im- „ peratoris Constantinopolitani filia, (*c*) religionem christia- „ nam, secundum fidem & ceremonias Ecclesiæ Græcæ, in

Tom. IV. G „ Russ-

a Scylitzes edit. Venet. 1570. fol. 91. pag. 2. „ Imperator autem Constantinopolim profectus mense Januario anno 6524. classem ad Chazariam mittit, Duce Il- „ longo Andronici Ducis Lydi filio, & opera Sphangi fratris Bladimeri, Imperatoris generi, subegit regionem, principe ipsius Georgio Zulo, primo impetu „ capto.

b Leg. *Chiovien. Pscovien.* seu *Plescovien.* & *Novogorodien.*

c Leg. *Sorore.*

„ Russiam introduxit (*a*) anno 989. Urbem insuper Uladi- „ miriam exstruxit, & Imperii in ea sedem posuit. Obiit anno „ Chr. 1005. relictis XII. filiis „. Herbersteinius denique mortem Uladimiri ad annum Chr. 1015. consignat: sic enim scribit de ejus Baptismo, nuptiis cum Anna, & Annæ ipsius, atque Uladimiri obitu. „ Hæc acta sunt anno mundi 6496. „ (*idest Chr.* 988.) a quo tempore Russia in fide Christi per- „ mansit. Anna moritur XXIII. anno post nuptias, (*idest an-* „ *no Chr.* 1011.) Volodimerus vero anno post obitum uxoris „ quarto „ (*idest Chr.* 1015.) Verum Cedrenus & Scylitzes inter annum Chr. 1022. & 1025. Annæ, virique ejus Uladimiri obitum ponunt. Nimirum inter reportatam a Basilio Imp. de Abasgis victoriam, & inter ipsius Basilii mortem. Sic enim Cedrenus pag. 718. de Abasgis narrat. „ Porro quum Geor- „ gius Abasgiæ Dux violato quod ei cum Romanis erat fœde- „ re, vicina incursionibus vexaret, exercitum contra eum „ educit Basilius, domi relictis Nicephoro (*b*) Patricio Xi- „ phia, & Nicephoro Patricio filio Bardæ Phocæ. At ii indi- „ gnissime ferentes, non se quoque una ad id bellum jussos „ ire, contracto e Cappadocia, Rodanto, & aliis vicinis re- „ gionibus utcumque exercitu, rebellionem concitant. Ejus „ rei nuncius Imperatori allatus, exercitui magnam incussit „ sollicitudinem: metuebant enim, ne in medio inter Abas- „ gos & perduelles (quippe ferebatur ea de re Xiphias cum „ principe Abasgorum per internuncios egisse) inclusi, extre- „ ma pati cogerentur. Imperator ergo literas & ad Xiphiam, „ & ad Phocam mittit, ei qui perferebat mandans, ut quam- „ maxime alteri, altero ignorante, eas reddere curaret: „ Quod quum is effecisset, Phocas statim Xiphiæ ad se scriptas „ recitavit. Xiphias autem omnino ad se quicquam scriptum „ negans, Phocam die quadam ad colloquium vocat, venien- „ temque præparatis ad hoc insidiis necat. Hoc modo statim „ dissipata ea conjuratio; & Imperator de morte Phocæ factus „ cer-

---

a *In Russiam introduxit anno* 989. Atqui Uladimirus quidem christianam fidem suscepit anno 988. uti supra ostendi. At Russicæ gentis baptismus octennio post contigit, uti ex Annalibus Russor. docui supra pag. 43.

b Hujus primi Nicephori nomen deest apud Cedrenum, sed ex Scylitze suppletur, nec non ex iis intelligitur, quæ mox de utroque Nicephoro apud eundem Cedrenum referuntur.

„ certior, Theophylactum Damiani Dalasseni filium mittit, „ qui captum Xiphiam Constantinopolim in vinculis ad Joan- „ nem ablegat Protonotarium: is eum rasum in Antigoni insu- „ sula monachum facit. Imperator proinde metu rebellium li- „ beratus, cum Abasgis pugnam committit. Et quamvis „ multi Romani occubuere, tamen incerta victoria discessum „ est. Alterum deinde prælium initum die Septembris unde- „ cima, Ind. VI. Anno ab origine mundi 6531. (*Chr.* 1022.) „ In eo cadit Liparites, Georgii copiarum Dux primarius, & „ cum eo validissima Abasgici exercitus pars. Georgius in „ montes Iberiæ interiores fuga elapsus, paulo post missis le- „ gatis, cum Imperatore pacem componit, cedens ei sua, „ quantum ejus hoc Imperator volebat, ditione: filiumque „ suum Pancratium dans obsidem: quem Imperator Magi- „ strum creavit, ac domum rediit. Qui se Xiphiæ ac Phocæ „ seditionis socios præbuerant, eos bonis suis mutilatos in car- „ cerem abdidit: solum Patricium Phersam interficit, qui „ & primus omnium se perduellibus adjunxerat, & quatuor „ curatores vicinorum Principum necaverat, suaque manu „ spadoni cuidam Imperatorio caput amputaverat. Est & Cu- „ bicularius quidam Imperatoris leonibus objectus, convictus „ quod Imperatorem in Xiphiæ gratiam conatus esset veneno „ tollere „. His de expeditione Abasgica præmissis, sequitur de Rossico motu, in hæc verba pag. 719. „ Mortua Anna Impe- „ ratoris sorore in Russia, defuncto jam ante Bladimero ma- „ rito, Chrysochir quidam Bladimeri cognatus octingentos vi- „ ros adscivit, iisque in naves impositis, Constantinopolim „ venit, stipendia se facere velle simulans. Quum autem Im- „ perator, eum positis armis petere siquid vellet, juberet, „ non obtemperans, Propontidem trajecit: quumque ad Aby- „ dum venisset, conserta navali pugna cum eo qui oram mari- „ timam tuebatur, nullo negotio vicit, ac Lemnum perve- „ nit. Ibi Rossi a classe Cibyrræotarum, & Davido Achridensi „ Sami præfecto, ac Nicephoro Cabasila Duce Thessalonicæ, „ per fraudem omnes sunt interfecti„. Postremo subjungitur de Basilii Imp. obitu. „ Posthæc in Siciliam molitus expeditionem „ Basilius, Orestam quemdam de fidissimis suis eunuchis præ- „ mittit cum magnis copiis: ipse fato interceptus, subsequi non

G 2 „ va-

„ valuit: nam mense Decembri, Indictione IX. Anno 6534. „ (*Chr.* 1025.) subito correptus morbo decessit „. Itaque & Uladimirus (Græcis testibus) ante Annam uxorem fato cessit, & Anna aut anno Christi 1022. aut paulo post, sive ante, mortua est. Quæ omnia Russicis Annalibus repugnant.

XXIV. A Russis in Sanctorum catalogo adscripti Olga seu Helena, & Uladimirus, ejus ex filio nepos. Quid de Uladimiri vitiis Ditmarus?

In Fastis Ruthenorum tum Unitorum, tum Moscovitarum coluntur tamquam Sancti, ad diem quidem XI. Julii, *Olga seu Helena*, Igori conjux, mater Svatoslai, & Avia Uladimiri: ad XV. autem ejusdem mensis, *Uladimirus* seu *Ulodimirus*, Dux Russiæ, Svatoslai filius. De his tamen nulla inter Sanctos fit mentio neque apud Latinos, neque apud Græcos. Silent etiam de illis Tabulæ nostræ Capponianæ; eorum denique nomina non apparent in Kalendario Sanctorum, tam in manuscriptis Codicibus Slavicis Vaticanis, quos Tom. I. Part. I. cap. 8. a p. 109. ad pag. 114. recensui; quam in vetustissimo Codice nostro, Evangelicas Lectiones per anni circulum juxta ritum Ecclesiæ Græcæ complectente, in membranis scripto, priscis Characteribus, ut vocant, Hieronymianis; quem Codicem omnium, quotquot hactenus vidit, sive Cyrilliano sive Hieronymiano charactere exaratorum vetustissimum esse testatur, Slavicæ linguæ peritissimus, Matthæus Caramanus, Archiepiscopus Jadrensis non sine honoris præfatione mihi commemorandus, in pererudita Dissertatione, qua adversus quemdam neotericum Slavicæ Linguæ Literalis præ Vulgari tum antiquitatem, tum pretium demonstrat: cujus Dissertationis alibi, Deo favente, epitomen referam. Quid? quod Ditmarus Episcopus Mersepurgensis, auctor coævus, de rebus anno Chr. 1008. gestis lib. 7. cap. 103. verba faciens, Uladimirum carpit, in hæc verba: „ Amplius progrediar disputando, Regisque Russorum Uladomiri actionem iniquam perstringendo. Hic a Græcia ducens uxorem Helenam (*a*) nomine, Tertio Ottoni desponsatam, sed ei fraudulenta calliditate subtractam, Christianitatis sanctæ fidem ejus hortatu suscepit, quam justis operibus non ornavit. Erat enim fornicator immensus, & crudelis, magnamque vim Danais mollibus ingessit. Hic tres „ ha-

a Fallitur Ditmarus. Anna fuit, non Helena, Uladimiri uxor: Uti supra ostensum est.

„ (*a*) habens filios, uni eorum, Bolizlavi Ducis (*Poloniæ*)
„ nostrique persecutoris, filiam in matrimonium dedit: cum
„ qua missus est a Polonis Reinbernus Præsul salsæ (*leg. sacræ*)
„ Colbergiensis. Ille in pago Hassegun dicto natus, liberali-
„ que scientia a prudentibus magistris educatus, gradum Epi-
„ scopalem ascendit, ut spero, dignus. Quantum autem in
„ cura sibi commissa laboraverit idem, non mea sufficit scien-
„ tia, nec etiam facundia enarrare. Fana idolorum destruens
„ incendit; & mare dæmonibus cultum, immissis quatuor la-
„ pidibus sacro Chrismate perunctis, & aqua purgans benedi-
„ cta, novam Domini omnipotentis propaginem in infructuo-
„ sa arbore, idest in populo nimis insulso, sanctæ prædicationis
„ plantationem eduxit. Vigiliarum & abstinentiæ, & silentii
„ assiduitate corpus suum affligens, cor ad speculum divinæ
„ contemplationis infixit. Quem prædictus Rex, audiens fi-
„ lium suimet, hortatu Bolizlavi tacito, reluctaturum sibi,
„ cepit cum eodem & uxore, & in singulari custodia claudit.
„ In qua Pater venerabilis, quod in aperto fieri non potuit, in
„ secreto studiosus in divina laude peregit. Hic quum se la-
„ crymis assiduæque orationi ex corde contrito prolatæ hostiam
„ summo Sacerdoti reconciliaret; exacto corporis carcere so-
„ lutus, ad libertatem perennis gloriæ gaudens transiit „.
Hæc Ditmarus de sancto Episcopo Reinberno, in carcere e carcere, ut ait, corporis liberato: Ubi de *Uladimiro* quidem Russorum Rege scribit, eum *fornicatorem immensum fuisse*, *&* *crudelem*, *&* *magnam vim Græcis intulisse*, *&* *Christianitatem*, *quam hortatu Annæ uxoris suæ* (quam per errorem Helenam vocat) *susceperat*, *justis operibus non ornasse*, *denique tam filium suum*, *quam ejus conjugem Bolislai Ducis Polonorum filiam*, *ac Reinbernum Episcopum*, *custodiæ tradidisse*, *huncque Præsulem in carcere vitam consummasse*. De *Boleslao* autem Poloniæ Duce, ait Ditmarus, eum hortatu tacito suggessisse filio Uladimiri, cui filiam suam uxorem dederat, ut patri reluctaretur, idest, in patrem rebellaret; eundemque Boleslaum vocat *suum*, idest, Germanicæ gentis, *persecutorem*:
„ Atqui, (uti ad hunc Ditmari locum Pagius observat ad an-
„ num

a In hoc etiam errat Ditmarus: nam Uladimiro filios duodecim tribuunt Annales Russorum. Certe plures, quam tres fuere, uti infra ostendam.

„ num 1008. num. IV.) Boleslaus hujus nominis primus, ſe-
„ cundus Dux aut Rex Chriſtianus Polonorum, multis virtu-
„ tibus claruit, omnemque operam adhibuit, ut ſuperſtitio-
„ nes, rituſque idololatriæ, ſiqui adhuc uſquam extarent, pe-
„ nitus exſtirparet; Volodimirus vero, primus Rex Chriſtianus
„ Ruſſiæ (*poſt aviam nempe Helenam*) cujus filius Boleslai fi-
„ liam uxorem accepit, a Ruſſis uti Sanctus colitur, ſicuti ſuo
„ loco (*a*) diximus. Verum ob perpetua bella, Germanos
„ inter & Ruſſos ac Polonos exorta confectaque, horum po-
„ puli mutuo ſæpius abalienati fuere. Quare non mirum, ſi
„ Ditmarus Merſepurgenſis in Germania Epiſcopus, Volodi-
„ mirum & Boleslaum in invidiam vocet; quum id noſtris tem-
„ poribus ab hiſtoricis non raro fieri conſtet. Præterquam
„ quod videtur Ditmarus de iis, quæ extra Germaniam geſta,
„ non bene edoctus fuiſſe. Notabile tamen, quod narrat de
„ Reinberno Colbergæ in Pomerania ulteriori Epiſcopo, qui
„ Boleslai filiam in Ruſſiam comitatus eſt. Pomerania enim
„ ulterior ultra Oderam fl. poſita, & Marchiæ Brandeburgicæ
„ pars, Polonis diu paruere, ibique anno 965. fundatus Epi-
„ ſcopatus Colbergenſis, qui anno milleſimo Gneſnenſi Ar-
„ chiepiſcopo ſubjectus fuit, ut ſuis locis (*b*) oſtendi, cujus
„ Reinbernus primus Antiſtes fuit, quem ſucceſſores habuiſſe
„ incompertum; quia Pomerani ſuperſtitionum ſuarum tena-
„ ciſſimi adverſus Poloniæ Duces ſæpe rebellarunt. *Et poſt*
„ *pauca*. Seculo ſequenti (*c*) ſanctus Otto Epiſcopus Bam-
„ ber-

a Nimirum ad ann. 987. num. 8. „ Papebrochius Tom. I. SS. menſis Maji præ-
„ fixit Ephemerides Græcor. & Moſchorum, in quibus ad diem XV. menſis Julii legi-
„ tur nomen *Bladimeri*, alias *Volodimiri*: & ad diem XXIV. ejuſdem menſis habe-
„ tur: *Boryſſus, Glebus, Principes martyres*. Sunt vero hi filii Vvlodimiri, Chri-
„ ſtianis nominibus *Romanus* & *David* appellati, a Jaroslao fratre poſt victum fratri-
„ cidam Svvatopolcum, contumulati Vviſſogradi.

b Ad ann. 965. a num. VI. ad XI. ubi de Mieſcone ſive Miecislao Poloniæ Duce, qui ducta in uxorem Dambrouca Boleslai Bohemiæ Ducis filia, primus ſe Chriſtianum Principem profeſſus eſt, agit. Item ad ann. 1000. num. 2. quo Otto III. Imper. cauſa orationis ad venerandas S. Adalberti Epiſ. & Mart. Reliquias in Poloniam perrexit.

c Anno 1124. S. Otto Epiſc. Bambergenſis auctor fuit Boleslao III. Poloniæ Duci, ut Adelaidem Henrici Imp. ſororem uxorem duceret, poſt mortem primæ uxoris ſuæ Sbislavæ Kiovenſium Principis filiæ: qumque in Pomeraniam perrexiſſet, Uratislaum Ducem ejuſque filios baptizavit: iterumque anno 1128. in Pomeraniam & Lentitiam profectus, multos ad Chriſti fidem converrit, dictus Pomeranor. Apoſtolus. Obiit anno 1129. menſe Julio. Vide Pagium ad ann. 1124. num. 1. & 1128. a n. 23. & Helmoldum in Chron. Slavor. lib. 1. cap. 41.

„ bergensis, & Pomeranorum Apostolus, Adelbertum in Po-
„ merania constituit Episcopum, ut testatur Anonymus Syn-
„ chronus in ejus vita, hicque Sedem Episcopalem posuit *Ju-*
„ *lini* seu *Vollini* in insula Pomeraniæ ulterioris *Julino* dicta.
„ Ex ea urbe Episcopatus anno 1175. *Caminum* translatus fuit
„ a Casimiro Pomeraniæ Duce, quod postea Clemens III. con-
„ firmavit, ut scribit David Chytræus in Supplemento Krantzii.
„ Situm autem *Caminum* in Pomerania ulteriori e regione in-
„ sulæ Vollinæ. Tandem tam Episcopatus Caminensis, quam
„ Collegium Canonicorum, pace Monasteriensi anno 1648.
„ suppressa sunt. Quæ hic indicare præstat, quia scriptores
„ Poloni in Ecclesiarum suarum originibus ita cæcutiunt, ut
„ Michovius lib. 2. cap. 1. de Miescone, qui sæculo præterito
„ sacro Baptismo initiatus est, & de Episcopatibus tunc, ut
„ ipse existimat, fundatis verba faciens, tradat: *Camienen-*
„ *sis. primus Julinus*; licet tam *Julinum*, quam *Caminum*,
„ urbium nomina sint, non vero alicujus Præsulis, eæque non
„ nisi seculo Ecclesiæ duodecimo Sede Episcopali exornatæ
„ fuerint, idque diverso tempore, una scilicet post alteram „.
Itaque (ut nunc ad Ditmarum redeam) is vel quia de rebus Russicis non bene edoctus fuit; vel propter mota inter Germanos, & inter Russos Polonosque bella, Polonis Russisque iniquior, ea quæ supra sunt recitata, Boleslao atque Uladimiro vitia objecit. Fuerat enim Uladimirus, ante susceptum Baptismum, *fornicator immensus*: octingentas quippe concubinas, (præter quinque justas uxores, *Varegam*, *Bulgaram*, *Græcam*, binasque *Bohemas*, si Herbersteinio credendum est,) habuerat: *Græcis* etiam *vim intulerat*, (utpote qui in eorum fines invadens, Chersonam aliasque illis urbes eripuerat:) crudelitatis denique notam incurrerat, dum *Rochwolochdam* Pleschoviæ Principem, & suum ipsius fratrem *Jaropolcum* interficiendos curavit: talis, inquam, tamque impius antea fuerat Uladimirus: verum postquam ducta in uxorem Anna salutari lavacro regeneratus fuit, nimio plus iniquus censendus est Ditmarus, qui antiqua ei crimina exprobret.

XXV. Bellum inter Poloniæ Ducem Boleslaum, & inter Ja-

Ceterum, ad Boleslai filiam filio Uladimiri conjugio copulatam quod attinet, neque Russi, neque Poloni scriptores ullam ejusce rei mentionem faciunt. Solus Ditmarus id narrat;

roslaum Uladimiri Russiæ Regis filium exortum. Ex Guagnino, Miechovio, & Cromero.

rat; nec tamen nobis exprimit, quisnam e XII. Uladimiri filiis is esset. Guagninus, Miechovius, Cromerus, aliique Polonicarum Rerum historici, dum bellum a Polonis in Russos motum enarrant, haud obscure significare mihi videntur, non aliam ob causam Svatopolchi Russiæ Ducis, Uladimiri filii, patrocinium Polonos sumsisse, nisi quia is filiam Boleslai conjugem duxerat. Guagnini verba recito. „ Jaroslaum quoque Ducem „ præcipuum Russiæ (loquitur de Boleslao I. Poloniæ Rege) „ validissimo exercitu fretum, insidiose contra se procedentem, Boleslaus memorabili cruentaque clade prostravit, Kioviam urbem Russiæ Metropolim cepit, indeque thesauros „ ingentes asportavit, & omnes Principes Russiæ tributarios „ sibi effecit „. Causam suscepti hujus belli silentio premit Guagninus: At Miechovius & Cromerus disertim scribunt, restituendi in principatum Kioviensem Svatopolchi causa eam a Polonis expeditionem adversus Russos fuisse susceptam. Et præmittunt quidem, Boleslaum, Chabry dictum, Poloniæ Regnum anno *999.* iniisse: ab Ottone III. Imperatore in Poloniam ad colendas sacras S. Adalberti Episc. & Mart. reliquias adveniente, anno 1001. coronam Regiam accepisse: anno 1003. cum Uladimiro Russiæ Principe, non recuperatis iis, quæ is patri ipsius Miecislao ademerat, pacem fecisse: bello denique in Bohemiæ Ducem Boleslaum moto, Bohemiam vastasse. Tum vero pergunt ad enarrandas Russicas ipsius expeditiones, ab anno (ut inquiunt) 1008. usque ad 1018. susceptas. Miechovii verba hæc sunt libr. 2. capit. *6.* „ Sollicitante „ Svatopolkone (*a*) Duce Russiæ, & personaliter implorante reductionem in Ducatum Kioviensem, de quo fuit expulsus per Jaroslaum germanum ejus, annuit, & exercitu valido collecto de propriis militibus jamjam pugnare assuetis, „ scientibus stare & sequi, in unum coire, & ordines prompte constituere; habens secum prænominatum Svatopolkonem, ingressus est Russiam, invasiones, spolia ac injurias „ olim

a Crassus est Hofmanni error, dum in Lexico univesali in v. *Russia*, pro *Svatopolco*, quem Boleslaus Kioviensi principatui restituit, *Isaslaum* ponit, in hæc verba. „ Russiam subjugavit Boleslaus Poloniæ Princeps, quod Isaslaum pulsum restitutumque denuo ejecissent, Anno Chr. 1058. „ Errat præterea in anno. Nam Svatopolcus post Uladimiri obitum anno circiter 1016. Kioviam occupavit, nec ad annum 1034. quo Boleslaus mortuus est, pervenit.

„ olim Regno Poloniæ illatas vindicaturus: recepitque civi-
„ tates expugnatu faciles (ligneæ enim erant) usque ad flu-
„ men Bug. Quo quum perveniſſet, invenit Jaroslaum Du-
„ cem Rusſiæ, parte ab altera cum ingentibus copiis ex Ru-
„ thenis, Varajis, & Pyeczinigis conflatis: Excurſionibusque
„ aliquot diebus utrinque habitis; Budus alumnus Jaroslai
„ Ducis, ſtans in altera ripa exprobrabat & deturpabat Re-
„ gem Poloniæ Boleslaum, dicens ſe in brevi extracturum
„ craſſum viſcus ejus. Boleslao vero graviter id ferente, &
„ injuriam ſuam ultum iri Polonis committente, repente ar-
„ mis correptis fluvium Bug tranſiverunt; & in ordines prom-
„ pte concurrentes, Ruthenos aggreſsi, proſternunt, & ad ul-
„ timum vincunt. Jaroslao, ne in manus Polonorum veniret
„ vivus, primum in Kiow, depoſt in loca paludoſa fugiente,
„ ad Kiow Rex Boleslaus perveniens, obſeſsione & fame eam
„ expugnavit: pro illa tempeſtate civitatem inſignem & ma-
„ gnam, trecentas Eccleſias & ultra habentem: quarum aliquæ
„ nunc ſtant, aliarum autem ruinæ dumtaxat apparent. Ingre-
„ diens urbem Rex Boleslaus, evaginato gladio percuſsit in
„ portam, per quam ingrediebatur, dictam auream, eam
„ ſcindendo in ſignum victoriæ; & caſtro obtento, univerſos
„ theſauros ducales comprehendens, moratus eſt, & illic
„ hiemavit. Deprehendenſque, Svatopolkonem (quem in
„ ſedem Kiovienſem, de qua pulſus erat, reſtituerat) quoſ-
„ dam milites ſuos in ſtativis hibernantes & victualia quæren-
„ tes occidiſſe; iratus contraxit ſuas copias, Svatopolkone fu-
„ giente, & Kiow ſpoliata, ſpoliiſque & captivis onuſtus, in
„ Poloniam remeabat. Inſequente eum clandeſtine Jaroslao
„ cum grandi exercitu, ut quum in metis dimitteret exerci-
„ tum, invaderet & trucidaret Regem cum reliquiis exerci-
„ tus: nec fefellit eum opinio: tranſito enim flumine Bug,
„ Poloni ad propria veloci curſu properabant, & Jaroslaus
„ propere Boleslao appropinquabat. Rex per exploratores
„ certior factus, quos potuit revocavit, coaſsiſtenteſque ani-
„ mavit, & commiſſo prælio, diu anceps bellum agebatur,
„ donec Jaroslai exercitus rarefactus retrocedere cœpit. Tunc
„ paſsim quiſque Ruthenorum fugam maturabat, & Jaroslaus
„ Dux eorum fugiens permutando equos non ſubſtitit, donec

„ in Novogrod pervenit. Boleslaus ergo, & suus exercitus „ ex spoliis ditatus, in Poloniam felix reveniens, Deo aucto„ ri victoriæ gratias egit „. Et paucis interjectis de Bello Saxonico, Pomeranico, & Prutenico, anno 1012. & seqq. suscepto: „ Ultimam (inquit cap.7.) expeditionem egit Boleslaus „ in Russiam adversus Jaroslaum Ducem Russiæ volentem „ Poloniam clam ingredi. Et ipse ad reprimendum hosti„ litatem ejus, clam ingressus Russiam, circa fluvium „ Bug simul convenerunt. Equidem Boleslaum dies Domini„ cus a pugna distinebat. Verum coqui & servi carnes & equos „ lavantes, missilibus cum hostili exercitu se lacesserunt in tan„ tum, ut totum exercitum in arma commoverent. Uni„ versus ergo Boleslai exercitus armatus, equis ascensis, flu„ mine transvadato, Ruthenos nondum sub ordinibus consi„ stentes, & pavidos obtruncat, dirumpit, & prosternit. Dux „ Ruthenorum fugit: reliquum agmen tamquam acephalum „ sine Duce e prælio secessit, Polono in ore gladii fugientes „ persequente, & castra Ruthenorum diripiente. Processit „ tandem Boleslaus cum signis victricibus ad interiora Russiæ, „ castra ejus expugnavit: alia per deditionem accepit: pa„ cem confecit, & moderatum tributum Ruthenis instituit.

XXVI. Uladimirus vivens, Regnum Russiæ inter filios partitus, postquam cladem a Pieczynigis accepisset. Ex Miechovio. Filiorum Uladimiri nomina. Bellum inter ipsos invicem, necnon ab ipsis cum Poloniæ Duce Boleslao commissum.

Eadem de Svatopolco, Jaroslao, & Russis atque Polonis repetit Miechovius lib. 2. cap. 10. initio a Uladimiro desumto. „ Vastatis Karuatis, Vvlodimirus Dux Russorum etiam „ Pyeczinigorum exercitum juxta fl. Trubiesza profligavit, „ post singulare certamen unius ex Pyeczinigis gigantææ sta„ turæ dejecto & occiso a Rutheno de Pereaslaw mediæ statu„ ræ, quo cum duellum ingressus fuerat. Sed Pyeczinigi re„ collectis viribus anno sequenti vehementi cæde ac igne ter„ ras Russorum vastaverunt, Vvlodimirum eis occurrentem „ cum suo exercitu conterendo, & fugientem persequendo, „ donec sub pontem, qui fugienti occurrerat, se recondit, & „ ejus beneficio hostes insequentes fefellit. Hac de causa Ec„ clesiam Transfigurationis in Kiow exstruxit, quoniam in fe„ sto Transfigurationis secundum Ritum Græcorum sua evasio „ contigerat. Tandem veritus Vvlodimirus ne decedente eo „ inter filios bella orirentur, sic inter eos Regnum divisit. „ *Vislao* natu majori dedit Novogrod. *Isoslao* Polozko. *Sva*-

„ *to*-

„ *topolkoni* Thurow. *Jaroslao* Roſtow: ſed Viſoslao fatis „ rapto, Jaroslao Novogrod: *Borisz* Roſtow. *Hleb* Moronye. „ *Svatoslao* Drewianie. *Wſevoldo* Wladimiriam. *Mſcislao* „ Thimutuchani: cæteris junioribus Kiow, & Bereſtow prin- „ cipatus, poſt mortem ſuam reſervavit. At Jaroslaus ſorte „ ſua non contentus, creditus in pace veniſſe, caſtrum Kiow „ occupat. Quod pater Wlodimirus moleſtiſſime ferens, ex „ omnibus ſuis & filiorum principatibus bellatores adverſus „ Jaroslaum contrahit. Jaroslaus vero reſiſtentiam patri fa- „ cturus, Pyeczinigos cum Varajis conducit. Non potens au- „ tem Wolodimirus præ mentis ægritudine ordinationi belli „ adeſſe, præfecit exercitui ſuo Borisz; ipſe vero poſt paucos „ dies in caſtro Bereſtow moritur, & in Kiovia in Eccleſia Vir- „ ginis Mariæ, quam vivens ædificaverat, ſepelitur. Ignoran- „ tes patrem Wolodimirum mortuum bini filii Borisz, & Sva- „ topolk, certamen cum Jaroslao inierunt, & eum ſuperave- „ runt. Svatopolkus ergo rapit principatum Kioviensem, & „ germanum ſuum Borisz loco patris ſe colentem, per ſubor- „ dinationem quorumdam Novogrodenſium in cubili ſui oran- „ tem, lanceis transſodit, & cum armigero ejus Gregorio „ Hungaro interfecit. Miſit & alios nequam viros, & Hleb „ alium fratrem abſciſſo capite interfecit. Colit Ruthenica „ Eccleſia hos duos fratres pro ſanctis Martyribus, in Eccleſia „ S. Baſilii Kievienſi in uno ſepulcro tumulatos. Nec impu- „ nis fuit Svatopolkoni occiſio fratrum. Venit namque con- „ tra eum Dux Jaroslaus cum Ruthenis & Varajis, Svatopol- „ kone cum Ruthenis & Pyeczinigis circa caſtrum Lubiecz „ reſiſtentiam opponente, flumine Dniepr utriuſque exerci- „ tum dirimente. Et poſt trimeſtre ſpatium, Jaroslaus ſupe- „ rato flumine, invaſit exercitum Svatopolkonis inermem, „ diffugientemque in lacus: fragiles glacies habentes cum „ ſubmerſione plurium interfectioneque multo majori alio- „ rum. Svatopolkus vix manus hoſtiles evadens, præpeti „ curſu in Poloniam fugiens, Boleslai Chrabry perſonale auxi- „ lium & reductionem in ſedem Kievienſem meruit, per Ja- „ roslai circa fluvium Bug profligationem, & Kioviæ expu- „ gnationem, ut paulo ante de Boleslao dictum eſt. Contra „ Svatopolkonem iterum Dux Jaroslaus anno ſequenti cum

„ novo exercitu processit, & occurrente Svatopolkone in lo-
„ co, ubi Borisz occisus fuerat, succubuit Svatopolkus. Et
„ contractis copiis ex Pyeczinigis celerrime revertitur in for-
„ titudine magna. Cui occurrente Jaroslao circa fluvium
„ Olham, in crastino (& fuit dies Veneris) sole oriente con-
„ flixerunt. Et Svatopolkus victus fugit in Brzesceze ad præ-
„ fectum Boleslai Regis Poloniæ, exinde Poloniam ad rescin-
„ dendum suas calamitates processurus. Sed in itinere repen-
„ tino correptus languore, mortuus est, & in loco ignoto ac
„ deserto sepultus. Post cujus mortem Jaroslaus pacifice,
„ Kioviensem possedit principatum. Et quamquam pro uno
„ extincto adversario Svatopolkone alter adversarius nepos
„ ejus Brzetislaus filius Isoslai Ducis dePoloczo consurrexerit,
„ & sub eo Novogrod occupaverit; tamen & hunc duro certa-
„ mine superavit, Novogrod recuperando. Et Rededa Duce
„ de (*a*) Koschohon singulari certamine vicit, & tributa ei
„ regionique gentis Koschohon imposuit. Posthæc Mscislaus
„ Dux de Thimutukani, comparato exercitu de Kozaris &
„ Koschoys, invasit Jaroslaum fratrem suum Ducem Kiovien-
„ sem, & licet Jaroslaus in sui auxilium Ducem Vorahimorum
„ Jakuy accivisset, & duplici certamine conflixisset, tamen
„ succubuit, & Kiow in Mscislai ditionem concessit. Qui se-
„ dem Kioviensem fastidiens, Jaroslaum securitate promissa
„ reduxit, sedemque Kioviensem ei resignavit. Repete, in-
„ quit, frater, sedem Kioviensem, quoniam natu major es,
„ & ea pro tuo libito utere, quam ego victor victo, æquo ani-
„ mo, restituo. Hæc omnia in diebus Chrabry Boleslai Rus-
„ sitis facta contigerunt: cui Boleslao Dux ipse Ruthenorum
„ Jaroslaus de anno Domini 1018. novum & ultimum intima-
„ vit bellum clandestine inferre; sed dexteritate Boleslai viri-
„ liter superatus est, quemadmodum historia de Boleslao su-
„ praposita continet „. Addit cap. XI. de Miecislao Poloniæ
Rege loquens, qui mortuo Boleslao patri anno 1025. succes-
sit: „ Ruthenos tamen defectionem meditantes, Jaroslao &
„ Mscislao Ducibus Russiæ (quosdam agrestes & dominio Po-
„ lo-

a Casachiam fortasse intelligit, cujus descriptionem habes supra Tom. 2. p. 369. Cromerus infra Kozaros sine Chazaros tantummodo commemorat. Utrisque nimirum Rededa præerat, & Casachis, & Chazaris.

„ lonorum captos circa Kioviam supra fluvium Porszi locan-
„ tibus) adhærere volentes, in fide Rex Myeczlaus continuit,
„ per hoc quod principaliores eorum captivavit, & in castris
„ Poloniæ loco obsidum, aliquot annis tenuit „. Et cap. XII.
ad ann. 1034. quo Casimirus Myeczlai filius est inauguratus:
„ Extincto Mscislao, Duce Cirniejoviensi, Jaroslaus Dux Kio-
„ viensis in principatu ei successit, & Monarcham Russiæ sese
„ gerere cœpit, quod lingua Ruthenorum sonat Yedzynawla-
„ sceez. Pyeczinigos autem Kioviam grandi multitudine val-
„ lantes, celeriter contractis undique copiis Jaroslaus super-
„ veniens, fortiter deturbavit, & ipsos vicit, quibusdam
„ Pyeczinigis captis, ceteris aut fugatis, aut in aqua mersis.
„ In signum victoriæ Jaroslaus Ecclesiam Divæ Sophiæ in Kiow
„ erexit, turrimque ejus deauratis tabulatis texit. Eidem pro
„ adornamentis vasa aurea & argentea, libros & vestes pretio-
„ sas largiendo, & Metropolitanum in ea instituendo. Por-
„ tam insuper versus Poloniam pro magnificentia sua & urbis,
„ profuso sumptu ædificavit: cacumen ejus seu pinnaculum
„ tabulis deauratis ornavit, & Auream vocari jussit „. Et
cap. XIII. sub eodem Casimiro Rege ad ann. 1038. „ Iterum
„ ab Oriente Jaroslaus Dux Russiæ invasit Poloniam, bellis
„ plurimum attritam, & oram Mazoviæ, igne, cæde & spoliis
„ depopulatus, cum magna præda hominum utriusque sexus,
„ in Russiam libere rediit „. Denique quum Casimirum
cap. XIV. anno 1058. decessisse narrasset, subjicit cap. XV. de
Jaroslao: „ Jaroslaus Russorum Monarcha ad augendum glo-
„ riam & divitias, misit filium suum natu majorem Vvladimi-
„ rum cum exercitu navali in Constantinopolim: confractisque
„ navibus tempestate exorta, vix aridam attigerunt, ubi pedes
„ in patriam redeuntes, lacessiti, & continuo a militibus Im-
„ peratoris Græcorum persecuti sunt, donec prælio inito Græ-
„ cos in fugam converterunt, sicque in pace Russiam attige-
„ runt. Ista refert historia Russitarum. Sigebertus vero pro-
„ dit in Chronica, quod Russorum Rex sciens Græcos occupa-
„ tos bello contra Saracenos, & custodia insularum, misit mil-
„ le naves vel plures ad Constantinopolim. Præsentiens autem
„ Imperator Græcorum Romanus, milites contra eos misit,
„ qui pice Græca & flammis in naves Russorum injectis, plu-
„ rimos

„ rimos submerserunt, alios captos decapitarunt, pauxilli admodum fuga salvi evaserunt. Non dixit Sigebertus tempestate, sed expugnatione militum Græcorum fractos. Sentiens sese Jaroslaus gravatum & senio confectum, hortatus est filios suos, ut quilibet sorte sua esset contentus, quam hoc modo divisit: Saslao natu majori Kiow: Svantoslao Czirnieiow: Vvsevoldo Pereaslaw: Gregorio Vvladimiriam: & Veczeslao Smolensko. Post hoc moritur Jaroslaus septima Novembris, an. ætatis suæ 76. sepultus in Ecclesia Divæ Sophiæ, quam ædificaverat in Kiow. Citoque post eum mortui sunt bini filii ejus, Veczeslaus Dux de Smolensko, & Gregorius Uladimiriensis.

XXVII. Nomina filiorum Uladimiri ex Cromero, Ditmaro, Herbersteinio, Culcinio, & aliis. Svatopolchi & Jaroslai bella.

Mira est hic circa Russiæ Principum genealogiam resque gestas Scriptorum varietas. Miechovium hactenus audivimus. Nunc Cromeri est recitanda narratio, simulque cum Russicis auctoribus conferenda. Sic igitur scribit lib. 3. cap. 3. de Boleslao I. Chrabry dicto, Poloniæ Rege. „ Deinde anno Chr. 1008., quemadmodum Dlugosso placet, Russicum bellum eum excepit, majore apparatu, ac prolixius, sed non minus prospero eventu gestum. Russiæ Principatum amplissimum Vvolodimirus vivens inter XII. filios partitus erat; & *Vvissezlao* natu maximo Novogrodum: *Isaslao* Pultuscum (nisi forte Poloscum legendum est) *Stopolco* Turoviam, nescio an Tuveram potius: *Jaromiro* (*a*) Rostoviam: nec multo post, quum Vvissezlaus obiisset, translato Novogrodum Jaroslao, Rostoviam *Barislo*. (*b*) *Glebo* Muromum: *Stoslao* Derevos: *Vvsievolodo* Vulodimiriam: *Mescislao* Torocanum: *Stanislao* Smolenscum: Plescoviam *Sudislao*: Volyniam *Posuisdo* attribuerat. Verùm ii partitione paterna non contenti, post (*c*) mortem patris, mutuo inter se Principatus invadebant, bellumque civile concitabant: Ex his Stopolcus, sive Sventopelkus, qui cognita morte patris, Kioviam occuparat, duobus fratribus Glebo & Borislo, quos Russi in divorum numerum postea retulerunt, dolo occisis, ab Jaroslao tertio fratre, cæsorum „ ne-

a Leg. *Jaroslao*.

b Leg. *Boriso*, seu *Borislao*.

c Supra dixit Miechovius, Jaroslaum adhuc vivente patre, sorte sua non contentum, Kioviam occupasse: atque exinde bellum inter ipsum, & Borisum fratrem cœpisse.

„ necem ulciſcente, ſuperatus, & Kiovienſi Principatu ejectus, in Poloniam ad Boleslaum Regem confugit. Ejus rogatu ſuſcepit impigre Boleslaus expeditionem adverſus Ruſſos, cum ut exulem ſupplicem reduceret, tum ut ea quæ pater ſuus Miecislaus amiſerat, recuperaret, & Regni ſui fines cum gloria longius proferret.

Antequam ulterius progrediar, illud animadvertendum cenſeo, *Svatopolcum* ab Herberſteinio dici *ex Græca Uladimiri uxore natum*: Nimirum, ex *Anna*, ut puto, Imperatorum Baſilii & Conſtantini ſorore. At vero Culcinius & Papebrochius a nobis mox laudandi, *Jaroſlaum Uladimiri & Annæ* filium aſſerunt. Sed quum qui Annam matrem habuit, mortuo patre, ſummum Ruſſorum Principatum ambiiſſe legatur, quumque ab altero fratre ſuperatus, ad Boleſlaum Poloniæ Principem Svatopolcus, non Jaroslaus confugerit, argumento eſt, eundem Svatopolcum, & tamquam Annæ omnium Uladimiri uxorum nobiliſſimæ filium, Regnum Ruſſicum ſibi potius, quam reliquis fratribus, qui ignobiliores matres nacti erant, debitum exiſtimaſſe; & tamquam affinitate cum Rege Polonorum conjunctum (filiam quippe Boleſlai, Ditmaro teſte, uxorem duxerat:) ad hunc potius, quam ad alios finitimos Principes confugiſſe.

Jam vero ad *filios Uladimiri* quod attinet, & numerus, & nomina, & ditiones eorum, aliter apud alios ſcriptores referuntur. *Tres* filios habuiſſe Uladimirum, Ditmarus ſcribit, cujus verba ſupra recitavi. *Novem* filios enumerat Herberſteinius, *Iſoslavum* ſcilicet, *Jeroslaum*, *Serwoldum*, *Svetopolcum*, *Saslaum*, *Swatoslaum*, *Stanislaum*, *Boris*, *& Chleb.* duas præterea *filias*. Præter *Novem*, juniores alios ait fuiſſe Uladimiri filios Miechovius, *Vislaum*, nempe, *Iſoslaum*, *Svatopolcum*, *Jaroſlaum*, *Boriſzum*, *Hlebum*, *Svatoslaum*, *Vvſewoldum*, *Mſcislaum*, *ceteros Juniores*. Cromerus, præter duas filias, quarum unam *Prædislavam* vocat, filios XII. recenſet: nimirum, *Viſſeslaum*, *Iſaslaum*, *Stopolcum*, *Jaroslaum*, *Borislum*, *Glebam*, *Stoslaum*, *Vviſievoldum*, *Meſcislavum*, *Stanislaum*, *Sudislaum*, *& Poſuiſdum*. Culcinius in Appendice filios Uladimiri vocat,. 1. *Svatopolcum*, qui *ab anno* 1008. ad 1017. regnaverit. 2. & 3. *Boriſum*, & *Hlibum*, a Svatopolco interfectos. 4. *Jaroslaum* alias *Georgium* dictum, qui ab

anno

anno 1017. ad 1054. Ruſſis Monarcha præfuerit. 5. *Brecislaum*, alias Prædislaum, Czernihovienſium Ducem. Memorat præterea in eadem Appendice, 1. *Izaslaum*, Jaroslai filium, quem ait ab anno 1054. ad 1079. imperaſſe. 2. *Vſeslaum*, Brecislai filium, qui Izaslaum e Kiovienſi principatu dejecerit, & mox ab eodem Izaslao victus fuerit. 3. *Svatoslaum*, Izaslai fratrem, qui per inſidias eundem Izaslaum ſuſtulerit. 4. *Uſevolodum*, alterum Izaslai fratrem, filiumque Jaroslai, qui a patre Uladimirienſium Dux conſtitutus, Svatoslaum fratricidam interficiens, ducta in uxorem filia Conſtantini Monomachi, ab anno 1079. ad 1093. regnaverit. 5. *Svatopolcum*, hujus nominis II., Uſevolodi fratrem, qui pro Uladimiro ejuſdem Uſevolodi filio adhuc impubere, regnum ab anno 1093. ad 1113. adminiſtraverit. 6. *Uladimirum*, hujus nominis II., *Monomachum* nuncupatum, Uſevolodi filium, qui quum Regiam coronam ab Alexio Comneno Græcorum Imp. ſibi per Metropolitam Epheſinum Neophytum miſſam accepiſſet, Ruſſis præfuerit ab anno 1113. uſque ad annum 1130. quo mortuo Ruſſicum Regnum inter filios diviſum. 7. *Mſtislaum*, Uladimiri II. filium natu majorem ab anno 1130. ad 1132. quo vita regnoque ab juniore fratre Jaropolco privatus ſit. 8. *Jaropolcum*, Uladimiri filium, qui cæſo fratre *Mſtislao*, ab anno 1132. regnaverit. 9. *Vviſſeslaum*, alterum Uladimiri filium, fratremque Mſtislai & Jaropolchi, qui ab *Igoro* & *Uſevolodo* Czernihoviæ Ducibus Kiovia ejectus, iis tandem profligatis, thronum recuperavit, eumque ab anno 1138. ad 1145. tenuit. 10. *Izaslaum*, Mſtislai filium, qui poſt duos patruos, ſolium adeptus, *Igorum* ac *Uſevolodum* memoratos Czernihoviæ Duces, egregie repulit, regnavitque Kioviæ ab anno 1145. ad 1158. quo deceſſit, *Roſtislao* filio Regni Ruſſici hærede relicto. Hofmannus in Lexico Univerſali V. *Ruricus*, filios XII. Uladimiro attribuit: „ obiit (inquiens) Uladimirus anno 1005. (*error manifeſtus*) „ relictis XII. filiis; unde Ruſſia in totidem Ducatus diviſa eſt, „ e quibus præcipui *Novogrodenſis*, *Roſtovienſis*, & *Volodimirienſis*. Sed anno Chr. 1033. Jaroslaus, qui ſolus manſit ſuperſtes, Ruſſiam univerſam iterum conjunxit: donec in V. „ Partes ea denuo diſcerpta eſt anno Chr. 1052., Ducatum „ videlicet, *Smolenſcenſem*, *Uladimirienſem*, *Kiovienſem*,

„ *Czerni-*

„ *Czernicejovienſem*, *&* *Pereaslavienſem*: a quo tempore variis diſſidiis Ruſſia collidi cœpit. Duo autem præcipui Ducatus fuere, *Kiovienſis*, & *Uladimirienſis*, quibus qui potiebantur, ii veluti Ruſſorum Monarchæ erant; Kiovia quidem Ruſſiæ Nigræ, Uladimiria vero Ruſſiæ Albæ, ſede exiſtente „. Eadem apud eund. Hofman. in V. *Ruſſia*, & in V. *Uladimirus*. Itaque quum in recenſendis Uladimiri filiis Auctores ſecum ipſi non conveniant, aliis filios *tres*, aliis *novem*, reliquis *duodecim* enumerantibus: quumque idem ipſe Culcinius in Appendice quidem filios *quinque* eum habuiſſe dicat; in Synaxario vero *SS. Boriſii & Hlibi*, duodecim nominet, *Vviſſeslaum* nempe, *Izaslaum*, *Svatopolcum*, *Jaroslaum*, *Boriſum*, *Hlibum*, *Svatoslaum*, *Uſevolodum*, *Mſtislaum*, *Stanislaum*, *Bracislaum*, & *Sudislaum*: concludendum videtur, in numero *filiorum duodecim* Uladimiri, etiam *filios filiorum ejus*, hoceſt, *nepotes*, referri. Sic enim quos Culcinius in Synaxario Uladimiri *filios* appellat, eoſdem in Appendice *nepotes* fuiſſe aſſerit, uti paulo ſuperius dixi.

XXVIII. Boriſus, dictus Romanus, & Glebus alias David, germani fratres, Uladimiri filii, martyres. Eorum geſta & cultus apud Ruſſos. A Svatopolcho fratre interfecti.

Nunc ad reliqua *Svatopolchi*, *&* *Jaroslai* geſta pergo. Et primum ex Ruſſorum Synaxario do martyrium Sanctorum fratrum *Boriſi & Hlibi*, cujus cauſa bellum inter Jaroslaum & Svatopolcum exarſit.

Culcinius a nobis modo laudatus in *Specimine Eccleſiæ Ruthenicæ* ad diem XXIV. Julii pag. 31. „ Magnam (inquit) apud Ruſſos hi Sancti, Boriſus & Hlibus, dicti Romanus & David, habent venerationem, de quibus adeſt in meo Anthologio (*a*) Officium prolixum cum Synaxario, quod eſt tale „. Sancti & glorioſi martyres Boriſes, & Hlibus fuere filii (*b*) Uladimiri, qui Baptiſmo Ruſſiam illuſtraverat. Habuit ipſe (*c*) XII. filios, quibus „ diſtri-

a Officium de SS. Martyribus ac fratribus ſecundum carnem, Boriſo & Hlibo, dictis in Baptiſmo Romano & Davide, e Slavico ſermone Latine editum ab eodem Culcinio exſtat in Appendice ad Specimen Eccleſiæ Ruthenicæ a pag. 14. ad 28. Ibi de Svatopolco pag. 22. hæc canuntur Ode V. „ Furore ſuccenſus fratricida, ut olim Cain, infelix Svatopolcus, omnem legem confringere, & peccato invidiæ aliud gravius fratricidii adjicere non horruit, libidine dominandi ſeductus: „ ſed juſtam Dei vindictam non evitavit.

b Ex conjuge Bulgara, uti ſcribit Herberſteinius.

c XII. filios. Vide ſupra.

„ distribuit suas ditiones hoc modo. Vissеslao Novogorodum. „ Izaslao Polockum. Svatopelco Turoviam. Jaroslao post obi- „ tum Vissеslai Novogorodum. Boriso Rostovum. Hlibo Mu- „ romum. Svatoslao Dereva. Usevolodo Uladimiriam. Msti- „ slao Tmucorokaniam. Stanislao Smolenscum. Bracislao „ Luceoriam. Sudislao Pscoviam. Vocavit vero Uladimirus „ Borisum Kioviam: is enim erat ipsi charior præ reliquis filiis: „ & quum nunciatum esset, Pecenigos invadere Russiam, le- „ cto magno exercitu, expedivit eundem Borisum ultra Bori- „ sthenem; ipse enim infirmus jacebat, & paulo post obiit. „ Post cujus obitum Svatopelcus ingressus Kioviam, occupa- „ vit solium paternum, & repletum est iniquitate cor ejus, „ dixitque in se: Mactabo omnes fratres meos, & fiam Monar- „ cha in Russia. Hæc cogitans, profectus est noctu Vvissego- „ rodum, & convocatis suis magnatibus, Putsa, Jelovicio, „ & Lasco, dixit ipsis: euntes occidite fratrem meum Bori- „ sum, & eritis intimi mei familiares. Promiserunt ipsi sce- „ lus: & quum Borisus non inventis Pecenigis, ac dimisso „ exercitu rediens cum pauco comitatu pernoctasset ad fluvium „ Altam, huc venientes sicarii, hastis eum confoderunt, im- „ positumque currui corpus, conduxerunt Vvissegorodum, „ & in templo divi Basilii tumulaverunt. Misit posthæc Svato- „ pelcus nuncium ad Hlibum, dicens cum dolo: Veni absque „ mora: parens enim noster infirmatur: Veni autem cum par- „ vo comitatu. Hlibus ignarus fraudis fraternæ, accinxit se „ itineri; & quum esset ad Volgam, ob repentinum ex equo „ casum læsus uno pede, conscendit currum, quo properan- „ ter vectus, quum intrasset silvam Smiadinam, exceptus „ fuit a sicariis, duce Horasiro, quo jubente circumdederunt „ currum: unus autem e famulis Hlibi, nomine Torcinus, „ qui erat præfectus culinæ, educto ense confodit dominum „ suum divum Hlibum, qui migravit ex hac vita die 5. Septem- „ bris. Corpus ejus projectum in silva inter duo ligna, luce „ cælitus labente, Deus revelavit pastoribus, qui nunciarunt „ incolis Smolenscensibus: ipsi vero venientes cum crucibus „ ac cereis, tulerunt reverenter sacras exuvias, & posuerunt „ in templo. Profligato postmodum Svatopelco, & occupata „ urbe Kiovia, pius Princeps Jaroslaus jussit transferre corpus

„ S. Hli-

„ S. Hlibi Viſſegorodum, ubi poſitum fuit ad latus divi Boriſi. „ Utrumque vero Dominus clarificavit miraculis: morbos „ enim curant, lumine captos illuminant, claudis greſſum re„ ſtituunt, dæmonia e corporibus obſeſſis expellunt, e carce„ ribus vinculiſque liberant, & Principes Ruthenos præliantes „ contra infideles precibus juvant. Utinam & nos humiles ipſo„ rum interceſſione conſequi divinam gratiam hic, & nunc, „ ac in die judicii digni efficiamur.

XXIX.
De Svatopolco & Jaroſlao, Uladimiri filiis. Bellum inter eos exortum: in quo Boleslaus Poloniæ Dux ſeſe immiſcuit. Svatopolco pulſo, Jaroslaus rerum potitur.

Hæc de Sanctis Boriſo & Chlebo a Svatopolco interfectis. Ipſius autem Svatopolchi & Jaroslai geſta, idem Culcinius in Append. pag. 111. ſic enarrat. „ Svatopolcus (*a*) Uladi„ miri filius, interfectis crudeliter divis Boriſo & Hlibo fra„ tribus ſuis, occupaverat per vim ſedem imperii Kioviam, „ quærebatque opprimere reliquos fratres, ut ſolus eſſet Ruſ„ ſiæ Monarcha; ſed frater ejus Jaroslaus Novogorodenſium „ Dux a patre conſtitutus, pepulit invaſorem ab urbe Kiovia; „ quam tamen ipſe denuo recuperavit, vocato in auxilium „ Boleslao I. Poloniæ Rege. Jaroslaus tandem collectis e toto „ Regno viribus, adſcitiſque in ſocietatem conſanguineis „ Varagis, ejecit ac fugere coëgit impium fratricidam: qui „ profugus, quum nil impetraſſet a Polonis, abiit in Boë„ miam, ibique interiit, tellure ſub pedibus aperta, ut fer„ tur, abſorptus. Pulſo Svatopolco, ſopitoque bello civili, „ quod novem annis Ruſſiam afflixerat, tandem Jaroslaus „ (*b*) Uladimirides cœpit quiete regnare anno 1017. Poten„ tiſſimus hic Princeps ac feliciſſimus, cum finitimis gentibus „ multa prælia commiſit, urbes non paucas fundavit; in tem„ plis vero erigendis, privilegiis dotationibuſque Eccleſia„ rum amplificandis, ſat ſplendidus fuit ac liberalis. Demum „ data filia ſua Anna in conjugem Henrico I. Galliarum Regi „ (ut alibi (*c*) dixi) celeberrimus, quum imperaſſet an„ nis 37. obiit, magnificentiſſime ac regio cultu ſepultus.

I 2 Paulo

a Hunc regnaſſe ait ab anno 1008. ad ann. 1017.

b Hunc etiam Culcinius in Ruſſia imperaſſe ſcribit ab anno 1017. ad ann. 1054.

c In Præfat. ad Specimen Eccleſiæ Ruthenicæ Culcinius citat hæc Papebrochii verba Præfat. ad Ephemerides Græcorum figuratas: „ Ad Ruſſos quod attinet, oſtendit „ magiſter meus Godefridus Henſchenius fidem Chriſtianam primum apud ipſos prædi„ catam, aut ſaltem ſtabilitam eſſe circa annum 990. a Michaële quodam, qui miſ„ ſus illuc a Nicolao Chryſoberga Patriarcha Conſtantinop. vere Orthodoxo, & unio„ nis

Paulo aliter gesta Svatopolchi & Jaroslai narrat Cromerus. Sic enim in Boleslao Poloniæ Rege pergit, expeditionem Russicam, Svatopolchi profugi rogatu, suscipiente. In-
„ gressus fines Russiæ, obiter obvia quæque populatur, in-
„ cendit, diripit, arcibus oppugnandis abstinet, quæ tamen
„ perpaucæ munitæ erant. Nam pagis, vicis, & oppidis fere
„ nulla arte munitis, Russi itidem atque Poloni, & omnes fe-
„ re Septentrionales gentes, antiquitus habitant. Jamque ad
„ Lucensem sive Volyniensem oram Rex infesto exercitu per-
„ venerat. Ibi occurrit ei ad Bogum fluvium, quem Hipanim
„ esse volunt, Jaroslaus cum expeditis suorum copiis, & ma-
„ gnis Varajorum atque Pecinigorum auxiliis: quarum gen-
„ tium memoria quoque jam extincta est. Prior Rex maledi-
„ cto Bludi Palatini Russi Jaroslao charissimi irritatus, copias
„ suas celeriter armatas fluvium trajicit, hostes subita re tu-
„ multuantes & instruenda acie impeditos adortus, magna
„ strage quamvis acriter repugnantes profligat, castra opulen-
„ ta diripit, Jaroslaum fugientem persequitur, quem ubi suis
„ diffisum, in remotiores paludes sese recepisse accepit, Kio-
„ viam insignem ea tempestate urbem, cujus amplitudinem &
„ splendorem ingentes ruinæ adhuc testantur, non longi tem-
„ poris obsidione & fame propter infinitam hominum multitu-
„ dinem, quæ undique eo confugerat, adactam, per deditio-
„ nem accepit, intactamque, thesauro tantum Principis in
„ donativa militum & in sumptus belli ablato, Stopolco resti-
„ tuit. Distributo in hiberna exercitu, ipse Kioviæ cum par-
„ vo præsidio, stabiliendi Stopolco Principatus gratia, hiema-
„ re statuit. Quo explorato, Jaroslaus raptim coacto exerci-
„ tu, Boleslaum securum & inopinantem opprimere conatus
„ est.

„ nis cum prima Sede retinendæ studiosissimo, Uladimirum baptizavit, eique in matri-
„ monium conjunxit Annam Basilii & Constantini Orthodoxorum Imperatorum soro-
„ rem, ex qua natus Jaroslaus, ac imperii fideique hæres factus, genuit Annam,
„ Henrico I. Galliæ Regi desponsatam anno 1051. quæ deinde, eo mortuo vidua,
„ secundis nuptiis juncta fuit Rodulpho Secundo Crepiaci atque Valerii Comiti;
„ testibus Sanmarthanis in historia Genealogica: tandemque hoc etiam mortuo, in
„ patriam rediit, utique optime catholica, & fundata apud Silvanectum S. Vincentii
„ Ecclesia memorabilis „. Circa hanc Annam Jaroslai filiam, nolo cum Papebrochio aut Henschenio contendere. At vero Jaroslaum ejus patrem, filium fuisse Annæ Basilii & Constantini Imperatorum sororis, id negat Herbersteinius, qui ex Russorum Annalibus affirmat, *Jaroslaum* ex *Rochmida* principis Plescoviensis filia natum. Vide eum supra.

,, eſt. Sed re per exploratores Regi nunciata, non modo fru-
,, ſtratur, ſed magna iterum obſidione ſuperatus, Novogro-
,, dum, quæ (a) urbs in ditione ejus, patris inſtituto, erat,
,, profugit. Novogrodenſes, ut erant potentes & opulenti,
,, Ducem ſuum ulteriorem fugam, abjecta ſpe omni, meditan-
,, tem recreant, confirmant, ſtipendio militibuſque ad inſtau-
,, randum bellum juvant. Dum hæc fiunt, Kiovienſes pertæſi
,, impendiorum, tamque diuturnæ moræ Regis apud ſe, mili-
,, tes Polonos nihil tale metuentes per omnem occaſionem
,, clam excipere ac trucidare, ſive jubente, ſive connivente
,, Stopolco. Hac injuria commotus Boleslaus, quum nihil
,, amice monendo proficeret, in prædam dat Kioviam militi-
,, bus indignantibus. Arcem receptam de poteſtate Ducis, &
,, alia quædam loca opportuna præſidiis munit: ipſe cum reli-
,, quo exercitu, primoribus Ruſſis compluribus, atque dua-
,, bus filiabus (b) Volodimiri Ducis in loco obſidum dedu-
,, ctis, quarum unam Prædislavam, ut habent Annales ipſo-
,, rum, per vim ſtupraverat, primo vere victor in Poloniam
,, revertitur, quum tres columnas ferreas permagnas fixiſſet
,, in Boriſthene ſeu Nepre, qua Zula fluvius influit, ad me-
,, moriam victoriæ ſempiternam. Diſcedentem Jaroslaus cum
,, valido exercitu apud Novogrodum comparato, ad Bogum
,, conſequitur: ſed tamen victorem quamvis incompoſite re-
,, vertentem ac dilabentem jam exercitum adoriri non auſus,
,, bene gerendæ rei occaſionem, clam ſubſequens, captabat.
,, Cujus adventu ab exploratoribus cognito, Rex revocatis
,, celeriter quos potuit militibus, pauca apud eos concionatus
,, eſt, quibus eos fiducia ſuperiorum victoriarum ad delendas
,, reliquias bis victi hoſtis inflammaret: ſimul periculi immi-
,, nentis & ignominiæ admoneret, ſi pugnam detrectarent,
,, aut adeo trepidarent, & cum præteritas victorias ſibi eripi,
,, tum patriam cædibus & incendiis fædari, uxores, liberos,
,, & parentes ſuos chariſſimos in ſervitutem & in contumeliam
,, abripi paterentur. His dictis incenſos, & ad mortem, ſi-
,, quid

a Aliud autem hoc eſt Novogrodum in ditione Severienſi, ab illo, quod magnum vocatur: quod quidem ad occidentem ſolem & Livoniam vergens, longiſſime abeſt a Kiovia. Hæc Cromerus.

b Erant ſorores Jaroslai ex eadem matre Rochmida. Vide Herberſteinium.

„ quid durius accidat, pro patria, pro libertate, & pro gloria „ nuper parta paratos, in hostem ducit. Ille Polonorum pau„ citate contempta, acriter initio manus confert. Sed urgen„ tibus nostris, Regeque & imperatoris & militis officium fa„ ciente, pelluntur Russi. Magna in prælio, major multo in fu„ ga cædes editur, ita ut Bogus sanguine cæsorum rubuisse di„ catur. Vivi multi in potestatem venere, capta impedimen„ ta, relata complura signa militaria: Dux hostium, abjectis „ Ducalibus insignibus, mutatisque equis evasit.

Hactenus Cromerus de tribus Russicis præliis, quæ Boleslaum Poloniæ Regem adversus Jaroslaum Russorum Ducem movisse asserit, consentanea quidem iis, quæ sunt supra ex Miechovio recitata; verum viderit uterque, quo hæc auctore antiquo ac fide digno, memoriæ prodiderit. Nam Russorum Annales, ut idem ipse Cromerus testatur, nullam neque secundi neque tertii hujus prælii mentionem faciunt; sed post discessum Regis e Kiovia Stopolco restituta, Jaroslaum contra Stopolcum arma resumpsisse memorant; eum vero Pecinigorum auxilium implorasse; commissoque prælio prope eum locum, ubi Borissus interfectus erat, totum diem dubio marte dimicatum esse; ad extremum, Stopolcum victum, in Poloniam profugisse, & in solitudine quadam inter Poloniam & Bohemiam hiatu terræ haustum periisse. Quæ tamen quum Cromerus refellere non sit ausus, ea etiam post tertiam victoriam, & posteaquam Boleslaus Rex Russia excesit, accidere potuisse affirmat. Quodsi hoc quoque Cromero concedatur, non igitur Kiovia a Boleslao recepta, aut præsidio Polonorum post ejus discessum munita, aut in potestate ejusdem mansit, quemadmodum ipse hæc, & alia multa de suo affingit. Quum enim Saxonicum & Prussicum bellum ab eodem Boleslao susceptum feliciterque confectum narrasset, quartum insuper Russicum bellum subjungit in hæc verba. „ Interim optatam pacem Jaro„ slaus Dux Russorum turbavit. Is enim, dum Boleslaus aliis „ bellis, quæ modo commemoravimus, distinetur, Kiovien„ sem Principatum, Stopolco fratre, uno, quemadmodum „ supra indicavimus, sive duobus, secundum Dlugossum, se„ cundis præliis victo, & dum ad Boleslaum refugit, in itine„ re mortuo, denuo invaserat: Novogrodensem etiam a Præ-

„ dis-

„ dislao, Isaslai fratris filio, sibi ademtum receperat: Rede-
„ dam Cosarorum Ducem singulari certamine victum interfe-
„ cerat, gentemque illam tributariam sibi fecerat: & quamvis
„ a Miecislao fratre superatus, & Kioviensi Principatu exutus
„ esset, tamen fratris ejusdem benignitate & misericordia re-
„ stitutus erat, quemadmodum a nostris memoriæ proditum
„ est. Nam Russorum Annales hoc loco Kioviæ captæ & resti-
„ tutæ nullam faciunt mentionem. Illud modo memorant:
„ post atrox prælium inter fratres commissum, Mescislaum
„ partitum esse cum Jaroslao Principatum Russiæ, ita ut ei
„ quidquid cis Neprum est, concederet; ipse Severiensi di-
„ tione ultra Neprum contentus. His igitur constitutis rebus,
„ cum fratre Jaroslaus bellum adversus Boleslaum Regem ma-
„ gno apparatu renovabat. Rex non rumoribus modo, sed
„ crebris atque certis præfectorum suorum & præsidii, quod
„ in Russia reliquerat, nunciis excitus, contra hostem cum
„ exercitu proficiscitur. Ducebat & Jaroslaus ingentes copias,
„ in Poloniam invasurus. Veniunt in conspectum apud Bogum
„ amnem exercitus. Decreverat eo die Boleslaus prælio non
„ dimicare, ob reverentiam diei Dominici, simul ut hostium
„ copias & consilia prius cognosceret. Sed magnam in bellis
„ vim fortuna habet, parvisque interdum momentis perma-
„ gna fit rerum atque consiliorum mutatio: ut tunc accidit.
„ Nam pugna inter paucos primum lixas & aurigas, dum
„ adaquant equos, apud flumen, quod castra dirimebat, or-
„ ta, mox pluribus utrinque concurrentibus incaluit, eminus
„ res sagittis & jaculis, & cominus etiam ab audacioribus non-
„ nullis in flumine gerebatur: quum Polonicus exercitus omnis
„ celeriter armatus fluvium tranat. Committitur acre præ-
„ lium: cedere loco hostes: nostri magis instare: ibi Dux ho-
„ stium a suis impulsus, fuga saluti suæ consuluit. Tunc effuso
„ cursu omnes passim ex acie diffugiunt. Magna strage cum
„ in prælio, tum in fuga concisis atque debilitatis hostibus,
„ Rex pacem dedit supplicibus, tributum modicum imposuit:
„ captivos omnes, quos vel hoc, vel superiori bello ceperat,
„ vel obsidum loco habuerat, liberaliter dimisit. Hoc bellum
„ anno post Christum natum 1018. confectum est, ut vult
„ Dlugossus.

Plu-

XXX.
Animadverſiones ad ea quæ de Svaropolcho & Jaroslao Ruſſis, deque Boleslao Poloniæ Duce narrantur. Jaroslai & Meſcisdai mors ad annum 1036. figitur: Uladimiri ad an. 1015.
Poſt Jaroslaum Ruſſis imperat Izaslaus.

Plura hic quoque ſunt animadvertenda, quæ non ab Annalibus Ruſſorum modo, ſed etiam a veritate longe abhorrere mihi videntur. In primis, Uladimirus magnus Ruſsiæ Princeps, Jaroslai pater, non ante annum 1015. (uti ſupra oſtendi) vitam finiit. Quæ igitur a Miechovio & Cromero Ruſsica bella anno 1008. & ſequentibus uſque ad 1018. a Boleslao Poloniæ Rege pro Stopolco, & adverſus Jaroslaum geſta narrantur, ea certe anno non ſuo referuntur. Deinde quod de *Prædislao*, *Iſaslai filia*, dicitur, cum ſcilicet Jaroslao patruo Kiovienſem Principatum ademiſſe, quem poſtea Jaroslaus recepe-rit; hoc & Ruſsicis Annalibus adverſatur, & Culcinio in Appendice ſic de Izaslao Jaroslai filio ſcribenti: „ ſucceſsit patri „ Jaroslao (anno uti perperam notat, 1054.) filius Izaslaus, „ princeps revera pius, rectus, & juſtus: qui tamen bello in- „ teſtino diu fuit vexatus: nam primo Uſeslaus Brecislai Czer- „ nihovienſium Ducis filius, nepos vero (*a*) Izaslai, pepulit „ ſuum patruelem Kiovia, thronumque ejus per vim uſurpa- „ vit: ſed collecto exercitu Izaslaus, ejecit ingratum (*b*) ne- „ potem, ſoliumque ſuum recuperavit „. Non itaque *Prædislaus* Iſaslai filius, neque *Jaroslao* Uladimiri filio, ſed *Uſeslaus Brecislai filius*, *Izaslao* Jaroslai filio Kiovienſem Principatum ademerat. Præterea tributum Ruſsis a Boleslao Poloniæ Rege impoſitum negant Annales Ruſſorum, idque confirmare videtur continuum adverſus Polonos ab Jaroslao ſuſceptum bellum.

Poſtremo ſi Annales Græcorum cum iis, quæ ſupra ſunt relata, conferantur, deprehendemus, tum falſum eſse quod Miechovius de excurſione Ruſsorum in Byzantinam urbem ſub Jaroslao ejuſque filio Uladimiro facta narravit; tum etiam a vero abhorrere quæ de anno obitus ejuſdem Jaroslai ſive ad annum 1054. uti Culcinius exiſtimat, ſive ad annum 1058. quemadmodum Miechovius contendit, dicuntur. Cedrenus enim pag. 739. & Scylitzes fol. 102. pag. 2. ad annum mundi 6544. Chriſti 1036. mortem Jaroslai & Miſiſtlai ponunt, quos *Hieroſtlabum* & *Noriſthlabum* vocant. „ Anno (in- „ quiunt)

a Leg. *Jaroslai*. Nam fratres erant Jaroslaus & Brecislaus: hujus filius Uſeslaus, alterius Izaslaus.

b Imo, patruelem, Vide not. ſuperior.

„ quiunt) ab origine mundi 6544. Indictione quarta, verno „ tempore, Patzinacæ ter impressionem fecerunt in Romanam ditionem, obviis omnibus excisis, & quoscumque cepissent, nullius habita ætatis ratione, interfectis, ineffabilibus cruciatibus in captivos debacchati. Vivos quoque cepere quinque ductores, Joannem Dermocaitem, Bardam Petzem, Leonem Chalcotubam, Constantinum Pterotum, & Michaëlem Strabotricharem. Mortui sunt etiam Principes Russorum, Νοσίσθλαβος, (*a*) Nosisthlabus, & Ἱερόσθλαβος Jerosthlabus. Et Serbia, quæ morte Romani Imperatoris jugum excusserat, rursus Imperio conjuncta est „. Post Nosisthlabi & Jerosthlabi mortem, statim subjicitur apud Scylitzem: *καὶ ἄρχειν προεκρίθη τῶν Ῥῶς συγγενὴς τῶν τελευτησάντων Ζυνίσθλαβος* „ & delectus fuit, qui ipsis Russis imperaret, mortuorum consanguineus Zynisthlabus „. Ubi Latinus interpres pro, *consanguineus mortuorum*, perperam reddit, *Angemes mortuorum*, nimirum vocem *συγγενὴς*, depravate vertendo *Angemes*. Nullum igitur dubium, quin *Jerosthlabus* & *Nesisthlabus*, iidem sint, ac *Jaroslaus* & *Mescislaus*, quibus anno Christi 1036. defunctis, successerit in Russorum Monarchia *Zynisthlabus*, idest, *Izaslaus*: ita enim solent Græci Russica nomina proferre, sicuti pro *Svatoslao* Uladimiri patre, supra dixerunt, *Sphendosthlabus*.

XXXI. Uladimiri, & Jaroslai, constitutiones a Basilio confirmatæ. Metropolitæ Kiovienses, post Michaelem & Leontium, *Theopemptus* & *Hilarion*: quorum ætas a Culcinio tradita emendatur. Ante Cerularianum Schisma constat vixisse Jaroslaum Ducem, & antedictos Metropolitas.

Hinc Græcorum scriptorum testimonio corruit Chronologia Episcoporum Metropolitanorum Russiæ, qui post Michaëlem & Leontium, sub Jaroslai Principatu sedisse apud Culcinium in Specimine Ecclesiæ Ruthenicæ Par. 3. pag. 111. dicuntur. Verba Culcinii refero. III. „ Theopemptus e Græcia oriundus, Kioviensem Ecclesiam regere cœpit ann. 1033. „ qui teste Stricovio lib. 5. cap. 2. duo insignia templa in urbe „ Kiovia, alterum Divæ Sophiæ sacrum, alterum sub titulo „ Annunciationis B. Virginis, a Jaroslao Uladimiride erectum, „ solemni ritu consecravit. IV. Hilarion genere Ruthenus „ creatus est Primas Russiæ hoc modo. Theopempto vivis „ erepto, pervenit fama in Russiam, renovari a *Michaele* Cerulario in Græcia Photianum execrabile schisma: quod, & „ cu-

a Scylitz. Νεσίσθλαβος Nesisthlabus.

„ cujus auctorem detestantes Prælati Rutheni, non miserunt „ Constantinopolim pro impetranda Bulla; sed convenientes „ Kioviam, annuente magno Duce Jaroslao Uladimiride, in „ Templo S. Sophiæ Hilarionem in Metropolitam anno 1051. „ elegerunt ac consecrarunt. Laudatur hic Archipræsul a Scri„ ptoribus, quod a juventute Institutum Monasticum professus, „ in Berestoniensi crypta, propriis manibus elaborata, diu ac „ sancte vixerit „. Idem Culcinius in Appendice pag. 32. e Slavico sermone in Latinum convertisse se asserit „ Constitu„ tionem magni Ducis Jaroslai Uladimiridis, de causis ad Me„ tropolitam spectantibus. *Initium*. Ecce ego magnus Dux „ Jaroslaus filius Uladimiri, juxta præceptum patris mei, ini„ to consilio cum Metropolita Hilarione, transcripsimus Græ„ cum (*a*) Nomocanonem, & quas causas non licet judicare „ Principi ac Magnatibus, eas dedimus judicandas Metropoli„ tæ & Episcopis, juxta præscripta Canonum & Nomocano„ nis, in omnibus civitatibus & in cunctis nostris ditionibus „. Continet articulos xx. qui apud eundem Culcinium legi possunt. Hæc Jaroslai Constitutio unacum antecedente patris ejus Uladimiri, confirmata fuit a Basilio (*b*) Demetrii filio, magno Russiæ Duce, quemadmodum apparet ex hac ipsius Basilii Constitutione apud eund. Culcin. pag. 35. „ Ecce ego magnus „ Dux

a Nomocanonem Græcum & Uladimirus & Jaroslaus laudant, eumque in Slavicum sermonem se vertisse testantur. „ Primus, quod sciam (verba hæc sont Cavei in „ hist. liter. dissert. 2. de libris & officiis Ecclesiasticis Græcorum): Primus quod „ sciam, qui talem Nomocanonem nobis dedit, fuit Joannes Scholasticus, anno 564. „ Patriarcha CP. factus. Cujus Nomocanonem in L. Titulos distributum, Gr. Lat. „ ediderunt Justellus & Voellus Biblioth. Juris Canon. Tom. 2. pag. 603. Post Joan„ nem, Nomocanonem in xiv. Titulos dispertitum contexuit Photius .... Hunc „ Balsamonis commentariis illustratum ex Cod. Palat. primus edidit Christophorus „ Justellus tum Græce tum Latine Parisiis 1615. 4. Cetera. Sed quoniam, ut ibid. observat Caveus, *Nomocanon* quandoque apud Græcos pro libro Pœnitentiali usurpatur, hinc *Nomocanon*, & *Canon*, liber Pœnitentialis est, in quo peccantium ἐπιτίμια constituta sunt, & Sacerdotes dicuntur pœnitentes **Κανονίζειν**, quum peccata ipsorum ad Canonum rigorem examinant, pœnamque Canonibus præscriptam iis imponunt, quo sensu **Κανονικὸν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ** hoc est, Nomocanon Joannis Jejunatoris, Patriarchæ CP. inscribitur. Hunc Nomocanonem potius, quam Joannis Scholastici, aut Photii, respexisse videntur Uladimirus & Jaroslaus Russiæ Principes, dum in suis Constitutionibus pœnas pro delictis decernunt: aut, si mavis, utrumque Nomocanonem; *juxta præscripta* (ut inquit Jaroslaus) *Canonum, & Nomocanonis*; idest, *Canonum* Ecclesiasticorum, tum Apostolicorum, tum Conciliorum particularium & generalium; & *Nomocanonis* de pœnis, quæ peccatis præscribuntur.

b Basilius iste Demetrii filius in Russia regnavit ab anno Chr. 1390. ad ann. 1425. Vid. Culcin. pag. 122.

„ Dux Basilius Demetrii filius, sedens cum patre meo Cypria-„ no Metropolita Kioviensi & totius Russiæ, confirmavimus „ antiquum Nomocanonem de judiciis Ecclesiasticis, prout „ decreverunt majores mei, sanctus Princeps Uladimirus, & „ filius ejus magnus Dux totius Russiæ Jaroslaus. Volumus „ itaque ac in perpetuum statuimus, ut omnia jura ac privile-„ gia Ecclesiæ Metropolitanæ, & aliarum eidem subjectarum „ serventur juxta leges pristinas inviolabiliter, non obstanti-„ bus quibuscumque, & maneant firma ac immobilia, prout „ eadem prædicti Divi & Magni Principes tradiderunt ac cor-„ roboraverunt „. Laudandi sane Russi, qui suos majores fidem catholicam puram, illibatam, & a schismate immunem sub Uladimiro a Græcis accepisse affirmant: neque enim aliter fieri potuit, quum, regnante Uladimiro, Ecclesia Constantinopolitana esset ejusdem cum Romana fidei: Nimirum jampridem extincto Photiano schismate, & Cerulariano nondum exorto: Michaël quippe Cerularius, qui Photianum schisma apud Græcos instauravit, die 25. Martii (*a*) anno 1043. post Alexii obitum, Byzantinus Patriarcha inauguratus, in festo S. Michaëlis, quod Græci die 8. Junii celebrant, anno 1059. depositus fuit; (*b*) vitamque cum morte commutavit, substituto in ejus locum Constantino Lichude. Proinde Pagius ad ann. 1058. num. XI. de Cerulario schismatis auctore, deque recta Russorum fide vere pronunciat: „ Is tamen (Michaël „ scil. Cerularius) schismatis auctor, quod post tot secula „ perdurat. Neque enim Photius, vir in rebus Theologicis

 „ ver-

a Cedren. edit. Reg. pag. 753.

b Scylitzes edit. Reg. pag. 808. Quare quum Archangelorum dies festus advenisset, egreditur Patriarcha (*Michael Cerularius*) ad Suburbana loca, ut ibi studiose ac solenni ritu, quæ ad diem festum pertinerent, perageret. Imperator autem (*Isaacus Comnenus*) ut lucro sibi oblata occasione arrepta, veritus nequis tumultus aut perturbatio fieret, turmam militum misit, qui communi lingua appellantur Barangi, qui ipsum non sine ignominia e Throno correptum, ac mulo impositum, usque ad litus quod est in Blachernis impellentes deduxerunt & ipsum & patrueles ejus: atque inde lembo impositum, ad Proconesam, ut exularet, perducendum curant. Ipse cum aliquibus Metropolitis collocutus, & de ipso abdicando spectatissimis ipsorum electis, eorum opera nunciat, ut Archiepiscopatum deponat, priusquam ipsum cum dedecore amittat, iis quæ contra ipsum decreta erant, expositis & propalatis Synodo & Concilio. Sed quum ipsis visus esset ejusmodi, qui expugnari & deprimi non posset, quantum ad ipsum attinebat, desperata fuit depositio sacerdotii, de qua Imperatore assidue cogitante, interea vitam cum morte Patriarcha tranquille commutat. Vide Pagium ad ann. 1058. num. XI.

„ versatus, Græcæ & Latinæ Ecclesiarum scissuræ auctor dici „ potest; quum Joannis VIII. indulgentia, Ecclesiæ Romanæ „ reconciliatus fuerit, & in Romanis tabulis varia Græcorum „ nomine legantur, qui post Photii mortem floruere. Quo „ fundamento innixi supra diximus, Wolodimirum Russiæ „ Regem a Rusis ante hæc tempora cultum, tuto a Latinis „ sanctum haberi posse, quod & de Simeone Metaphraste, „ aliisque non paucis pariter dicendum „. Verum, quum Jaroslaus, (uti Græci Scriptores testantur) anno Chr. 1036. decesserit, Hilarionis & Theopempti Metropolitanorum inauguratio consequenter est retrahenda, illius quidem ante annum 1033., Hilarionis autem ante annum 1036., ut nimirum vera esse posint quæ Jaroslaus in sua Constitutione dicit, se consilio inito cum Metropolita Hilarione Græcum canonem transcripsisse: Adeoque locum non esse ei Culcinianæ Adnotationi circa ejusdem Hilarionis inaugurationem: quod „ Theopempto vivis erepto, pervenit fama in Rusiam renovari a „ Cerulario in Græcia Photianum execrabile schisma: quod, „ & cujus auctorem detestantes Prælati Rutheni, non miserunt Constantinopolim pro impetranda Bulla, sed convenientes Kioviam, annuente magno Duce Jaroslao Uladimiride, in Templo S. Sophiæ Hilarionem in Metropolitam anno 1051. elegerunt ac consecrarunt „. Jaroslaus quippe quum sit mortuus anno 1036. quumque is eligendum Hilarionem curaverit, id totum peractum fuerit oportet, antequam Michaël Cerularius ad Patriarchatum evectus fuisset, quem Patriarchatum non ante annum 1043. assequutus est, uti modo dicebam.

XXXII. Res Byzantinæ ab anno 1025. ad 1036.

Jaroslao in Rusia regnante, Imperium Orientis post *Basilium* Porphyrogenitum, Bulgaroctonum appellatum, anno, ut supra dixi, exeunte 1025. defunctum, *Constantinus* ipsius frater administravit usque ad 9. Nov. anni 1028. quo *Romanum* (*a*) *Argyrum*, data ei Zoë una ex tribus ipsius Constantini

a Cedrenus pag. 722. „ Romanus in Palatium adducitur, daturque ei optio, „ ut vel oculos sibi erui patiatur; vel dimissa sua legitima uxore, filiam Imperatoris „ ducat, ac Cæsar designetur. Hæsitante eo, uxor marito metuens, ultro comam „ posuit, ac seculo renunciavit: viroque & oculos servavit, & Imperium paravit „. Non mirum igitur, a Russis Principibus Græcanicum hujusmodi abusum uxores dimittendi, fuisse usurpatum.

tini filiabus uxore, successorem sibi designans, triduo post decessit. Romano vero die XI. Apr. 1034. veneno a Zoë conjuge extincto, succedit *Michael* Καταλάκτης (*a*) *Paphlago* in thorum non minus quam in Imperium. Michaëlem denique Monachi habitum induentem, & paulo post 10. Decemb. 1041. mortuum excipit *Michael Calaphates*, Paphlagonis sororis filius, a Zoe adoptatus, sed quam mox cum Joanne Paphlagonis fratre exauctoravit; Calaphati autem post effossos oculos die 21. Apr. 1042. exauctorato, inque Monasterium detruso, substituitur *Constantinus Monomachus* die XI. Junii adminiculo Zoës, quam (*b*) deinde duxit: Imperavit autem Monomachus usque ad annum 1054. quo vitam cum morte commutavit.

Sub Constantino Porphyrogenito hæc gesta narrant Cedrenus ac Scylitzes. „ Antiochiæ (*c*) Ducem fecit Spondylem „ quemdam Eunuchum, & Iberiæ Nicetam e Pisidia oriun„ dum,

---

a Catalactus, pro, Catalepticus. Vide Cangium in Familia Basilii Macedonie cap. 19. pag. 145. edit. Reg.

b Cedren. pag. 753. Adducto (Constantino Monomacho) Zoe Augusta nupsit, consecratore matrimonium primo novæ Romæ Presbytero, cui Stypes erat nomen, die Junii XI. anni ejus quem supra indicavimus (In Græc. textu, anni 6550. h. e. Chr. 1042.) Postridie coronatus est a Patriarcha. At Pagius ex Michaele Psello ad ann. 1042. num. 5. de Constantino Monomacho ait: „ Postquam priorem uxorem „ morte amiserat, ad secundas nuptias transiit, duxitque sororis illius Pulcheriæ „ filiam, quæ quondam Basilio Sclero nupta, unicæ prolis filiæque parens extiterat. „ Quare quod communibus ex conjugii ratione abutentium legibus erat, earum „ formidine absterretur Patriarcha Alexius. Atque is quidem tempori indulget (di„ cam & Deo) quæcumque velit: ipse tamen etiam corollis susceptis haud manus „ imponit: nuptiis vero copulatos ac corollis donatos salutat ac recipit. Notat „ autem Cedrenus Matrimonium die XI. Junii, currentis scilicet anni peractum, & „ postridie Constantinum a Patriarcha coronatum esse „. Hactenus Pagius: qui tamen allucinatur, confundens primum Monomachi conjugium cum secundo: nam die XI. Junii, quo & Augustus creatus fuit, Zoen conjugem duxit, uti scribit Cedrenus; non autem sororis Pulcheriæ filiam Basilio Sclero quondam nuptam, quemadmodum autumat Pagius. Quinimo Scleræna illa, si Cangio fides est adjungenda, concubina fuit, non uxor. Sic enim Cangius in Famil. Byzant. cap. 19. pag. 145. „ Is postea „ concubinam Sclerænam palam in Palatium induxit, Augustam appellavit, & me„ dius inter illam & Zoen sedens, in publicum processit.

c *Excursus de Rebus Antiochenis & Hierosolymitanis*. Parcat benignus Lector, si de rebus Antiochenis & Hierosolymitanis, (nostris scilicet) longiorem hanc Adnotationem apponere coacti sumus, ut Chronographi Virdunensis oscitantiam coarguamus. Antiochia anno Chr. 969. sub Nicephoro Phoca Imp. Saracenis erepta in potestatem Græcorum venit. Cedren. 656. & seqq. Quum Saraceni Antiochiæ degentes Christophorum Patriarcham interfecissent, & Hierosolymitani Joannem Archiepiscopum vivum combussissent, & pulcherrimum Templum Dominici Sepulcri incendissent. Idem pag. 661. Joannes Zimisces Imperio potitus, in locum Christophori anno

,, dum, utrumque malitiæ infamis. Hi tumultibus omnia & ,, confusione implentes, everterunt propemodum Imperium, ,, quod jam inde a Romano hujus (*Constantini*) patre, sce-,, ptrum ordine gerentibus Nicephoro, Tzimisca & Basilio, ,, floruerat.... Nicephorum Comnenum, virum prudentem ,, ac

anno 970. Theodorum Patriarcham Anthiochiæ instituit. Idem pag. 665. Saraceni conflato centum millium exercitu, Duce Zochare, obsident Antiochiam, sed ab exercitu Græcorum, cui supremus Dux præerat Nicolaus Patricius, una pugna dissipati sunt. Idem p. 666. Basilius Porphyrogenitus primo imperii sui anno hoc est Chr. 976. Michaëlem Burzam, ad Magistri evectum dignitatem Ducem Antiochiæ ad Orontem sitæ constituit. Idem pag. 685. Basilius Imp. rebellione Bardæ Phocæ compressa, cum Sclero anno 989. reconciliatus, rebus in Iberia compositis, in Phœniciam pergit, ibique Tripoli, Damasci, Tyri, Berytique Ameras (nam hi paulo ante ipso civili contra Phocam bello detento, inito fœdere, contra Antiochiam arma tulerant, & Damianum Patricium ejus urbis præfectum pugna congressum interfecerant, urbique haud exiguum periculum objecerant) coëgit Romanis parere, & quantum ejus fieri poterat, rebus istis in tutum redactis, acceptis etiam obsidibus, redit Byzantium. Idem pag. 701. Anno 1001. Numeritæ, & Araphitæ Arabes quum Cœlesyriam, ipsamque etiam Antiochiam graviter vexarent incursionibus, Magistrum Nicephorum Uranum Imperator Basilius Prætorem Antiochiæ mittit, succedere ei in præturam Thessalonicæ jusso Patricio Davide Arianita, & Philippopolis praturam ob gravem ætatem resignante Theodorocano, eam Nicephoro Protospathario Xiphiæ mandat. Uranus ut Antiochiam venit, duobus aut tribus prœliis Cisrinitam Arabum Ducem contudit, facileque persuasit, ut is porro quiesceret, omniaque reddidit pacatissima. Idem pag. 705. Indict. VIII. anno mundi 6518. (*Chr.* 1010.) Ægypti princeps Azizius ob levem causam, & offensas ne relatu quidem dignas, fœdere quod ei cum Romanis erat, rupto, & Templum Hierosolymis ad Sepulcrum Christi sumptuosissime conditum evertit, & religiosa perdidit monasteria. Idem pag. 706. Post mortem Basilii Constantinus frater Imperio potitus, anno 1026. Antiochiæ Ducem fecit Spondylem. Idem pag. 720. Romano Argyro anno 1028. mense Novembri Imperium adepto, ultima Octobris die ann. 1029. classis Romana haud exiguam passa est cladem, Antiochiæ pratore Michaële Spondyla. Is a quodam Arabe Musarapho deceptus, castello Menico extructo ipsum Musaraphum præfecit, mille Romanis præsidii loco impositis. At Musaraphus cum Amera Tripolis & Tusbero summo Ægyptii principis Duce re composita, missum ab iis exercitum in castellum admisit, Romanoque præsidio cæso, ipsi tradidit. Romanus ergo Imperator Spondyle loco moto, successorem mittit Constantinum Carantenum sororis suæ maritum, & ipse eum sequitur, atque ad bellum Saracenis inferendum sese comparat: infelici tamen eventu, Leone Chœrosphacta patricio, excubitorum Duce, a Saracenis Chalepeusibus intercepto, ejusque cohorte dissipata, & Constantino Dalasseno turpiter fugam in castra arripiente. Ergo die x. Augusti Ind XIII. anno mundi 6538. (*Chr.* 1030.) omnibus portis castrorum apertis, Romani iter Antiochiam versus ingrediuntur. In eos castris egressos, Arabes impetum faciunt, quem nemo sustinuit, sed fugam fecere periculosissimam, aliis captis, aliis a se invicem conculcatis. Imperator ægre Antiochiam pervenit, fuissetque ab hoste captus, nisi Imperatorii sodales strenue pugnando se ipsumque eripuissent. Discedens autem Syria, Simeonem soceri sui Constantini ministrum creat Scholarum Domesticum; Antiochiæ Nicetam a Mithia præficit, atque his mandat, ut in recipiendo Menico castello, quod a Musarapho erat conditum, omne studium collocent, itaque incursionibus Syriam liberent. Theoctistum insuper Protospatharium in Syriam cum magno ex Romanis aliisque gentibus collecto exercitu dictatorem misit,

„ ac virtute & fortitudine inclytum, qui Aſpracaniæ præfectus „ finitima ſubegerat, nullam ob juſtam cauſam, ſed virtuti „ hominis invidens, majeſtatis reum fecit, ac luminibus pri- „ vavit. Is enim Nicephorus ſæpe cum vicinis in Media Sara- „ cenis congreſſus, quum videret ſuos milites hoſti turpiter „ terga

ſit, juſſitque eum ſe conjungere cum Pinzaracho Tripolis Amera, qui ab Ægyptio Amerumna deſecerat, & ad Imperatorem Romanum ſe recipiebat. Horum adventu, Tusber perterritus, domum rediit: ſed & Muſaraphus hoſtium impreſſionem non ſuſtinens, Menico deſerto, ſugit, ac deprehenſus in montibus apud Tripolim occiſus eſt. Menicum a filio fratris Muſaraphi deditum Theoctiſtus recepit, aliudque etiam caſtellum in prærupto ſitum ſaxo, nomine Argyso caſtrum. Anno mundi 6540. (*Chr.* 1031.) Indict. xv. menſe Septemb. ad Imp. Romanum venit filius Ameræ Chalepi, fœdus antiquum renovari petens, & antiquum tributum ſe perſoluturum promittens. Anno eodem Georgius Protoſpatharius Maniaces, Gudelii Maniacæ filius, præfectus urbium ad Euphratem ſitarum, Samoſatis degens, fugato Martyropolis ſeu Miepherchin Amera, Edeſſam Meſopotamiæ cepit. Vita turpiter defuncto Azizio Ægyptio, qui in Chriſtianos ſævierat, Templumque Chriſto Hieroſolymis dicatum everterat, filius ejus natus ex quadam Romana, captiva ejus, inſtaurationem liberam fecit. Ad eam rem ſuos miſit Imperator Romanus Argyrus: ſed eo morte prævento, ſucceſſor *Michaelus* opus abſolvit. Cedrenus a pag. 724. ad pag. 731. Poſtremo, ut alia omittam quæ de Antiochiæ Ducibus apud Scriptores Byzantinos leguntur, contentus ero hoc Curopalatæ Scylitzæ teſtimonio, ubi de rebus geſtis ſub Michaële Duca vulgo Parapinaceo appellato, anno Chr. 1073. diſſerit: „ Saronites (in- „ quit Curopalates pag. 852.) Bodinum miſit Imperatori vinctum: relegatus autem „ in S. Sergii monaſterium, paulo poſt Iſaacio Comneno traditur, jam Antiochiæ „ Duci declarato, & productus eſt in Antiochiam „. Itaque ex dictis perſpicue apparet, Antiochiam urbem Saracenis ereptam anno 969., in Græcorum poteſtate manſiſſe ſaltem uſque ad annum 1073. & Templum Hieroſolymitanum S. Sepulcri anno Chr. 1010. ſive 1009. ab Azizio, ſive potius ab Hakemo Azizii filio everſum (Vide Ademarum apud Pagium ad annum 1009. a num. 4. ad 6.) nonniſi anno 1031. permiſſu ejuſdem Hakemi a Romano Argyro inſtaurari cœptum fuiſſe, & opus a Michaële Romani ſucceſſore abſolutum, uti Baronius & Pagius ex Cedreno & Curopalata narrant. Quæ quum ita ſint, ſuſpectæ fidei videtur narratio *Chronographi Virdunenſis*, qui de *Richardi Virdunenſis Abbatis*, *Gratia-Dei* nuncupati, *peregrinatione Hieroſolymitana* apud Pagium ad annum 1027. a num. 8. hæc habet: „ Venit ergo Antiochiam „ ubi quum eum itineris neceſſitas aliquot diebus remorari coëgiſſet, vir Dei Simeon, „ qui nunc Trevirenſem Eccleſiam corpore & virtutibus adornat, in amicitiis ei „ junctus eſt. Et fratribus qui erant cum eo, adoptans ſibi illum in patrem. *& poſt* „ *pauca*. Nitebatur (Leg. mittebatur) autem iſdem B. Simeon a fratribus Monaſterii „ montis Synu (*Leg. Sinai*) pro Eleemoſyna, quæ de terra Richardi Comitis Normanniæ Monaſterio eidem debebatur „. Et paucis interpoſitis. „. Jam vero ubi ad ur- „ bem (ſcilicet Antiochiam) (Hæc nota eſt Pagii.) veniſſet, ante murum urbis „ pſallebat Salvatori ſuo, & Miſſarum ſolemnia ibidem celebrabat, Paganis deſu- „ per ſaxa jacientibus, ut capiti ejus illiderent. *& poſt pauca*: optatæ itaque (Poſtquam ſcil. Conſtantinopolim adiiſſet, ubi honorifice ab Imp. exceptus dicitur, & cum bona gratia dimiſſus, ut Hieroſolymam peteret) viæ dimiſſus cum gratia, per multimoda pericula apprehendit Hieroſolymæ loca deſiderata... Occurrit autem ei ve- „ nienti Patriarcha Hieroſolymitanus: audierat enim famam ejus omnium ore cele- „ bratam: & conſalutati mutuo, dato pacis oſculo lætari ſunt in Domino.... Intro- „ ductus igitur in ſanctam Sion, Miſſarum ſolemnia celebravit, adſtante Pontifice & „ Cle-

„ terga objicere, exprobrando eis mollitiem, hortandoque,
„ ne fuga turpi, sed fortiter pugnando se tuerentur, ad forti-
„ tudinem excitavit: quumque ab iis etiam jurejurando sibi
„ promitti posceret, cum ipso ad mortem usque se in hostem
„ pugnaturos, scripto libello ad hoc se obligavere: in quo
„ dirissi-

„ Clero, & sic locum sanctum Sepulcri Domini cordis affectu revisens, omnem-
„ que locum sanctum pia devotione perlustrans, quum se desiderio satisfecisse crederet,
„ iterum æstuantem devota sollicitudine satiabat animum ... Quid multa? Venit dies
„ sancti Sabbati, quo expectabatur Ignis a Domino, & Gentiles armati, Christianis
„ intro inclusis, & beneplacitam voluntatem Domini de Igne suscipiendo, præsto-
„ lantibus, totam obseraverant ECCLESIAM, ut si Ignis non adveniret, omnes
„ gladio perimerentur: quum ecce hora circiter nona omnibus orantibus, in una lam-
„ pade Ignis accensus est a Domino, nullius mortalium suffragante adminiculo: & Gen-
„ tiles omnes stupor apprehendit & pavor, Christianos vero gaudium & exultatio:
„ ut ab omnibus tota certatim caneretur Ecclesia: Magnus Dominus noster, & ma-
„ gna virtus ejus, & sapientiæ ejus non est numerus. Illico vir beatus sacris indutus
„ vestibus, Missa inchoata, Kyrie eleison solemne, elata in excelsum voce pronun-
„ ciavit ... Sed jam quid moramur redeuntem? reddamus patrem filiis, ut gratulen-
„ tur in invicem, & pro absentiæ tædio, quod perpessi sunt, ipsi sibi sint consola-
„ tio. Non autem prætermittamus Antiochiam Sancti Simeonis præsentia claram. Ibi
„ enim invenit pater amantissimum filium, ibi recepit filius patrem charissimum, ibi
„ socii socium, frater fratrem, comites agnoverunt comitem ... Delectatus igitur
„ uterque comparis præsentia, delegerunt simul Virdunum redire, ut quod supererat
„ temporis, simul explerent in exercitio spiritualis Philosophiæ. Venientes autem
„ ad civitatem Bellegradam, quæ est in confinio Bulgarorum & Hungarorum, a ci-
„ vitatis infelicissimo Principe prohibitus est cum eis transire: & ita lugens & do-
„ lens, divisus est a patre & fratribus lugentibus & dolentibus. Domnus Simeon
„ per multa pericula ivit Rotomagum pro implenda obedientia: Pater Richardus
„ Gratia-Dei longo & vario itineris labore redditus est finibus Galliæ Belgicæ „.
Agit de S. Simeone Syracusano Pagius ad annos 1027. 1029. 1033. 1037. ostendit-
que, eum natum in civitate Syracusana, Constantinopolim sacris literis imbuen-
dum missum, Hierosolymam devotionis causa venisse, indeque post aliquot annos ad
radices montis Sinai successisse, tandemque Antiochiam, unde in Franciam, Trevi-
rosque profectum, cum Poppone Archiepiscopo Trevirensi Hierosolymam ivisse,
cumque eodem Treviros rediisse, & in quadam turri apud Treviros inclusum usque
ad mortem vixisse; mortuum autem fuisse anno 1034. & a Benedicto IX. Rom. Pont.
anno 1041. Ind. IX. Henrici III. Conradi Regis filii anno iv. Benedicti IX. anno x.
feria quarta, xv. Kal. Decembris, in Sanctorum numerum relatum fuisse. Scripsit
ejus vitam Evervinus, seu Ebervinus Monachus, natione Germanus, & post a Ab-
bas monasterii Theologiensis seu Tholejensis, in Archiepiscopatu Trevirensi siti, qui
in comitatu fuit S. Simeonis, quando Antiochia in Belgium venit, a Surio ad diem
primum mensis Junii recitatam. Jam vero, ut ad Chronographum Virdunensem re-
deam, in primis error Typographicus est in nomine *monasterii Montis Sion*, cujus Mo-
nasterii fratres dicuntur misisse S. Simeonem pro eleemosyna, *quæ de terra Richardi
comitis Normanniæ ei monasterio* debebatur: unde pro *montis Syon*, emendavi, *montis
Sinai*: sic enim legitur in vita ejusdem S. Simeonis, Evervino auctore apud Surium:
„ Consolatione ergo accepta, Bethlehem, nativitate Christi præclaram civitatem,
„ adiit, seque in monasterium S. Mariæ admitti expetiit: quod & obtinuit. In omni
„ vero monasterii distinctione probatus, atque Diaconi officio functus, post duos
„ annos, ad aliud monasterium, quod est situm ad radices montis Sinai, in eo scili-
„ cet

„ dirissimis sese devovebant imprecationibus, nisi fortiter in
„ pugna starent, & ad mortem usque cum Duce perseverarent.
„ Hoc ubi rescivit Constantinus, illico magistratum
„ Comneno abrogat, reductumque Constantinopolim in judicio
„ conspirationis contra Imperatorem accusat: damnatoque
„ criminis, oculos eruit... Romani Scleri filio Patricio Basi-
„ lio,

„ cet loco, ubi Sanctus Moyses ardentem vidit non ardere rubum, secessit: ubi ab
„ Abbate receptus. per aliquot annos in servitio fratrum permansit. *& post pauca*.
„ Interea fratres aliquot pro necessitatibus loci in Occidentales partes directi mo-
„ riuntur. Pecunia, cujus causa fratres abierant, quæ de terra Richardi Comitis
„ Nortmanniei monasterio debebatur, ab ipso diligenter conservatur; utque aliquis
„ fidelis mittatur frater, qui eam ad monasterium perferat, per legatos mandatur. Com-
„ muni consilio id negotii famulo Dei Simeoni committitur „. Cetera. Deinde falsum
est omnino quod Chronographus Virduncosis de Antiochia scribit „ nimirum, *ante*
„ *murum urbis* Richardo Abbate Virdunensi missarum solemnia celebrante, Paganos
„ desuper saxa jecisse, ut capiti ejus illiderent „. Nam Antiochia, ut supra est
ostensum, ab anno 969. saltem usque ad annum 1073. in ditione Græcorum Impera-
toris manebat: Unde nulli in ea Pagani seu Saraceni, qui e mœnibus urbis saxa jacu-
larentur in Richardum Abbatem aut anno 1027. uti Pagius autumat, aut anno circi-
ter 1017. quemadmodum Brovvero visum est, qui lib. xi. Annalium Trevirensium scri-
bit, sanctum Simeonem monachum Syracusanum sub annum 1018. Treviros, ubi ul-
timos vitæ annos egit, venisse. Verior est Evervini narratio, cujus hæc sunt verba
in Vita S Simeonis: „ Quo (*vilissimo vestimento*) indutus Simeon, per multas tribula-
„ tiones & angustias (*ex Ægypto in Syriam profectus*) Antiochiam venit; ubi a fidelibus
„ viris amanter susceptus, induitur, amplexatur, & honorifice sustentatur. In
„ brevi Patriarchæ, & ipsis Principibus habetur notissimus. Omnes enim, qui
„ eum noverant, quasi dulcissimum patrem venerabantur & diligebant. Ea tempesta-
„ te contigit, Richardum Abbatem, virum perfectis viris imitabilem, piæ devotio-
„ nis gratia, Hierosolymæ velle videre loca. Dum ergo iter per Antiochiam habe-
„ remus, ibique necessitate itineris cogente, aliquandiu moraremur, famulus Dei
„ Simeon junctus est nobis amicitia, prædictum Richardum Abbatem adoptans sibi in
„ patrem, cui quum exposuisset per ordinem, quæ sibi injuncta essent, vel quæ con-
„ tigissent, addidit, nullis periculis vel angustiis se retineri posse, quo minus Ab-
„ batis sui mandata exequatur pro viribus. Imus ergo (*Hierosolymam scilicet*) & re-
„ dimus (*Antiochiam*) eum que nobiscum paratum invenimus. Quumque in comita-
„ tu esset nostro, frequenter injuriis atque flagellis (*in itinere terrestri per Illyricum*
„ *versus Pannoniam*) afflictus, seu ovis mansuetissima, patienter tulit. Pervenien-
„ tibus autem nobis usque ad civitatem Bellegradum, quæ est in confinio Bulgarorum
„ atque Hungarorum, a civitatis infelicissimo principe (*Græco scilicet, quem Impe-*
„ *rator Constantinopolitanus urbi præfecerat*) prohibitus est nobiscum transire „. No-
lebat enim Græcus Princeps, Græcum Monachum Simeonem, unà cum Francis in
Franciam pergere. Postremo quum Templum S. Sepulcri ab anno 1009. seu 1010.
usque ad annum 1031. funditus eversum jaceret, quumque illius Templi instauratio
Anno 1031. incepta, nonnisi sub Michaële Paphlagone, qui anno 1034. imperium
iniit, absoluta fuisset, perspicue ostenditur, fabulosum esse, quod a Chronographo
Virdunensi narratur „ de Paganis Ecclesiam S. Sepulcri obsetantibus, de Igne divinitus
„ in Sabbato sancto adveniente, deque Richardo Abbate post ejus Ignis adventum, Mis-
„ sarum solemnia ibidem celebrante „. Hæc enim omnia a Neotericis Peregrinatio-
num Hierosolymitanarum Scriptoribus lireris commeudata, ad ea tempora, quibus An-
gustissimum illud Templum in ruinis jacebat, perperam sunt a quodam sciolo traducta.

„ lio, adversus Prusianum Bulgarum Magistrum ac Bucellariorum præfectum incidit contentio, ventumque est etiam ad pugnam. Qua eos discordia in Imperii majestatem impudenter deliquisse judicans, alterum in Oxiam insulam, alterum in Platen relegavit. Et paulo post Basilium delatum, quòd fugam esset meditatus, excæcavit. Prusianum, quum is quoque in periculum de suis oculis venisset, missum fecit. Oculos eruit præterea Romano Curcuæ, qui sororem Prusiani in matrimonio habebat: Bogdano, Glabæ, & Gudeli. Linguam etiam præcidit Zachariæ, Bestæ Phebdati cognato, commentus eos sibi insidias struxisse. Hoc anno (*nempe* 1026.) Patzinacæ irruperunt in Bulgariam, & plurimos homines, Duces, ac cohortes occiderunt. Itaque Constantinum Diogenem Sirmii præfectum, Bulgariæ Ducem creat: qui sæpe cum iis palantibus commissa pugna eos fudit, cogitque trajecto Istro quiescere. Ea tempestate (*anno ineunte* 1028.) classis Agarenorum Cyclades insulas invasit; eam Sami prætor Georgius Theodorocanus, & Periboës Chii præfectus adorti, profligarunt, captis duodecim navibus cum ipsis vectoribus, ac reliquis dissipatis."

Romano Argyro imperante, *Prusianus Bulgarus* (*anno* 1029.) Magister delatus, ut qui, conspiratione cum Theodora Augustæ Zoës sorore inita, Imperium affectaret, in Manueli Monasterium (*a*) in custodiam datur: & ingravescente crimine, oculis privatur, & mater ejus Zoste urbe ejicitur. Et Constantinus Diogenes, cujus uxor fratre Imperatoris nata erat, Sirmii præfectus, inde transfertur, ac Thessalonicæ Dux constituitur: accusatusque ab Oresta, qui Basilii Imperatoris fuerat minister, quod defectionem moliretur, prætor ad Thracenses mittitur, ac comperto crimine vinctus in urbem adducitur, inque turrim conjicitur. Socii conjurationis, Joannes Syncellus, Eustathius Patricius, ac Dux Daphnomelus, Michaëlus Theognostus, & Samuelus, Magistri Michaëlis Burtzæ (*b*) ἔκγονοι nepotes, Georgiusque & Barasbatze, qui in monte Atho Iberorum monasterium condidit, patrueles Patricii Theudati, graviter verberati, & per viam publicam pro-

a Cedren. pag. 723.
b Lat. interpres, filii.

producti deportantur. Theodora etiam pulsa Palatio, in Petrium relegatur. Ultima Octobris die, stella ab occasu versus ortum trajicere visa est: Eademque die (*anno ut supra* 1029.) classis Romana haud exiguam est passa cladem, Antiochiæ prætore Michaële Spondyla. Hanc cladem, supra narravi ex Cedreno in Adnotatione. Cæterum Imperator dum (ut acceptam in Syria cladem exsarciret) milites cogit, interim Abasgiæ Princeps Georgius ex morbo decedit. Uxor ejus, legatis ad Imperatorem donisque missis, fœderis renovationem, & filio suo Pancratio conjugem petit. Cui assensus Imperator, fœdus firmat, Helenamque sui fratris filiam in Abasgiam nuptum mittit, & Pancratium Curopalatæ honore insignit... Anno (*a*) mundi 6539. Ind. XIV. (*Chr.* 1031.) Prusianus pro monacho raditur, ejusque mater a Mantineo Buccellarii Monasterio in Thraciam transfertur, & Constantinus Patricius Diogenes turri eductus, monachi habitu in Studianum monasterium detruditur. Anno mundi 6540. Ind. XV. mense Septembri (*Chr.* 1031.) Zoë Augusta post Exaltationem Crucis, subito in Petrium ivit: sororemque suam Theodoram rasam in Monacharum ordinem redegit, causata aliter finem insidiis & offensis non posse imponi. Suam quoque ex fratre neptem Romanus magna cum dote Armeniæ magnæ regulo nuptum dedit. Secundum hæc iterum in Syriam ducturus, Mesanacta venit. Ibi eo commorante, Zoæ Augustæ Theophanes Thessalonicæ Episcopus indicat, Constantinnm (*b*) Diogenem & Theodoram, re inter se composita, instituisse in Illyricum aufugere, conscio rei Metropolita Dyrrhachii, & Episcopo Peritheorii. Illico igitur arripiuntur & Episcopi, & Diogenes. Hic, quum in eum quæstio exerceretur in Palatio a Joanne Præposito, qui deinde pupillis alendis est præfectus, & fratre Michaëlis ejus, qui deinde Imperator fuit, seipsum de muro præcipitem dedit, confractaque cervice, eo abjectus est, quo solebant qui sibi ipsis mortem conscivissent. Episcopi ad Imperatorem Mesanacta missi, ab eoque dimissi sunt. Julji mensis 28. die (*anno* 1032.)

a Cedr. pag. 729.

b Zonaras pag. 232. Constantinus Diogenes post Imperatoris ex urbe discessum, Regnum affectans, dum in Illyricum aufugit, captus est: qui quum interrogaretur, se præcipitem dedit, morique præoptavit potius, quam vi coactus prodere conscios.

quæ fuit ſeptimanæ ſexta, hora noctis ſecunda, ſtella trajecit a meridie verſus ſeptentrionem, quæ terram totam fulgore illuſtraret. Pauloque poſt triſtes nuncii de rebus Romanis allati ſunt, Arabes in Meſopotamiam uſque ad Melitenam graſſari, Patzinacas (*a*) Iſtro tranſmiſſo Myſiam infeſtare, Saracenos graſſationibus & incendiis oras Illyrici vexandas uſque ad Corcyram perrexiſſe. Ac reliqui ſane hoſtes illæſi domum redierunt. Saraceni a Raguſinis & Nicephoro Patricio Nauplii præfecto, Caranteni filio, male ſunt multati, & prælio victi: & majorem navium partem quum amiſiſſent, domum redeuntes, naufragio in Siculo mari perierunt. Sub idem tempus (anno Chr. 1033.) Alda Georgii (*b*) Abaſgorum reguli quondam uxor, gente Alana, Imperatori ſe adjunxit: tradiditque Anacuphen arcem munitiſsimam: cujus filium Demetrium Magiſtri dignitate ornavit Imperator.

Anno mundi *6533*. Indictione 3. menſe Septembri (anno Chr. 1034. Michaëlis Paphlagonis I.) ignea columna (*c*) apparuit verſus ortum, vertice ad meridiem inclinante. Per eos ipſos dies & Saraceni Myra ceperunt, & Berœenſes Chalepitæ præfectum ipſis ab Imp. miſſum expulerunt: & Pancratius Abaſgus, Romani Imperatoris, nimirum ut patrui uxoris ſuæ, ulciſcendi cauſa, pacem cum Romanis factam reſcidit, arceſque & caſtella pridem iis conceſſa recuperavit. Et Patzinacæ Iſtrum transgreſsi, univerſam Myſiam uſque Theſſalonicam populati ſunt. Et Afrorum naves Cycladibus inſulis non levia damna intulerunt. Nihil horum omnium curæ Joanni fuit, in id unum intento, ut Conſtantinum Dalaſſenum accurate cuſtodiret: ne is ſe ipſius caſsibus explicans ſubduceret. Itaque eum ab inſula Plata, in quam tertia die Auguſti, Ind. 2. anno 1034. relegatus fuerat, in turrim transfert, cuſtodibuſque ſtrenuis aſſervandum mandat. Georgium quoque Maniacem avocat Edeſſa, & præficit Mediæ ſuperiori, quæ & Aſpracania dicitur, miſſo Edeſſam Leone Lependreno. Quum autem ulcus Orphanotrophi os depaſceretur, & medici de ope ferenda deſpe-

a Zonar. pag. 232. Iis temporibus Arabes Meſopotamiam, Patzinacæ Bulgariam, & oram Illyrici maritimam Agareni.
b Cedren. pag. 732.
c Cedren. pag. 737.

ſperaſſent, per inſomnium ei viſus magnus miraculorum effector Nicolaus, monuit, ut quamprimum Myra iret, ibi ſanitatem recepturus. Celerrime igitur eo profectus, Nicolai Clericos unguentis aliiſque ſumptuoſis rebus demeritus, Metropolim Myra muro validiſsimo cinxit, morboque ſolutus rediit. Anno 1035. orto intolerabili gelu, & Iſtro glacie durato, Patzinacæ eum tranſgreſsi, Myſiam & Thraciam uſque ad Macedoniam non leviter vexarunt. Anno mundi 6544. Indict. 4. (*anno* 1036.) verno (*a*) tempore, Patzinacæ ter impreſsionem fecerunt in Romanam ditionem, obviis omnibus excifis: & quoſcumque cepiſsent, nullius habita ætatis ratione, interfectis, ineffabilibus cruciatibus in captivos debacchati. Vivos quoque cepere quinque ductores, Joannem Dermocaitam, Bardam Petzem, Joannem Chalcotubam, Conſtantinum Pterotum, & Michaëlem Strabotricatem. Mortui ſuut etiam Roſsorum Principes Noſiſthlabus & Hieroſthlabus. Et Serbia, quæ morte Romani Imperatoris jugum excuſſerat, rurſus Imperio conjuncta eſt. Amere Ægypti (*b*) Amerumna mortuo, uxor ejus Chriſtianæ religioni dedita, cum filio legatos de pace ad Imperatorem mittit: cujus is petitioni aſsentiens, triginta annorum pacem compoſuit.

Anno

a Cedren. pag. 739.

b Elmacinus hiſt. Saracen. lib. 3. pag. 260. Poſt mortem Hakemi, ſucceſſit in Regno Ægypti ejus filius Ali Abulhaſan, nuncupatus Taherus Lezaz-Dinalla, ſeu abſolute, Taherus, idque die martis, ultimo Scevali, anno Hegiræ 411. Chr. 1020. Et pag. 266. obiit Taherus anno Heg. 427. menſe Sciaabano, hoc eſt, anno Chr. 1036. cui ſucceſſit filius ejus Maadus Abutamimus Moſtanſerus Billa. Vide Pagium ad annum 1036. num. v. Ubi de Jeroſlavo Ruſſorum Principe hæc habet. „ Quuad Jeroſtlabum, ſeu Jaroſlaum Ruſſiæ Ducem, fuit is S. Wolodimiri, qui fidem Chriſtia„ nam in Ruſſiam induxit, filius, cujus filiam Annam Henricus Francorum Rex „ uxorem duxit, qui poſt Mathildis Reginæ humationem (inquit auctor Aquitanicæ „ hiſtoriæ apud Ducheſnium Tom. iv. de Henrico Rege loquens) accepit aliam con„ jugem, videlicet filiam Juriſclot (nomen a librario corruptum) Regis Ruſſo„ rum, nomine Annam, quæ ei genuit tres filios, Philippum, Hugonem, Rot„ bertum, quorum Rotbertus puer obiit. Idem in eo Tomo legitur in excerpto „ veteris Chronici, niſi quod librarii errore Anna dicitur filia *Georgii*, loco Jaro„ ſlai. Wippo tamen in vita Conradi Salici ad annum 1034. Mathildem non uxorem, „ ſed ſponſam Henrici Regis fuiſſe his verbis teſtatur „. Eo tempore filia Imperatoris „ Conradi & Giſelæ Imperatricis Mathilda nimium formoſitatis puella Henrico Regi „ Francorum deſponſata obiit Wormatiæ, ibique ſepulta eſt „. Hactenus Pagius ex Francorum hiſtoriæ ſcriptoribus. Quodſi Culcinium audimus, idem ipſe *Jaroſlaus* aliter *Georgius* appellabatur, quemadmodum & pater ejus *Volodimirus* idemque *Baſilius*: primum nomen Principis, alterum Baptiſmi. Cromerus lib. 4. cap. 2. in Caſimiro I. Poloniæ Rege anno Chr. 1041. inaugurato, hunc ait cum Jaroſlao Ruſſorum prin-

XXXIII. Stephanus Boisthlabus Serblorum Princeps an. 1038.

Anno Mundi 6546. Ind. VI. (Chr. 1038.) Quum Pancratius Abasgiæ Dominus vehementer urgeret Jasitam superioris Iberiæ principem, Joannes contra eum emittit Constantinum Domesticum Scholarum, fratrem suum, cum omnibus Orientalibus copiis, pollicitus ei, missurum se Dalassenum consiliarium ac collegam belli gerendi. Quod quum non fieret, re infecta Domesticus discessit. Anno 1040. Ind. 8. Joannes quum ad fratrem Imperatorem Thessalonicæ degentem, auri centenaria decem mitteret, navis turbine venti correpta, Illyricis allisa est litoribus, & periit. Aurum princeps Serborum Stephanus, qui & Boisthlabus, abstulit. Is paulo ante ex urbe profugerat, & Serbiam occuparat, pulso inde Theophilo Erotico. Imperator autem Thessalonicæ de amisso auro certior factus, Stephanum per literas monet, ut sibi suum mittat, neque ultro belli causam præbeat. Hoc quum pro nihilo putaret Stephanus, Georgium Probatam spadonem cum exercitu adversus eum mittit Imperator. Qui in Servia illapsus inconsiderate in locorum difficultates & invias convalles, toto exercitu amisso ægre evasit. Hunc Diocleates *Dobroslavum* pro Boislavo appellat: atque ex ejus historici fide Cangius in Familiis Dalmaticis cap. 3. num. XXXVI. pag. 279. edit. Reg. de ipso hæc scribit.
„ Tradit Scylitzes pag. 739. tum primum Serviam in Impera-
„ torum Constantinopolitanorum jus venisse sub Michaële Pa-
„ phlagone: aitque anno Chr. 1036. Ind. 4. Regnum istud,
„ quod hos ut supremos Dominos post Romani Lacapeni mor-
„ tem agnoscere desierat, jugumque excusserat, rursum Impe-
„ rio fuisse conjunctum. Verum haud multo post Dobrosla-
„ vus, quem Boisthlabum, seu Boëslavum vocant idem Scy-
„ litzes

---

principe fœdus & affinitatem injisse, sorore ejus Maria, cujus mater Constantinopolitanorum Imperatorum soror fuerat, uxore cum ampla dote ducta: quam ingenti pompa Cracoviam advectam, Gnesnam deduxit: Græcorum schisma abdicantem, Ecclesiæ Catholicæ reconciliavit, Reginam solemni ceremonia fecit, & pro Maria, Dobrognevam appellavit: Jaroslaum affinem jure omni, quod pater avusque suus in Russia habuere, donavit: societatem tantum & auxilia contra quoslvis hostes pactus. Hæc Cromerus. Verum duo obstant. Primum ætas Jaroslai non congruit inaugurationi Casimiri: hic enim anno, juxta Cromerum, 1041. Regnum iniit: Jaroslaus anno Chr. 1036. obierat. Alterum, Græcorum schisma a Michaële Cerulario, qui anno 1043. Sedem Byzantinam occupare cœpit, originem habuit. Emmanuel autem Caleeas lib. 4. adversus Græcos asserit, post Photium unitatem in Ecclesia Orientali durasse per XVII. Patriarchas usque ad Cerularium. Orthodoxam itaque fidem colebat Maria Jaroslai filia, non erat Schismatica.

„ litzes pag. 745. & Zonaras pag. 197. & Stephani præterea „ nomen habuiſſe tradunt, quum Conſtantinopoli, ubi pro„ vinciis ſuis exutus morabatur, clam exceſſiſſet, conciliatis „ ſibi Dalmatis, & Serviis, utramque provinciam invaſit, „ pulſo inde Theophilo Erotico, cæſiſque ab incolis, Græcis „ omnibus. Imperator vero comparato exercitu, eidemque „ præfecto Harmenopulo (*hoc ex fide Diocleatis, nam apud* „ *Græcos non legitur*) Zentanam provinciam ingreditur, Do„ broslavum ſeu Stephanum, priuſquam vires animumque „ collegiſset, oppreſsurus. At is, filiuſque Rodoslavus, coa„ ctis raptim copiis, obviam progreſsus, Harmenopulum ad „ Vraniam prælio fundit deletque. Quo quidem in certami„ ne quum fortiter ſe geſſiſset Rodoslavus, Kezcanam Jupa„ niam in accepti beneficii gratiam ei conceſſit parens. Sed & „ ſub idem tempus ferme accidit, ut Dobroslavus (*hoc ſolum* „ *narrat Scylitzes pag.* 745.) navim quæ ad Imp. Michaelem „ Paphlagonem, Theſsalonicæ tum degentem, magnam auri „ vim vehebat, turbine correptam, & ad Illyrici litora impul„ ſam expilaret: quam quum repeteret Michael, id pro nihilo „ habenti Dobroslavo bellum rurſus indicit, miſso Georgio „ Probata ſpadone, qui in Serviæ locorum difficultates & in„ vias convalles incaute illapſus, toto amiſso exercitu ægre „ evaſit „. Hactenus de Serbis ſub Michaele Paphlagone.

XXXIV. Petrus Deleanus, Byzantio in Bulgariam profugiens, Bulgarorum Rex proclamatur.

Hoc ipſo anno (Chr. 1040.) verba Cedreni ſunt pag. 745.) & Bulgari defecerunt. Petrus quidam Bulgarus, cognomento (*a*) Deleanus, ſervus cujuſdam Conſtantinopolitani, profugus ex urbe, Bulgariam pervagando, ἄχρι Μωράβυ ϗ Βελεγράδων, uſque ad Morabum & Belegrada pervenit, quæ ſunt caſtella Pannoniæ trans Iſtrum ſita, ϗ γειτονῦντα τῷ Κράλῃ Τυρκίας, & vicina Regi Turciæ: & filium ſe Romani, nepotem Samuelis jactando, gentem Bulgaricam concitavit, quæ non ita pridem cervices jugo ſubdiderat, ac libertatem magnopere appetebat. Quo factum, ut fidem homini haberent, eumque Re-

a Zonar. pag. 240. Bulgari porro ab Imp. Baſilio, ut dictum eſt, ſubacti, ſuo Regno everſo, jugum ſervitutis ad tempus tulerunt. Tandem vero quum de eo excutiendo & detrectandis imperatis cogitantibus Dux & auctor deeſſet, vir quidam obſcuro ille quidem genere ortus Dolianus, ſed doli & aſtutiæ plenus, Byzantio, ut fertur, fuga elapſus, & ſe filium naturalem, non legitimum Aaronis, qui frater Samuelis fuit, Principis Bulgarorum profeſſus, a Barbaris Rex eligitur. Cetera.

Regem Bulgariæ designarent, & per Naissum, ac Scupias primariam Bulgariæ urbem, eum circumducerent, faustis acclamationibus Regem celebrantes, & Romanos, in quos incidissent, crudeliter interficientes. Id ubi comperit Basilius Synadenus Dyrrhachii præfectus, celeriter ejus loci copias in Deleanum duxit, occurrendum ratus, priusquam vires hoc incendium sumeret. Quum autem ad locum, cui Debra nomen, pervenisset, & dissensio ei quædam cum uno tribunorum militum Michaële Dermocaita orta esset, apud Imperatorem falso crimine affectatæ tyrannidis accusatur, privatusque magistratu, Thessalonicam ducitur & in custodiam datur. Dermocaites (hic enim ei succedere jussus fuit) imperite ac male gerens magistratum, exiguo tempore omnia vertit. Expilati enim ab eo injuste, suisque equis & curribus spoliati, aliisque rebus quas charas habebant omnibus, contra eum insurgunt, atque is insidias sentiens sibi parari, noctu effugit. Ipsi ergo sibi ab irato Imperatore metuentes, deficiunt palam, & quemdam de militibus prudentiæ ac fortitudinis notæ, Teichomerum nomine, Regem Bulgariæ constituunt. Duæ jam erant Bulgarorum factiones, altera Deleanum, Teichomerum altera Regem salutans. Ibi Deleanus Teichomerum per literas ad societatem invitatum, ad se pertrahit: quumque in unum coissent copiæ, in concionem universis advocatis postulat, ut si quidem se Samuelo prognatum certo crederent, ac se Regem habere vellent, Teichomerum amoveant: sin id non videretur, se abdicare, & regnum Teichomero permittere. Ut enim duos erithacos unum arbustum non alit, sic unum regnum feliciter a duobus Principibus administrari non potest. Hæc eo fato, grandis exoritur tumultus; vociferatique se soli Deleano regnum deferre, illico lapidibus miserum illum & regno quasi per insomnium potitum Teichomerum obruunt. Deleanus solus omnem nactus potestatem, suas copias ad Thessalonicam contra Imperatorem ducit. Sed hic incomposito agmine Byzantium abiit, omnibus impedimentis, ac quidquid erat auri, argenti, ac vestium, relictis: atque ea Manuelus Ibatza Imperatoris domesticus secum auferre & sequi jussus, acceptis iis, cum Coetonita quodam Eunucho Cubiculario, ad Deleanum transiit. Tanta etiam siccitas eo tempore fuit, ut juges fontes

ac

ac perennes fluvii ferme exaruerint. Fuit etiam incendium in Exartesi VI. die Augusti, omnesque ibi stantes triremes cum suis armamentis conflagrarunt. Ceterum Deleanus gnaviter rem gessit, missoque exercitu, Duce Caucano, Dyrrhachium cepit: aliasque in Græciam copias misit, ductore Anthimo, cui apud Thebas obviam factus Allacasseus, multis Thebanis occisis, pellitur. Tunc etiam provincia Nicopolitana, sola excepta Naupacto, ad Bulgaros descivit. Etenim Byzantinus quidam Joannes Cutzomytes, missus eo ad exigendum publicum tributum, quum iniquius tractaret incolas, sibi ipsi exitium paravit, & ipsis deficiendi occasionem præbuit. Est enim ab ipsis ob intolerabilem avaritiam in frusta concisus; & Romanorum Imperatorem detestantes, ejus jugo excusso, Bulgaris se conjunxerunt, non tam studio Deleani impulsi, quam odio Orphanotrophi (*a*) ob insaturabilem ejus in exactionibus avaritiam. Nam Basilius quidem Imperator quo tempore subegit Bulgaros, nihil prorsus immutaverat, sed omnia pristina conditione manere permiserat, neque a Samuelis exactione aliam instituit: ea autem fuerat, ut quicumque Bulgarus jugum boum possidebat, is in publicum conferret unum frumenti, unum milii modium, & vini urnam. Orphanotrophus ea in pecuniam mutarat. Quod moleste ferentes Nicopolitæ, oblata occasione Deleani motus, Romano Imperio rejecto, ad suos gentiles (*b*) redierunt.

XXXV. Alusianus, Aaronis Bulgarorum quondam Regis filius, ad Bulgaros e Byzantio profugiens, Petro Deleano excæcato, in gratiam Imperatoris redit.

Anno mundi 6549. Indictione IX. mense Septembri (currente adhuc anno Chr. 1040.) Alusianus Patricius & Theodosiopolis præfectus, secundus Aaronis filius, subito ex Urbe profugus, ad Deleanum se contulit. Quum enim injustitiæ accusatus esset, priusquam de causa cognosceretur, Joannes ab eo exegerat auri libras quinquaginta, ademeratque ei mulierculam elegantissimam, quam in Charsiano habebat. Quumque multis apud Imperatorem precibus non obtinuisset, ut sui haberetur ratio, desperatis suis rebus, Armenio habitu sumpto, simulansque se Basilii Theodorocani famulum esse, atque Thessalonicam ad Imperatorem ire, clam omnibus aufugit: Ostrobumque pervenit, ubi tum cum omni exercitu castra Deleanus

a Joannis nempe, fratris Michaelis Imperatoris.
b Ergo Bulgari Nicopolitanam provinciam jam possidebant.

habebat. Magna hunc cum lætitia accepit Deleanus, metuensque ne ad ipsum potius inclinarent Bulgari, ut regio sanguine natum, consortem (ut præseferebat) Imperii adscivit, ac cum exercitu quadraginta millium ad oppugnandam Thessalonicam misit, cui tunc præerat Constantinus Patricius, patruelis Imperatoris. Eo profectus Alusianus, urbem vallo cingit, ac machinis admotis, summa industria oppugnat. Sed quum per sex dies frustra oppugnasset, undique repulsus, spe expugnandæ abjecta, obsidione eam capere statuit. Oppidani quadam die ad sepulcrum martyris Demetrii accesserunt, supplicationeque per totam noctem tracta, usique unguento, quod ex eo sepulcro scaturit, uno impetu apertis portis in Bulgaros se emiserunt, habentes secum legionem τῶν μεγαθύμων, Magnanimorum: hostemque improvisa impressione perterritum in fugam conjecerunt, nemine subsistere aut se defendere auso. Ductor Romanæ aciei fuit Martyr, iterque complanavit: quod Bulgari captivi juramento confirmarunt, dicentes, vidisse se juvenem equitem, qui Romanæ phalangi præiret, ex quo ignis exsiliens, adversos cremaret hostes. Cecidere amplius xv. millibus Bulgarorum, captique haud pauciores: reliqui turpissima fuga cum Alusiano ad Deleanum evaserunt. Hoc ipso anno (*Chr.*1041.) die Junii x. hora diei XII. terræmotus fuit. Accepta autem clade, conjuncti Deleanus & Alusianus, alter de altero sinistra suspicari cœperunt: hic ob rem male gestam pudore affectus, ille proditionem opinans intervenisse. Itaque insidias invicem struebant, & occasiones quærebant. Tandem Alusianus re cum familiaribus quibusdam suis communicata, Deleanum ad convivium invitat, ibique crapula & ebrietate capto oculos eruit, nemine prorsus Bulgarorum id sentiente. Ipse (*a*) Mosynopolim ad Imperatorem profugit. Hunc Imperator ad Magistri dignitatem evectum, Constantinopolim ad Orphanotrophum amandat. Ipse per Thessalonicam in Bulgariam

a Zonar. pag. 242. Sic Alusianus Scythicæ gentis imperio solus potitus, Imperatori secreto nunciari jubet, se illi deditionem facturum, si clementer suscipiatur, & justis præmiis non fraudetur. Ille nec accessum ejus abnuit, & parem gratiam relaturum pollicetur. Quum igitur venisset, Magister creatur. Imperator vero gentem Rege destitutam & dispersam, statim haud difficulter superatam Romano Imperio rursus subjicit, & in urbem reversus triumphat, cum multos alios captivos, tum Dolianum cæcatum adducens.

gariam venit, comprehensumque Deleanum, Thessalonicam mittit. Inde ad interiora pergens, septum ligneum, quod Manuelus Ibatza apud Prelapum fecerat, ut copias Imperatoris progressu arceret, & ipse interiora obtineret, celerrime perrupit: ac Bulgarorum dissipata coitione, Ibatzam cepit. Rebus deinde Bulgariæ constitutis, ac provinciæ dato præside, Urbem ingressus est, secum ducens Deleanum & Ibatzam. Post morbo suo prorsus confectus, salute corporis omnino desperata, raditur, & fit Monachus, opera Cosmæ Tzintzulucæ Monachi, qui semper cum eo fuit, & quantum opus erat præceptis instruxit. Decembris x. die, Indictione x. Anno mundi 6550. (Chr. 1041.) vita excessit, pœnitentia acta, & peccata sua pie confessus, ac lacrymis suum in Romanum Imperatorem scelus prosecutus.

XXXVI. Tempore Constantini Monomachi Imp. Serbliicum bellum a Stephano Boisthlabo adversus Græcos susceptum. Stephani successor Michael in Serbliæ Principatu, pacem cum Imp. facit.

Ubi Constantinus Monomachus Imperio potitus est, sexta Octobris die, Indictione xi. Anno mundi 6551. (Chr. 1042.) Cometa apparuit (*a*) ab Oriente ad occasum proficiscens, totoque illo mense fulsit. Is portendebat calamitates (*b*) mundi eventuras. Quum enim Stephanus, qui & Boisthlabus, fuga (ut ante docuimus) ex urbe elapsus, Illyricos occupasset montes, ac Triballos, & Servos, indeque viciniam Romanis subjectam populationibus vexaret; Monomachus earum grassationum impatiens, Michaëli (*c*) Patricio Anastasii Logothetæ filio, tum Dyrrhachii præfecto, mandat per literas, ut collectis & suis, & aliis militibus quotquot in vicinis ac Romanis subditis provinciis dispositi erant, unacum ordinum ductoribus, in Triballos proficiscatur, & Stephanum debellet. Is vero Michaël rei bellicæ ignarissimus, quippe in umbra & inter delicias educatus, inepte & inscite rem aggressus, magnam rei Romanæ calamitatem invexit. Contractis enim, ut jussus erat, copiis, ad 60. millia militum eæ continebant, in Triballos duxit itineribus acclivibus, asperis, salebrosis, ac ita angustis, ut

M 2 ne

a Cedren. pag. 754.

b Quæ erat eorum temporum ignorantia.

c Ex Diocleate & Lucceario Cangius in Famil. Dalmat. cap. 3 num. 36. pag. 280. Adscitis in armorum consortium Russiæ Jupano, Bosnensi Bano, & Eliutovido Semiidræ filio Chelmensi Jupano ac Principe, coactoque 60. militum millium exercitu, eundem Dyrrhachii præfectum præficit, quem Cursilem Diocleates vocat. Verum unde hæc hauserit, ipse viderit.

ne bini quidem ſimul ire equites poſſent, Servis (ut fertur) dedita opera cedentibus ac intrare eum ſinentibus, neque de reditu ſollicitum, neque juſto præſidio anguſtias occupantem. Ita ingreſſus, campeſtria direptionibus incendiiſque vaſtabat. At Servi fauces itinerum ac prærupta inſidere, & reditum ejus præſtolari. Michaël, ut ſatis prædæ captivorumque partum, tempuſque domum reducendi putavit, & in reditu in anguſtias pervenit; ibi vero Servi de ſublimioribus locis Romanos ſaxis, ſagittis, omniſque generis miſſilibus impetere, neque armis, neque manibus uti valentes, aut ullo modo rem gerere, ita alii miſſilibus proſterni, alii per præcipitia devolvi miſerabili clade, adeo ut adjacentes convalles atque cavitates, cadaveribus impletæ, perſequentibus perviæ eſſent. Perierunt ad XL. millia, & ſeptem Duces: reliqui per ſaltus ac ſilvas montium diſsipati, & conſpectui hoſtium ſubducti, in cacumina evaſerunt, noctuque ad ſua pervenerunt, miſerandum ac lacrymabile ſpectaculum. Inter hos fuit etiam ipſe Michaël, ſimili uſus fortuna. Atque hæc de Servis ſub Stephano ſeu Boiſthlavo, quem Diocleates ſcribit, Gliutovidum, deinde Zermizam, ceteroſque deinceps Banos ac Jupanos variis præliis ſudiſſe, Regnumque firmaſſe, Græcoſque ſubinde ſemper laceſſiviſſe. Stephano vero mortuo, *Michael* ejus filius in ſolidum Rex Serviæ proclamatus, a Conſtantino Monomacho, icto cum eo fœdere, Protoſphatharii honore donatus, & in album ſociorum ac amicorum Imperii adſcriptus eſt ſub annum 1050. ut ſcribit Cedrenus pag. 789.

XXXVII. Græcos inter & Ruſſos pax firmata, Uladimiro ac Jaroslao regnantibus. Uladimirus Monomachus poſt Izaslaum Ruſſorum Princeps, Conſtantinopolim anno 1043. obſidet.

Sed ceſſante Serblico bello, exarſit Ruſsicum. Nam anno Chr. 1043. Indict. XI. Menſe Junio (*a*) Roſsica gens contra Romanum Imperium inſurrexit. Hactenus pacem amicitiamque cum Romanis Roſsi coluerant (Uladimiro ſcil. ac Jaroslao regnantibus) liberaque invicem fuerant commercia, & mercatores ultro citroque commearant. Tunc vero in Urbe orta rixa cum quibusdam Scythicis negotiatoribus, res ad manus venit, & eſt quidam de nobilioribus Scythis interfectus. Proinde ejus gentis Regulus Bladimerus, homo iracundus, atque animo inquieto, caſum hunc ſibi annunciatum ægerrime ferens, nulla interpoſita mora, ad arma vocatis ſubditis quot-

(*a*) Cedren. pag. 758.

quotquot bello habiles erant, copiisque auxiliaribus adscitis haud exiguis a nationibus, quæ Oceani insulas Septentrionales inhabitabant, collecta ad hominum (ut ferunt) tercentum millium multitudine, eam usitatis apud ipsos navigiis (Μονόξυλα, lintres nos vocamus, unica arbore cavata factos) imponit, & adversus urbem tendit. Imperator ejus conatu intellecto, legatis missis petit, ut ab armis discedat, pollicitus se quidquid peccatum esset, compensaturum, modo ne ipse levi de causa tot jam per annos coalitam pacem rumperet, gentesque bello committeret. Quum autem barbarus literis acceptis legatos ignominiose proturbaret, responsis superbis datis: Imperator desperata pace, ipse quoque se pro viribus bello parat. Scythicos negotiatores in urbe degentes, necnon qui ut socii aderant, per provincias in custodiam dividit, ne quæ ab ipsis domi essent metuendæ insidiæ. Tum adornatis, quantum ejus præceps occasio rei ferebat, Imperatoriis triremibus, & impositis in eas qui e militibus ea tempestate Byzantii agentibus legi poterant classiariis, ipse quoque Imperiali conscenso Dromone, barbaris occurrit, in faucibus maris ad Pharum stationem habentibus, juxta per continentem comitante equitatu haud exiguo. Instructa utrinque ad pugnam classe, neutra pars prælium incipiebat, Scythis intra occupatum portum se continentibus, & Romanis eorum motum expectantibus. Quum tempus tereretur, & ad vesperam dies inclinaret, rursum legatos de pace mittit Imperator: eosque rursum contumeliose Barbarus rejicit, non aliter se arma depositurum significans, quam acceptis in singula suorum classiariorum capita tribus auri libris. Quod responsum quum videret summe absurdum Imperator, pugna decernendum statuit. Barbarisque etiamnum quiescentibus, vocato ad se Magistro Basilio Theodorocano mandat, ut cum tribus velocibus triremibus levi pugna Scythas tentet, atque ad prælium provocet. Basilius acceptis triremibus, non levi prælio eorum animos explorat; sed in medios hostes invectus, septem naves artificioso igne cremat, tres cum ipsis vectoribus demergit, unaque potitur, in eam insiliens, & classiarios partim cædens, partim audacia ipsius perterritos fugans. Scythæ cum universa classe accedere Imperatorem videntes, atque id quod res erat cogitantes, quum

quum ne trium quidem triremium sustinuissent impetum: quid eventurum esset, si cum tota classe confligendum foret, fugam faciunt, & se in locum immittentes, saxa ac scopulos sub mari delitescentes habentem, plerasque naves perdunt. Sed & milites e continenti eos invadunt, magnamque stragem edunt. Sane cadaverum hostilium in litore inventa sunt postmodum quindecim circiter millia. Superatis hoc pacto Scythis, Imperator totum biduum ibi locorum commoratus, tertio die Byzantium rediit, duabus legionibus & quas vocant Sodalitates, relictis; Ducibus Nicolao Cubiculario & Magistro Basilio Theodorocano, mandato, ut oram maritimam custodirent, neque exscensionem facere barbaros paterentur, utque tota clasis apud Pharum in statione esset. Hi litora, ut jusi erant, circumeuntes, qua cadavera barbarorum æstus ejecerat, ingenti præda ac spoliis potiti sunt. Verum viginti quatuor triremes Romanæ avulsæ ab reliqua clase, fugientes barbaros insecutæ, eosque prætervectæ sunt, quum ii in quendam portum naves subduxisent. Scythæ ergo paucitate hostilium navium cognita, compertoque non plures ese quam visæ erant, a promontoriis ab utraque parte sitis cornua extenderunt, & contenta usi remigatione, circumvenire eas cœperunt. Romani priore labore remigandi, insequendique defatigati, & multitudine hostilium navium perterriti, ad fugam inclinarunt. Quum autem barbaricæ naves fauces sinus circumdedissent, & in altum exire non daretur, Constantinus Patricius Caballurius Cibyrrhæotarum Dux cum sua & aliis x. triremibus fortiter in hostem pugnans, concisus est: captæ a barbaris quatuor triremes cum ipsis vectoribus, ipsaque etiam prætoria navis: homines in iis omnes interfecti: reliquæ Romanorum naves in brevia, litora incommoda & saxa ejectæ ac contritæ sunt. Classiarii alii in aqua perierunt, alii a barbaris vel trucidati, vel captivi abducti sunt. Superstites nudi pedites que ad suorum stationem redierunt. Scythæ quum præter spem ipsis institutum cecidisset, domum versus iter instituerunt. Quum vero non mari modo, sed terra etiam redirent, (neque enim tantæ multitudini satis erat navium, quum prælio multæ essent demersæ, multæ captæ, multæ naufragio periissent) in Catacalonem Bestam Ambustum tunc Istro vicinæ regioni præfectum inci-

Inciderunt in ora maris apud Barnam, fusique sunt, & magna clade affecti: octingentos eorum vivos in compedibus ad Imperatorem misit. Is Ambustus, & quum primum Scythæ ad Constantinopolim tenderent, inque ipsius provinciam ingressi pabularentur, militibus suis collectis fortiter invaserat, pulsosque ad sua confugere navigia coëgerat; & tunc iterum oram suæ provinciæ maritimam custodiens, exituique intentus, hoc facinus edidit.

XXXVIII. Referuntur ac refelluntur Asystata, quæ a Culcinio, Miechovio, & Cromero de Russorum Principum Epocha gestisque narrantur.

Ex hac Græcorum Auctorum narratione evertuntur quæcumque Miechovius, Cromerus, & Culcinius de Russorum Principum epocha gestisque narrant. Constat enim, Jaroslaum Uladimiri filium anno 1036. obiisse: *Izaslaum* ei successisse: & *Uladimirum* anno 1043. jam Russorum Monarcham, Constantinopolim obsedisse. Ubi Culcinius quidem, ut supra vidimus, Jaroslai vitam usque ad annum 1054. producens, ejus filios *Izaslaum*, *Usevolodum* & *Svatopolcum* regnasse perhibet usque ad annum 1113. *Uladimirum* autem, hujus nominis secundum, *Usevolodi* filium ab anno 1113. ad annum 1130. Miechovius autem ad annum 1058. Jaroslai obitum figens, primum quidem sibi ipse repugnat, dum Jaroslaum scribens ad augendam gloriam suam misisse filium suum *natu majorem Wladimirum* cum exercitu navali in Constantinopolim, ubi Russicæ naves orta tempestate sint confractæ; statim subjungit, eundem *Jaroslaum* morti proximum ditionem suam sic inter filios divisisse, ut *Zaslao natu majori* Kioviam, *Svatoslao* Czernigoviam, *Usevolodo* Pereaslaviam, *Gregorio* Uladimiriam, & *Veczeslao* Smolenscum traderet: Deinde narratis multis præliis a Boleslao Poloniæ Rege adversus Russos commissis, frequentique facta *Zaslai*, *Wisseslai*, *Usevolodi* mentione, Lib. 2. cap. 21. *Zaslaum* decessisse ait anno 1076. relictis filiis *Uladimiro* natu majore, & *Jaropolco*; Russiæ autem Duce ipsius Zaslai fratre *Usevolodo* constituto. Si enim, ut supra dixerat, Jaroslai natu major *Uladimirus*; quonam pacto ejusdem Jaroslai filius alter Zaslaus natu major, & vivente quidem adhuc Uladimiro, qui, juxta eundem Miechovium, non obiit nisi an. 1126.? Pergit porro Miechovius eod. lib. 2. cap. 2. enarrans *Jaropolcum* e Uladimiria redeuntem, cæsum, & in Kioviam deductum, in Ecclesia S. Demetrii sepultum „ Usevolodo Duce,

„ & bi-

„ & binis ejus filiis *Uladimiro* & *Roſcislao*, item Joanne Me„ tropolitano, & Boyariis, univerſiſque ordinibus Kiovienſi„ bus præſentibus „. Lib. 3. cap. 1. Uladislaum Poloniæ Regem anno 1088. ordinaſſe Meczlao, alias Myeszco, filiaſtro ſuo ex Hungaria reducto, Eudoxiam Svatopolki Ducis Kiovienſis germanam in conſortem, ut Ruthenos in fide & obedientia conſervaret. Lib. 3. cap. 3. Ruthenorum Duces, Wlodimirum Novogrodenſem, David Olech Pereaslavien. Volodor Præmislien. & Jaroslaum Jaropolcicz, Poloniam exercitu quadripartito ingreſſos & uſque ad fluenta Vislæ graſſatos, dum præda abducta in Ruſſiam redirent, a Boleslao Uladislai, qui anno 1102. deceſſit, filio fuſos proſtratoſque, prædamque de manibus eorum receptam. Lib. 3. cap. 6. Boleslao e Polonia excedente & in Hungariam migrante, *Vaſilko* Roſcislavicz Ducem Ruſſiæ in Poloniam excurriſſe: Uſevolodum Jaroslai filium & Ducem Kiovienſem die 13. Apr. anno 1083. peſte abſumptum, & ſepultum in Eccleſia S. Sophiæ Kioviæ, relictis duobus filiis, *Uladimiro* & *Roſcislao*. Uladimirum natu majorem, quum timeret ne Svatopolko filius Zaslai Ducatum Kiovienſem invaderet, hunc ei libenter ceſſiſſe, & in Czirnicoviam abiiſſe; Roſcislaum vero ejus fratrem in Pereaslaviam: commiſſo cum Polowczis bello, Svatopolkonem fugiſſe Kioviam, Roſcislaum in flumine Stulanya ſubmerſum, Uladimirum tranato eo flumine cadaver fratris Kioviam deportaſſe. Pace cum Polowczis facta Svatopolkonem filiam Thuhortkani eorum principis in uxorem duxiſſe. Olecho Czernicoviam ceſſiſſe Uladimirum, ejuſque loco Pereaslaviam accepiſſe. Pruſſos anno 1089. in Ruſſiam invaſiſſe. Iſaslaum Uladimiri Ducis Kiovienſis filium ab Olecho occiſum: Mſcislaum Iſaslai occiſi fratrem vocatis in auxilium Kiovienſibus, & Polowczis, & fratre Veczeslao a patre Uladimiro miſſo in fugam Olechum conjeciſſe. Svatopolkonem Ducem Kioviæ cum Davide Hreorovicz conſpiratione facta, Ducem Vaſilkonem Roſcislavicz excæcaſſe: Uladimirum propterea, Olechum, Davidem Svatoslavicz bellum Svatopolconi moviſſe: alia inſuper bella inter hos & inter alios Ruſſorum principes exarſiſſe. Lib. 3. cap. 13. Volodorum Przemisliæ Ducem ex Polonia prædas agentem, a militibus Polonis comprehenſum & Cracoviam Duci Boleslao addu-

adductum, a Vasilkone fratre Præmislienfium Duce viginti millibus marcarum argenti redemptum, ftatimque datis 12. millibus, pro refiduo filium Jaroslai obfidem pofitum. Anno 1123. a Boleslao Poloniæ Duce Jaroslaum Ducem Uladimirienfem affinem fuum in Ruffiam reductum, qui apud eum in Polonia per quadriennium moratus fuerat: quumque Hungaris & Polonis opem ferentibus, bellum adverfus Uladimirum Kioviæ Ducem, qui eum caftris fuis olim fpoliaverat, inferret, vulneribus confoffum, paucis poft diebus mortuum fuiffe, poft ejus obitum cum Polonis Hungarifque & cum Uladimiro inita pace, Volodori & Vafilkonis Præmislienfium Ducum opera. Lib. 3. cap. 1. quum Uladimirus Volodori Ducis Præmisliæ filius, eam oram quæ eft a Præmislia ufque ad Byecz, abfente Boleslao deprædatus effet, moto in eum a Boleslao bello victum fuiffe, ejufque patrem Volodorum in fugam verfum, ad Halicz divertiffe, ibique obiiffe, in Ecclefia S. Joannis, quam ipfe in Præmislia fundaverat, fepultum; relictis duobus filiis, Uladimiro cui cefsit Swinigrod, & Rofcislao, cui Præmislia obtigit. Lib. 3. cap. 15. Anno 1135. Jaropolcum Uladimirwicz Ducem Kioviæ una cum Hungaris & Halicienfibus conferta manu fudiffe copias Boleslai Poloniæ Ducis: qui mœrore confectus anno 1139. decefsit. Lib. 3. cap. 16. Rufforum Duces Svatopolk, Volodimir, David, Olech, & Jaroslaum, facta conventione cum Ducibus Polowczorum pacem confeciffe, datis acceptifque obfidibus. Sed paulo poft, Polwczis, pace non fervata, in Rufsiam invadentibus, Svatopolcum Kiovienfem, David Svatoslaviæ, David Ufeslaviæ, Mfcislaum nepotem Hreorii, Vieczeslaum Jaropolcziz, & Jaropolcum Wladimirivicz, anno Dom. 1103. prælio commiffo, victoriam de Polowczis retuliffe, ducibus 20. cæfis, caftrifque direptis. Aliud pari felicitate adverfus Polowczos bellum initum anno 1107. 12. Augufti, a Rufforum Ducibus Svatopolco, Wladimiro, Olecho, Svatoslao, Mfcislao, Vyeczeslao & Jaropolco. Poft hoc, anno 1112. die 16. Apr. obiiffe Svatopolcum Kioviæ Ducem, focerum Boleslai Erzivoufti, tumulatum in Ecclefia S. Michaëlis Kioviæ quam exftruxerat: in locum ejus fuffectum Wladimirum germanum ejufdem Svatopolki. Jaroslaum filium Svatopolki, cujus germanam Sbislavam Boleslaus Dux Poloniæ

habuit in uxorem, possedisse Uladimiriensem Ducatum: mox timore Uladimiri patrui, cum uxore, filiis & omni supellectile in Poloniam ad Ducem Boleslaum confugisse, ibique quadriennium degisse, donec eum Colomanus filius Regis Hungariæ reduceret. Castrum Uladimiriæ post discessum Jaroslai, deditum Uladimiro Duci Kioviæ, in quod filium suum Romanum transmisit, eoque celeriter mortuo, alterum filium Andream subrogatum. Uladimirum Jaroslai patruum, Ducem Kioviensem, anno 1126. 10. Maji mortem obiisse, sepultum in Ecclesia S. Sophiæ Kioviæ: eique successisse in sedem Kioviæ Mscislaum seniorem filium; Jaropolcum vero alterum fratrem, Pereaslaviæ Ducatum possedisse. Hæc in Russia ad partem Orientalem. Ad occasum vero, filios Volodiri olim Ducis Præmisliæ Uladimirum & Roscislaum in dissensionem versos, aliena auxilia comportasse; Roscislaum Ruthenorum, videlicet, Mscislai Kiovien., Gregorii, ac Juan Vasilcovicz; Uladimirum vero Hungarorum: factoque tractatu de pace per Barones, nec pace confecta, Uladimirum in Hungariam perrexisse cum uxore, filiis & tota familia, auxilia adducturum. Mortuo Mscislao Duce Kiovien. anno Dom. 1129. subrogatum fratrem Jaropolcum, Ducem Pereaslaviensem. Proinde juxta Miechovii supputationem colligitur, *Jaroslaum* Uladimiri filium obiisse anno 1058. *Zaslaum*, seu *Izaslaum*, anno 1076. *Usevolodum* anno 1083. *Svatopolcum* anno 1112. *Uladimirum* II. anno 1126. *Mscislaum* anno 1129. cui Jaropolcus frater eodem anno successerit, & anno Christi 1140. die 10. Febr. obierit, in Ecclesia S. Andreæ sepultus. Quæ omnia quam sint Græcis scriptoribus repugnantia, ex supra enarratis perspicue apparet.

CA-

CAPUT II.

Origines Ecclesiasticæ Hungarorum, post Arpadem & Soltanum, Toxo, Geyza, & Sancto Stephano regnantibus.

I. Hungarorum Res gestæ sub Toxo, Soltani filio, Arpadis nepote, ab anno 934. ad 955.

NUNC ad Hungaros redeat oratio. Vidimus supra, reportatam de illis anno 955. ab Ottone I. Germaniæ Rege insignem victoriam, quam ex Witichindo lib. 3. Pagius ad eundem annum a num. 2. describit. Hungaricum istud bellum Sigebertus perperam ad annum 957. differt, in hæc verba. „ Hungaris iterum Regnum Ottonis Imperatoris, (*a*) ductu „ Conradi Ducis depopulantibus, Imperator eos bello excepit, Conrado ab Hungaris ad eum pœnitendo refugiente, & orante Deum, ut pro pœna perfidiæ suæ in ipso bello „ ab Hungaris perimeretur. Quo bello in tantum sunt Hungari victi & attenuati, ut ultra jam nec mutire ausi fuerint. „ In tantum quippe contriti sunt, ut nullus aut rarus eorum „ evaderet. Conradus tamen secundum votum suum ibi occubuit. Tres reguli Hungarorum in bello capti, suspendio perierunt „. *Toxus*, nimirum, *Bulcho*, & *Leel*. Ante hunc annum, impressionem Turcorum (sic enim Hungaros Græci scriptores appellant) experti fuerant Byzantini. Nam Cedrenus de rebus gestis sub Romano Lacapeno & Constantino Porphyrogenito pag. 629. „ Mense Aprili (inquit) Indict. VII. (*hoc est* „ *anno Chr.* 934.) Turci facta impressione, occidua omnia „ usque ad Urbem (*b*) populantur. Missus Patricius Theophanes Protovestiarius cum iis pacem componit, Romano „ ut captivos reciperet, nulli rei parcente. *Idem pag.* 631. „ Prima Indictione (*hoc est*, *anno Chr.* 943.) quum rursus

N 2 „ Turci

---

a Nondum eo anno Imperator coronatus fuerat.

b Non sine risu legenda est hic fabula, quam Thuroczius Par. 2. cap. 26. narrat de obsidione Constantinopolitanæ urbis ab Hungaris vigesimo primo anno facta, postquam apud urbem Augustam anno 955. victi fuissent. Petrus Ranzanus in Epitome Rer. Ungaricar. Indice VII. refert, Hungarorum excursionem, Opurdo Duce, in Thraciam usque ad urbem Constantinopolim *anno vigesimo post Augustanam cladem*. Utrobique error manifestus. Sic enim ea excursio contigisset anno Chr. 975. vel 976. quum tamen triplex Hungrator. in Romanor. fines irruptio annis dumtaxat 934. 943. & 948. acciderit.

„ Turci impressionem in Romanorum fines fecissent, Theo„ phanes Cubicularius egressus, pacem cum iis composuit, ac„ ceptisque obsidibus rediit „. Et pag. 636. ad ann. Chr. 948. agit de *Gyla & Bulosude*, (qui alias *Bulogudes*, *Bologudes*, *Bulczo*, & *Pultzi* appellatur) duobus Turcorum principibus, Christianam religionem amplexis, & fœdere cum Byzantii Imperatore conjunctis, quorum hic postea in Græcos sæpe expeditionem suscepit, ac tandem ab Ottone Rege (ut supra dixi) anno 955. unacum Toxo & Leele captus & palo suffixus fuit: Gylas autem Hierotheum monachum a Theophylacto Patriarcha Episcopum consecratum secum assumens, multos e barbarica fraude ad Christiana sacra traduxit, de quibus fuse disserui. Ex quibus resellitur scriptor rerum Hungaricarum Ranzanus, qui (*a*) de Toxo sic scribit: „ Hæc & alia permulta, dictuque au„ dituque terribilia, atque admiratione dignissima, feliciter „ gessere Hungari, non modo sub septem illis copiarum, de „ quibus est facta mentio, sed sub aliis quoque Ducibus, qui „ illis successere, quorum imperiis paruerunt, ex quo tempo„ re sibi subegere Pannonias, usque ad Toxum, virum profe„ cto singulari virtute præstantem, ex Arpadii ductum ge„ nere. Eo namque Duce administrata est res eorum publica, „ magna fide, ac summa prudentia, ad tempestatem usque „ Geichæ, patris Stephani Regis „. Quisnam enim fuerit *Toxi* finis, modo audivimus.

II. Geyza Hungarorum Rex, pater S. Stephani, in Christianos propensus.

Toxo e vivis sublato, *Geyza* filius successit, de quo hæc Aventinus lib. 5. pag. 499. „ Porro Ugri, qui domi reliqui „ erant, tanta suorum ruina animo fracti (*post cladem nempe* „ *Augustanam anni 955.*) vallo, fossa, sudibus contra nos „ (idest, contra Teutones seu Germanos, quibus Rex Otto „ dominabatur) in locis palustribus muniunt, nedum fines „ alienos invadere (sicuti per annos quinque & quinquaginta „ hactenus continenter factitarant) animo posthac concipe„ rent: contusi viribus, territique potentia Ottonis (sicuti „ Liutprandus Ticinensis, & (*b*) Benedictus VI. Pontifex maxi„ mus, qui eadem tempestate vixerunt, narrant) ne mutire „ qui-

a In Epitome Indict. VII. pag. 221.
b Errat Aventinus. Non. VI. sed VII. Benedictus mentionem Hungaror. facit, uti patet ex ipsius ad Piligrinum Lauriacensem Epistola.

„ quidem de cætero ausi fuere: Regem tamen creant Geizo-„ nem filium Toxi parentem divi Stephani. Is licet alienus a „ religione Christi esset, nostros tamen amavit, ab Ottone „ pacem impetravit: bonus Christianis, suis sævus extitit. „ Sunt qui tradant Ugrorum ductorem fuisse Schirorum prin-„ cipem Arnulphum, quem alii Ottonem, alii aliter nomi-„ nant; mihi non fit verisimile. Equidem nihil certi, licet „ curiosius isthæc indagarim, comperi: fabulæ sunt, nisi for-„ san Heroldus, qui & Herulphus, ex ea familia oriundus „ fuit, & similitudo nominum peperit (ut fit) errorem, Ar-„ nulphumque pro Herulpho imperiti accepere „. Certe post Toxum Hungaris Geizam imperasse, non Herulfum, æquales eorum temporum historici narrant. Quod autem ait Aventinus, Geizam Christianis quidem bonum fuisse, suis autem sævum; hoc Chartuitus Episcopus confirmat in vita S. Stephani Hungariæ Regis, ejusdem Geizæ filii, in hæc verba: „ Ea qui-„ dem tempestate, qua Hungarorum gens Dei Ecclesiam po-„ pulabatur, fuit in ea Princeps quidam, quartus ab eo, qui „ Hungaris in Pannoniam ingressuris Ducem se præbuit. Is „ Geisa dicebatur, severus sane & crudelis homo in suos, po-„ tenter eis imperans: erga alios vero, præsertim Christia-„ nos, humanus, misericos, & liberalis. Etsi autem Paga-„ nismi adhuc erroribus esset implicatus, attamen cælestis gra-„ tiæ luce spiritali appropinquante, cum omnibus vicinis cir-„ cumquaque provinciis de pace cœpit accurate tractare, ut „ jam in illo liceret animadverti, cujus optaret esse filius, di-„ cente in Evangelio Domino Salvatore: Beati Pacifici, quo-„ niam filii Dei vocabuntur. Edicto quoque proposito, jussit „ Christianis omnibus in ipsius ditionem sive Ducatum ingredi „ volentibus, hospitalitatis & publicæ fidei studium & curam „ impendi. Porro Clericis & Monachis fecit potestatem in „ ipsius quoque conspectum veniendi, eosque propenso animo „ audivit: atque ita factum est, ut Orthodoxæ fidei semen „ in pectoris ejus horto satum, in fruges erumpere gestiret.

III. Prima Christianæ fidei apud Hungaros semina sub Gyla & Geyra, tum opera Græcorum,

Ex Epistola Agapiti Papæ II. ad Gerardum Archiepiscopum Lauriacensem, quæ Tom. IX. Concil. Labb. p. 618. refertur, perspicue apparet, Pannoniam Orientalem Lauriacensi, Occidentalem Salisburgensi Archiepiscopo concessam fuisse. Ad

tum ſtudio Gerardi Lauriacenſis Epiſcopi.

Ad tollendam omnem enim diſſenſionem, quæ inter duos illos Archiepiſcopos exorta erat: „ diſtribuere (inquit Agapitus Pon- „ tifex) atque determinare ita vobis Parochias, bonum & pa- „ cificum æſtimamus: ut diviſis duabus Noricæ regionis Pro- „ vinciis, Heroldo Archiepiſcopo (*Geroldo ſcil. Salisburgen- „ ſi*) Occidentalis Pannoniæ cura committatur & cuſtodia: Ti- „ bi autem (*Gerardo nempe Lauriacenſi & Patavienſi*) ſuc- „ ceſſoribuſque tuis, propter emeritam antiquitatem Sanctæ „ Lauriacenſis Eccleſiæ, cui jure juniorum reverentia aſſurgit, „ in benedictionis & ſedis ordine prælatus atque præpoſitus, „ providentiam Orientalis Pannoniæ, regionemque Avaro- „ rum atque Maharorum (*ideſt, Moravorum*) ſed & Sclavo- „ rum, qui modo Chriſtiani, vel adhuc per Baptiſma Chriſto „ lucrandi ſunt, circumquaque manentium, credimus, no- „ ſtramque Apoſtolicam vicem in illis partibus prædicandi, & „ pro arbitrio veſtro, ubi opus eſt, Epiſcopos conſtituendi, „ omniaque diſponere atque ordinare tali auctoritate atque po- „ teſtate delegamus, ac ſi ipſi præſentes affuiſſemus „. Atque hæc prima Chriſtianæ fidei ſemina, per Gerardum Lauriacenſem Antiſtitem, ejuſque clericos, in Hungarorum terris jacta. Quum autem is anno 946. exeunte obiiſſet (uti Hanſizius Tom. 1. German. Sacr. pag. 199. oſtendit:) quumque Adelbertus ejuſdem Gerardi ſucceſſor toto tempore, quo Sedem Lauriacenſem cum Patavienſi obtinuit (ſediſſe autem perhibetur uſque ad annum 970.) oculos in meſſem Hungarorum ſenſim albeſcentem non intendiſſet; „ duo viri illuſtres „ (verba hæc ſunt ejuſdem Hanſizii Tom. cit. pag. 203. (bono „ Noricorum, & Pannonum dati ſunt, Vvolfangus Monachus, „ & Piligrinus Pataavienſis Epiſcopus, Adelberti ſucceſſor.

IV. Quid in Hungarorum converſione præſtiterint Vvolfgangus Ratiſponenſis, & Piligrinus Pataavienſis Antiſtites.

Adiit Piligrinus (*a*) Epiſcopatum eo tempore, quo jam ab annis compluribus, nempe ab anno 946. quo Gerardus obierat, Pallii dignitas exulabat Patavia. Hanc Piligrinus (*b*) reducere quum pararet, a Friderico Salisburgenſi repreſſus eſt, impetratis literis ex Benedicto (*c*) ejus nominis ſexto, qui

a Hanſiz. Tom. 1. Germ. Sacr. a pag. 203.

b Qui alias *Biligrim*, vero autem nomine, ut vult Lambecius, appellatur *Peregrinus*.

c Benedicti VI. Epiſtola ad Fridericum Salzburgenſem Archipræſulem refertur ab eodem

qui anno 972. tempore autumnali Pontificatum iniit, annoque dumtaxat uno & mensibus paucis gessit. Quibus literis Pontifex Friderico Salzburgensi ejusque successoribus concedit vicem Apostolicam in tota Norica provincia, & in tota Pannonia superiori & inferiori; ita ut nulli liceat in præfatis provinciis sibi usurpare Pallium. Sed Pallium, quo tunc Piligrinus exclusus est, brevi postea evicit apud Benedictum VII. qui quum anno 974. Pontificatum iniisset, eodem vel sequenti anno Pallium Piligrino contulit cum amplissima potestate. Enimvero erat Piligrini virtus & meritum ei honori par. Occasionem zelo ejus Apostolico præbuit gens Hungarorum, cujus is merito dici potest Apostolus. Ex quo enim memorabilis illa clades Hungarorum anno 955. ab Ottone perpetrata est, nullæ memoriæ sunt, eos inde aliquid, Ottone magno vivente, in Germaniam aut provinciam Orientalem ausos. Cujus tranquillitatis occasio stimulum subdidit viris Apostolicis de conversione ejus gentis cogitandi. Quo in numero erat Vvolfgangus monachus ejus cœnobii, quod in Sylva Hercynia Sveviæ situm est, cujus Cœnobitæ vocabantur Solitarii. „ Hic igitur majora æmu-
„ latus charismata (ut vitæ ejus descriptor Anonymus memo-
„ rat,) per Alemanniam devenit exul in Noricum, ad cujus
„ Orientalem plagam cum humili comitatu pergens, prædi-
„ candi gratia, Pannonica petiit confinia: ubi veterum fruti-
„ ces errorum exstirpare, & steriles squallentium cordium
„ agros Evangelico ligone proscindere semenque fidei insemi-
„ nare frustra laborabat „. Venerat Vvolfgangus in Pannoniam sub initium Episcopatus Piligrini, idest, anno 971. ibidemque studium Apostolicum exercuit in annum secundum, quo a Pataviensi Pontifice laudato Piligrino ab incepto revocatus, eodem anno 972. ad Cathedram Ratisponensem (*a*) promotus est: dolebat enim idem Piligrinus, tantum colonum in

eodem Hansizio Tom. 2. pag. 159. ubi ait. „ Concedimus itaque vicem Apostolicam
„ Friderico Saltzburgensis Ecclesiæ Antistiti ejusque successoribus in tota Norica
„ provincia & in tota Pannoniæ, superiori videlicet & inferiori, quomodo sui ante-
„ cessores eandem potestatem a nostris habuere antecessoribus, ita scilicet, ut nulli
„ liceat in præfatis provinciis sibi usurpare Pallium, nec Episcopos ordinare, nec
„ ullum officium, quod ad Archiepiscopum pertinere debet, præter præfatum Ar-
„ chiepiscopum ejusque successores.

a Vide Pagium ad ann. 972. num. 7. de S. Wolfgango Episc. Ratisponæ. Annalista

in fulcis ſterilibus expendere laborem. Contigit ſubinde, ut pax (*a*) inter Ottonem magnum & Geiſam Hungarorum Regem anno 973. firmaretur: Hujus pacis fit mentio in vita S. Stephani, ubi de Geiſa patre ſic legitur: „ Etſi paganiſmi adhuc er„ roribus eſſet implicatus, attamen... cum omnibus vicinis „ circumquaque provinciis de pace cœpit accurate tractare „. Tractationem ejuſdem pacis reſpicere videtur Epiſtola (*b*) Ottonis magni ad Piligrinum Epiſcopum, edita a Mabillonio Sæculo VI. Benedictino Par. 1. pag. 81. & ab Hanſizio Tom. 1. pag. 207. in qua ſic ait: „ Brunonem Epiſcopum veſtræ mitti„ mus & committimus dilectioni, ut quibuſcumque apud vos „ indiguerit utenſilibus, abundantiſſime adjuvetur; & tam ve„ ſtris hominibus, quam & caballis aliiſque in itinere rebus „ neceſſariis, quanto propius poſſit, Ungrorum confinio ho„ norifice ac cautiſſime perducatur: nobis enim illuc erit de„ legandus, quo Rex eorundem noſtro quampropere arbitrio „ ſit colligandus. Vobis ergo magnopere ſit ſtudium hanc cau„ tiſſime fieri legationem. Nam ſi, ut apud nos ſedet, „ proſperabitur, vobis in hoc veſtriſque omnibus conſule„ tur.

V.
Bruno Epiſcopus ab Ottone Imp. ad Hungaros legatus miſſus, a tribus aliis Brunonibus diverſus, operam ſuam in Hungarorum converſione cum Piligrino Pataviensi Epiſcopo conjunxit.

Bruno iſte Epiſcopus, quem Otto Imperator ad Regem Ungrorum legatum mittit pro pace ſtabilienda, quemque Piligrino Pataviensi Antiſtiti commendat, non eſt alius ab eo Brunone Epiſcopo, qui ex Monacho Corbejenſi factus eſt Verdunenſis Epiſcopus, Hermanni Saxoniæ Ducis conſanguineus, quem Otto magnus *ob venerationem ſuam*, ut ſcribit lib. 2. Ditmarus, *Amalongo ſucceſſorem ſtatuit Epiſcopo*: Sedere autem cœpit anno 962. teſte Annaliſta Saxonico, deceſſitque circa annum 976. longe virtutibus, quam genere clarior. Diverſus proin-

ſta Einſidlenſis a Mabillonio Tom. 4. Analect. publicatus. „ Anno 972. Vvolfangus „ Monachus ad Hungaros miſſus eſt; qui ſecundo anno Radaſponenſis Epiſcopus or„ dinatus eſt.

a Hanſiz. Tom. 1. pag. 207. ſcribit, anno 973. Geiſam Hungaris præfuiſſe. „ „ Contigit (inquiens) ut (anno 973.) concordibus Hungarorum votis in principem „ ſumeretur Geiſa filius Toxi „. Fallitur: nam Toxus anno 955. palo ſuffixus obiit ut ſupra dixi. Eodem igitur, aut ſequenti anno Geiſa in Hungarorum principem electus fuit. Hunc Geiſam Ditmarus lib. 8. appellat *Dejux*, Mendoſe, pro *Gei-Zau*, ſeu *Geichan*: ideſt *Gei Rex*.

b Sic inſcribitur. Otto Dei gratia Imperator Auguſtus Piligrino venerabili Patavienſis Eccleſiæ Epiſcopo ſalutem & gratiam. Brunonem Epiſcopum &c.

proinde, 1. a Brunone illo Russorum Episcopo, qui nonnisi post Ottonis tertii mortem, regnante Henrico secundo Imperatore, benedictionem Episcopalem suscepit: quique a nullo scriptorum, neque a Ditmaro, qui ejus vitam conscripsit, eique familiaris fuit, proditur uspiam ad Hungaros abiisse aut operam in revocandis ad fidem Hungaris adhibuisse. 2. diversus ab altero Brunone, qui apud Ottonem III. (uti scribitur in Vita S. Adalberti Pragensis Episcopi) erat Clericus in Capellæ Regis, deinde anno 996. in Sedem Romanam sub nomine Gregorii V. fuit evectus. 3. diversus ab alio Brunone, quem Ademarus monachus S. Eparchii Engolismensis, facit Augustanum Episcopum decessorem S. Udalrici, eumque cum Brunone Russorum Apostolo & Martyre, de quo supra, confundit, his verbis. „ Erant Ottoni III. duo reverentissimi Episcopi, sanctus videlicet Adalbertus, & Sanctus Brunus „ Episcopus de civitate Osburg, quæ est in provincia Bajoariæ, consanguineus ejusdem Imperatoris. Adalbertus parvus statura; sanctus Brunus procero corpore erant. Ille abiit „ ad Pollianam provinciam (*idest, ad Poloniam*) & prædicare „ cœpit Evangelium. Quod exemplum ejus secutus Brunus „ Episcopus, petiit Imperatorem, ut pro eo juberet consecrari in sede sua Episcopum, quem elegerat, nomine Odolricum: quo & ipse humiliter abiit in provinciam Ungaricam, „ quæ dicitur Alba Ungria, ad differentiam alterius Ungriæ „ Nigræ, pro eo quod populus est colore fusco velut Æthiopes. „ Sanctus Brunus convertit ad fidem Ungriam provinciam, „ & aliam quæ vocatur Russia. Regem Ungriæ baptizavit, „ qui vocabatur Geitz, & mutato nomine in Baptismo Stephanum vocavit, quem Otto Imperator in Natali Protomartyris Stephani a Baptismate excepit, & Regnum ei liberrime habere permisit, dans ei licentiam ferre Lanceam „ sanctam ubique, sicut ipsi Imperatori mos est; & reliquias „ ex clavis Domini, & de lancea S. Mauritii ei concessit in propria lancea. Rex quoque supradictus filium suum baptizare „ jussit, & sanctus Bruno imposuit ipsi nomen sicut sibi Stephanum. Postea vero ipsi filio Stephano Otto Imperator sororem Henrici postea Imperatoris in conjugio dedit. At Sanctus Brunus quum ad Pincenatos (*idest Prussos*) properavisset,

„ ſet, & Chriſtum prædicare cæpiſſet illis, paſſus eſt ab eis,
„ ſicut paſſus fuerat Sanctus Adalbertus. Nam Pincenati dia-
„ bolico furore ſævientes, viſcera omnia ventris per exiguum
„ foramen lateris ei extraxerunt, & fortiſſimum Dei marty-
„ rem perfecerunt. Corpus ejus Ruſſorum gens magno pretio
„ redemit, & in Ruſſia monaſterium ejus nomini conſtruxe-
„ runt, magniſque miraculis coruſcare cœpit „. Ab his tribus, inquam, Brunonibus diverſus fuit Bruno Epiſcopus ab Ottone magno ad Hungaros ablegatus. Hic enim Bruno jam Epiſcopus erat temporibus Ottonis magni & Piligrini Patavienſis, quorum hic ab anno 971. ad 991. Sedem Patavienſem rexit: Otto autem magnus anno 973. deceſſit. At vero Bruno ille, qui anno 996. Romanam ſedem conſcendit, ſub Ottone III. adhuc Clericus erat; alter autem Bruno Ruſſorum Apoſtolus nonniſi regnante Henrico (hujus nominis ſecundo Germaniæ Rege, & I. Imperat.) poſt ann. ſcil. 1002. a Tagmone Archiepiſcopo Magdeburgenſi conſecratus fuit Epiſcopus, deinde ad lucrum animarum (uti Ditmarus auctor eſt) laborem grandis & diverſæ viæ ſubiit: duodecimo anno converſionis ſuæ ad Pruſſiam perrexit. Quum itaque in prædictæ regionis (nempe Pruſſiæ,) confinio & Ruſciæ, primo ab incolis prohiberetur, & plus evangelizans, captus eſt, & XVI. Kal. Martii (*anni* 1008.) decollatus cum decem & octo ſuis ſociis. Quorum corpora inſepulta jacuerunt, quoadusque Boleſlaus (Poloniæ Rex) ipſa mercatus eſt. Quare Ademarus monachus in ſua de Brunone narratione multipliciter allucinatus eſt: tum quia Brunonem hunc, qui ſub Ottone III. & Henrico I. Imp. vixit, facit Sancti Udalrici Auguſtani Epiſcopi deceſſorem, quum Udalricus annis non minus ſexaginta ante Ottonem III. Sedem Auguſtanam conſcenderit: tum etiam quia eumdem Brunonem Pruſſorum Ruſſorumque Apoſtolum in Hungaria prædicaſſe affirmat Regeſque Geiſam ejuſque filium baptizaſſe, quum prædicationis illius apud Hungaros exercitæ, præſertim adeo glorioſæ, qua & Rex & filius Regis ad Baptiſmum adductus ſit, ſane deberet aliquod indicium apud Ditmarum eidem Brunoni & ſanguine & familiaritate conjunctum exſtare: præterquam quod Ademarus in hoc a Ditmaro differt, quod hic ſacras Brunonis Reliquias a Boleſlao Poloniæ Rege, Ademarus vero a Ruſſis

emptas

emptas tradit. Stat ergo Brunonem quidem a Ditmaro laudatum, Pruſſis Ruſſiſque poſt annum 1000. prædicaſſe, non tamen Hungaris: eum vero Brunonem Epiſcopum, qui anno circiter 972. ab Ottone magno fuit Piligrino Pataviensi commendatus, & ad Hungaros miſſus, Virdenſi Eccleſiæ præfuiſſe. Hic enim ab Ottone magno delectus, qui conciliata cum Hungarorum Rege concordia, viam ſtravit religioni. Is quippe erat Otto magnus (ut verbis Hanſizii, ex quo hoc totum hauſi, utar) in quo mirificum Religionis propagandæ ſtudium paſſim celebrant ſcriptores. Ei Bohemorum, ei Polonorum ad Chriſtiana ſacra traductio maximam partem debetur. Idipſum igitur conatus in Hungaris, memorati Brunonis Epiſcopi opera eos flexit ad conſilia pacis, eoque adduxit, ut ipſi pariter legatos ad ſe mitterent, uti videre eſt apud Lambertum Schafnaburgenſem, qui ad annum 973. ſic refert: „ Otto Imperator „ Senior cum Juniore venit Quidilinburg, ibique celebravit „ ſanctum Paſcha x. Kal. Aprilis: illucque venerunt Legati „ plurimarum gentium, videlicet, Romanorum, Græcorum, „ Beneventanorum, Italorum, Ungarorum, Danorum, Sclavorum, Bulgarorum, atque Ruſſorum cum magnis muneribus „. Hæc Lambertus: cui conſentiunt Chronographi omnes quorum nullus eſt, qui non in cæteris legatos etiam cenſeat *Ungarorum*. Quæ quum anno 973. facta ſint, perfacile eſt conjicere de tempore legationis a Brunone Epiſcopo obitæ, adeoque de anno Epiſtolæ Ottonianæ ad Piligrinum datæ.

VI.
Ad Chriſtianam fidem in Hungariam inducendam etiam Geyzæ Regis uxor operam ſuam impendit. Belecneginæ ſeu Sarholtæ nomen ei fuiſſe perhibetur, patremque habuiſſe dicitur Gylam Tranſylvaniæ Ducem. Filiam ipſius in uxorem accepit Boleslaus Poloniæ Dux, Miecislai filius.

Igitur pace in eo, quem dixi, conventu conſtituta, ſimul invitatus eſt Piligrinus, qui illic aderat, ad opus Evangelicum in Hungaris per ſe, aut ſuos auſpicandum: neque dubium, Geiſæ Principi ad hoc conſilium capeſſendum magno ſtimulo, præter auctoritatem Ottonis, quæ ſumma apud omnes erat, etiam exemplum Bohemorum ac Polonorum fuiſſe, quos ejuſdem Ottonis adniſu ad meliora traductos conſtiterat; in primis autem uxor Geiſæ eam laudem a poſteris tulit: etenim, ut in actis S. Adalberti Pragenſis Epiſcopi a Monacho coævo ſcriptis proditum eſt, ejuſmodi erat, quæ *totum regnum viri manu tenuit, & quæ erant viri, ipſa regebat*; *eaque duce Chriſtianitas erat cepta*. Ditmarus lib. 8. ejus etiam nomen enunciat: „ Uxor (inquit Geiſæ) Beleknegini, ideſt, pulchra Domina,

„ Slavonice dicta, supra modum bibebat, & in equo, more „ militis iter agens, quendam virum iracundiæ nimio fervore „ occidit „. Hæc Ditmarus: quos tamen mores instituto Christiano correctos, opere præclarissimo introductæ Christianitatis eluit: quemadmodum & idem Ditmarus de Dejux sive Geisa, ipsius Beleknigìnæ marito, ibidem scribit: „ habuit hic (inquiens de Boleslao Poloniæ Rege, vulgo Chrabry appellato, qui filiam Geisæ in matrimonio habebat.) „ Habuit hic „ Boleslaus quandam urbem in confinio Regni sui & Ungariorum sitam, cujus erat custos Procui senior, avunculus Regis „ Pannonici, a suis sedibus ab eodem antea expulsus. Qui „ quum uxorem suam a captivitate non posset absolvere, gratuitu nepotis sui, quamvis inimici, suscepit eam ex munere. „ Nunquam audivi aliquem, qui tantum parceret victis, & „ ob hoc in civitate superius memorata, sicut in cæteris sedulum, Deus eidem concessit victoriam. Hujus pater erat „ Dejux nomine, admodum crudelis & multos ob subitum furorem suum occidens. Qui quum Christianus efficeretur, ad „ corroborandam hanc fidem contra reluctantes subditos, sævum & antiquum facinus, zelo Domini exæstuans, abluit. „ Hic Domino omnipotenti, variisque Deorum illusionibus „ immolans, quum ab Antistite suo ob hoc accusaretur, divitem se & ad hæc facienda satis potentem affirmavit „. Uterque conjux, *Geisa* scil. & *Beleknegine*, suscepto Baptismo, pristinos barbaros mores abluit, tametsi nonnihil ex avita Hungarorum superstitione retinuisse Geisa dicatur. Quos tamen Ditmarus *Dejux*, & *Belekniginem* appellat, illos rerum Hungaricarum scriptores vocant *Geisam*, & *Sarboltam*. Thuroczius cap. 27. „ Geycha vero divino præmonitus oraculo, anno „ Dom. Incarn. 969. (quemadmodum (*a*) in Legenda Sancti Stephani Regis scriptum est) genuit Sanctum Stephanum „ Regem ex Sarolth filia Gyulæ „. Ranzanus Indice VIII. „ Geicha suscipit filium ex Sarolta, Giulari (*b*) viri nobilissimi

---

a In Legenda S. Stephani nomen *matris Sarolta* non edisseritur: neque annus 969. (quo Stephanus natus sit) exprimitur. Quinimo quum idem Stephanus dicatur eodem anno natus & baptizatus a S. Adalberto, qui nonnisi anno 980. Episcopus consecratus est, consequitur, neque Stephanum ante annum 980. natum fuisse.

b Quum *Sarolta* S. Stephani mater, dicatur *filia Gjula Viri nobilissimi*, Transylvano-

„ fimi filia, anno ab ortu Domini noſtri, generis humani Sal-
„ vatoris, ſexageſimo nono ſupra nongenteſimum „. Gei-
chæ (*a*) nomen alii in *Geiſam*, *Geitz*, *Geizonem*, *Geiſonem*,
Giſonem, convertunt. Miechovius lib. 2. cap. 8. *Gyeſſe*; Cro-
merus lib. 3. cap. 2. *Jeſſe* appellat, cujus filiam *Juditham*
ſcribit a Mieſislao Poloniæ Duce in matrimonium collocatam
filio ſuo *Boleslao*: „ Dum in his (inquiens) totus eſt Miezis-
„ laus, naſcitur ei filius ex uxore Dambrowca (*Boleslai Bohe-*
„ *miæ Ducis filia*) anno Chriſti 967. ut vult Dlugoſsus: eique
„ apud ſacrum fontem, avi materni Boleslai, qui per id ipſum
„ tempus e vivis exceſſerat, nomen imponitur. Adulto dein-
„ de, pater vivens adhuc uxorem accepit Juditham, Geiſæ
„ ſive Jeſsæ Ungarorum Principis affinis ſui filiam, ex priore
„ uxore ſuſceptam. Nam ea mortua, ſororem ei ſuam Adlei-
„ dam Miezislaus in matrimonium collocarat: a qua perſuaſus
„ Geiſa, cum Ungaris ſuis Chriſtianam & ipſe religionem
„ quinto (*b*) poſt Polonos anno (*Bohemi anno Chr. 965. unacum*
Miezislao duce Chriſtianam fidem amplexi fuerant, eodem Cro-
„ *mero ſcribente*) ſuſcepit, quemadmodum Dlugoſsus & Va-
„ povius memorant. Ungari Annales nullam Adleidæ hujus,
„ aut omnino alterius uxoris Geiſæ, mentionem faciunt: ſed
„ eum Chriſtianum jam ante factum, Ungaros ad ſuſcipiendam
„ religionem eandem adduxiſse, & ex Aſcolta (*al. Sarolta*)
„ Giulæ Tranſylvanorum Ducis filia, Stephanum filium &
„ hæredem reliquiſse. Quandam autem certam ejus temporis
„ hi-

vanorum nempe Ducis, exinde intelligitur, cur Geiſa illius maritus tam prono fue-
rit in Chriſtianos animo. Nam Giula Saroltæ pater, idem ipſe videtur ac *Gylas*, quem
Byzantini hiſtorici nomen Chriſto dediſſe, ſemperque fœdus cum Byzantinis Impera-
toribus coluiſſe teſtantur. Recole quæ ſupra de Gyla, & Bolosude recitavi.

a *Gei-cha*, nomen Turcicum, *Gei-chan*, ideſt, *Gei Rex*.

b Hoc falſum: nam ſic Geiſa baptizatus fuiſſet anno 970. Atqui non ante an-
num 980. eum unacum filio Stephano baptizatum, ex dicendis patebit. Manſius
not. I. ad ann. 997. de Geiſæ & Stephani baptiſmo hæc habet. „ Nec Stephani alicu-
„ jus Hungariæ Regis baptiſmus ab idoneis ſcriptoribus commemoratur alius, niſi
„ Stephani illius, qui Giſlam duxit; quas nuptias Henricus ipſe Imp. anno 1009.
„ teſte Bruſchio in Epiſcopis Paſſavienſibus, conciliavit, & quarum occaſione Geiſa
„ in Baptiſmo Stephanus, ad fidem venit. Non ergo id fieri a S. Adalberto potuit,
„ qui diu ante annum 1009. deceſſerat „. Recte quidem negat Manſius, Geiſam pa-
trem in Baptiſmo vocatum Stephanum: nam filius Vaich in baptiſmo nomen Stephani
accepit. At unacum Bruſchio fallitur, dum Stephani baptiſmum & nuptias cum Gis-
la contractas ad ann. 1009. refert. Circa annum 983. baptizatus fuerat a S. Adal-
berto: anno 997. mortuo patre ſolus regnavit. Circa annum 1001. Giſlam duxit:
uti mox patebit.

„ historiam Ungari non habent, nec satis sibi constat etiam in „ temporum ratione Bonfinius: nos tamen litem hanc non dirimemus. Illud quidem constat, vel eodem tempore, vel „ certe paulo posterius Ungaros, quam Polonos, populariter „ cum suis Principibus Christo nomina dedisse, Stephanumque Geisæ filium a Divo Voicecho sive Adalberto primis „ Christianorum mysteriis initiatum, vel certe confirmatum „ esse, anno post Christum natum 990. „ Hæc Cromerus. Nos de anno, quo Geisa ejusque filius Stephanus Baptismum suscepere, infra disseremus. Interim, (quidquid Cromerus aliique de binis Geisæ uxoribus dicant, quidquid etiam Annalium Ungaricorum scriptores Stephani matrem *Saroltam* Giulæ filiam scribant,) Ditmaro Episcopo Merseburgensi, auctori æquali, non consentire non possumus, qui uxorem Geisæ *Beleknieginem* vocat, ejusque filiam Boleslao Poloniæ Duci nuptam disertim tradit; filium autem successoremque vernaculo sermone *Vaic* appellatum testatur; cujus nempe nomen in Baptismo *Stephanus* fuerit.

VII. Piligrini Episcopi ad Benedictum VII Pontificem Epistola de propagata apud Hungaros & Slavos Christiana fide.

Sed redeo ad Geisam Regem, & Piligrinum Episcopum. Piligrinus, post Ottonis magni obitum, unacum reliquis Bavariæ Episcopis (uti habet vita S. Udalrici) Francofurti in Francia Orientali, novi Imperatoris Ottonis secundi anno 973. mense Majo in Sede Regni locandi gratia, aderat: quæ causa erat, quod Episcopo Augustano Udalrico sanctissimo viro cum morte subinde luctanti (quod ei in votis erat) adesse non posset. Mense Julio (a) Udalricus excessit, eodemque cum aliis Episcopis redibat ex Colloquio Piligrinus, qui negotium Apostolicum ad Hungaros continuo suscepit. Dimissi Monachi, & Canonici, Presbyteri, & alii Clerici (quod ipse ad Benedictum Papam scribit) tantusque fructus brevissimo tempore extitit, ut de nobilioribus Hungaris ad millia quinque salutari lavacro tingerentur. Ceterum pars populi, qui sub Hungarorum jugo agebant, erant Christiani, ex omni mundi parte illuc in captivitatem abducti. His eatenus nunquam licuit proles suas nisi furtive Domino consecrare: Ecclesiæ nullæ: nullus Servatoris cultus: terror enim gentis prædicatoribus omnem clau-

a Mors S. Udalrici contigit anno 973. die 4. Julii. Vide Pagium ad ann. 973. num. 3.

clauserat aditum: modo autem certatim offerebant baptizandas proles; oratoria construebant, solvebantque linguam in laudem Dei; barbaris ipsis etiam gentilibus hæc impune tolerantibus, nec prohibentibus Sacerdotes, quocumque libitum esset proficisci. Quibus incrementis auditis haud sustinuit Piligrinus, quin ipse quoque ad missionem tam felicem accurreret; compertoque cunctam nationem esse pronam ad fidem tam Ungarorum, quam eorum quoque, qui vicinas Slavorum provincias incolerent, adeoque messem esse multam, operarios autem paucos; non distulit gaudium suum communicare cum Summo Pontifice, qui tunc erat Benedictus VII. in Sedem Romanam anno 974. recens impositus. Ad hunc ex ipsa Pannonia missis duobus Legatis Presbyteris, scripsit Epistolam, in qua explicato primum Evangelii uberrimo fructu, cui legendo se unum videret omnino imparem, orat, ut juberet aliquos ordinari Episcopos ex veteri more Metropoleos Lauriacensis, cui jam olim septem Episcopi in Pannonia & Mysia exstiterint subjecti; ad hæc Pallium Pontificium, quod sui Antecessores ab Sede Romana accipere consuevissent, transmitti; denique confirmari Ecclesiæ suæ privilegia. Ad probandam autem rectitudinem fidei suæ, subjungit Professionem fidei, numeris omnibus absolutam. „ Notum fieri dignetur vobis (inquit „ (a) Piligrinus) summe Sacerdotum Præsul, quod super „ omne animi mei desiderium nunc delectarer, & Apostolo„ rum visitare limina, vestraque optabili perfrui præsentia, & „ ea facie ad faciem, quæ literis & internunciorum committo „ indiciis, sanctissimæ paternitati vestræ coram rationari: nisi „ quod a Neophyta Ungarorum gente huc ire prohibeor, apud „ quam fœdere (b) pacto, sub occasione pacis, fiduciam „ sumpsimus operam exercere prædicationis. Hujus enim ter„ ror gentis ex longo tempore etiam aliarum provinciarum „ prædicatoribus meæ diœcesis hactenus aditum clausit, ad „ quas nihilominus præsentis opportunitas temporis ire me „ vocavit. Quibus Deus omnipotens, quoniam solita sua pie„ tate semper dispersa congregat, aperire dignatus est januam „ cordis sui, diu clausam: ut discisso velamine duritiæ suæ, „ de-

a Epistola Piligrini Lauriacen. & Patavien. Episc. ad Benedictum PP. VII.

b Alludit ad pacem inter Ottonem & Geisam factam anno 973.

„ depositaque ferina crudelitate, leni jugo Domini colla sub-
„ mittant. A qua ergo præfata Ungarorum gente multis pre-
„ cibus ipse invitabar venire, aut missos meos in opus Evange-
„ lii illuc dirigere. Ad quos dum transmitterem satis idoneos
„ viros ex Monachis, canonicosque Presbyteros, atque de sin-
„ gulis Ecclesiasticis gradibus Clericos, & vita omnique con-
„ versatione illorum sic ordinata, quemadmodum in gestis
„ Anglorum didici; tantum divina gratia fructum statim mini-
„ stravit, ut ex eisdem nobilioribus Ungaris utriusque sexus
„ catholica fide imbutos, atque sacro lavacro ablutos circiter
„ quinque millia Christo lucrarentur. Christiani autem, quo-
„ rum major pars populi est, qui ex omni parte mundi illuc
„ tracti sunt captivi, quibus nunquam soboles suas licuit, nisi
„ furtive Domino consecrare; modo certatim, nullo obstante
„ timore, offerunt eos baptizare, & gratulantur omnes tam-
„ quam de peregrinatione sua in patriam reducti, quod Chri-
„ stiano more oratoria audent construere, & licentia percepta
„ linguam ligatam in laudem Salvatoris præsumunt solvere.
„ Ipsi enim barbari, mira omnipotentis Dei operante clemen-
„ tia, quorum licet adhuc gentilitate sint quidam detenti,
„ nullum tamen ex illorum subditis vetent baptizari; nec Sa-
„ cerdotibus invident, quocumque libet proficisci: sed ita
„ concordes sunt pagani cum Christianis, tantamque ad in-
„ vicem habent familiaritatem, ut illic videatur Isaiæ impleri
„ prophetia: Lupus & Agnus pascentur simul: Leo & Bos co-
„ medent paleas. Factum est ergo, ut pene cuncta Ungaro-
„ rum natio sit prona ad percipiendum Fidem sanctam; sed &
„ aliæ Sclavorum provinciæ ad credendum promptæ; & est ibi
„ messis quidem multa, operarii autem pauci. Inde quoque
„ visum est jam necessarium esse, quatenus sanctitas vestra
„ illic jubeat aliquos ordinari Episcopos: quia & quondam
„ Romanorum Gepidarumque tempore proprios septem An-
„ tistites eadem Orientalis Pannonia habuit, & Moesia, meæ
„ sanctæ Lauriacensi, cui ego indignus ministro, Ecclesiæ
„ subjectos: quorum etiam quatuor, usque dum Ungari Re-
„ gnum Bawariorum invaserunt, sicuti præsenti cognitum est
„ ætati, in Maravia manserunt. Quod nimium grave ac valde
„ onerosum est mihi, ut mei Pontificii Parochias solus prædi-
„ can-

„ cando circumeam: quibus necessitate & adjutorii inopia
„ cogar nunquam meam subtrahere præsentiam. Ecce, Do-
„ minorum amantissime, hujusmodi Ecclesiasticis mancipatus
„ officiis detineor: & ne fecissem moram sæpedictæ gentis con-
„ versioni, ire & prosterni ad vestra sanctissima vestigia distu-
„ li. Legatos autem meos, præsentium scilicet portitores, ad
„ vestram destinavi serenitatem: quos audire dignetur, quæ-
„ so, clementia vestra, & eorum, meisque mixtim precibus
„ præbere assensum; quatenus Pallium, infulamque Pontifi-
„ calem, quod speciale munus honoris ab hac Sede tantum
„ dirigitur Metropolitanis, quod etiam mei Prædecessores a
„ gloriosis hujus principalis Cathedræ Primatibus accipere so-
„ liti erant, mihi vero hoc ipsum benigno animo per illos di-
„ rigere dignetur. Pariterque etiam Privilegia Apostolicæ au-
„ ctoritatis, meæ Ecclesiæ per eosdem missos meos, vestris
„ præsentata sacris obtutibus, more prædecessorum vestrorum,
„ roborari supplico & confirmari: ut hac Apostolica sanctione
„ & benedictione munitus, mihi commissi populi gubernatio-
„ nem Canonice exequi valeam, & vestris in die judicii ratio-
„ nibus imputetur, quod in illis finibus ex Paganis nova Eccle-
„ sia Domino lucratur. Quondam variæ ac perversæ hæreti-
„ corum sectæ timendæ sunt, quos sæpe contigit deprehendi,
„ alios quibus præsunt, errore suo corrumpere, quos agni-
„ tione orthodoxæ veritatis debuerant illustrare. Ut hæc tam
„ pestifera de me amputetur suspicio, solemne Symbolum ca-
„ tholicæ fidei, quam ipse teneo ac doceo, vestro Apostolatui
„ profitendum salubre censeo. Confiteor & credo sanctam
„ atque ineffabilem Trinitatem „. Cetera.

VIII. Benedicti VII. Papæ ad Piligrinum responsiva Epistola: cujus epocha ab Hansizio v. c. statuitur ad exeuntem annum C. 974. vel ineuntem 975.

Benedictus VII. Pontifex tanto Evangelii apud Hungaros & Sclavos profectu lætus, indulget Piligrino omnia postulata: Pallium cum potestate ordinandi Episcopos, jura antiqua Ecclesiæ Lauriacensis roborat, simul divisis illius & Salisburgensis Diœceseon terminis ad formam ab Agapito II. alias constitutam; eo tamen discrimine, ut ordo præcedendi non esset unice, quod Agapitus decreverat, penes Lauriacensem; sed ad morem Anglorum, *qui prior esset in ordinatione*, *idem esset prior in ordine*. Epistola Benedicti Papæ sic inscribitur: „ Di-
„ lectissimis nobis in Christo filiis, Hrodberto Moguntinæ Ec-

„ clesiæ; & Diotrico Sanctæ Treverensis Ecclesiæ; atque „ Adalberto sanctæ Magdeburgensis Ecclesiæ: parique modo „ Gereoni sanctæ Coloniensis Ecclesiæ; atque Friderico sanctæ „ Juvavensis Ecclesiæ: sed & Adalgago sanctæ Bremensis Ec„ clesiæ, Archiepiscopis. Pariterque Domino Ottoni glorio„ sissimo Imperatori Augusto: atque nepoti suo Henrico præ„ cellentissimo Duci Bawariorum: ceterisque omnibus Epi„ scopis & Abbatibus, Ducibus, atque Comitibus Galliæ atque „ Germaniæ. Benedictus Divina gratia præditus, Apostolicæ „ Sedis Pontifex, servus autem servorum Dei, in Domino sa„ lutem. Oportet justis supplicationum petitionibus nos sem„ per faciles & humiles exhibere „. Reliqua vide Tom. IX. Concil. Labb. pag. 719. necnon apud Hansiz. Tom. I. Germ. sacr. pag. 213. qui subjungit pag. 215. „ De harum literarum „ sinceritate, si Mezgerum excipias, dubitat, quod sciam, ne„ mo. De tempore, haud admodum difficulter statuitur. „ Valde discedimus a Pagio, qui eas ad annum 977. affigit, „ Lambecioque (*a*) hac in re pollicem premit. Character „ temporis figitur in morte Hrodberti Moguntini Archiepi„ scopi, cui primo loco Benedictus VII. epistolam responso„ riam inscripsit. Mortuus est Hrodbertus anno 975. uti cer„ tissimum est ex Ditmaro, Chronographo Saxone, Necrolo„ gio Fuldensi, Annalista Hildenshemensi. Dies obitus poni„ tur ad Idus Januarii, idest, 13. Januarii, ut liquet ex Necro„ logio Moguntino, Hildesiensi, & Fuldensi. Certum igitur „ est Epistolam Piligrini scriptam esse anno priori, quo con„ stabat Hrodbertum Moguntinensem adhuc vivere: fluxit „ inde tempus, quo legati Piligrini tendebant Romam: rur„ sum tempus, quo Romæ super petitione Piligrini delibera„ batur, quod certe non stapede, ut dicitur, confectum fue„ rit. Porro epistolam Benedicti VII. pariter scriptam opor„ tuit

a Pagius ad ann. 979. num. IX. Lambecius, qui eas refert, observat has literas inter annum 975. quo Benedictus VII. creatus Pontifex, & 977. exeuntem scriptas esse, quum Robertus Moguntinus, & Diotericus, seu Theodericus Archiep. Treviren. anno 977. teste Trithemio in Chron. Hirsaugiensi, vivendi finem fecerint. Imo ex anno 977. scriptæ, quum ibidem referat Lambecius Epitomen diplomatis ab Ottone II. emissi, quo is Metropolitanam Ecclesiæ Lauriacensis dignitatem confirmavit literis, in quibus dicitur. „ Dat. III. Non. Octob. anno Dom. 977. Ind. VI. anno regni Dñi Ottonis Imp. Augusti XVII. Actum in civitate Ratisbona. Quod effectus fuit commendationis Bened. VII. cui detulit Otto II. Hactenus Pagius.

„ tuit eo tempore, quo Romæ nihil dum constabat de Hrodberti morte, adeoque circa finem anni 974. aut certe initium sequentis, quo forte nuncius de obitu Hrodberti Romam necdum appulerit. *Et paulo post*. Certum interim est, Benedictum VII. posteriori aliquo mense anni 974. fuisse ordinatum (nam anterius ordinatum non fuisse, indubitatum est apud omnes) quem mensem recte statuere possumus Augustum: quandoquidem (ut conjectat Papebrochius) Donus II. Benedicti VII. decessor, circa initium Aprilis sedere cœperit, sederitque per menses tres, nempe ad finem usque Junii: inde secutum Interpontificium per mensem & ultra, post quod ordinatus sit Benedictus, quæ ordinatio cognosci a Piligrino poterat mense minimum Septembri: inde legati Piligrini Romam appellere mense Octobri aut Novembri; eodemque aut sequenti (*vel saltem Januario*) accipere a Pontifice literas responsorias: quas tamen ob turbas Bojaricas subinde exortas Piligrinus forte omiserit promulgare, quo factum sit, ut anno etiam 976. mense Julio in datis Ottonis II. pluribus Piligrino Diplomatis, titulus tamen Archiepiscopi ei neutiquam detur „. Tum vero pergit Hansizius enarrans turbas ab Henrico Bojorum Duce, Ottonis II. Augusti nepote, excitatas circa finem anni 974. „ Turbarum Bavaricarum (inquit) dum memini, novum existit argumentum Chronotaxis nostræ: nam quum literæ Benedicti inscriptæ sint etiam *Henrico præcellentissimo Duci Bavariorum*, nepoti Ottonis, manifestum est eas esse datas ante ejusdem Henrici seditionem in Ottonem commotam, idest, sub finem anni 974. Tunc enim Henrici motus eruperunt, ob quos idem Henricus vel tunc, vel sub initium anni 975. in custodiam ab Ottone compactus, deinde penitus Bavariæ Principatu proscriptus est „. Ea in seditione Henrico favebant præter Abrahamum Frisingensem & Henricum Augustensem Episcopos, Henricus Carantaniæ Dux, Boleslaus Bohemiæ, Miecislaus Poloniæ, & Heraldus Danorum Reges: Hungari quoque, quos constat arma brevi intulisse in Austriam contra Marchionem & Piligrinum, qui constantes in fide Ottonis permanserant. Demum Otto signis in Bojariam illatis, anno 976. sævitiæ modum posuit, Henrico exauctorato & omni

provincia expulso. Tunc sua gratia meritis Piligrini constitit: Otto namque complura ei diplomata concessit, quæ ab Hansizio a pag. 216. referuntur data anno 976. in quibus, ut supra dicebam, titulus Episcopi dumtaxat ei attribuitur: „ quia forte „ serius allatum esset Rescriptum Pontificium, vel in ea Bojariæ „ perturbatione Piligrinus illud non promulgaverit; vel quod „ Otto Friderico Salisburgensi hunc aculeum tali tempore no„ luerit infigere: quod verisimillimum videtur: nam Bavaria „ demum composita, metuque factionum sublato, ei titu„ lum Archiepiscopi per Diploma (a) impertitus est, Ec„ clesiamque Pataviensem pro Lauriacensi agnovit. Certe „ tamen literæ Pontificiæ fuerant eo adhuc tempore conscri„ ptæ, quo Romæ nondum constabat, Henricum Ottoni re„ bellem esse.

IX. Hungarorum incursiones in Orientalem Franciam ab anno 975. usque ad ann. 985.

Sed quamquam anno 973. (ut supra dixi) magnus apud Hungaros factus esset Evangelicæ prædicationis profectus; in ea tamen, quam Henricus Bavariæ Dux unacum Polonis & Bohemis adversus Ottonem Imp. usque ad finem anni 975. inierat conspiratione, Hungaros socios habuit, qui, Geisa Rege seu volente, seu obniti non audente, fines Orientalis Franciæ usque ad annum 984. invadere, raptare, incendere non destiterunt. Id perspicue apparet ex literis Ottonis II. & III. nam illos ultra Erlaffam fluvium progressos, populares & colonos, quos Vvolfgangus Ratisponensis Episcopus, ad Pechlariam & loca vicina Ecclesiæ Ratisponensi vectigalia, nuper deduxerat, crebris populationibus infestasse, idque in causa fuisse Vvolfgango, ut munimentum in loco Zwisila, quo major Ecclesia cum minore congreditur, exstrueret, ut tutiores ibi Coloni ab infestatione Ungarorum manere possent, testatur Otto II. in lite-

a Dat. Nonas Octnbr. „ Anno Dom. 977. Ind. vi. Anno Regni Du. Ottonis „ Imp. Aug. xvii. Actum in civit. Ratispona. Quo diplomate decrevit, ut quemad„ modum priscis temporibus S. Lauriacensis Ecclesia, quæ extra murum in honorem „ S. Stephani, sanctique Laurentii constructa & dedicata est, ante dissidium & deso„ lationem Regni Bojorum, mater Ecclesia & Episcopalis sedes fuit, ita deinceps „ pristino honore ac dignitate, Canonica authoritate, perstuatur: quam & præsenti „ præcepto nostro renovamus atque roboramus, & jam sæpedictæ Lauriacensis Eccle„ siæ venerabilem Piligrinum reinthronizamus Antistitem, quatenus amodo tam „ ipse, quam omnes sui successores Lauriacenses fiant & nominentur Pontifices.

literis, quibus (*a*) eidem Episcopo dat (*b*) veniam castellum illud in loco dicto construendi: Dat. an. 979. Tenuisse tunc videtur Geisa loca Erlaffæ fluvio vicina, atque in his *Mellicum*, arcem in rupe ardua sitam, vetus ejus regionis munimentum. Secus enim (ut recte advertit Hansizius, cui hæc omnia debemus) quid ab Hungarorum infestatione erat colonis Vvolfgangi metuendum? Sed patrimonium Ecclesiæ Pataviensis, quod propius ad Orientem cubabat, id demum tristissimas omnium perferebat clades: adeo ut fieret, quod Piligrinus apud Ottonem III. lamentatus est „ res ad Episcopatum suum pertinen-„ tes in Orientali plaga, Barbarorum limiti adjacentes, [cre-„ berrima eorum devastatione infestari; ab iisdem Barbaris „ tam irrecuperabili se damno læsum in interfectione & dire-„ ptione Ecclesiæ suæ familiæ „. Hæc funesta Piligrini conquestio refertur totidem verbis in tabulis (*c*) Ottonis III. signatis anno 985.

Facem Hungaris prætulere Bohemi & Bajoarii iidem, quos ab Ottonis II. fide defecisse, narrant historici: neque restingui potuit incendium, propterea quod esset Germania diversis implicata bellis, videlicet anno 979. cum Lothario Galliæ Rege: deinde annis tribus sequentibus cum Græcis in Calabria: quod bellum Ottoni funestum fuit, quippe apud Urbem Romam extincto

---

a Hundius in Metrop. Salisburgen. pag. 194. de S. Vvolfgango Episc. Ratisbonensi: „ Idem S. Vvolfgangus ex monte prope Veltenburg, castellum fecit & Ecclesiam S. Mariæ dedicavit.

b Diploma Ottonis II. apud Gevoldum in Additionibus ad Hundium pag. 251. Dat. 11. Id. Octob. Anno vero secundi Ottonis XV. Imperii autem 1x. Actum Ratisbonæ. Notum sit omnibus &c. qola vir vener. Vvolfgaogus Reganesipurgen. Episcopus adiens celsitudinem culminis nostri, innotuit auctoritati nostræ, in terra quondam Avatorum, juxta fluviolum, qui Erlaffa dicitur, locum qoemdam, qni Steinina Chircha nominatur, quem per multa annorum curricula desertum ipse de Bavaria missis colonis incoli fecit. Qui ut tutiores ibi ab infestatione Ungrorum manere possent, petiit nostram serenitatem, locum quemdam inter majorem & minorem Erlaffam situm, ubi ipsi conveniunt, castellum ad construendum, qui vocatur Zuisila. Cetera.

c In Additionibus Gevoldi ad Episc. Lauriacen. & Patavien. pag. 361. Diploma Ottonis III. dat. pridie Kal. Octob. Anno Dom. Incarn. 985. Ind. xiv. Anno autem Tertii Ottonis regnantis 2. Actum Babenbergæ. Notum sit cunctis.. Qualiter Piligrinu sanctæ Patavien. Ecclesiæ Ven. Præsul, Episeopatus sui pertinentiam in Orientali plaga Barbarorum limiti adjacentem creberrima eorum devastatione infestari, nostræ conquestus est pietati; a quibus etiam barbaris, moderno nostri quoque Regni tempore, mi erabili lamentatione adjecit, tam irrecuperabili se damno læsum in interfectione & direptione Ecclesiæ suæ familiæ, præter innumerabilia deprædationum, & Incendiorum dispendia, ut absque habitatore terra Episcopi solitudine silvescat. Cetera.

cto VI. Id. Decembr. anno 983. Cujus interitu res iterum in Germania turbatæ. Ottonis unica soboles Otto itidem (hujus nominis III.) erat, ætate tenellus. Ea fuit Henrico Bojo, quem Bojariæ principatu Otto II. nuper dejectum, in exilium deportandum jusserat, occasio resumendi ambitiosa consilia. Ad eum etiam conversi omnes Bavariorum Episcopi, teste Ditmaro: sed quod reliquorum fere Principum fides esset Ottoni puero desponsa, quem ipso die Natalis Domini anno exeunte 983. Regem Germaniæ salutaverant, retulit se Bojus demum ad officium: paxque reddita Germaniæ anno 984. Subinde autem, quod irruptionibus Hungarorum modus non esset, evigilatum tandem ad diligentiorem custodiam limitis Orientalis. Emissus adversus Hungaros Luitpoldus, quem vulgo *Illustrem*, seu ex genere, seu gestis cognominant, cujus adventum in Austriam anno 984. contigisse, colligitur ex laudato supra ad oram Ottonis III. diplomate dat. an. 985. ubi ait,, Barbaros in plaga Orien-
,, tali moderno Regni nostri tempore (*idest ab anno* 984.) da-
,, mno irrecuperabili Ecclesiam Pataviensem affecisse,,. Ad expellendos igitur Hungaros (uti ait monachus quidam Mellicensis in vetusto chronico alloquens Leopoldum VI. Austriæ Ducem, qui ab anno 1178. ad 1195. Austriæ præfuit),, Leopol-
,, dus ab Cæsare missus, terram hanc cum multo comitatu adiit:
,, castrum munitissimum in monte Mellicensi situm, quod ho-
,, mo potentissimus nomine Gizo tenebat, magna vi cepit
,, atque destruxit, ibique Canonicos XII., ne videlicet aliqua
,, in eo mutatio restaurari posset, instituit: sic itaque omni
,, terra potitus multis annis, per successores suos, vestros scili-
,, cet majores, marchiam suam strenue tuebatur, & dilatavit.
Hæc ille de Leopoldo Austriæ Duce, & Hungaris. Nam *Gisonem illum hominem potentissimum*, ut Mellicensis Chronographus appellat, Bonfinius & alii fere *Geisam Hungarorum principem* interpretantur: qui quum haud multis ante annis (ab anno scil. 955.) apud Hungaros regnare cœperit, inde aliquo tempore pacem cum Germanorum Regibus coluerit, demum anno 978. occasione belli Gallici, in Noricum inferius irrupisse, & Colonos Ratisbonenses apud Erlaffam ex vicino castro Mellico infestasse, easdem populationes annis etiam insequentibus continuasse, ex allatis Ottonis II. & III. instrumentis compertum

pertum habetur. Huc accedit, quod anno 985. (Aventino (a) teste) Ducum & omnium Bajoariæ Episcoporum conventus apud Tulnam oppidum habitus narratur, in quo decretum, quando ea regio Bojariæ tædio vicinorum Ugrorum ob horum crebras incursationes in solitudinem redigebatur, ut allicerentur novi coloni indulgentia & largitionibus, qui nomina sua darent, terramque excolerent; tributa, militiæ vacationem, terram eam repurgantibus & incolentibus remittendam esse. Novos incolas omnium munium expertes fore, constitutum: dataque Bojorum Episcopis, Monachis, Sacerdotibus, Nobilitati, ibi castella, oppida, arces, adversus Ugros constituendi muniendique potestas,, ex quibus colligitur, Barbaricam illam Ungrorum incursionem saltem usque ad finem anni 985. continuasse.

X.
Emus Baronius Geisæ Regis ac S. Stephani ejus filii ad Christi fidem conversionem figit ad ann. Chr. 989. vel 990.

Quandonam contigerit Geisæ Regis ejusque filii Stephani ad Christi fidem conversio, & a quo sint iidem Baptismo initiati, nunc est inquirendum. Emus Baronius ad annum 989. confert Sancti Adalberti Pragensis Episcopi & martyris ex urbe Romana quo secesserat, in Bohemiam reditum, perque eam occasionem, Geisæ etiam Hungarorum Regis ejusque filii Stephani Baptismum: Sic enim num. v. ex Actis ejusdem S. Adalberti narrat: ,, Non tacendum, quod juxta positis Ungaris nunc nuncios suos misit, nunc se ipsum obtulit. Quibus & ab errore parum mutatis, umbram Christianitatis impressit,,. Et mox

a Lib. 5. pag. 506. ubi eum conventum habitum ait sub Christia 10 Bathavensi Episcopo, Liutpoldo Austriaco principe, Babone Schyrorum principe, & Haintico Charionum (idest Carinthiæ) præfecto. Atqui Henricus Carinthiæ Dux Chrisiiani Episcnpi ætatem non attigit, utpote jam anno 939. vita perfunctus, ubi Christianus non ante annum 991. Episcopatum Bataviensem iniit. Præterea quum idem Aventinus de hoc conventu loquens loc. cit. sic scribat: ,, Quando ea regio Bojariæ, tædio vicinorum Ugrorum, ob horum crebras incursationes, in solitudinem redigebatur, ,, & (ut verbo Imperatoris Ottonis utar) sylvescebat; ut allicerentur novi coloni & cetera: quum sic (inquam) scribat, quumque ea verba Ottonis Imperatoris disertim legantur in ipsius diplomate dat. anno 985.; perspicuum fit, eodem etiam anno 985. conventum illum habitum fuisse. Verba Ottonis apud Hansiz. tom. 1. p. 225. hæc sunt: *ut absque habitatore terra Episcopi solitudine sylvescat*. & paulo post. His igitur moti ,, querelis, militumque interventionibus allubescentes, suspiciendæ reverentiæ Theophaniæ dominæ matris nostræ semper Augustæ, amborumque Nepotum nostrorum ,, Heinricorum, Ducum scilicet Bavariæ ac Carinthiæ regionum, postulata eo tenore ,, concessimus, ut liberi cujuscumque conditionis sint qui destinantur coloni &c.,, Demum initio diplomatis: ,, Notum sit cunctis &c. qualiter Piligrinus S. Patavien. ,, Ecclesiæ Ven. Præsul &c.,, Quæ omnia demonstrant, sub Piligrino, non sub Christiano eum conventum fuisse habitum anno 985.

mox, quantum S. Adalbertus suo Apostolatu profuerit Ungaris, & illa umbra Christianitatis, quam ibi (ut auctor ait) impressit, in immensum creverit, translata jam in veritatem, aliunde petit: nempe a Cartuitio Episcopo ad Colomanum Regem, qui cunabula Ungaricæ Ecclesiæ stylo fidelissimo prosecutus, hæc (*a*) ait: „ Ea quidem tempestate, qua Ungarorum gens „ Dei Ecclesiam populabatur, fuit in ea Princeps quidam, quar„ tus ab eo qui Ungaris in Pannoniam ingressuris Ducem se „ buit. Is Geisca vocabatur. *& post pauca*. Quid multa? Adest „ tempus cælitus dispositum. Credidit ipse cum familiaribus „ suis. Undis salutaribus expiatus, omnes ditionis suæ homi„ nes pollicetur se ad Christianismum perducturum. Quum „ autem multum esset sollicitus de edomandis rebellibus, ri„ tibus sacrilegis abolendis, ad sanctæ Ecclesiæ profectum pro „ sua æstimatione statuendis Episcopatibus; mira quadam præ„ visione nocte eum Dominus consolatus est. Misit enim ad „ eum juvenem speciosissimum, qui diceret ei: Pax tibi, Chri„ sti electe, facessat cura hæc & sollicitudo. Non fiat per te „ id quod meditaris. Habes enim manus sanguine pollutas. „ Nascetur autem tibi filius, qui divinæ providentiæ consilio „ id efficit, quod tu animo concepisti. Erit is Rex, & ex eo„ rum Regum numero, quos Dominus elegit, coronam Re„ gni temporarii in æternam commutaturus. Tu vero homi„ nem spiritali legatione apud te functurum, honorifice exci„ pito: exceptum reverenter habeto; ejus cohortationibus sin„ cerum pii pectoris affectum adhibeto. Expergefactus Prin„ ceps, stupens ad visionem, prius secum, deinde cum Chri„ stianis & suis hominibus pertractans, humi totus prostra„ tus expansis manibus, humiliter gratias egit Deo; seque, „ Principatumque suum cum filio nascituro, curæ illius qui „ non dormit, neque dormitat, lacrymabundus commendat „. Hæc, si vera est, visio, contigerit, oportet, ante annum Chr. 969. Nam eo anno natum Stephanum Geisæ filium perhibent Hungaricarum rerum Scriptores, Thuroczius cap. 27. & Ranzanus Indice VIII. his verbis. *Geicha suscipit filium ex Sarolta ann. Dom. Incarn. 969.* Sed de anno nativitatis Stephani, infra differemus, ostendentes, eum natum circa ann. 983. Per-

a In Vita S. Stephani Ungar. Regis cap. 1. 2. 3. apud Surium die 15. Aug. Tom. 4.

Pergit Baronius ann. 989. num. VII. ,, Admirante autem eo
,, de viro divinitus ipsi prædicto, nunciatur illi, beatum Adal-
,, bertum Boëmensis Ecclesiæ Antistitem ad ipsum venire, ad
,, Christianam religionem fidemque non fictam eum traducere,
,, & ob fidei profectum Domino laudis hostiam immolare cu-
,, pientem. Is nuncius novis Christi tyronibus ineffabilem at-
,, tulit lætitiam. Dux procedit obviam servo Christi cum Fi-
,, delibus quibusque, honorifice eum excipit, &, ut in visio-
,, ne erat admonitus, modis omnibus se obedientiæ filium fo-
,, re demonstrat. Deinde jubente ipso fit ubique congregatio
,, indomitæ gentis. Per sanctum Episcopum fiunt conciones,
,, & ejus exhortationibus mox illi convertuntur & baptizan-
,, tur: multis in locis Ecclesiæ conduntur. Luce enim illa,
,, quæ illuminat omnem hominem venientem in mundum,
,, profligatis tenebris, cæpit Ungaria enitere. *& mox num.* 8.
,, Non est autem silentio prætereundum, ut omnis ambigui-
,, tas tolleretur de medio, & ne parum fidei habere videretur
,, visio Duci oblata, etiam uxorem ejus jam partui propinquam
,, ejusmodi divinitus consolatione affectam. Apparuit illi bea-
,, tus Levita & Protomartyr Stephanus, Levitici habitus insi-
,, gnibus ornatus, ita eam compellans: confide, mulier, in
,, Domino, & certa esto, te filium parituram, cui primo hu-
,, jus gentis & Regnum & Corona debetur. Tu vero illi no-
,, men imponas meum. Quum autem femina non sine admira-
,, tione sciscitaretur ab eo, quisnam esset, aut quomodo vo-
,, caretur, sic respondit: Ego sum Stephanus protomartyr,
,, qui primus pro Christi nomine martyrium obivi. His dictis
,, disparuit. Nascitur itaque (ut prædictum erat) filius Princi-
,, pi, notus Domino, secundum Prophetam, priusquam in
,, utero conciperetur, & per Stephanum Protomartyrem a
,, Domino appellatus, antequam natus. Eum vero beatus,
,, & Deo dilectus Episcopus Adalbertus baptizavit, & nomen
,, Stephani ei impositum est, & non sine nutu & consilio Dei,
,, ut nos quidem persuasum habemus ,,. Huc usque Baronius
de anno, quo Geisa & Stephanus, pater & filius, a S. Adal-
berto Pragensi baptizati dicuntur: qui subjungit: ,, Porro ista
,, omnia hoc anno (989.) cœpta, de reditu Roma in Boë-
,, miam, & de Boëmia in Ungariam profectione, haud unius

„ anni ſpatio perfici potuiſſe putamus „ . Videtur itaque ex ejuſdem Purpurati mente, Baptiſmus ille anno 990. contigiſſe: quo anno, uti in ſequentibus narrat, Adalbertus ex Ungaria Romam reverſus, in ſuum (*Sancti ſcil. Alexii*) monaſterium rediit: rurſuſque anno 996. ad Epiſcopatum reverti juſſus, & a Bohemis repudiatus, anno 997. in Pruſſia martyrium complevit: quum anno 980. Epiſcopus Pragenſis Veronæ conſecratus fuiſſet.

XI. Referuntur verba Chartvitii Epiſcopi de Geiſæ & Stephani Baptiſmo a S. Adalberto ſuſcepto.

Qui vitam S. Stephani ſcripſit Chartuitius Epiſcopus, ea quidem refert quæ ſupra recitavit Baronius; annum tamen Chriſti nullibi exprimit. Id tantummodo ediſſerit, Geiſam patrem a S. Adalberto baptizatum eodem ipſo anno, quo & Stephanus filius natus baptizatuſque fuit: additque poſt acceptum, ut ſupra, a S. Stephano infante Baptiſmi Sacramentum: „ Oppido quidem Strigonienſi natus eſt, & illic quoque puer præceptis Grammatices ad plenum imbutus eſt. Interea crevit accurate educatus: quumque jam exceſſiſſet pueritiæ metas, pater ejus convocavit Hungariæ proceres, & reliquos ordines, communicatoque cum eis conſilio, illum poſt ſe regnaturum conſtituit. Utque ea res firmior eſſet, ſingulos ad ſacramentum adegit. Deinde jam grandævus anno a Chriſto nato nongenteſimo nonageſimo ſeptimo, vitæ hujus ærumnas cum cæleſtibus gaudiis commutavit. Eodem autem anno beatus Adalbertus, quum in Pruſſiam gentis ejus convertendæ cauſa profectus eſſet, martyrii palmam adeptus eſt. Poſt obitum patris, Stephanus adhuc adoleſcens, principum & plebis favore patri ſubrogatus, ardentiori animo in veritatis propagationem incubuit „ . Quum igitur Stephanus anno Chr. 997. (quo & pater Geiſa, & martyr Adalbertus occubuere) *adhuc adoleſcens* dicatur, argumento eſt, Chartuitium a Thuroczio & Ranzano, quoad annum natalem S. Stephani, diſſentire: ſi enim Stephanus anno 969. (uti illi ajunt) natus fuiſſet, anno utique 997. quo, Geiſa patre defuncto, Regnum iniit, ætatis annum 28. egiſſet, adeoque *non adhuc adoleſcens* fuiſſet, uti Chartuitius ſcribit.

XII. Pagius baptiſmum S. Stephani ad ann. 996. conicit.

Pagius quoque tum circa S. Adalberti Epiſcopi Apoſtolatum, tum circa Geiſæ & Stephani baptiſmum, aliam ab Emo Baronio Chronotaxim figit. Ait enim Adalbertum anno 983. Epi-

Episcopum Pragensem consecratum: an. 990. relicto Episcopatu, Romam venisse, & Monachum in Cœnobio S. Alexii induisse: anno 994. jubente Joanne XV. Papa, relicta Roma iterum Pragam rediisse: anno 996. in Hungaria Geisam ejusque filium Stephanum baptizasse: anno demum 997. Adalbertum quidem Martyrio coronatum fuisse; Geisam autem Hungariæ Regem obiisse.

XIII. Ademarus non a S. Adalberto, sed a S. Brunone baptizatos ait Geisam & filium: & utrique nomen Stephani impositum.

Ademarus in Chronico rem & ipse aliter narrat. Ait enim: „ Sanctus Brunus convertit ad fidem Ungriam provin-„ ciam, & aliam quæ vocatur Russia; Regem Ungriæ bapti-„ zavit, qui vocabatur Geitz, & mutato nomine in Baptismo, „ Stephanum vocavit: quem Otto Imperator in natali proto-„ martyris Stephani a baptismate excepit, & regnum ei liber-„ rime habere permisit, dans ei licentiam ferre lanceam san-„ ctam ubique, sicut ipsi Imperatori mos est, & Reliquias ex „ clavis Domini & de Lancea S. Mauritii ei concessit in pro-„ pria Lancea. Rex quoque supradictus filium suum baptiza-„ re jussit, & sanctus Bruno imposuit ipsi nomen, sicut sibi, „ Stephanum. Postea vero ipsi filio ejus Stephano Otto Im-„ perator sororem Henrici postea Imperatoris in conjugio de-„ dit „. Verum hunc Ademari Monachi locum jam supra expendimus, ostendentes, ab Ademaro confundi Brunonem Episcopum ab Ottone Imper. anno 972. ad Ungarorum Regem pro pace stabilienda missum, cum Brunone Episcopo & Martyre, qui anno 1008. in Prussia passus est. Proinde quamquam verosimile sit, a priore Brunone Hungaros ad Christi fidem amplexandam fuisse dispositos; non tamen ab eodem Geisam aut Stephanum Baptismi undis lustratos: quum scriptores omnes id factum Sancto Adalberto communiter tribuant. Præterquam quod Geisam in Baptismo fuisse appellatum *Stephanum*, nullus historicorum præter Ademarum scribit: item Stephanum Geisæ filium, non Geisam ipsum, Coronam Regiam accepisse, satis notum est. Quod igitur de pace cum Geisa ab Ottone Imp. stabilita narratur, id Ademarus ad Regium nomen ei permissum perperam traducit.

XIV. Ad ann. Chr. 984. baptismum Geisæ ac S. Stephani statuitur.

Bohemicarum & Polonicarum rerum Scriptores, Cosmas Pragensis, Miechovius, Dubravius, Cromerus, tam in rebus S. Adalberti gestis, quam in narranda Hungarorum conversio-

Q 2 ne,

ne, in varios & ipsi errores abrepti sunt, quos in sequenti capite referam & refellam, ubi de Bohemicis Polonicisque Ecclesiasticis Originibus disseram. Nunc ut summatim dicam, quum S. Adalbertusanno 983. exeunte mense Junio consecratus sit Episcopus: quumque post septennium, e Bohemia Romam advenerit, & relicta Roma, anno 996. in Bohemiam reversurus, post duorum velut mensium spatium Moguntiam, inde Turonem, Parisios, Floriacum, & iterum Moguntiam, ac demum in Poloniam perrexerit; quum demum per Ducis Polonorum missos tentaverit, an ipsum Bohemi recipere vellent, ab iisque rejectus, in Prussiam, ubi martyrio coronatus est, anno 997. iter direxerit; quum hæc, inquam, ex sinceris ipsius Actis & ex fide dignis Chronicis demonstrentur; consequens est, ipsum, aut inter annum 984. & 990. (quo temporis spatio Episcopatum Pragensem in Bohemia gessit, quod verosimilius existimo) aut, si mavis, anno 996. quo ex urbe Romana iter in Germaniam, & Poloniam direxit, antequam anno 997. in Prussiam, ubi Martyrium subiit, abiret, in Hungariam ad exercendum Apostolicum munus digressus. Hansizius non levibus argumentis productis, priorem sententiam antefert, Geisæ & Stephani baptismum ad annum 984. conjiciens: sic enim Tom. 1. Germ. sacr. pag. 227. curam de convertendis Hungaris a S. Adalberto susceptam exponit, tametsi in eo sit, ut opinor, deceptus, quod patrem Geisam jam antea fonte salutari expiatum asserit, quum Chartuitius testetur, uno eodemque anno & patrem & filium Baptismi sacramentum suscepisse. „ Sed his negotiis, „ quæ de rebus erant humanis vacantem Piligrinum (ni- „ mirum de vastatæ Ecclesiæ Pataviensis patrimonio restituen- „ do) ea credo major exstimulaverit cura, quam olim prospe- „ re ceptaverat, de religione promovenda in Hungaris. Sed „ eam messem jam præceperat Adalbertus Pragensis Episco- „ pus anno 983. aut sequenti; quo tempore bellum Hungaris „ in Austriam, cum Bohemis fœdus erat. Ingentem rei Chri- „ stianæ profectum paulo ante expedierat is, qui Geisam cum „ familiaribus suis fonte salutari expiavit, eoque adduxit, ut „ *polliceretur omnes ditionis suæ homines ad Christianissimum* „ *perducturum*(verba sunt Chartuitii Vesprimiensis Episcopi in „ vita S.Stephani) Quis ille fuerit, qui Geisæ Principi baptis-

„ mum

„ mum impertiit, nemo satis detexit: Adalbertus enim Pragensis, in Hungariam, Geisa jam baptizato, venit. Bruno ille Episcopus, Ottonis magni Legatus, nuspiam a quoquam proditur baptismi illius auctor: ac certe Piligrinus in epist. ad Benedictum VII. quum de nobilioribus Ungaris ad millia quinque salutari lavacro ablutos glorietur, non erat certe silentio pressurus spolium omnium præstantissimum Baptismum Regis. Manet igitur in obscuro, quisnam isthoc præstiterit, nisi quod suspicari liceat id factum per aliquem Piligrini Pataviensis discipulum, serius tamen, quam literæ sint ad Benedictum scriptæ „. Hæc Hansizius de Geisæ Baptismo: cui tamen idem ipse Chartuitius refragatur, dum Baptismum Geisæ cum revelatione de nascituro ei filio conjungens, statim & immediate subjungit sancti Adalberti adventum, Stephani filii nativitatem, ejusdemque baptismum. Quare quod idem Chartuitius Geisæ Baptismum Angelicæ revelationi & adventui Adalberti præmittit, error scribentis est, qui loco „ credit ipse cum familiaribus: undis salutaribus expiatus, omnes ditionis suæ homines pollicetur se ad christianismum perducturum „ dicere debuerat: *credit ipse cum suis, omnesque ditionis suæ homines pollicetur se ad Christianismum perducturum*: ita ut quæ hic de ejus baptismo adduntur, per anticipationem dicta sint intelligenda: nimirum Chartuitius Geisam ex Neophyto & Christianam religionem amplecti cupiente, baptizatum fecit. Pergit Hansizius: „ De Stephano Geisæ filio res est exploratior. Baptizatus est ab Adalberto Pragensi Antistite. Rem gestam narrat Chartuitius: annum non exprimit. Certum est id non factum ante annum 983. nam eo primum anno Adalbertus in Episcopum consecratus est apud urbem Veronam, festo Apostolorum Petri & Pauli, Imperatore Ottone secundo præsente. Ex narratione tamen Chartuitii constabit, id ultra annum 984. differri vix posse. Nam Adalbertus sub ipsum tempus nativitatis Stephani advenit. Porro Stephanus vivente adhuc patre in solium impositus est, postquam, ut ille scribit, *jam pueritiæ excessisset metas*. Obiit inde mortem Geisa anno 997. quo Stephanus jam erat *adolescens*, ut ibidem dicitur. Hæc observatio nos cogit, Baptismum Stephani annis aliquot ante

„ Ba-

„ Baronium collocare, nempe ad annum circiter 983. quo Adal-
„ bertus ſedere cœpit, aut certe ſequentem: ſecus enim haud
„ intelligi poteſt, quemadmodum vivente patre, pueritiæ me-
„ tas exceſſerit, aut adoleſcentiam Stephanus (*moriente pa-
„ tre*) attigerit. Ab anno itaque 983. vel ſequenti, ducendo
„ calculum ad annum obitus Geiſæ 997., modus tandem ali-
„ quis apparet, conficiendi annos quatuordecim ætatis ſaltem
„ incompletos. Recte plane hic calculus conſentit cum iis,
„ quæ de Hungaris ex Auſtria circa annum 984. ſubmotis, &
„ pace inde conſtituta, uti de coloniis a Piligrino in locos Ec-
„ cleſiæ Patavienſis ſub hoc tempus deductis cenſuimus „.
Atque adeo ſententia Thuroczii & Ranzani de anno natali Sancti Stephani (quem ad annum Chr. 969. figunt) improbatur, quum eo anno neque pax Hungaros inter & Germanos inita eſſet, neque Sanctus Adalbertus ad Pragenſem cathedram evectus.

XV. Dum Geiſa in Regno vixit, parum Chriſtiana religio profecit.

Erat itaque Regnum Hungaricum ſub Geiſa anno C. 984. Chriſtianis initiis imbutum. Lapſa inde religio, tum vitio ipſius Geiſæ, tum feritate populi, qui Evangelii ſuave jugum, armis etiam correptis, arcere ſtuduerant. De Geiſa enim refert Ditmarus lib. 7. „ quod quum Chriſtianus efficeretur, ad corro-
„ borandam hanc fidem contra reluctantes ſubditos ſævum
„ & antiquum facinus, zelo Domini exæſtuans, abluerit. Hic
„ tamen Domino omnipotenti, variiſque Deorum illuſionibus
„ immolans, quum ab Antiſtite ſuo ob hoc accuſaretur, divi-
„ tem ſe & ad hoc faciendum ſatis potentem affirmavit „. Inde factum, ut, (quod Biographus S. Adalberti ſcribit) „ in-
„ termiſceretur cum Paganiſmo polluta religio, & cœpit eſſe
„ deterior barbariſmo languidus ac tepidus Chriſtianiſmus „.
Antiſtes quippe, qui Geiſam arguebat, videtur fuiſſe non alius, quam Adalbertus, ut qui Hungaris juxta poſitis, teſte eodem Biographo, nunc nuncios ſuos miſit, nunc ſeipſum obtulit: quibus & ab errore parum mutatis, umbram Chriſtianitatis impreſſit. Manſit apud Geiſam Pappates quidam, qui & *Radla* in iiſdem Adalberti Actis appellatur, Boleslai Bohemiæ Ducis ſeu frater, ſeu fratre carior: hic Adalberti diſcipulus, in abſentia magiſtri, operam in Hungaris navabat, ibidemque adhuc hæſerat anno 996., non ſatis proveniente, ut videtur, Evangelii

gelii fructu: quod inde apparet, quod ab Adalberto in Prussiam tendente per epistolam ad fugam, invito etiam Geisa, capessendam stimulatus est.

XVI. PostGeisæ mortem Stephanus filius Rex Hungariæ proclamatus, tam in Hungaria quam in Transylvania Christianam religionem propagavit

Sed anno sequenti 997. Geisa grandævo naturæ debitum solvente, quo ipso anno Adalbertus a Prussis coronatus est, subiit in Regnum filius, cujus nomen vernaculum, teste Ditmaro lib. 4. erat *Waic*, cæterum *Stephanus* in Baptismo appellatus. Hunc Deus ad perficienda patris cepta destinaverat. Inita continuo cum exteris provinciis pace, studium omne ad confirmandam in Hungaria novellam plantationem contulit. Obstiterat hostis totius boni & adversarius Diabolus, concitata ab domesticis atroci seditione, Cupani (*a*) videlicet Simigiensium Ducis, & Gyulæ (*b*) avunculi sui, Transylvaniæ Ducis: in qua tamen seditione, Deo juvante, & precibus SS. Martini Confessoris, & Georgii Martyris, signis collatis, de hostibus victoriam retulit, posuitque celebre victoriæ monimentum S. Martini Monasterium eo loco, qui *mons sacer* dicitur, ubi sanctum Martinum ajunt, quum in Pannonia degeret, precari solitum. Ita ergo hostibus sub jugum missis, Stephanus omnem ingenii sui vim contulit ad propagandam catholicam fidem. Multi igitur Presbyteri, & Clerici, Abbates & Monachi, relictis suis sedibus, Stephani fama quaquaversum divulgata, in Hungariam convolabant: In his Astricus Abbas cum discipulis honorifice acceptus ad radicem montis ferrei, cœnobium in Sancti Benedicti honorem construxit. Postea vero provinciam in decem Episcopatus distribuit, quorum Metropolim esse voluit Ecclesiam Strigoniensem, memorato Astrico Abbate ad Colocensem Episcopatum evecto, & Anastasii nomine appellato.

Quar-

a Thuroczius cap. 28. mortuo autem Geycha Duce, Cupan voluit matrem sancti Regis sibi per incestuosum copulare connubium, & sanctum Stephanum occidere, Ducatumque ejus suæ subdere potestati. Hic fuerat Dux Simigensis. Cetera.

b Thurocz. cap. 29. Porro B. Stephanus, postquam regiæ celsitudinis coronam divinitus est adeptus, famosum & lucrosum bellum gessit contra avunculum suum nomine Giulam, qui tunc temporis totius ultra Sylvam Regni gubernacula possidebat. Anno itaque Dom. 1002. Beatus Rex Stephanus cepit Gyulam Ducem cum uxore, & duobus filiis ejus & in Hungariam transmisit. Hoc autem ideo fecit quia sæpissime admonitus a B. Rege Stephano, nec ad fidem Christi conversus, nec ab inferenda Hungariæ injuria conquievit. Universum vero Regnum ejus latissimum & opulentissimum Monarchiæ Hungariæ adjunxit. Hæc Thuroczius aliique: Verum quum Græci scriptores tradant

XVII.
Silvester II. Papa Regiam coronam S. Stephano Hungariæ Principi mittit, & institutos ab ipso Episcopatus confirmat anno Chr. 1000.

Quarto (*a*) ab obitu Geysæ patris anno, idest, Christi millesimo, legatus ab Stephano Rege Anastasius præsul Romam mittitur, a Silvestro II. Summo Pontifice petiturus, ut recens conversæ Pannoniæ largam benedictionem impertiret, Strigoniensem Ecclesiam sua auctoritate Metropolim constitueret, reliquos Episcopatus sua benedictione muniret, & ipsum Hungarorum Ducem Stephanum Regio diademate cohonestaret. Per idem tempus etiam Miesco (*b*) Polonorum Dux, Christianam complexus fidem, legatos suos Romam miserat, ut Pontificis benedictionem & Regium ipsi titulum impetrarent. Assenserat quidem Pontifex, & jam Coronam egregio opere confici curarat, quam ei mitteret, sua benedictione adjuncta. Sed quia novit Dominus, qui sint ejus, illa corona Stephanum ornari voluit. Nocte enim ejus diei, quo statuerat Pontifex, Coronam Polonorum Principi dare perferendam, apparuit ei Angelus Domini, aitque ad eum: noveris, cras hora diei prima ignotæ gentis nuncios ad te venturos, suo Duci Coronam Regiam, & Apostolicæ benedictionis munus abs te expetituros. Eam ergo Coronam, quam parari jussisti, illis incunctanter tribue, ad ipsorum Ducem eam asportaturis: nec dubites, illi eam cum Regni gloria pro vitæ ejus meriris deberi. Itaque crastina luce ea hora, qua prædictum erat, Præsul Astricus ad Pontificem venit, demandatumque sibi officium pru-

---

tradant Gyulam Christianum fuisse usque ad obitum, videntur mihi Hungaricarum rerum scriptores allucinati, dum eundem Ethnicismi accusant: ac proinde, si verum est, bellum a S. Stephano adversus Gyulam motum, dicendum existimo, post Geysæ mortem, eundem Giulam Hungarico Regno potiri voluisse, eamque fuisse causam moti in eum a S. Stephano prælii. Chronographus Hildesheimensis ad ann. 1003. confert hoc bellum: „ Stephanus (inquiens) Rex Hungariæ super avunculum suum „ Regem Julum (*Giulam*) cum exercitu venit: quem quum comprehendisset cum „ uxore, & filiis duobus, Regnum ejus vi ad Christianitatem compulit „. Vide Pagium ad ann. 1002. num. 8. & Baronium num. 23. ubi addit, Stephano Regi certandum fuisse cum Bulgaris Hungariam invadentibus. Quod etiam narratur a Thuroczio cap. 30. „ de exercitu sancti Regis Stephani contra Kean Ducem Bulgarorum & „ Sclavorum „. Quo occiso (inquit) ex capta ejus gaza, Albensem Basilicam, quam Stephanus fundaverat, dotatam ditatamque fuisse, eandemque Basilicam a Benedicto PP. privilegiis auctam. Quæ tamen cum Chronologia cohærere nequeunt. Nam Benedictus VII. PP. decessit anno 984. Stephanus autem non ante ann. 997. Regnum iniit.

a Chartuitius in vita S. Stephani.

b Baronius ann. 1000. num. 12. in margine sic emendat: *Meiscæ filius Boleslaus*. Nam Meisca, sive Miscone, (qui & Miecislaus,) anno 999. defuncto, successit filius *Boleslaus*, cognomento *Chabry*.

prudenter exſequens, ſanctique Ducis res geſtas ordine referens, a Sede Apoſtolica Regni Coronam petiit, oſtendens, dignum eſſe Ducem eo honore & dignitate: quippe qui divina fretus ope, multos ſibi populos ſubjugaſſet, multoſqne infideles ad Chriſtum convertiſſet. Iis auditis, mire exhilaratus Pontifex, precibus illis libenter annuit, Crucemque ante Regem, ceu Apoſtolatus inſigne, geſtandam adjunxit: ego, inquiens, ſum Apoſtolicus; at ille merito Chriſti Apoſtolus dici poteſt, cujus opera tantum populum ſibi Chriſtus acquiſivit. Atque ea cauſa, quemadmodum divina gratia ipſum docebit, Eccleſias Dei unacum populis noſtra vice ei ordinandas reliquimus. Omnibus impetratis, quæ poſtularat Antiſtes Aſtricus, lætus ad ſuos revertitur, illud ſecum ferens, cujus cauſa iter illud emenſus erat. Allatis vero Apoſtolicæ benedictionis literis cum Corona & Cruce, Præſules cum Clero, Comites cum populo, in laudes Dei prorumpunt, & Stephanus Princeps ungitur in Regem, & diademate Regio feliciter coronatur.

XVIII. An Regium diadema nomenque Poloniæ Duci ab Ottone III. Imperatore collatum?

Recte hic ſubjungit Baronius ad ann. 1000. numer. 14. (poſtquam de Corona a Silveſtro PP. ad Stephanum Hungariæ Regem miſſa, Chartuitii Epiſcopi verba a nobis hucuſque recitata retuliſſet:) „ At indigne hæc ferentes rerum Polonicarum Scriptores, coronam ſcilicet paratam Duci Poloniæ, „ Dei monitu datam Duci Ungarorum: tradunt, Regium nomen atque Regium diadema Duci Poloniæ datum ab Ottone III. Imp. tunc, quum in Poloniam ipſe (ut prædictum eſt) ad S. Adalberti recentis martyris viſendum corpus profectus eſt. At in his minime ipſis aſſentiri poſſumus. Si enim accepiſſent ab Ottone Imp., cur opus fuit poſtea quærere ab ipſo Romano Pontifice poſt Ottonis obitum, imperante Henrico Imperatore „ ? Mox profert teſtimonium S. Petri Damiani cap. 32. & 34. de *Boleslao* (quem Buſclavum depravate appellat) „ Duce Polonorum, volente coronam „ ſui Regni ex Romana auctoritate ſuſcipere, atque depoſcente Joannem & Benedictum S. Romualdi diſcipulos, ut ipſi „ plurima ejus dona Papæ deferrent, & Coronam ſibi a ſede „ Apoſtolica reportarent. Qui quum a furibus cæſi fuiſſent, „ Imperator Henricus Buſclavi conſilium non ignorans, undique (*verba hæc ſunt Petri Damiani*) vias cuſtodiri præce- „ pe-

„ perat: ut si Busclavus Romam nuncios mitteret, in ejus illi-
„ co manus devenirent. Monachus igitur, qui nuper missus
„ a sanctis Martyribus fuerat, demum captus est, & mox car-
„ cerali custodiæ mancipatus „. Atque hæc quidem sub Henrico Imp. postea contigisse narrat Petrus Damiani: adeoque post annum 1002. quo Henricus, defuncto Ottone III., Imperator inauguratus est. At vero Pagius ad ann. 1000. num. 5. ostendit, memoratum Boleslaum nonnisi anno 1025. Regium sibi nomen usurpasse: „ Wippo (inquit) in Vita Conradi Sa-
„ lici Imperatoris ad annum primum Regni ejus (Regnare coe-
„ pit post Henrici Imp. obitum anno 1024.) ait: *Eodem anno*
„ *Borislaus Sclavigena*, *Dux Bolanorum* (idest, Polonorum)
„ *insignia Regalia & Regium nomen, in injuriam Regis Chuon-*
„ *radi sibi aptavit*, *cujus temeritatem cita mors exinanivit*.
„ *Filius autem ejus Misico similiter rebellis*, *fratrem suum Ot-*
„ *tonem*, *quoniam Regis* (nempe Conradi, nondum coronati
„ Imperatoris) *partibus favebat*, *in Rubbiam provinciam pe-*
„ *pulit*, idest in Russiam. Quare licet Baronius Wipponis
„ historiam non legerit, recte tamen censuit, Boleslaum
„ ab Ottone III. Imperatore, Regio nomine donatum non
„ fuisse.

XIX. Expenduntur ea, quæ Annalistæ Poloni de Miecislao & Boleslao Ducibus narrant.

Est etiam aliud, in quo scriptores Rerum Polonicarum allucinati videntur. Nam, si verum est, quod Chartuitius narrat, *anno nempe millesimo missam fuisse ex urbe ad Stephanum Coronam Regiam*, non igitur id factum sub Miescone Poloniæ Duce, uti scribunt Miechovius, Guagninus, & Cromerus; sed sub Boleslao, qui ab anno 999. Regnum, defuncto patre, iniit. Verba eorum recito. Miechovius lib. 2. cap. 1. „ Post dies lu-
„ ctus (a) materni, jussu Mieczlai Boleslaus filius anno
„ Dom. 984. accepit Judith filiam Jessæ Ducis Hungarorum
„ in conjugem, & nuptias in Gnezna sub multitudine Præla-
„ torum & Baronum celebravit. Quæ Judith anno sexto, vi-
„ rilis sexus puerum effudit, & ei nomen avitum impositum
„ est Mieczlaus, quod significat habiturus laudem. Interim
„ Mieczlaus Polonorum princeps sedula admonitione suorum
„ consiliariorum, ad Benedictum VII. Pontificem Max. mittit
„ Lam-

---

a Idest, post obitum Dambrowkæ uxoris Mieczlai, & matris Boleslai.

„ Lampertum Archiep. Cracovien. & ceteros nuncios, coro-
„ nam ſibi & regionibus Polonorum dari petendo. Cujus pe-
„ titioni Papa Benedictus VII. reſpondit; nondum dignos fo-
„ re Polonos, ut eis Corona hactenus deberet conferri. In
„ proximo vero Deus placatus, Coronam dabit eis, exaltabit-
„ que illam. Sic locutus, Stephano Duci Hungarorum, qui
„ & ipſe pro corona miſerat, per Aſtericum nuncium ejus tra-
„ didit Coronam; Polonis vero denegavit „. Guagninus in
Mieſcone primo Boleslai patre: „ Ex uxore Bohema Dam-
„ browka dicta, filium Boleslaum Chabri ſuſcepit, quæ poſt
„ partum paulo poſt deceſſit, Gneſnæ ſepulta eſt: alteram
„ vero Mieczlaus in Matrimonium accepit, Juditham filiam
„ Jeſsæ Principis Hungarorum, quæ ei filium Mieczlaum ge-
„ nuit: tandem multis Chriſtianitatis monumentis in Polonia
„ relictis, e vivis feliciter migravit. Deſtinaverat quoque
„ Legatos ad Summum Pontificem Benedictum, diadema Re-
„ gium ab eo poſtulans; quod illi denegatum eſt: ſuſpicaban-
„ tur enim nondum eum perfectum Chriſtianum eſse „.
De Stephano Hungariæ Rege ſilet Guagninus. Cromerus lib. 3.
cap. 2. „ Ceterum quo auguſtiorem poſteris ſuis principatum
„ relinqueret Miezislaus, hortante ſenatu, oratorem mittit
„ ad Benedictum ejus nominis Septimum, Pontificem maxi-
„ mum, ut Regium diadema ſibi mitteret, Regemque Polo-
„ norum ſe & poſteros ſuos eſse juberet. Quo tempore etiam
„ Stephanus Geiſæ filius, poſt defunctum patrem Ungariæ
„ princeps, eadem de re ſuum miſerat. Atque ille quidem
„ impetravit: quamquam Ungari vulgo crediderunt, ab An-
„ gelo cælitus (a) ei diadema eſse impoſitum. Noſtro ne-
„ gatum eſt, vel quod de morte ejus nunciatum eſset, vel
„ quod differre eam rem Pontifex divino oraculo juberetur:
„ eo quod Poloni venationibus, rapinis ac cædibus mutuis de-
„ diti, duri & immanes, contumelioſi & aſperi adverſus te-
„ nuiores atque ſubditos minus caſte religionem colere dice-
„ rentur „. Hæc rerum Polonicarum ſcriptores. Veroſimilius
puto, idcirco denegatum Polonis diadema, quia Otto Imper.
ſubditam ſibi Poloniam & Bohemiam aſserebat. Conceſsum

R 2 pro-

a Vide Cartuitium, qui non ab Angelo impoſitum diadema ſcribit, ſed Angelo revelante, a Papa miſſum.

proinde Ungaro, qui Regnum Pannoniæ, nulli subjectum, possidebat. Ceterum quum Stephanus patri Geisæ non ante annum 997. defuncto successerit, quumque Benedictus VII. Papa anno 984. in vivis esse desierit, perspicue apparet, deceptos fuisse Polonos scriptores qui illud factum ad tempora Benedicti VII. referunt.

XX. Cartuitii, Annalistæ Saxonici, & Ditmari testimonia de Mieczislao & Boleslao Poloniæ Ducibus.

Quid? si deceptos etiam dicamus, dum Mieczlai mortem ad annum 999. communi calculo referunt, quum Ditmarus quidem Miecislaum dicat anno 992. defunctum; Cartuitius autem narret, anno Christi millesimo, Mieczlao Polono denegatum, Stephano autem Ungaro concessum Regium diadema? Quamquam enim Annalista Saxonicus apud Eccardum tom. 1. pag. 371. ad annum 999. de Stephano, quem Vaic appellat, hæc habet: „ Waic Rex Pannoniæ, gener Henrici „ Ducis Bavariæ, hortatu Imperatoris (*Ottonis III.*) in Re„ gno suo Episcopales Cathedras faciens, Coronam & Bene„ dictionem accepit „: at ex ipso verborum contextu significat, anno quidem 999. Episcopales cathedras a Stephano fuisse institutas; anno vero sequenti Coronam & Benedictionem eum accepisse. Hujus Annalistæ mens ex Ditmaro, quem is exscripsit, aperte cognoscitur: Sic enim Ditmarus lib. 4. de Miesicone & Boleslao Poloniæ Ducibus, deque Stephano, Vaic dicto, scribit. „ Hic (Miesico) a Bohemia regione nobilem sibi „ uxorem, senioris Bolislavi duxerat sororem, quæ sicut sonuit „ in nomine, apparuit veraciter in re. Dobrawa enim Slavo„ nice dicebatur, quod Latino sermone Bona interpretatur. „ Dilectæ uxoris hortatu, & innatæ infidelitatis toxicum evo„ muit, & in sacro baptismate nævum originalem detersit..... „ Posthæc peperit Bona mater filium longe sibi degenerem, „ quem fratris sui nomine Bolislavum appellavit. Sed quum „ mater ejusdem obiret, pater ejus unam sanctimonialem de „ monasterio, quod Calva dicitur, Thiedrici Marchionis fi„ liam, absque canonica auctoritate duxit. Oda fuit nomen „ ejus. *Et post pauca*. Hæc genuit viro suimet (*Miesiconi*) „ tres (*a*) filios, Misceonem, Sventepulcum, & Bolizlaum, „ cum magno honore ibi degens usque ad finem viri, accepta, „ cum

a Confer hæc cum iis quæ de uxoribus Miesiconis sive Miecislai narrant Miechovius, Guagninus, & Cromerus.

„ cum quibus fuit, & proficua, de quibus venit; ſed anno „ Dom. Incarn. 992., Regni autem tertii Ottonis octavo, hic „ præfatus Dux (*Mieſico ſeu* (*a*) *Miecislaus*) ſenex & febricitans, ab exilio hoc ad patriam tranſit, relinquens Regnum „ ſuimet plurimis dividendum, quod poſtea filius ejuſdem „ Bolizlavus, noverca & fratribus expulſis, excæcatiſque familiaribus ſuis Odilieno atque Pribuvojo, vulpina calliditate contraxit in unum. Hic ut tantum ſolus dominaretur, „ jus ac omne fas poſtpoſuit. Duxit hic Rigdugi Marchionis filiam, poſtmodum dimittens eam; & tunc ab Ungaria ſumpſit „ uxorem, de qua habuit filium, Beſpreri nomine, ſimiliter „ expellens eam. Tertia fuit Connildis, edita a venerabili „ ſeniore Dobremiro, quæ Chriſto fidelis, ad omne bonum „ inſtabilem conjugis ſui mentem declinavit, & immenſa „ eleemoſynarum largitate & abſtinentia utriuſque maculas „ abluere non deſiſtit. Peperit hæc duos filios Miſeconem, „ & alium, quem dilecti ſenioris ſui nomine vocavit: Filias „ quoque tres, quarum una Abbatiſſa, ſecunda nupſit Hermanno Comiti, tertia filio Regis Wlodimiri, ſicut dicturus „ ſum. Imperatoris autem prædicti gratia & hortatu gener „ Henrici Ducis Bavariorum, Waic, in Regno ſui met Epiſcopales cathedras faciens, Coronam ac Benedictionem accepit.

XXI. De Gisla ſive Giſela, S. Stephani Regis Hungariæ uxore, & Henrici Imp. ſorore. Thuroczii, Ranzani, & Aventini errores notantur tum quoad Giſelæ genus, tum quoad coronam Regiam S. Stephano conceſſam ab Henrico Imper.

Jam tum Stephanus deſtinatus erat gener Henrici Ducis Bavariorum, quæ res ei ſtudium Ottonis adjunxerit; ſic ut gratia & hortatu Ottonis obtentam ex Pontifice Coronam ac Benedictionem teſtetur Ditmarus. Giſela erat, Henrici ſancti ſoror, cum qua nuptiale ſacrum ferunt in caſtro Schyrenſi celebratum, incertum quo anno. Obierat Henricus Giſelæ pater, Bavariæ Dux, nepos Ottonis magni ex fratre, anno 995. v. Kal. Septembris. Hermannus Contractus ex editione Caniſiana ad ann. 995. „ Heinricus Dux Bajoariæ obiit, & filius „ ejus ex Giſela Conradi Regis Burgundiæ filia, itidem Heinricus, Imperator poſtea futurus, Ducatum interim obtinuit. „ Hujus ſoror Giſela Stephano Regi Ungariorum, quum ſe „ ad fidem Chriſti converteret, quaſi vere juxta nomen ſuum „ fidei

a In hoc etiam, ſicuti in ſuperioribus, Ditmarus diſſentit ab Annaliſtis Polonis.

„ fidei obses, in conjugium datam, eleemosynis cæterisque „ bonis operibus inibi intenta consenuit „. Henricus (qui anno 995. decessit) filios reliquerat Henricum sanctum, Principatus hæredem, & post Ottonis III. obitum Imperatorem; & Brunonem postmodum Augustanum Episcopum: & filias, Giselam istam Stephano nuptam, & Brigittam (*a*) Ratisbonensis Parthenonis Antistitam. Nugatur proinde Thuroczius, dum Giselam vocat Keislam, eamque facit filiam Willelmi fratris Sigismundi Regis Burgundiæ, cap. 34. his verbis: „ At Re„ gina Keisla (uxor Stephani Regis, post ipsius mortem vidua) „ cum Buda satellite scelerum, Petrum Alemannum vel po„ tius Venetum, fratrem Reginæ præficere statuerunt. Hoc „ intendentes, ut Regina Keisla motus suæ voluntatis pro li„ bitu suo posset complere, ut regnum Hungariæ, amissa li„ bertate, Theutonicis subderetur sine impedimento. Wil„ helmus autem pater Petri Regis fuit frater Sigismundi Re„ gis Burgundionum; sed post interemptionem sancti Sigis„ mundi venerat ad Imperatorem, quem Imperator colloca„ vit Venetiis, & dederat ei sororem suam, nomine Gertrud, „ in uxorem, de qua genuit Keislam Reginam. Mortua autem „ Gertrud, Wilhelmus duxit in uxorem sororem sancti Re„ gis Stephani, de qua genuit Petrum Regem „. Nec minus desipit Ranzanus, qui Indice VIII. de Gisela Stephani uxore sic scribit: „ Uxor ei fuit Ceissa vel Cheila, natione Germa„ na, filia Geltrudæ, matronæ suo sæculo multis virtutum ge„ neribus insignis. Ex qua plures suscepit filios, quos omnes „ virtutum meritis, Emericus absque ulla controversia vicit „. Nugæ utrobique. Reges Burgundiæ ab anno 888. usque ad annum 1032. hi fuere: I. *Rodulphus* I. Conradi (*b*) filius ab anno 888. ad 912. II. *Rodulphus* secundus, primi filius ab anno 912. ad 937. III. *Conradus* Rodulphi II. filius ab anno 937. ad 993. IV. *Rodulphus III.* Conradi f. ab anno 993. ad. 1032. Et *Rodulphus* quidem hujus nominis secundus ex Berta Bur-

char-

---

a Aventious lib. 5. vocat eam Gerpyrgam: nimirum Henrici sancti Imperatoris sororem. „ Idem (inquiens) Hainricus Chiemensibus virginibus Gerpyrgam soro„ rem, Bathavensibus Helicam amitam præficit.

b Continuator Annal. Fuldensium ad ann. 888. „ Rodulfus vero filius Chunra„ di, Inperiorem Burgundiam apud se statuit regaliter retinere „. Hermannus Contra-

chardi Alemannorum Ducis filia genuit *Conradum*, *Burchardum*, *Rodulphum*, & *Adelaidem*: *Conradus* autem Rodulphi secundi filius genuit *Rodulphum tertium*, & *Bertam*, & alias filias in quibus *Giſeila* Henrico Bavariæ Duci desponsa, ex qua nimirum nati sunt *Giſela* ſive *Gisla Stephano* Hungariæ Regi nupta, & *Henricus* ſanctus, poſt Ottonis III. obitum, Imperator. Faceſſant ergo nugæ Thuroczii & Ranzani, qui *Giſelam* Henrici Imperatoris ſororem & Stephani Ungariæ Regis uxorem, natam dicunt ex *Gertrude* & *Vuillelmo* patre *Petri*, [ejus ſcilicet qui poſt Stephanum regnavit,] & fratre Sigiſmundi Regis Burgundiæ.

Aventinus libr. 5. de anno natali Henrici [qui poſt Ottonem III. fuit Imperator] „ D. Hainricus ſecundus Impe-„ rator, pius, felix, Cæſar Auguſtus, Regulus Bojorum, fi-„ lius Hainrici ſecundi, & Giſalæ filiæ Conradi Regis Burgun-„ dionum, nepos Hainrici primi, fratris germani Imperatoris „ Ottonis magni, natus eſt ab orbe ſervato anno 971. „ Et poſt pauca, de Stephano ejuſque uxore Giſala: „ Adſunt Le-„ gati Ugrorum, pacem cum Hainrico perpetuumque fœdus „ componunt. Rectori eorum, filio Geizonis, qui obierat „ anno Chr. 996. [*leg.* 997.] Giſala ſoror Hainrici deſpon-„ detur, hac lege atque omine, ut ille exploſa falſorum Deo-„ rum ſuperſtitione, Chriſti unius, & veri & ſummi Dei cul-„ tum, cum popularibus reciperet. Accepit conditionem „ Princeps Ugrus: ſtatim aqua luſtrica tingitur, Stephanus „ appellatur, & a Cæſare Rex nuncupatur. Giſala igitur fa-

„ tale

tractus ad ann. 912. Rudolphus Rex Burgundiæ obiit, & Rudolfus filius ejus, Regni illius jura diſpoſuit annos xxv. Idem Hermano. ad aon. 937. Ipſo anno Rodolfus Burgundiæ Rex defunctus, Agauni apud S. Mauricium ſepultus eſt. Filius ejus Conradus Regnum pro eo ſuſcepit. Hic Rudolphus ſuſcepit ex *Berta* uxore, *Conradum Pacificum* appellatum, qui ei in Regnum ſucceſſit: *Burchardum* Epiſc. Lauſanen. poſtea Archiep. Lugdunen. *Rodulfum*, cujus ſucceſſio ignota: & *Adelaidem* primum cum Lothario Italiæ Rege, & poſtea cum Ottone Germaniæ Rege in matrimonio collocatam. Vide Pagium ad ann. 937. num. 5. Hermannos ad ann. 993. *Conrado* Rege Burgundiæ mortuo, & apud S. Mauricium ſepulto, Rodolfus filius licet Ignavus, Regium ibi nomen occupavit. Idem Hermann. ad ann. 1032. Rudolfus Ignavus Burgundiæ Regulos obiit, & diadema ejus, Regnique inſignia Conrado Imperatori per Seligerum allata ſunt. Pagius ad eund. ann. 1032. num. 8. Rudolfus III. nullos liberos reliquit, ſed inter alias filias *Conradus* ejus pater, genuit *Bertam* Odonis primi, Campaniæ Comitis conjugem, quo ex Matrimonio natus Odo II. qui Rudolfo III. demortuo, Regnum ad ſe pertinere contendebat. Alias ſorores tres habuit Rudolfus III., *Giſelam* ſcil. ſancti Henrici Imperatoris matrem; *Gerbergam* nuptam Hermanno Sveviæ Duci, & matrem *Giſelæ* Conradi Salici uxoris: & *Matildem*.

„ tale ſortita nomen, Stephano tamquam obſes, & fidei Vin-
„ culum nuptum datur: cujus ope & conſilio Ugri Philoſo-
„ phiam Chriſtianam ſectari cœperunt. Giſala autem lingua
„ Teutonum, obſidem valet, crebrum apud Germanos femi-
„ narum nomen. Nam majores noſtri vim quamdam divinam
„ concordiæ amoriſque mutui ineſſe feminis crediderunt, &
„ efficacius obligari animos eorum exiſtimarunt, quibus inter
„ obſides, puellæ quoque nobiles imperarentur. Hanto,
„ Vvolfger, Hermannus, Boſo, Vventzeslaus, Bojorum opti-
„ mates, cum Giſala in Ugriam migrant, & more Teutonum
„ Stephanum enſe, baltheo militari accingunt, armis in-
„ duunt . . . . . Juxta hunc morem a Bojorum proceribus
„ D. Stephanus arma ſumpſit: atque illorum opera in pace
„ ac bello uſus, gentem ſuam armorum ſtudioſiſſimam, proin-
„ de a pietate Chriſtianam, quaſi inutili, adverſaque viris bel-
„ licoſis, abhorrentem, in obſequio religionis vi continuit „.
Cætera. Recte quidem, quoad Giſalæ genus. At perperam, quoad conceſſum ab Henrico Imperatore Regium nomen Stephano: eum enim titulum una cum Corona & cruce a Silveſtro II. PP. jam acceperat Stephanus anno Chriſti milleſimo, adeoque antequam Henricus Rex Germaniæ eſſet. Falſum eſt etiam, quod Aventinus de nuptiis Stephani cum Giſala narrat, deque ipſius Stephani per nuptiarum occaſionem ad Chriſti fidem converſione. Baptizatus enim fuerat anno 984. uti ſupra eſt demonſtratum. Eæ autem nuptiæ, ab Ottone III. Imperatore conciliatæ eodem anno milleſimo, poſtquam Stephanus a Rom. Pontifice coronam & benedictionem accepit, quemadmodum ſcribit Ademarus in chronico: „ Poſtea vero ipſi filio ejus
„ (Regis nempe Geiſæ) Stephano Otto Imperator ſororem
„ Henrici, poſtea Imperatoris, in conjugio dedit „. Hermannus Contractus (*a*) Conjugii hujus mentionem facit ſub anno *995.* per occaſionem mortis Henrici Giſalæ patris: non tamen ſic, ut eodem anno contractum aſſerat; & in vivis tunc adhuc erat Geiſa, & Stephanus (uti obſervat Hanſizius Tom. I.

pag.

a Verba ejus ex edit. Canis. hæc ſunt. „ Henricus Dux bajoariæ obiit, & filius
„ ejus ex Giſela Conradi Regis Burgundiæ filia, itidem Heinricus, Imperator po-
„ ſtea futurus, Ducatum interim obtinuit: Hujus ſoror Giſela Stephano Regi Un-
„ gariorum, quum ſe ad Chriſti fidem converteret, quaſi vere juxta nomen ſuum
„ obſes, in conjugium data.

pag. 235.) nondum hymenæo maturus. Illud verosimillimum paulo post legatos ad Urbem dimissos, & Coronam Regiam inde obtentam, Giselam Stephano convenisse in manus, ut quem favor Ottonis per eas nuptias emtus, ad consilia maturanda haud dubie impulerit. Certe Chartuitius (*a*) ejus connubii mentionem haud ante facit, quam de accepto Pontificio munere retulisset: tunc enim subjicit, consortem Regni ab Stephano adscitam Giselam, Chrismate unctam, & Corona regia insignitam. Illud certum videtur, Giselam ante annum 1003. jam fuisse in domo Stephani, quum constet ex Adelboldo (*b*) *Brunonem Giselæ* fratrem, sub eum annum in Hungariam profugum, ad sororem venisse. Verba Adelboldi hæc sunt: „ Bruno frater Regis (Henrici) quum primum ad Boleslaum Bohemum se recepisset, apud eum consolationem suam non inveniens, ad sororem suam, Ungaricam Reginam, confugit „ Isto connubio tantum Christianæ rei commodatum est, ut inde vulgo Scriptores occasionem sumserint, Stephani & Hungarorum conversionem adscribendi Giselæ & fratri ejus Henrico sancto, numeraturque inter causas canonizationis Henrici „ conversio Regis Stephani, & totius Hungariæ, Domino „ cooperante per eum facta „ uti scribit Eugenius III. in Bulla

 Cano-

a Chartuit. in Vita S. Stephani. „ Porro consortem Regni, præcipue sobolis „ propagandæ causa adscivit sibi Henrici Imperatoris filiam Giselam: qui Imperator ob morum comitatem & mansuetudinem Pius est appellatus. Ea autem Gisela „ Chrismate uncta, & corona regia insignita, qoalem se præbuerit erga Dei cultum „ ornandum, quam frequens & benigna ac liberalis erga Christo servientium congregationes fuerit, multarum Ecclesiarum cruces, vasa sacra & utensilia, miro opere effecta vel contexta, in hunc usque diem testantur „. Ubi *Henricus* per anticipationem *Imperator* vocatur, non quod tunc fuerit jam *Imperator*, quum eæ nuptiæ sunt celebratæ: (Nam anno 1014. a Bened. VIII. Papa coronatus est Imperator) sed, uti scribit Hermannus, futurus postea Imperator.

b Hansizius hoc loco utitur etiam testimonio Annalistæ Hildesheimensis. Verum hic Annalista non de Gisela Henrici & Brunonis sorore, Ungarica Regina, loquitur; sed de Gisla ejus matre. Sic enim habet ad ann. 1003. „ Henricus Bertholdi comitis filius, & Bruno frater Regis, & ambo Bolislavones, Polianicus videl. ac Boëmicus, a Rege infideliter deficiunt. *Et ad annum* 1004. Bruno frater Regis, obtentu domnæ Gislæ matris ejus, acquisivit gratiam „. Ditmarus tamen Adelboldo consentit quoad Brunonem ad Ungaros confugientem, tametsi Giselæ Reginæ nullam injicit mentionem. Sic enim scribit ineunte lib. 6. „ Ac tunc (Henricus Rex) „ Mersburg veniens fratrem suum (Brunonem) fugisse ad Ungariorum Regem veniæ „ gratia acquirendæ, Henricum autem incepti multum pœnituisse, a fidis intercessoribus ab eo missis comperit „. Et mox: „ Ubi Dominus Bruno frater ejus, „ cum Ungaricis intercessoribus, Regi præsentatur, & ab eo data sibi gratia misericorditer suscipitur.

Canonizationis ejusdem anno 1152., insertumque est Martyrologio Romano; retulitque Hermannus Contractus hanc ceu conditionem pactorum, *Giselam* in conjugium datam Stephano, quum se ad fidem Christi converteret. Sed hæc de instaurata potius & amplificata religione, quam suscepta, intelligi debere, satis ex dictis apparet. Dudum antea Geisa cum filio Stephano nomen Christo per Baptismum dederat. Sed hoc videlicet erat quoddam veluti diluculum & umbra Christianitatis [verbis utor Hansizii] quæ postmodum pacto cum Gisela connubio in plenum meridiem effulsit: erectæ & ornatæ Dei ædes; ditati Episcopatus & monasteria: quorum omnium testis est Chartuitius. Primus Metropoleos Strigoniensis Antistes Sebastianus, ex Monasterio S. Martini in eum gradum evectus: atque ab hoc demum cepit initium, Pannoniæ ab Ecclesia Lauriacensi discessio, Christiano Pataviensi Episcopo, ut apparet, imminutionem diœceseos suæ tam luculento rei Christianæ compendio bene redemtam putante. Sub Moravorum Regibus jam antea hoc ipsum factum observavimus, ut nempe Pannoniæ Archiepiscopus a Lauriacensi seu Pataviensi diversus esset. Quum igitur Moravia quidem nunc a Polonis, nunc a Bohemis occupata, tandem Bohemis tota cessisset, Pannonia autem suos peculiares Reges haberet, hoc fuit in causa, cur erecti a Stephano Rege Episcopatus, Strigoniensi Metropolitano, non Lauriacensi, aut Salisburgensi, accedente præsertim Ottonis III. & Henrici Sancti Imperatorum consensu, auctoritate Apostolica subjacerent.

XXII. Gerardus Canadiensis Episcopus Stephano ac Giselæ Hungariæ Regibus adjutrices manus in propaganda Christi fide adjunxit.

Porro in propaganda per Hungariam Catholica Religione Stephano & Giselæ sanctissimis Regibus adjutrices manus adjunxit S. Gerardus Episcopus Canadiensis. Hic (a) Venetis parentibus natus, adhuc puer monachismum amplexus, quum Hierosolymam proficisceretur, eo tempore in Hungariam pervenit, quo Sanctus Stephanus ibi regnabat; & rediens ex Hierosolymitana peregrinatione, a sancto Rege detentus, ex eremo, quo concesserat, revocatus, quum tunc sanctus Princeps impietati gentis profligandæ incumberet, ad prædicandum populo suo Evangelium destinatus fuit. Quare quum idem pius Rex Ecclesiam ad litus Morisii fluminis, juxta quod *Canadium* sedet,

a Uti in ejus vita legitur apud Sur. die 23. Septemb.

det, extruxisset, atque inde *Morissenam Sedem* appellasset, & nobiliter ditasset, Gerardus ad eum Episcopatum promotus, cum Rege ad totam Pannoniam ad fidem Christi adducendam collaboravit. Glaber lib. 3. cap. 2. ubi de conversione S. Stephani agit, addit: „ Tunc temporis cœperunt pene universi, „ qui de Italia & Galliis (*a*) ad Sepulcrum Domini Hierosolymis ire cupiebant, consuetum iter, quod erat per fretum „ maris, omittere, atque per hujus regionis [*Pannoniæ scilicet*] patriam transitum habere. Ille vero [*nempe S. Stephanus*] tutissimam omnibus constituit viam; excipiebat ut „ fratres quoscumque videbat, dabatque illis immensa munera. Cujus rei gratia provocata innumerabilis multitudo tam „ nobilium, quam vulgi populi, Hierosolymam abierunt. „ Quin etiam varia pietatis [*uti de ipso legitur*] domicilia, „ Romæ, Hierosolymis, Constantinopoli, sacræ peregrinationis causa, fundavit. Humillimis interim precibus Deum „ deprecans, ut universum Hungariæ Regnum, antequam e „ vita migraret, Catholicum videre mereretur „. Decessit Sanctissimus Rex anno Christi 1038., relinquens Regnum Petro filio sororis suæ. Nam Emericus ipsius Stephani filius paulo ante ad superos migraverat. Gisela autem, quæ & Ghisella vocatur, ejusdem uxor & Emerici mater, marito defuncto, & amisso nuper piissimo filio Emerico, sanctioris vitæ desiderio, ærumnis quoque a Petro Rege cumulatis adacta, Pataviam ad Parthenonem a fratre suo Henrico præclare dotatum, se contulit. Nescio quid Hermannus dicat, eam in Hungaria consenuisse: alii etiam occisam ob flagitia comminiscuntur: quum monumenta ejusdem cœnobii Pataviensis perennem habeant Giselæ memoriam, quam ferunt Antistitam inde creatam,

 mo-

a Addere poterat, & de Scotia, Hibernia & Anglia, aliisque Borealibus regionibus. Nam per eam occasionem S. Colomannus, genere Scotus, peregrinationem Hierosolymitanam suscipiens, in Bavariorum confinio atque Maravensium, ab incolis, quasi speculator esset, captus, & ad professionem culpæ, quam non meruit, diris castigationibus compulsus (ut Ditmarus refert) quum se nimis excusaret, pauperemque Christi se sic vagari affirmaret, innocens in arbore suspensus fuit. Sed Dominus malignis, quid in eo egerint, ostendit. Nam caro ejus a quodam postea paululum incisa, sanguinem fudit: ungues ac capilli crescebant; ipsa quoque arbor diu arida, floruit, & hunc Christi martyrem esse monstravit. Hæc Marchio Henricus ut comperit, corpus ejusdem Mezelecum honorifice sepelivit. Cetera legenda apud Hansizium Tom. I., pag. 238. qui pag. seq. Colomani Socium addit *Gulielmum Peregrinum*.

monasterium præclare illustrasse, & auxisse; isthic etiam sepultam a dextro latere. Hæc Hansizius de Gisela: quam Ranzanus crasso errore appellat *sororem Abæ* seu *Ovonis* illius, qui Petro expulso, Regnum Hungariæ invasit, sic scribens Indice IX. „ Id permoleste ferentes Hungari [*Petri nempe Regis flagitia*] tertio, ex quo regium diadema susceperat, anno, [*idest Christi* 1041.] vi facta, Regno ipsum pepulere: ipse autem in Germaniam ad Henricum (*a*) Imperatorem Romanorum confugit. Ecclesiarum vero Antistites, cæterique Regni primores, quibus hoc erat curæ, abdicato Petro, Regem sibi constituunt Albam, fratrem Cheilæ, quam supra ostendi, Beati Stephani uxorem fuisse „. *Ovo*, *Aban*, *Uban*, *Vvo*, *Obo*, *& Aba*, idem ipse Hungarorum tyrannus appellatur, qui, ejecto Petro, ab anno 1041. ad 1044. Regnum occupavit. At eum Giselæ fratrem fuisse, somnium est Ranzani. Hermannus de invasa ab illo tyrannide ad ann. 1041. „ Ipso anno Ungarii perfidi Ovonem quendam Regem sibi constituentes, Petrum Regem suum occidere moliuntur „ Idem Hermannus pergit enarrans, Ovone anno 1044. cæso, Petrum in Regnum an. 1045. ab Henrico III. Germaniæ Rege restitutum: „ Petrus Rex [inquiens] Henricum Regem in festivitate Pentecostes ad se invitatum, cum magno apparatu suscepit, & maximis muneribus donavit, eique Regnum Pannoniarum, Principibus Ungariorum fidelitatem illi & successoribus ejus juramento firmantibus, reddidit: quod tamen ab eo ipse, dum viveret, possidendum recepit „. Tum vero Henricus ex Hungaria Giselam Stephani quondam Regis Viduam in Pataviam reduxit. Aventinus lib. 5. ad ann. 1045. „ Cæsar ex Ungaria reversus, secum Gisalam Reginam, uxorem D. Stephani, abducit: Bathaviæ, ubi in templo sacratarum feminarum ejus Mausoleum ostenditur, ab Ugris venerabundis aditur, collocavit „. Hoc igitur est, quod Hermannus de Gisela scripsit, eam scilicet in Hungaria consenuisse: nimirum, antequam Bathaviam ab Henrico Rege abduceretur. Illa siquidem post Stephani mariti obitum, a Petro Rege,

a Is erat Henricus hujus nominis tertius, filius Conradi Imperatoris, qui patri defuncto anno 1039. in Regno Germaniæ successit, Imperator coronatus Romæ a Clemente II. Papa anno 1046.

Rege, & fortasse etiam ab Ovone, in Hungaria pessime habita fuerat. Idem Aventinus lib. cit. ad ann. 1038. quo Petrus Regnum iniit. „ Petrus Ugrorum Rex, cui peculiariter D. Stephanus moriens Gisalam Reginam commendarat, huic prædia, dotem vi aufert: ne cuiquam, se inconsulto, quicquam tribuat, eandem jurare cogit: insuper in urbem quandam relegat, ubi diligenti custodia observari jubet; omnem copiam adeundi, abeundi adimit. Proceres, Pontifices, quorum fidem per internuncios Gisala implorabat, quique calamitatem Reginæ miserabantur, & eam tutaturos D. Stephano jurarant, Regem acriter increpant. Nihilominus Petrus in proposito perstat „. Itaque pacato per Henricum Hungariæ Regno, necesse fuit, Reginam etiam Giselam, Henrici Sancti Imperatoris sororem, ab exilio revocatam, in patriam abducere. Id quod, ut modo dicebam, tunc temporis factum, quum Henricus III. in Pannoniam veniens, Regnum Petro, nomine beneficiario, firmavit, idest, anno Chr. 1045. Quamobrem humanum quid passus Hansizius, Giselam ex Hungaria in Noricum discessisse paulo post mariti obitum, hoc est ante annum 1039. perperam scribit, in hæc verba: „ Cæterum Giselæ ex Hungaria discessu, gens impacata ad suos revoluta mores, prædis, incendiis, fines Orientalium populatur. Audaciam præstabat mors Conradi Imp. qui anno 1039. 2. Non. Junii Regnum filio Henrico III. reliquerat: quod iste auspicatus est bello in Bohemos: sed his Petrus Hungarus auxilia submisit: nescius quid pararet fortuna: Nam anno 1041. idem Petrus ab Aba, seu Ovone quodam in Regem acclamato pulsus est „. Et reliqua apud Hungaros ab anno 1041. usque ad annum 1045. quo Petrus ab Henrico III. in Regnum restitutus fuit, gesta: quæ omnia discessum Giselæ ex Hungaria non sequuta sunt, sed antecessere.

CA-

CAPUT III.

Origines Ecclesiasticæ Bohemiæ & Poloniæ.

I.
Quo anno Ducatus Bohemiæ ab Arnulfo Germaniæ Rege fuit Svatopeleco Moravorũ Regi concessus, idest Chr. 890., eodem anno vel sequenti, Borivojus Bohemiæ Dux una cum Ludmilla & Bohemis, a S. Methodio Christianam fidem accepit.

HACTENUS res Hungaricas persequutus sum, Nunc ad Bohemicas & Polonicas accedo.

Tam ex Reginone, quam ex Annalista Metensi, & Continuatore Freheriano, atque Ottone Frisingensi, demonstratum est supra, Zventibaldo sive Svatopeleco Moravorum Regi anno 890. ab Arnulpho Germaniæ Rege concessum fuisse *Bohemiæ Ducatum*. Hinc discimus, quo anno Borivojus Dux ad Christi fidem ab eodem Svatopeleco & a Sancto Methodio adductus sit: nimirum, eodem anno 890. quo Arnulfus Ducatum Bohemiæ concessit Zventibaldo Moraviæ Regi, aut saltem sequenti. Nam Sanctus Methodius una cum eodem Rege Zventibaldo per eam occasionem Boriwojum, Ludmillam, & Bohemos Christiana fide imbuendos curavit. Quare Bohemicarum Rerum Scriptores hac in re mihi videntur a veritatis scopo aliquantulum aberrasse, dum vulgi famam sequi, quam Synchronis auctoribus fidem adjungere maluerunt. Ut enim sileam, quæ de duobus Svatoplucis seu Zventibaldis Moravis, deque Cyrillo ac Methodio perperam commentantur, Boriwojum primum e Bohemiæ Ducibus Christianam religionem non ita, ut modo dicebam, neque eodem anno suscepisse referunt, dum nullum tamen antiquum testem proferunt. Unum sub aspectum proponam quæ illi narrant.

II.
Dubravii narratio de Baptismo Borivoji Bohemiæ Ducis, marginalibus observationibus notatur.

Joannes Dubravius lib. 4. historiæ Bojemicæ: „ Borivorius
„ (inquit) diverterat ad Regem Moraviæ Svatoplucum, partim
„ officii, partim amicitiæ paternæ confirmandæ gratia, venitque
„ eo forte die & tempore ad Regem salutandum, quo ille a sa-
„ crosancta Dominicæ Cœnæ convivio in Aulam reversus,
„ mensæ accumbere suæ parabat. Reddita igitur salute Rex:
„ Ignoscas, inquit, Bojeme hospes, quod ad prandium hoc
„ in præsentiarum non invitere. Nec enim fas est, nec jura
„ Christiana sinunt, revertenti a mensa vivi Dei, eum convi-
„ vam habere, qui mensæ Deorum mortuorum accumbere,
„ deque illorum sacrificiis participare solet. Proinde, si tibi
nostra

„ nostra convivia arrident, fac ut simul tibi nostra etiam arrideat religio. Ac tunc demum noster eris, & valde gratus „ conviva. Pupugerunt ista animum Borivorii, sed magis „ adhuc eidem cogitationem de mutanda superstitione injecerunt, honores ab Arnulpho (a) Cæsare ipsi Svatopluco „ habiti, postequam religione Christiana (b) initiatus fuit. „ Nam tanta inde Arnolphus (c) benevolentia, tantoque „ favore Svatoplucum prosecutus est, ut in gratiam ejus venire in Moraviam ad diem non gravaretur, ad quem invitatus erat, ut filiolum suum (d) e sacro fonte levaret. Ubi „ hac præterea in illum usus est liberalitate, ut tributum illi „ attribueret, quod princeps Bojemiæ (e) Cæsari tunc pendebat. Quum itaque non solum honorificam Borivorius, „ sed etiam fructuosam videret esse religionem christianam, „ ad illam vehementer aspirare cœpit. Sed meliore mox spiritu afflatus fuit, quum divum Methudium, divi Cyrilli „ (f) collegam, ambos Moraviæ & primos Antistites, de „ fide & religione christiana disserentem audivit. Alios videlicet honores, & alia præmia cultoribus illam suis polliceri, „ neutiquam fluxa & caduca, sed plane stabilia atque æterna; „ si quis illa per Baptismum, qui fidem perficit, consummaverit. Adfuit Spiritus Sancti gratia, animumque Borivorii, „ luce fidei Christianæ sic illustravit, ut ibidem statim cum „ bene

---

a Zventibaldus obiit anno 894. Arnolphus autem anno 896. a Formoso Papa est coronatus Augustus Imperator. Nondum ergo Cæsar erat Arnolphus, quum hæc Zventibaldus ad Borivorium dicebat.

b Rastislaus Zventibaldi patruus a S. Methodio ad Christi fidem adductus est. At Zventibaldus Rastislai nepos videtur ab infantia Baptizatus. Certe is ab anno 870., patruo dejecto, Regnum Moraviæ a Ludovico Rege accepit: ab Arnulpho autem anno 890. Ducatum Bohemiæ insuper obtinuit, quum jam per annos 20. Rex Moravis præfuisset.

c Arnulfi in Svatoplucum benevolentia inde ortum habuit, quod idem Svatoplucus Arnulfo, antequam in Regni Germaniæ fastigio sublimaretur, familiaritatis gratia fuerit connexus. Vide Annal. Meten. ad ann. 890.

d Non Arnulfus filium Svatopluchi, sed Svatoplucus filium Arnulfi a sacro fonte levavit: deque suo nomine Svatoplucum, seu Zventibaldum appellavit. Vide Annal. Meten. ad annum 890. & Ottonem Frisingensem lib. 6. cap. xi.

e Arnulfus Ducatum Boëmiæ, non tributum quod princeps Boëmiæ pendebat, concessit Svatopluco, uti Annalistæ Franci narrant. Falsum est insuper, quod tributum Boëmia Cæsari penderet. Non Cæsari, sed Regi Germaniæ pendebat, cui subjecta erat, & quam Arnulphus Svatopluco ad tempus concessit.

f Methodius Cyrilli frater erat, non collega. Præterea, quo hæc anno gesta sunt (certe circa ann. 890.) jam Cyrillus in vivis esse desierat, uti supra est ostensum. Demum Cyrillus decessit in monachico instituto, Episcopus Moravorum non fuit.

„ bene multis suis clientibus aqua salutari a Methudio tin-
„ geretur; deinde uxor quoque ejus, cui Ludmillæ nomen,
„ in Bojemia ab eodem tincta fuit, & magnus præterea
„ Bojemorum utriusque sexus numerus ad Baptismum ad-
„ fluebat.

III. Quid de eodem Borivojo Bohemiæ Duce in Vitis SS. Cyrilli ac Methodii, & S. Ludmillæ apud Bollandistas: Ante hunc Borivojum, quinam Duces Bohemiæ præfuerint?

Hæc Dubravius. Blauburanæ (*a*) narrationis Auctor in Vita SS. Cyrilli ac Methodii, postquam B. Methodium a Svatopluco Moraviæ Rege pœnitentiam agente in Moraviam revocatum dixisset, pergit de Bohemis sic scribens num. 14. & ult. „ Accidit autem, ut Rex Svadopluk in quodam con-
„ vivio Ducem Boëmiæ, nomine (*b*) Worsiwoi, sub men-
„ sa sua in detestationem suæ perfidiæ locaret, incongruum
„ asserens debere cum Christicolis gentilem hominem ede-
„ re. Quem S. Præsul Methudius convertit ad fidem ca-
„ tholicam, prædicens ei ore prophetico, si baptizaretur,
„ quod ipse & sui successores potentiores omnibus Princi-
„ pibus & Regibus fierent. Cujus verbis Dux Worsiwoi con-
„ sentiens, se petiit cum triginta suis baptizari. Quo baptiza-
„ to, Sacerdotibus secum receptis, Bohemiam revertitur,
„ & uxorem suam S. Ludmillam cum multitudine gentis Bohe-
„ miæ curavit baptizari: qui in Christi fide viventes, post
„ multa tempora animas Christo reddiderunt, sancta exem-
„ pla post se relinquentes posteris usque in hodiernum diem.

Vita S. Ludmillæ (*c*) ex Codice Budicensis Cœnobii desumta & a Bollandianis edita, hoc ipsum quidem habet de Borsivojo Duce ejusque uxore Ludmilla, quod ex secunda SS. Cyrilli ac Methodii vita modo recitavi; sed initio de *Pythonissa* & *Primizo* quædam præmittuntur, Poëticis affinia fabulis, quæ videre est apud Æneam Silvium histor. Bohemicæ cap. 5. & 6. & apud Dubravium lib. 1. & 2. ubi de *Libussa Croci* secundi (ut ajunt) Bohemiæ Ducis filia, deque *Primislao* tertio (juxta Æneam Silvium) & quarto (secundum Dubravium) Bohemiæ Duce agunt. Illud tantum inter hos auctores, & scriptorem vitæ S. Ludmillæ interest, quod in hac vita, Boriwojus statim post

a Secunda vita S. Cyrilli ac Methodii a Bollandianis Patribus ad IX. Martii edita. Ex Cod. MSS. Blauburani cœnobii, quod situm est haud procul Ulma de quo vide eosdem Bollandianos in Comment. prævio ad IX. Martii §. III. num. 20.

b Al. Borivoi, & Borivorius.

c Apud Bollandianos Patres ad IX. Martii a pag. 24.

post junctam Primislao matrimonio Libussam Pythonissam dicitur ipse Bohemis Dux præfuisse his verbis: „ Pestilentiæ „ cladibus afflicti Bohemi, Pythonissam quandam adeunt, „ postulantes quid sibi facto opus esset: cujus responsione (inquit) gubernatorem agrorum suorum quemdam sagacissimum virum statuunt, cognominatum Primiz, juncta ei in „ matrimonium eadem Pythonissa. Sicque demum a clade, „ ac multiplici peste eruti, Ducem sibi vel Principem præposuerunt, vocitatum Boriwoi; servientes ipsi, uti cœperant, „ dæmoniorum simulacris, ac profanis sacrificiorum artibus „ debacchantes „. At Rerum Bohemicarum scriptores seriem Bohemiæ Ducum inter Primislaum & Boriwojum aliter texunt, interserentes nempe (*a*) *Nezamislum*, *Mnatham*, *Vogenum*, *Uneslaum & Uratislaum fratres*, *Crevomyslium*, *Neclan*, & *Hostivitium* cum *Mystibogio*. Quidquid tamen sit de Borivoji decessoribus, consentiunt in hoc omnes, quod is patre Hostivito natus sit, uxoremque habuerit Ludmillam: de qua hæc tradit Auctor vitæ apud Bollandianos. „ Princeps igitur iste Boriwoi, quum excellentissimæ & egregiæ juventutis flore nitesceret, quodam tempore, negotii sui populique sibi commissi causa, Ducem sibi vel Regem Zventepulk, qui ab incepta pertinacia mitigatus, viam veritatis constanter apprehenderat, adiit, tunc temporis Morawe unacum Methodio „ Pontifice commorantem: a quo videlicet Rege benigne suscipitur, ad convivium pariter cum reliquis adsciscitur. Verum „ sessionis ei locus inter Christicolas minime conceditur, sed „ ritu paganorum (*b*) ante mensam pavimento jubetur insidere. Tum Præsul Methudius injuriæ condolens, fertur „ di-

a Ita Dubravius lib. 2. & 3. At Æneas Silvius hos recenset post Primislaum tertium Ducem, & puellas Valascam & Sarcam, nimirum, 4. Nimislaus. 5. Mnata. 6. Voteius. 7. Viuslaus. 8. Grezamislaus qui & Neclam dictus, & patruus Uratislaus. 9. Nostirico. Sic enim Hostivitium vocat, Borsivoji decessorem. Cosmas denique Pragensis lib. 1. Primislao successisse scribit. 1. Nazamisl. 2. Mnata. 3. Voyn. 4. Unizlau. 5. Crezomizl. 6. Neclan. 7. Gostivit. Et subdit: Gostivit autem genuit Borivoy, qui primus Dux baptizatus est a Ven. Methodio Episc. in Moravia sub temporibus Arnolphi Imp. & Zvatoplik ejusdem Moraviæ Regis.

b Scriptores Bohemici ad unum, dum hoc Svatopluchi & Borivoji factum narrant, illud sic exponunt, perinde ac si *propter idolorum cultum* Boriwojus humi comedere jussus sit a Svatopluco Moraviæ Rege: „ Rex Svatopluk (inquiunt) in quo„ dam convivio Borzivojum Bohemiæ Ducem sub mensa, in detestationem suæ perfi„ diæ,

„ dixiſſe ad eum: væ, inquit, quod tu talis tantuſque non „ erubeſcis a principalibus ſedibus repelli, quum & ipſe in faſcibus Ducatum obtineas; ſed magis cupias ob neſandam culturam cum ſubulcis humotenus incubare. At ille, quid, inquit, ob hujuſmodi rem periculi patior? vel quid mihi boni conferet Chriſtianitatis ritus? ſi, inquit Præſul Methudius, „ abrenuuciaveris idolis, & habitantibus in eis dæmonibus, „ dominorum dominus efficieris, cunctique hoſtes tui ſubjicientur ditioni tuæ, & progenies tua augmentabitur, ſicut „ fluvius maximus, in quo diverſorum confluunt fluenta rivulorum. Et, ſi, inquit Boriwoi, res ſe ita habet, quæ mora „ eſt baptizandi? nulla, ait Pontifex: tantum paratus eſto ex „ integro corde credere in Deum Patrem omnipotentem, „ ejuſque Unigenitum D. N. Jeſum Chriſtum, & in Spiritum „ Paraclitum, illuminatorem omnium fidelium animarum; „ non tantum mundialis cauſa ſubſtantiæ, verum capeſſendæ „ ſalutis animæ tuæ, & acquirendæ perennitatis gloriæ, ſimul „ etiam percipiendæ ſocietatis Sanctorum, & ineffabilis lætitiæ eorum. His & hujuſmodi mellifluis exhortationibus accenſa mens juvenis, æſtuabat gratiam baptiſmi percipere. „ Et ut nulla mora fieret, cum his qui comitabantur eum, „ terratenus pedibus Pontificis advolutus, obnixius poſtulabat. Quid plura? mane facto, Ducem ipſum, & triginta „ qui cum eo venerant, catechizans, peractis jejuniorum ex „ more ſolemniis, ſacroſancto baptiſmatis fonte initiavit; ple-

„ ni-

„ diæ, locavit, incongruum aſſerens, debere cum Chriſticolis gentilem hominem „ edere „. Non hæc, ſed alia cauſa fuit, quam ii ſcriptores quum nollent narrare, Bohemiæ Ducatum ab Arnulpho quondam fuiſſe Moraviæ Regi conceſſum atque ſubjectum, videntur mihi diſſimulaſſe. In more quippe Slavorum poſitum erat, ut ſubditi cum Domino ad menſam non ſederent, ſed Domino ſedente, illi in terra manducarent. Accipe certum documentum ex epiſtola S. Nicolai Papæ ad Conſulta Bulgarorum. Quærunt Bulgari cap. 42. de conſuetudine edendi apud Regem: Pontifex autem ſic eis reſpondet. „ Aſſeritis, quod Rex veſter quum ad manducandum in ſedili, ſicut mos eſt, ad menſam ſederit, nemo ad conveſcendum etiam, neque uxor „ ejus, cum eo diſcumbat, vobis procul in ſellis reſidentibus, & in terra manducantibus, & idcirco quid vobis hinc præcipiamus, noſſe deſideratis. Unde nos, „ quia non contra fidem quod agitur eſt; licet bonos mores ſatis impugnet, non tam „ præcipientes, quam ſuadentes hortamur, ut ad Chriſtianæ religionis cultores „ Principes attendatis, & humilitatis eorum conſiderantes faſtigium, deponatis ex „ vobis omne ad nihil utile ſupercilium „. Reliqua, in commendationem quidem Chriſtianæ humilitatis, ſed quæ neque a Slavis, neque ab aliis Regibus uſurpata ſunt, ut ſcil. ad menſam ſuam ſubditos conſidentes admittant.

„ niterque eum de fide Christi instruens, multis locupletatum „ donis, ad propria redire concessit, tribuens ei venerabilis „ vitæ Sacerdotem, nomine (a) Caych. Qui reversi in sua, „ supradictum Sacerdotem statuunt in castello, cui nomen „ Gradicz, fundantes Ecclesiam in honore S. Clementis Papæ „ & Martyris, multa detrimenta Satanæ ingerentes, populum „ vero multum Christo Domino acquirentes. Quæ cernens „ perfidus ille Chelydrus, propriis armis sumptis, antiqua bel„ la reparat, populum cunctum Bojemorum in furorem Prin„ cipis accendit, eo quod paternos mores relinqueret, & no„ vam atque inauditam sanctitatis legem Christianorum arri„ peret. Surgunt igitur adversus eum uno animo eademque „ sententia, & suis eum a finibus proturbare conantur, seu „ etiam vitam ipsam auferre moliuntur. Quo agnito Princeps „ sese ab eis removit, rursumque Regem Zventepulk sive „ Pontificem Methudium repetivit: a quibus charissime, &, „ ut decebat, hnmanissime suscipitur, & aliquantulum apud „ eos degens, doctrinam Christi perfecte nanciscitur. At vero „ plebs præfata in nequitia sua permanens, quemdam Ducem „ (b) Zreimir, cujus nomen in Latinum vertitur sermonem, „ *Judica Pacem*, qui apud Teutones profugus exulabat, de „ sua gente missis Legatis, ad propria reducunt, sibique Prin„ cipem statuunt. Verum quia veritas minime fallitur, quæ „ ait in Evangelio: omnis plantatio, quam non plantavit Pa„ ter meus cælestis, eradicabitur; ipsa cooperante, dissipatum „ est consilium pravorum velociter. Nam isdem eorum ele„ ctus Dux, licet ex ipsis genitus esset, diuturna tamen exu„ latio proprii eum privaverat labii eloquio. Quapropter a suis „ electoribus rejicitur, primum seipsos accusantibus, videlicet

 „ quod

a *Paulum* vocat Dubravius lib.4. pag. 27. Borivorius (abdicato Regno, & Spitigneo filio inaugurato, additis ei rectoribus Detonio & Myrsone) „ se cum uxore „ Ludmilla ad arcem, cui Tetin vocabulum, contulit, Paulo Sacellano secum per„ tracto, quem, secundum Præsulem, ante alios Sacerdotes pietatis & religionis er„ go suspexit „. Et pag. 28. post mortem Borivoii mariti, Ludmilla ejus uxor, Venceslaum ex Uratislao filio nepotem „ adoptavit, aluitque deinceps pro suo, „ præceptorem ei adjungens Paulum sacrificulum suum, virum opinione sanctitatis „ celebrem.

b Dubravius lib. 4. pag. 25. *Stoymirum* vocat, eumque inter Bohemiæ Duces, XIII. recenset. Unus aliquis (inquit) Stoymirum nominat, quem Hostivitius princeps in exilium ad Bavaros egerat. Frater hic Sucoslai Bilinæ quondam tyranni fuit „ ac jam tredecimus ab exilio ejus circumvolutus erat annus.

„ quod talem ſibi elegiſſent, cujus neque vocem neque ſer-
„ monem poſſent haurire, & quorum clamores, aures ignaras
„ linguæ ſuæ, penetrare non valerent. Et quoniam Dei pro-
„ videntia diſponente ſupramemoratus Princeps Boriwoi plu-
„ rimos amicorum inibi ſecedens reliquerat; agitur eorum
„ conſilio, ut animus furentium plebium erga benignum re-
„ ctorem mitigaretur, atque adverſus perfidum invaſorem to-
„ to annifu inſtigaretur in necem. Verum quoniam pars quam-
„ maxima perfidorum tyranno favebant, ineunt conſilium,
„ quo civitatem Metropolim Pragam adeant, & ibi ſimul egre-
„ dientes in campum, quid ſibi gerendum foret, juxta bene-
„ placitum utriuſque partis diligenter exquirant. Perfidorum
„ ergo pars perperam agens, arma ſecum loricaſque occulte
„ in eundem campum detulit, ut ſi hi, qui ex parte Principis
„ Boriwoi erant, eis in omnibus aſſentire nollent, quilibet
„ eorum excelſa voce occultum in medium proclamaret ſi-
„ gnum, inquiens; variemus, variemus nos: ſicque loricas &
„ galeas, quas occulte tulerant, induti, contradictores ſuos
„ frameis necarent. Quod conſilium eorum peſſimum partem
„ Boriwoi minime latuit. Itaque & ipſi loricis ſub tunicis in-
„ duti, procedunt in campum pro definiendo ſtatu Principis
„ ſui. Quumque parti Zreimir non placuiſſet conſultus partis
„ Boriwoi, unus eorum vocem in altum elevans, proclamat:
„ eja noſtri, variemus nos. Qua voce cognita, pars Boriwoi,
„ quæ loricata erat ſub tunicis: Bene, inquit, bene dixiſti,
„ ecce nunc diverſis coloribus variatus apparebis. Sicque fer-
„ ro obtruncato illo, armatos ejus ſocios fugam inire coëge-
„ runt, & falſum Principem eorum patria expulerunt. Mora-
„ we dehinc properantes, priſtinum Principem Boriwoi illinc
„ reducunt, & loco proprio reſtituunt. Quoniam vero iſdem
„ Princeps Morawe degens, omnipotenti Deo votum vove-
„ rat, quod, ſi eum Dominus ad propria cum honore reduce-
„ ret, Baſilicam in honore Beatæ Dei Genitricis & perpetuæ
„ Virginis Mariæ ædificaret, reverſus ſine mora votum ſuum
„ implere ſtuduit in civitate Pragenſi. Hic, inquam, Princeps
„ primus fundator ſanctorum locorum, congregator Clerico-
„ rum, & tantillæ, quæ tunc fuit, religionis extitit conſtitutor.
„ Habuit etiam uxorem, nomine Liutmilam, filiam Zlauboris
„ Co-

„ Comitis in provincia Slavorum, quæ Speu antiquitus nun„ cupabatur, nunc a modernis propter civitatem noviter ini„ bi constructam, Milnick vocitatur. Hæc nimirum Liutmi„ la, sicut prius in errore gentilitatis immolando simulacris „ fervens extiterat, ita postmodum imitando virtutes mariti „ sui, ad religionem Christianitatis conversa, facta est fer„ ventissima famula Christi. Suscepit igitur ex ea sæpeme„ moratus Princeps (a) tres filios, totidemque filias, ut ei „ Methodius Pontifex prophetico ore prædixerat, & quoti„ dianis incrementis cum omni gente sua regnoque coagmen„ tabatur.

IV. De Borivojo Bohemiæ Duce, ejusque uxore Ludmilla, & filiis Spitigneo ac Uratislao; necnon Drahomira Uratislai conjuge, eorumque filiis Venceslao, & Boleslao. Ex Dubravio.

Fusius hæc persequitur Dubravius lib. 4. a pag. 25. enarrans, quomodo Borivorius ob Dogmatis Christi professionem exosus, populari licentia coactus sit, abdicato Ducatu in Moraviam se recipere, dum interim Ludmilla ejus uxor unacum parvis liberis apud Slaviborium Melnicensem Comitem in custodia lateret: mox exauctorato post decimum mensem quem factiosi intruserant Stoymiro, Borivorius dignitati suæ restitutus, secum in Boëmiam Præsulem Methodium ex Moravia abduxerit, ut ab impietate quos posset ad pietatem converteret: quorum Ludmilla Borivoii uxor, prima fuit, dein liberi utriusque, mox etiam Slaviborius cum tota familia: exstructisque in arce Vicegradensi S. Clementis, & in colle Zyderaso Sanctorum Petri & Pauli Templis, quum Sacerdotes a Methodio Præsule consecratos constituisset, scholasque in quibus Latinæ literæ ediscerentur, instituisset, videns, populum non tacito murmure solum, sed etiam aperto clamore significare, se mutationem religionis, sed nec Principem illius auctorem diutius laturos, Spi-

a Scriptores Bohemici, Æneas Silvius, & Cosmas Pragensis, de filiabus quidem Borivvoji silent; filios autem habuisse eum duos tantum scribunt. Cosmas pag. 11. „ Borivvoy autem genuit duos filios, Zpitigneum, & Wratislaum ex ea, quæ fuit „ filia Zlauboris Comitis de castello Pson, nomine Ludmilla „. Æneas Silvius c. 14. „ Borsivojus autem, conjuxque Ludmilla, Christianam veritatem amplexi, fidem „ catholicam inter Bohemos magnopere ampliarunt. Ludmilla filia fuit Comitis „ Slamborii castelli Bizeniæ, quod postea Melinca dictum est. Ex qua tulit Borsivo„ jus duos filios, Spitigneum & Uradislaum „. At vero Dubravius lib. 4. p. 26. tertium addit Boleslaum, de quo sic: „ nascitur interim Borivorio ex Ludmilla fi„ liolus, nomine Boleslaus, Methudioque Præsuli tingendus ungendusque offertur. Et pag. 27. „ Intervenit iis luctus, Borivojo & Ludmillæ, humano more lugentibus „ filioli Boleslai occubitum.

Spitigneo filio natu maximo Regnum (*a*) abdicarit, ad arcem Tetinensem unacum Ludmilla uxore & Paulo Sacellano sese recipiens. Mortuo autem Spitigneo, quum revocaretur ad Principatum Borivorius, quoniam alter ejus filius Uratislaus impar oneri ferendo propter ætatem adhuc teneriorem esse videbatur, obtinuerit idem Borivorius, ut ipse Uratislaus succederet, egeritque cum Methodio præsule & Dobrosino affinitate sibi conjuncto, ne a latere filii Uratislai discederent, sed semper illum submonerent, quid sequi in vita adhuc lubrica, quid fugere oporteat. Borivorius vero, data filio Uratislao in matrimonium (*b*) Drahomira, ad otium & rerum divinarum contemplationem in arcem suam reversus, constructo ibidem a se Archangelo Michaëli & altero a Ludmilla sanctæ Catharinæ templo, semel tantum deinceps filium invisens, ut nepotem suum Venceslaum, quem Drahomira enixa fuerat, conspiceret, utque eandem Drahomiram, siqua ratione posset, ad ethnicam superstitionem deponendam induceret; quum illa moras doli plenas necteret, eumque spe inani lactaret, is ægritudine, velut somno, pressus, in Domino obdormierit, & in æde a se recens condita atque a Methodio præsule consecrata, conditus fuerit. Uratislaus denique, patre mortuo, & Præsule qui Romam abierat destitutus, Ludmillæ matris consilio rem Christianam magno studio amplificaverit; susceptisque ex uxore Drahomira Venceslao & Boleslao filiis, quorum primum Ludmilla avia, alterum mater Drahomira educandum acceperat, extructisque duobus templis, altero quidem in monte qui Pragæ minori imminet sub nomine S. Georgii, & altero in Boleslavia sub nomine SS. Cyrilli & Methodii, qui Romæ jam obierant, moriens & ipse, in memorata S. Georgii æde sepeliri se jusserit: Venceslao vero post patrem regnante, eo quod Ludmilla avia apud ipsum majore gratia, quam mater Drahomira polleret, hæc communicato cum impio Boleslao consilio, tam filium Ven-

a Æneas Silvius cap. 14. & 15. & Cosmas Pragensis lib. 1. pag. 11. mortuo Borivojo, Spitigneum successisse, & hoc sine liberis defuncto, Uratislaum subectum scribunt. Quo (Borivojo) feliciter universæ carnis viam ingresso (inquit Cosmas) successit paternum in principatum Spitigneus: post cujus obitum obtinuit Wratislaus Ducatum.

b Æneas Silvius cap. 14. *Drahomicia*. Cosmas, *Dragomira de durissima gente Luticensi, ex provincia nomine Stodor*.

Venceslaum, quam aviam Ludmillam e medio sustulerit. Et de cæde quidem Ludmillæ hæc Dubravius lib. 5. pag. 31. ,, Interim Drahomira dirumpi præ invidia, secumque nefaria ,, adversus Socrum meditari, quod illa majore gratia apud ,, Venceslaum, quam ipsa mater polleret, religionemque ,, Christianam nimis prolixe proveheret. Nec longius nefarie ,, meditata perficere distulit, quam invenit cædis perficiendæ ,, audaces Sicarios. Instante exitii die, quem Ludmilla futu- ,, rum divinitus præviderat, vocat ad se clientulos omnes, ,, mercedemque cuique suam dissolvit: & præterea quidquid ,, in penu, in cella, in horreis, in loculis redundaret, id sua ,, manu in sinus usüsque pauperum transfudit. Posthæc remo- ,, tis arbitris, ac solo adhibito Paulo Sacerdote, ante aram pro- ,, volvitur, factaque exomologesi, de manu ejusdem Sacerdo- ,, tis, sacrosanctum vitæ accipit Viaticum, mox inde fini suo ,, propitium Deum exorat; quum ecce tibi eadem hora sub- ,, missi a nuru (*a*) Thomas & Gumo, non tam genere, ,, quam scelere nobiles, in sacrarium irrumpunt, ac velo, quo ,, sancta vidua caput velatum habuit, elisis faucibus prostra- ,, tam suffocant ,,. Cædes autem S. Venceslai ab eodem Dubravio pagin. 34. descripta, notior est, quam ut hic referri debeat.

V. Rerum Bohemicarum scriptores, Dubravius, Pontanus, Æneas Silvius, Cosmas Pragensis, circa Borivojum & Svatoplucum, asystatu nonnulla referunt.

Jam vero in describendis Ducum Bohemiæ gestis, a Borivoji temporibus, qui primus Christo nomen dedit, usque ad sancti Venceslai martyrium, laudati Rerum Bohemicarum scriptores, Io: Dubravius ejusque epitomator Georgius Bartholdus Pontanus, præter quam quod in iis quæ ad oram notavi sibi invicem non consentiunt, de tempore rerum gestarum nihil certi nobis subministrant, qund statuere possimus, nec quando eæ contigerint, enarrant. Cosmas Pragensis hæc omnia intra annum Christi 894. & 928. includit: nam quum anno Incarn. 894. Boriwojum a Methodio Episcopo in Moravia temporibus Arnolphi Imperatoris (*b*) & Zvatopliki ejusdem Moraviæ Regis baptizatum scripsisset, eaque consequenter narrasset quæ supra de Zpitigneo, & Uratislao, deque Ludmilla, Drahomira, Boleslao

a Æneas Silvius cap. 15. ,, Tymam & Simonem nefarios homines, Drahomicia ,, submittens, foetum in castello Thetim strangulari jussit.

b Rectius dixisset, *Germaniæ Regis*.

leslao & Venceslao ſupra tetigimus, ſtatim ſubjungit: „ Inter „ hos autem annos quos infra ſubnotavimus, facta ſunt hæc „ quæ ſcripta prælibavimus: non tamen ſcire potuimus, qui„ bus annis ſint geſta ſive temporibus: Anno Dom. Incar. 895. „ & ſequentibus, uſque ad annum Dom. Incarn. 927. „ Mox nullo mediante addit: „ Anno Dom. Incarn. 929. quarta Ka„ lend. Octobris ſanctus Wenceslaus Dux Boëmorum, frater„ na fraude, martyriſatus, in urbem intrat perpetuam, cæli „ ſcilicet aulam „. Adeoque Baptiſmum Borivoii Coſmas ad annum confert 894. & martyrium S. Wenceslai ad annum 929. Æneas autem Silvius (a) baptiſmum Borivoji ad ann. 895. refert, non adnotato martyrii S. Venceslai tempore: ſic enim ſcribit cap. XII. „ Noſtirico (Hoſtivito) Borſivojus filius ſuc„ ceſſit, ultimus Paganorum Ducum: qui tamen & ipſe impe„ rante Arnulfo Cæſare a B. Methodio Moravorum Archiepiſco„ po cum Ludmilla conjuge ad baptiſmi gratiam perductus eſt „ 895. anno poſt Chriſti Salvatoris noſtri ortum.

Sed ad Borivojum quod attinet, errat certe tum Coſmas, qui anno 894. tum Æneas Silvius, qui anno 895. eum baptizatum ſcribit: nam Zvatoplucus, qui unacum Methodio Præſule, Borivojum baptizandum curavit, anno 894. deceſſit: neque fieri poteſt, ut eodem anno 894. Borivojus baptizatus ſit, Ducatu a ſuis ejectus, & poſt decimum menſem reſtitutus. Antiquiores ſunt, ac proinde fide digniores Annales Metenſes, in quibus dicitur, Zventipulcus Boëmiæ Ducatum anno 890. ab Arnulfo accepiſſe, & anno 894. deceſſiſſe; quum ſcilicet vel eodem anno 890. vel ſequenti Borivorium ſibi ſubjectum Boëmiæ Ducem cum Ludmilla & aliis ſacro fonte abluendos curaſſet.

Errat inſuper idem Coſmas, unacum Ænea Silvio, dum Zvatoplucum Moraviæ Regem, ſub quo Borivojus baptiſmum ſuſcepit, narrat, eodem anno in montem ſeſe recepiſſe, ut Arnulfi furorem declinaret. Verba Coſmæ accipe. „ Eodem „ anno Zvatopluk Rex Moraviæ (ſicut vulgo dicitur) in me„ dio exercitu ſeorſum delituit, & nuſquam comparuit. Sed „ re-

a Pagius ad ann. 894. num. 18. *Eundem annum* 894. converſionis Borivvoji *ſignant Æneas Silvius & Jo: Dubravius*. At hic nullum, ille vero annum ſignat 895. Vide utrumque in hiſtor. Bohemica.

„ revera dum in ſeipſum reverſus, quum recognoviſſet, quod „ contra dominum ſuum Imperatorem & compatrem Arnul- „ ſum injuſte & quaſi immemor beneficii arma moviſſet, qui „ ſibi non ſolum Boëmiam, verum etiam alias regiones hinc „ uſque ad fluvium Odram, & inde verſus Ungariam uſque „ ad flumen Gron ſubjugarat; pœnitentia ductus, mediæ no- „ ctis per opaca nemine ſciente aſcendit equum, & tranſiens „ ſua caſtra, fugit ad locum in latere montis Zober ſitum, ubi „ olim tres eremitæ inter magnam & inacceſſibilem hominibus „ ſilvam, ejus ope & auxilio, ædificaverant Eccleſiam. Quo „ ubi pervenit, ipſius ſilvæ abdito in loco equum interficit, „ & gladium ſuum humi condidit: & ut luceſcente die ad ere- „ mitas acceſſit, quis ſit, illis ignorantibus, eſt tonſuratus, & „ eremitico habitu indutus, & quandiu vixit, omnibus inco- „ gnitus manſit; niſi quum jam mori cognoviſſet, Monachis „ ſemetipſum, quis ſit, innotuit, & ſtatim obiit. Cujus re- „ gnum filii ejus parvo tempore, ſed minus feliciter tenue- „ runt, partim Ungaris illud diripientibus, partim Teutoni- „ cis Orientalibus, partim Polonienſibus ſolo tenus hoſtiliter „ depopulantibus. *Et Æneas Silvius cap.* XIII. Svatocopius „ regum penultimus, quum aliquandiu feliciter regnaſſet, „ tandem Arnulpho Imperatori tributum pendere recuſans, „ commiſſo prælio, quum ſuos cadere animadvertiſſet, clam „ ſeſe pugnæ ſubtraxit, atque ut erat, mutata veſte incognitus, „ ſalutem ſolus fuga quæſivit. Quumque ad montem veniſ- „ ſet, cui Sambri nomen eſt, abjectis armis, equo dimiſſo, pe- „ dibus iter fecit, & tamquam viator inops, vaſtiſſimam in- „ greſſus eremum, tamdiu pomis arborum atque herbarum ra- „ dicibus vitam ſuſtentavit, donec tres eremi cultores obvios „ habuit: quibus ſeſe adjungens, uſque ad extremum vitæ „ perſeveravit incognitus, patienter ac ſedato animo incom- „ moda quæque ferens. Ubi vero obitus affuit, accerſitis ere- „ mitis: nondum, inquit, quis fuerim, noviſtis? Rex ego „ Moravorum, prælio victus ad vos confugi &c. ſepelite me „ hic, poſtquam anima corpus reliquerit, Moraviamque deinde „ petentes, filio meo, ſi adhuc vivit, hæc nunciate. Atque „ his dictis vita exceſſit. Arnulfus interea victoria potitus, re- „ gnum Moraviæ, Svatocopii filio, quem de ſacro fonte leva-

„ verat, possidendum reliquit. Is ab eremitis edoctus de for- „ tuna patris, quem cecidisse in prælio existimaverat, corpus „ ejus ex eremo defossum, Volegradum retulit, atque in se- „ pulcris majorum condidit „. Hæc illi de Svatopluchi exitu. At Dubravius, mortuo Svatopluco patre, ista ad filium cognominem refert, sic scribens lib. 4. pag. 24. „ Incesserat „ post longam & mutuam benevolentiam, quæ inter Svatoplu- „ cum Regem & Arnolphum Cæsarem, usque ad arma simul- „ tas contentioque, accusante fidem Regis Cæsare, quasi ma- „ gis ad Constantinopolitanum, quam ad Romanorum respi- „ ceret Imperatorem: Rege contra se defendente atque dicen- „ te, convenire officio suo, ut majestatem quoque Græci Cæ- „ saris debito honore conservet, a quo majores olim sui Re- „ gni decus, ipse deinde fidem Christianam acceperit, habe- „ atque in hunc diem bonam Regni sui partem ad Daciam per- „ tinentem, cum finibus Imperii illius tamquam vicine con- „ junctam. Sed hæc contentio, extincto Svatopluco, simul „ extincta est citra pulverem & sanguinem. Atqui major de- „ inde, filio Svatopluco regnante, simultas recruduit, postea- „ quam ille capto ad insidiandum tempore, quo Arnolphus „ Nortmannis subdomandis implicitus erat, Noricum magna „ vi externorum quoque equitum populabundus ingressus est, „ magnaque cum præda & spoliis, magno Cæsaris dedecore, „ domum ultus rediit. Accessit ad audaciæ illius cumulum, „ insolentissimus in Præsulem sacrificantem insultus. Metho- „ dius Præsul erat, divis postea adnumeratus, ad quem Rex „ miserat, ne prius sacra obiret, quam ille a venatu reverte- „ retur. Expectat Præsul plus satis temporis, dein meridie jam „ instante, ac magna plebis multitudine [quia moræ longioris „ tædebat] dilabente, neglecto Regis imperio ad aram se re- „ cipit, sacraque more solemni facere incipit. Ecce tibi Rex, „ turba venatorum canumque grege stipatus, subitus in Tem- „ plum insilit, ad aramque cum ingenti strepitu, boatuque & „ latratu se applicat, ac ægre manus a violando Præsule absti- „ net. Cæterum omnia quæ in ara deposita erant, sacra profa- „ naque disturbat & disjicit. Hunc tantum Dei verius, quam „ sui contemptum ipse Præsul Deo vindicandum reliquit, ac „ inde protinus in Bojemiam migravit. Nec longe aberat de- „ tra-

„ tractæ religionis suæ vindex Deus, sicut nec Cæsar contem-„ ptæ suæ dignitatis: sed uterque per tempus suum a contem-„ ptore eam pœnam exegit, qua subdomantur superbi & im-„ pii. Nam Cæsar Regnum illius per edictum publicavit, de-„ ditque illud diripiendum vicinis gentibus, Ungaris, Polonis, „ Austriacis; reliqua pars, quæ nunc extat, ultro se fidei po-„ testatique Bojemorum permisit. At misericordiæ plenus „ Deus, qui non vult mortem peccatoris, sed magis ut con-„ vertatur & vivat, de Rege multarum gentium, humilem „ inopemque sibi fecit eremi cultorem, ad montem, cui Sem-„ bor vocabulum, quem tres dumtaxat eremitæ, vitam ari-„ dam duramque viventes incolebant, iis Rex quartus addi-„ tus, nemini contubernalium de tolerantia patientiaque „ concessit. Nec nisi ante extremum diem, quis esset, se illis „ prodidit, a quibus etiam Nitriæ in Pannonia conditus fuisse „ dicitur, & donec appareret conditorium, hoc elogium in-„ sculptum habuisse fertur; Regem Moraviæ Svatoplucum in „ medio Regni sui sepultum jacere. Tam late olim, tamque „ longe prospectabat Moravia, quam veteres Marcomanniam „ vocabant, quia fines Germaniæ, qua Danubio in Pannoniam „ pergitur, terminabat. Quippe Germanis Mark, limes dici-„ tur, atque inde Marcomanni limitum finiumque accolæ ap-„ pellati „. Fabulis affinia hæc sunt. Duo certe Svatopluchi post Rastislaum primum Moravorum principem a S. Methodio baptizatum exstitere: primus scilicet, Rastislai nepos, qui ab anno 870. ad 894. regnavit: alter hujus filius, qui unacum Moymiro fratre, post patrem anno 894. defunctum, Regno potitus est. Priori Svatopluco tribuenda est quæ narratur in S. Methodium admissa injuria, qui Methodius postea cum eodem Rege pœnitentiam agente reconciliatus, Romam sub Jo: VIII. Papa perrexit, eaque egit, quæ sunt supra narrata. Posterior Svatoplucus is fuit, sub quo, propter ortam ipsum inter & fratrem Moymirum contentionem, Ungari Moraviam devastarunt, quemadmodum ex Annalistis Francorum narratum est.

VI. Borivoji filii, Spitigneus, Uratislaus, & Boleslaus. Hic infans mori-

Pagius ad annum 938. num. 6. de anno martyrii S. Venceslai loquens: „ Licet hoc martyrium (inquit) Sigebertus in „ Chronico ad hunc annum [938.] differat, videtur tamen

tur. Uratislaus ex Drahomira filios suscipit Venceslaum, & Boleslaum. S. Venceslai martyrium quo anno contigerit. Boleslaus ab Henrico Rege primum, deinde ab Ottone subjugatur. Sigeberti, & Dubravii allucinationes notantur: necnon in Vita S. Venceslai quædam perperam dicta emendantur.

„ citius contigisse; quum Vvitichindus lib. 2. asserat, in hujus criminis ultionem Ottonem Germaniæ Regem bellum indixisse Boleslao, qui ambitione percipiendi Principatus, illius sceleris causa fuerat. Deinde narrata Ottonis coronatione, statim de illo verba facit, & postea de Hungarorum in Germaniam irruptione, & Arnulphi Bojoariorum Ducis morte; quæ duo anno superiore accidisse constat. Atqui Sigebertus de rebus Bohemicis parum edoctum se ostendit: Nam ad annum 921. primum Bohemorum Ducem ad Christi fidem adductum memorat *Ziptinæum*, sic scribens: Ziptinæus Dux Boëmiæ, ad Christi fidem conversus, juste & religiose in Boëmia principatur: & post eum Vvatizlaus filius ejus, justitia & sanctitate præclarus, cui frater suus Bolizlaus nimis adversabatur „. Multiplex hic allucinatio: Nam primo quidem omittitur Borivojus, primus Boëmiæ Dux Christianus, & Ziptinei, seu Spitignei pater. Deinde Vvatizlaus [rectius Vradislaus] dicitur Spitignei filius, quum frater fuerit; quumque Spitigneus „ moriens sine filiis (uti scribunt Æneas „ Silvius & Jo: Dubravius) fratri Uratislao principatum reli„ querit „. Demum Uratislaus, præter Spitigneum, habuit quidem fratrem *Boleslaum*, quemadmodum Dubravius tradit pag. 26. Sed qui in ætate puerili defunctus nullum Uratislao negotium facessivit. Dubravius pag. 27. post Spitignei obitum: „ revocabatur (inquit) ad principatum Bo„ rivorius, quoniam alter ejus filius Uratislaus impar oneri „ ferendo propter ætatem adhuc teneriorem esse videbatur. „ Sed obtinuit Borivorius, ut idem Uratislaus succederet, „ quem ipse suis præceptis institutisque formandum recepit. „ Atque ut præterea in absentia patris haberet, quorum au„ ctoritate in officio religionis contineretur, egit cum Me„ thudio Præsule, ut quoties a divinis negotiis vacare li„ ceret, juvenis modestiam religionemque & fidem corro„ boraret. Dein Drobosino affinitate sibi connexo injunxit, „ ne a latere filii discederet, sed præsens semper illum sub„ moneret, quid sequi in vita adhuc lubrica, quidve fugere „ oporteat. Intervenit iis luctus, Bovorio & Ludmillæ, lu„ mano more lugentibus filioli Boleslai occubitum: auxit do„ lorem orbitatis metus, quum solus ex liberis Uratislaus su„ peres-

„ pereſſet. De danda igitur ei uxore deliberant „. Reliqua. Non igitur Boleslaus fratri Uratislao adverſatus eſt, qui puerulus deceſſit, ſtatim atque Uratislaus, fratre Spitigneo mortuo, principatum capeſſivit. Sed neque Uratislai principatus anno 921. inchoatus eſt: Nam Methodius, quo præceptore aliquandiu ille uſus fuit, ad eum certe annum non pervenit; quin imo ante annum 900. eum deceſſiſſe oportet, quum Joannes, qui Methodio Archiepiſcopo ſuperſtite, Epiſcopus certe non fuerat, poſt Methodii obitum, anno 900. Archiepiſcopatum ſit adeptus, quemadmodum alibi oſtenſum eſt. Itaque Sigebertus, ſicuti Borivojo patre, primo Bohemorum Chriſtiano Duce, omiſſo, Spitigneum commemoravit: ita poſt Spitigneum, prætermiſſo ejus fratre Uratislao, proculdubio tranſivit ad Uratislai filios Venceslaum & Bolislaum: ita ut quem ipſe Vvatizlaum vocat, *Venceslaus* ſit, cui *frater ſuus Bolizlaus nimis adverſabatur*. Hoc enim quod aſſerit de Vvatizlao & fratre Bolizlao, verum eſſe nequit, niſi de fratribus Venceslao juſtitia & ſanctitate præclaro, & Boleslao impio fratricida. Congruit utriuſque ætas, quam Sigebertus ad annum 921. refert: Confirmatque Coſmas Pragenſis, qui martyrium S. Venceslai anno Dom: Incarn. 929. contigiſſe teſtatur. Quod autem Vviticbindus lib. 2. aſſerit, *in ultionem necis S. Venceslai, Ottonem Germaniæ Regem bellum indixiſſe Boleslao*: hoc intelligendum eſt de Ottone non poſt mortem Henrici patris, quæ anno 936. contigit, ſed unacum eodem Henrico regnante: aut, ſi mavis, pro *Ottone*, cujus nomen tam apud Vvitichindum, quam apud Dubravium obrepſit, *Henricum* patrem eſſe ſubſtituendum. Id ut affirmem, auctorem habeo ipſum Sigebertum, qui ad annum 930. nimirum paulo poſt patratam S. Vvenceslai necem, ſic ſcribit: „ Wenzeslaus princeps Boëmiæ a Rege Henrico in Praga urbe obſeſſus, ſe & urbem Regi dedit, & impoſitam Boëmiæ multam, tributi pecuniam, ſolvit „. Nuſquam legitur in Vita S. Venceslai, eum ab Henrico Aucupe Germaniæ Rege rebellaſſe, aut ab eodem obſeſſum, tributi pecuniam ſolvere coactum fuiſſe: quin potius perhibetur *Venceslaus*, propter eximias ejus virtutes, ſummo in honore apud *Germaniæ Regem* (qui in ejus Actis & apud Dubravium *Imperator*, & *Otto* perperam dicitur:) ſem-

ſemper fuiſſe: „ Angelos habuit (*a*) ſui corporis cuſtodes: „ quum enim ad ſingulare certamen adverſus Radislaum Ducem Curimenſem eo fine accederet, ut ſuorum ſaluti proſpiceret, viſi ſunt Angeli arma miniſtraſſe, & dixiſſe adverſario: ne ferias; perterritus hoſtis, venerabundus procidens veniam exoravit. Quum in Germaniam profectus eſſet, Imperator (*b*) conſpectis duobus Angelis, aurea cruce ad ſe accedentem ornantibus, e ſolio proſiliens, brachiis excepit, eique ſancti Viti brachium donavit „. Regnabat tunc in Germania *Henricus* Auceps unacum filio *Ottone*, quorum tamen neuter *Imperiali corona* donatus adhuc fuerat: Non *Henricus*, qui anno 936. in vivis eſſe deſiit, Regalibus Germaniæ infulis contentus: non *Otto*, qui anno dumtaxat 962. a Jo: XII. Papa *Imperii* inſignibus ornatus fuit. Itaque Æneas Silvius, quum ait cap. 15. „ Similem Angelorum comitatum vidiſſe ajunt Imperatorem, quum Venceslaus adoleſcens in ejus curia obverſaretur „: pro *Rege*, perperam *Imperatorem* poſuit: pejuſque adhuc Dubravius, ejus Regis, a quo Venceslaus honorifice exceptus eſt, nomen in *Ottonem Cæſarem*, & *Imperatorem* convertit. Omnium optime Coſmas Pragenſis, cæſum anno 929. Sanctum Venceslaum aſſerens demonſtrat, eundem ſanctum Ducem a Rege Germaniæ Henrico e ſolio proſiliente, brachiis fuiſſe exceptum. Sed ad Sigebertum redeo. Is igitur dum narrat, Henricum Regem anno 930. in Praga urbe (*c*) obſediſſe Venzeslaum Boëmiæ principem, eique ſeſe atque urbem dedenti tributum imperaſſe; haud dubie pro *Boleslao*, oſcitanter *Venceslaum* obtrudit; nam poſt patratam S. Venceslai necem, Henricus Germaniæ Rex bellum Boleslao indixit, nec pacem ei conceſſit, niſi his legibus, quas Dubravius lib. 5. pag. 35. refert, tametſi perperam id factum Ottoni Cæſari tribuit: „ Prima erat, ut commiſſa piacula omnibus modis ex- „ pia-

a Acta S. Venceslai Bohemiæ Ducis & Mart. ad 28. Sept.

b Nullus tunc temporis Imperator; neque Henricus pater, neque Otto filius. Nam Henricus quidem Auceps, Imperialem coronam nunquam accepit. Otto autem filius, non eſt coronatus Imperator ante annum 962.

c In urbe Praga obſeſſus Boleslaus ab Henrico Rege, juxta Hermann. Contract. & Vvitikindum. Quia nempe Boleslaus cæſo fratre, Bohemiæ principatum adeptus, e Boleslavia, ubi antea ſedebat, Pragam Bohemiæ metropolim petierat. Proinde hac etiam in re fallitur Dubravius, dum lib. 5. pag. 35. in Boleslavia muris ab ipſo cincta obſeſſum fratricidam Ducem ſcribit.

„ piaret. Altera, ut exules Christianos revocaret ab exilio. „ Tertia, ut tributum nuper remissum, denuo exsolvendum „ reciperet. Ultima, ut eadem conditione atque cæteri Germaniæ Principes, in nomen Cæsaris juraret „. Hermannus Contractus ex editione Canisii ad annum 930. scribit; *Heinricus Rex Bohemiam petit*. Vvitichindus lib. 1. Annal. refert „ Henricum Germaniæ Regem Pragam adiisse cum omni „ exercitu, Bohemorum urbem Regemque ejus in deditio- „ nem accepisse, & Bohemia tributaria facta, in Saxoniam „ reversum esse „. Huc certe respexit Dubravius, dum tempora & personas confundens, ad Ottonem Cæsarem ea refert quæ sub patre Henrico gesta fuerant. Quum autem Boleslaus ab Henrico (ut modo dicebam) anno 930. subjugatus, post mortem ejusdem Henrici, ab Ottonis obedientia defecerit; hinc factum puto, ut Sigebertus, dum primam Boleslai defectionem describit, martyrium S. Venceslai ad eundem annum uno tenore sibi narrandum proposuerit; Sic enim ad ann. 938. habet: „ Principes Boëmiæ Venzeslaus, vir sanctus, a fratre „ suo Boizlao occiditur, ambitione percipiendi principatus se- „ ducto: in cujus ultionem Rex Otto bellum Biozlano (a) „ indixit: & longa inter eos concertatio per 14. annos protra- „ cta „. Nimirum ab anno 936. usque ad 950. Nam ad annum 950. hæc apud eundem Sigebertum leguntur: „ Rex Ot- „ to in Boëmia contra Boizlaum proficiscitur; Boizlaus vero „ Regi reconciliatur, eique tandem feliciter subjicitur „. Reginonis Continuator: „ eodem anno (950.) Bohemorum prin- „ ceps Bolizlaus Regi rebellat, quem Rex validissima manu „ adibat, suæque per omnia ditioni subdebat „. Et Cosmas Pragensis: „ Anno Dom. Incarn. 950. Dux Boëmorum Boleslaus „ Regi rebellavit, quem Rex valida manu adiit, suæque per „ omnia ditioni subjugavit „. Ergo quum idem Sigebertus initium rebellionis Bolislai ad annum 938. confert, sibi ipse repugnat, qui eam rebellionem per annos 14. durasse affirmans, finem illius cum anno 950. componit. Nimirum multa apud illum leguntur loco non suo descripta: in quibus, ut alia omittam, mors est Henrici Germaniæ Regis, quam Sigebertus ad annum 937. differt, quum Continuator Reginonis, Marianus Sco-

a Leg. *Boizlano*.

Scotus, Hermannus Contractus, Otto Frisingensis, Ditmarus & Cosmas Pragensis eam anno *936.* VI. Nonas Julii accidisse tradant. Quid? quod neque rebellionem Boleslai per annos 14. durasse, ullus alius scriptor, præter Sigebertum, testatur; qui etiam ad annum 940. de Boleslao & Ottone hæc habet: „ Rex Otto Boizlaum bello superat: at Boizlaus pro vi-
„ ctoria (*a*) securus circumvenientes principem militiæ regis
„ cum multis trucidat: Rex vero Boëmiam devastat. *& ad*
„ *ann. 973.* Vvenceslaus princeps Boëmiæ a fratre suo Boiz-
„ lao, propter præripiendum principatum interfectus, urbem
„ Pragam, ubi requiescit, multis miraculis illustrat „. Quæ omnia simul comparata manifestum faciunt, nullum rerum gestarum ordinem hac in re fuisse a Sigeberto servatum. Nam semel ab Henrico ad annum 930. pœnas de Boleslao sumtas fuisse, tam Vvitikindus, & Hermannus Contractus, quam Scriptores Bohemici narrant: tum scilicet quum illum fratricidam obsidione cinctum, Henricus & sese, & urbem Pragam dedidisse compulit. Semel etiam eundem Boleslaum ab Ottone Henrici filio anno 950. defecisse, & ab eodem suæ ditioni subjugatum esse, Continuator Reginonis & Cosmas Pragensis scribunt; quibus & Sigebertus ipse adstipulatur. Corpus denique S. Venceslai quum innumeris miraculis coruscaret, de Boleslavia Pragam in urbem anno *932.* jussu Boleslai fratricidæ translatum, & in Ecclesia S. Viti, quam (*b*) Michaël Ratisbonensis Præsul dedicaverat, repositum, testatur Cosmas Pragensis: „ Anno Dom. Incarn. *932.* (inquiens) intra Nonas Mar-
„ tii translatum est corpus S. Vvenceslai martyris de Boleslau
„ oppido in urbem Pragam, invidi fratris odio: Siquidem
„ frater ejus Boleslaus de die in diem pejus faciens & pejus,
„ nulla compunctus sui facinoris pœnitentia, mente intulit tu-
„ mida, quod per martyris sui Vvenceslai merita Deus decla-
„ raret innumera ad ejus tumulum miracula, clam sibi fidis
„ clientibus mandat, quo eum in urbem Pragam transferentes,

a Leg. *Securum circumveniens principem &c.*

b In Catalogo Episcoporum Ratisbonensium apud Hundium in Metropoli Salisburgensi pag. 192. ab anno 926. ad 937. non *Michael* Episcopus recensetur, sed *Isingrinus*, *Conradus*, & *Guntharius*. Michaël autem Gunthario successisse dicitur anno 938. *Othone magno imperante*. Aut igitur loco *Michaelis* reponendum nomen *Isingrini*: aut loco anni 932., annus 938. sive 939.

„ tes, noctu in Ecclesia Sancti Viti humi condant: quatenus
„ si quæ Deus mira suis ostenderet ad gloriam Sanctis, non
„ ejus fratris, sed S. Viti martyris adscriberentur meritis.
Id quod etiam a Dubravio refertur lib. 5. pag. 35. in hæc verba: quæ ideo exscribenda duxi, quia ex epocha hujus translationis, quam Cosmas ad Nonas Martii anni 932. figit, intelligitur etiam annus martyrii ejusdem S. Venceslai. „ Obsidio-
„ ne soluta (inquit Dubravius: idest, postquam Rex Otto seu potius Henricus pater ea Boleslao imperavit, quæ supra
„ recitavi) Boleslaus suis præcipit, ut e conspectu (a) suo
„ sepulcrum & corpus Venceslai removeant, idque noctu,
„ per multas tenebras Pragam transferant, occulteque sine
„ arbitris condant in æde divi Viti ab eodem Venceslao ædifi-
„ cata. Graviter nimirum ferebat, signa & prodigia identi-
„ dem ad corpus sanctum nunc in cæcos, nunc in claudos,
„ nunc in surdos edi: putabatque fore, ut illo ad divi Viti
„ sepulto, Vito etiam potius, quàm Venceslao miracula edita
„ attribuerentur. Sed vide, ut se innocentia & sanctitas, ut deni-
„ que ipsa veritas contra astum & improbam calliditatem per-
„ facile defendant. Plaustro corpus impositum fuit; jussusque
„ auriga quantum posset accelerare, ut ante lucem e Boleslа-
„ via Pragam perveniret. At aurigam magis equi, quam ipse
„ equos, regebant: itaque quum primo ad amnem, cui Rochet-
„ nikze vocabulum, aquis tunc multis redundantem, deinde
„ ad Vvultaviam adhuc redundantiorem ventum esset, non
„ ponte, ut ille volebat, sed plena alueo, utrumque amnem
„ equi transeunt, pedibus tantum non siccis: mox ultra Vulta-
„ viam ad carcerem arci Pragensi subjectum immobiliter sub-
„ sistunt, nec inde ulla vi se amoveri patiuntur, nisi die cla-
„ rissimo, quum jam multorum aliorum spectatorum oculis
„ res esset testatissima, corpus divi Venceslai vectores vehe-
„ re: id quod obstinate prius illi negabant, quam vincti ad
„ unum omnes e carcere illo dimissi fuissent. Corpus præter-
„ quam quod a corruptione post triennium incolume reper-
„ tum est, insuper etiam ab omnibus vulneribus erat percura-
„ tum; una tantum auricula capiti defuerat; eam Premyslava

a Boleslaus nempe in Boleslavia degebat, quam & firmissimo muro cinxit: ibidemque fratrem Venceslaum occiderat. Vide Dubravium.

„ Venceslai ſoror ad limen templi, in quo occiſus frater erat, „ inventam, arcula clauſam habuit. Ceterum re, ut geſta „ fuit, cognita, ne quid de corpore ſancto deſideraretur, „ eandem ſtatim Pragam miſit, ſtatimque illa capiti ſuo adhæ- „ ſit. Ab iſto dein tempore Boleslaus deſiit cum nomine fra- „ terno luctari. Imo rogatus a Sacerdotibus, quos de exilio „ revocaverat, ut Templum Pragæ, iu quo divus Venceslaus „ requieſcebat, conſecrari pateretur, adeo ſe facilem ad exo- „ randum illis præbuit, ut de fiſco ſuo pecunias in viaticum ad- „ diderit: quo lautius Emeranus (a) Præſul e Ratiſpona „ Pragam deduceretur; & præterea filium Strachyquatem, „ poſtquam paulo adolevit, imbuendum bonis artibus & reli- „ gioſis diſciplinis, Ratiſponam ad eundem Præſulem miſit, „ relicto domi juniore filio Boleslao, quem ut hæredem prin- „ cipatus alebat. Ipſe denique totam vitam paulatim cultio- „ ribus moribus humanioribuſque mutare aggreſſus eſt, ac ſic „ jam Chriſtianiſmo affectus eſſe videri voluit, ut filiam „ ſuam, nomine Dombravam, deſpondere Principi Poloniæ „ Meſchoni alia conditione noluerit, niſi ut ante ſponſalia, „ ejurata veteri ſuperſtitione, ritu Chriſtiano ille tingeretur. Triennium, quo ab illius nece elapſo, Translatio S. Venceslai peracta dicitur, apprime reſpondet anno 932. a Coſma ſignato, idemque triennium palam facit, Sanctum Venceslaum an. 929. cæſum fuiſſe.

VII. Boles'ai Bohemiæ Ducis filia Dambrovca in matrimonium Miecislao Poloniæ Duci tradita, virum & Polonos anno Chr. 965. ad fidem chriſtianam amplexandam inducit.

Quæ autem Dubravio *Dombrava* Boleslai filia dicitur, Mieſconi Poloniæ Principi in matrimonium tradita, eam Polonicarum Rer. Scriptores Matthias de Michovia lib. 2. cap. 1. Alexander Guagninus pag. 346. Martinus Cromerus lib. 3. cap. 2. aliique appellant *Dambrovucam* ſeu *Ddmbrowcam*: idque factum narrant anno Chr. 965. quo anno tam Poloniæ Princeps, quam magnates, & infinita populi multitudo, rejecto Ethniciſmo, Chriſtianam fidem amplectentes, Baptiſmum ſuſceperint. „ Hujus ergo Boleslai principis Bohemorum, germani S. Ven- „ ceslai, natam, (inquit Miechovius) Myesko monarcha Po- „ lonorum in uxorem popoſcit. Nec abnuit præfatus Boleslaus „ dan-

a Coſmæ *Michael*, dicitur Dubravio, *Emeranus*. Utrumque falſum. Ab anno 891. uſque ad ann. 934. nullus *Michael*, nullus *Emeranus*, inter Epiſcopos Ratisbonenſes. Sed *Tuto*, *Iſingrinus*, *Conradus*, *Guntharius*. Vide Hundium pag. 192.

„ dandam, dummodo ritu gentili abrogato, undis ſacri Baptiſmatis ablutus Myesko innovaretur. Conſenſu autem, & „ concluſione utrinque facta, adducta eſt in Gneſnam Virgo „ Dambrowka in regiam Myeskonis cum ampla dote. Anno „ ergo Chriſti 965., uno & eodem die, Myesko Princeps Polonorum cum majoribus ſui Regni, in præſentia Dambrowkæ, & Bohemorum, ſacrum Baptiſma, propitiatione „ divina, Gneznæ ſuſcepit, pro Myeska, nomen Myeczslai „ accipiens, & aliud ſacramentum matrimonii cum Virgine „ Dambrowka ex Bohemia advecta contraxit: convivia, munificentiam, & ſpectacula pluribus diebus elargiendo, & „ cunctis regnicolis baptizari præcipiendo. Et quia multi reſtabant ſacro fonte baptizandi, ideo per edictum ſtricte demandavit, ut omnes in civitatibus & villagiis, nobiles atque „ ignobiles, ſeptima die Martii adveniente, idolis confractis, „ & in lacubus aut aquis ſubmerſis, ſimul & lapidibus ab utriuſque ſexus hominibus obrutis, ſub confiſcatione bonorum & „ exterminatione, baptizarentur. Qua die ſuperveniente, ut „ erat conſtitutum, cuncta juſſa exſolventes, renaſcebantur „ in Chriſto & baptizabantur. Servaturque ille mos uſque in „ hodiernam diem in majori Polonia. Nam pueri in *Dominica* „ *Lætare*, facto idolo ſeu imagine alicubi in ligno longo portant, alibi in vehiculo ducunt, & in aquam projicientes demergunt, ſinguli domum propere repedantes.

VIII. Archiepiſcopatus, & Epiſcopatus, an ſub Miecislao in Polonia inſtituti? & quinam?

Pergunt Miechovius & Cromerus enarrantes, Archiepiſcopatus duos, & ſeptem Epiſcopatus, tunc temporis in Polonia, Boleslai & Dambrowkæ opera inſtitutos: Archiepiſcopatus nempe, *Gneſnenſem & Cracovienſem*: Epiſcopatus (*a*) vero, *Poſnanienſem*: *Smorogovienſem*, qui poſtea, *Bicinenſis* ac demum *Wratislavienſis* dictus eſt: *Cruſvicienſem*, qui *Vvladislaviam* translatus eſt: *Plocenſem*: *Culmenſem*: *Lubuſſenſem*: & *Camenenſem*: „ Quamquam Anonymus quidam „ vetuſtus rerum Polonicarum annotator verius quam ſcriptor „ (*ſubjungit Cromerus*) Cracoviæ quoque initio non Archiepiſcopum, ſed Epiſcopum vult eſſe conſtitutum: deinde

X 2 „ vero

a Miechovius pro *Smorogovien.* habet *Smogorzovien.* qui translatus primum fuit in Rayczynam oppidum diſtrictus Bregenſis, deinde in Uratislaviam. Et pro Lubuſſenſi, *Lubucenſem*.

„ vero Aaronem (*a*) Abbatem Tinecensem a Benedicto Papa IX. primum Archiepiscopum Cracoviensem renunciatum esse; eam vero prærogativam successorem ejus proximum Lampertum Zulam neglexisse. De Culmensi quoque Episcopa, Dlugosso non assentior: longe posterius enim eam conditam esse, ac de Plocensi quasi deductam, certa exstant monumenta literarum, cum alibi, tum in Archivo regio Cracoviensi, quemadmodum suo loco indicabimus. Nisi forte initio quidem a Miezislao conditam, posterius vero a Prussis subacta ea regione deletam, ac deinde a Conrado Masoviorum Duce denuo resuscitatam potius, quam conditam fuisse, existimare volumus. Ut ut est, tunc quidem primum Episcopæ, & Basilicæ in Polonia conditæ, & solenni ceremonia dedicatæ sunt. His autem rebus perficiendis Ægidius Cardinalis Episcopus Tusculanus, Joannis XIII. Pontificis maximi, qui per illud ipsum tempus Leoni octavo successerat, Legatus præfuit, qui primos Archiepiscopos & Episcopos Italici, nec scio, an quosdam Gallici, & Germanici generis, fecit, quum nostri rudes adhuc essent & novitii „. Miechovius nomina quoque primorum eorum Antistitum tradit. „ Primus (inquit) Archiepiscopus Gneznensis ordinatus est Vvillibalmus: Cracoviensis primus Archiepiscopus (*b*) Prohorius. Posnaniensis Episcopus primus Jordanus. Uratislaviensis primus Gothfridus. Crusvicienfis seu Vvladislaviensis Episcopus primus Lucidus. Plocensis primus Angelotus. Culmensis primus Octavianus. Camienensis primus Julinus. Lubucensis primus Jacinctus.

IX.

Non aute annum 1000. Gnesnam Archiepiscopali honore auctam fuisse, ex fide dignis scriptoribus probatur

Ita reliqui scriptores Poloni, qui a Mieczislao institutos in Polonia Archiepiscopatus duos & Episcopatus septem, unanimi consensu tradunt. Verum nullum hujusce institutionis antiquum documentum proferunt: quinimo Episcopos quinque in

a Sub Casimiro primo, ex Diacono & Monacho Polonorum Rege, Aaron Gallus ex Abbate Tinecensi, post Rachelinam, sextum Cracoviensem, Archiepiscopus creatus est. Cromerus lib. 4. cap. 2. pag. 453.

b Cromerus in Miezislao pag. 436. ait *Lampertum Cracovien. Archiepiscop. sive Episcopum*, ad Benedict. IX. Papam a Miezislao missum, ut *regium diadema* ibi mitteret. Idem pag. 437. in Boleslao dicto Chrobry, Miezislai filio „ mortuo (inquit) „ illis diebus Roberto, primo Gnesnensi Archiepiscopo „ *Adalbertus* Pragensis Episcopus, qui relicta Bohemia in Poloniam venerat „ *Raxinum* seu *Gaudentium* fratrem Archiepiscopum ordinavit.

in Polonia ante annum Chr. 1000. extitisse; Archiepiscopatum autem nullum, nisi eodem anno millesimo fuisse ibi institutum, ostendit Pagius ad ann. 965. num. XI. Et ad ann. 999. num. 5. & seq. & ad ann. 1000. num. 2. nam Ditmarus lib. 4. & ex eo Chronographus Magdeburgensis ad annum Christi millesimum dum scribunt, Ottonem III. Imperatorem, devotionis causa, in Poloniam profectum, corpus S. Adalberti Episcopi Pragensis & Martyris visitasse, hæc habent: „ Bolizlaus Dux Poloniæ „ ad Diedesi pagum venienti Imperatori, parato in loco, qui „ Ilna dicitur, suo hospitio multum hilaris occurrit. Qualiter „ autem ab eo honoraretur, & per sua usque ad Gnesin (*idest, Gnesnam*) deduceretur, dictu incredibile est. Videns autem „ a longe civitatem desideratam, nudis pedibus suppliciter „ advenit, & ab Episcopo civitatis Ungero venerabiliter su- „ sceptus, Ecclesiam introducitur, & ad Christi gratiam sibi „ impetrandam, Martyris intercessio profusis lacrymis invita- „ tur. Nec mora, fecit ibi Archiepiscopatum, ut spero legi- „ time, sine consensu tamen præfati Præsulis, & sui Metropo- „ litani, (*nempe Moguntini*) cujus diœcesi omnis hæc regio „ subjecta est, committens eundem prædicti Martyris fratri „ (*a*) Kadimo (*Ratzino*) eique subjiciens Reinbernum San- „ ctæ Cholbergiensis Ecclesiæ Episcopum, Popponem Cra- „ cuensem (*idest, Cracoviensem*) Joannem Wiotislanensem „ (*Wladislaviensem*) Ungero Posnaniensi excepto „. Anno itaque 965. Episcopatus in Polonia instituti, & Moguntino Archiepiscopo subjecti; anno vero 1000. iidem Episcopatus, Posnaniensi excepto, subditi fuere novæ Sedi Metropolitanæ, nempe *Gnesnensi*, in gratiam Gaudentii, sancti Adalberti fratris, ab Ottone III. erectæ. Chronographus Hildensheimensis ad annum 1000. de Ottone tertio sic ait: „ Imp. Otto, cau- „ sa orationis, ad S. Adalbertum Episcopum & Martyrem „ Quadragesimæ tempore Sclaviam (*idest Poloniam*) intra- „ vit. Ibique coadunata Synodo, (*b*) Episcopia VII. dispo- „ suit,

a Rectius dixisset, *Radzino*, quo nomine Poloni & Bohemi, qui eadem lingua utuntur, *Gaudentium* significant.

b Pagius ad ann. 999. num. 6. „ Chronographus. verbo, *disposuit*, intelligit „ tantum, in meliorem ordinem reduxit. Septem enim Episcopatus illos jam ab an- „ no 965. institutos, ex dictis ibidem liquet: & tam Ditmarus, quam Chronogra- „ phus

„ fuit, & Gaudentium fratrem B. Adalberti in principali urbe
„ Sclavorum (*a*) Praga [leg. *Polonorum Gnefna*] ordinari
„ fecit Archiepifcopum, licentia Romani Pontificis (*Silve-*
„ *ftri II.*) caufa petitionis Bolyslavonis Bohemiorum Ducis
„ (leg. *Polonorum Ducis*) ob amorem potius & honorem fui
„ venerandi fratris digni Pontificis & Martyris. Inde reve-
„ niens, Palmarum folemnitatem Parthenopoli (*Magdeburgi*)
„ feftive peregit. Pafchalia vero tempora votive Quidilingan-
„ burg celebravit: Pentecoftes autem celebritatem digna de-
„ votione Aquifgrani feriavit. Quo tunc admirationis caufa,
„ magni Imperatoris Caroli offa, contra divinæ religionis Ec-
„ clefiaftica, effodere præcepit „. Inventus eft (fubjungit
Ademarus in Chronico de Caroli magni Corpore) „ Eo lo-
„ co, quem per vifum cognoverat Imperator, fedens in aurea
„ cathedra, intra arcuatam fpeluncam infra Bafilicam B. Ma-
„ riæ, coronatus corona ex auro & gemmis, tenens fceptrum
„ & enfem ex auro puriffimo, & ipfius corpus incorruptum
„ inventum eft, quod levatum populis demonftratum eft. *Et*
„ *infra*. Solium ejus aureum Imperator Otto direxit Botifcla-
„ vo (*ideft*, *Bolislao Poloniæ Duci*) pro Reliquiis S. Adalber-
„ ti Martyris. Rex autem Botifclavus, accepto dono, mifit
„ Imperatori brachium de corpore ejufdem fancti; & Impe-
„ rator

„ phus Magdeburgenfis clare innuunt, quando aliquorum nomina defignant „. Ex Magdeburgenfi tamen, & Ditmaro colligitur, ante Ottonis III. in Poloniam adventum, quioque tantum Epifcoparus ibi fuiffe; nullum autem Archiepifcopatum: „Gnefnenfem fcil., Pofnanienfem, Cracovienfem, Cholbergienfem, & Uratislavienfem. Tres igitur ab eodem Ottone in Synodo ordinati videntur, ita ut onus effet „ Archiepifcoparus, & Epifcnpatus feptem. Qood vero ab Ottone anno 1000. peractum eft, id a Polonis feriptoribus ad ann. 965. referri exiftimo.

a Praga. Verum loco *Pragæ*, legendum *Gnefna*. Quifpiam enim fciolus feiens, Pragenfes non minus quam Goefnenfes fe corpos S. Adalberti habere gloriari, locum illum depravavit, quemadmodum & quifpiam alius ejufdem farinæ, Chronicon Hildensheimenfe ad ann. Chr. 1000. ubi illa Ottonis III. profectio etiam narratur, corrupit. Neque enim Lambertus Schafnaburgenfis, qui fecolo fequenti e vivis exceffit, aut Chronographus Hildensheimenfis, qui ante annum 1200. opus fuum abfolvit, fimiles nugas fcribere potuere; quum certum fit, Pragam anno tantum 1344. Archiepifcopali fede cohoneftatam fuiffe. Præterquam quod Polonos inter & Bohemos convenit, S. Adalberti corpus ufque ad ann. 1000. Gnefnæ quieviffe; & fola inter eos lis eft, an eo anno factum illud corpus Pragam translatum fit, quod contendunt Bohemi, & Poloni negant. Pagius ann. 999. num. 5. Demum nomina Epifcoporum Pofnanienfis, Cracovienfis, Uratislavienfis, & Cholbergieofis, vel fola indieant, tom Ottonis profectionem in Poloniam fuiffe, non in Bohemiam; tum de Gnefnenfi, non de Pragenfi Metropoli fermonem fieri.

„ rator gaudens illud excepit, & in honore S. Adalberti Martyris Basilicam Aquisgrani construxit mirificam, & Ancillarum Dei congregationem ibi disposuit; aliud quoque Monasterium Romæ construxit in honore ipsius martyris „. Scriptores tamen Poloni volunt, *Gnesnam* anno 965. Metropolim declaratam fuisse, & Adalbertum eidem Ecclesiæ ante annum 1000. præsedisse. Scribit enim Joannes Longinus in Hist. Polonica „ Anno Domini 996. Robertum Archiepiscopum „ Gnesnensem obiisse, eique Adalbertum Pragensem Episcopum successisse „. Verum de *Archiepiscopatu Gnesnensi*, sancti Adalberti antiquiora Acta silent, nec nisi illum sub Ottone III. anno 1000. institutum, fide digni Scriptores testantur. Quin etiam Emus Baronius vehementer se dubitare ait, an ea quæ ab Ottone III. circa Gnesnensem Metropolim peracta narrantur, a Romano Pontifice (*a*) probata fuerint; quum Gregorius VII. anno 1075. ad *Boleslaum Polonorum Ducem* scribens, dicat, Episcopos terræ ejus non habere *certum Metropolitanæ Sedis locum, & huc atque illuc pro sua ordinatione vagari*; ideoque apparere usque ad Gregorii VII. tempora nondum institutam fuisse Sedem Archiepiscopalem in Polonia.

X. Cur a Romano Pontifice Jo: XIII. concessi Episcopatus Miecislao Poloniæ Duci anno 965. & denegati Boleslao Bohemiæ Duci.

Quidquid sit de Poloniæ Archiepiscopatu, certum est, Episcopos in Polonia eodem fere tempore, quo & in Bohemia fuisse institutos: nimirum sub Boleslao Bohemiæ, & Miescislao sive Miescone Poloniæ Ducibus. Et de Polonis quidem Episcopis, dixi satis. Ad Bohemos vero ut accedam, Dubravius narrat, quo tempore S. Venceslaus (*b*) corpus S. Ludmillæ aviæ ex arce Thetin in arcem Pragensem transferri curavit „ tunc „ primum creandi in Bohemia Episcopi Pragensis mentionem „ ortam fuisse: Siquidem (inquit) nullus ad eam usque diem „ Pon-

a Ad hanc tamen Baronii dubitationem respondit Pagius ann. 999. num. 8. „ Verum ex Gregor. VII. verbis illud tantum sequitur, quo tempore ipse literas illas „ dedit, sedem Metropolitanam vacasse propter gravissima quæ præcesserant bella, aut „ alias rationes nobis ignotas; non vero aute illum Christi annum nullum in Poloniæ „ Regno Metropolitam institutum. Sedem enim Gnesnensem in profectione Polonica Ottonis III. Metropoliticam effectam, & S. Gaodentium Archipræsulem reounciatum, non video cum fuodamento oegari posse.

b Georgius Bartholdus Pontanus lib. 3. Bohemiæ Piæ pag. 35. de Episcopis & Archiepiscopis „ Anno (inquit) Jesu Christi Salvatoris 923. S. Wenceslaus martyr, & „ patriæ Dux, post martyrium amitæ (leg. *aviæ*) suæ S. Ludmillæ, primum hic Divo Vito martyri Templum ædificavit. Quod S. Wolfgangus Episcopus Ratisponensis „ con-

„ Pontifex in Bojemia creatus erat, sed a principio Moraviæ „ Antistes, postea ex Bavaria Ratisponensis, officio Pontificali apud Bojemos fungebatur. Idem Ratisponensis in Moravia quoque aliquandiu faciebat, quandiu videlicet vacua sedes ibidem suo Præsule fuerat, nempe annis quinque & triginta. Quamquam igitur Venceslaus Ratisponam pro Pontifice (Divus Wolfgangus tunc Pontifex ibi erat) qui Templum Divo Vito destinatum in Arce Pragensi dedicaret, suos quosdam miserit, non ideo tamen curam remisit quærendi viam, qua facillime ad inducendum Pragam Præsulem, ut instituerat, pervenire posset. Sed has ejus pias curas, sicut plerasque alias ad religionem pertinentes, mater nimis impia interturbare non destitit „. Venceslao Martyrium passo, Boleslaus quoque ejus frater, postquam filiam Dombravam Missislao Poloniæ Duci in matrimonium tradidisset, de Episcopo in Bohemiam adducendo cogitasse perhibetur: Hungaris enim & Moravis devictis „ orta tunc primum „ (inquit idem Dubravius circa finem libri quinti) post victoriam illam satis lautam, a Bojemis Christianis, Episcopi mentio, Boleslao coram memorantibus, tum indecorum sibi, tum indignum videri, ut Moravi, Bavarique & Misnii, ac cæteri finitimi suum domi haberent Episcopum, cujus præsentia atque auctoritate Religionis cultus & retineretur, & amplificaretur; solam Bojemiam in tanto jam fastigio collocatam, Præsule velut altero dignitatis oculo carere, ac foras quasi luscam ad alienos Pontifices prospectare, quoties Pontificalia munera in Boëmia essent obeunda. Quo audito, Boleslaus interrogat, quonam id pacto fieri queat, ut Pontifex in Bojemia constituatur? edoctusque viam a Christianis, Legatos ad Romanum Pontificem mittit oratum, ut ædem Divi Viti in arce Pragensi sitam, Præsulis honore sublimem facere dignaretur. Sed ille tunc rerum status Romæ erat,

„ eaque

„ consecravit „. Eo igitur anno S. Ludmilla martyrium subiit: & triennio post, ejus corpus ex arce Thetin in urbem Pragam translatum: idest, anno 926. At vero, quod de S. Vvolfgango Ratisbonensi Episcopo dicitur, eum scil. fuisse S. Venceslao æqualem, & ab ipso Templum S. Viti dedicatum, id omnino falsum est. Nam S. Vvolfgangus non ante annum 968. Episcopus designatus, Ratisbonensem Ecclesiam rexit usque ad annum 994. Vide Hundium pag. 193. Itaque pro Vvolfgango reponendus *Isingrinus*, qui Ratisbonæ sedit ab anno 926. ad ann. 937.

„ eaque ambitione atque æmulatione Pontifices inter ſe agita-
„ bant, ut alii alios Sede deturbarent, Urbeque fugarent;
„ alii captos aut in vincula aut in Cœnobium conjicerent;
„ alii nec mortuis ſepultiſque parcerent. Quippe Stephanus
„ in Formoſum mortuum tanta rabie deſævit, ut cadaver ejus
„ ſepulcro eruerit, erutumque in Tiberim projecerit. Hoc
„ vero omnibus quaſi ſolemne erat, ut poſterior prioris acta
„ reſcinderet. Quæ partim videntes, partim audientes Lega-
„ ti, inanes reverti, quam dubia incertaque de inſtitutione
„ Præſulis futuri ad Principem referre maluerunt „. Atqui ratio temporum convincere videtur, tam Miecislaum Poloniæ, quam Bolislaum Bohemiæ Duces uno eodemque anno *965.* miſſis ad Romanum Pontificem Legatis oraſſe, ut ſuis in regionibus deſignatos ab unoquoque Duce Epiſcopatus erigendi facultatem impertiret: quando nempe ab alio, quam a Romano Pontifice Sedes Epiſcopales erigi non poſſe, res eſſet tum Polonis, tum Bohemis explorata. Cur autem Polonis quidem ea poteſtas (uti ſupra eſt narratum) a Joanne XIII. (qui, Leone octavo defuncto & Benedicto V. in Germaniam abducto, Sedem Apoſtolicam adminiſtrabat,) ſit conceſſa; Bohemis autem denegata; non illa cauſa fuit, quam Dubravius comminiſcitur; neque enim is Romæ tunc temporis ſtatus erat, quem ille deſcribit, ſed omnia pacata, uti ex rebus geſtis Summorum Pontificum conſtat. Ratio igitur potiſſima ex utriuſque Ducis moribus petenda: nimirum, Boleslai, ut pote fratricidæ, indigna poſtulatio judicata eſt; digniſſima Miecislai nuper ad Chriſti fidem una cum optimatibus & populo Poloniæ converſi.

XI. Primus Bohemis Epiſcopus in urbe Praga a Jo: XIII. Papa anno 968. datus Ditmarus: Boleslao Pio Duce, ejuſque ſorore Mlada rogantibus.

Mortuus eſt Boleslaus anno *967.* Poſt hunc *Boleslaus* natu minor filius, cognomine *Pius*, (quia major Strachyquas Ratiſponæ in Cœnobio attonſus, Monaſticum habitum induerat:) Princeps Bohemiæ declaratus eſt. Cujus inter alia pietatis opera, non ultimo ſane loco numeratur, quod viginti Templa erexerit. Erat ei ſoror Mlada nomine, quæ Romam profecta, a Joanne XIII. Pontifice obtinuit, ut in arce Pragenſi in templo quidem S. Georgii Monaſterium ſanctimonialium, quibus & ipſa Abbatiſſa præeſſet, erigeretur; in æde vero S. Viti Martyris ſedes Epiſcopalis inſtitueretur. Manuſcriptum Chroni-

con (*a*) Magdeburgenſe apud Pagium ad ann. 967. num.13. „ Anno Domin. Incarn. 967. Idus Julii, Dux Bohemiæ, cui „ agnomen Sævus Bolizlaus, male mercatum fraterno ſangui- „ ne, ſcilicet B. Martyris Vvencezlai, Bohemiæ Ducatum cum „ vita (*b*) amiſit. Cui filius ejus, æquivocus ſuus, in prin- „ cipatu ſucceſſit, multum diſſimilis patri, moribus bonis, & „ converſatione ſpirituali. Erat enim vir Chriſtianiſſimus, fi- „ de Catholicus, pater orphanorum, defenſor viduarum, & „ Clericorum, & peregrinorum, præcipuuſque Eccleſiarum „ fundator. Nam, ut in Privilegio Eccleſiæ S. Georgii in „ Praga legitur, xx. Eccleſias erexit, & eas omni Eccleſiaſtica „ utilitate ampliavit. Hujus fuit ſoror, nomine Mlada, vir- „ go ſacra, literis erudita; quæ quum orationis gratiâ Romam „ veniſſet, & a Papa (*c*) Joanne XIII. hujus nominis beni- „ gne ſuſcipitur, ibique aliquandiu degens, monaſticis diſci- „ plinis imbuitur. Dehinc Papa, conſilio Cardinalium, imo „ volens novæ Eccleſiæ ſubvenire, conſecrat eam Abbatiſſam, „ mutato nomine Mariam, dans ei S. Benedicti Regulam, & „ Abbatialem virgam. Quæ Pragam rediens, & a fratre ſuſce- „ pta, ei obtulit literas Apoſtolici, quarum formula hujuſmo- „ di (*d*) fuit. Johannes ſervus ſervorum Dei, Boleſlao Ca- „ tholicæ fidei alumno Apoſtolicam Benedictionem: Juſtum „ eſt benevolas aures juſtis accommodare petitionibus, quia „ Deus eſt juſtitia, & qui diligunt Deum juſtificabuntur, & „ omnia diligentibus Dei juſtitiam cooperantur in bonum. Fi- „ lia noſtra, tua relativa ſoror, nomine Mlada, quæ & Maria, „ inter cæteras haud abnegandas petitiones, cordi noſtri dul- „ ces intulit ex parte tui preces, ſcilicet, ut noſtro aſſenſu in „ tuo Principatu ad laudem & gloriam Dei, Eccleſiæ liceret „ fieri

a Hoc ipſum verbatim narratur apud Coſmam Pragenſem Decanum in Chron. ad ann. 967.

b Rexerat igitur Ducatum Bohemiæ a die 29. Sept. anni 926 ad 15. Jul. 967.

c Thomas Jordanus medicus, qui Dubravii hiſtoriam Bohemicam Hanoviæ typis Vvechelianis anno 1602. editam, annotationibus neceſſariis ornaſſe ſe & illuſtraſſe aſſerit, in not. ad lib. 6. pag. 38. ad Joannis Romani Pontificis nomen, ſic habet: Johannes Papa IX. anno 897. Quibus verbis, ſi bonus fuit medicus, oſtendit ſe malum hiſtoricum fuiſſe.

d Recitantur ex ſæculo V. Benedictino pag. 813. ex eodem Chronographo: habentur etiam apud Coſmam ad ano. 967. pag. 14.

„ fieri Epiſcopatum. Quod nos utique læto animo ſuſcipientes, Deo grates retulimus, qui ſuam Eccleſiam ſemper & ubique dilatat & magnificat in omnibus nationibus. Unde Apoſtolica auctoritate, & ſancti Petri Principis Apoſtolorum poteſtate, cujus licet indigni, tamen ſumus Vicarii, annuimus & collaudamus, atque incanonizamus, quoad Eccleſiam ſanctorum Viti & Vvenceslai martyrum fiat ſedes Epiſcopalis; ad Eccleſiam vero S. Georgii Martyris, ſub Regula S. Benedicti, & obedientia filiæ noſtræ Abbatiſſæ Mariæ conſtituatur Congregatio Sanctimonialium. Verumtamen non ſecundum Ritus aut ſectam Bulgariæ gentis, vel Ruſſiæ, aut Sclavonicæ linguæ; ſed magis ſequens inſtituta & decreta Apoſtolica, unum potiorem totius Eccleſiæ ad placitum eligas in hoc opus Clericum, Latinis apprime literis eruditum, qui verbi vomere novalia cordis gentilium ſcindere, & triticum bonæ operationis ſerere, atque manipulos frugum noſtræ fidei Chriſto reportare ſufficiat. Vale. Et ſtatim, ut juſſum fuerat, conſilio Ducis & Abbatiſsæ Eccleſia ſancti Viti decernitur futuro Epiſcopo, & Eccleſia S. Georgii martyris ad præſens datur Abbatiſſæ, ſorori Ducis, Mariæ. Igitur quidam de Saxonia, vir eloquens ac literatus, ordine Presbyter, ac profeſſione monachus, nomine Dietmarus, olim cauſa orationis venerat Pragam: qui Duci cognitus, & amicitiam ejus adeptus, præſertim quia Slavonicam linguam perfecte ſciebat: hunc per Legatos evocat. Tunc Clerum, & primates terræ, ac populum convocans, precibus & monitis efficit, ut eum ſibi in Epiſcopum eligant. Qua re poſtera die peracta, ad Imp. Ottonem eum direxit, orans per literas, ut in Epiſcopum Boëmiis ordinaretur. Quod Imperator conſilio Principum & Præſulum conſulens Chriſtianæ novitati, fieri juſſit. Qui a Moguntino Archiepiſcopo (*Willhelmo nempe ejuſdem Imperatoris filio*) conſecratus, in civitate Praga modulante Clero & Duce, populoque concinente ſuſceptus, Eccleſias a fidelibus in multis locis conſtructas conſecravit, & multos Gentiles baptizavit „. Primus igitur Eccleſiæ Pragenſi Antiſtes præficitur *Ditmarus*, idque exeunte anno Chriſti 967. vel potius anno 968. ineunte: nam poſt Idus Julii anni 967. Mlada Ro-

mam perrexit: quumque aliquandiu ibi mansisset, non potuit in Bohemiam ejus reditus contingere, Ditmarique consecratio fieri, nisi procedente anno 968. Cosmas Pragensis quum iisdem fere verbis ac Chronographus Magdeburgensis, institutionem Episcopatus Pragensis narrasset, subdit pag. 15. ad ann. 968. „ Posthæc Præsul Ditmarus Ecclesias a fidelibus multis in lo„ cis ad Dei laudem constructas consecrat, & populum genti„ lem baptizans, quamplurimum facit Christo fidelem: nec „ post multos dies, anno scil. Dom. Incarn. 969. IV. Nonas Ja„ nuarii (*idest die 2. Jan.*) vinculis carnis absolutus, talen„ tum sibi creditum Christo reportavit centuplicatum „. Georgius Bartholdus Pontanus lib. 3. Bohemiæ Piæ, de Ditmaro primo Pragæ Episcopo: „ Ditmarus Saxo, Canonicus „ Regularis Magdeburgensis, devotionis causa Pragam ad „ tumbam S. patroni Vvenceslai veniens, atque Boleslao Pio „ Duci Bohemiæ, vel ob singularem suam doctrinam, vel po„ tius ob Sclavonicæ linguæ peritiam innotescens, ab eodem „ (explorata jam in aula Ottonis Cæsaris, ubi aliquandiu vi„ xerat, de divino cultu instituendo ratione, habitaque a „ Joanne Nono (*leg.* XIII.) Summo Pontifice per Mladam „ sororem, inde sub velatione a Pontifice, eo quod barbarum „ nomen esset, Mariam vocatam, monialem S. Georgii, no„ minandi Præsulis facultate, constitutisque ad id necessariis) „ omnium sacerdotum ad hoc convocatorum voto & applausu, „ primus in Bohemia nominatus Antistes, tandemque a Ma„ guntino Præsule suo Metropolita inauguratus... suum cur„ sum citius omnium opinione & expectatione absolvit se„ quenti anno in octava S. Stephani.

XII. Secundus Pragæ in Bohemia Episcopus S. Adalbertus anno 983. consecratus.

Ditmaro successit S. Adalbertus, patre natus Zlaunik, matre Zrezizlava, in urbe Lubic, sita loco, ubi amnis Cidlina in fluvium Labe (Albim) influit. *Voitychius* antea vocabatur, sed missus a patre ad Adalbertum Archiepiscopum Magdeburgensem, ut literis moribusque institueretur, dum ab eodem Archiepiscopo confirmationem sacrosancti Chrismatis accepit, Voytichii nomen in Adalbertum commutavint. De eo Cosmas ad ann. 969. hæc tradit: „ Interea rediens Philosophiæ (*a*) de „ castris, ubi decem aut plus militaverat annis, secum haud mo„ di-

a Idest, ex urbe Magdeburgensi, ubi literis operam dederat.

„ dicam librorum copiam referens, aderat ſpectabilis heros, „ nomine Voytech, adhuc ordine Subdiaconus, qui velut te- „ ner agnus, inter oves ſui paſtoris ſuper morte mœrentes, „ ſedulus exhibebat exequias funebres, orationibus diurnis „ inſtans ſimul ac nocturnis, animam patris univerſalis eleemo- „ ſynis commendabat Deo largis, & precibus ſacris. Quem „ Dux Boleslaus & ejus optimates virum bono opere devotum „ cernentes, & in futurum devotiorem fore ſperantes, gratia „ Spiritus Sancti inſpirante, juvenem nimis reverenter ra- „ piunt, & adducunt in medium, atque inquiunt, nolis, ve- „ lis, noſter Epiſcopus eris, & Pragenſis vel invitus Epiſco- „ pus vocaberis. Tua (*a*) nobilitas, tui mores & actus, „ optime concordant cum honore Pontificatus..... Facta eſt „ autem hæc electio non longe ab urbe Praga Levigradec in „ oppido XI. Kal. Mart. eodem quo obiit Dietmarus tempore „ & anno. Ea tempeſtate rediens de Saraceno bello adiit Ve- „ ronam urbem præcellentiſſimus Imper. Otto ſecundus, pa- „ cis amator, juſtitiæ cultor, glorioſiſſimo patre primo Ottone „ glorioſior, qui in omnibus præliis extitit victorioſiſſimus vi- „ ctor. Ad quem Sclavonica manus Boëmiæ cum electo per- „ git Epiſcopo, ferens ex parte Ducis legationem, & totius „ Cleri atque populi petitionem, quo Imperiali nutu eorum „ communem confirmat electionem. Igitur ſereniſſimus Im- „ perator condeſcendens eorum dignæ petitioni, III. Non. „ Junii dat ei Anulum, & Paſtoralem virgam; & cujus ſuffra- „ ganeus erat, Vvilligiſus Moguntinus Archipræſul, qui ibi „ forte aderat, juſſu Imperatoris, conſecrat eum in Epiſco- „ pum, nomine Adalbertum..... Conſecratus (*b*) autem, „ III. Idus Junii, cum ſuis ſequentibus equitat in dulcem

„ ſuam

a Zlaunik pater Adalberti, qui anno 981. obiit, fuerat Dux urbis Lubicenſis: habuit autem ſui principatus hos terminus: Ad occidentalem plagam, contra Boëmiam, rivulum Surma, & caſtrum quod eſt ſitum in monte Oſſeka juxta flumen Miſam. Similiter plagam ad auſtralem contra Teutonicos Orientales, has urbes habuit terminales, Hinou, Dudlebi, Netholici uſque ad mediam Silvam. Item ſolis ad ortum contra Moraviæ regnum, caſtrum ſub Silva ſitum Lutomiſ, vel uſque ad rivulum Suttana, qui eſt in media Silva. Item ad aquilonarem plagam contra Polnniam, caſtellum Kladſco, ſitum juxta flumen nomine Nizzam. Coſm. Pragen. ad ann. 991. Mater Zrezizlava obiit anno 987. Idem Coſmas.

b In Vita S. Adalberti cap. VII. „ conſecratus ille feſto amicorum Domini Jeſu „ Petri & Pauli „: ideſt, die 29. Junii.

„ suam patriam: & ut pervenit ad civitatem Pragam, nudo „ pede & humili corde, Clero & omni plebe præ lætitia mo„ dulante, Episcopalem obsedit Cathedram. Hujus tam præ„ clari Pastoris Adalberti consilio, & prædictæ atque dilectæ „ suæ sororis Abbatissæ Mariæ interventu, Dux Boleslaus quid„ quid Præsul Pragensis usque hodie in suo possidet vel obti„ net Episcopio, vel quicquid Abbatissa optavit dari & fieri „ utilitatis in suo Cœnobio, gratuita utrisque concessit pieta„ te, & canonum sacra confirmavit auctoritate„. Errat in anno consecrationis S. Adalberti, Cosmas Pragensis; non enim anno 969. uti ipse tradit, eumque secutus Pontanus: sed anno 983. (degente apud Veronam Ottone II. eodemque e bello Saracenico, quod infeliciter gesserat, reverso,) Adalbertus a Vvilligiso Moguntiæ Archiepiscopo die 29. Junii ordinatus est Pragensis Episcopus: Et consequenter aut Ditmarus ab anno 968. usque ad initium anni 983. in Episcopatu vixit: aut, si is anno tantum Episcopus fuit, vacaverit Sedes Pragensis necesse est, a die 2. Januar. 969. usque ad 28. Junii 983. Cosmam erroris manifesti arguit vel ipsum Ottonis II. Augusti, & Vvilligisi Moguntini Antistitis nomen. Nam Otto II. nonnisi a die 7. Maji, post Ottonis I. patris obitum anno 973. imperium iniit: Vvilligisus autem Roberto post Hattonem Moguntino Archiepiscopo successit anno 975. idemque anno 983. die 25. Decembris una cum Jo: Ravennæ Archiepiscopo Ottonem III. in Regem Aquisgrani consecravit. Demum expeditio Ottonis II. adversus Græcos Calabriam obtinentes, uti Pagius aliique existimant, sed verius adversus Saracenos Calabriæ incubantes, quæ expeditio a Cosma *bellum Saracenicum* appellatur, non anno 969. uti Cosmas supponit, sed anno 982. contigit, quemadmodum ex Chronico Hildensheimensi patet, his verbis: „ Anno 982. Otto Imper. pugnavit periculosissi„ me contra Saracenos in Calabrorum partibus: ibique non „ pauci de optimatibus occubuerunt„. Otto autem ex eo prælio reversus, anno sequenti Veronam perrexit, uti subjicit idem Chronographus Hildensheimensis: „ Anno 983. Impe„ rator Veronæ Placitum habuit, ibique Henricus minor de „ exilio ductus, Dux Bajowariorum constitutus est. *Et* „ *mox*. Ac non longe post, VIII. Idus Decembris Otto

„ be-

„ benignissimus Imperator obiit, filio & æquivoco ejus Regna „ relinquens.

XIII. S. Adalbertus relicto Pragensi Episcopatu, quid ab anno 990. ad 994. egerit? Romæ scilicet in monasterio SS. Bonifacii & Alexii. A Jo: XV. Papa jubetur, in Bohemiam redire.

Itaque Adalbertus exeunte mense Junio anno 983. consecratus apud Veronam Pragæ Episcopus, uti Pagius ad eundem ann. num. 13. & ad annum 980. num. 3. ostendit; non autem anno 969. quemadmodum Cosmas non sine manifesto errore tradit. „ Post septem vero annos (inquit primus Auctor „ vitæ ejus, eidem coævus) Adalbertus, ubi vidit subditos „ obdurato corde in Deum grandia quæque & nova scelera „ adimplere, cogitat melius esse relinquere, quam in cæco „ & sponte pereunte populo operam deperdere. Quod ma„ xime de tribus caussis esse dicunt, cujus rei ordinem ipso „ narrante compererunt. Prima & principalis causa, propter „ plures uxores unius viri. Secunda propter detestanda con„ jugia clericorum. Tertia propter captivos & mancipia chri„ stianorum, quos mercator Judæus infelici auro emerat, „ emptosque tot Episcopus redimere non potuit „. Relicto itaque Episcopatu Romam venit anno 990. „ Erat ipsis diebus „ Romæ Imperatrix Augusta (a) Theophania, mater ejus qui „ modo regnat, tertius & Deo juvante maximus Otto: „ Sub„ dit

a Vita S. Adalberti. „ Hæc Theophania, comperto quod gratia orationis exulans „ ille usque Hierosolymam pergere vellet, clam venire illum fecit, & argenti tan„ tum, quantum juvenis Gaudentius vix levare posset, pro viatico accipere fecit. „ Quod eadem consequenti nocte pauperibus fideliter divisit, atque ab uno denario „ totum expendens, nil sibi retinuit. Deinde pueris remissis in patriam, mutat ha„ bitum, & asinum pro portandis oneribus mercatus, cum tribus numero fratribus „ socium iter assumpsit. Habens itaque animum Jerosolymis Sepulcrum Domini in„ visere, venit ad montem Casinum ... Hic quum licet agnitus non fuisset, tamen „ Domino quod futurum erat providente, honorifice hospitio susceptus est. Post „ paucos dies quum iter ceptum agere vellet, accessit ad eum illius loci Abbas & cum „ ipso admodum illustres viri hæc consilia velut a divina arce ferentes; Via, in„ quiunt, quam beatitudinis acquirendæ causa cepisti, longe est a recta via ... va„ gatio de loco ad locum periculum suis sequacibus minatur. State autem loco & su„ pernis usibus eo liberius perfrui, non nos, sed præcepta majorum virorumque „ fortium exempla tibi dicunt. Quod consilium providus heros non secus quam di„ vinitus datum accipiens, ibi finem laboris & cetera errabundæ vagationis ponere „ cogitavit ... Nam quum ibi monastica lege vivere vellet, quumque a minimo usque „ ad maximum omnes hoc libentissime vellent, repente attonitas terribile verbum „ transverberat aures. Et bonum est, inquiunt, ut stes nobiscum, hic monachicum „ induas habitum, hic Deo placitum vivere ducas, nostras quoque Ecclesias no„ vo opere constructas, quum sis Episcopus, sacrare potes. Quo audito ille heros „ jamdudum intra se turbatus, hæc ita dictante reddidit: ursum me hominem „ vel asinum putatis, ut quum admota filiorum cura Episcopus esse desisterem, nunc „ sub nomine Episcopi vestras domos consecrarem? nec mora ivit deorsum per montis con-

„ dit idem Anonymus. Chronographus autem Magdeburgen-
„ sis: „ Anno (inquit) 990. Sanctus Adalbertus Romæ ad
„ Sanctum Alexium, inscio Abbate quis esset, factus est Mo-
„ nachus. Nam videns, quod grex sibi commissus semper in
„ præcipitium iret, nec eum ad rectam viam convertere qui-
„ ret, timens ne & ipse cum pereunte plebe periret, non au-
„ sus est cum eis amplius stare, nec passus est suam ulterius
„ in cassum prædicationis operam perdere. Sed quum jam Ro-
„ mam

„ convexa, & quasi duorum dierum itinere actu, ad magoum virum Nilum pertexit,
„ cujus nobile meritum in monastico ordine, velut ouvus lucifer in æthereo axe reful-
„ get: sub quo etiam duce ac divinæ artis magistro discipulorum plurima manus
„ Deo militarunt. Hi vero umnes propriis maoibus victum quærentes, secundum
„ Regulam S. P. N. Basilii cœlestibus vestigiis innituntur. Hac fama ductus, ag-
„ greditur saoctum senem, & provolutis genibus, diu prusudit lacrimas, quærens
„ ab illo responsa, & amica sulatia. Quem intuitus domnus Abbas Nilus, cujus
„ meriti in conspectu Domini viveret, jam in primo sermone cognuvit: qui & usque
„ hodie ita amure Dei serveotem, nou meminit se vidisse aliquem juvenem. Et re-
„ cepissem te, inquit, dulcis nate, nisi hæc susceptio mihi meisque nucitura, tibi
„ tamen minime esset profutura. E·enim (ot iste habitus & barbæ pili testantur)
„ non indigena, sed homu Græcus som; terra autem quantulacumque est, quam
„ ego & mei mecum incoluor, illorum, quos tu bene fugis, propria est. sed si
„ (quod Deo vulcore oimis vell[illegible] una nobiscum cohabitaveris; tullunt illi quæ
„ sua sunt; Ego cum charis filiis expellor totus; tu de incerta re plus incertus eris.
„ Quinimo accipe Patris consilium: & uode digressus es, repete urbem Romam:
„ quu quum Angelo bonu te ducente perveneris, dominum Abbatem Leonem nobis
„ amicissimum ex nostra omniumqoe persona salutes, atque Epistolam oostram feras
„ in hæc verba: aut te apud se (quod plus vulu) retineat; aut si ei difficile apparet,
„ ad Abbatem Sancti Sabæ mea vice commendet. Hac spe confirmatus, regreditur
„ ad sacratam arcem, urbium dominam & caput mundi Rumam. Inde cui monaste-
„ rio Abbas Leo præfuisset, diligenter inquireos, ad sanctorum limina Bonifacii &
„ Alexii, monstraote populo, perductus est. Postquam ingressus est, & cum Ab-
„ bate copia datur fandi, ubtulit salutationem & literas, quas miserat Abbas Ni-
„ lus: quibus perlectis, ut ex lungu usu spiritum prubare doctus erat, priusquam
„ recepisset illum, arguta arte cuncta explorat... Abbas vero Leu ubi non solum
„ avertere a suu proposito, sed etiam dura prædicandu plus accendere poterat, ac-
„ cepturum se fore illum pollicetur. Statuit autem Dominum Apostolicum (*Joan-
„ nem XV. Papam*) cum humiliato Antistite prius convenire, ut quidquid agendum
„ foret, tanti Patris sententia suorumque Cardinalium consilia deliberarent. Post
„ hæc rite peractis omnibus, qoa die dominus discipulorum sourum pedes lavit ac
„ linteo extersit, monachalem habitum sanctus ille Episcopus accepit; Sabbato san-
„ cto, quandu baptizati Cathecumeni crinalibus vinclis solvuntur, soluta est & ipsi
„ capite pendens cuculla. Hinc secundum Regulæ morem fratrum numero addictus,
„ quærendum angustu calle cæpit ardentius cupere Christum. Duu autem ex fratri-
„ bus, qui cum eo erant, jamdudum videntes, quia se monachum facere vellet,
„ oon bene relicto clypeo fugam dederont. Sulus vero Gaudentius, exemplo con-
„ stantis viri remaoens cum beato viro, monachicam atque prubabilem conversatio-
„ nem consecutus est, qui etiam sibi carne & spiritu duplex germanus, & ab infan-
„ tia semper fidissimus comes adhæsit.

„ mam iter arripere vellet, forte ipso tempore Zirahquaz „ (*al. Strachyquas qui Monachus erat*) filius Boleslai (*sævi* „ *scil.*) qui Sanctum Vvencezlaum fratrem suum interemerat, „ atque ad placandum hunc, de quo loquimur, Abbati S. Em- „ merammi martyris Ratisponæ imbuendum voverat & con- „ tradiderat, qui veniebat cum sui Abbatis licentia de Rati- „ spona post multos annos visere patriam & cognatos, & fra- „ trem suum Bohemiæ Ducem. Cum quo vir Dei Præsul Adel- „ bertus secretum petiit, & multa conquestus est de infideli- „ tate & nequitia populi, de incesta copula, & inlicito disci- „ dio inconstantis conjugii, de inobedientia & negligentia „ Cleri, de arrogantia & intolerabili potentia Comitum. Ad „ ultimum intentionem sui cordis aperit, quod vellet Romam „ Apostolicum consultum ire, & ad gentem apostatricem nun- „ quam redire. Inter hæc & hæc addidit: & bene est, inquit, „ quod tu frater nosceris esse Ducis. Te plebs ista mavult do- „ minari, & tibi magis obedire, quam mihi. Tu consilio & „ auxilio fratris superbos comprimere, negligentes arguere, „ infideles increpare, inobedientes corripere poteris. Tua „ dignitas & scientia, tui habitus sanctimonia multum con- „ cordant ad hæc regimina. Quod ut fiat, ego tibi cum Dei „ voluntate & mea potestate concedo, & ut liceat me vivente „ ut sis Episcopus, apud Apostolicum votis omnibus interce- „ dam. Et quem manu forte tenebat, Episcopalem baculum „ ponit ei in sinum. Quem ille quasi furibundus in terram „ projecit, & hæc insuper verba adjecit: Nolo dignitatem in „ mundo, Episcopatu me indignum judico, Pastorali curæ „ non sufficio. Monachus sum, mortuus sum, mortuos se- „ pelire non possum. Ad hæc Præsul respondit: scias, frater, „ scias, quod modo non facis cum bono, facies postea, sed „ cum malo tuo. Posthæc Præsul ut proposuerat, Romam „ iter arripit, & gentem suis præceptis inobedientem reli- „ quit.

Post relictum Episcopatum Adalbertus, quum Romam anno 990. unacum fratre Gaudentio, & duobus aliis sociis inde Hierosolymitanam peregrinationem cogitans, Casini aliquandiu vixit, deinde ad S. Nilum Abbatem perrexit, a quo Romam ad Leonem Abbatem Monasterii SS. Bonifacii & Alexii

missus, in eo monasterio monachum professus, quinquennio (a) degit, idest, usque ad annum 994. „ Archiepiscopus „ vero Magdeburgensis (qui eo Christi anno Vvilligisus erat) „ beati Præsulis gregem sine Pastore ire conspiciens, misit Legatos cum literis, per quos Dominum Apostolicum de sancti „ viri reditu interpellat. Facta est Romæ Synodus (*anno 994. „ ut habet Chronographus Magdeburgensis*) pro hac causa, & „ oritur utrinque litigium grande, ex una parte eorum, qui „ monachum perdere timuerunt; ex alia eorum, qui Pastorem „ suum cum auctoritate quæsierunt. Quumque invicem diu „ pugnantibus sententiis utraque pars diu decertarent; tandem „ dubiam nunciorum Primas promeruit victoriam. Hic ipse „ Primas frater erat Ducis (*nempe Bohemiæ*) cujus terræ, qui „ exigebatur Episcopus, præfuit. Tum Apostolicus: (*nempe „ Joannes XV.*) non tam voluntate, quam jure Dei permotus, „ talia respondit: Reddimus quod juste quærunt, quamvis de „ bono patre jam degenerassent filii, & dabimus eum hac lege: Si audierint eum, teneant cum Dei benedictione, faciantque sub ipso fructum centuplum. Si autem a consueta „ iniquitate sua recedere nolunt, hic noster absque periculo „ sui capitis, malorum consortia declinet „. Subdit postea Anonymus, Adalbertum Pragam venisse, & omnem ætatem ac sexum ei obviam processisse. Sed quum Pragenses in carnalem partem relaberentur, *Adalbertus*, quia in morbido grege signa salutis nulla inesse conspexit, „ dulcis Romæ mœnia revisit, & nave monasterii mutat pastoralia fræna.

XIV.
Iterum Bohemia relicta Romam redit S. Adelbertus Quinque ejus fratres a Bohemis trucidantur. Ipse vero in Bohemiam remissus, quum a Bohemis non exciperetur, ad Prussos abiit, ubi an. 997. martyrio coronatus est.

Est hic secundus reditus Adalberti in urbem Romanam, quem Baronius in annum 990. confert, quum tamen ad annum 995. pertineat. Chronographus Magdeburgensis. „ Anno 995. post discessum B. Adalberti a Bohemia, quia Dux „ Bohemiæ non erat suæ potestatis, Ducis comites versi in Dei „ odium, patrum iniquorum pessimi filii, valde iniquum facinus operabantur. Nam quodam die festivo irrumpunt urbem Lubic, in qua fratres Sancti Adalberti & milites urbis „ universi, velut oves innocentes, adsistebant sacris Missarum solemniis, & velut lupi immanes, masculum & femi- „ nam

a In alia vita, appellatur *Radla*, *ac frater Ducis Boleslai*.

„ nam usque ad unum interficientes, quatuor (*a*) fratribus
„ Sancti Adalberti ante ipsum Altare decollatis, urbem incen-
„ dunt, plateas sanguine perfundunt, & præda onerati, hila-
„ res recedunt. Interfecti sunt autem quinque fratres S. Adal-
„ berti, quorum (*b*) nomina sunt hæc, Sobebor, Spitimur,
„ Dobraizlau, Porei, Kaslau. (*Quintum nominant Czaslaum*
„ *Cosmas & Dubravius*): His ita peractis, Dux Boleslaus ini-
„ to consilio cum Clericis, Moguntinum (*c*) Archiepisco-
„ pum (*Vvilligisum*) his sollicitat verbis: Aut nostrum Pasto-
„ rem

a Infra dicuntur occisi quinque fratres S. Adalberti. Unius tamen nomen deest in Chronogr. Magdeburgen. quod suppletur ex Cosma & Dubravio.

b Apud Cosmam Pragen. „ Anno Dom. Incarn. 995. interfecti sunt in urbe Lubic
„ quinque fratres S. Adalberti, quorum nomina sunt hæc, Sobebor; Sptumur,
„ Drobozlau, Poreii, Cazlau „. Dubravius: „ & simul numero quinque interfece-
„ runt; Sobieborium, Spitimirum, Prebislavum, Boritam, Czaslaum „. In po-
steriori Vita S. Adalberti dicuntur cæsi sancti viri „ in vigilia pretiosi martyris Vvenc-
„ eslai, ideoque die 27. Septembris.

c Auctor Vitæ Adalberti. „ Hoc ipso tempore (quo Adalbertus Romam venerat
„ anno 995.) iter agit Romam Rex Francorum Otto tertius, pulchri Cæsaris pul-
„ cherrima proles. Decursis quippe puerilibus annis, quom jam velut lanugine
„ barbæ floreret, tempus & virtus major annis Imperatoriam sibi exposceret digni-
„ tatem . . . Summus ipsis diebus Pontifex (*Joannes XV.*) acerrima febre correptus
„ corpus terræ, animam cælo, utraque in sua dimisit exordia (*ante mensem majum*
„ *anni 996.*) Rex autem Otto Alpium nives multo milite transmeans, juxta sacram
„ urbem Ravennam regalia castra metatus est. Ibi in ejus occursum veniunt epistolæ
„ cum nunciis, quas mittunt Romani proceres & Senatorius ordo; primo illius ad-
„ ventum, velut toto tempore paternæ mortis non visum, totis visceribus deside ra-
„ re, ac debita fidelitate pollicitantur expectare. Deinde in morte Domini Apostoli-
„ ci tam sibi, quam illis non minimam invectam esse partem incommodorum annun-
„ ciant, & quem pro eo ponerent, regalem exquirunt sententiam. Erat autem in
„ Capella Regis quidam Clericus Bruno (*filius Ottonis qui Marcham Veronensem ser-*
„ *vabat, & Liutgardæ filiæ Ottonis magni*) Secolaribus literis egregie eruditus, ut
„ ipse Regio Sanguine genus ferens, magnæ indolis, sed (quod minus bonum)
„ multum fervidæ juventutis. Hunc, quia Regi placuit, a majoribus electum,
„ Moguntinos Archipræsul Vvilligisus, & suus collega Adelbaldus Episcopus addu-
„ xerunt Romam. Proinde a Romanis honorifice acceptum, ad hoc ordinati Episcopi
„ Apostolico honore promulgarunt. Superveniens etiam Rex Romano more egregie
„ accipitur. Deinde magno gaudio omnium (*die 31. Maji in die Pentecostes an. 996.*)
„ Imperatorium attigit apicem . . . His temporibus Christianissimus ille Cæsar . . .
„ crebro alloquitur Sanctum Adalbertum . . . Archiepiscopus vero Vvilligisus vete-
„ rem querimoniam canens interpellat, congeminat vota cum votis, & ut reporta-
„ ret illum omnibus modis instat. In Apostolica quoque Synodo canonum testimonia
„ revolvens, coram omnibus se juste petere clamat, peccatum esse, singulis Ec-
„ clesiis maritatis, solam Pragam viduari, juste poscentibus benevolam aurem, vi-
„ duæ Ecclesiæ maritum suum præbere liberamente postulans erat. Rursum ex iti-
„ nere, quo versus est ad patriam, continuis literis hoc idem reiterare non cessat;
„ nec dimisit prius, donec pollicitus est dominus Apostolicus facturum se esse quæ
„ vellet. Tristatus est autem homo Dei, quia linquere cogitur monasterium . . . er-
„ go multis lacrymis dulce monasterium linquens, cum summæ discretionis viro

 „ No-

„ rem Adalbertum ad nos revoces, quod magis volumus: aut „ alium nobis ordina. Tunc Archiepiscopus sollicitus, ne populus nuper Christo acquisitus in antiquum relaberetur ritum, „ mandat Apostolico, ut aut Pragensi Ecclesiæ suum Antistitem remitteret, aut alium ordinari faceret. Et quia in cœnobio S. Alexii vir Sanctus manebat, hunc domnus Papa „ (Gregorius V. qui Joanni XV. mense circiter Majo an. 996. „ successerat) & suus Abbas sic alloquuntur: Frater amantissime, per caritatem Dei te deprecamur, ut ovium tuarum „ regimen dignanter recipias. Si te audierint, Deo gratias; „ si non, fugientes te fugias, ne cum pereuntibus pereas. Et „ ad exteras nationes prædicandi licentiam habeas. Exhilaratus Præsul de data sibi docendi exteras gentes licentia, non „ sine magna fratrum mœstitia discessit. Et cum viro summæ „ discre-

„ Nothario Episcopo ultra Alpes proficiscitur: cumque velut duorum mensium iter „ ageretur, venerunt Maguntiam. Ubi regressus ab Italicis oris Imperator commoratus est: cum quo vir Dei mansit bonum tempus „ ... Otto III. ex Urbe post acceptam Imperialem coronam discedens, mense Augusto Papiæ moratus, in Agrippina Colonia exeuntis anni 996. Nativitatem Domini celebravit. Adalbertus autem, eodem Imperatore relicto, causa orationis Turoniam pedester petiit, inde Parisios & Floriacum venit, tum ad Aulam Imperatoris rediit. „ Inde quid sibi mente foret, quæ volente Deo agere vellet, sub lucem proferens, cœpit cum dilecto „ Cæsare familiarem & extremum sermonem habere. Finita locutione pacis, oscula „ invicem libant, & amplius nunquam sociandos non absque dolore separant amplexus. Vir ergo sanctus charam vitam charissimo Jesu multum commendans, secundum placitum Archipræsulis sui ad Apostatricem gentem pergere cœpit. Sapuit „ ipse quia consilio suo non obaudirent: Sed ne inobediens esset, jussum iter adimplere maluit... Gens autem hæc sceleratissima, ad quam redire compulsus est, „ in odium sui nominis grande nefas commiserunt. Nam parentes suos, fratres fratrumque filios, masculum una cum femina, omnes morte sævissima damnarunt „ (anno scil. 995. adeoque antecedenti) Unus ex suis fratribus, dum hæc mala domi geruntur, cum Boleslao Bolaniorum Duce in expeditione Imperatoris erat: „ Dux vero ille pro amore sancti fratris, magnis promissis & amicis opibus eum solatur. Ergo pro his sceleribus aditum sibi clausum iter putans, ille sanctissimus „ heros noluit frustrari adventum suum; sed declinavit ad præfatum Ducem, quia „ sibi amicissimus erat: & si recipere vellent, per ejus missos explorare potuit. At „ illi: Nolumus eum (inquiunt) quia si veniet, non venit pro nostra salute, sed „ pro puniendis malis & injuriis, quæ de fratribus suis fecimus, & fecisse juvat. Hæc & his similia audiens illusus Episcopus, iis relictis, inde adversus diram barbariem profanosque idololatras gladium prædicationis acuens & aptans, cum quibus primum, cum quibus post dimicare oporteret, animo deliberare cœpit, utrum Luiricenses, an Prussorum fines adiret. Tandem alternanti potior sententia successit animo, ut quia hæc regio proxima & nota fuerat Duci prædicto, Prussiæ Deos & idola iret debellaturus. Interim Strachiquatis ordinatio in locum S. Adalberti, anno ineunte 997. sic peragi cœpta, uti a Chronographo Magdeburgensi, Ænea Silvio, & Dubravio narratur, tametsi Dubravius existimat, Strachyquatem, absente & Romæ degente Adalberto, dum inaugurandus præsentatur, a Dæmonio strangulatum fuisse,

„ discretionis, nomine Nothario (*Præsule*) adiens Archiepiscopum in Palatio, rogat experiri, si suus eum grex recipere vellet. Quo facto, quid ille grex responderit, aut quam ob causam eum non receperit, vel ad quas gentes inde transierit, quantæ frugalitatis omnibus diebus Episcopii sui fuerit, quanta morum honestate nituerit; scire poterit, qui ejus vitam legerit. Tunc Ztrahquaz frater Ducis, de quo supra meminimus, (non Boleslai cognomento Sævi, qui S. Vvenceslaum occidit, uti perperam habet Pagius; sed Boleslai Pii, qui tum regnabat, adeoque filius Boleslai sævi:) „ Videns hunc quasi regulariter repudiari, tumido fastu exarsit in Episcopatum: quem populus nequam statim in Episcopalem levat cathedram, mente tumidum, veste compositum, oculis vagum, verbis vanum, moribus hypocritam, totius erroris mandritam, atque in operibus malis iniquorum archigerontam. Ventum erat ad Moguntinum Archiepiscopum: ubi peractis omnibus quæ agenda erant, dum choro melodiam modulante Archipræsul infulatus procumbit ante Altare, & post hunc inter duos suffraganeos Ztrahquaz prosternitur in medio, atroci arripitur Dæmonio: & quod illi vir Sanctus prædixerat, palam fit coram clero & omni populo.

XV. Epocha rerum gestarum S. Adalberti summatim traditur.

Æneas Silvius cap. 16. „ Quibus (Pragensibus scil.) quum esset Adalbertus prorsus ingratus, in Hungariam eum profectum, tradit, Regem Stephanum baptizasse. Exinde Poloniam ingressum, Gaudentium fratrem in Ecclesia Gnesnensi, prædicaturum Evangelium, Pontificem ordinasse. Postremo Prutenos adiisse, & apud hos martyrio vitam finisse „. Baronius, qui anno 983. Adalbertum Romam venisse, ibique Monachum in Monasterio sancti Alexii usque ad ann. 989. egisse scribit, consequenter subjungit, illum eodem anno 989. jussu Joannis XV. Papæ dum Pragam repeteret, in Hungaria Geisam Hungarorum Regem unacum filio Stephano baptizasse: Romam anno 990. reversum, in suum Monasterium rediisse; unde rursus anno 996. jussu Papæ ad suum Episcopatum dum reverteretur, a Bohemis repudiatum, in Prussiam abiisse, ibique anno 997. martyrium subiisse. At vero ostensum est supra, Adalbertum anno 983. consecratum Episcopum, post septennium in Bohemia exactum, anno 990. Ro-

Romam venisse, & post quinquennium, anno 994. in Bohemiam rediisse: anno sequenti Romam denuo reversum, anno demum 996. in Bohemiam remissum a Rom. Pontifice, & anno 997. martyrium apud Prussos subiisse. Quo vero anno in Pannonia Geisam ejusque filium Stephanum sacro baptismi fonte abluerit, demonstratum a nobis est supra, ubi de Hungaris sermonem fecimus: anno nimirum 984. non anno 989. uti vult Baronius, neque anno 996. quemadmodum alii contendunt.

XVI. Examinatur Dubravii de S. Adalberto narratio.

Dubravius lib. 6. quo primum anno Adalbertus Praga relicta Romam venit, ibi eum scribit a Pontifice impetrasse, ut Bojemos jugum Christi palam excutientes diris devoveat. „ Ad hanc execrationem (inquit) adeo exarserunt, ut quum „ de absente Adalberto ultionis pœnas quas vellent exigere „ non possent, impetum in fratres ejus germanos facerent „. Eo autem Romæ absente, subdit, Strachyquatis desiderium potiundi Episcopatus Pragensis erupisse, non audente Boleslao votis ejus refragari, ne honori fratris invidere videretur. „ Datis itaque (verba Dubravii hæc sunt) literis tum ad „ Othonem Cæsarem, tum ad Præsulem Moguntinum, inau„ gurari illum postulat. Quod munus dum Præsul Mogunti„ nus obit, illeque se ante aram de more prosternit, continuo „ invadit eum malignus, vexatque, & eousque concutit, do„ nec ex ore spumabundo animam extrudit. Ex hoc tam horri„ bili & prodigioso casu non minus Boleslaus, quam Mogunti„ nus exterritus, uterque suos Romam ad Adalbertum alle„ gat, qui ei reditum in patriam celerem ad recuperandum „ Pontificatum persuadeant. Illoque Romæ manendi propo„ situm retinente, cum sodalibus, quorum sodalitia professio„ ne etjam religionis approbavit, ambo rursus per legatos Ro„ manum Pontificem aggrediuntur, orantes, ut vel invitum „ Roma extrudat ad Ecclesiam suam Adalbertum, si bene „ consultum Bojemis, qui Romanam religionem affectantur, „ velit. Cessit tandem autoritati Pontificis Romani Adalber„ tus, discedensque Roma cum Gaudentio, quem loco fra„ tris (*a*) habuit, Anconam divertit, ibique conscensa na„ vi, Segniam in litore Dalmatico positam appellit; atque in„ de

a Quinimo frater germanus Adalberti erat.

„ de se in Pannoniam insinuat, a Præfectis adhuc, quos Capitaneos vocabant, gubernatam: quorum præcipuus (*a*) nomine Stephanus erat. Hunc ubi in humanitatem propensum, atque erga Christianos satis hospitalem, & præterea linguæ Sclavonicæ haud ignarum accepit Adalbertus, deflexit in aulam ejus; habitaque una & altera de fide & baptismo concione, adeo attentum facilemque ad suscipiendum Christianismum expertus est, ut brevi temporis intervallo tingi cum plerisque aulicis suis optaverit. Hinc a baptismo Pontifex Romanus (*b*) Coronam ei regiam detulit, & Cæsar sororem suam eidem nuptum dedit. Adalbertus comitatu auctior factus: nam sex (*c*) præterea fratres contubernales ex contubernio ad Divum Alexium Roma digressi, ipsum apud Hungaros assecuti sunt, nec divelli ab eo ullo modo potuerunt. Cum iis igitur in Boëmiam ingressus, quæ summa tunc ariditate ob inopiam cælestium aquarum laborabat, tanta repente imbris copia ad introitus eorum cælo se effudit, ut pleraque loca planiora stagnaverint..... Cæterum idem Adalbertus majore honore a Boleslao excipi non potuit, quam est post reditum exceptus, locoque suo & bonis quibusdam restitutus „. Refert postea, erectum ab Adalberto & Boleslao Cœnobium, quod Breunoviam vocant, deductis in contubernium sodalibus, quos ex Italia adduxit, eisque Abbate præposito Anastasio, qui posthac apud Hungaros Strigoniensem egit Pontificem. Sed quum iterum Bohemi in Adalbertum conspirassent, is invidiæ cedendum alioque demigrandum putavit. Animis itaque suorum, quos Breunoviæ relicturus erat, prius confirmatis, inde continuo cum fratre Gaudentio ad Polonos, Christianismo nuper initiatos, se confert: quibus in religione corroboratis, ac Gaudentio (quemad-

---

a Hoc falsum. Nam Geisa Stephani pater in Hungaria usque ad ann. 997. regnavit. Stephanus autem anno 984. natus est, uti supra ostendi.

b Corona Regia a Silvestro II. Papa fuit missa Stephano Regi anno 1000. adeoque non statim post Baptismum ejus, qui anno 984. contigit. Recole quæ supra dixi.

c Eorum nomina apud Dubravium: „ Matthæus, Benedictus, Joannes, Isaac, „ Christinus, Barnabas „: quorum quinque priores martyriom passi 11. Idus Novemb. anno 1004. teste Cosma Pragensi. Verum, quum dicuntur *sex fratres* e Cœnobio S. Alexii secuti Adalbertum in Bohemiam, ii nimirum, quos supra recensui, quonam pacto in eorum numero ponitur a Dubravio *Anastasius*, quem Adalbertus illis Abbatem præfecit: sic enim erunt septem, non sex.

admodum orabant) Præsule illis Gnesnæ relicto, ipse ad vicinos Prussos iter vertit: ubi martyr occubuit. Hactenus Dubravius: qui tamen in hac narratione præterquamquod ab Auctore coævo vitæ sancti Adalberti in eo dissentit, quod semel tantum e Bohemia Romam venisse relicto Episcopatu sanctum virum scribit, procul etiam a veritate aberrat, dum eodem Adalberto per Hungariam transeunte, Stephanum quem is baptizavit, ei Regno tunc præfuisse tradit: nam Geiza Stephani pater, non Stephanus Hungaros tunc temporis regebat: de quo Geiza Auctor vitæ S. Stephani Hungarorum Regis, postquam narravit S. Adalbertum Pragensem Episcopum tam Geizam patrem, quam Stephanum filium baptizasse, sic ait: *Deinde jam grandævus, anno a Christo nato 997. vitæ hujus ærumnas cum cælestibus gaudiis commutavit*: quamquam in priore vita S. Adalberti a coævo auctore conscripta nulla de Baptismo Hungariæ Regis, aut de transitu Adalberti per Hungariam, fit mentio: in altera vero ejusdem vita hæc tantum leguntur: „ non tacendum, quod juxta positis Ungaris nunc „ nuncios suos misit, nunc seipsum obtulit. Quibus & ab erro„ re parum mutatis, umbram Christianitatis impressit „. Ademarus denique Auctor coævus in suo Chronico, tam Geizam patrem quam Stephanum filium non a S. Adalberto; sed a S. Brunone baptizatos narrat, in hæc verba: „ Sanctus Bruno con„ vertit ad fidem Ungriam provinciam, & aliam quæ vocatur „ Russia: Regem Ungriæ baptizavit, qui vocabatur Geitz, & „ mutato nomine in baptismo Stephanum vocavit: Rex quo„ que supradictus filium suum baptizari jussit, & sanctus „ Bruno imposuit ipsi nomen, sicut sibi, Stephanum.

XVII. Refellitur eorum error, qui S. Adalbertum in Poloniã sub Miecislao Duce abiisse scribunt.

Sed utcumque dicamus, Hungariæ Ducem Geisam ac Stephanum ejus filium sive a S. Adalberto (quod est verum) sive a S. Brunone (quæ est Ademari allucinatio) fuisse baptizatos; non possumus tamen dissimulare manifestum anachronismum Miechovii, Guagnini, & Cromeri, qui in historia Polonica dum Mieczislaum usque ad annum 999. Polonis Ducem præfuisse, eique defuncto Boleslaum filium eodem anno 999. successisse scribunt, consequenter affirmant, S. Adalbertum (qui certe anno 997. martyrium subiit) in Poloniam sub Miezislao, non sub Boleslao accessisse: id quod auctori coævo vitæ

vitæ ipsius S. Adalberti manifeste refragatur, qui Boleslaum Poloniæ Ducem fuisse usque ab anno 995. testatur his verbis: „ Gens autem hæc sceleratissima (Bohemi scilicet, qui Adalbertum oderant) ad quam redire compulsus est, in odium „ sui nominis grande nefas commiserunt. Nam parentes suos, „ nobiles & præclaros viros, misero vulnere prosternunt, fratres fratrumque filios, masculum una cum femina, omnes „ morte sævissima damnarunt; civitates quoque eorum igne „ ac ferro devastantes, omnia eorum bona in captivitatem „ redegerunt. Unus autem ex suis fratribus, dum hæc mala „ domi geruntur, cum Boleslao Bolaniorum Duce in expeditione Imperatoris erat. Dux vero ille pro amore sancti fratris, magnis promissis & amicis opibus eum solatur. Ergo „ pro his sceleribus aditum sibi clausum iter putans, ille sanctissimus heros noluit frustrari adventum suum, sed declinavit ad præfatum Ducem, quia sibi amicissimus erat, &, si „ recipere vellent, per ejus missos explorare potuit „. Et postquam a Bohemis rejectum se vidisset Adalbertus, subjungitur in ejusdem vita: „ animo deliberare cœpit, utrum Luiticenses, quos Christianorum præda miserorumque hominum „ damna pascunt; an Pruzorum fines adiret, quorum Deus „ venter est, & avaritia juncta cum morte est. Tamdem alternanti potior sententia successit animo, ut quia hæc regio „ (*Prussia scil.*) proxima, & nota fuerat Duci prædicto, Pruziæ Deos & idola iret debellaturus „. Atqui cædes fratrum & affinium S. Adalberti, ut supra ex Chronographo Magdeburgensi ostensum est, accidit anno 995.; prædicatio vero S. Adalberti ejusque in Prussia martyrium, anno 997. Boleslaus itaque mortuo Miecislao patre, saltem ab anno 995. Poloniæ Dux fuerat.

XVIII. Alter eorum error, qui Stephanum Ungariæ Regem, Miecislaum Poloniæ Ducem, & Benedictum VII. Papam, Synchronos faciunt.

Alter eorumdem Auctorum anachronismus est, dum scribunt, Cromerus quidem pag. 436. „ quo augustiorem posteris suis principatum relinqueret Miezislaus, nuper ad Christi „ fidem conversus & baptizatus, hortante Senatu, Lampertum Cracoviensem Archiepiscopum sive Episcopum, virum „ doctum & eloquentem, oratorem mittit ad Benedictum „ ejus nominis Septimum, Pontificem maximum, ut regium „ diadema sibi mitteret, Regemque Polonorum se, & poste-

„ ros suos esse juberet. Quo tempore etiam Stephanus Geisæ „ filius, post defunctum patrem Ungariæ princeps, eadem de „ re suum miserat. Atque ille quidem impetravit: quamquam Ungari vulgo crediderunt, ab Angelo cælitus ei diadema esse impositum: nostro negatum est, vel quod de morte ejus nunciatum esset, vel quod differre eam rem Pontifex divino oraculo juberetur: eo quod Poloni venationibus, „ rapinis ac cædibus mutuis dediti, duri & immanes, contumeliosi & asperi adversus tenuiores atque subditos, minus „ caste religionem colere dicerentur „. Miechovius vero pag. 20. „ Interim Mieczlaus Polonorum princeps sedula admonitione suorum consiliariorum, ad Benedictum VII. Pontificem maximum mittit Lampertum Archiepiscopum Cracoviensem & ceteros nuncios, Coronam sibi & Regibus Polonorum dari petendo. Cujus petitioni Papa Benedictus septimus respondit: nondum dignos fore Polonos, ut eis corona hactenus deberet conferri. In proximo vero Deus „ placatus, coronam dabit eis, exaltabitque illam. Sic locutus, Stephano Duci Hungarorum, qui & ipse pro corona „ miserat, per Astericum nuncium ejus, tradidit coronam; „ Polonis vero denegavit „. Atqui Benedictus VII. ab anno 975. ad 984. sedit. Stephanus autem Hungariæ Rex non ante annum 997., post Geisæ patris mortem, Regnum Hungariæ iniit.

XIX. Confutantur ii scriptores, qui asserunt a S. Adalberto Gaudentium fratrem sibi fuisse in Episcopatu Gnesnensi subrogatum.

Tertius Cromeri error, dum vitam & martyrium sancti Adalberti describens, relictum ab ipso ait fratrem Gaudentium, in Episcopatu Gnesnensi sibi suffectum, dum is in Prussiam perrexit. Verba ejus recito. „ Erat apud Bohemos secundus ordine Pragensis Episcopus Voicechus, qui Adalbertus ab externis appellatus est, vir nobilis, & sanctimonia vitæ pietatisque studio clarus. Is Bohemicæ pertinaciæ „ in retinendo impio idolorum cultu, & feritatis, injustitiæ, „ rapinarum, & neutiquam convenientium Christianæ professioni morum pertæsus, quum crebris admonitionibus acribusque objurgationibus nihil proficeret apud populum, atque adeo multos etiam infestos sibi reddidisset, Romam „ primum, ac deinde impetrato a Pontifice maximo commeatu, tentatis tamen iterum, an resipiscerent, Bohemis, in „ Un-

„ Ungariam, Razino ſive Gaudentio fratre, & viris aliquot religioſis comitantibus, profectus erat: ibique annum (*a*) & amplius commoratus, Geiſa principe cum uxore faventibus, Ungaros (*b*) religione Chriſtiana non ita pridem, nec univerſe adhuc ſuſcepta, per interpretem accuratius imbuit: Stephanum Regis filium vel baptizavit, ut volunt quidam, vel baptizatum jam ante confirmavit. Inde Poloniam ire perrexit. Acceptus honorifice a primoribus & cetera multitudine, ab ipſo Miezislao Duce, eandem Polonis, quam Ungaris navavit operam, cum Cracoviæ & in itinere, qua veniebat, tum Gneſnæ in primis: & eo quidem majore ſtudio & alacritate, quod linguæ & ſanguinis cognatio Bohemis ſuis cum Polonis intercederet. Mortuo vero illis diebus Roberto, primo Gneſnenſi Archiepiſcopo, Adalbertus magnis precibus exoratus, quemadmodum volunt noſtrates, ſufficitur. Sed non multo interjecto tempore, viſo nocturno divinitus admonitus, jam inde ab initio ſuſceptam ad Pruſſos, de quibus paulo poſt dicemus, peregrinationem, ægre dimittentibus eum principibus, perſequitur: relicto pro ſe Gaudentio, ſive Razino fratre Archiepiſcopo. Ibi dum religionem Chriſtianam magna cum difficultate & patientia diſſeminat, a gente barbara & immani, dæmonum & idolorum ſacrificulis cum antiſtite inſtigantibus, veneranda myſteria peragens, prope oppidum, quod Fiſshauſum Germani poſtea dixere, ad litus Oceani, a barbaris confoſſus interficitur die 23. menſis Aprilis anno Chriſti 997. „ Miechovius quoque dum exceptum Gneſnæ Ottonem III. a Boleslao Poloniæ Duce refert, (quando nempe is Imperator corpus S. Adalberti veneraturus in Poloniam advenit:) eundem Boleslaum ait, juſſu Imperatoris, a *Gaudentio Gneſnenſi* cæteriſque Pontificibus, in Regem Poloniæ coronatum fuiſſe. Verum in vita S. Adalberti, neque *Gaudentius* dicitur *Gneſnæ*

 Epi-

a Auctor vitæ coævus: Roma diſcedens anno 996. Adalbertus, cum Notherio Epiſcopo ultra Alpes proficiſcitur: quumque velut duorum menſium iter ageretur, venerunt Mogontiam: inde abiit Adalbertus Turoniam, Pariſios, & Floriacum, & poſtea rediit Moguntiam, unde in Poloniam divertit. Mox quum per miſſos Ducis Polonorum tentaſſet, an ipſum Bohemi recipere vellent, ab illis rejectus, in Pruſſiam iter direxit, ubi obiit.

b De Hungarorum ad Chriſti fidem converſione, ſupra diſſerui.

Episcopatum suscepisse, neque is apud Gnesnam relictus, dum Adalbertus in Prussiam perrexit, sed una ambo iter illud iniisse. Verba Auctoris coævi accipe: „ Dux vero (Poloniæ scil.
„ Boleslaus) cognita voluntate ejus (Adalberti nempe, in
„ Prussiam ire deliberantis :) dat ei navem, & ipsam pro pace
„ itineris, terdeno milite armat. Ipse vero primo adiit Gida-
„ nie (*Gedanum*:) quam Ducis latissima regna dirimentem,
„ maris confinia tangunt. Ibi divina misericordia adventum
„ ejus prosperante, baptizabantur hominum multæ catervæ.
„ Ibi Missarum solemnia celebrans, Patri immolat Christum,
„ cui non post multos illos dies seipsum pro hostia fuerat obla-
„ turus. Quidquid vero superfuit Deo, quod ipse & novi
„ baptizati communicarunt, colligere jubet, & mundissimo
„ panno involutum, sibi servavit pro viatico deportandum.
„ Postera autem die salutatis omnibus, imponitur carinæ & pe-
„ lago, & tollitur ab eorum oculis, nunquam postea viden-
„ dus. Hinc nauticum iter velocissimo cursu peragens, post
„ paucos dies marinum litus egreditur, & reversa est navis
„ cum armato custode. Ipse autem pro præstitis beneficiis
„ gratiam vectoribus & vectorum Domino agens, remansit ibi
„ cum geminis fratribus, quorum alter Presbyter Benedictus,
„ alter dilectus & a puero sibi comes frater Gaudentius erat.
En Gaudentius in Prussia, non Episcopus Gnesnæ, neque ibi ab Adalberto relictus. Pergit Auctor vitæ. „ Tunc magna fidu-
„ cia Christum prædicantes, intrant parvam Insulam, quæ
„ curvo amne circumvecta, formam circuli adeuntibus mon-
„ strat. Venientes vero loci possessores, cum pugnis expule-
„ runt eos, & quidam arrepto naviculæ remo, astitit Episco-
„ po propius, & ut forte Psalmos in libro decantaverat, in-
„ gentem ictum inter scapulas dedit. Excussus manibus volat
„ in diversa codex, & ipse extenso capite & membris jacet
„ humo prostratus; sed exterius afflicto corpore, quid pia
„ mens intus ageret, risus cordis per vocis organum mox pa-
„ tefecit. Gratias tibi, inquit, Domine, quia etsi amplius
„ non erit, saltem vel unum ictum pro Crucifixo meo accipere
„ merui. Transiens vero in aliam partem fluminis, stetit ibi
„ sabbato. Vespere autem facto, Dominus villæ divinum
„ heroa Adalbertum transduxit in villam. Congregat se un-
„ di-

„ dique iners vulgus, & quid de illo foret acturus, furibunda „ voce & canino rictu expectat. Tunc sanctus Adalbertus, „ quis, & unde esset, vel ob quam causam illuc veniret, in„ terrogatus, tali e contra miti voce respondit: Sum nativi„ tate Sclavus, nomine Adalbertus, professione Monachus, „ ordine quondam Episcopus, officio nunc vester Apostolus. „ Causa nostri itineris est vestra salus, ut relinquentes simula„ cra muta & surda, agnoscatis Creatorem vestrum, qui solus „ & extra quem alter Deus non est: & ut credentes in nomine „ ejus habeatis, & in atriis immarcescibilibus cælestium gau„ diorum præmia percipere mereamini. Hæc sanctus Adal„ bertus. Illi autem jamdudum indignantes, & cum clamore „ blasphema verba adversus eum proclamantes, mortem sibi „ minantur. Extemplo terram baculis percutiunt, fustes ca„ piti ejus apponunt, & infrendunt dire dentibus in eum. Ma„ gnum sit tibi (inquiunt) quod huc usque impune venisti: & „ sicut celer reditus spem vitæ, ita tibi parvæ moræ necis da„ mna creabunt. Nobis, & toti huic Regno, cujus nos fau„ ces sumus, communis lex imperat, & unus ordo vivendi. „ Vos vero, qni estis alterius & ignotæ legis, nisi hac nocte „ discedatis, in crastinum decapitabimini. Ipsa nocte naviculæ „ imponebantur, & retro ducti manserunt quinque dies in vi„ co quodam „. Hæc dum in illa geruntur parte, futurum Adalberti martyrium prævidisse narrantur Joannes Canaparius in Monasterio S. Alexii, sanctus Nilus Abbas, & Gaudentius sancti viri frater. Hæc in priori vita. At in altera apud Baron. ad. ann. 997. num. 2. præter Joannem Canaparium, & S. Nilum, alius quoque Presbyter additur: cui „ dum Missam fa„ ceret, & sacram hostiam juxta ritum religionis offerret, re„ velans Spiritus ad aures dixit, ut B. Adalberti martyris suf„ fragia laboranti mundo imploraret. Paret ille libens monitis „ divinis, & intra memoriam SS. Martyrum Adalbertum vo„ cat, ut pro nostris erroribus apud divinam misericordiam „ mactata hostia intercedat „. Subjungit Auctor prioris vitæ: „ Jam exurgente purpureo die cœptum iter agunt, & „ Davidico carmine viam sibi breviant, & dulcis vitæ gau„ dium appellant Christum. Inde nemora & feralia lustra „ linquentes, sole ascendente ad meridiem, campestria loca

„ adie-

„ adierunt. Ibi fratre Gaudentio (*en iterum Gaudentius cum*
„ *S. Adalberto in Pruſſia*) Miſſam celebrante, ſanctus ille
„ Monachus communicavit, & poſt ſacram Communionem,
„ pro alleviando labore itineris pauxillum obſonii accepit. Et
„ dicto verſu, & ſequenti Pſalmo, ſurgit de gramineo ceſpi-
„ te, & quantum jactus eſt lapidis, vel miſſus ſagittæ, pro-
„ greſſus, loco reſedit. Hic tum cepit eum ſomnus, & quia
„ diutini itineris feſſus erat, pleno cornu perfudit eum ſopo-
„ rifera quies. Ad ultimum pauſantibus cunctis, affuit pagani-
„ cus furor, & irruerunt ſuper eos impetu magno, & jecerunt
„ omnes in vincula. Sanctus vero Adalbertus ſtans contra
„ Gaudentium (*en tertio Gaudentium non relictum Gneſnæ*,
„ *ſed una cum S. Adalberto in Pruſiia*.) & alium fratrem li-
„ gatum: Fratres (inquit) nolite contriſtari: ſcitis, quia hæc
„ patimur pro nomine Domini, cujus virtus ultra omnes vir-
„ tutes, pulchritudo ſupra omnes decores, potentia inenarra-
„ bilis, pietas ſingularis. Quid enim fortius, quid eo pul-
„ chrius? Quam dulce eſt pro dulciſſimo Jeſu fundere vitam!
Non igitur relictus Gneſnæ, aut conſecratus a S. Adalberto Epiſcopus Gaudentius, ſed una ſimul in Pruſſiam profectus, martyrio dulciſſimi fratris interfuit. Errant proinde ſcriptores Rerum Polonicarum, dum id, quod anno milleſimo ab Ottone III. Imp. in Polonia de inſtituto Gneſnenſi Archiepiſcopatu, eodemque fratri S. Adalberti Gaudentio conceſſo, ex Chronographis Magdeburgenſi & Hildensheimenſi ſupra narratum eſt, ipſi perperam vel ad annum *965.* referunt, quo primum Miecislaus Poloniæ Dux Chriſtianam religionem amplexus Epiſcopales ſedes inſtituit; vel de anno *996.* interpretantur, quo S. Adalbertus unacum fratre Gaudentio Gneſnam apud Boleslaum Ducem Miecislai filium ſeſe recepit, antequam in Pruſſiam ad prædicandum illis gentibus Evangelium proficiſceretur.

Proſequitur Auctor vitæ S. Adalberti, ipſius martyrium enarrans: „ Proſilit ex furibundo agmine igneus Siggo, & to-
„ tis viribus ingens jaculum movens, transfixit ejus penetralia
„ cordis: ipſe enim Sacerdos idolorum & dux conjuratæ co-
„ hortis, velut ex debito prima vulnera facit: deinde concur-
„ runt omnes, & vulnera miſcentes, iram exſaturant. Pro-

„ fluit

„ fluit purpureus sanguis per foramina utriusque lateris: ille „ oculis ac manibus stat orans in cælum. Exiit rubeus amnis „ divite vena, & extractæ hastæ septem ingentia vulnera pandunt. Ille vinclis solutis extendit manus in modum crucis, „ & suppliciter fusis precibus pro sua & persecutorum salute „ ad Dominum clamat. Sic illa sancta anima carcere suo evolat: sic nobile corpus protenta cruce terram occupat: sic „ quoque multo sanguine vitam fundens, beatis sedibus & „ semper charissimo tandem perfruitur Christo... Accurrunt „ undique armis dira barbaries, & nondum expleto furore, „ auferunt corpori nobile caput, & separant exsanguia membra: corpus vero loco dimittentes, caput palo fixerunt, & „ læto clamore sua scelera laudantes, reversi sunt unusquisque „ ad proprias sedes. Passus est autem sanctus & gloriosissimus „ martyr Christi Adalbertus, IX. Kal. Maji, imperante rerum „ Domino Ottone III. pio & clarissimo Cæsare, feria sexta, scilicet, ut qua die Dominus Jesus Christus pro homine, eadem „ die homo ille pro Deo suo pateretur „. Nimirum, anno 997. quo feria VI. incidit in diem XXIII. mensis Aprilis: quo anno & Lambertus Schafnaburgensis martyrium S. Adalberti contigisse affirmat, sic scribens: *Anno 997. Adalbertus Episcopus martyrizatur*. Errat proinde Marianus Scotus, qui ejus martyrium ad annum 995. describit: sibi quoque Cosmas Pragensis repugnat, dum ad ann. 996. hæc habet: „ Anno 996. postquam insignis signifer Christi Præsul Adalbertus retibus fidei „ cepit Pannoniam simul & Poloniam, ad ultimum dum in „ Brussia seminat verbum Dei, hanc præsentem vitam pro „ Christo feliciter terminavit martyrio IX. Kal. Maji, Feria VI. „ Eo anno fuit Pascha VI. Kalendas Maji „. Ubi duplex est error: primus quidem: quia *Feria* VI. non incidit in *diem* 23. *Apr.* seu IX. Kal. *Maji* anno 996. sed anno 997. Alter error, quia anno 996. *Pascha fuit*, non VI. *Kal. Maji*, sed *Prid. Idus Apr.* sive *die* 12. *Aprilis*: Anno autem 997. Pascha incidit in *diem* 28. *Martii*, seu, V. *Kal. Aprilis*.

XX. Thegdagus post S. Adalbertum, Episcopus Pragensis, anno 998. consecratus.

Boleslaus Poloniæ princeps quum precibus non posset, pretio a Prussis Corpus S. Adalberti redimit, illudque Gnesnæ sepulturæ tradidit: adeo non vulgaribus clarum miraculis (verba hæc sunt Dubravii:) ut Otto III. Imperator, voti reus factus

factus ob recuperatam valetudinem, quam Adalberto acceptam retulit, Gnesnam ad sepulcrum ejus adierit: anno nempe 1000. quemadmodum supra narratum est. „ At Boleslaus
„ Bohemiæ Dux videns Pragensem Ecclesiam suo Pastore viduatam, anno 997. dirigit legatos suos ad Imperatorem tertium Ottonem, ut Boëmensi Ecclesiæ sponsum meritis dignum daret, ne grex Christo noviter mancipatus (*inquit Cosmas Decanus Pragensis*) redeat ad pristinos vanitatis ritus, & ad iniquos actus: quippe profitetur non haberi in tota Boëmia tunc temporis Clericum (*a*) Episcopatu dignum.
„ Mox Cæsar Augustus Otto, sicut erat in divinis humanisque rebus prudentissimus, annuens petitioni eorum, cœpit curiosius cogitaré, quem de suis potissimum in hoc tam arduum opus dirigeret Clericum. Forte aderat in regali curia Capellanus nomine Thegdagus (*b*) actibus ac probis moribus decoratus, liberalibus studiis apprime eruditus, genere de Saxonia, lingua proferre imbutus Sclavonica. Hunc quia sors obtulerat, omnis Regiæ aulæ Senatus & ipse Cæsar valde lætificatus, in Pontificem Pragensis Ecclesiæ eligit & collaudat, & mittens ad Moguntinum (*c*) Archipræsulem, quo eum celeriter in Episcopum consecret, mandat. Anno Dom. Incarn. 998. Nonis Julii consecratus est Thegdadus, honeste a Clero & Populo Pragensis Ecclesiæ recipitur, atque cum magno gaudio ad cornu Altaris sancti Viti inthronizatur. Dux valde congratulatur, quia Pastor bonus suo gregi arridet, & grex lætus Pastori novo alludit „. Videtur,

a Atqui erant in Breunoviensi Cœnobio Monachi illi, Matthæus, Benedictus, Joannes, Isaac, Christinus & Barnabas, viri sanctissimi, quibus Abbas præerat Anastasius, uti scriptores omnes Polonici narrant, & ipse Cosmas fatetur. Non ergo deerant in Bohemia digni Episcopatu viri: sed quia tam in politicis, quam in Ecclesiasticis Bohemia Ottoni III. Augusto & Archiepiscopo Moguntino subjecta erat, ideo petendus fuit ab Ottone Antistes, quem Moguntinus consecraret.

b *Adeodatum* vocat Æneas Silvius cap. 16. *Theodatum* Dubravius lib. 6. *Deodatum* Pontanus lib. 3. qui & addunt, eum origine Saxonem, ac tum Ottonis Cæsaris a sacris & ab epistolis fuisse virum literis, maxime tamen eloquentia præclarum, sed Slavonico Idiomate cunctis acceptiorem.

c Erat is Vvilligisus, qui, teste Hermanno Contracto, anno 1011. obiit: pro quo Erchanbaudus Archiepiscopus Moguntiæ ordinatus est. Mariano Scoto dicitur Erkenbaldus: qui & obiisse narratur anno 1020. eique *Aribo* successisse. *Aribone* autem Moguntino anno 1031. defuncto, substitutus *Bardo*; Bardoni anno 1051. *Lupoldus*; Lupoldo anno 1060. *Sigefridus*: Sigefrido anno 1084. *Vetel*: al. *Wezelo*. Vide Marianum, & Lambert. Schafnaburg.

tur, mendum cubare in die consecrationis Thegdagi Episcopi Pragensis: nam consecrationes Episcoporum, nisi die Dominico, aut in solenni aliqua festivitate, fieri non consueverunt: proinde non *Nonis Julii*, quæ dies anno 998. in feriam v. incidit, sed v.*Nonas Julii*, hoc est, Dominico die, ea consecratio peracta. Subdit Cosmas de Boleslao Bohemiæ Duce deque Gnesnensi Episcopo Gaudentio: „ Dies autem sui (hoc est „ Boleslai) obitus est VII. Idus Febr. Anno Dom. Incarn. 999. „ Eodem anno Gaudentius, qui & Radun (leg. *Ratzin*) frater S. Adalberti, ordinatus est Episcopus ad titulum Gneznensis Ecclesiæ „. In hoc etiam errare videtur Cosmas: nam Gaudentius, ut supra dixi, non est ordinatus Gnesnæ Episcopus, nisi quum Otto III. in Poloniam perrexit. Quum autem profectio ejus in Poloniam anno millesimo contigerit, ad eum annum, non ad antecedentem conferenda est Gaudentii consecratio.

XXI. Ecardus, Izzo, & Severus, Pragenses Antistites.

Obiit Thegdagus, tertius Bohemiæ Antistes, anno Incarn. 1017. III. Idus Junii, cui (teste Cosma) *anno* 1018. *successit Ekardus Præsul*: de quo idem Cosmas: „ Anno Dom. Incarn. 1023. VI. Idus Augusti (*a*) Ekardus IV. Episcopus „ Pragensis Ecclesiæ, transivit ab hac luce, victurus perpetuam „ vitam. Hujus post obitum Izzo obtinuit Episcopatum, qui „ ordinatus est eodem anno IV. Kal. Jan. ab Archiepiscopo „ Moguntino „: idest die 29. Decembris, quæ in Dominicam anno exeunte 1023. incidit. Decessit Izzo (*b*) *Anno* 1030. III. *Kal. Februarii*. „ Post hunc Severus (inquit Cosmas) „ præsul successit in ordine (*c*) sextus: qui anno 1031. Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli in natalitio ordinatus est „ Episcopus a Moguntino Archiepiscopo „. Vixit in Episcopa-

a *Helicardus* dicitur Dubravio lib. 7. & Pontano lib. 3. qui addit, eum Germanum natione fuisse, Slavonico tamen sermone commendatiorem, concionatorem eximium, *Occard* vulgo dictum, Romam ad Benedictum VIII. profectum, ubi plurimas libertates & gratias pro Ecclesia S. Viti ad voluntatem Principis sollicitavit, quas rediens, magna omnium exultatione publicavit.

b Iso Dubravio & Pontano.

c Dubravius ordinem Episcoporum Pragensium perturbat. Dum enim inter Adalbertum & Thegdagum recenset Strachiquatem tertium Episcopum, consequenter, Thegdagum quartum, Ekardum quintum, Isonem sextum, & Severum septimum vocat. Sed alii scriptores Strachiquatem tamquam intrusum nec plane consecratum omittunt.

tu usque ad annum 1067. quo decessit, Cosma sic scribente: „ Anno Dom. Incarn. 1067. v. Idus Decembris, Severus, „ sextus Pragensis Ecclesiæ Episcopus, migrat ab hoc mundo, „ bravio fruiturque jucundo. Hic utramque fortunam pro- „ speram & adversam satis expertus est. Nam aliquando a „ Duce Brecislao captus, catenatus, carceri mancipatus, „ utrumque simul in occulto & in aperto martyrium tulit. „ Hic fere omni tempore sui Præsulatus, sine aliqua refraga- „ tione Boëmiæ & Moraviæ quasi unum & individuum Episco- „ pium rexit; & rexisset, si non post obitum Spingei, nimia „ devictus efflagitatione Wratislai Ducis, consensisset promo- „ veri Joannem Episcopum in Moravia: prius tamen multorum „ sub testimonio hujusmodi deliberato feudo & allodio, sive „ concambio; scilicet, ut Pragensis Præsul duodecim villas, „ quæ sunt in omni Boëmia potiores pro isto Episcopio eligat, „ insuper & centum marcas argenti annuatim de Camera Du- „ cis accipiat; curtem autem quæ est in Moravia ad Sekir costel „ cum suis appendiciis, ut antea, sic & in posterum possideat: „ similiter & villam Slinnicam cum foro, atque castrum ibidem „ situm in media aqua, nomine Zuracka Podium, dictum a „ conditore suo Poduia Judæo, sed postea Catholico. Fertur „ autem quod fuisset in Moravia ante tempora Severi quidam „ Episcopus [ut reor] nomine Wrachen [*Wichinum intel-* „ *ligit*] de qua Parochia quantum conflictum cum prædicto „ Præsule Joanne successor Severi Jaromir habuerit, in loco „ suo declarabitur.

XXII. Bohemiæ Duces a Boleslao Pio usque ad Brecislaum Udalrici filium. Ob direptam Gnesnensē Ecclesiam, Dux Brecislaus & Seve-

Sed de restituto Moraviæ Episcopatu, mox sermo erit. Nunc ad aliud progredior, quod sub Severo Pragæ Episcopo & Brecislao Duce factum, Poloni apud Sedem Apostolicam sunt conquesti. *Brecislaus* (*a*) Udalrici filius, quum post patris mortem, anno 1037. Principatum Bohemiæ suscepisset, iu-

ju-

a *Brecislaus* dicitur Cosmæ. *Bretislaus* Dubravio. *Prædislaus* Cromero. *Bisesfislaus* Æneæ Silvio. Porro Ducum Bohemiæ post Boleslaum Pium, Sævi Buleslai filium, seriem accipe. *Boleslaus Pius* ex Hemma filios habuit *Vvenceslaum* & *Boleslaum*, sed *Vvenceslaus* puer decessit. *Boleslaus*, hujus nominis tertius, anno 999. Dux inauguratus, filios habuit *Jaromirum* & *Oalricum* seu *Udalricum*: quumque improbo quorumdam procerum suorum consilio in fines Poloniæ irrupisset, *Boleslaus Poloniæ Dux* cum intra fines regni sui non assecutus, auctis copiis Bohemiam ingressus, arces partim vi, partim in deditionem accepit. Pragam Metropolim & Villegradum

jurias sub Boleslao avo & patre Udalrico Bohemis a Boleslao Poloniæ Duce illatas ulturus Poloniam infestis armis an. 1038. invadens, Gnesnensem Ecclesiam diripuit, & sacra plurimorum Sanctorum corpora in urbem Pragam transtulit, Severo Episcopo Ducem comitante. Cosmas Pragensis Decanus rem gestam initio libri secundi fusius describens, Translationem S. Adal-

tus Pragæ Episcopus a Benedicto IX. Papa in jus vocati. Quid responderint? Injustæ de Romana curia quorumdam scriptorum querelæ.

---

dum arcem, quo se Dux Boleslaus cum Jaromiro filio receperat, biennio obsessam, ad deditionem compulit, Ducem Boleslaum oculis privavit, Jaromirum filium ejus, Ravitis in custodiam asservandum tradidit: ipse quum præfectos, qui nomine suo Bohemiam administrarent, partim de suis, partim de Bohemis, quos fideles sibi expertus fuerat, constituisset, præsidiisque opportuna loca firmasset, victorem in Poloniam reduxit exercitum. *Udalricus* alter Boleslai filius, quem pater Henrico Imperatori nutriendum dederat, ab Imperatore in Bohemiam dimissus, Principatum anno 1002. suscepit, sive victis prælio Polonis (uti Bohemi tradunt) sive Boleslao ipso Poloniæ Rege concedente, quemadmodum Cromerus narrat; fratrem Jaromirum excæcat, sive proditoribus suggerentibus, sive quod ætatis beneficio illum sibi præferri videbat. Ex Bozena, quam Beatricem dicunt, suscepit filium, nomine *Brecislaum*, seu *Bretislaum*. Anno 1037. obiit Boleslaus Udalrici & Jaromiri pater, quem Boleslaus Poloniæ (*non Miesko*, uti perperam scriptores Bohemi referunt) lumine privaverat: nam, Cosma ipso teste, Polonus hic Boleslaus Anno 1025. xv. Kal. Jul. decessit. Eodem an. 1037. v. Idus Novembris *Udalricus* Bohemiæ Dux e vivis excessit, *Brecislao* filio ducatu relicto. *Brecislaus* ex Jutha seu Juditha uxore, comitis Bavariæ Othonis filia, liberos genuit *Spitigneum*, *Uratislaum*, *Conradum*, *Jaromirum & Othonem*. Anno autem 1038. (secundo sui Principatus, (non *quarto*, uti Cosmas lib. 2. perperam scribit, sibi ipse repugnans, qui initium Ducatus Brecislai paulo superius post v. *Id. nov. anni* 1037. posuerat:) quum Miecislaus secundus, Boleslai filius, Poloniæ Dux, decessisset, relicto superstite filio *Casimiro*, quumque ejecta a Polonis *Rixa* Casimiri matre, & Casimiro extra Poloniam profugo, quasi limphatico furore Polonia cuncta exagitaretur, mutuisque cædibus omnia miscerentur, *Brecislaus Bohemus* optimum fore ratus, ne differret oblatam occasionem ulciscendi de illatis injuriis, quas olim Dux Boleslaus Casimiri avus Bohemis intulerat, cum valido exercitu, ferro & igni Silesiam, & majorem Poloniam quamlongissime populatus est: Uratislaviam, Posnaniam, aliaque minora oppida complura diripuit & incendit: Gnesnam metropolim primo impetu cepit: „ ad Basilicam ejus „ oppidi spoliandam (*verbis utor Cromeri lib. 4. de orig. & reb. gestis Polonorum*) ubi „ jussu ipsius venere milites, aliquoties irrumpere conati, subito cæcitate & letargo „ divinitus percutiuntur. Erat in castris Prædislai, Severus Pragensis Episcopus. „ Is miraculo attonitis omnibus, & spoliationem templi in religionem vertentibus, „ persuasit, non ob id, quod putabant omnes, sed propter nefanda flagitia & enor„ mia scelera Bohemorum, cæcitatem illam & oblivionem ipsis accidisse, triduano„ que jejunio divinam iram placandam esse censuit. Quo expleto Bohemi liberi jam, „ Episcopo authore, templum ingrediuntur: aurum & argentum omne, vestes sa„ cras & omnem Basilicæ supellectilem, quæ erat munificentia superiorum principum „ satis ampla, tollunt: itemque quinque Eremitarum, de quibus in Boleslao me„ minimus, corpora, quæ illic a pio Rege translata erant, auferunt: Gaudentii cor„ pus, pro Adalberti corpore, a ministris templi pio mendacio indicatum, etiam „ tollunt. Nam Adalberti corpus iidem ministri in aditu templi clam deciderant. „ Quamvis Bohemi ejus Reliquias habere se jactent. Hæc omnia Pragam asportavit „ Boleslaus, & in Basilica Pragensi reposuit, præter Christiani, unius de quinque „ illis eremitis, corpus, quod Olomucensibus concessit. Atque hæc anno Chri-

„ sti

S. Adalberti Kalendis Septembris anno 1039. peractam affirmat. Id vero postquam contigisset, missa fuit anno 1039. legatio ab Ecclesia Polonorum ad Benedictum IX. Romanum Pontificem, quam Baronius ex Longino ad eundem annum num. 3. exscribit. Eandem ex Cosma Pragensi accipe. „ Sed his prosperis a Deo concessis (loquitur de S. Adalberti, aliorumque Sanctorum corporum e Gnesnensi in Pragensem urbem Transla-„ tione) improbus (*a*) delator non destitit, qui Apostolico, „ uti gesta hæc erant, divinas sanctiones & SS. Patrum tradi-„ tiones

„ sti 1038. acciderunt „. Hæc Cromerus. Alii aliter res in Polonia & Bohemia ab anno Chr. 995. ad annum 1038. gestas narrant: neque enim Bohemi cum Polonis consentiunt: neque ipsi Poloni aut Bohemi scriptores sibi ipsi conveniunt. Videtur tamen Cromerus hac in re similiora veri narrasse; tametsi ad corpus S. Adalberti quod attinet, tam Bohemi, quam Poloni illud sese habere ita gloriantur, uti Romani & Beneventani de corpore S. Bartholomæi Apostoli adhoc decertant.

a Longinus apud Baron. ad ann. 1039. num. 3. „ Gravem & enormem Gnesnen-„ sis Ecclesiæ deprædationem, per impium Brzetislaum Bohemiæ Ducem & suum „ exercitum, in sacratum & Deo dicatarum rerum sublatione & in Bohemiam aspor-„ tatione, commissam, metropolitanus Gnesnensis Stephanus primos, qui succes-„ sit Bosluthæ, molesto & amaro animo ferens, Racheeins Archiepiscopi Cracovien-„ sis, cæterorumque Episcoporum Poloniæ communicato consilio, nuncios notabi-„ les Romam mittit, coram summo Pontifice & Cardinalibus, de perpetrato per „ Ducem Brzetislaum & Bohemos sacrilegio questuros. Qui quum ad urbem acces-„ sissent, & coram Benedicto Papa IX. audientia obtenta, nefanda Ducis Brzetislai „ & Bohemorum facinora, sacrilegia in Deum & sanctos ejus, spolia in sacra templa, „ cædem & captivitatem in Orthodoxos & Fideles, rapinam in omnes, fideli narra-„ tione exposuissent: Severum quoque Pragensem Episcopum omnium sacrilegiorum „ hujusmodi participem & conscium fuisse, sacrilegiaque singula ejus suasu & consi-„ lio fuisse patrata significassent: Pontifex Romanus non secus, quam justum erat, „ motus, longam cum Cardinalibus aliisque qui tunc in urbe aderant, Prælatis, te-„ nuit deliberationem. Et quum omnium pari unanimique sententia execrabile scelus „ in Gnesnensem Ecclesiam commissum mucrone Ecclesiastico vindicandum censere-„ tur; diversa tamen edebantur in modo ultionis inferendo vota. Et alii quidem „ Brzetislaum omni ducali honore & Fidelium communione privandum esse cense-„ bant: alii per triennium in exilium agendum, nempe salubrem aliquam peregri-„ nationem ad loca sancta suscipiendu, tanto temporis spatio patria cariturum. Seve-„ rum vero Episcopum a Pontificali grado dejiciendum, & in monasterium pro expia-„ tione tanti sceleris, perpetuam illic pœnitentiam acturum, trudendum, da-„ mnandum esse. Alii tam Ducem Brzetislaum, quam Severum Pragensem Episco-„ pum usque ad plenam omnium sacrorum restitutionem, anathematizandos fore. „ Hæc ultima sententia velut mitior & media, ab omnibus accepta est. Verum quo-„ niam Sedes Apostolica, parte altera non audita, decreta sua promulgare non con-„ suevit, personalis contra Ducem Brzetislaum & Severum Episcopum Pragensem „ citatio promulgatur. Quorum nuncii dum Romam advenissent, & pro scelere „ sacrilegii diluendo verba coram Pontifice facerent, scelus illud, de quo per Ec-„ clesiam Polonicam accusabantur, non diffitentur Ducem Brzetislaum & Episcopum „ Severum admisisse; non tamen temeritate, inquiunt, impia, sed devotione & „ pietate forsan stulta, Sanctorum ossa cæteraque Sanctuariorum vasa ex Gnesna su-„ blata, & Pragam relata esse. Belli enim jure, quod Polonorum genti inferebat, „ credi-

„ tiones violasse Ducem Boemiæ & Episcopum promulgavit; „ &, si hoc inultum Dominus Papa prætermitteret, jura „ Apostolicæ Sedis per totum mundum observanda imminue„ ret. Continuo Sacer conventus celebratur, Canones reci„ tantur, sacræ Scripturæ scrutantur, Dux & Episcopus, „ quamvis absens, de præsumptione arguitur. Alii Ducem „ omni

---

„ credidit se spolium illud juste Brzetislaus Dux noster, & populus Bohemicus „ admisisse. Tum vero Papa, nunciis correptis, stultam & delitam eorum excusa„ tionem ostendit; nec licere quantumcumque justo bello Ecclesias Dei suis sanctua„ riis & rebus Deo dicatis spoliari, aut ossa Sanctorum de locis Catholicis, sine „ Sedis Apostolicæ speciali auctoritate & consensu, transferri, quum bella homini„ bus, non cælestibus & sacris indicere conveniat. Proinde autem singula sanctuaria „ Ecclesiæ Gnesnensi, cæterisque Polonorum Ecclesiis erepta aut restituerent, aut „ tam Ducem Brzetislaum, quam Severum Episcopum Pragensem Apostolico rigore „ scirent excommunicandum. Legati vero Bohemorum, omnium ablatorum restitu„ tione, Ducis & Episcopi nomine, repromissa, tam Ducem, quam Episcopum ad „ complendum quæ verbo promiserant, obligant, largis sermonibus pollicendo, „ tam Ducem quam Episcopum decreto Apostolico devote & humiliter parituros. „ In hanc pollicitationem dimissi, plerosque Cardinalium nuncii Bohemorum adeunt, „ pluribusque largitionibus & promissis illos sollicitant, ut suis consiliis & suffragiis „ decretum Apostolicum de restituendis sanctuariis Ecclesiæ Gnesnensi rescindant; „ aut si rescindere non possent, respectibus aliquibus executionem ejus suspendant. „ Inescati Cardinales pretiis, & precibus, cœptam in sacrilegium Principemque „ severitatem & ipsi remittunt, & Pontifici remittendam persuadent: non convenire „ ajunt gravitati Apostolicæ, Ducem Bohemiæ qui per nuncios suos omnia illici„ te recepta restituturum, & præceptis Apostolicis se exhibet staturum, censuris aliqui„ bus percelli, & in sugillationem publicam Principem patere paratum adduci; ne in„ juste irritatus, ad rebellionem justam se conferat. Multifaria tunc erat Sedem Roma„ nam ambientium, & de ea contendentium collisio. Nam Sabinensis Episcopus, qui se „ Silvestrum nominabat, & Joannes Archipresbyter S. Joannis ante Portam Latinam, „ qui & Gregorius Sextus, contra Benedictum nonum Papatum usurpabant. Quapro„ pter persuasio Cardinalium, censurarum promulgationem corrupta mente contra „ Ducem Bohemiæ dissuadentium tunc facile admissa est, & justitia Polonorum concer„ tatione hujusmodi & schismate de Papatu, protelata & impedita suppressaque, Polo„ norum Pontificibus illam promovere & sollicitare desistentibus; bello insuper civili „ Poloniæ Regnum premente, emarcuit „. Eminentissimus Baronius his ex Longino recitatis fidem adjungens, de Cardinalibus quidem illius temporis hæc ait: *Tales erant illi a Benedicto creati sui similes Cardinales*. De Benedicto autem Pontifice: *&* *quidem a Benedicto illo Pontifice quid aliud expectandum erat, quam judicia cuncta recta subverti?* Quamquam autem idem Baronius advertit ibidem, *ejusmodi judicium eo anno cœptum, ad quadriennium usque productum, quum in Ecclesia Romana inter tres conflatum est schisma*. quod nimirum anno 1044. inchoatum est: At vero pronum erat ex ipsis Longini verbis intelligere, calumniose hæc omnia in Cardinales & Pontificem maximum fuisse jactata, ex eo nimirum quod Poloni causa ceciderint. Non enim cohærent priora cum posterioribus: Promittunt siquidem (si Longino credendum est) Legati Bohemorum, a Duce & Episcopo omnia restituenda fore: & facta promissione dicuntur fuisse dimissi. Si dimissi, quid opus erat, ut subornarent Cardinales, ne censuras Pontifex in Bohemos promulgaret? si anno 1039. legati Bohemorum satis fecerant Papæ Benedicto, polliciti tam Ducem quam Episcopum decreto Apostolico devote parituros; quonam pacto Schisma de Papatu, nonnisi post quatuor annos

„ omni dignitate privatum, per tres annos in exilium decernunt: Alii Episcopum ab omni Pontificali officio suspensum, „ quoadusque vivat, in claustro monachorum degere judicant: „ Alii ambos gladio anathematis feriendos clamant. Interea „ Legati Ducis & Episcopi Boëmorum ex parte totius populi „ & ipsorum Romam adveniunt, ferentes mandata magis muneribus oblita, quam facundia verborum polita. Quibus „ ubi data est copia fandi, in conspectu Apostolici, & Sacri „ Concilii, tali sermone causam suæ legationis sunt persecuti. „ O fidei catholicæ & Sedis Apostolicæ sanctissime Rector, & „ o Patres in libro vitæ conscripti, quibus a Deo collata est „ potestas judicandi simul & miserendi. Miseremini, peccasse confitentibus, parcite pœnitentibus simul & veniam postulantibus. Fatemur enim, quod illicita, & contra statuta Canonum egimus, quia de tam longinquis partibus ob „ tam breve temporis spatium ad tam sanctum negotium vestrum nequimus habere nuncium. Sed quicquid est illud „ quod fecimus, sciatis, Patres conscripti, nos non ex temeritate, sed pro magna utilitate christianæ religionis atque bona intentione id fecisse. Aut si unquam bona intentio cadit in „ vitium, o sanctissimi Patres, secundum vestrum judicium

„ parati

annos a discessu legatorum exortum, protelare, impedire, & supprimere potuit promulgationem quadriennio antea dissuasissent Cardinales auro, ut ait Longinus, & precibus corrupti? Cur demum Polonorum Pontifices illam promulgationem promovere & sollicitare destitissent? Ergo Polonorum culpa fuerit, non Cardinalium, neque Bohemorum, quod Bohemi in patriam reduces nihil eorum præstiterint, quæ Romæ polliciti fuerant. Veri similiora itaque sunt, quæ a Bohemis narrantur, si illud excipias, quod de subornatis Cardinalibus confingitur. Antiqua & communis hæc est eorum querimonia, qui Romæ non eam, quam volunt, subeunt sententiam. Miechovius lib. 2. cap. 13. postquam Bohemos Poloniam vastasse, prædamque sacram ex Gnesnensi Ecclesia abstulisse, eo fere modo, quo Cromerus, narrasset, subjungit: „ Cum his, & multitudine captivorum utriusque sexus Brzetislaus in vigilia „ S. Bartholomæi anno Domini 1038. Pragam perveniens, sacrilegam prædam in majori Ecclesia Pragensi deposuit; captivos vero, inter quos & Sacerdotes videbantur, in Colonias distribuit. Et licet Stephanus Metropolitanus Gnesnensis coram „ Sede Apostolica super spolio suæ Ecclesiæ, Brzetislao Duci & Episcopo S. vero „ Pragensi lites intentasset, & diffinitivam obtinuisset, nihil tamen de ablatis re habuit „. Non igitur corrupti Cardinales, non subversa judicia recta a Pontifice: sed Bohemi verba dederunt Pontifici, & nihil eorum quæ sunt polliciti effecerunt, Polonorum Pontificibus causam Deo relinquentibus. Cromerus quoque lib 4. inennte, ne verbum quidem de subornatione, aut Pontificis Benedicti corrupto judicio facit, sed sic scribit: „ Nec unquam postea Prædislaus, quæ jure belli ceperat, „ Polonis restituit; quamvis postulatus ea de re apud Pontificem maximum a Stephano Archiepiscopo Gnesnensi, qui Polonus Polono Bozutæ successerat „. Facessant ergo maledicta in Romanam Curiam.

" parati sumus emendare nostrum flagitium. Ad hæc Aposto-
" licus paucis: si pœnitet, inquit, haud nocet error. Mox
" Legati summoti a Concilio, potiuntur hospitio; sequenti
" die reddituri rationem in judicio. Illa autem nocte Ducis
" missi & Episcopi circumeuntes corruperunt pecunia Cardina-
" lium astutiam, auro supplantant justitiam, mercantur pretio
" clementiam, muneribus leniunt judicialem sententiam. Po-
" stera autem die iterumLegatis sacriConcilii inCapitolio præ-
" sentatis domnus Apostolicus os aperuit sacrum, ponderosis
" verbis & auctoritate plenum: sicut,inquit,pertinacibus in im-
" pietatis culpa est sævior exerenda vindicta, ita reatum suum
" recognoscentibus & pœnitentiam desiderantibus, facilem
" præbemus assensum, & ab hoste inflictis vulneribus, miseri-
" cordiæ adhibemus antidotum. Magnum enim peccatum est
" aliena rapere, sed majus christianos non solum spoliare, ve-
" rum & captivare, & captivatos ceu bruta animalia vendere,
" nimis est abominabile: quod vos perpetrasse in Poloni ano-
" bis relatum est per veridica nuncia. Quod autem nulli liceat
" sine nostra permissione de loco ad locum sacrum transferre
" corpus, testantur Canones, prohibent Patrum decreta, &
" præsumptores hujusmodi rei, divina jubent oracula gladio
" anathematis ut feriantur. Sed quia vos sive per ignorantiam,
" sive bonæ intentionis ob gratiam hanc rem fecistis, præcipi-
" mus, ut pro hac tam temera præsumptione Dux vester &
" Episcopus cœnobium omnibus Ecclesiasticis usibus & honori-
" bus sufficienter amplificatum in competenti loco construant;
" probatasque personas ac officia servientium clericorum ex
" more constituant, ubi Deo sedulum servitium tam pro vivis
" fidelibus,quam pro defunctis in sempiternum exhibeatur, ut
" saltem vel sic in conspectu Dei reatus vestri transgressio de-
" leatur. Mox Legati valde exhilarati proficiscuntur, & re-
" ferunt Duci jussa Apostolici. Quibus Dux velut divinis jus-
" sis obtemperans, sub honore Sancti Venceslai martyris in
" urbe Boleslai juxta flumen Labe (*Albim*) ubi idem Sanctus
" olim feliciter consummavit martyrium, venustissimum fa-
" bricavit Cœnobium, in quo (sicut & hodie cernitur) (*an-
" no videlicet circiter* 1130. *quo Cosmas scribebat*) Deo servit
" caterva Fratrum numerosa, & habetur Præpositura, & Basi-
" lica

,, lica valde gloriosa ,, . Hactenus Cosmas de intentata Bohemis circa sacras Reliquias a Polonorum Episcopis lite.

XXIII. Post Severum, sextum Pragæ Episcnpum, consecratur septimus *Jaromirus* seu Gebehardos, alias Gerardus, Uratislai Ducis Bohemiæ frater, anno 1068.

Gravioribus incommodis Bohemiam affecit orta inter Episcopos ipsos Bohemos dissensio. Bratislao IV. Id. Januar. anno 1055. defuncto successit filius *Spitigneus*. Hunc anno VI. Ducatus, V. Kal. Febr. anno 1061. demortuum excepit *Wratislaus* frater, qui ex uxore *Zuatava* (*a*) Casimiri Polonorum Ducis filia, quatuor liberos habuit, *Boleslaum*, *Borivoyum*, *Uladislaum*, & *Sobeslaum*: Moraviæ autem Regnum inter fratres suos dividens, Orientalem partem *Ottoni* (*b*), Occidentalem *Conrado* tradidit: *Jaromirum* autem sacro Diaconatus ordine insigniri vel invitum curavit: qui proinde abjecta quam per manus impositionem acceperat gratia, militare cingulum sumens, aufugit cum suis sequacibus ad Ducem Poloniæ, mansitque ibi usque ad annum 1067. quo Severus Pragensis Episcopus decessit. ,, Tunc Conradus & Otto (ut scribit Cosmas ,, Pragensis) audientes, Pragensem Episcopum migrasse ad ,, Christum, mittunt & revocant fratrem suum Jaromir de Po- ,, lonia, & discingunt eum zona militari, & iterum recipit ,, habitum & tonsuram Clericalem. Interea Dux Uratislaus ,, præcavens sibi in futurum, & timens, ne germanus suus ,, quum Præsul factus foret, cum prædictis fratribus contra se ,, conspiraret, cœpit tacitus secum tractare, quoquo modo ,, posset eum Episcopio defraudare. Erat autem tunc tempo- ,, ris in Curia Ducis quidam Lanczo Capellanus de Saxonia, ,, nobili prosapia natus, vir personatus, & admodum litera- ,, tus, ac Præpositura Lucomiricensis Ecclesiæ sublimatus, ,, moribus & vita non contradicens honori Pontificatus. Et ,, quia Duci semper fidelis mansit, omnibus modis Dux elabo- ,, rabat, is Pragensis Præsul ut sit. Interim Conradus & Otto ,, ve-

a *Swatochnam* Michovius vocat lib. 2. c. 14.

b Dubravius l. 8. ,, Pragam a funere Spitignei, Uradislao, Conrado, Ottone ,, convenientibus, in eo conventu ab omnibus ordinibus Uratislaus post Spitigneum ,, natu maximus, Bojemiæ Princeps declaratur, & ab eodem Moravia inter duos ,, juniores fratres sic bifariam dividitur. Regio illius Orienti exposita, in qua ,, urbs Olomucium sita est, & circum montes ac silvæ venandi copiam suppeditant ,, Ottoni tamquam venationibus debito, fruenda conceditur. Illa altera occidua, ,, cum Brunna pariter & Znoyma, Austriæ proxima, Conrado linguæ Germanicæ ,, gnaro defertur ,, . Cetera de Jaromiro fratrum minimo Clericali militiæ adscripto, injecta spe Episcopatus Pragensis post Severi decessum.

„ veniunt de Moravia, fratrem ſuum Jaromir ſecum afferen-
„ tes, & ſubnixe Ducem pro eo poſtulantes, quo ſit memor
„ germanitatis, memor paternæ inſtructionis, memor ſacra-
„ mentorum, quibus frater ſuus obligarat fidem Comitum,
„ quod poſt Severi Præſulis obitum, Jaromir ſibi eligerent in
„ Epiſcopum „. Reluctante Uratislao & Lanczonem tamquam Epiſcopatu digniſſimum collaudante, interceſſere Koyata filius Uſebor Palatinus Comes, & Zmil filius Bozen Præfectus in urbe Satec; ortaque ſeditione, quum major pars exercitus ceſſiſſet ad illos tres fratres, & caſtra circa oppidum Opocen & infra metati eſſent: „ Videns Dux quaſi ſe deſtitutum,
„ nec ſatis fratrum ab impetu fore tutum, fugit quam celerius
„ potuit, timens ne ipſi præoccuparent Pragam, aut Wiſſe-
„ grad urbem. Mittit igitur ad fratres dicens: non propter Ko-
„ yatam filium Uſebor, aut Zmil filium Bozen, verum nunc
„ magis paternæ traditionis memor ſacramentorum ejus,
„ quod Juſtitia, quod fraterna dilectio poſcit, faciam. Tan-
„ tummodo ſequimini me ad Urbem Pragam. Qui advenien-
„ tes, caſtra fixerunt in pratis juxta villam Goslivar, & mit-
„ tunt ad Ducem, ſi factis dicta comprobare velit. Quos ille
„ pacifice ſuſcipiens, fratrem ſuum Jaromir elegit in Epiſco-
„ pum. Conradum vero & Ottonem, datis & acceptis inter
„ ſe ſacramentis, dimittit cum pace in Moraviam. Facta eſt
„ autem electio hæc Anno Dom. Incarn. 1068. Sole intrante
„ XXV. partem Geminorum. Nec mora Dux Uratislaus mittit
„ Comites Severum, Abexium, Marquardum Theutonicum,
„ cum fratre ſuo Jaromir jam electo ad Imp. Henricum II. qui
„ venientes in Vigilia S. Joannis Baptiſtæ adeunt Cæſarem in
„ urbe Moguntina, tractantem cum Epiſcopis & Principibus
„ imperialia negocia, & offerentes Electum ſuum, rogant ex
„ parte Ducis, & totius populi, quo ſua authoritate dignetur
„ eorum electionem confirmare. Quorum petitioni Cæſar
„ annuens, tertia die, ideſt, VI. Kal. Julii, feria ſecunda,
„ dat ei Anulum & Paſtoralem Virgam, & in proximo die
„ Dominico VI. Nonas Julii a Præſule Moguntino (*Sigefri-*
„ *do*) Jaromir, mutato nomine Gebeardus, ordinatus eſt in
„ Epiſcopum „. Utrobique pro VI. *Kal. Jul.* & VI. *Nonas Julii*, legendum IV. *Kalend. Julii* & IV. *Non. Julii*: nam

 anno

anno 1068. quum litera Dominicalis eſſet E, dies IV. *Kalen. Julii*, ideſt, 28. *Junii* incidit in fer. 2. & dies IV. *Non. Jul.* ideſt, 4. *Julii* in Dominicam.

XXIV. Olomucenſis in Moravia Epiſcopatus reſtituitur. Quo anno? ſeries Epiſcoporum Moraviæ poſt S. Methodium uſque ad Joannem, qui ſub Severo Pragenſi Epiſcopo eſt conſecratus.

Peracta *Gebehardi* (*a*) ſive *Jaromiri* Epiſcopi Pragenſis conſecratione, quum ſedatus eſſet qui poſt obitum Severi proximi Deceſſoris circa Succeſſorem ortus fuerat in Bohemia tumultus, graviorem alium idem Gebeardus excitavit. Vivente Bratiſlao patre, Bohemiæ Duce, dum Uratislaus ejus filius Moraviam adminiſtrabat, Severum Epiſcopum rogavit, ut Pragenſi Epiſcopatu contentus, permitteret alium in Moravia Epiſcopum ordinari, quemadmodum ex Coſma ſupra eſt narratum. Rem geſtam Dubravius ſic refert lib. 8. „ *Uratislaus*, (poſtquam ipſius filiolum *Bretislaum*, Olomucii baptizatum Severus Pontifex è ſacro Fonte ſuſcepiſſet) adjunctis ſibi Conrado & Ottone fratribus, eumdem Severum orare incepit, ut una uxore contentus, cum altera divortium faceret. Nonaginta enim propemodum annis, ambitu Pragenſium Antiſtitum, Olomucenſis Eccleſia ſuo ſponſo caruit, dum utrumque ſibi Pontificatum Pragenſis Epiſcopus uſurparet. Atque hanc in primis Severus tunc excuſationem habuit, cur non ſtatim petitioni ſubſcribere poſſet, quoniam vetus res, non autem nova intercederet, quæ ſine Collegii Pragenſis ſententia confici a ſe ſolo nequiret. Non ceſſabat urgere Uratislaus, jam Spitigneo (*b*) quoque adjutore, ut de jure interim ſuo Severus decederet, cetera ſe cum fratre Principe in Bojemia curaturum. Dat manus tandem Severus, Pontificatumque Olomucenſem ad Joannem, quemadmodum Uratislaus petebat, transfert, ſibique Pragenſem retinet.

Quum Spitigneus ab anno 1055. ad annum 1061. Ducatum Bohemiæ tenuerit, ut ſupra dictum eſt; quumque Dubravius dicat, non ceſſaſſe Uratislaum, jam Spitigneo quoque adjutore, urgere Severum Pragenſem Epiſcopum, ut de jure interim ſuo decedens, Pontificatum Olomucenſem Joanni traderet; conſequens eſt, Joannis Olomucenſis inaugurationem ante

a Alii *Gerardum* vocant. *Larmir*, & *Joramir*, in Epiſtolis S. Gregorii VII. Papæ dicitur.

b Qui tum Bohemiæ Ducatum tenebat.

ante annum 1061. fuiſſe peractam: Emendandus proinde Catalogum Olomucenſium (*a*) Antiſtitum, ubi de Joanne Epiſcopo ſic legitur: „ Joannes Moravorum Epiſcopus (*b*) „ tertius, Sancti Stanislai Cracovienſis Epiſcopi coętaneus, „ (*b*) conſentiente Severo, ex canonico Pragenſi, a Segefrido Moguntino Epiſcopo ordinatus, anno ſexageſimo tertio ſupra milleſimum Pontificatus curam ſuſcepit „. Nam anno 1063. Spitigneus jam obierat. Quum denique idem Dubravius dicentem Uratislaum Severo Epiſcopo inducat: „ Ut „ una uxore (Eccleſia ſcilicet Pragenſi) contentus, cum altera, Olomucenſi nempe, divortium faceret; nonaginta enim „ propemodum annis, ambitu Pragenſium Antiſtitum, Olomucenſis Eccleſia ſuo ſponſo caruit, dum utrumque ſibi „ Pontificatum Pragenſis Epiſcopus uſurparet „: colligitur exinde, poſt Silveſtri, tertii Moravorum Epiſcopi, obitum, qui ex dictis Tom.3. p.171. ad ann. 935. figendus eſt, vacaſſe Sedem Olomucenſem annos circiter 125., quot ab ann.935. ad 1060. effluxere. Ex quibus annis 125. ſi detrahas annos 35. quibus poſt Silveſtri obitum Eccleſia Olomucenſis dicitur in eo Catalogo unita fuiſſe Ratiſponenſi; habebimus poſt eam unionem manſiſſe Olomucenſem Eccleſiam ſuo viduatam Paſtore annis 90. uſque ad inaugurationem Joannis ſub Severo Pragenſi anno circiter 1060. (ut ſupra) peractam. Verba Catalogi Olomucenſis de Silveſtro Epiſcopo accipe. „ Silve- „ ſter Moravorum Epiſcopus ſecundus [*imo tertius*] Joanne „ vita defuncto, Epiſcopales infulas anno Chriſti quadrageſimo ſecundo ſupra nongenteſimum (imo 916.) ſuſcepit, „ Epiſcopatuique decem & novem annos præſedit [*adeoque* „ *obiit anno 935.*] Poſt cujus mortem Epiſcopatus Ratiſponenſi Eccleſiæ (quæ tum Bajoariorum erat Metropolis) uſque ad annos 35. fuit unitus (*ideſt uſque ad annum 970.*] „ Inde vero per Benedictum VII. tempore B. Adalberti Pragenſis Archiepiſcopi „ (utrumque falſum: nam Benedictus VII. non ante exeuntem annum 974. Pontifex Maximus, & Adalbertus anno 983. Pragenſis Epiſcopus electus eſt) „ ope-

a Qui rerum Bohemicarum Scriptoribus interſeritur a pag. 279.
b Imo quartus: nam primus Methodius, 2. Joannes. 3. Silveſter. Vide me Tom. 3. pag. 171.

„ opera Boleslai Pii, Ecclesiæ Pragensi annexus, quæ unio „ nonaginta duobus annis duravit usque ad Severum Episcopum Pragensem, ac Uratislaum Regem Bojemiæ primum, „ cujus opera, annuente Alexandro Pontifice Maximo, Episcopatus rediit ad Moravos „. Hoc etiam falsum: tum quia *nonaginta propemodum*, non *nonaginta duobus annis*, Olomucensis Ecclesia fuit unita Pragensi, adeoque ab anno 930. usque ad annum 1060. tum etiam quia vivente Spitigneo, ut supra ex Dubravio ostensum est, Joannes ordinatus fuit Olomucensium Antistes; adeoque ante *diem* v. *Kal. Februarii anni* 1061. quo die & anno (juxta Cosmam Pragensem) Spitigneus decessit: tum demum, quia idem Spitigneus, sub quo Joannes ordinatus est Episcopus, non attigit Pontificatum Alexandri Papæ Secundi, qui *Kalendis Octobris anni* 1061. Romanam Cathedram ascendit, quum Spitigneus octo ante mensibus jam obiisset. Atque hæc secundum mentem Dubravii dicta sunto. Ceterum quia Cosmas Pragensis ad annum 1067. scribit, *post obitum Spitignei, Joannem fuisse consecratum Olomucensium* (*a*) *Antistitem*, idest anno (ut videtur) 1063.; idcirco, auctor Catalogi recte affirmat, ab eo tempore quo Olomucensis Sedes cum Pragensi conjuncta fuit, idest, ab anno 970. usque ad eum annum, quo Joannes consecratus est, nimirum usque ad ann. 1063., effluxisse *annos nonaginta duos*: idque, *annuente Alexandro II. Papa*, factum, ut nempe Episcopatus ad Moravos rediret. Quamobrem rationibus hisce sedulo pensatis, id quod Tomo tertio pag. 171. a linea 23. de Interpontificio Ecclesiæ Moravensis scripsi, sic reficiendum censeo: „ Denique spatium Interpontificii illius, quod a Silvestri obitu, usque ad ordinationem Joannis Moravorum Episcopi „ per Moguntinum Metropolitanum peractum effluxit, ex nostro Calculo recte procedit. Nam, Cosma Pragensi teste, „ Joannes, consentiente Severo Pragensi, Moravensis seu „ Olomucensis consecratus fuit anno 1063. uti auctor Catalogi „ etiam

a Verba Cosmæ hæc sunt: Hic (Severus Pragensis Episcopus, qui anno Chr. 1031. consecratus, decessit v. Idus Decembris anno 1067.) „ Hic, inquam, Severus fere omni tempore sui Præsulatus sine aliqua refragatione & sine omni contradictione, Boëmiæ & Moraviæ quasi unum & individuum Episcopium rexit, & rexisset, si non post obitum Spitignei nimia devictus efflagitatione Uratislai Ducis, consensisset promoveri Joannem Episcopum in Moravia,

„ etiam affirmat: ac proinde post Silvestri decessum Sedes „ Moraviæ universim vacaverit, necesse est, annis 128., ab „ anno scilicet 935. ad annum 1063., quum idem ipse Catalogi auctor dicat, Sedem illam, postquam Silvester diem „ obiit, unitam fuisse Ratisponensi per annos 35., deinde „ Pragensi per annos 92.: nam ex utraque hac supputatione „ simul accepta, annus 1063. quo Joannes consecratus est, „ consurgit.

XXV. Jaromiri seu Gerardi Pragensis Episcopi controversia cum Joanne Episcopo Olomucensi in Moravia: nec non cum Uratislao Bohemiæ Duce.

Narrata igitur Severi Episcopi Pragensis morte & Jaromiri seu Gebehardi inauguratione, Dubravius loco supra citato, idest, lib. 8., prosequitur, sic scribens: „ Bene aliquandiu inter illos (hoc est, inter Ducem Uratislaum & Gerardum Episcopum) conveniebat: Sed posteaquam Gerardus „ avaritia succensus, ambire Olomucensem præterea Pontificatum cœpit, prætextum habens, quod Severus in damnum „ Successoris, nihil potuerit in conjunctione Pontificatuum „ demutare; Uratislao contradicente, patrociniumque Joannis Episcopi Olomucensis suscipiente, rursus ex hac contentione nova simultas coorta est, quam mox Gerardus exacerbavit, verberibus mulctato Joanne, quod sibi de Pontificatu Olomucensi cedere noluerit. Hanc tam insignem injuriam Uratislaus unacum Joanne Romam ad Pontificem Romanum referendam censuit. Relator futurus erat (*a*) Sacrificulus Joannis, vir industrius, ac sæpe in Curia Romana versatus: sed & illum Gerardus per insidias literis & viatico spoliatum, additis plagis pessime accepit. Legat demum „ Uratislaus (*b*) suos legatos melius quam prius comitatos: „ atque ii Romam incolumes pervenientes, isthic obtinent, „ ut Senatusconsultum fieret in ipsorum sententiam de Rudolpho (*c*) Cardinale Pragam mittendo, qui præsens causam controversam, tamquam Judex, cognosceret, dijudicaretque. Veniens ille citat Gerardum ad causam dicendam; ac semel iterumque & tertio per contumaciam apparere detrectantem, ab officio Pontificali suspendit. Edici-
„ tur

a Cosmas. *Clericus* Joannis Episcopi, nomine Ahna, vir T[illegible]eutonicus.
b Petrum scil. Presbyterum, Podivæ filium, S. Georgii Præpositum, & comitem Prædim filium Buz: Raporæ Palatino Comiti commendatos. *Cosmas*.
c A Gregorio Papa missum Rudolphum scribit Cosmas. Eum tamen ab Alexandro II. missum refert Dlugossus.

„ tur protinus ab aliis Sacerdotibus, ad factionem Gerardi „ pertinentibus, velut Justitium. Nam & templa passim clau- „ duntur, & sacrificia intermittuntur, cum hac denunciatio- „ ne, non prius se ad illa redituros, quam censuræ vinculum „ adversus Gerardum laxatum fuerit. Irritatus audacia illo- „ rum Cardinalis, ferit contumaces omnes anathemate. Nec „ urgere illos devovereque definit, quam jurejurando Ge- „ rardus de se Romæ sistendo promittit; venitque ad vadi- „ monium promissum; sed in causa cecidit, relegatus in cœ- „ nobium, ut privatam cum contubernalibus vitam viveret, „ posteaquam Antistitis munere defungi, aut nescierit, aut „ noluerit. A quo sodalitio paulo post certior factus adesse „ Romæ Mathildim, quæ gratia & authoritate apud Romanum „ Pontificem ante alias Italiæ Matronas præpolleret, quam „ quidem Gerardus (*a*) pro cognata sua agnoscebat, quan- „ do ut ipse, ita illa quoque generis sui originem ad Cæsares „ Germanos referret. Illam continuo precabundus adit, ro- „ gans, ne se in periculo positum illa ope sua apud Pontificem „ destitueret. Mathildis, necessitudine quæ sibi cum Gerar- „ do intercederet, comperta, benignis verbis recreatum, se- „ cum ad Pontificem adducit, factaque perblanda oratione, „ pristinum fortunæ habitum cognato impetrat „. Hæc Dubravius. Paulo aliter Æneas Silvius cap. 21. „ Inter hæc Se- „ verus Episcopus, qui Bohemiam Moraviamque Sacerdotio „ tenuerat, Joanne in Moravorum Ecclesia sibi substituto, „ jam gravis senio ex vita decedit. Ob quam rem Conradus „ & Otho Uratislaum precibus onerant, Jaronuro [*Jaromi-* „ *ro*] fratri ut Ecclesiam Bohemiæ ab Imperatore impetret. „ Annuit Uratislaus, neque Imperator adversatus est. Jaro- „ nurus ex Polonia revocatus, relicta militia, Episcopus ordi- „ natur,

---

a *Cujus* (Mathildis) *de genealogia materno sanguine Præsul Jaromir descendens, duxit affinitatem*. Cosmas, „ Mathildis ex Bohemorum sanguine nata „. *Æneas Silvius*. Vide Pagium ad ann. 1070. ubi a num. 6. usque ad 15. Genealogiam Mathildæ texens, consanguinitatem ejus cum Henrico Imp. Secundo nimirum ac Tertio, ostendit. Quum autem Jaromirus Syvatochnam seu Zvatavam matrem habuerit, filiam scilicet Casimiri Poloniæ Regis, qui parentes habuit Miecislaum, & Richzam nepotem Ottonis III. natam ex germana ejus Mathilda & Ezzone sive Herenfrido Comite Palatino Rheni; hinc est, quod aliqua affinitas inter Jaromirum & Mathildam intercesserit. Nam Henrici secundus & tertius ex Henrico Bajoariæ Duce, qui Ottonis Magni ex fratre nepos erat, descenderunt. Vide Pagium ann. 995. n. 7.

„ natur, ac mutato nomine Gebardus appellatur. Qui mox „ ſpiritu ſuperbiæ inflatus, Moraviam non minus ſibi, quam „ ſuo Anteceſſori debitam dicit; illum exterum, ſe civem: „ illum infimo loco natum, ſe Regia ſtirpe ortum. Ingreſſus „ Moraviam, Joannem Epiſcopum, qui cedere nollet, con„ tumeliis & verberibus afficit. Uratislaus, qui Joannem „ amaret, ea re commotus, Romanum Pontificem, contu„ maciam Gebardi uti corripiat, ſcriptis hortatur. Miſſus eſt „ in Bohemiam Rudolphus Cardinalis, qui cauſa cognita de„ lictum puniat. Is vocatum Gebardum, quum minime pa„ reret, Sacerdotio abdicavit. Sed rogatus a Clero, digni„ tatem ei reſtituit, jubens, & ipſum & Joannem intra annum „ coram Summo Sacerdote ſe exhibere. Paruerunt ambo. „ Sacerdos maximus ambobus auditis, Gebardum amovere „ Sacerdotio ſtatuit: feciſſetque, niſi preces interveniſſent „ Matildis Virginis, filiæ Bonifacii, Ducis Lucani, quæ tum „ Romæ fuit, ex Bohemorum ſanguine nata. Hæc eſt illa „ Mathildis, fama inclyta, & apud Hiſtoricos late memorabi„ lis, quæ a Radicofano (*a*) Senenſis agri oppido uſque Ce„ peranum interjacentem terram donavit Eccleſiæ: poſteri „ Patrimonium S. Petri appellarunt. Hujus ergo interventu „ Romanus Præſul utrumque Sacerdotem ſua Diœceſi con„ tentum eſſe, ac remiſſis injuriis in patriam reverti juſſit „. Eminentiſſimus Baronius ad ann. 1073. num. IX. ex Longino ſeu Dlugoſſo Polonicorum Annalium Auctore hanc ipſam Jaromiri Pragenſis Epiſcopi cum Jo: Moravenſi contentionem ſic deſcribit. „ Joramirus (Jaromirus) alias Gebeardus Pragen„ ſis Epiſcopus moleſte ferens Epiſcopatum ſuum in Olmu„ cenſem diſmembratum eſſe, pro reintegrando illo plures „ conatus impendit. Quos quum obſtante Duce Bohemiæ „ Wratislao, qui ejuſdem mutilationis & præfati Olmucenſis „ Epiſcopatus fundationis primarius fuerat inſtitutor & auctor, „ irritum ire videret; Joannem Olmucenſem Epiſcopum „ clandeſtine accedens, plurimis contumeliis & verberibus „ per ſe ipſum & familiares vulneravit. De qua novitate „ Dux Wratislaus plurimum conſternatus, querelam ad audi„ torium

a Dormitat Æneas Silvius, dum Patrimonium a Mathilda Romanæ Eccleſiæ conceſſum, a Radicoſano ad Ceperanum extendit.

„ torium Summi Pontificis contra Joramirum Episcopum Pragensem, dum primi nuncii ad Urbem missi, Joramiri mandato, mutilati & cæsi itinere fuissent, deduxit. Sceleris magnitudine Papa Alexander Secundus motus, Rudolphum Cardinalem ad coërcendam enormitatem sceleris & transgressionis transmisit. Cui quum Joramirus obedire, coram eo citatus, contumaciter recusaret; privavit Pontificio, ac etiam Diœcesim Pragensem Ecclesiastico subjecit interdicto. Placidius tamen postea, ne majora scandala exoriren-tur, agenti, & Joramiro officium Pontificale restituit, & Interdictum a Diœcesi Pragensi tollit; terminum tamen ad comparendum coram Alexandro Papa, utrique Episcopo assignat. Quo quum ambo pervenissent, Papa depositionem Joramiri ratam esse decernit; precibus tamen multifariis Comitissæ Mathildis Virginis, filiæ Bonifacii Ducis Lucensis in Tuscia, quæ universum Patrimonium suum B. Petro contulit perpetuo, & Ecclesiam Romanam ab hostibus strenue defendit, expugnatus, omne facinus in se, & in Joannem Episcopum Olmucensem admissum condonavit, & Joramirum pristinæ dignitati restituit; ita tamen, quod Olmucensis Ecclesiæ fundatio de cætero firma & perpetua perseveraret.

XXVI. S. Gregorii VII. Papæ epistolæ in causa Jaromiri Pragæ Antistitis.

Hæc sub Alexandro II. Papa peracta dicuntur. Substitutus autem x. *Kal. Maji anni* 1073. in locum defuncti Alexandri Gregorius VII., statim legatos in Bohemiam *Bernardum*, & *Gregorium* misit, qui quum a Wratislao Duce honorifice excepti essent, ab Episcopo tamen Pragensi Jaromiro indigne atque illiberaliter sunt tractati, quemadmodum idem Pontifex ad Uratislaum scribit lib. 1. ep. 17. his verbis: „ Frater vester Larmir (*Jaromir*) Pragensis Episcopus, olim noster amicus, his nostris legatis, Bernardo scilicet & Gregorio [ut auditu percepimus] in tantum rebellis exstitit, ut, si ita est, sicut dicitur, Simonis magi vestigia contra Apostolorum Principem imitatus fuisse videatur. Quapropter rogamus nobilitatis vestræ prudentiam, ut & nostros Legatos & fratrem nostrum prædictum Episcopum conveniatis, & per vos, & ex parte nostra fratrem vestrum attentius hortemini, quatenus Legatorum nostrorum monitis debitæ obe-

„ dien-

„ dientiæ aurem inclinet, & quidquid justitiæ sibi suggesse-
„ rint, vel ex eis præjudicio (*a*) pergravari, nulla sibi ab
„ hac Ecclesia audientia denegabitur. Si vero neutrum horum
„ facere acquieverit, & sententiam Legatorum nostrorum de
„ suspensione sui officii in eum promulgatam confirmabimus,&
„ durius contra eum, scilicet, usque ad interniciem, gladium
„ Apostolicæ indignationis evaginabimus „. Itaque ad Gregorii VII. Pontificatum ea sunt omnino referenda, quæ Bohemi scriptores sub Alexandro II. narrant de Pragensi Episcopo a Legatis Papæ (ut ajunt) divinis suspenso; quumque ex epistolis ejusdem Gregorii Papæ constet, Jaromirum bis Romam sub eodem Pontifice venisse, dicendum est,eum ex Urbe in Bohemiam reversum, promissis Romæ factis non stetisse, sed Moravensem Episcopatum invadere perrexisse. Subdit quippe Baronius ad ann. 1073. num. 53. „ At homo in omnibus
„ refractarius, Apostolicæ Sedis compulsus est auctoritate, li-
„ cet invitus nolensque, ad dicendam causam Romam veni-
„ re, judicio postulatus, instante & urgente Joanne Episcopo
„ Moraviæ. Fuit tamen in his eidem Gregorio plurimum la-
„ borandum, ut plures ab eo scriptæ eo argumento literæ (*b*)
„ docent, quibus etiam redargutus est Sigefridus Archiepi-
„ scopus Moguntinus, qui eam causam ad suum judicium sta-
„ tuit advocare. Quomodo autem tandem Romam veniens,
„ fuerit absolutus, & ad Episcopatus munus redintegratus,
„ literæ (*c*) ejusdem Pontificis ad Uratislanm Boëmiæ Du-
„ cem ita significant. Frater tuus Larmirus [*Jarmirus*] Pra-
„ gensis Episcopus ad Apostolorum limina veniens, conspe-
„ ctui nostro ea qua oportuit se humilitate præsentavit; & de
„ objectis sibi, quædam confitens, congruam inde satisfactio-
„ nem obtulit; quædam vero denegavit, & in hunc modum
„ se purgando removit, videlicet, quod ipse Joannem Mora-
„ vensem Episcopum non percusserit, neque servientes ejus-
„ dem Episcopi decapillari, aut barbas eorum abradi præce-
„ perit, aut occasione subterfugiendi Synodum inducias per
„ Legatum suum petierit. Nostræ igitur dilectioni plene re-
„ con-

a Deest aliquid, Fort. *pergravari dixerit*.
b Id. lib. 1. ep 44. 45. 60. 61.
c Lib. 1. ep. 78.

„ conciliatum, & restituto sibi omni Episcopali officio, ad „ propriam sedem cum literis nostris, & Apostolico eum sigil- „ lo remisimus, commendantes eum tuæ nobilitati, ut omni „ inter vos odio, & inimica æmulatione sublata, fraterno cor- „ de eum diligas, & Episcopalem in eo dignitatem (sicut di- „ gnum est) veneranter inspicias. *Hactenus Gregorius Ponti-* „ *fex. Pergit Baronius*: At vero quod scriptum est, *Perver-* „ *si difficile corriguntur*, rursum adversus eum integrandum „ fuit judicium, quum reversus in patriam, denuo cœpit la- „ cessere eundem Joannem Episcopum Moraviæ, ut ipsius „ Gregorii ad eum literæ (*lib. 2. epist. 6. & 7.*) docent, „ quibus eum rursus Romam vocavit, & aliæ ad *Joannem* „ ipsum scriptæ, quibus eum est consolatus.

XXVII. Alexander II. Papa Mitram Uratislao Bohemiæ Duci mittit. Privilegia ab eodem Pontifice Vvissegradensi Ecclesiæ concessa.

Nam, ut modo dicebam, bis Jaromirus Romam est profectus, idque sub Gregorio Papa, non sub Alexandro: adeoque Rodulphi Cardinalis legatio, si quidem vera fuit (quod non ita facile admiserim) non ob aliud ab Alexandro missa, nisi ut Mitram Wratislao Duci deferret. Concessam quippe ab Alexandro II. Papa anno circiter 1068. *Mitram* (*a*) Bohemiæ Duci, testatur S. Gregorius VII. Alexandri successor lib. I. epist. 38. data *Romæ* XVI. *Kal. Jan. Ind.* XII. *hoc est*, 17. Decemb. anno 1073. ad *Uratislaum Boemiæ Ducem*, in qua sic ait: „ Longa jam temporis intervalla transacta sunt, ex quo & no- „ bilitas tua B. Petro Apostolorum principi non modicæ devo- „ tionis animum spopondit, & studium: & tibi in Apostolica „ Sede inter cæteros Principes larga benignitas, præ multis „ etiam singularis & egregia fuit astricta charitas. Cujus rei „ fidem & indicium ex benevolentia Domini & Antecessoris „ nostri Alexandri Papæ satis percepisse potes, qui petitioni- „ bus tuis non unquam sine sua & filiorum sanctæ Romanæ „ Ecclesiæ solicitudine & labore condescendit, & ad signum „ in-

a Vide ad ann. 1068. Baron. num. 4. & Pagium num. 4. „ Qui hoc exemplum „ secutus est (inquit) Lucius II. Papa (*imo, Eugenius III.*) de quo Otto Frisingeo. „ lib. 1. de gest. Frider. cap. 27. & seq. Concordiam inter Siculum & Papam hujus- „ modi esse accepimus. Papa concessit Siculo Virgam, & Anulum, Dalmaticam, & „ Mitram, atque Sandalia. Mitram etiam Regi Aragoniæ concessit Innoc. III. ut in „ gestis ejusdem Papæ pag. 135. videre est. Regalia insignia universa, mantum vi- „ delicet, & colobium, sceptrum, & pannum, coronam, & mitram, ad opus „ tuum, non minus pretiosa, quam speciosa fecimus præparari, & ea liberaliter tibi „ donavimus, in signum gratiæ specialis „. Legatur Rainaldus anno 1204. num. 71.

„ intimæ dilectionis, quod laicæ personæ tribui non consue-
„ vit, Mitram quam postulasti, direxit „. Mirari subit, Scriptores Rerum Bohemicarum, Dubravium, Æneam Silvium, Cosmam Pragensem, Mitræ ab Alexandro Papa Uratislao Duci concessæ nullam facere mentionem. Hoc unum Cosmas ad ann. 1070. refert, Monasterium scil. ab Uratislao Wissegradi fundatum, & pro hac fundatione missum ab ipso ad Alexandrum Papam Legatum, ut Privilegiis illud exornaret: „ An-
„ no (inquit) 1070. Dux Uratislaus in moribus Deo carus &
„ hominibus, necnon in rebus bellicis miles præclarus, inspi-
„ ratione divina commonitus, Monasterium in Metropoli Bo-
„ hemiæ urbe Vvissegrad vocata, quæ omnium terræ illius ci-
„ vitatum quasi mater & domina est, Deo juvante construen-
„ dum pia mente proposuit. Ad cujus propositi efficientiam
„ non mediocri animo consilia pertractans, dignum duxit,
„ quatenus Monasterium, quod gratia Dei cooperante confi-
„ ciendum devote proposuerat, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Pon-
„ tifici regendum, omnique ab adversitate diligenter prote-
„ gendum, simul cum Canonicis ejusdem Ecclesiæ commen-
„ daret. Igitur Petrus Ecclesiæ S. Georgii Præpositus Romam
„ missus, devota nuncia sui Ducis Domino Apostolico fideli-
„ ter insinuavit. Quo audito Venerabilis Papa Alexander II.
„ Deo gratias pro tam felici præfati Principis desiderio retu-
„ lit: moxque Synodum convocavit, in qua LXXII. Episcopi
„ fuerunt. Quibus postquam omnia prædicti Ducis verba re-
„ citavit, cuncti unanimi corde & voce glorificantes Deum,
„ qui sanctam suam Ecclesiam in toto orbe dilatare non cessat,
„ responderunt, Amen „. Refertur postea Rescriptum Alexandri II. datum VII. *Idus Maji*. Verum illud vel addititium, vel saltem interpolatum [uti observat Pagius ad ann. 1070. num. 17.] quum stylus ab omnium aliorum stylo prorsus diversus sit. Illius autem Ecclesiæ Collegiatæ prope Pragam ad arcem Vvissegradensem fundatæ, in plerisque historiis & Chronicis Bohemiæ fit mentio, quamvis in quibusdam, uti in historia Æneæ Silvii, & Dubravii, Alexandro III. sedente, fundata perperam dicatur: ad illud enim tempus Cosmas laudatus non pervenit; & Joannes Episcopus Tusculanus, qui [in Rescripto Alexandri II. missus dicitur ad hæc perficienda] ejus-

que fundamenta jecit, ſub Alexandro II. vixit, & ſub Alexandro III. Imarus, Hugo, ac Petrus Tuſculani Epiſcopi fuere. Uratislaus Dux, (*a*) illius Eccleſiæ Privilegia auxit, & Præpoſitum ejus, *Principem & Cancellarium Regni Bohemiæ* in perpetuum eſſe juſſit, quod traditio ſit, ædem ſacram ibi antea ſtetiſſe, a Borſivojo primum exſtructam, & a ſancto Cyrillo (leg. *Methodio*) conſecratam. Æneas Silvius cap. 22. „Mortuus eſt per idem tempus (*anno* (*b*) *ſcil.* 1086.) Johannes Moravorum Epiſcopus, cujus Eccleſia, inſtante Gebardo, Pragenſi unita eſt. Quæ res illi, majoris inſolentiæ fomentum fuit, adeo ut præſente Rege intereſſe divinis minime dignaretur. Ob quam cauſam Uratislaus, indulgente Alexandro Papa tertio, natione (*c*) Senenſi, Collegium Canonicorum Regularium in arce Pragenſi erexit: in quo dum res agitur divina, non Præpoſitus tantum, ſed Decanus, & Sacerdos, Diaconuſque & Subdiaconus rem divinam facientes, Epiſcopalibus ornamentis utuntur; & Præpoſitus quidem Cancellarius Regni appellatus, Principis honore defungitur„. Dubravius lib. 9. ineunte, pag. 65. poſtquam juſſu Henrici Imperatoris, Uratislaum unacum Svuatava uxore Regio diademate coronatum, & poſt mortem Joannis Moravenſis, Jaromiro Olomucenſem Epiſcopatum, unacum Pragenſi conjunctum, conceſſum narraſſet, (id quod anno 1086. factum conſtat) ſubjungit: „Ceterum Gerardus tam latam ditionem aſsecutus, nequaquam ulterius ſe intra officii debiti regiones continuit; non quod ulla nova injuria ab illo fuerit laceſſitus, ſed tantum vetus valuit ſimultas, memoriaque favoris, quem Rex Joanni Olomucenſi Præſuli, „quoad

---

a Inter annum 1086. quo Joannes Moravenſis obiit, & inter annum 1090. quo Jaromirus dum per Hungariam ad Romanum Pontificem queſtum injurias proficiſceretur, apud Strigonium deceſſit.

b Vide Coſmam Pragenſem ad ann. 1086.

c Iterum dormitat Senenſis Æneas Silvius. Nam Alexander III. Papa Senenſis non ante annum 1159. Pontificatum iniit: Uratislaus autem Bohemiæ Dux, de quo hic ſermo, mortuus eſt anno 1092. XIX. Kal. Febr. Itaque pro Alexandro ſecundo, ſub quo eo Capella erecta, uti ex Coſma Pragenſi conſtat, perperam Alexandrum III. obtrudit. Altera eſt etiam ejuſdem Auctoris allucinatio, qui quum in unum fundationem ejus Capellæ, atque Privilegiorum augmentum confudiſſet, id ſub Alexandro Papa factum ſcripſit, quod neque ſub Alex. II. neque ſub Greg. VII. contingere potuit; ſed ſive ſub Victore III. qui ab anno 1086. ad 1088. ſedit, ſive ſub Urbano II. ejuſdem Victoris ſucceſſore, qui ſedem ab ann. 1088. uſque ad 1099. tenuit.

„ quoad vixerat, perpetuum exhibuit, ut ſe Gerardus quo-
„ que pertinacem fratri exhiberet inimicum. Sed quæ Urati-
„ slao magnitudo animi inerat, riſu magis, quam ſtomacho
„ ejuſmodi fratris inſolentiam tranſmittebat, rationem inte-
„ rim tamen dignitatis ſuæ habens. Nam in altera urbis arce,
„ quam Vicegradenſem vocant, Templum omnibus Sacerdota-
„ libus officiis, dignitatibuſque & Privilegiis æque inſigne in-
„ ſtituit, atque erat illud alterum in arce S. Viti, ſolo Pontifi-
„ ce excepto, in cujus locum, auctoritate Pontificis Romani,
„ Præpoſitum ſubſtituit, qui dum ſacra facerent, non ipſe tan-
„ tum, ſed etiam cæteri illius adminiſtri Pontificalibus infulis
„ ornati incederent. Additus Præpoſito magiſtratus, ut Ar-
„ chigrammateum Regni, nunc Cancellarium appellant, age-
„ ret, & cum illo honor principalis, ne in hac quoque parte,
„ multum Pontifice inferior eſset. Quoties igitur cumque ſo-
„ lemnis feriarum dies occurreret, non ad Pontificem, ſed
„ ad Præpoſitum ſacrificia peragentem Rex divertebat, hoc-
„ que modo artem fratris arrogantiamque arte ſua eludebat.
Ita videntur Æneas Silvius, ac Dubravius exiſtimaſse, *Mitram* non Uratislao Duci, ſed Canonicis Wiſsegradenſibus a Romano Pontifice conceſsam. Verum irrefragabilis Gregorii VII. Papæ auctoritas certo certius convincit, *Mitræ* uſum ante annum 1073. ab Alexandro II. Papa fuiſse conceſsum Uratislao: quidquid ſit de Pontificalibus infulis ab uno ex ſucceſsoribus ejuſdem Gregorii VII. poſt annum 1086. Uratislao impetrante, Wiſsegradenſis Eccleſiæ miniſtris traditis.

XXVIII. Cauſa diſſidii inter Jaromirum Pragenſem, & Ioannem OlomucenſemEpiſcopos, ex litteris S. Gregorii VII. Papæ exponitur.

Sed redeo ad Gregorii VII. epiſtolas de diſſidio inter Jaromirum & Joannem Epiſcopos exorto. Itaque lib. 1. epiſt. 17. ad Uratislaum Bohemiæ Ducem, dat. ***Laurenti*** VIII. *Idus Julii*, *Ind.* XI. hoc eſt, anno Chr. 1073. agit gratias Pontifex, quod Bernardum & Gregorium legatos ſuos benigne tractaverit; eoſdem autem a Jaromiro, ipſius Ducis fratre, Epiſcopo Pragenſi non liberaliter exceptos queritur. Rogat, ut eum hortetur, obedire legatorum moni is. „ Quia (inquit) ob
„ devotionem & reverentiam BB. Apoſtolorum Petri & Pauli
„ Principum Apoſtolorum, Legatos noſtros, Bernardum vi-
„ del. & Gregorium, qui ab hac ſancta & Apoſtolica Sede ad
„ veſtras partes directi ſunt, debitæ caritatis benevolentia ſu-

„ ſce-

„ ſcepiſtis, & eos, ut veſtram condecet magnificentiam hono„ rifice tractaſtis, omnipotenti Deo gratias agimus; proinde „ noſtræ benevolentiæ vobis vicem rependimus. Quoniam „ enim Anteceſsorum noſtrorum negligentia, & Patrum ve„ ſtrorum, qui hoc fieri poſtulaſſe debuiſſent, agente incuria, „ Apoſtolicæ Sedis nuncii ad partes veſtras raro miſſi ſunt, „ quidam veſtrorum hoc quaſi novum aliquid exiſtimantes, „ & non conſiderantes ſententiam Domini dicentis: qui vos „ recipit, me recipit: & qui vos ſpernit, me ſpernit; Lega„ tos noſtros contemptui habent „. Cetera de Jaromiro Epiſcopo, ab illis verbis: „ Frater veſter Joramir Pragenſis Epi„ ſcopus, olim noſter amicus, his noſtris legatis, Bernardo „ ſcil. & Gregorio, ut auditu percepimus, intantum rebellis „ exſtitit „ ſupra ex Baronio ſunt recitata. Ex qua epiſtola conſtat, nullam antea ab Alex. II. Papa legationem ad Bohemos fuiſſe miſſam, neque Jaromirum Romam ſub eo Pontifice ad cauſam dicendam perrexiſſe: alioquin ejus rei veſtigium aliquod in eadem epiſtola exſtaret, aut mentio facta fuiſſet.

Jaromiro, ut ſupra, legatorum Sedis Apoſtolicæ Bernardi & Gregorii ſententia a divinis ſuſpenſo, ſcripſit Gregorius Papa epiſtolam 44. libri I. *dat. Romæ* 2. *Kal. Febr. Ind.* XII. anno ſcil. 1074. qua ei reſtituit reditus Epiſcopatus, ut omni poſtpoſita mora cum Legatis Uratislai Ducis, & cum Joanne Moravenſi Epiſcopo adverſario ſuo, ſanctorum Apoſtolorum limina adeat. Commemorat, ſe fratri ejus Duci ſcripſiſſe, ut Moravenſem Epiſcopum & ſuos legatos Romam mittat. „ Quamquam inobedientia tua, & culpa, quam in contem„ ptu legatorum S. R. E. perpetraſti, preces tuas, te abſente, „ & nondum parato ſatisfacere, recipi non meruit; tamen, „ ne ex Apoſtolica, licet juſta diſtrictione, abſentationis tuæ „ moram vel occaſionem diutius defendere poſſis, neceſſita„ tem, qua te urgeri in epiſtola tua conqueſtus es, & impedi„ mentum ad nos veniendi removere decrevimus. Itaque „ præſenti auctoritate tibi reſtituimus, & tenenda concedi„ mus, quæcumque a legatis noſtris, Bernardo videlicet & „ Gregorio, præter Epiſcopale officium, tibi interdicta ſunt: „ quoniam te exſpoliatum rebus Eccleſiæ tuæ, inopia rerum „ ne-

„ necessariarum, obedientiam debitæ satisfactionis non posse „ exequi (sicut supra diximus) conquerendo excusas: atque „ hoc idem fratri tuo Wratislao Duci per epistolam nostram „ notificavimus, admonentes eum, ut de consuetis decimis „ & reditibus Ecclesiæ tuæ nihil in potestate sua tibi denegari „ patiatur aut subtrahi. Admonemus igitur, & ex parte Apo„ stolorum Petri & Pauli, & nostra per eos Apostolica tibi „ auctoritate præcipimus, ut nullis excusationibus absentiam „ tuam ulterius defendens, in Ramis Palmarum Apostolica „ adire Limina non prætermittas; cognoscens fratrem tuum a „ nobis esse commonitum, ut Joannem Moravensem Episco„ pum, itidem ad nos venire commoneat, & ex sua parte ta„ les ad nos nuncios dirigat, quibus in nostra possimus exami„ natione diffinire dissensionum causas. Interim vero de pos„ sessionibus Moravensis Episcopatus nihil te tangere volumus „ & præcipimus, ne & ipse aliqua molestiarum excusatione „ præsentiam suam conspectui nostro subtrahat. Præscriptum „ vero terminum adventus tui, tu ipse ita mature fratri tuo „ Duci indicare curato, ut Moravensem Episcopum & suos „ legatos una tecum ad Apostolicam Sedem dirigere possit „. Hoc ipsum in epist.45. ad Uratislaum Ducem Bohemiæ,eodem die & Indictione data scribit. „ Frater tuus Jaromirus Pragen„ sis Episcopus, conqueritur se exspoliatum Ecclesiæ suæ re„ bus, inopia rerum necessariarum, pro reddenda ratione „ eorum, quæ sibi intenduntur, ad Apostolicam Sedem veni„ re non posse „. Monet, ut in integrum ei restituantur quæcumque a Legatis Apostolicæ Sedis Bernardo & Gregorio, præter Episcopale officium, interdicta sunt, & præter ea, pro quibus Joannes Moravensis super eum clamat Episcopus. „ Eo „ autem tempore, inquit, quo ipse Jaromirus sicut per epi„ stolam nostram commonitus est, Apostolicam sedem adire „ debuerit, te quoque, si fieri posset, præsentem fore, maxi„ me cuperemus. Quod si rerum aut temporum eventus pro„ hibuerit, nobilitatem vestram multum admonemus, ut Epi„ scopum Moravensem præsentiam suam nobis exhibere com„ moneatis; & præterea de vestris fidelibus tales ad nos nun„ cios dirigatis, cum quibus rerum veritate solerti indagatio„ ne perquisita, & undique explorata, favente divina cle-

„ men-

„ mentia, omnes dissensionum causas abscindere, & quid-
„ quid æquum fuerit, determinata sententia statuere va-
„ leamus.

Quum autem Jaromirus & Joannes eodem anno 1074. *in Ramis Palmarum* [ut videtur] hoc est, die 13. Aprilis Romam venissent, designatis a Gregorio Papa tam Olmucensis, quam Pragensis dioeceseos terminis, in Bohemiam eodem anno regressi sunt. Quid vero post eorum reditum contigerit, apparet ex epistola VI. libri secundi, ad *Geboardum* sive Jaromirum *Episcopum Pragensem*, data x. *Kal. Octob. Ind.* XIII. anno 1074. in qua arguit eum de contempta auctoritate Sedis Apostolicæ, de mentita fide, de fraudulenta occupatione rerum Episcopi Moravensis, quas restitui jubet, & eum Romam cum dicto Episcopo per seipsos, aut per legatos suos ad definiendam causam venire: de mendaciis contra Ducem Bohemiæ sibi suggestis; demum de excomunicatione in homines ejusdem Ducis absque legali judicio lata. „ Venientem te
„ [inquit] hoc anno ad Apostolicam Sedem Apostolica utentes
„ mansuetudine, multo benignius multoque mitius, quam
„ facta tua mererentur, Te suscepimus atque tractavimus.
„ Sed tu more tuo malum pro bono reddens, contempta
„ nostra charitate, & Apostolica auctoritate, contra interdi-
„ ctum nostrum de bonis & rebus, unde inter Te & Joannem
„ Episcopum Moravensem lis est, Te intromittere ausus es:
„ & (quod valde nobis molestum est) nostra concessione Te
„ id fecisse mentitus es. Nos equidem meminimus sic decre-
„ visse, ut Episcopus Moravensis terram & alia, de quibus
„ inter vos discordia erat, usque ad futuram Synodum cum
„ omni pace & quiete tenere deberet. Hoc in literis nostris
„ fratri tuo Duci expresse significavimus. Hoc tu ut nullate-
„ nus impedires, in manum nostram promittendo firmasti:
„ sed ut verbum inde mutaremus, hoc, quum multum insta-
„ res, neque precibus, neque pretio impetrare potuisti. Por-
„ ro in novissimis, quasi quasdam novas querelas super fratre
„ tuo Wratislao Duce quod fraudulenter concludantur, sed
„ orbem terrarum ad discordiam multarum gentium & te fe-
„ cisse nunc cognovimus: asserens videlicet de quodam castro
„ sancti Venzlai & de Præpositura justitiam tuam tibi contra-
„ di-

„ dicere. Hoc tantum effecisti, ut eum in epistola nostra „ moneremus, quatenus si se injuriam tibi fecisse cognosceret, pro nostro, imo amore vestro, quod æquum esset, inde faceret. Hac igitur occasione & de nobis mendacium „ finxisti, & nostra decreta subvertisti. Sed quæso, non erubescis, aut non times, quod pro talibus causis non solum „ ordinis tui periculum tibi imminet, sed ex fraterno odio „ nec Christianitatis quidem in te suscepta gratia manet? Præcipimus ergo tibi ex parte B. Petri, & nostra Apostolica „ auctoritate, ut castrum quod tam fraudulenter cepisti, & „ alia omnia quæ in lite sunt, præfato Moravensi Episcopo „ reddas: & Tu ad diffiniendam causam (sicut statutum est) „ aut ipse Romam venias, aut idoneos legatos mittas; atque „ hoc ita tempestive Moravensi Episcopo notifices, quatenus „ & ipse pariter se vel legatos suos ad iter præparare valeat. „ Præterea, sicut nobis relatum est, pacem quæ iter te & fratrem tuum Ducem convenit, multis modis perturbare non „ desinis, præcipue quum suos absque canonica culpa & legali „ judicio excommunicas. Quod quidem Tibi maxime periculosum est: quoniam, sicut B. Gregorius dicit, qui insontes ligat, sibi ipsi potestatem ligandi atque solvendi corrumpit. Unde Te admonemus, ut anathematis gladium „ nunquam subito, neque temere, in aliquem vibrare præsumas, sed culpam uniuscujusque diligenti prius examinatione discutias. Cetera „. Idem ipse Pontifex in epist. 8. libri 2. data, ut supra, ad Joannem Moravensem Episcopum, consolatur de injuriis a Pragensi Episcopo perpessis; & quantum ipse ea re commotus sit, ex nuncio & literarum ad Ducem Bohemiæ missarum exemplis cogniturum asserit. Arguit, quod putarit, se sententiam leviter mutasse. Jubet, ut Apostolica fultus auctoritate omnia bona a Pragensi Episcopo ablata repetat. „ Scimus enim (inquit) quanta fraude Pragensis Episcopus te circumvenit; qui tamen non solum ad tuas, sed, „ de nobis mentiendo & quasi ex nostra concessione rapacitatem suam roborando, ad nostras etiam injurias patenter „ erupit. Qua de re quam graviter commoti simus, vel quid „ inde censuerimus, hic nuncius tuus viva voce tibi indicare „ poterit, & tu ipse in literis quas Duci, & exemplo litera-

„ rum, quas eidem Episcopo misimus, pleniter cognoscere „ potes. Et tu quidem nimis simpliciter egisti, quod nos „ contra decreta nostra surgere, & sententiam nostram tam „ leviter mutare putasti: qui ea omnia, quæ inter te & illum „ in lite sunt, usque ad futuram Synodum, & totius dissensio- „ nis vestræ discussionem, tuis possessionibus decrevisse præ- „ sens intellexeras. Nunc igitur Apostolica auctoritate jussus „ atque suffultus, castrum, & siquæ alia præfatus Episcopus „ tibi abstulit, sine mora repetas. Illum namque admonui- „ mus, firmiterque tibi ea omnia sine contradictione reddere „ præcepimus. Ducem vero rogavimus, ut si Episcopus no- „ bis non obediret, eum de castro expelleret, & restitutis „ tibi omnibus pro amore Dei, bona Ecclesiæ, cui præes, „ Deo adjuvante defenderet „. Sic quippe ad Uratislaum Bohemiæ Ducem in epist. 7. libri 2. dat. x. *Kal. Octob. Ind.* XIII. scribit: „ Pervenit ad nos nuncius vester, qui magnæ devotio- „ nis & fidelitatis vestræ exhibitionem nobis retulit, & quæ „ B. Petro sub nomine Census misistis, videlicet centum „ marchas argenti ad mensuram vestri ponderis, fideliter præ- „ sentavit. Quod quidem grantanter accepimus. *Et post pau-* „ *ca*. De cetero grates vobis habemus, quod obedientes no- „ stris monitis, cum fratre vestro Jeromiro Pragensi Episcopo „ pacem fecistis..... Verum ille indebitam nobis vicem re- „ pendens, mox ut domum reversus est (sicut nos non dubia „ relatione cognovimus) de castro quodam, & aliis rebus, „ unde litem habet cum Joanne Moravensi Episcopo, contra „ interdictum nostrum, & contra sui ipsius in manus nostras „ datam promissionem, etiam de nobis mentiendo, quasi id „ sibi concesserimus, se intromittere ausus est.... Unde & „ tuam nobilitatem ex parte B. Petri & nostra Apostolica „ auctoritate rogamus & præcipiendo monemus, ut nequa- „ quam eum de tanta deceptione ulterius gaudere sinas „, Reliqua.

Quamobrem quum uterque Episcopus Romam iterum perrexisset, definitivam sententiam a Pontifice excepturus, concordia super controversia inter Moravensem & Pragensem diœcesim, eodem Pontifice agente, in concilio mense Martio anno 1075. ambarum partium assensu composita est, edito hu-

jusmo-

jusmodi (a) diplomate „ Gregorius Episcopus servus servorum Dei. Quoniam ad memoriam semperque dilucidandam causarum negotiorumque veritatem nihil aptius, nihil durabilius, quam scripturarum paginas æstimamus, qualiter lis & discordia, quæ inter confratres nostros, videlicet Joannem Moravensem Episcopum, & Geboardum Pragensem, de quibusdam decimis & curtibus diu protracta est, tandem per pactionis convenientiam in Apostolica Sede determinata sit, per literas nostras non modo præsentibus, sed & futuris, notum fieri volumus. Hæ enim causæ, quum in secundo nostri Pontificatus anno, residentibus una nobiscum in Basilica Salvatoris multis Fratribus, convocatis etiam & coram positis supradictis Episcopis, ad audientiam nostram & totius ibidem congregati Concilii perlata sit, diu & multum inquisita atque rimata, tanta ambiguitate & perplexionibus involuta videbatur, ut ad sinceram veritatis & justitiæ explorationem per ea, quæ tunc adhibita sunt judicia perduci non posset. Verum, ne illorum altercatio absque pacis interventu diutius aut fraterna odia aut aliqua periculosa hinc vel illinc studia accenderet, cum consilio Fratrum nostrorum causam ita ex æquo dirimi constituimus, ut omnia, de quibus inter eos contentio foret, per medium dividerentur, & hic unam, ille alteram partem interim absque omni inquietudine tenerent, donec si apertiora judicia sive scripto, aut congruis testibus invenire possent, diligentissime investigarent. Ad quod faciendum, ne forte suscitandæ litis infinita alterutri daretur occasio, terminum quoque eis decem annorum præfiximus, ut qui certis approbationibus ad justitiam se pertingere posse confidit, intra prælibatum terminum proclamandi & consequendi jus Ecclesiæ suæ licentiam & potestatem habeat: & si alterum horum, vel utrosque, quod non optamus, interim obire contigerit, successores eorum in eadem pactione & constitutione permanere debeant. Ex ea autem parte qua præfatus terminus aut sub silentio, aut non ostensa veritatis & justitiæ, propter quam clamet, approbatione transductus fuerit, nullus deinceps locus, nulla acclamandi occasio, aut super hac re re-

 „ novan-

a Lib. 2. Epist. 53.

„ novandæ quæstionis licentia supersit. Hoc igitur modo præ„ nominatos Episcopos in nostra præsentia pacificatos, & præ„ scriptæ diffinitioni gratum, ut videatur, adhibentes assen„ sum, ad propria cum Apostolica benedictione & fraterna ca„ ritate dimisimus. Hoc ab omnibus inviolatum & perpetuo „ inconcussum fore Apostolica auctoritate præcipimus atque „ sancimus. Data Romæ sexto nonas Martii, Indictione decima „ tertia „. Ut hæc concordia firma inter Olomucensem & Pragensem Episcopos esset & stabilis, scriptis quoque *ad Vratislaum Bohemorum Ducem literis*, (*a*) *Dat. Romæ* XVIII. *Maji*, *Ind.* XIII. hortatur in hæc verba. „ Fredericus nepos vester, „ & Romanæ Ecclesiæ fidelis, nos humilibus precibus flagita„ vit, quatenus tuæ nobilitatis prudentiam rogaremus, ut „ beneficium, quod sibi pater suus reliquit, eum permittere„ tis habere. *Et post pauca*. Præterea monemus, ut studea„ tis terram vestram, & vestri honoris regimen firmissimæ „ pacis fœdere undique præmunire, scilicet, ut nullius litis „ scandalum in tuo regimine versari permittas, præcipue in„ ter te & fratres tuos, & Pragensem & Olomucensem Epi„ scopum.

Ex quibus intelligimus, primo, nihil horum, quæ a scriptoribus Bohemis Dlugosso, Dubravio, Ænea Silvio, & Cosma Pragensi de causa inter Pragensem & Olomucensem Episcopum agitata leguntur, sub Alexandro II. contigisse: Sed illam sub Gregorio VII. inchoatam terminatamque fuisse. Deinde, eandem causam aliter se habuisse, ac ab illis scriptoribus narratur. Illi enim perhibent, Pragensem Episcopum in id operam suam impendisse, ut Olomucensis Ecclesia, dejecto ejus Episcopo Joanne, cum Pragensi conjungeretur: Pragensem insuper, quum Romæ in causa cecidisset, relegatum fuisse in cœnobium, ut privatam vitam degeret; sed Mathildis Comitissæ interventu pristino honori restitutum, jussumque fuisse a Romano Pontifice, ut uterque Præsul sua Diœcesi contentus esset, ac remissis injuriis in patriam reverteretur. At vero ex Epistolis Gregorii Papæ liquet, non de integra Olomucensi Diœcesi, neque de supprimendo eo Episcopatu, Pragensem contendisse, sed tantum de castro quodam, & certis aliis bonis, quæ Pragensis ad suam Ecclesiam pertinere ajebat; defi-

definitumque, non quidem ut Pragensis in cœnobium detruderetur, sed ut omnia illa bona, de quibus inter eos contentio erat, per medium dividerentur; nulla Comitissæ Mathildis facta mentione. Major certe fides Gregorio Papæ viventi ac præsenti causamque definienti fides est adhibenda, quam illis scriptoribus, qui longo post tempore vixerunt scripseruntque.

XXIX. S. Gregorius VII. Papa Bohemis usu Slavicæ linguæ in rebus divinis non concedit.

Antequam Bohemicam Ecclesiam dimittam, duo sunt præterea valde notabilia. Primum scilicet, quod Gregorius Pontifex rogatus ab Uratislao Duce, ut facultatem divina officia sermone Slavonico recitandi concederet, expressis verbis denegavit. Sic enim lib. 7. epist. xv. ***ad Uratislaum Bohemorum Ducem, dat. Romæ*** iv. ***Nonas Januarii Ind.*** iii. hoc est, anno 1080. scribit. „ Hujusmodi salutationis nostræ consuetudi„ nem, scilicet Apostolicæ benedictionis, eam tibi mittentes, „ non sine hæsitatione modo servavimus, propterea quod vi„ deris excommunicatis ipse communicare: quicumque enim „ bona Ecclesiarum invadunt, idest, sine certa licentia Epi„ scoporum vel Abbatum diripiunt, vel ab aliqua persona acci„ piunt, non solum ab Apostolica Sede hoc tempore, verum „ etiam a multis sanctis Patribus, sicut in scripturis eorum re„ perimus„. Monet ut Ecclesias ab invasoribus defendat: tum pergit: „ Quia vero nobilitas tua postulavit, quo secun„ dum Sclavonicam linguam apud vos divinum celebrari an„ nueremus officium, scias nos huic petitioni tuæ nequaquam „ posse favere, ex hoc nempe sæpe volventibus liquet, non „ immerito sacram Scripturam omnipotenti Deo placuisse qui„ busdam locis esse occultam, ne, si ad liquidum cunctis pa„ teret, forte vilesceret, & subjaceret despectui, aut prave „ intellecta a mediocribus in errorem induceret. Neque enim „ ad excusationem juvat, quod quidam religiosi viri hoc quod „ simpliciter populus quærit, patienter tulerunt, seu incorre„ ctum dimiserunt; quum primitiva Ecclesia multa dissimula„ verit, quæ a sanctis Patribus, postmodum firmata Christia„ nitate, & religione crescente, subtili examinatione correcta „ sunt. Unde ne id fiat, quod a vestris imprudenter exposci„ tur, auctoritate B. Petri inhibemus, teque ad honorem „ omnipotentis Dei, huic vanæ temeritati viribus totibus resi-

„ stere

„ ſtere præcipimus „. Demum legatum quem petierat Uratislaus, miſſurum ſe Pontifex promittit: „ De legato autem no„ ſtro, quem mitti ad ſe tua devotio popoſcit, noveris item „ nos preces tuas ad præſens commode efficere minime potuiſ„ ſe: tamen in hoc anno, divina favente clementia, tales „ procurabimus invenire perſonas, quæ & negotiis veſtris va„ leant utiliter deputari, & neceſſitudines veſtras plenius co„ gnoſcentes, ad notitiam noſtram deducere. Ut ergo tute „ poſſimus ad vos legatos noſtros dirigere, neceſſe arbitramur „ & volumus, ut filium noſtrum Fredericum, & hunc Feli„ cem ad nos iterum ſtudeas, aut horum alterum, mittere, „ quatenus ita poſſint quo deſtinabimus ſecure venire „. Inter *Petitiones Bohemorum*, propoſitas in Synodo Baſileenſi anno 1438. menſe Novembri, quas Æneas Silvius cap. 50. refert, Septima hæc fuit: „ Item ſupplicamus, ut ſupra, qua„ tenus ex eiſdem cauſis, veſtræ Paternitates dignentur per„ mittere, ad minus Evangelia, Epiſtolas, & Symbolum in „ Vulgari in Miſſis & Eccleſiis coram populo ad excitandam „ devotionem libertari, legi, & decantari. Nam in noſtro „ linguagio Slavico, ex indulto Eccleſiæ olim ab antiquo in „ Vulgari ſuo exercetur, etiam in noſtro Regno „. *Reſponſio* „ *Patrum hæc eſt*. Ad ſeptimam Petitionem, quod illa eſt de „ directo contra compactata, & ipſorum Bohemorum Promiſ„ ſionem, per quam tenentur ſe conformare Ritibus Eccle„ ſiæ. Certum autem eſt, quod Ritus Eccleſiæ hoc non habet, „ neque in ipſa Pragenſi Eccleſia ante iſta diſturbia hoc fiebat. „ Unde juſtum & rationabile foret, quod conformarent ſe Ri„ tibus Eccleſiæ, & in hoc, & in omnibus aliis compactata ef„ ficaciter adimplerent, & tunc poſſent honeſtius a ſacro Con„ cilio petere, & rationabilius ſperare „. Sed de Slavica lingua alibi erit ſermo.

XXX. Refertur eorum ſententia qui aſſerunt, in Moguntina Schiſmaticorum Synodo anno 1086 Regiam coronam Uratiſlao Bohemiæ Duci ab Henrico IV. Imp. fuiſſe conceſſam: Olomucen-

Alterum: quod anno 1086. die 29. Aprilis in Conventu Moguntino Dux Bohemiæ Vratislaus, juſſu Henrici III. ſeu IV. Imperatoris, *Rex* appellatus dicitur: & die 16. Junii tam ipſe quam Swatava uxor Regio diademate coronati: & poſt Joannis Moravenſis Epiſcopi obitum, Epiſcopatus Moraviæ cum Pragenſi unitus. Rem geſtam narrat Coſmas Pragenſis in hæc verba. „ Anno Dom. Incarn. 1086. jubente & peragente Romano„ rum

,, rum Imperatore tertio Henrico Augusto, celebrata est Synodus magna in urbe Moguntia: ubi IV. Archiepiscopi, & XII. Præsules, quorum nomina post docebimus, simul cum Abbatibus Monasteriorum & cæteris fidelibus, residentes plurima decreta super statu Sanctæ Ecclesiæ scriptis roboraverunt. In quo Conventu idem Cæsar omnibus sui Regni optimatibus, Ducibus, Marchionibus, Satrapis, Episcopis, assentientibus & collaudantibus, Ducem Bohemorum Wratislaum, tam Bohemiæ, quam Poloniæ præfecit, & imponens capiti ejus manu sua Regalem Circulum, jussit Archiepiscopum Treverensem, nomine Egilbertum, ut eum in Sede sua Metropoli Praga in Regem ungat, & diadema capiti ejus imponat. In eodem Concilio Pragensis Præsul Jaromir scripta suæ antiquæ querimoniæ repræsentat de Moraviense Episcopo Joanne supra memorato. Qui quamvis eodem anno (a) jam ab hoc sæculo migrarat, tamen valde præcavens in futurum prædictus Præsul, & agens per amicos, pulsat aures Cæsaris, ne iterum in eodem loco alius subrogetur Episcopus. Replicat coram omnibus Privilegium olim à S. Adalberto Episcopo suo Antecessore, confirmatum à Papa Benedicto, quam à primo Ottone Imperatore. Ad cujus justam querimoniam Imperator motus precibus Ducis Vratislai fratris ejusdem Episcopi Jaromir, & consilio Archiepiscopi Moguntini Wezelonis, & aliorum bonorum, qui justitiæ favebant, novum antiquo fere ejusdem tenoris addit Privilegium, & signo Imperiali confirmat, ut in sequentibus patebit ,, . Refert deinde Cosmas diploma Henrici III. quo

sem quoque Ecclesiam Pragensi conjunctam.

---

a Dubravius ineunte lib. 9. in eod. conventu, Olomucensem qunque Ecclesiam Pragensi uoitam scribit: ,, Ibidem in Getardum quoque fratrem Wratislai beneficium egit, Pontificatum Olomucensem, Joanoe tunc mortuo, cum Pragense denuo conjungens, illumque Gerardo conferens, eadem liccoria, quam paulo ante in patre (*Henrico*) detestatus, & bello persecutus est, quod Romano Pontifice spreto, Præsules pro sua libidine instituerit ,, . Confunditur hic a Dubravio Henricus filius, qui ab anno 1105. ad 1125. regnavit, cum patre, qui ab ano. 1056. ad 1105. imperavit.

At vero *Augustinus* decretorum Doctor & Olomucensis atque Brunnensis Ecclesiarum Præpositus, in Catalogo Episcoporum Olomucensium ad Stanislaum Olomucensem Episcopum, pag. 279. scribit, Joannem Moravorum Episcopum obiisse anno Chr. 1086. VII. Kal. Decembris: ac proinde septem circiter mensibus post eum conventum. Augustino suffragatur *Æneas Silvius*. Qui cap. 22. præmissa ad ann. 1086. Regis Vvratislai coronatione subdit: ,, Mortuus est per idem tempus Johannes Moravorum Episcopus, cujus Ecclesia, instante Gebardo, Pragensi unita est.

quo unio illa confirmatur, consilio, ut dicitur, Archiepiscoporum Vvezlonis Moguntini, Sigevini Coloniensis, Egilberti Treverensis, Liemeri Bremensis, & Episcoporum Liederici Virdunensis, Conradi Trajectensis, Udalrici Eistetensis, Ottonis Ratisbonensis, cum assensu Laicorum, Ducis Bohemorum Uratislai, & fratris ejus Conradi, Ducis Friderici, Ducis Lutoldi, Palatini Comitis Rapotæ: in cujus diplomatis fine legitur; „ Data 3. Kal. Maji, Anno Dom. Incarn. 1086. Ind. IX.
„ Anno autem Domini Heinrici, Regni quidem XXXII. Impe-
„ rii vero III. Signum Domini Heinrici tertii Romanorum Im-
„ peratoris Augusti „. Subjungit Cosmas: *Quod ego vidi ipsum Cæsarem suis manibus annotantem in Privilegio Pragensis Episcopatus*. „ Porro in suo diplomate, *narrat Henricus*, quali-
„ ter fidelis noster Pragensis Episcopus Gebhardus sæpe con-
„ fratribus suis & Coepiscopis ceterisque Principibus nostris,
„ ac novissime nobis conquestus est, quod Pragensis Episcopa-
„ tus, qui ab initio per totum Bohemiæ ac Moraviæ Ducatum
„ unus & integer constitutus, & tam à Papa Benedicto, quam
„ à primo Ottone Imp. sic confirmatus est, postea Antecesso-
„ rum suorum consensu, sola dominantium potestate subin-
„ thronizato intra terminos ejus novo Episcopo, divisus es-
„ set & imminutus. Qui quum Moguntiæ coram Legatis Apo-
„ stolicæ Sedis, præsentibus nobis, ac plerisque Regni nostri
„ optimatibus, eandem querimoniam intulisset... Primitiva
„ illa Parochia cum omni terminorum suorum ambitu, Pra-
„ gensi Sedi est adjudicata... *Et mox*. Mediantibus itaque
„ nobis, & communi Principum aspirante suffragio, pactum
„ est, ut Dux Bohemiæ Uratislaus & frater ejus Conradus,
„ supradicto Pragensi Episcopo fratri suo Parochiam judiciario
„ ordine requisitam ex integro reprofiterentur & redderent.
„ Proinde nos rogatu ejusdem Episcopi rationabiliter inducti,
„ Pragensis Episcopatus redintegrationem, nostræ Imperialis
„ authoritatis edicto, illi & successoribus ejus confirmamus &
„ stabilimus; inviolabiliter decernentes, ne ulla posthac cu-
„ juslibet conditionis persona, vel ulla societas hominum,
„ Pragensi Ecclesiæ quicquam sui juris in prænotatis terminis
„ alienare præsumat „ Quinam fuerint *Legati Apostolicæ Sedis*, coram quibus is conventus Moguntiæ dicitur habitus,
sub-

ſubducta temporis ratione patet: nimirum, ii, qui (*a*) ex parte Pſeudo Pontificis Guiberti, vulgo dicti Clementis III., lateri Henrici Auguſti, ejuſdem Antipapæ fautoris, adhærebant. Itaque à Schiſmaticis conjunctus cum Pragenſi Epiſcopatus Olomucenſis, & Regia corona Vratislao tradita, atque ita tradita, ut ſimul *Bohemiæ* & *Poloniæ Rex* diceretur, quemadmodum proſequitur idem Coſmas, hac in narratione plus æquo Schiſmaticorum partibus addictus: „ Eodem anno v. „ Idus Junii obiit Otto Dux Moraviæ frater Vvratislai Ducis „ Bohemiæ. Interea Egilbertus Treverenſis Archiepiſcopus, „ juſſis obtemperans Imperatoris, adveniens Metropolim Pra„ gam XVII. Kal. Julii, inter Sacra Miſſarum ſolemnia Rega„ libus faſcibus indutum unxit in Regem Vvratislaum, & im„ poſuit diadema ſuper caput tam ipſius, quam ejus conjugis „ Zvatavæ Cyclade Regia amictæ, Clericis & univerſis Satra„ pis acclamantibus: *Vvratislao Regi quam Bohemico, tam* „ *Polonico, magnifico & pacifico, à Deo coronato, vita, ſa*„ *lus, & victoria*. Poſthæc tertia die Archipræſul ſecundum „ regiam magnificentiam immenſo pondere auri & argenti di„ tatus, & cæteris xeniis ac muneribus donatus, magno cum „ honore ad propria remeat „. Pagius ad eund. ann. 1086. num XI. recitatis Coſmæ verbis hæc obſervat: „ Vvratislaum „ XX. Bohemorum Ducem in hoc Conventu, ſeu Pſeudo Sy„ nodo Moguntina, cui Clementis Antipapæ Legatos inter„ fuiſſe teſtatur Coſmas citatus, hoc anno Regem *Bohemiæ* „ & *Poloniæ* coronatum, Regiamque dignitatem, quæ ab „ exceſſu Svatopluci ſeu Sphentopulcri in Moravia regnantis „ ſuppreſſa fuerat, reſtitutam, docent etiam Æneas Silvius „ (*b*) in Hiſt. Bohem. cap. 22. & Dubravius lib. 9. Hoc tem-

„ pore

a In ea, quæ vocatur *Apologia Henrici IV. Imp.* auctor Schiſmaticus, Legatorum Antipapæ Guiberti nomina recenſet: *Legati*, inquiens, *Sacroſ. Sedis Apoſtolicæ, Petrus ſcil. Epiſcopus Portuenſis Eccleſiæ, & duo Cardinales Romanæ Eccleſiæ*. Sed mentitur: nam Bertholdus Conſtantienſis non *Petrum*, ſed *Joannem Portuenſem* vocat, his verbis de concilio Quintilinburgenſi ab Orthodoxis adverſus Schiſmaticos celebrato. „ In fine Synodi, ſententia anathematis cum ardentibus candelis promulgata „ eſt in Guibertum hæreſiarcham, ſedis Apoſtolicæ pervaſorem, & in Apoſtatas ſan„ cti Petri, Hugonem Albanenſem, Joannem Portuenſem ex Epiſcopos, Petrum ex„ Cancellarium.

b Æneæ Sylvii verba accipe: Poſthæc anno 1086. ab ortu Salvatoris Chriſti apud Maguntiam in Concilio Principum ab Imp. Henrico ejus nominis IV. Uratislaus Rex decla-

„ pore Bohemi nihil in Polonia possidebant, ut videre est apud „ Cromerum in Hist. Polonorum. Sed Pessina in Marte Mo- „ ravico lib. 3. cap. 2. existimat, *Poloniæ* nomine intelligen- „ dam *Silesiam*, Poloniæ partem. Addit, ab hoc tempore „ Reges Bohemiæ, dum Comitiis Imperii intersunt, proxi- „ mum ab Imp. locum obtinere, sicut & in aliis publicis actibus „ juxta Auream Bullam cap. 22. & successores Vvratislai tam „ fratres, quam filios, *Ducis* tantum, nomen tulisse; quod „ Æneas Silvius suspicatur accidisse, quod *Imperatoris Ro-* „ *mani* indultum sumendæ coronæ more majorum obtinere „ non valuerunt. Friderici tamen Ænobarbi tempore, Bohe- „ miæ Principes Reges iterum appellati, & titulus ille ad po- „ steros propagatus.

XXXI. Observationes in Moguntinam Schismaticorum Synodum.

Quidquid tamen sit de Regia Corona Wratislao Bohemorum Duci ab Henrico hujus nominis Tertio (qui ab aliis Quartus dicitur) in Conventu Moguntino concessa; certum est primo,

---

declarator, Moravorom Regno (quod supra extinctum diximus) in Bohemiam translato: Polonia, Slesia, Lusacia, Moravia, Bohemorum imperio adjectæ. Gilbertus Trevirorum Archiep. cum eo Pragam missus, qui coram provincialibus Regem inungar, regalibusque adoroet insignibus. Id eodem anno factum, acclamante popolo, Uratislao Regi salus, honor, arque victoria. Svatava quoque Regina cum eo coronata. Mortuus est per idem tempus Johannes Moravorum Episc. cojus Ecclesia, instante Gebardo, Pragensi uoita est. Idem Auctor cap. 23. & 24. subjungit de Uratislai successoribus: „ Nam Cnoradum, frattem ejus, ac deinde Uratislai fi- „ lios (Bisetislaum, Boleslaum, & Borzivislaum) non Regis nomine, sed Ducis tan- „ tum usos, tamquam Regni decus homioi, non provinciæ datum fuisset. Uladislaum „ vero quarto loco Uratislao natum (eundemque Bohemiæ Ducem XXV.) a Fride- „ tico primo, sibi & posteris Regiam dignitatem obtinuisse, & quum io expugnatio- „ ne Mediolanensi egregiam operam navasset, Imperatori mirifice gratom, leonem „ tubeum bisurcatæ caudæ in clypeo albi coloris, insigne Regium accepisse „. Mox cap. 25. de quinque aliis Bohemiæ post hunc Uladislaum Ducibus, idest Sobieslao XXVI., Friderico XXVII., Conrado XXVIII., Bizetislao XXIX., atque Venceslao XXX. „ Hos quoque (inquit) Regis nomine abstinoisse constat, sive quia „ magis vi, quam jure imperaverunt; sive quod Imperatoris Romaoi indultum sumen- „ dæ coronæ, more majorum, obtinere non valuerunt „. Quamobrem in sequentibus capitibus xxvi. ad xxxiv. *Primislaum* trigesimum Bohemorum Ducem, vocat *Regem tertium*: *Venceslaum* XXXI. Ducem, *Regem quartum*: *Othocarum Regem quintum*; *Venceslaum*, Regem *sextum*: *Venceslaum* hujus filium, Regem *septimum*: *Rodolfum* Regem *octavum*: *Henricum* Regem *nonum*: *Johannem* Regem *decimum*: *Carolum* Regem *undecimum*, eundemque in Imperatorem electum, dictumque Carolum quartum: demum *Venceslaum* Caroli filium, *Regem Bohemiæ duodecimum*. Ac proinde juxta Æneam Silviom, *primus Bohemiæ Rex* Uratislaus inter Duces vigesimus, & *secundus Bohemiæ Rex* Uladislaus inter Duces vigesimus quintus. Sed de hac Bohemiæ Ducum Regumque Chronologia, vide meam Adnotationem ad numerum xxxiv. Ubi de Uladislao per Fridericum Imperatorem *Regia Corona* insignito anno Christi 1158.

mo, Moguntinum illum Conventum non anno 1086. sed anno 1085. fuisse a Schismaticis celebratum: Item certum est, nullam in eo conventu, juxta antiquos Rer. Germanicarum Scriptores, aut concessæ Bohemorum Duci Coronæ, aut conjunctæ cum Pragensi Olomucensis Ecclesiæ mentionem factam fuisse. Sigebertus Gemblacensis: „ Anno 1085. Henricus Im- „ perator Moguntiæ regali & synodali Conventu coacto, exi- „ git ab omnibus, ut Hildebrandi depositionem, & Guiberti „ ordinationem sub scripto approbent: cui aliqui manu & ore „ faventes, corde tamen Hildebrando adhærebant „. Dodechinus Abbas in Appendice ad Mariani Scoti Chronicon: „ An- „ no 1085. Synodus Moguntiæ apud Sanctum Albanum, jus- „ su Henrici habetur: cui ipse cum Legatis Vigberti, qui & „ Clemens, interfuit, cui omnes obedire contra Gregorium „ potentialiter compulit. Vvizelo ipsius Civitatis Episcopus „ hanc Synodum regebat, qui Hildebrandi aut Gregorii (*a*) „ pronunciabat „. Bertholdus Constantiensis in Append. ad Hermannum Contractum ad ann. 1085. narrat primo, Conventum habitum in *Berbac* (*b*) loco in Thuringia posito, communi partium consensu, seu Henricianorum & Catholicorum, ut

---

a Deest aliquid. In ea enim Pseudosynodo, impia Gregorii Papæ depositio, & sacrilega Clementis Antipapa intrusio approbata fuit.

b *Berbac* apud Bertholdum: Berchach, apud Conrad. Urspergensem. Schismaticus Auctor Apologiæ Henrici IV. Imp. in libello qui inscribitur: „ De unitate Ec- „ clesiæ conservanda, & schismate quod fuit inter Henricum IV. Imp. Rom. & „ Greg. VII. Pont. Max. „. Tom. Rer. Germanicar. è Biblioth. Marquardi Freheri, Franconofurti ann. 1600. pag. 196. „ Icrcanucatus in loco qui dicitur Gur- „ stungun, XIII. Kal. Febr. anno scil. 1085. ab Incarn. Domini „. Ubi disputatio describitur ab homine schismatico inter Gebehardum Saltzburgen. & inter Chuonradum Trajecten. & Vvezelinum Moguntinum. De Synodo autem Moguntina hæc habet pag. 197. „ Deinde indicta est Synodus apud Moguntiam, secunda hebdomada „ post Pascha, secundum Constitutionem Sedis Apostolicæ: ubi convenerunt cum „ Imperatore Legati ipsius Sacrosanctæ Sedis Apostolicæ, Petrus scilicet Episc. Por- „ tuen. Ecclesiæ, & duo Cardinales Romanæ Ecclesiæ. Præsidebant quoque huic „ Synodo Vvezelinus Moguntinæ Ecclesiæ Archiepiscopus, & Eilbertus Treviren. „ Archiepisc. & Sigevinus Colonien. Archiep. Liemarus autem Bremen. Archiep. „ quia non poterat adesse, miserat illuc Legatos suos, sua vice, promittens, se ad „ omnia consensurum quæ pertinent ad Fidem Catholicam, & ad pacem atque uni- „ tatem Ecclesiæ. Reliqui vero Episcopi, qui illic tum fuerunt, hi sunt, quorum „ nomina subscripta sunt. Thiedericus Viridunen. Ecclesiæ Episc., Henricus Epi- „ scopus Leodiæ, Chuntadus Episc. Trajecten. Ecclesiæ, Udalricus Eisteten. Ec- „ cles. Episc., Meginvvardus Frisingen. Eccl. Episc., Otto Episc. Ratisbonæ, „ Ruobertus Episc. Babenburgensis Eccl. Huormannus Spiren. Eccl. Episc., Otto „ Constantien. Eccl. Episc., Burcardus Episc. de Losanna, Sigefridus Episc. ex

 „ Augu-

ut Canonum auctoritate probaretur, cui justitia faveret; nam *Vvecilo*, qui anno antecedente in locum Sigefridi defuncti intrusus fuerat Moguntinus Archiepiscopus, partes Henrici Imperatoris absentis; Sanctus vero *Gebehardus* Salisburgensis Archiepiscopus causam Gregorii VII. Papæ defendit. Mox de Synodo *Quintilineburgensi* (loco prope Halberstadium in Saxonia sito) hæc habet: „ Hermannus Rex in Quintilineburg „ Pascha celebravit, ubi & Legatus Domini Apostolici in ipsa „ Paschali hebdomada, generalem Synodum cum Archiepi- „ scopis, Episcopis, & Abbatibus, Sancti Petri fidelibus, „ solemniter celebravit. Interfuit huic Synodo, Gebehardus „ Reverendissimus Juvaviensis Archiepiscopus, item Ven. „ Hartuvigus Magdeburgensis Archiepiscopus cum suis Suf- „ fraganeis. Item Suffraganei Moguntiæ Sedis de Saxonia. „ Nam Wirceburgensis, & Vvormatiensis, Augustensis quo- „ que, & Constantiensis de Alemannia, quique ipsi canonica „ necessitate impediti, venire non potuerunt, per legatio- „ nem suam se sancto Concilio repræsentaverunt, seque per „ omnia ejusdem Synodi statutis assensuros, mandaverunt. „ Rex etiam Hermannus cum suis Principibus eidem Synodo „ interfuit. Quum ergo omnes juxta ordinem suum consedis- „ sent, prolata sunt in medium decreta Sanctorum Patrum, „ de Primatu Sedis Apostolicæ, quod nulli unquam liceat „ ejus

„ Augusta, Gebehardus Episc. Behemensis de Praga, Udo Hildinsheimen. Ecclesiæ „ Epis. Henricus Poderbrunen. Episc. Erph Episc. Monasterii Folcmar Min- „ den. Eccles. Episc. Bibo Tullen. Eccles. Episc., quia per se ipsum adesse non „ potuit, per Legatos suos, qui vice sua intererant huic Synodo, consensit & sub- „ scripsit. Burcardus quoque Basileen. Eccl. Episc. & Otto Stratzburgen. Ecclesiæ „ Episc. per Legatos suos consenserunt & subscripserunt, qui propter hostes Eccle- „ siis suis crudeliter nimis imminentes domum dimissi sunt. Et multi simul Presby- „ teri atque Diaconi interfuerant huic Synodo congregatæ in Civitate Moguntia „. Universim, præter Portuen. Episcopum, *Archiepiscopi* IV. & *Episcopi* XIX. è quibus unus Archiepiscopus, & Episcopi tres per Legatos adfuisse dicuntur. Hi partibus Henricianis faventes. Pro Gregorio autem VII. Pontifice stetisse dicuntur Episcopi XV. videlicet, Gebehardus Salzburgen. Archiep., Hartuigus Magdeburgen. Archiep. Adalbero Vvirtziburgen. Episc., Altman Patavien. Adalbertus Vormatien. Burcardus Halberstaten. Vverinherus Merseburgen. Guntherus Ciricen. Benno Misinen. Hartuingus Vvirdunen. Herimannus Meteu. Reginhardus alter Minden. Vvigolt alter Augusten. Gebehardus alter Constantien. Henricus alter Paderbrunen.; qui quatuor postremi a Schismatico Scriptore vocantur *per studia partium subintroducti*, nimirum quia eorum Ecclesiæ a Schismaticis erant invasæ. Universim Catholici Episcopi XV. Porro in ea Pseudosynodo nil aliud actum, quam anathema dictum in S. Gregorium Papam, ejusque fautores, & acclamatum Henrico Imperatori & Guiberto Antipapæ.

„ ejus judicium retractare, & de ejus judicio judicare. Quod „ de totius Synodi publica professione laudatum & confirmatum est: & hoc utique contra Heinricianos, qui fideles Sancti Petri constringere voluerunt, ut excommunicationem „ Domini Papæ Gregorii super Heinricum cum illis retractare præsumerent. In eadem Synodo ordinatio Vvecilonis, „ Moguntini invasoris, & Sigefridi Augustensis, & Norberti „ Curiensis, imo omnes ordinationes & consecrationes Excommunicatorum, penitus irritæ judicatæ sunt, juxta decreta Sanctorum Patrum Innocentii, Leonis Primi, Pelagii, atque ejus Successoris Gregorii Primi. Item secta prædicti Vvecilonis ejusque sociorum, sub anathemate damnata est, quæ asserit, seculares suis rebus exspoliatos, ecclesiastico non subjacere judicio, nec excommunicari posse pro „ suis excessibus: quæque excommunicatos, absque reconciliatione recipi posse contendit. *Et post Canones aliquot ibi constitutos*: In fine Synodi sententia anathematis cum „ ardentibus candelis promulgata est in Guibertum hæresiarcham, Sedis Apostolicæ pervasorem, & in Apostatas S. Petri, Hugonem Albanensem, Joannem Portuensem Expiscopos, Petrum Excancellarium. Item in Leomarum Bremensem, Utonem Hildinesheimensem, Ottonem Constantiensem, Burchardum Basileensem, Huzmannum Spirensem Exepiscopos. Item in Vvecilonem Moguntinum invasorem, Sigefridum Augustensem, Nortbertum Curiensem, „ in hos, inquam, & in omnes eorum complices, inevitabilis „ sententia anathematis promulgata est „. Demum de Pseudosynodo illa Moguntina ad eundem annum 1085. Bertholdus Constantiensis hæc habet. „ Sed hi omnes adversarii Ecclesiæ „ Dei, (qui nempe modo inter excommunicatos numerati „ sunt) in *tertia* hebdomada post finitam Synodum (*idest*, *ineunte Majo*) suam Moguntiæ collegerunt non Synodum, „ sed Conciliabulum: in quo umbratilem sententiam excommunicationis contra fideles Sancti Petri deprompserunt, „ utpote nequaquam illos excommunicare valentes, sed apertissime seipsos a Communione Catholicorum sequestrantes, „ ut non tantum judicio Sanctæ Ecclesiæ, sed & proprio eorum judicio, sicut omnes Hæretici, a Catholicis essent separati.

„ parati. Sedes quoque Catholicorum Episcoporum viven-
„ tium, temeraria cupiditate cæcati, sibi vendicare non ti-
„ muerunt. *Conradus Abbas Urspergensis*: An. Dom. 1085.
„ Synodus Moguntiæ habetur, cui interfuit Imperator, ubi
„ præsentibus Legatis Romanorum (*idest*, *Guiberti Antipa-*
„ *pæ ejusque fautorum*) omnes Episcopi rebelles Imperato-
„ ri, deponendi judicantur; cæteri vero anathemate, ut vi-
„ debatur, condemnantur. Ibi etiam communi consensu at-
„ que consilio constituta est pax Dei (*nimirum*, *Schisma*, *&*
„ *hæresis Vveciliana atque Guibertina*) non multo post substi-
„ tutis ab Imp. per Parochias abdicatorum Præsulibus, in lo-
„ cum Adalberonis Meginhardus, conversatione probabilis,
„ literis etiam & ingenio atque facundia nulli pene secundus,
„ Vvirciburgensi Ecclesiæ Præsul ordinatur, dignus qui & alius
„ temporis esset Episcopus. *Et mox*. Eodem anno condicto
„ tam ab inimicis quam ab amicis Imperatoris colloquio, in
„ Thuringia loco qui Perchach dicitur, conveniebant ex utra-
„ que parte quicumque sapientissimi de optimatibus judica-
„ bantur, canonum authoritate probaturi, cui parti justitia
„ faveret, Imperatore tamen absente: sic enim ipse consensit.
„ Electis igitur satis literatis, & eloquentibus viris, hinc Vve-
„ cilone Moguntino, illinc Gebehardo Salizburgensi Archie-
„ piscopis, disputatio cœpta est. Affirmat Gebehardus, pro-
„ ponente hoc prius Vvecilone, Imperatorem non injusto ju-
„ dicio tam Regno, quam Communione, Apostolici sententia
„ privatum. E contra Vvecil, dominum suum præjudicium
„ non minus a Papa, quam a Principibus passum contendit,
„ dum ipso apud Canusium in satisfactione posito, imo jam a
„ Papa in communionem recepto, alterum super se Regem
„ elevarent. Adjecit etiam idem Moguntinus, quod Impera-
„ tor diu jam a Saxonia depulsus, & regnandi copia etiam ab
„ illa dissensione, quæ ante Rudolphum facta præscribitur,
„ spoliatus, nec vocari, nec judicari, nec damnari canonice
„ debuisset. Hoc Gebehardus improbare nitens, asserit, ne-
„ minem per hoc divinis absolutum legibus, si forte sua qua-
„ libet re familiari fuerit spoliatus: quanto minus Rex, qui
„ Saxonia, quæ non suum dumtaxat prædium, sed Domini
„ sit Regnum, qui, Daniele, vel ipso Rege Nabuchodonosor
„ teste,

„ teste, cuicumque voluerit, dat illud; quum etiam ante „ amissam Saxoniam, prius ab Alexandro, dehinc ab Hilde- „ brando vocatus, satisfacere contempsisset. Sic itaque utrin- „ que parte sua favente atque acclamante discessum est. No- „ tum tamen est, quod eandem sententiam adversarii Impe- „ ratoris tanto insequebantur zelo, ut habito postmodum in „ Quintilengoburg Concilio, ubi Otto Episcopus Ostiensis in- „ terfuit Legatus Hildebrandi Papæ, ipsam nimium ventilan- „ tes, hæresim Vvecilonis, ipsumque hæresiarcham appella- „ rent, contra fidem scil. illum dogmatizasse culpantes, quod „ quandiu quis suis spoliatus sit rebus, divinis non subjaceat „ legibus „. Hæc fusius narrantur ad ann. 1089. a Baronio & a Pagio; ex quibus constat, in illa Moguntina Pseudosynodo ne verbum quidem de Rebus Bohemicis factum fuisse; eandem præterea Pseudosynodum non anno 1086. uti Scriptores Bohemici contendunt, fuisse habitam, multoque minus anno 1087. quemadmodum Cromerus Polonicar. Rerum lib. 5. in Uladislao primo pag. 465. habet his verbis: „ Vvratislaum Bohemorum Principem Henricus Quartus Imperator, de consilii sententia, Maguntiæ, Regem appellaverat, „ anno post Christum natum 1087. eique & posteris ejus Poloniam omnem, in qua uterque ne tantillum quidem habebat, „ quantum vestigio calcare posset, attribuerat „. Pergit de Vvratislai Successoribus: „ Vvratislao, ac deinde Conrado „ item Vvratislai fratre, qui post fratrem Regnum suscepe- „ rat, intra paucos menses vita defunctis, Prædislaus Vvra- „ tislai filius ex Ungaria, ubi justam patris iram fugiens exu- „ labat, revocatus successerat. Neque is tamen, ac neque „ Conradus, neque succedentium post Principum quisquam, „ usque ad Vvladislaum, Regium nomen usurpavit. Itaque, „ sicuti a vero abhorret, *Poloniam* ab Henrico Imp. anno 1086. „ Vvratislao Bohemorum Duci concessam; neque enim Polo- „ nia id temporis erat proprio (*a*) suo Duce destituta: ita fal- „ sum est, quidquam in eo conciliabulo de Rebus Bohemicis „ agitatum fuisse.

Quare

a Boleslao sive defuncto, sive Regnum abdicante, post patratam S. Stanislai Episcopi cædem, ad Polonici Regni administrationem anno 1081. uti Cromerus refert, a Poloni vocatus fuit Wladislaus ipsius Boleslai frater, rexitque illud usque ad ann. 1102. quo obiit.

XXXII.
Quid ſentiendum de Regio nomine a Bohemiæ & Poloniæ Ducibus propria auctoritate uſurpato? & primò agitur de Poloniæ Duce, ſimulque oſtenditur, quandonam & a quo Regia ei corona ſit delata.

Quare vero ſimilius exiſtimo, in ea rerum perturbatione, quum nempe intruſo per Henricum Imp. in Sedem Apoſtolicam Guiberto Pſeudopontifice, Italia ſimul ac Germania partium ſtudiis, Catholicis ſcilicet S. Gregorio VII. Pp. faventibus; Schiſmaticis autem Henricianas partes ſectantibus, lacerabatur, eoque potiſſimum tempore, quo Saxonia aliæque Germaniæ regiones ab eodem Henrico penitus defecerant, *Regium* ſibi nomen primo quidem *Poloniæ Ducem Boleslaum* accepiſſe; deinde Boleslai exemplo, *Bohemorum* quoque *Ducem Vratislaum*. Bohemicos enim ſcriptores ſic Henrico Imperatori acceptum Regium diadema referre, ſicuti Rerum Polonicarum ſcriptores de Ottone tertio ſcribunt, eum ſcilicet Coronam Boleslao primo conceſſiſſe: nimirum utroſque ſine ullo antiquo documento: quum ex genuinis auctoribus certum eſſe debeat, ante Sancti Gregorii VII. Papæ tempora neque Polonos, neque Bohemos Duces *Regio nomine* fuiſſe appellatos; eam autem appellationem, quam ſibi ipſis, nullo concedente, circa annum 1077. propria auctoritate attribuerant, a ſucceſſoribus poſtea intermiſſam.

Et ad Regnum quidem Poloniæ quod ſpectat, auctorem habeo Bertholdum Conſtantienſem, cujus hæc ſunt verba in Append. ad Hermann. Contractum: *Anno* 1077. *Dux Poloniæ ſe in Regem coronavit*. Erat is *Boleslaus* (*a*) Caſimiri filius, de quo Lambertus Schafnaburgenſis in chron. „ Anno 1077.
„ Dux Polonorum, qui per multos jam annos Regibus Theu-
„ tonicis tributarius fuerat, cujuſque Regnum jam olim virtu-
„ te Theutonicorum ſubactum, atque in Provinciam reda-
„ ctum fuerat, repente in ſuperbiam elatus, propterea quod
„ Principes Theutonicos cerneret domeſticis ſeditionibus oc-
„ cupatos, nequaquam ad inferenda exteris gentibus arma va-
„ care, Regiam dignitatem, Regiumque nomen ſibi uſurpa-
„ vit, diadema impoſuit, atque ipſo die Natalis Domini à
„ XV. Epiſcopis in Regem eſt conſecratus. Quæ brevi poſt
„ com-

a Pagius ad ann. 1077. num. 21. vocat eum *Boleslaum III.* ſed ſecundus hujus nominis fuit, non tertius, nam primus Boleslaus, cognomem Chobry, filius Miezislai, primi Chriſtiani Ducis, & pater Miezislai ſecundi. Secundus autem Boleslaus, de quo hic ſermo eſt, quique S. Stanislaum Cracovienſem Epiſcopum impie occidit, filius fuit Caſimiri ex Monacho & Diacono Ducis, & frater Uladislai, qui poſt ipſum Dux Poloniam rexit ab anno circiter 1081. ad 1102.

„ comperta, Principes Theutonicos, quibus Reipublicæ dignitas curæ fuit, graviter affecere, sibique invicem succensebant, quod dum intestinis in se, atque in sua viscera odiis sævirent & digladiarentur, potentiam opesque barbarorum in tantum aluissent, ut jam tertio Dux Boëmicus Regnum Theutonicum ferro & igni populabundus peragrasset, & nunc Dux Polonorum in ignominia Regni Theutonici contra leges ac jura majorum, Regium nomen, Regiumque diadema impudens affectasset „. Cromerus in fine libri quarti pag. 462. recte ait. „ jam vero quindecim Episcopos Poloniam, non modo tunc, sed nunquam omnino habuisse, rei evidentia falsum esse convincitur „. Sed idem Cromerus manifeste allucinatur, quando scribit, plus septuaginta annis ante hoc tempus Poloniam Regem habuisse, & quidem Ottonis III. beneficio: Lambertus enim Schafnaburgensis, quæ narrat, videre potuit, & contestem habet omni exceptione majorem, scilicet Gregorium VII. Papam, qui lib.2. epist.72. non *Regem*, sed *Ducem Polonum* vocat *Boleslaum*, simulque de paucitate Episcoporum in Polonia queritur. Epistola enim *dat. Romæ* VII. *Kal. Maji*, *Ind.* XIII. hoc est, anno Chr. 1075. sic inscribitur: „ Gregorius Episcopus Servus Servorum Dei, „ Boleslao Duci Polonorum, salutem & Apostolicam benedictionem „. Incipit: „ Quoniam honor, qui ministris & „ dispensatoribus exhibetur, ad reverentiam Dominorum „ propriam attinere dignoscitur. *Et post pauca*. Illud nobis „ primo attendendum est, quod Episcopi terræ vestræ non „ habentes certum Metropolitanæ Sedis locum, nec sub ali„ quo positi magisterio, huc & illuc pro sua quisque ordina„ tione vagantes, ultra regulas & decreta Sanctorum Patrum „ liberi sunt & absoluti. Deinde vero quod inter tantam „ hominum multitudinem adeo pauci sunt Episcopi, & amplæ „ singulorum Parochiæ, ut in subjectis plebibus curam Episco„ palis officii nullatenus exequi aut rite administrare valeant. „ Pro his igitur & aliis causis, quas hic scribere omisimus, „ hos Legatos ad vos direximus, quatenus vobiscum pertra„ ctatis negotiis, quæ ad Ecclesiasticam curam & ædificationem „ corporis Christi (quod est fidelium congregatiō) pertinere „ videntur, quæ emendanda sunt, aut ipsi juxta Sanctorum Pa-

„ trum ſtatuta diffiniant,aut nobis diffinienda referant „. Epiſtola *Boleslao Duci Polonorum* inſcripta: quo etiam nomine eum Lambertus ad ann. 1073. & 1077. appellat. Quare Polonorum Principes, *Regium titulum* uſque ad eum annum nondum conſecuti erant, licet Rerum Polonicarum hiſtorici (ut inquit Pagius)non ſolum hoc taceant,ſed etiam negant:Cromerus tamen, & cum eo reliqui Auctores Polonici, affirmant ab Ottone III. Imperatore, dum in Poloniam anno Chr. 999. ad venerandum S. Adalberti corpus perrexit, Regiam coronam conceſſam fuiſſe Boleslao primo, Miezislai primi Polonorum Ducum Chriſtiani filio, cognomento Chrobry appellato: Etſi hac de re Chronographi Magdeburgenſis & Hildensheimenſis, qui profectionem Ottonis Auguſti in Poloniam accurate deſcribunt, ne verbum quidem faciunt. Eorum verba quamquam ſupra recitavi, hic tamen ad illuſtrandam veritatem repetere juvat. Sic enim habet Hildensheimenſis ad annum 1000. „ Imperator Otto III. cauſa orationis ad Sanctum Adalbertum Epiſcopum & Martyrem, Quadrageſimæ tempore, Sclaviam „ (*ideſt Poloniam*) intravit. Ibique coadunata Synodo, Epiſcopia VII. diſpoſuit, & Gaudentium fratrem B. Adalberti „ in principali urbe Sclavorum *Praga* (*Gneſna*) ordinari fecit Archiepiſcopum, licentia Romani Pontificis, cauſa petitionis Bolizlavonis Boëmiorum (leg. *Polonorum*) Ducis, „ ob amorem potius & honorem ſui venerandi fratris digni „ Pontificis & Martyris. Inde reveniens, Palmarum ſolemnitatem Parthenopoli feſtive peregit „. Nulla, ut vides, coronæ Boleslao ab Imper. Ottone conceſſæ mentio. Cromerus tamen in Boleslao (*a*) Chrobry pag. 437. ſine ullo antiquo teſte, de Ottone III. ſic ſcribit: „ Acceptus eſt a Boleslao, „ habi-

a Cromerus lib. 5. pag. 441. de Boleslao. „ Chrobry, hoc eſt, Acris appellationem, propter excellentem virtutem & animi magnitudinem a Roſſis tributam „ accepit; indeqoe novam arcem uno a Vislicia milliario conditam, Chroberſum „ nuncopavit. Uſus Chabrum Boleslaum pro Chrobro dici obtinuit „ Notabile eſt, qood *Joachimus Cureus* in Annalibus Sileſiæ de Boleslao primo, dicto *Acri*, ſcribit pag. 33. „ Scriptores Poloni (inqoit) referunt Ottonem ex voto profectum Gneſnam, ut iviſeret ſepulcrum Adalberti, interfecti propter doctrinam a Prutenis, & „ deſcribunt pompam pluſquam Perſicam, qua dicunt exceptum & tractatum fuiſſe „ Cæſarem a ſuo Rege. Iſta procul dubio vanitate veterum hiſtoricorum conficta „ ſunt. Neque enim Otto Imp. potens & felix, ob hanc cauſam tam longum iter in- „ greſ-

„ habitusque unacum suis omnibus plusquam regali magnifi-
„ centia & liberalitate, & cum aliis amplissimis donis, tum
„ abaco & instrumento mensæ omni aureo & argenteo, quod
„ triduo novum semper promebatur, auleisque & vestibus
„ pretiosis donatus. Volens autem tam splendido hospiti &
„ amico Principi parem referre gratiam, collocutus cum con-
„ silio, quod secum in comitatu habebat, Regem eum ap-
„ pellat, sociumque & amicum Romani Imperii, a tributo
„ & omni jurisdictione Imperatorum immunem. Ac dia-
„ dema suum, Gaudentio Archiepiscopo solemnes ceremo-
„ nias peragente, ipsi imponit: eumque honorem sempiter-
„ num ipsi & posteris ejus in Polonia regnaturis esse jubet.
„ His adjungit hospitale munus: unum de clavis, quibus Chri-
„ stus Dominus & Deus noster cruci affixus esse dicitur, &
„ Lanceam D. Mauritii, quæ in Basilica Cracoviensi, ubi se-
„ des est Episcopi, adhuc visuntur. Vicissim autem brachium
„ Divi Adalberti a novo Rege accepit, quod Romæ in Insula
„ apud Divi Bartholomæi ædem ab eo postea depositum esse
„ fertur. Et quo arctior, firmiorque esset inter ipsos & po-
„ steros ipsorum necessitudo, Rixam Hezois Erenfridi Comitis
„ Palatini Rheni filiam, e sorore sua Machtilde susceptam,
„ Miecislao Regis filio, puero duodecimum annum agenti
„ despondet Imperator. Quæ parvula apportata in Poloniam,
„ & a Socru educata, duodecimo demum anno post adulta,
„ adulto Miecislao nupsit. Annus autem, quo hæc acta sunt,
„ & Boleslaus, Rex appellatus est, millesimus primus a Chri-
„ sto servatore nostro nato fuit „. Prima Cromeri allucinatio

 in

„ gressus esse putari debet: quum ea ætate nondum in frequenti usu essent illæ pere-
„ grinationes, & martyr ille recens parum esset notus Germanis „. Utrumque fal-
sum: peregrinationes enim in usu erant, ut quum Adalbertus ipse e Bohemia Romam
profectus, voluit Hierosolyma adire, & ad montem Casinum tam ipse, quam alii cum-
plures pergebant. Boleslaus quoque (teste Helmoldo in Chron. Slavor. lib. 1. c. 15.)
„ Polonorum Christianissimus Rex, confœderatus cum Ottone III., omnem Sla-
„ viam, quæ est ultra Oderam tributis subjecit, sed & Russiam & Prussos, a quibus
„ passus est Adalbertus Episc. cujus reliquias tunc Bolizlaus transtulit in Poloniam.
Quæ Translatio potuit esse causa, ut Otto Imp. in Poloniam proficisceretur. Pergit
Cureus. „ Deinde neque tunc potuit esse ille fastus & ostentatio purpuræ & auri in
„ Polonia, quum Regnum adhuc esset novum, parum excultum urbibus, atque ideo
„ minime opulentum, ita ut ipsi scriptores non arbitrentur, tunc usum fuisse numis-
„ matis aurei vel argentei in Polonia „. Cetera vide apud eundem Cureum, qui ta-
men non negat, Ottonem in Poloniam abiisse, & Regium nomen Boleslao contulisse.

in *anno Chr.* 1001. quo Ottonem IV. in Poloniam profectum, Regio diademate caput Boleslai ornasse tradit: nam eo anno non in Polonia, neque in Germania Otto degebat, sed in Italia, quemadmodum Leo Ostiensis lib. 2. cap. 24. Sigebertus Gemblacensis & alii narrant. Itaque pro anno 1001. reponendus *annus* 1000. quo anno (ut scribit Lambertus Schafnaburgensis) „ Imperator Otto III. ossa Caroli magni, Aquisgrani „ a pluribus eo usque ignorata, invenit. Gaudentius frater „ Adelberti martyris, Pragæ (leg. *Gnesnæ*) Archiepiscopus „ constituitur „. Et Ademarus Monachus in Chronico ad ann. 1000. „ Otto Imp. per somnium monitus est, ut levaret „ corpus Caroli magni Imp. qui Aquis humatus fuerat, sed ve„ tustate obliterante ignorabatur locus certus, ubi quiescebat; „ & peracto triduano jejunio inventus est eo loco, quem per „ visum cognoverat Imperator, sedens in aurea cathedra, in„ tra arcuatam speluncam, infra Basilicam B. Mariæ, corona„ tus corona ex auro & gemmis, tenens Sceptrum & ensem ex „ auro purissimo. *Et post pauca*. Solium ejus aureum Imp. „ Otto direxit Botisclavo (*Bolislao Bohemiæ Duci*) pro Reli„ quiis S. Adalberti martyris. Rex autem Botisclavus, acce„ pto dono, misit Imperatori brachium de corpore ejusdem „ sancti; & Imperator gaudens, illud excepit, & in honore „ S. Adalberti martyris, Basilicam Aquisgrani construxit miri„ ficam, & Ancillarum Dei congregationem ibi disposuit: „ aliud quoque monasterium Romæ construxit in honore ipsius „ martyris „. Otto Augustus, postquam corpus S. Adalberti in Polonia visitavit, ibique a Bolislao brachium S. Adalberti accepit, ex eo quod eidem *Boleslao solium aureum Caroli magni direxit*, Cromerus unacum Polonicis scriptoribus argumentati sunt, Regium titulum unacum Corona ab Ottone fuisse Boleslao concessum: quæ est altera Cromeri allucinatio. Nam *Rex* quidem *Boleslaus* ab Ademaro appellatur; Sed eum sibi ipse titulum usurpavit, non ab Ottone Imp. accepit. *Wippo* Presbyter in vita Chonradi Salici Imperatoris, ad Henricum II. Imperatorem, III. Regem, ejusdem Chonradi filium scripta, anno Chr. 1024. Chonradi primo, hæc habet de Boleslao: „ Eodem anno, quem supra notavimus, Bolislaus Sclavigena, „ Dux Bohemorum, insignia Regalia, & Regium nomen, in „ inju-

„ injuriam Regis Chuonradi, sibi aptavit: cujus temeritatem „ cita mors exinanivit „. De Boleslao Chrobri sermo est, quem anno 1025. mortuum tradit Cromerus pag. 445. „ His „ actis dictisque, summo omnium dolore atque moerore mo- „ ritur: & Posnaniæ moderata, quemadmodum vivus præce- „ perat, pompa sepelitur, quum annos 25. regnasset, vixis- „ set octo & quinquaginta: fuitque is annus post Christum na- „ tum millesimus vigesimus quintus: per quod tempus Con- „ radus Svevus Henrico Imperatori mortuo à Principibus Ele- „ ctoribus successor datus est „. Si igitur Chonradus, qui post S. Henrici I. Imperatoris mortem, die 8. Sept. anno 1024. Rex Germaniæ electus fuit, ægre ferebat, quod Boleslaus Dux Polonorum, *insignia Regalia & Regium nomen sibi aptaret*: manifeste demonstratur, eam appellationem eaque insignia non ab Ottone III. illum accepisse, sed sibi ipsi propria auctoritate usurpasse: alioquin Chonradus id neque ignorare potuisset, neque Boleslai filium Miziconem tamquam rebellem armis persecutus fuisset: subjungit enim laudatus *Wippo* in vita ejusdem Chonradi: „ Filius autem ejus Mizico similiter re- „ bellis, fratrem suum Ottonem, quoniam Regis (*Chonradi* „ *scilicet*) partibus favebat, in Russiam Provinciam pepulit. „ Qualiter vero ejusdem Miziconis protervitatem, & cujusdam „ Udalrici Ducis Bohemiæ perfidiam Rex Chuonradus postea „ compesceret, in loco suo dicam „: *anno nempe Chr.* 1032. ubi hæc de Misicone sive Miecislao, & Chonrado refert: „ Sed „ dum Comes Odo hæc in Burgundia faceret, Cunradus (*a*) „ Imperator in Sclavonia cum armis fuerat. Quid ibi ageret, „ vel qualiter postea Odonem repulisset de Burgundia, con- „ sequenter dicam. Supradictus Bolislaus Dux Bolanorum „ mortuus, reliquit duos filios, Misiconem & Ottonem. Mi- „ sico dum fratrem suum Ottonem persequeretur, expulerat „ eum in Russiam. Dum ibi aliquantum tempus miserabiliter „ viveret, cœpit rogare gratiam Imperatoris Cunradi, ut ipso „ imperante & juvante, restitueretur patriæ suæ. Quod dum „ Imperator facere vellet, decrevit, ut ipse cum copiis ex una „ parte, ex altera frater Otto Misiconem aggrederentur. „ Hunc

a Chonradus Rex Germaniæ electus est 8. Sept. 1024. Imperator autem Romæ coronatus a Papa Joanne XIX. die 26. Martii in festo Paschæ anno 1027.

„ Hunc impetum Misico ferre non valens, fugit in Boëmiam „ ad Udalricum Ducem, cui tunc temporis Imperator iratus „ fuerat. Sed ille ut sic placaret Imperatorem, voluit sibi „ reddere Misiconem: quod pactum sceleratum renuit Cæ- „ sar, dicens, se nolle inimicum emere ab inimico. Otto re- „ stitutus patriæ, & Dux factus a Cæsare, dum post aliquod „ tempus minus caute ageret, a quodam familiari suo clam „ interfectus est. Tunc Misico omnibus modis quærebat gra- „ tiam Imperatricis Giselæ, & reliquorum Principum, ut me- „ reretur redire ad gratiam Imperatoris. Cæsar misericordia „ motus, dedit sibi veniam, & divisa provincia Bolanorum „ in tres partes, Misiconem fecit Tetrarcham. Reliquas duas „ duobus aliis commendavit. Sic imminuta potestate, minor „ facta est temeritas. Defuncto Misicone, Casimirus filius „ ejus fideliter serviebat huc usque Imperatoribus nostris „. Hoc ipsum legere est apud Ottonem Frisingensem lib. 6. Chron. cap. 29. „ Anno ab Incarn. Dom. 1025. defuncto sine filiis „ Henrico, Conradus natione Francus, consilio antecessoris „ sui, cujus tamen dum adhuc viveret, gratia carebat, ab „ omnibus electus. Itaque in primordio Regni ejus, Boleslaus „ Polonorum Dux, qui ab antecessore suo Henrico noviter „ (*a*) subactus fuerat, a Regno dividi, Rexque per se vo- „ cari molitur. Qui non multo post moriens, Misiconem fi- „ lium suum successorem reliquit. Is dum patrem imitari co- „ gitaret, insuperque fratrem suum Ottonem expulisset, Rex „ tam profugum in patriam reducturus, quam de contumace „ regni injuriam vindicaturus, in Poloniam procinctum mo- „ vet. Misico Regis impetum ferre non valens, fractis qui- „ busdam regni insignibus, ad Ulricum Boëmiensium Ducem, „ qui & ipse tunc temporis hostis regni fuerat, fugit. Quem „ quum Ulricus Regi dare, & sic ad gratiam ejus redire vel- „ let, ipse, ut erat serenissimus, eum hoc modo a perfido Du- „ ce recipere noluit. Otto vero libere Ducatu potitus, dia- „ de-

a Hermann. Contractus ad ann. 1004. „ Henricus Rex Italiam, & Boemiam, & „ Bolizlaum Ducem Slavorum cum tota gente sua subjugavit „. Marianus Scotus ad eund. ann. 1004. idem ipsum iisdem verbis narrat. Conradus Abbas Urspergen. „ Hic „ (Henricus) in Regni sede sublimatus, quum Henricum Marchionem aliosque in „ initio Regni sui sibi resistentes superasset, Italiam, & Boemiam, ac Bolizlaum „ cum omni gente Sclavorum subjugasset &c.

„ dema, quod pater ejus ad ignominiam Regni illicite fece„ rat, Regi misit, seque per omnia ditioni ejus subjecit. Ipse „ vero non multo post fraude armigeri sui, vita privatus est. „ At Misico a Rege exul factus, ad Imperatorem supplex ve„ nit, interventuque Reginæ, divisa in tres partes provincia, „ tertiam partem ipse obtinuit. Exhinc provincia illa Regi„ bus nostris sub tributo servire cognoscitur „. Frisingensi (*a*) adstipulatur, quinimo eum verbatim fere exscribit Gotfridus Viterbiensis, cujus hæc sunt verba Par. XVII. Chron. pag. 485. „ In principio Regni sui, Dux Polonorum Bo„ leslaus, quem prædecessor suus Henricus noviter Regno „ subjecerat, per seipsum Rex vocari intendit, & ab Imperio „ dividi omnino proponit: qui quum morte propositum præ„ venisset, Misiconem filium suum, successorem relinquit. „ Ille dum patrem imitari cogitat, & insuper fratrem suum „ Othonem a patria expulisset; Rex tam expulsum ejus fra„ trem in patriam reducturus, quam de contumacia Misiconis „ se & Regnum vindicaturus, in Poloniam transit. Misico „ quum non posset resistere, ad Ulricum Boëmorum Ducem, „ qui etiam tunc hostis Imperatori erat, confugit. Quem „ quum Ulricus Regi reddere, ac per hoc in gratiam cogitas„ set redire; Rex eum sub perfidia illius modi recipere con„ tempsit. Misico autem (*b*) accepto a Rege Ducatu Polo„ niæ, coronam quam pater ejus sibi imponere contra Impe„ rium cogitaverat; Conrado resignavit, seque ditioni suæ „ supposuit; ipse vero Misico posthæc, a suo armigero occisus „ est. Ab illo tempore provincia Polonorum, Imperio nostro „ solvit tributum „. Quid ad hæc testimonia Cromerus? Nimirum in Miezislao Boleslai filio, ea refert ac refellit, sic scribens. „ Nam quod iidem Germanici (*c*) scriptores scribunt, „ & se-

---

a Otho Frisingen. Chronicon suum usque ad ann. 1146. perduxit: ipse vero anno 1158. obiit. Gotfridus autem Viterbiensis decessit anno 1186. scripsitque Chronicon suum usque ad eum annum: uterque in Rebus Germanicis apprime versatus. Vide Caveum edit. Coloniæ Allobrogum 1720. pag. 582. & 595.

b Deest aliquid, quod ex Frisingensi supplendum est: de Misicone scil. interventu Reginæ in gratiam Conradi recepto, & post Ottonem fratrem, divisam in tres partes provinciam obtinente. Nam Otto, non Misico, ab armigero cæsus fuit. Vide Vvipponem in vita Conradi Imp.

c Citantur a Cromero in margine *Otto Frisingen. Naucler. Tubing. H. Mutius, Bonfinius*.

„ & ſequitur Bonfinius, Boleslaum Regium titulum, impe-
„ rante adhuc Henrico uſurpantem, tributumque negantem,
„ a Conrado multis gravibus præliis ſuperatum & ſubactum eſ-
„ ſe, Meſconemque filium ejus aliquanto poſt eadem molien-
„ tem ejectum, & fratrem ejus Ottonem, qui a Meſcone pul-
„ ſus fuerat, reſtitutum: Meſconem vero profugum ad Bohe-
„ mos, ab Udalrico quidem pene proditum, Conradi vero
„ clementiam & magnanimitatem expertum, ejus fidei ſeſe
„ commiſiſſe: principatum cum fratre partitum, Regia digni-
„ tate ſe abdicaſſe, contentum Principis nomine: Poloniam
„ Imperatori tributariam manſiſſe: longe in eo aberraſſe a
„ vero videntur. Nam neque Conradus Imperium vivente
„ Boleslao (*a*) adeptus eſt: neque Boleslaus præter Miezi-
„ slaum, ſive Meſconem, alium filium habuit: neque diadema
„ Regium ille ipſe Boleslaus temere uſurpavit, ſed ab Otto-
„ ne III. Imp. ultro oblatum accepit, atque poſteris ſuis reli-
„ quit: neque Conradus, compluribus aliis externis pariter
„ ac civilibus bellis diſtentus, otium ad perſequendos bello
„ Polonos habuit: neque vero Polonos Principes cuiquam
„ omnino Imperatori Romano unquam tributarios fuiſſe, iſti
„ vetuſtioribus & fide dignis teſtimoniis aut argumentis doce-
„ re poſſunt. Sed quum partem aliquam Poloniæ Germani,
„ ut ſuperius meminimus, ſeu per deditionem, ſeu vi cepiſ-
„ ſent, univerſam ſe Poloniam ſubjugaſſe jactarunt. Hoc unus
„ aliquis ab aliis auditum, vel ne auditum quidem fortaſſis,
„ poſtea literis mandavit, & cæteri ſecuti ſunt „. Hæc Cro-
merus; quæ tamen leviſſimi, ut arbitror, ſunt ponderis. Nam
Vvippo, auctor fide dignus, rerumque geſtarum Synchronus,
in vita Conradi ad filium Henricum ſcripta, ea quæ ſunt de
uſurpato abjectoque Regio titulo narrata, diſertis verbis tra-
dit. Hermannus inſuper Contractus & Marianus Scotus, ex-
preſſe referunt, ſubjugatam ab Henrico Imp., Conradi proxi-
mo deceſſore, Poloniam. Contra Cromerus, qui iſta neget,
nullum profert antiquum auctorem. Huc accedit, quod Vvip-
po-

a At *Regnum Germaniæ* adeptus erat, extremis Boleslai diebus, teſte eodem Cromero, qui poſt narratam Boleslai ad ann. 1025. mortem, ſubdit: „ Per quod „ tempus Conradus Svevus Henrico Imperatori mortuo a Principibus electoribus „ ſucceſsor datus eſt.

ponis, & Frisingensis Ottonis narrationi, quoad divisam Poloniæ provinciam, missamque ad Conradum Imp. Regiam Mesconis, seu Boleslai coronam, fidem conciliant iidem ipsi Polonici scriptores, qui post obitum Mesconis, tradunt, Rixam quidem ejusdem Mesconis viduam, & Casimiri, qui post regnavit, matrem, consilium fugæ suscepisse, & regium fiscum, in quo cum pretiosæ res multæ, tum duo Diademata Regis & Reginæ erant, compilasse, regnoque excedentem, in Saxoniam ad Conradum Imp. se contulisse, cui duas illas Coronas obtulerit: Maslaum vero, qui & Masos dictus est, per id tempus, dominatum inter suos in tractu Plocensi arripuisse, confluenteque ad eum undique magna hominum multitudine, permagna potentia auctum, Masosiæ sive Masoviæ nomen ei oræ, quam dominatu complexus erat, dedisse. Quæ duo argumenta a Polonis Scriptoribus in alienum sensum detorta, quid aliud indicant, nisi illud ipsum, quod a Vvippone & a Frisingensi refertur: nimirum, *Ottonem*, Conradi auxilio, Ducatu Poloniæ libere potitum, *Diadema* quod pater ejus Bolislaus ad ignominiam Regni Germanici illicite fecerat, sibique aptaverat, Conrado Regi misisse, seque ejus ditioni subjecisse; post obitum autem Ottonis, Miezislaum, cum bona Conradi venia, in Poloniam reversum, divisa in tres partes provincia, unam digniorемque obtinuisse, reliquis duabus Masovio, & altera anonymo commendatis. Neque enim in his solum, quæ hactenus persecutus sum, Cromerus aliique Polonicarum Rerum scriptores a vetustioribus & fide dignis auctoribus dissentiunt; sed etiam in eo, quod de Rixa Casimiri matre, & Miezislai conjuge tradunt; eam nimirum ajentes, post mariti obitum, Poloniæ Ducatum aliquandiu administrasse, donec tumultuantibus Polonis, & non ferendum esse viris tam grave & contumeliosum externæ mulieris imperium dictitantibus, eam veritam, ne in tanta licentia & irritatis in se hominum animis, majus aliquod malum in se redundaret, asportatis duabus Regiis Coronis, ad Conradum Imp. confugisse. Atqui *Monachus* Anonymus in ejusdem *Rixæ* seu *Richezæ*, *historico elogio*, in Actis Bollandianis ad XXI. Maji recitato, illam vivente adhuc Mizicone marito e Polonia in Saxoniam fugisse scribit, causamque hanc profert: „ Richeza Re-

„ gina facto inter se & Regem suum conjugem divortio, per „ odium & instigationem cujusdam suæ pellicis, quum ei jam „ peperisset Chatimerum (*Casimirum*) cujus generosa posteritas divitiis & potestate nobiliter insignis permanet usque „ hodie, veste mutata, paucis se fugam clanculo agentem ad- „ juvantibus, utpote fastus ejus intolerabiles simul, & barba- „ ros Slavorum pertæsa ritus, venit ad Imperatorem Conra- „ dum in Saxoniam: a quo venerabiliter & ipsa suscepta est, „ & ipse nihilominus gloriosis ipsius xeniis magnifice honori- „ ficatus est. Accepit namque ab ipsa duarum, ipsius Regis- „ que sui conjugis, Coronarum insignia „. Postremo, narrata Boleslai, quem Regalia sibi insignia usurpasse diximus, sive morte, sive abdicatione, id quod addit Cromerus de *Vvladislao*, ipsius fratre ac successore „ eum scilicet delatum sibi qui- „ dem a Polonis Principatum suscepisse; sed tamen Regem se „ appellari passum non fuisse, vel quod inunctus & coronatus, „ solenni Regum ritu, Pontificis maximi interdicto, non es- „ set; vel quod reversurum aliquando Boleslaum Regnum- „ que repetiturum existimaret; Principis vero & hæredis Re- „ gni Poloni nomen sibi sumpsisse „: id, inquam, ipsum, quod Cromerus fatetur, post cædem S. Stanislai ab impio Boleslao Uladislai fratre patratam, Poloniam Reges non habuisse ante seculum XIII. & Uladislaum, Boleslai fratrem, ejusque successorem, *Ducem* tantum dictum fuisse: nonne hoc ipsum significat, quod diximus: Nimirum usurpatum aliquando a Polonis Ducibus Regium nomen, ab aliis, qui in gratiam Imperatorum redierant, fuisse intermissum? nam si ab Ottone III. Regalia insignia accepissent, cur illa a Vvladislao & successoribus fuissent abdicata? Itaque sive Boleslaus Chrobry, primus Ducum Polonorum fuerit, qui Regium sibi nomen usurparit; quemadmodum Cromerus aliique contendunt; sive potius Boleslaus II. Casimiri filius, uti auctores fide digni & coævi affirmant; tantum abest, ut primus vel alter *Regalia insignia* ab Imperatore acceperit; quin imo id Polonorum Ducum factum tamquam temerarium atque Imperio injuriosum, ab Imperatoribus semper habitum fuit, armisque vindicatum.

XXXIII. A veri similitudine abhorrere videtur, Uratislaum

Ad Bohemos redeo. Sicuti Poloniæ Dux Boleslaus anno 1077. Regem se appellavit; ita *Wratislaus* Bohemiæ Dux Re-

Bohemiæ Ducem in conventu Moguntion Regium nomen ahHenrico III.Imp. accepisse Regem proinde a se ipso dictom fuisse,probabilius est.

Regalia insignia sibi ipse attribuit, eo nimirum tempore, quo adversus Henricum III. seu IV. Imperatorem, Germaniæ Principes primo quidem *Rodulphum Svevorum Ducem* anno 1077. *in Conventu Forecheimensi*, *Regem* elegerunt: deinde eodem Rodulpho anno 1080. in acie cæso, *Catholici per Saxoniam* (*a*) *constituti*, anno 1082. *constituerunt super se Regem Hermannnm* Lotharingum, uti Marianus Scotus scribit: duravitque ea Catholicorum adversus Schismaticos Henricianos in Germania factio usque ad ann. 1088. quo Hermannus (*b*) decessit. Dum enim hæc in Germania agerentur, pronum fuit Wratislao Bohemiæ Duci, Regium sibi nomen tribuere; digladiantibus nempe inter se Germaniæ Principibus; si quidem fidem ullam hac in re merentur Bohemici Scriptores, Henricianarum partium studiosi: nam in conciliabulo Moguntino anni 1085. Uratislaum Ducem Regio diademate ab Henrico Imp. donatum fuisse, longe a vero abhorret, tum quia, (si genuinum est ejusdem Henrici diploma, quod Cosmas Pragensis ad annum 1086. refert, *Datum 3. Kal. Maji Ind.* IX.) in eo diplomate, (quod certe post collatam Uratislao regiam dignitatem ab ipso Cosma emissum dicitur:) non Rex, uti appellari debuerat, sed Dux tantummodo nominatur, his verbis: „ cum assensu laicorum, Ducis Boëmorum Vvratislai, & fratris „ ejus Conradi: *Et paulo inferius*: pactum est, ut Dux Boë„ miæ Vvratislaus & frater ejus Conradus supradicto Pragensi „ Episcopo fratri suo Parochiam judiciario ordine requisitam ex „ integro reprofiterentur & redderent „. Tum etiam, quia de solo Boëmiæ ac Moraviæ Episcopatu in eodem diplomate agitur: nihil de Regio titulo Ducibus Boëmiæ concesso aut concedendo: quod argumento est, Jaromirum sive Gebeardum

 Episco-

a Chron. Hildensheimense. „ Anno 1082. Ind. IV. Herimannus Regnum invadit, & a Sigefrido Moguntino ordinatur.

b Bertholdus Constantien. in Chron. „ Saxones a fidelitate S. Petri discedentes, „ Heinricum, quem multoties abjuraverant, receperunt. Unde Hermannus Rex „ Catholicus ab eis in Lotharingiam secessit, ibique non multo post viam universæ „ terræ arripuit anno Dom. Incarn. 1088. Regni vero ejus VII. Ind. XII. & in patria „ sua Metis honorifice sepelitur „. Dodechinus in append. ad Mariani Scoti chronicon, mortem *Hermanni* ad ann. 1087. confert. Hildensheimensis autem ad an. 1086. „ Herimannus nomen regium deponit, & ipse mox perit „. Ita & Continuator Lamberti: qui Herimannum ajunt Regnum invasisse, & regio nomine deposito, mox periisse: quia nempe Henriciani erant.

Episcopum Pragensem (quem in eo Conciliabulo interfuisse, auctor Apologiæ Henrici IV. Imperatoris perhibet) de nulla alia re, quam de subjuganda sibi Olomucensi Ecclesia sollicitum, hoc quod toties expetierat, ab Henrico tandem obtinuisse: idque non in illo ipso conciliabulo, uti Cosmas contendit, sed anno sequenti. Nam ostensum est supra, illud conciliabulum *anno* 1085. *Ind.* VIII., *tertia post* (*a*) *Pascha hebdomada*, habitum fuisse: Adeoque, quum anno 1085. Pascha in diem 20. Aprilis inciderit, tertia post Pascha hebdomada, nonnisi a die 4. Maji initium sumserit oportet: At vero Henricianum diploma datum dicitur 3. *Kal. Maji die, idest* 29. *Apr.*, *anno Inc.* 1086. *Ind.* IX. de quo diplomate idem Cosmas sic testatur: *quod ego vidi ipsum Cæsarem suis manibus annotantem in Privilegio Pragensis Ecclesiæ*. Idem ipse itaque Cosmas sibi repugnat, dum asserit id diploma in conciliabulo Moguntino ab Henrico datum. Error (*b*) ejus in hoc stat, quod quum de eo conciliabulo notitiam habuerit, quumque genuinum Henrici diploma in Pragensi Ecclesia viderit, dat. scilicet an. 1086. die 29. Apr.; duo illa, quæ duobus consequentibus annis contigerunt, conciliabulum scil. & diploma, in unum perperam conjunxit. Sciens autem Uratislaum inter illas turbas, quibus Germania ab anno 1077. ad 1085. involuta fuit, Regalia sibi insignia, æque ac Boleslaum Poloniæ Ducem, attribuisse, ad Moguntinam pseudosynodum id factum referre maluit, quam, quod revera erat, fateri, a se ipso Regem dictum fuisse.

XXXIV. Uladislaus primus Bohemiæ Ducum a Friderico Imp. Regiam coronam accepit. Quid sit Circulus Aureus?

Ceterum si coronam Regiam Uratislaus ab Henrico Imp. (uti a Cosma confingitur) in tam solenni Principum Germaniæ conventu accepisset; cur id scriptores Germanici tacuissent, & ii præsertim qui Henricianis partibus favebant, quique res in conventu Moguntino gestas accurate descripsere? cur ii, qui Vvra-

---

a Bertholdus Constantien. ad ann. 1085. *Hermannus Rex* in Quintilineburg Pascha celebravit, ubi & Legatus Domni Apostolici in ipsa Paschali hebdomada generalem synodum solenniter celebravit. *Et mox* de Moguntino conciliabulo: „ Sed hi „ omnes adversarii Ecclesiæ Dei, in tertia hebdomada post finitam Synodum, suam „ Moguntiæ collegerunt.

b Gravior est Dubravii error, qui ineunte libro IX. scribit Moguntinum conventum, in quo Henricus (ut inquit) sua voce Boemiæ Regem Vratislaum declaravit, *ab Henrico post patris sui mortem* habitum fuiße. Atqui Henricus non nisi anno 1106. decessit; ejus vero filius Henricus junior reprobato Conrado fratre, Rex a patre an. 1099. dictus, in patrem anno, antequam is decessit, nimirum 1105. rebellavit.

Vvratislao in Ducatu Boëmiæ succeſſere, Regio titulo abſtinuerunt, uſque ad annum 1158. quo Federicus Ænobarbus Imperator Bohemis illum Ducibus conceſſit? ſic quippe ſcribit Radevicus, Ottonis Friſingenſis continuator lib. 1. cap. 13. „ In „ eadem curia (Ratisbonæ anno 1158. a Friderico Ænobarbo „ Regni VI. Imperii III. habita) Dux Bohemorum Ladezlaus... „ qui nuper in expeditione Polonica (*anno ſcilicet antecedenti*) claruerat, adeo ut ob merita ſua omnibus charus eſſet, „ ab Imperatore ac Imperii primis ex Duce Rex creatur Anno „ ab Incarn. Dom. 1158. Suſcepto itaque Privilegio de uſu dia- „ dematis, aliiſque Regni inſignibus, lætus revertitur, & „ ad Italicam expeditionem Rex pariter cum Imperatore, „ faſtu Regali profecturus, accingitur „. *Radevico* Guntherus Poëta Ligurinus, qui eo tempore vivebat, conſentit lib. 6. pag. 72. inquiens:

Hoc quoque Conventu Procerum, Dux ille Bohemus,
Fama Labeslaum quem nominat, ob ſua geſta
Fortiter, & bello nuper ſpectata Polono,
Ex Duce Rex fieri meruit, geſſitque potenti
Sceptra manu, cinxitque novo diademate crines.

Thomas Joannes Peſſina EpiſcopusSamandrienſis & Decanus Eccleſiæ Metropolitanæ Pragenſis in Marte (*a*) Moravico, lib. 3. cap. 5. recitat Privilegium tunc Uladislao Regi creato a Friderico Auguſto conceſſum, ex quo Pagius ad ann. 1158. num. 4. pauca hæc deſcribit: „ Noverit poſteritas, qualiter nos Wla- „ dislao Duci Bohemiæ ob inſignia ſervitii & devotionis, tam „ ejus, quam omnium Bohemorum merita, honoris inſigne, „ quo avus, & ceteri ejus progenitores Duces Bohemiæ, be- „ neficio Imperialis excellentiæ, cæteris Ducibus præemine- „ bant, Circulum videlicet geſtandum conceſſimus, & per „ eum omnibus ſucceſſoribus ſuis in perpetuum decerni- „ mus. Dat. Ratiſponæ xv. Kal. Febr. Ind. v. (leg. vi.) „ Anno 1158. Regni noſtri Anno vi. Imperii III. „ Hic Uladislaus, Uladislai filius, Uratislai (*b*) nepos fuit: ex hoc autem

a Pragæ 1677.

b *Uratislaus*, Bretislai XVIII. Ducis filius, ipſe poſt Spitigneum fratrem, Dux Bohemiæ Vigeſimus, filios genuit, *Bretislaum, Borivorium, Uladislaum, & Sobieslaum* Obiit anno 1092. Diademate regio primus (ut ajunt Bohemici ſcriptores) ab Henrico IV.

tem quod ait Fridericus in suo diplomate ,, honoris insigne, ,, quo Avus, & ceteri ejus progenitores Duces Bohemiæ, be- ,, neficio Imperialis excellentiæ,ceterisDucibus præeminebant: ex hoc, inquam, Pagius, confirmari ait scriptorum Bohemicorum sententiam ,, De Regio Titulo, quem Wratislao Bohe- ,, miæ Duci anno 1086. Henricus III. Imperator (ut supra di- ,, xi) concessisse dicitur; sic scribens ad ann. 1158. num. 4. ,, Uratislaus Bohemiæ Dux seculo superiori ab Henrico Imp. ,, Bohemiæ Rex dictus fuerat, & hanc dignitatem Fridericus ,, Imp. hoc anno Uladislao restituit ,,. De *Circulo* vero, quem ,, Fridericus *Uladislao* gestandum concessit, hæc subjungit. ,, ,, Circulum autem aureum Regibus absque corona tribui, ,, ostendunt exempla a Ducangio recitata in voce, Circulus ,, Aureus ,, . Atqui Cangius circulum quidem illum tam *Patriciatus*, quam *Regii honoris insigne* fuisse, productis exemplis demonstrat. ,, Circulus Aureus (inquit) coronæ simplicioris species, quæ Patriciatus insigne erat apud Romanos ,, sub Imperatoribus Occidentalibus. Leo Ostiensis lib. 2. ,, cap. 79. Eidem (*a*) Henrico IV. Patriciatus honorem Ro- ,, mani

co IV. Imp. donatus; ejus tamen successores, 1. *Conradus*, Wratislai frater. 2. *Bratislaus* ipsius Wratislai f. 3. *Borivorius*, item Vvratislai f. 4. *Svatoplucus* Ottonis Zmoymæ Domini f. 5. *Uladislaus*, item Vvratislai f. 6. *Sobieslaus*, item Uratislai f.; ejus, inquam, sex memorati successores anois 60. dicuntur solo Principis titulo, Regia dignitate neglecta, usi. *Inveni in historia Bohemorum* (inquit Æneas Silvius cap. 24.) *post Vvratislaum, primum Regem, pluribus annis Interregnum fuisse*. Idem tamen Auctor fallitur, dum post Vvratislaum, Duces Bohemicos memorat *Conradum XXI. Bizetislaum XXII. Boleslaum XXIII. Borzivislaum XXIV. & Uladislaum XXV.* cui delatum ait a Friderico Imp. *Regium* diadema, sic scribens: ,, Nam ,, Conradum fratrem ejus (*Vvratislai*) ac deinde Vvratislai filios, non Regis nomi- ,, ne, sed Ducis tantum usus, tamquam Regni decos homini, oon provinciæ da- ,, tum fuisset. Uladislaum vero, quarto loco Vvratislao natum, a Friderico primo, ,, sibi & posteris regiam dignitatem obtinuisse, & quum in expugnatione Mediola- ,, nensi egregiam operam navasset, Imperatori mirifice gratum, Leonem rubeum ,, bifurcatæ caodæ io clypeo Albi coloris insigne Regium accepisse. &c. ,, Fallitur înquam, dupliciter: primo nimirum, qoum post Uratislaum Duces nominat, *Conradum, Bizetislaum, Boleslaum, Borzivislaum*, quum ii fuerint *Conradus, Bretislaus, Borivorius, Svatoplucus, Uladislaus, & Sobieslaus*: Deinde, quum *Uladislaum*, cui Fridericus Regalia iosignia anno 1158. dedit, filium *Uratislai* facit, & quinto post Uratislaum locu inter Duces nominat. Atqui *Uladislaus* Uratislai filius, quintus quidem post Uratislaum patrem Dux fuit; sed ab illo Uladislao diversus, qui Regium titulum a Friderico accepit: hic quippe filius Uladislai fuit, & Uratislai nepos; ille, Uladislai hujus pater, qui ab anno 1109. Ducatum Bohemiæ, defuncto Svatopluco, tenuit, usque ad ann. 1125. quo anno 2. Idus Apr. decessit, teste Cosma Pragensi.

a Fuit Henricus II. hujus nominis Imperator, III. Rex Germaniæ.

„ mani contribuunt, eumque præter Imperialem coronam, „ Aureo Circulo uti decernunt „. Petrus Diaconus lib. 4. Chr. „ Casinen. cap. 119. de Lothario Imp. Ipse vero in civitate „ (*a*) Coronam Circuli Patricialis accepturus remansit. Acer„ bus Morena in Histor. Rer. Laudensium pag. 117. de Fride„ rico I. Imp. „ Sequenti igitur proximo die Dominico prædi„ ctus Papa Paschalis (*b*) cum suis Cardinalibus in ipsa Eccle„ sia S. Petri Missam honorifice & cum magno gaudio celebra„ vit, ipsoque die in capite Imperatori Circulum Aureum tan„ tummodo imposuit. Sequenti vero die Martis, in quo fuit „ festum S. Petri ad Vincula, prædictus Dominus Papa Pa„ schalis Dom. Federicum Imperatorem, & Serenissimam Au„ gustam Beatricem conjugem suam, ex coronis auro purissi„ mo & multis pretiosissimis gemmis decoratis ornavit in ipsa „ Ecclesia S. Petri „. Circulum etiam, non Coronam, Re„ gibus tribuit Chronicon Montis-Sereni anno 1134. „ Impera„ tor (*Lotharius scil.*) celebrat Pascha Halverstat, ubi qui„ dam de Principibus Danorum, Magnus nomine, hominium „ ei faciens, Regnum Daniæ ab ipso suscepit, & postquam „ præstitit juramentum Imperatori ad Ecclesiam procedenti, „ Circulo decoratus Aureo, gladium præportavit „. An„ no 1152. de Friderico Imp. „ Qui proximum Pentecoste Mer„ seburg celebrans, Sveno Regi Daciæ Circulum Regium con„ cessit. *Et an.* 1158. Dux Bohemiæ concesso sibi ab Imperatore „ Circulo, nominatur „. Hæc Cangius. Verùm, quidquid sit *de Circulo Patriciatus*, quem a Romanis Henricus II. & Lotharius Imp. necnon Fridericus I. ante Imperialem coronam accepisse perhibentur; certe Uladislaum Bohemiæ Ducem a Friderico *Regia corona Regioque titulo* ornatum fuisse, tradunt quotquot res Friderici gestas describunt. Sic Conradus Abbas Urspergensis, postquam *Fridericum ab Hadriano PP. consensu totius Cleri cum diademate regio Imperialem benedictionem* *in*

a In civitate S. Germani, quæ est ad radices Montis Casini.

b Non *Paschalis*, sed *Hadrianus IV.* Papa, Fridericum I. Imp Romæ coronavit, ut fuse Baron. ex Ottone Frisingen. lib. 2. cap. 22. & ex Cod. MSS. Bibliothecæ Vaticanæ ad ann. 1155. num 37. ubi Imperii coronam ab Hadriano PP. accepisse dicitur Fridericus „ An. Regni sui IV. mense Junio, XIV. Kal. Julii, idest die 18. Junii. Sabbato, ut idem Fridericus in Epist. ad Ottonem scribit: „ Missa celebrata ad Al„ tare SS. Apostolor. Petri & Pauli in honore S. Mariæ V. quia Sabbatum erat, be„ nedictionem coronæ Romani Imperii largiter super caput nostrum effudit,

in Ecclesia S. Petri accepisse narrasset, pergens ad alia ejusdem Imperatoris gesta describenda, subjungit: „ Eodem tempore „ Ducem Boëmorum Regio decoravit nomine & dignita- „ te, Regium sibi conferens diadema „. *Et post pauca de primo adversus Mediolanenses suscepto bello loquens* : „ Quam- „ obrem (inquit) Imperator cum ingenti exercitu Italicas ap- „ petiit oras. Cui prævius fuit Boëmorum Rex acerrimus, ab Im- „ peratore eodem in Regiam dignitatem primo sublimatus „. Auctor *Fasciculi temporum*, *Vvernerus Rollewinckius*, in Friderico I. Imp. *Boemia fit Regnum: antea Ducatus fuit*. H. Mutius in Chron. Germaniæ lib. 18. „ Huic Imperatori (*Friderico*) „ quantum debeat Germania, prædicari satis non potest. Statim „ post acceptam (*Regni Germanici*) coronam, Mersburgi, „ Danorum Rex Regiam coronam de manu Cæsaris accepit, & „ Imperio juravit se futurum fidelem „. Ubi de *Regia Corona* exponunt, quod alii de *Circulo Aureo* dicunt.

XXXV. Cosmas Pragæ & Andreas Olomucii Antistites anno 1091. Electi post obitum Jaromiri & Joannis, & anno 1094. consecrati a Rothardo Episcopo Moguntino.

Denique non prætermittendum censeo, quod Vvratislaus Boëmiæ Dux unionem Moravensis Ecclesiæ cum Pragensi (quam in conciliabulo Moguntino factam dicunt) adeo non probavit, ut in locum demortui Joannis Episcopi, Capellanum suum Vveclonem Episcopum Moraviæ summiserit. Rem gestam narrat Cosmas Pragensis ad ann. 1090. his verbis: „ Antiquus ille chelydrus humani generis inimicus, qui nunquam „ dormitat, sed semper quietos inquietat, non tulit ulterius „ pacatos vivere fratres, scilicet Vvratislaum, & Præsulem „ Jaromir. Hunc vexat vana gloria & ambitione; illum exagitat arrogantia & tumido fastu superbiæ; ita tamen, ut nec „ ille huic cederet, nec hic illum exsuperare quiret. Iste „ non vult fratrem sibi habere parem: ille non vult minor fratre „ haberi. Iste vult præesse, ille non vult subesse. Iste vult „ quasi Rex dominari & præcellere; ille non vult jussis suis „ obtemperare, sed soli Imperatori profitetur suum servitium, „ a quo (a) acceperat Episcopium. Qui in tantum virili animositate inter se aliquando diffidebant, ut sæpe festis die- „ bus Rex Episcopum non haberet, qui sibi coronam impo- „ ne-

a Cosmas ubique Henricianum se se demonstrat, non modo quoad Investituras ab Imperatore Henrico III. Episcopis concessas, sed etiam quoad Guibertum seu Clementem III. Antipapam, cujus ipse Cosmas partibus se favere profitetur.

„ neret. Hac necessitate simul & ambitione Rex compulsus, „ non ratione sed sola dominatione, iterum subinthronizat Ca„ pellanum suum Vveclonem (*a*) in territorio Moraviensi Epi„ scopum. Quo in pacto palam fecit notabile, non solum se „ sprevisse, quod ipse coram Imperatore & ejus Episcopis col„ laudaverat, ut unus foret uterque Episcopatus, verum etiam „ Papæ (*b*) Clementis violasse Privilegium, quo ejusdem „ terminos Episcopii corroboraverat. Hanc ut ploraret „ Apostolico illatam Ecclesiæ injustitiam, Præsul Jaromir itu„ rus erat Romam; sed consilio cum suis familiaribus inito, prius „ adiit antiquum amicum Uladislaum Regem Pannonicum, „ & patefaciens ei suæ Ecclesiæ damnum, postulat ab eo ad „ Romanum iter auxilium: inscius heu fatum sibi jam superes„ se propinquum. Nam prima die, qua Regem adiit, nimiam „ corporis incidit molestiam. Et quia prope urbem erat Stri„ gonium, illuc mittit eum Rex navigio, committens curam „ ejus, illius urbis Episcopo. Pertulit heu quales sex lucibus „ ipse dolores, impedior lacrymis, nec possum promere ver„ bis. Septima die jam advesperascente, sol Julii senas (*c*) „ qua tangit luce calendas, gemma Sacerdotum cunctorum, „ lux Boëmorum, dogmate præclarus, pius Antistes Gebe„ hardus, vivat ut in Christo, mundo migravit ab isto. *Et* „ *mox*. Post cujus obitum Anno Dom. Incarn. 1091. 3. Nonas „ Martii, Cosmas electus est in Episcopum tam a Rege Vvra„ tislao, quam omni Clero ac populo Boëmorum, tertio Hen„ rico Imperatore Augusto, sed in Longobardia hisdem tem„ poribus Imperialia tractante negotia. *Et post pauca*. Anno

a Georgius Bartholdus Pontanus *Bohemia Pia* lib. 3. de Episcopis & Archiepiscopis Pragensibus, in Jaromiro septimo Episcopo: „ Quumque Vvratislaus contra „ Pontificium & Cæsareum diploma præterque scitum Jaromiri aut Gebehardi fra„ tris, quendam suorum Sacellanorum Vvenceslaum Episcopatui Olomucensi præfe„ cisset, indigne ferens Gebhardus, Strigonii in Ungaria, dum esset in via Romam „ versus, ut Pontifici sua gravamina proponeret, in Domino obdormivit „. Du„ bravius lib. 9. pag. 66. Ob hanc rem Uratislaus indignatione motus, Vvenceslaum „ quem a sacrificiis habebat, æmulum fratri comparat, qui illum de Pontificatu Olo„ mucensi submoveat „. Venceslaus tamen seu Vveclo in numero Olomucensium Antistitum non est collocatus, quia nimirum non fuit consecratus.

b Nimirum, Antipapæ Vviberti: quem Cosmas, uti Henricianus, Papam nominat. Quum tamen non Vvibertus Antipapa, sed Papa Georgius VII. causam illam inter Jaromirum Pragensem & Joannem Moravensem definierit, ut supra est ostensum.

c Idest, 6. *Kal. Jul.* sive die 26. Junii anno 1090.

„ eodem, Rege Vvratislao disponente, Cosmas electus est „ ad Pragensem Ecclesiam, & Andreas similiter ad Olomucensem; scilicet per conductum Palatini Comitis (*a*) Rapotæ, veniunt Mantuam, & præsentatur Imperatori Henrico Augusto inchoante anno Inc. Dom. 1092. 3. Calend. Januarii. Secundo autem Nonas ejusdem mensis, mediante prædicto Comite Rapota, sedens in Palatio Mantuano, Episcoporum atque Comitum ordine non modice ex utroque latere collocato, & electis jam prædictis Episcopis positis in medio, diu tacita pulcer Cæsar pulchra aperuit labia, dicens: Hos fratres ad nos misit noster fidelis amicus Vvratislaus Rex Boëmicus, ut secundum canonicam & Apostolicam institutionem, nostra auctoritate, eorum confirmemus electionem, quam sine vestro consensu noluimus facere diffinitionem. Et Præsul Monasteriensis, qui hisdem temporibus venerat de Hierosolymis, surgit, & appodians se mensæ, in qua Baculi Archiepiscopales, atque Reliquiæ sanctorum erant positæ, ait: Periculosum est valde a paucis destrui, quod multorum sanctione confirmatum est. Multi enim interfuimus Episcopi, multi & Principes Imperii Romani, atquæ Apostolicæ Sedis interfuere Legati, quando vestro Privilegio confirmastis, ut uterque Episcopatus Pragensis simul & Moravensis, sicut fuit ab initio, ita unus & integer permaneat. Ad hæc Cæsar ait: Sine modo, ut quod me meus amicus rogat, faciam: de his autem postea tempore in suo discutiam. Et statim desponsat eos Anulis ad singulas Ecclesias, dans eis Pastorales Virgas. His ita peractis, jussi sunt ambo Episcopi redire Veronam, & expectare ibi, donec patratis regalibus negotiis, Palatinus Comes Rapota iterum reduceret eos secum in patriam. Interea sinister rumor nostras diverberat aures, Regem Wratislaum (*b*) xix. Kal. Febr. migrasse ad Christum, & ejus fratrem Conradum successisse

a Bertholdus Constantien. de hoc Rapoto ad ann. 1099. sic scribit: „ Rapoto Palatinus Comes de Bajoaria, pertinacissimus fautor, imo caput eorum, qui Apostolicæ sedi & Catholicæ unitati hactenus adversari sunt, diem clausit extremum.

b Vvratislaum anno 1093. obiisse, alii scriptores testantur. Conradus Abbas Urspergensis „. Anno Dom. 1093. Fratislaus Dux Bohemiæ in venatu repente cadens de equo, subitanea morte obiit. Eadem verba apud Dodechinum in Append. ad Mariani Scoti Chronicon anno 1093.

„ cessisse in Principatum. Qui statim cursorem mittit ad Imperatorem: & promittens ei pecuniam, rogat cassari electionem Episcoporum, quorum supra fecimus mentionem. Sed „ Cæsar magis consulens justitiæ, quam iniquitatis consentiens „ pecuniæ: Quod feci, inquit, feci, nec possum meum mutare. Tristis abiit Legatus, nomine Vvichin, quia non „ obtinuit quod petiit ex parte Ducis. Episcopi vero secundum jussa Cæsaris morati sunt Veronæ usque ad initium Quadragesimæ, expectantes reditum & conductum prædicti „ Comitis Rapotæ. Posthæc advenientes Pragam in ipsa die „ Palmarum, suscepti a Clero & populo honorifice, & adeunt „ Ducem Conradum in urbe Boleslai tertia feria ejusdem „ hebdomadæ. Quos Dux jam mutato animo benigne suscepit, & celebravit cum eis Pascha in urbe Vvissegrad „. Pergit enarrans *Conradum Ducem*, post VII. menses & dies XVII., eodem anno 1092. quo Ducatum suscepit, 8. *Id. Septem.* eum cum vita amisisse: cui quum *Brecislaus* Uratislai f. successisset, a Cosma electo Pragensi cum clero & magnifica processione in porta civitatis ante templum S. Mariæ illum susceptum fuisse, deductum ad solium, & secundum ritum ejus terræ, ab universis Comitibus & Satrapis XVIII. Kal. Octobris inthronizatum. Additque, eundem Brecislaum an. 1093. sui Ducatus primo, in Poloniam sic invasisse, ut Princeps Poloniæ Vvladislaus præteriti & præsentis anni (*a*) tributum usque ad unum obolum solverit. Mox de electis Episcopis subdit: „ Anno 1094., „ adhuc Imperatore tertio Henrico ultra montes in Longobardia tractante (*b*) nuptialia negotia, indicta est generalis

Ii 2 „ Syno-

a Cujus census hæc summa est (inqoit Cosmas) mille marchæ argenti, & 60. auri. Ipse autem Dux Uladislaus dat sacrameotum, quod tributum olim Duci Brecislao constitutum, 50. Marchas argenti, & 30. auri, annuatim sibi pro concessa pace solveret determinato tempore. Id negant Poloni scriprores: quin imò ajunt, quom anno 1093. Bretislaus io Poloniam excorrisset, Boleslanm Ladislai f. unacum Sececho Cracovieosi Palatino anno 1094. Moraviam igni ferroque vastasse. Cromerus ad hæc lib. 5. pag. 465. Hagecum disertim refellit quoad illud tributum, quod dicitur Ladislaus Bretislao solvisse, hominem ridiculum eum appellans, qui nec quomodo nec quando tributum illud ante id tempus Uladislao fuerit impositum, memoret.

b Cosmas, utpote Henricianus, dissimulat enorme Henrici III. factum circa uxorem Praxedem; quæ multis injuriis lacessita, multisque annis ne aufugeret custodita, tandem in Italiam ad Guelphonem Ducem & Mathildim Comitissam aufugit. Lege Berthold. Constantien. in Chron. ad ann. 1093. & 1095. Vide Pagium ad eosdem annos num. 1. & 1.

„ Synodus ab universis Episcopis & Principibus Romani Imperii infra mediam Quadragesimam in urbe Moguntina. Ad quam Dux Brecislaus transmittit electos Cosmam & Andream Episcopos, committens eos & tradens per manus Palatino Comiti jam sæpedicto Rapotæ, rogans, ut eos offerat Moguntino Episcopo ordinandos: quo pro eis interveniente, & coram Archiepiscopo & universali (*a*) Synodo testimonium perhibente, quod olim per Imperatorem in urbe Mantua corroborata sit eorum electio, omnibus suffraganeis collaudantibus ordinati sunt Cosmas & Andreas Episcopi, IV. Idus Martii ab Archiepiscopo Moguntino, nomine (*b*) Ruthardo. Mor-

a Moguntinæ hujus Synodi, præter Cosmam, nemo, quod sciam, alius meminit. Sigebertus ad ann. 1094. ait: „ In Italia, qui ad Imperatorem ab hostibus ejus se transtulerant, eo ad Galliam (*idest Germaniam*) reverso omnes pene ad hostes ejus rursus transeunt „. Quare Henricus hoc anno in Germaniam quidem venit, ad Synodum scil. ab ipso indictam, dum in Longobardia degeret, eique fortasse interfuit: in qua Synodo (schismaticorum scilicet) Cosmas & Andreas, die dominica 12. Martii consecrati dicuntur. Unde Pagio ad annum 1094. num. 1. de profectione Germanica Henrici III. disputanti, scrupulus eximitur.

b *Ruthardus Mogunt. Arch.* successit Vvezloni: de quo continuator Lamberti Schafnaburgen. ad ann. 1098. „ Ruthardus Arch. Mogunt. pro pecunia, quam Judæi interfecti reliquerant, gratiam Regis perdidit, & in Thuringiam secessit, ibique usque ad obitum prædicti Regis rebellis mansit, occasionem habens, quod communicare excommunicato Imperatori nollet „. Gotfridus Viterbien. postquam Henricus IV. adversus patrem Henricum III. rebellasset. „ Tunc Ruthardus Moguntinus Archiep. a Sede sua diu per patrem Imperatorem expulsus, filio ejus Henrico V. adhæsit, & apud Villam Northusen. Concilio celebrato Imperatorem tamquam Simoniacum condemnavit „: anno scil. 1105. Conradus Urspergen. ad eundem anno 1105. „ consilio tamen atque ministerio Ruothardi Moguntini, atque Gebeardi Constantiensis Episcopi, Responsalium scil. Domini Paschalis Papæ, totam Saxoniam Romanæ Ecclesiæ communioni reconciliavit; Episcopis vero atque Clericis conventum generalem in villam regiam quæ Northusum dicitur, IV. Kal. Junii indixit „. Dodechinus ad annum 1105. „ Ruchardus (leg. Ruthardus) Moguntinensis Archiepiscopus, octavo anno postquam discesserat, propriæ sedi restituitur. Nugatur proinde Cosmas, quum ad ann. 1100. Ruthardum scribit, ideo relicta Moguntia in Saxoniam se contulisse, quia Simoniaca hæresi infamatus fuerat. Dicere debuit, quia consortium Henricianorum vitare voluit: quia Antipapæ Clementi seu Guiberto, cujus Rodulphus apud Henricum Apocrisiarius erat, obtemperare noluit „. Henricianum & Guibertinum se Cosmas ubique prodit. Dodechinus e contrario veram causam profert, ob quam Ruthardus Ecclesiam suam reliquit. „ Ruthardus (inquit ad ann. 1098.) Moguntianensis Archiep. Rege excommunicato favere nolens, gratiam ejus perdidit, & in Turingiam secedens, per aliquot annos ibidem stetit „. Et Conradus Abbas Urspergensis ad ann. 1105. „ His etiam diebus Venerabilis Buothor (leg. Ruothor seu Ruothardus) Archiepiscopus, a Thuringia, qua per annos VIII. tyrannicam declinaverat rabiem, præsidio catholicorum Principum deductus, maximo nobilis Moguntiæ tripudio, cathedræ suæ restituitur: sicque tam populum, quam clerum, Apostolicæ reconcilians Ecclesiæ ab universis non solum ut patet jam grandævus, sed etiam velut ex mortuis redivivus, omnimodis excolitur „. In catalog. Olomucensium Antistitum *Richardus* appellatur.

XXXVI. Cosmæ Pragensi Hermannus anno 1099. suffectus, decessit anno 1122.

Mortuus est Cosmas anno 1098. IV. Idus Decembris:
„ Nec mora (inquit Cosmas Pragensis) convocatis primatibus
„ terræ, simul & Præpositis Ecclesiæ, Boleslai in urbe, ad
„ placitum Ducis, collaudante Clero cuncto Populoque faven-
„ te, Hermannus promotione Diaconus, Præpositura Bolesla-
„ vensi sublimatus, sublimiorem inuitus rogatur ad Episco-
„ patus honorem. Facta est autem hæc electio Anno Dom.
„ Incarn. 1099. 2. Kal. Martii: & quia eodem anno Imperator
„ III. Henricus celebravit Pascha Ratisbonæ, jussus est Dux
„ Brecislaus cum electo suo illuc venire. Qui celebrato Pascha
„ in urbe Wissegrad, tertia die post octavam Paschæ, venit
„ Ratisbonam. Qui quia ante festum caritativa præmiserat
„ donaria tam Cæsari, quam ejus Satrapis, quotquot erant
„ de ejus amicis in Curia, obviam ei veniunt ad tria fere mil-
„ liaria, & ita deducunt eum in Civitatem cum magna hono-
„ rificentia. Cujus ad primam petitionem Cæsar confirmat
„ Boëmorum electionem, dans Hermanno Anulum & Virgam
„ Episcopalem. Item & hoc obtinuit precibus apud Cæsarem, ut
„ ejus fratri Boriwoy vexillum daret, & eum Boëmis omnibus
„ qui cum eo convenerant assignaret, quo post obitum suum,
„ fratrem ejus Boriwoy sublevarent in solium. Eodem anno
„ ibidem Dux Brezislaus veniens cum exercitu in Moraviam,
„ reædificavit castrum Podivin, & reddit id, sicut antea fue-
„ rat, in potestatem Hermanni Episcopi, atque ibidem in
„ villa Zluinica Pentecosten celebravit. Deinde accurrens
„ Pannonico Regi Colomanno in campo qui dicitur Lucaco,
„ multa sunt invicem concionati, placitantes ad placitum utra-
„ rumque partium: ac inter se mutuatim datis muneribus,
„ renovant antiqua amicitiæ & pacis fœdera, & ea sacra-
„ mentis confirmant. Ibi Dux Brezislaus suum electum Her-
„ mannum Diaconum, committit Seraphim Archiepiscopo or-
„ dinandum: qui veniens ad Sedem suam Urbis Strigoniæ,
„ tempore quo Sacri Ordines celebrantur, III. Idus Junii
„ ordinat eum Presbyterum, & me (*a*) quamvis indignum,
„ ad eundem similiter promovit gradum. *Et post pauca*. An-
„ no Dom. Incarn. 1100. Dux Brecislaus quibusdam referen-
„ tibus habens compertum pro certo, quod Imperator in Ur-
„ be

a De seipso loquitur Cosmas Pragensis.

„ be Moguntina Pascha celebrare vellet, optimum ratus fore, „ ut illuc suum electum Hermannum mitteret, qui & munera sua Cæsari deferret, & quam expectabat à Magistro suo „ benedictionem acciperet, & committens eum Vvigberto „ qui similiter debuit interesse Cæsaris Palatio, rogat, ut in „ omni suo faveret negotio tempore opportuno. Sed quoniam „ Archipræsul Ruthardus Simoniaca hæresi infamatur, relicta „ Moguntia hisdem diebus morabatur in Saxonia; jubente „ Imperatore, & collaudantibus omnibus Suffraganeis Moguntinæ Ecclesiæ, à Cardinali Ruperto Clementis Papæ „ Apocrisario, qui forte ibi aderat, ordinatus est Hermannus (*a*) in octavis Paschæ, VI. Idus Aprilis. Decessit Anno Dom. Incarn. 1122. XV. Kal. Octob. Dominica jam illucescente die, in festo S. Lamberti Episcopi & Martyris, quum „ sedisset annos 22. menses 6. dies 7. „ Mainardo successore relicto, qui Pragensium decimus Episcopus dicitur.

XXXVII. Notantur quædam Dubravii allucinationes circa Duces & Episcopos Pragenses.

Hactenus Cosmas de Episcopis Pragensibus deque Bohemiæ Ducibus. Cui quidem quoad nomina successionemque adstipulatur Dubravius: non tamen quoad epocham aut res gestas. Nam primo post coronationem Vratislai Ducis & Svatavæ ejus conjugis, & post Olomucensis Episcopatus cum Pragensi conjunctionem (quæ juxta Cosmam anno 1086. contigerunt:) Dubravius lib. 9. ineunte statim subjicit, enarrans Jaromirum seu Gebhardum Episcopum in Regem Fratrem protervia usum fuisse, quam proterviam ut Uratislaus frangeret, ait æmulum Gebhardo objectum Vvissegradensem Præpositum, Privilegiis auctum & Cancellarii Regii Dignitate ornatum: quod factum Cosmas sub Alexandro II. Papa ad annum 1070. confert. Nimirum uterque in eo fallitur, quod *Mitræ usus ab Alexandro Papa concessus Vratislao Duci* (quemadmodum supra ex S. Gregorii VII. Papæ epistola demonstravi) ab illis ceterisque Bohemis ac Polonis scriptoribus perperam detorquetur ad *Regiam Coronam in pseudosynodo illa Moguntina anni* 1086. (verius,

a Cosmas Pragensis ad ann. 1090. de Uratislao Duce: „ Hac necessitate simul & „ ambitione (*Jaromiri Episcopi*) Rex compulsus, non ratione, sed sola dominatione iterum subinthronizat Capellanum suum in territorio Moraviensi Episcopum „. Qui tamen *Veclo*, seu *Venceslaus*, inter Episcopos Moravenses non recensetur: quia scilicet, anno sequenti 1091. ab eodem Uratislao Duce electus est (loco Veclonis) „ Andreas ad Olomucensem Ecclesiam: Veclo autem præfuit Vissegradensi capellæ „ Privilegiis quasi Episcopalibus auctæ, uti supra dictum est.

rius, 1085.) ab Henrico III. Imp. concessam eidem Uratislao. At graviores sunt Thomæ Jordani Medici errores in Annotationibus ad finem Libri IX. Dubravii, cujus tam de coronatione Uratislai, quam de Vvisegradensis Collegii Privilegiis hæc sunt verba: „ A. Uratislaus primus Bojemiæ Principum ab „ Henrico IV. (Si Aucupem excluseris, alias V.) in Regem „ Bojemiæ evectus Comitiis Moguntiæ celebratis anno 1086. „ XVI. die Junii. B. Henrico qui Leodii obiit in carcere, coronationem acceptam referunt. quod temporibus magis quadrare videtur, non filio, ut auctor putat. C. Permissu „ Alexandri III. Papæ Uratislaus Collegium Canonicorum instituit Vvisegradi „. Si anno 1086. ea coronatio facta, dicere debuit, ab Henrico III. Si Aucupem excluseris, alias IV. eodemque ipso, qui postea anno 1106. in carcere Leodii obiit. Item si Collegium Canonicorum ab Uratislao Visegradi institutum, non Alexandri III. sed II. permissu id factum oportuit.

Secundo Dubravius eod. lib. 9. pag. 65. & seq. ante mortem Jaromiri Episcopi (qui secundum Cosmam, anno 1068. inauguratus, decessit 6. Kal. Jul. anno 1090.) narrat, mortuo Henrico Cæsare, Lotharium in Imperio successisse: subjungens, „ Eundem Jaromirum Episcopum, quum frater Uratislaus „ Dux Venceslaum Capellanum suum, æmulum Jaromiro „ comparasset, qui illum de Pontificatu Olomucensi submo- „ veret, quumque idem Jaromirus viribus ad resistendum „ fratri se imparem agnosceret, & ad Cæsarem iter præclu- „ sum esset; quoniam Lotharius omnia jura libertatesque Pon- „ tificias Romano Pontifici restituerat; Romam queribundum „ ire parasse, itinere in Pannoniam deflexo, ut inde mari „ Adriatico in Italiam transiret; sed vix ægrum Strigonium „ attigisse, ibique ex eadem ægritudine vitam finivisse suam „. Atqui Henricus quidem III. alias IV. Leodii (ut modo dicebam) anno 1106. defunctus est; Henricus autem IV. alias V. ipsius filius anno 1125. X. Kal. Jun. diem clausit extremum: Lotharius vero Dux Saxonum, generali consilio Moguntiæ habito, eodem anno 1125. 3. Kal. Sept. electus, & Aquisgrani Idibus Septembris Rex Germaniæ inunctus, anno tandem 1133. Romæ Imperator coronatus est. Itaque non sub Lothario, neque sub Henrico IV. alias V. sed sub eodem Henrico III. alias

alias IV. anno 1090. obiit Jaromirus, ſub quo Epiſcopus anno 1068. creatus fuerat. Vide, quam immanis ſit Dubravii Anachroniſmus.

Tertio Dubravius pag. 70. ejuſdem libri IX. in enarranda Hermanni Epiſcopi electione, præterquam quod eam ſub Lothario Cæſare factam perperam affirmat: (peracta enim eſt anno 1099. ſub Henrico III. alias IV. uti teſtis vivus ac præſens Coſmas ſcribit) in eo etiam nugatur, quod ait, Imperatorem ad tria fere milliaria Bretislao Duci Bohemiæ occurriſſe. Verba ejus vanitate plena refero. „ Quo quidem tempore Coſmas quo„ que Pragenſis Pontifex in adverſam valetudinem incidens, „ ſpiritum ſuum in manus Domini depoſuit. Ei ſucceſſorem „ Princeps cum Collegio Sacerdotum, Hermannum dedit, „ quem Uratislaus Rex a ſacris miniſtrum habebat, dein Tem„ plo Boleslavienſi eundem præpoſuerat, unde ad Pragenſem „ Cathedram translatus eſt. Neque multo poſt Cæſar ap„ petente feſto die Paſchæ, Conventum Principum Ratisbonæ „ celebraturus, inter cæteros Bretislaum etiam ad eam cele„ britatem invitavit. Is Borivorium præterea Fratrem, & Her„ mannum deſignatum Pontificem ſibi adjunxit, ibatque mil„ le amplius delectis equitibus, unoque colore veſtitis comi„ tatus. Propinquanti Ratisbonæ, Cæſar ter mille fere paſ„ ſus obvium ſe in itinere obtulit, manuque deſilire equo pa„ ranti injecta, eques equiti dextram porrigit, ac comiter ſa„ lutat, receptumque intra ſecures ſuas, ſibi proximum ade„ quitare jubet. Actum dehinc inter alia negotia publica, „ ut Bretislaus, ſolemni Principum electorum more, Cæſareæ „ majeſtati ſolitum honorem haberet. Allata mox Vexilla Re„ gni & Provinciarum, quarum Dominus ac Princeps erat „ Bretislaus; ipſeque Cæſar Corona & Sceptro ornatus, in „ Throno Cæſareo ſublimis reſidens, Regalia (quæ vocant) „ per vexilla Bretislao, Hermanno autem Pontifici per ſce„ ptrum in manus oblatum diſtribuebat. Ac ne vacuus inde „ Borivorius inhonoratuſque diſcederet, approbat diplomate „ ſuo Cæſar fraternam hanc inter ipſos compoſitionem, ut ſi„ quid humanitus Bretislao, priuſquam Borivorio, eveniret, „ tutela liberorum Bretislai ac Regni ſucceſſio, ad neminem „ quemquam, niſi ad Borivorium pertineret „. Atqui Coſmas ſcri-

ſcriptor vivens ac præſens, non Imperatorem Henricum III., ad tria fere milliaria extra Ratisbonam venienti Bretislao, ſed quotquot de amicis ejuſdem Bretislai in Curia Cæſarea erant, obviam proceſſiſſe ſcribit. Dubravius, qui hiſtoriam ſuam libris XXXIII. comprehenſam uſque ad annum 1527. produxit, ſomniari iſta, non videre potuit.

XXXVIII. Andreæ Moravienſi Epiſcopo ſuffecti *Petrus* & *Joannes* ab anno 1096. ad an. 1126.

Quiſnam *Andreæ* Moravenſi Epiſcopo ſucceſſerit, & quando is obierit, Coſmas Pragenſis oblitus eſt referre: qui ad annum 1104. hæc habet: „ Anno Dom. Incarnat. 1104. „ Joannes electus eſt in Epiſcopum Moraviæ „. At in Catalogo Olomucenſium Epiſcoporum, poſt Andream ponitur Pe- „ trus Epiſcopus Olomucenſis ſecundus (*imo tertius*) quin- „ tus in Moravorum Epiſcoporum ordine (*imo ſextus*) idem- „ que mortuus dicitur *Anno Chriſti* 1104. *Nonis Julii*: eique ſucceſſiſſe perhibetur *Joannes*, qui obierit IX. *Kalen. Martii anno Chr.* 1126. In eodem Catalogo, mortuo *Joanne* Olomucenſi Antiſtite, qui ſub Severo Pragenſi ordinatus fuerat, dicitur Eccleſia Moravenſis quinquennio vacaſſe, id eſt ab anno 1086. ad 1091. *Andreas* autem ab anno 1091. ad 1096. per quinque annos ſediſſe.

XXXIX. De Coſma Pragenſi Chronici Bohemorum auctore: qui a Pontano Bohemiæ Piæ auctore perperam confunditur cum *Coſma*, octavo Pragæ Epiſcopo.

Claudo meas de Bohemicis Eccleſiaſticis originibus obſervatiunculas, Coſmæ ipſius Pragenſis Decani verbis: qui in Prologo ad *Gervaſium Magiſtrum* de conſcripto a ſe Bohemorum Chronici libro primo ſic præfatur: „ Continet hic liber „ primus, Boëmorum geſta, prout mihi ſcire licuit, digeſta „ uſque ad tempora primi Bratizlavi, filii Ducis Oalrici. Annos autem Dominicæ Incarnationis idcirco a temporibus „ Boriwoii, primi Ducis Catholici, ordinare cœpi, quia ini- „ tio hujus libri nec fingere volui, nec chronicam reperire „ potui, ut quando, vel quibus geſta ſint temporibus, ſci- „ rem, quæ ad præſens recitabis in ſequentibus. *Et poſt pauca.* „ Eſt autem hæc Chronica compoſita regnante Quarto Hen- „ rico Romanorum Imperatore, & gubernante Sanctam Ec- „ cleſiam Dei Papa Kaliſto, ſub tempore Ducis Boëmorum „ Wladizlai, ſimul & Præſulis Pragenſis Eccleſiæ Hermanni, „ ut in ſequentibus datur omnibus ſcire volentibus, quibus „ ſint acta annis Chriſti, vel Indictionibus „. In Prologo autem ad *Clementem Abbatem Breunenſis Cœnobii* de libro ſecun-

cundo Chronici; „ Intellexi per tuum Clericum, nomine
„ Deocarum, qui mihi olim innotuit familiariter, quod meas
„ nænias, quas olim Gervasio scripseram, velles videre li-
„ benter. Nam oblata occasione roboratus, imo cari amici
„ persuasione compulsus, non solum quod optasti, verum
„ etiam secundum ejusdem narrationis (ut ita dicam) libel-
„ lum, quem similiter, prout scire licuit, a tempore Brecis-
„ lai filii Ducis Vvalrici, usque ad ejus æquivocum filium Re-
„ gis Vvratislai digestum, tuæ paternitati pandere præsumo „.
Demum de libro tertio in *Apologia ad Lectorem*, cur nempe,
quum ipse in secundo libro historiam suæ narrationis usque ad
tempora Ducis Brecislai junioris produxerit, tertium librum
de rebus suo tempore gestis prosequuturus sit: nimirum usque
ad annum 1125. quo mortuus est *Henricus IV. Sabbato 3. Kal.
Junii*; „ Ibique [inquit] ejusdem Imperialis Genealogia de-
„ fiit, partim sterilitate feminei sexus, partim ab ineunte
„ ætate omni virili stirpe regali fato conclusa exitiali. Interea
„ per Dei gratiam, inclyto Duce Sobeslao, in toto suo com-
„ posita pace Regno, heroicis cessamus a Chronicis „. Eo-
dem etiam anno 1125. inquit: „ Wladislaus Bohemiæ Dux,
„ Zvatava matre hortante, quarta feria majoris hebdomadæ,
„ cum fratre Sobeslao pacificatus, post octavas Paschæ 2. Idus
„ Aprilis, Dominica die decessit: & frater ejus Sobeslaus,
„ omnibus Boemis simul faventibus, XVI Kalen. Maji, jure
„ hæreditario, in Principatus solio elevatus est avito „. At-
que in hoc anno desinit Chronicon Cosmæ Pragensis, qui ad
annum quidem 1122. Hermannum Pragensem Episcopum,
Cosmæ Successorem, decessisse scribit. Anno vero 1104. *Joan-
nem* electum fuisse *Moraviæ* Episcopum: Anno demum 1106.
de Henrici III. exauctoratione & morte hæc tradit: „ Anno
„ Dom. Incarn. 1106. inventore discordiarum diabolo, semi-
„ nante discordias per orbem terrarum, quidam sui coope-
„ ratores extiterunt ex Theutonicis proceres, qui seducentes
„ filium Imperatoris, Regem videl. Heinricum Quartum,
„ persuaserunt, ut contra genitorem suum arma sumeret.
„ Qui filii sui a facie fugiens, in urbe Ratisbona cum paucis
„ munivit se armis, & mittit pro Duce Boriwoy, ut sibi in
„ auxilium cum exercitu veniat. Nec mora, venientes Boë-
„ mi

„ mi non longe a Ratisbona metati ſunt caſtra juxta fluvium „ (*a*) Reznam : ex altera autem parte ejuſdem fluminis erant „ caſtra filii Imperatoris. Et qui videbantur eſſe fautores Cæ- „ ſaris, primus Lupoldus Marchio Orientalis lapſus fuga no- „ ctu repatriat cum ſuis. Dipoldus autem & Regnerus Mar- „ chiones transferunt ſe ad caſtra Regis Henrici junioris. Vi- „ dentes autem Bohemi ſe eſſe undique deſtitutos, nihilomi- „ nus celerius ut potuerunt, ſimul noctu maturaverunt fugam. „ Quod videns Imperator, deſerit Ratisbonam, & tranſiens „ per Auſtralem plagam, via qua itur ad Necholic, intrat „ Boëmiam. Quem Dux Boriwoy honorifice ſuſcipiens, ſi- „ cuti ipſe Cæſar diſponebat verſus Saxoniam, dat ſibi condu- „ ctum per terram ſuam Cæſare dignum, deducens eum uſ- „ que ad generum ſuum Wigbertum. Inde per Saxoniam „ tranſiens, & Rhenum, perrexit Leodium, ubi non poſt „ multos dies cum vita amiſit Imperium, VII. Idus Auguſti „. Quæ tamen omnia, non uno, ſed duobus annis ſunt geſta: nam anno 1105. Henricus Rex arma adverſus patrem ſumſit, & in Natali Domini, conventu omnium Regni Germanici Procerum Moguntiæ facto, Imperialia inſignia, patre reſignante, accepit: anno vero ſequenti Henricus pater in Lotharingiam ſeſe recipiens, Leodii mortuus eſt die 7. Auguſti. Ceterum quod Coſmas de Bohemis Henrico patri faventibus narrat, id a Gothefrido Viterbienſi, paulo aliter refertur his verbis. „ Henricus junior contra patrem movet exercitum, & pater „ contra eum. Utriuſque autem exercitus, ſupra Rhenum (*b*) „ fluvium caſtra metatur, Rheno in medio exiſtente, & alte- „ rum ab altero ſeparante. Erat autem patris maxima poten- „ tia in exercitu Bohemorum, & in Marchione Auſtriæ Lu- „ poldo. Quam rem quum filius conſideraſſet, tam Ducem „ Bohemorum, nomine (*c*) Boroëz, quam Marchionem „ Lupoldum largiſſimis promiſſionibus ab auxilio patris ſui „ avertit: quibus abeuntibus debilitatus pater, a campo ce- „ dere compulſus, confuſus deceſſit „. Similiora vero, quam a Gothfredo aut Coſma, narrantur a Conrado Abbate Urſper-

 genſi,

a Reginum flumen vocatur a Conrado Urſpergenſi ad ann. 1104.
b Coſmæ *Reznam*, Conrado Urſpergenſi, *Reginum*.
c Sic Borivvoyum vocat.

gensi, qui ad annum 1105. sic scribit de Henrico filio & patre: „ Ratisponam Henricus filius cum exercitu se contulit. Quem „ pater è vestigio subsequens, Erlungum Wirciburgensibus, „ fugato Ruperto, restituit, indeque omnia, quæ fautorum „ erant filii, devastans, tandem faventibus sibi dolis Ratisponensium, filium urbe fugavit. Qua residens, Præsulem eidem Cathedræ quemdam adolescentulum, nomine D. præfecit, exercitum undecumque congregavit, progressusque, „ Marcham Diepoldi per Boëmiæ gentis maxime crudelitatem „ devastavit. Nec plus unacum Domino suo Rege morantur, „ conventum usquequaque facere, Cæsarianis a tergo flammis „ prædaque vicem reddere: postremo cum decem millibus „ electæ juventutis in quinque legiones dispertitis, congressum expetere. Jam castris in contrarium positis spectaculo „ nimis horribili, per triduum continuum ex una ripa Regini „ fluminis Imperatoris, ex altera Regis volitabant signa. Attamen die, quæ generalem certissime congressionem præcedebat, Proceres, qui capita roburque utriusque videbantur Exercitus, pacificis invicem concessis colloquiis, post „ morose ventilatam inter se belli præsentis causam, tandem „ divino, ut creditur, edocti spiritu, parum justitiæ parumque emolumenti tam duro tamque periculoso inesse negotio, unanimi consideratione conferebant: indeque nimirum fratribus, idest populo utraque parte Christiano parcendum, imo parricidiali pugna cessandum, pari voto judicabant. Vesperascente itaque jam die, cessere loco Regiæ „ phalanges, Imperatoriæ Majestati se reverentiam exhibere „ clamantes. Imperator autem dum in castris de crastino certior conflictu disponit, nec pugnam nec pugnandi votum „ Principibus esse, per Boëmiæ Ducem, Marchionemque „ Luitpoldum contra spem audivit. Qui mox animo consternatus, supplex illorum adjutorium petit, nec impetrat: „ instructus etiam secretis filii nunciis, suorum conspirationem adversus se factam, latenter è castris cum paucis admodum viris subtrahitur. Audiens interim Rex patrem suum „ apud Vvigbertum quendam illustrissimum & prudentissimum virum, qui partibus in illis, quas Sorabi inhabitabant, principabatur, esse repertum, usque ad Rhenum illi

„ Duca-

„ Ducatum (hoc enim per Legatos ipse supplicabat) admi-
„ nistrari permisit „. Ceterum quum Cosmas de se ipso ad
ann. 1099. scribat: „ Qui (*Seraphinus scil. Archiep. Strigo-*
„ *niensis*) veniens ad Sedem suam urbis Strigoniæ, tempore
„ quo sacri ordines celebrantur, 3. Idus Junii, ordinat eum
„ (*Hermannum scil.*) Presbyterum, & me quamvis indi-
„ gnum, ad eumdem similiter promovit gradum „: quum-
que ad ann. 1110. de Vvladislao Duce ejusque fratre Ottone
post Pascha, 3. Kal. Maji reconciliatis subjungat: „ Sed quo-
„ niam idem Otto nobis interdixerat forum in villa Sercir Co-
„ stel, quod pater suus & mater pro remedio animarum sua-
„ rum, Deo & Sancto Wenceslao nobis famulantibus perpe-
„ tuo habendum tradiderant; ego missus ex parte fratrum,
„ coram Duce & ejus Comitibus conquestus sum super Otto-
„ ne, quod lucernam parentum suorum, quam debuerat ac-
„ cendere, extinguebat: At ille: Ego (inquit) lucernam
„ genitorum meorum non extinguo, sed volo, ut in potesta-
„ te Episcopi sit, quod nobis specialiter datum esse scio. Et
„ nunc non Episcopo, non alicui personæ, sed Deo & San-
„ cto Wenceslao vobis famulantibus prædictum forum resti-
„ tuo „: Quum denique in fine libri tertii ad annum 1125.
quo post Uladislai obitum Dux Sobeslaus electus est, dicat:
„ Quoniam quidem in exordio libri memini me dixisse, hanc
„ Chronicam sub temporibus Uladislai Ducis & Hermanni
„ Præsulis editam esse: quibus jam ex hac convalle lacrymosa
„ fato transvectis ad loca forsan deliciosa, sed adhuc gesta-
„ rum rerum exuberante materia, utrum ibi litori figam an-
„ choram, an etiam nunc furentibus Euris in altum carbasa
„ tendam „. Consule formosa mea doctrix nunc mihi mensa:
Quum, inquam, Cosmas adhuc vivens, tametsi senex, Chro-
nicon suum usque ad 3. Kal. Junii anni 1125. perduxerit;
Georgius tamen Bartholdus Pontanus lib. 3. Bohemiæ Piæ de
Cosma Hermanni Episcopi decessore loquens, eum cum eodem
Cosma Pragensi Decano, Chronici laudati Scriptore, confun-
dit, in hæc verba: „ Cosmas a Vvratislao, communicatis
„ cum Capitulo consiliis, omnium gratulatione (quod præ re-
„ liquis vir bonus & ad regimen idoneus, licet jam seniculus)
„ tum temporis Decanus, Præsul designatus, a Cæsare Hen-
„ rico

„ rico dignus recognitus, Moguntiæ ſub nomine Rothardi „ conſecratus eſt, & ſejuncti ſunt Epiſcopatus Pragenſis & „ Olomucenſis. Hic Bohemicam hiſtoriam a Zechio uſque ad „ obitum ſuum pertexuit, vir bonæ conſcientiæ, magno Bre- „ tislai aliorumque planctu mortuus, & honorifice in Templo „ Sancti Viti ſepultus „. Quot Pontani allucinationes! Primo enim Coſmas Chronici Scriptor, qui adhuc anno 1125. vivebat, unus idemque fit a Pontano cum Coſma Epiſcopo, qui anno exeunte 1091. electus, anno 1094. conſecratus, anno 1098. IV. Id. Decembris mortuus eſt; eodem Coſma Chronographo narrante. Deinde dicitur Coſmas ille Epiſcopus *Moguntiæ ſub nomine Rothardi conſecratus*, quum dicendum ſit, *ab Archiepiſcopo Moguntino nomine Rothardo conſecratus*. Poſtremo non ſub *Coſma*, octavo Pragenſium Epiſcopo, ſed ſub *Severo*, ſexto Pragenſi Antiſtite, *Joannes* Olomucenſium Epiſcopus ordinatus fuit; adeoque ab eo tempore, quo Severus Epiſcopus, poſt obitum Spitignei Ducis (qui anno 1061. contigit): „ Nimia devictus efflagitatione Vvratislai Ducis, „ conſenſit promoveri Joannem Epiſcopum in Moravia, Olo- „ mucenſis Epiſcopatus a Pragenſi ſeparatus fuit. Præterquam quod Jaromiri ſeu Gebeardi Epiſcopi Pragenſis querelæ, uti ex epiſtolis S. Gregorii VII. Papæ patet, non fuere de abolendo Olomucenſi Epiſcopatu, ſed circa quædam bona, quæ uterque Epiſcopus ad ſuam Eccleſiam in integrum pertinere dicebat, quæque demum, Pontifice eodem Gregorio jubente, per medietatem utrique Epiſcopo ſunt adjudicata. Hinc, Coſma Chronographo teſte, anno Incarnat. 1099. „ Dux Brecislaus veniens cum exercitu in Moraviam, „ reædificatum a ſe caſtrum Podivin, reddidit illud, ſicut an- „ tea fuerat, in poteſtatem Hermanni Epiſcopi Pragenſis „: eodemque Hermanno adhuc Pragenſem Eccleſiam adminiſtrante, quum, per obitum Andreæ, Olomucenſis Eccleſia vacaret, anno 1104. electus fuit alter Joannes, Borivoyo Duce probante, & Hermanno Epiſcopo Pragenſi non repugnante.

PARS

PARS SECUNDA.

ORIGINES ECCLESIASTICÆ SLAVORUM DALMATIÆ ET ILLYRICI.

CAPUT PRIMUM.

Illyricum, & Dalmatia. Chrobatia & Serblia. Sorabia & Daleminicia. Chrobati sub Heraclio Imp. Fidem Christi amplexi. Iidem post Ludovici Pii mortem a Francis deficientes.

POSTQUAM Ecclesiasticas Slavorum Russiæ, Hungariæ, Bohemiæ & Poloniæ origines enarravi, sequitur, ut de Slavicis etiam rebus Dalmatiæ atque Illyrici disseram. I. Illyricum & Dalmatia quando pro Synonymis haberi cœpta.

Illyricum & Dalmatia, etsi distinctæ ab initio essent regiones, jam inde tamen ab Augusti ætate pro Synonymis haberi quum cœpissent, exinde accidit, ut quidquid erat dicique solebat Illyricum, idem Dalmatia censeretur esse; & vulgo homines, qui minus distincte accurateque loquuntur, alterum pro altero nomen usurpantes, Dalmatiæ vocabulo id totum comprehenderent, quod apud antiquos Illyricum sonabat.

Augusti quidem ab initio utriusque fines: nam, ut Farlatus in Illyrico sacro Tom. 1. pag. 3. observat, *Illyricum* primigenium seu proprium, a Pomponio Mela lib. 2. cap. 2. & a Plinio lib. 3. cap. 22. *Naroni & Driloni fluminibus* interjectum fuit: II. Illyrici fines.

fuit:

fuit: sed brevi (eodem Farlato pag. 64. scribente) ex illis angustiis eductum, fines suos ita propagavit sub Romanis, uti Appianus Alexandrinus describit: qui quum initio ejus libri, quem inscripsit *Illyricum* dixisset, eos ab Græcis haberi dicique „ Illyrios, qui supra Macedoniam ac Thraciam a Chao- „ nibus atque Thesprotis porrectas ad flumen Istrum terras „ incolunt „ hæc subjicit: „ Romani vero non hos dumtaxat, sed Pæones præterea, & Rhætos, Noricosque, & Mysios Europam colentes, aliosque his finitimos, qui per „ Istrum descendentibus a dextra occurrunt, distinguunt a „ Græcis, non secus ac ipsi Græci, eosque propriis nominibus „ singillatim appellant: cæterum communi vocabulo omnes „ Illyrios arbitrantur; nec satis comminisci possum, quo initio ducti potissimum in hanc opinionem devenerint, in qua „ hodie (*a*) cum maxime perseverant: quippe tributum harum nationum inter fontes Istri & mare Ponticum sitarum, „ tamquam unum exigunt, & Illyricum tributum vocant. „ *Idem Appianus in extremo illo libro*: Reliqui populi, qui a „ Romanis Illyrii putantur, sunt ante Pæones quidem Rhæti, „ Noricique, post Pæones vero Mysii ad Euxinum usque Pontum „. Itaque Romanum Illyricum ex Appiani descriptione, in longitudine a fontibus ad ostia Danubii porrigitur: latitudo ejus, qua maxime patet, Danubium inter ac mare Adriaticum extenditur. Iisdem ferme regionibus *Illyricum* Strabo lib. 2. circumscripsit: „ Ister (inquiens) ab occasu ortum „ versus in Euxinum labens mare, ad lævam relinquit Germaniam totam a Rheno orsum, Geticumque totum tractum, „ & Tyrigetas, Bastarnas, Sauromatas usque ad Tanaim „ amnem, & paludem Mæotidem: ad dexteram vero, universam Thraciam, Illyridem, ac Macedoniam, & ipsam „ reliquam Græciam „. Quidquid proinde Danubius, ab Occasu Orientem versus decurrens, ad dexteram proxime præterlabitur, id omne Illyricum est, videlicet Rhætia, Noricum, Pannonia & Mysia: nam Macedonia & Thracia, & reliqua Græcia, quas itidem ad dexteram relinquit, longe absunt a ripis Danubii, unde, interjecta Mysia, distinguuntur. Svetonius a Stra-

a Appianus scribebat altero post Christum sæculo.

à Strabone & Appiano non dissentit, nisi quod Noricum ab Illyrico videtur excludere: „ Ac perseverantiæ (inquit) grande pretium tulit, toto Illyrico, quod inter Italiam, Regnum Noricum, & Thraciam, & Macedoniam, interque Danubium flumen & sinum maris Adriatici patet, perdomito „. Quemadmodum autem unaquæque provincia ab Augusti ævo usque ad Constantinum magnum ad nominis Illyrici incrementum accesserit, ex eodem Farlato accipe. Tiberius Cæsar *Rhætiam*, *Vindelicos*, *Noricos*, *Pannoniam*, *Mæsiamque*, ut Romano Imperio, sic Illyrico adjecit. Vespatianus *Thraciam*: *Daciam* Trajanus. At vero Constantinus Magnus, quum sex provincias, e quibus *Thracia* omnis tum constabat, Illyrico ademisset, septem alias easque longe florentissimas adjunxit „ Macedoniam scilicet, Thessaliam, Achajam, Epiros duas, Prævalim, & Cretam „: ita ut omnes Provinciæ, quas idem Constantinus Illyrico vel reliquit, vel adjecit, omnino septemdecim a Sexto Ruso in Breviario enumerentur: „ Provincias habet Illyricum septem & decem: Noricorum duas, Pannoniarum duas, Valeriam, Saviam, Dalmatiam, Moesiam, Daciarum duas: & in Diœcesi Macedoniæ, sunt septem, Macedonia, Thessalia, Achaja, Epiri duæ, Prævalis, & Creta „. Quum autem Imperium Romanum in duas tributum est partes, *Orientalem*, & *Occidentalem*, & hinc duæ, illæque totidem Præfecturæ Prætorianæ adscriptæ sunt; facta est quoque bipartita divisio Illyrici, quod partim cum Imperio Occidentis conjunctum est: Occidentali sex, Orientali undecim Illyricæ provinciæ annexæ. Imperium Orientis, septem Diœcesibus constabat, quarum Quinque, videlicet, *Oriens*, *Ægyptus*, *Asiana*, *Pontica*, *Thracia*, ad Præfectum Prætorio Orientis; duæ reliquæ, *Macedonia*, & *Dacia*, ad Præfectum Prætorio *Illyrici* pertinebant: „ Provinciæ Macedoniæ VI. Achaja, Macedonia, Creta, Thessalia, Epirus vetus, Epirus nova, & pars Macedoniæ Salutaris. Provinciæ Daciæ V. Dacia Mediterranea, Dacia Ripensis, Moesia prima, Dardania, Prævalitana, & pars Macedoniæ Salutaris „. Præfectura Prætoriana *Imperii Occidentis*, quæ *Italica* dicebatur, ex Diœcesibus tribus constabat, *Italia*, *Illyrico*, & *Africa*. Provinciæ *Illyrici* Occidentalis VI. „ Pannonia secunda, Savia, „ Dal-

„ Dalmatiæ, Pannonia prima, Noricum Mediterraneum, No-„ ricum Ripense „. At *Noricum* utrumque, ut Imperio, sic Illyrico Occidentali, primum a Gothis ineunte sexto sæculo, deinde a Francis ademtum est. Illyricum vero Occidentale a Barbaris vastatum ac discerptum, a Justiniano magna ex parte recuperatum, cum Imperio & Illyrico Orientali in unum coaluit, sic tamen, ut Græci scriptores, receptas Illyrici Occidentalis provincias, non *Illyrici*, sed *Dalmatiæ* vocabulo appellare consueverint.

III.
Illyricum antiquum & hodiernum.

Ut igitur summatim de Illyrici finibus dicam, aliud est Illyricum antiquum, aliud Illyricum hodiernum. Illyricum antiquum (ut ait Farlatus Tom. 1. pag. 85.) pro varietate temporum varios fines habuit, primum admodum angustos, deinde quaqua versum longe lateque prolatos. Nam sub Pelasgis Hyllinis, Illyrici nominis ac generis conditoribus, Illyricum intra Titium ac Drilonem fluvios fines suos continuit. Liburniam, Japydiam, Istriam, Carniamque ab Occasu Celtæ addiderunt: & ultra Drilonem usque ad montes Acroceraunios ditionem Illyricam propagarunt. At Illyricum postquam in potestatem Romanorum Imperatorum venit, tum vero jus suum ac nomen latissime protulit: nam pro Carnia atque Istria amissis, jussuque Augusti Italiæ adscriptis, recepit utramque Rhætiam, Noricum Mediterraneum ac Ripense, Pannoniam omnem Superiorem & Inferiorem, Mœsiam itidem superiorem & inferiorem, Dardaniam, Thraciam, & ultra Danubium Daciam ipsam Trajani, quam usque ad Imperium Aureliani retinuit. Eidem vero Constantinus Magnus Thracia & Moesia inferiore detractis, amplissimam Diœcesim Macedonicam adjecit, quæ sex ipsas florentissimas provincias cum Insulis circumjectis comprehendebat. Illyricum hodiernum, iisdem regionibus circumscribitur, quibus illud definivit Justinianus, quum Præfecturam Illyricam Prætorianam Thessalonicæ ademtam, ad Justinianam primam (patriam suam) revocavit. Complectitur autem Japydiam, Liburniam, Dalmatiam, Illyricum proprium: Prævalim, (quas omnes uno Dalmatiæ vocabulo nunc vulgus appellat:) Epirum novam, quæ nunc Albania: Dardaniam, quæ nunc Rassia: Mœsiam ac Daciam utramque, quæ nunc partim Servia, partim Bulgaria: Pan-

noniam

noniam veterem Australem inter Savum & Montes Illyricos, quæ nunc Bossina, & Croatia: ac demum Pannoniam Saviam, sive Interamniam, quæ nunc Slavonia dicitur.

IV. Dalmatiæ nomen.

Quod de Illyrico dictum est, hoc de Dalmatia intelligi potest: nimirum, fines ejus primum fuisse admodum angustos, deinde quaquaversum longe lateque prolatos. Et ad nomen quidem *Dalmatiæ* quod spectat, illud constat ex *Delminio*, urbe olim totius gentis primaria, acceptum. Quod Strabo (inquit Farlatus) *Dalminium*, vel *Dalmium*; Ptolemæus, Appianus, aliique *Delminium* vocant: Stephanus pro varietate Codicum, alias *Dalmium* aut *Delmium*, alias *Delminon* aut *Delminium* appellat: Cassiodorus *Dalmana* scribit: Thomas Archidiaconus *Delmis*: alii nunc *Dalmum*, nunc *Damna* aut *Damnium* dicunt; quæ urbs (Farlato teste) eo ferme loci olim fuit, ubi nunc exstat *Damnus*, oppidum neque infrequens, neque ignobile in ea regione aspera & montana, quæ intra duos fluvios Tilurum, & Naronem attollitur. Ab hac urbe *Delmatiam* denominatam fuisse, inter omnes convenit; sed derivatum ex ea gentis ac regionis vocabulum, variatione literarum interposita, alii aliter scribunt: *Delmatia*, scilicet, & *Dalmatia*: *Dalmatæ*, *Delmatæ*, & *Dalmienses*. Quæ omnia Cellarius lib. 2. Geogr. antiq. cap. 8. pag. 620. his verbis complectitur. „ Inter Heronam & Æquum Ptolemæus ponit Δελ-„ μίνιον, *Delminium*, quod ita etiam Appianus in Illyricis, „ teste Byzantino, scriptore urbium, nominavit, qui liber „ Græce desideratur. Strabo sæpedicto loco vocat Δάλμιον, „ *Dalmium*. Quadratus apud eundem Stephanum Δέλμιον, ut in „ Palatino Codice Salmasius invenit: in cæteris etiam Δάλμιον, „ vel Δάλμινον exstat. Scilicet, quod Eustathius ad Dionysii „ vers. 97. notavit, ἡ πόλις λέγεται Δάλμιον, ἢ Δελμίνιον, ἢ „ Δέλμινον. Fuit olim urbs magna & potens, quæ genti no-„ men dedit, ut *Delmatæ*, vel *Dalmatæ* appellarentur „. Strabo: Δάλμιον μεγάλη πόλις, ἧς ἐπώνυμον τὸ ἔθνος, *Dalmium magna urbs, unde genti est nomen*.

V. Dalmatiæ fines.

A vocabulo ad rem transeo. Farlatus Tom. cit. refert, Dalmatas, qui initio Naronem inter Nestumque se continuerant, deinde fines Imperii usque ad Titium amnem produxisse, mox ad Savum: demum, post Gothos superatos, nomen suum

usque ad Danubium propagasse. Primigenia (inquit Tom. 1. pag. 100.) & antiqua Dalmatia Tiluro seu Nesto ab occasu, Narone ab ortu terminabatur: mox ad Titium usque fines protulit; ita ut à septentrione montibus Pannoniis, à meridie mari, ab occasu Liburnis, ab oriente Illyriis propriis ac primigeniis circumscriberetur. Atque hæc fuit prima Dalmatici nominis propagatio usque ad postrema ante Christi Domini adventum tempora: quam sequuta est altera propagatio sub Augusto ad Savum amnem, quum (juxta eund. Farlatum p.108.) ex Japydia, Liburnia, Dalmatia primigenia, Illyrico proprio, itemque Pannonia citra Savum, una conflata est Romana Provincia sub uno Dalmatiæ nomine, quo Augustus omnes illas regiones comprehendi jussit. Tertia accessit Dalmatici nominis propagatio usque ad Dravum & Danubium, quam sic describit pag. 116. „ Postquam, imperante Justiniano, res Gothorum in Italia diminui sexto sæculo ac deteriores in dies „ fieri cœperunt, tantum abest, ut Dalmatia jus suum ac nomen contraxerit, ut potius per ea tempora longe in septentrionem usque ad Dravum ac Danubium protulerit: atque „ hæc est tertia propagatio nominis Dalmatici, quum Dalmatia Savum ac Dravum transgressa, Pannoniam fere totam sub „ potestatem notionemque sui nominis redegit „. Testimonio utitur Procopii, qui ait lib. 1. belli Goth.. „ Gepides „ Sirmium urbem, & alias Dalmatiæ civitates majorem in partem occupantes tenebant, quas Imperator proxime à Gothis „ receperat „. Et lib. 3. Gepides ipsi in Orat. ad Justinianum contra Langobardos dicebant: „ Prædones isti Sirmium „ oppidum, & cetera Dalmatiæ loca, belli vobis causam fore „ prætendunt „. Ubi, quum dicitur, præter *Sirmium* alias *Dalmatiæ* urbes ab Gepidibus teneri, satis indicatur, Sirmium civitatem esse ejusdem Provinciæ, idest *Dalmatiæ*, ad quam pertinebant urbes ceteræ, quas Gepides occupaverant: quo fit, ut quæ Dalmatiæ urbes apud Procopium Gepidibus attribuuntur, eæ fuerint in Dalmatia ultra Savum; nimirum in Pannonia Savia, quæ in jus nomemque Dalmaticum migraverat. *Singidonem* quoque Pannoniæ Saviæ urbem intra fines Dalmatiæ includere videtur Procopius, quum hæc scripsit: *Heruli præterea alia Dalmatiæ loca, permissu Imperatoris, & circa Sin-*

Singidonem (*a*) *urbem habebant*: Quibus verbis intelligi potest, loca illa Dalmatiæ, quæ Imperator Herulis habitanda tribuerat, vel circa Singidonem fuisse, vel certe posita in eadem ultra Savum regione, in qua Singidonem locant Aurelius Victor in Joviniano, Jornandes, Simocatta, nec longe ab Sirmio in septentrionem Lazius statuendam existimat. Eodem (inquit idem Farlatus) pertinet, quod Auctor Historiæ Miscellæ, inter civitates Dalmatiæ, quarum ad quadraginta Chaganus diripuit anno 17. Mauricii Imperatoris, qui est Chr. 599., recensuit *Belicham*, quam quidem urbem juniores Geographi in Savia fere media constituunt: „ *Anno* XVII. *Mauricii*, „ *coacervatis virtutibus*, *Chajanus in Dalmatiam properat*, „ *& quum venisset Belicham*, 40. *Civitates circa eam depopu-* „ *latus est*. Si ergo ad Dalmatiam pertinebant urbes inter Sa- „ vum & Dravum, nihil causæ afferri potest, quominus tota „ illa regio, quæ dicta est Savia sive Interamnia, ad jus no- „ menque Dalmaticum pertinuerit: quo fit, ut sexto Sæculo „ Dravus, qui erat Saviæ, idem etiam esset terminus Dal- „ matiæ „. Verum sequiori tempore, Dalmatiam fines habuisse in septentrionem eatenus productos, ut Pannoniam complexa universam, ab Adriatico mari usque ad Danubium latitudine pertingeret, testatur Constantinus Porphyrogenitus de Admin. Imp. cap. 30. sic scribens: *Antiquitus Dalmatia incipiebat* (ab ortu ad occasum) *à confiniis Dyrrhachii sivè Antibaris*, *& ad Istriæ confinia pertingebat*: *ad latitudinem vero* (à meridie ad septentrionem) *ad Danubium flumen se extendebat*; *eratque omnis ille finitimus tractus sub Romanorum potestate & præstantissimum Thema omnium occidentalium*. Nimirum, Græci & Byzantini scriptores (uti observat Farlatus pag. 117.) post amissum Imperium & Illyricum Occidentis, sublata omni distinctione Illyrici Occidentalis, & Orientalis, huic verbo, quum simpliciter *Illyricum* dicunt, nihil aliud subjici volunt, nisi *Illyricum* (*b*) *Orientale*, & Provincias omnes *Orientis Illyrici* solent ab Illyrico distinguere ac secludere; adeo-

a Aurel. Victor. „ Incola agri Singidonensis provinciæ Pannoniæ „. L. Holstenius ad Ortelium not. „ Legendum *σιγγίδονον*, nunc Zenderin, sedes non ita pridem despotæ Serviæ, paulo sub Tauruno „; ad Orientem scil. Tauruni.

b De finibus utriusque Illyrici, Orientalis scil. & Occidentalis, vide eund. Farlatum tom. 1. Illyr. sacr. pag 85. col. 1.

adeoque, quum regiones Illyrici Occidentalis, excepto Norico, in ditionem Imperii Græcanici rediissent, non eas quidem *Illyrico* restitutas dicunt, sed *Dalmatiæ* vocabulo donant. „ Barbaris [inquit Historicus Dalmata] occidentale Imperium „ occupantibus, siquid Illyrici Occidentalis recuperabatur, id „ ut plurimum Dalmatiæ adscribebatur.... Dalmatia ergo „ apud Byzantinos scriptores pro Illyrico Occidentali sumenda „ est, quod apud eundem Constantinum Porphyrogenitum „ clare perspicitur, qui Dalmatiam pro universo Illyrico Occidentali, præter Noricos, antiquitus sumptam testatur.

Eodem ac Procopius sensu *Dalmatiam* sumunt Rerum Francicarum Scriptores, ad Dravum usque illam extendentes, & à Pannonia sejungentes. Eginhardus de gestis Ludovici Pii ad ann. 818. & sequentem, Liudewitum *Pannoniæ inferioris* Ducem memorat, Bornam *Dalmatiæ & Liburniæ*, Cadolachum *Marchæ Forojuliensis*; *Sorabos* denique ait *magnam Dalmatiæ partem* obtinere. Verba ejus alibi recitavi: Sed pauca hic repetere juvat, ex quibus *Dalmatiæ* confinia intelliguntur. Itaque ad ann. 818. sic habet „ Erant ibi & aliarum na„ tionum Legati, Abotritorum videlicet, ac Bornæ Ducis „ Guduscanorum & Timotianorum... Simul & Liudeviti Du„ cis Pannoniæ inferioris „ Ad ann. 819. „ Exercitus de Ita„ lia in Pannoniam propter Liudeviti rebellionem missus. *Ad* „ *an.* 820. Tres illi exercitus contra Liudevitum mittuntur, „ quorum unus de Italia per Alpes Noricas, alter per Caran„ tanorum Provinciam, tertius per Bajoariam & Pannoniam „ Superiorem intravit.... Is tamen, qui per Pannoniam „ Superiorem iter fecerat, in transitu Dravi fluminis, ex lo„ corum & aquarum insalubritate, soluti ventris incommodo „ graviter affectus est... Hi tres exercitus de Saxonia, & „ orientali Francia, & Alamannia, Bajoaria quoque & Italià „ congreguti sunt. Quibus domum reversis, Carniolen ses, „ qui circa Savum fluvium habitant, & Forojuliensibus pene „ contigui sunt, Baldrico se dediderunt: idem & pars Ca„ rantannrum, quæ ad Liudeviti partes à nobis defecerat, „ facere curavit. *Ad ann.* 821. Interea Borna Dux Dalmatiæ „ atque Liburniæ defunctus est: & petente populo, atque „ Imperatore consentiente, nepos illius, nomine Ladasclavus, „ suc-

„ successor ei constitutus est. *Ad ann.* 822. Exercitus de Italia propter Liudeviticum bellum conficiendum in Pannoniam missus est. Ad cujus adventum Liudevitus Siscia civitate (*a*) relicta, ad Sorabos, quæ natio magnam Dalmatiæ partem obtinere dicitur, fugiendo se contulit, & uno ex Ducibus eorum, a quo receptus est, per dolum interfecto, Civitatem ejus in suam redegit potestatem. Ludovicus Pius, ***omnium orientalium Sclavorum***, hoc est, Abotritorum, Soraborum, Wilsorum, Behemannorum, Maruanorum, Predenecentorum (*b*) & in Pannonia residentium Abarum Legationes excepit. *Ad ann.* 823. Liudevitus relictis Sorabis, quum in Dalmatiam ad Liudemillum avunculum Bornæ Ducis pervenisset, & aliquantum temporis cum eo moratus fuisset, dolo ipsius est interfectus.

Ex his colligitur, primo, *Dalmatiam*, juxta Francicos Scriptores seculo nono a Liburnia sejunctam fuisse, quum Borna dicatur non unius Dalmatiæ, sed *Dalmatiæ*, & *Liburniæ Dux* fuisse, tamquam duarum distinctarum regionum. Secundo, *Sorabiam*, Eginhardo memoratam, *Dalmatiæ Mediterraneæ*, quam Farlatus *Transalpinam* vocat, conterminam esse; imo *Sorabos* magnam illius Dalmatiæ partem, temporibus Ludovici Pii, occupasse: ac proinde eam *Sorabiam* non aliam fuisse Provinciam, nisi quam idem Farlatus ex Byzantinis Scriptoribus *Serbliam* appellat, eamque Tom. I. pag. 123. sic describit, præmissa hujusmodi *Chrobatiæ* divisione. „ Chrobatia erat omnis divisa in partes tres: Maritimam, Mediterraneam, & Interamnensem. Chrobatiam Maritimam a Septentrione Alpes, a meridie Mare Adriaticum, ab Occasu Istria, sive Alvona Civitas, ab Oriente Zentina fluvius definiebant, nisi quod ab hac regione ultra Zentinam paululum producta, Serbliam attingebat. Mediterranea inter Savum, & montes, partem veteris Japydiæ Transalpinæ, partemque veteris Pannoniæ Australis occupaverat, & uti nunc, sic olim ab occasu Carniolia, ab ortu Bossina terminabatur. Chrobatia Interamnensis eadem est, ac Pannonia „ Savia „

VI. Chrobatia, & Serblia.

a *Siscia* in ripa *Savi* fl. ad meridiem sita.

b *Predenecenti*, gens Abotritorum, contermina Bulgaris, Daciam Danubio adjacentem incolens. Eginhard. ad ann. 824. Iidem proinde ac Patzinacitæ.

„ Savia, Dravo Savoque interjecta: Ab occasu Noricum habet finitimum, ubi nunc pars Styriæ & Carinthiæ, atque in „ ortum producitur usque ad Danubium, qui ab Septentrione „ in meridiem cursum detorquens, eam sejungit ab ea parte „ Hungariæ, quam olim Jazyges Metanastæ incolebant. Nunc „ quod a Chrobatis acceperat, nomine amisso, communi Sla„ vorum vocabulo appellatur Slavonia „. Pergit *Serbliam*, quæ eadem est cum Eginhardi *Sorabia*, describens. „ Ser„ blia [*inquit*] pars Dalmatiæ Cisalpinæ Orientalis, ab Zen„ tina fere initium ducit; nisi quod pars Inalpina inter Zenti„ nam & Naronem, quem Porphyrogenitus cap. 30. Oron„ tium vocat, ad Chrobatiam pertinet: *Oraque Maritima*, „ inquit, *contermina est Paganis* (quorum regionem ab Oron„ tio usque ad Zentinam paulo post producit:) *Montana vero* „ *ad Septentrionem Chrobatis*: *quæ in fronte Serbliæ*. In „ ortum autem porrigitur usque ad montem Scardum ab „ Aquilone in Austrum vergentem, quo a Dardania, & ad „ Drilonem fluvium, quo a Macedonia, sive ab Epiro nova, „ disjungitur. Serbliam Cisalpinam in quatuor partes tribu„ tam fuisse Porphyrogenitus cap. 30. docet, quarum unam „ incolebant Zachlumi, alteram Terbuniatæ & Canalitæ, ter„ tiam Diocletiani; quartam qui Slavorum lingua Pagani, „ quod expertes essent Baptismi, ab Romanis vero Arentani „ appellabantur. Hi omnes Serbli erant, qui agro egentes, „ quem incolerent, ad Heraclium Imperatorem confuge„ runt „. Tum descriptis *Paganiæ*, *Zachulmiæ*, *Terbuniæ Canalisque*, *& Diocletanæ* finibus, a maritima Serblia ad mediterraneam transitum faciens: „ Nec solum Serblia [*inquit* „ *pag*. 124.] eam Dalmatiæ Cisalpinæ partem, quæ spectat „ in Solem orientem, occupavit, sed Alpes transgressa, quid„ quid Transalpinæ Dalmatiæ ad ortum vergentis inter Sa„ vum & montes, Chrobati vacuum intactumque relique„ rant, & longius secus Danubium progrediens, Mæsiam su„ periorem in suum jus ac nomen redegit. Hinc duplex exti„ tit Serblia Mediterranea; altera Savo & montibus interja„ cens, inde incipit ab occasu, ubi desinit Chrobatia, & in „ longitudinem porrigitur usque ad Drinum, qui oriens è „ Scardo monte in Savum influit: hæc a Bosna fluvio regio„ nem

„ nem illam interluente Bosniæ seu Bosnæ nomen accepit, cui „ duas præcipue urbes Porphyrogenitus attribuit: *in agro*, „ inquit cap. 32. *Bosonæ Catera*, *&* *Desnec*; hujus pars ad „ meridiem vergens, a fluvio cognomine, quo alluitur, de„ nominata est Rama, regali quondam titulo insignis, quo „ uti solebant Reges Hungariæ. Altera vero, quam Drinus „ & mons Scardus ab occasu, Danubius a Septentrione, Bul„ gariæ fines ab Oriente, initia montis Hæmi a meridie defi„ niunt, commune gentis nomen sibi uni vindicavit, hodie„ que retinet, ac Servia vulgo appellatur. Pars Serbliæ in Au„ strum obversa, quæ olim dicta est Dardania, ab Rasca flu„ vio per eamdem labente, *Rasciæ* nomen sibi adscivit; „ quamvis non desint, qui eam Serbliæ partem, quæ in Aqui„ lonem spectat, Rasciæ vocabulo afficiant „. Mox relatis ex Porphyrogen. cap. 32. Serbliæ baptizatæ quæ habitantur, sex urbium nominibus, concludit: „ Itaque Dalmatia septimo „ Seculo, sub adventum Slavorum, quidquid cis ultraque „ montes obtinebat, id fere totum Chrobatiæ & Serbliæ ces„ sit; ipsa vero in angustum adducta, civitates aliquot mari„ timas insulasque in sua potestate retinuit, quæ quum in fide „ ac ditione mansissent Imperatorum Orientalium, vetus Dal„ matiæ nomen servarunt. *Et post pauca*. Quare sub domina„ tu Slavorum, Dalmatia tripartitam divisionem subiit: pars „ una assumpto Chrobatiæ nomine, Chrobatis obtigit. Alte„ ra obvenit Serblis, a quibus Serblia est nominata: Tertia „ antiquo Dalmatiæ vocabulo retento, in fide permansit ac „ potestate Imperatorum Orientis. *Et supra pag.* 122. *col.* 2. „ Chrobati ergo Serblique universam propemodum Dalma„ tiam cis ultraque montes, concessu Heraclii, & Abaribus „ expulsis, adepti, duas partes inter se fecerunt; Quæ vergit „ ad occasum, Chrobatis obtigit, & Chrobatia dicta est: quæ „ vero pars in Solem Orientem spectat, Serblis obvenit, & „ Serbliæ nomen assumpsit „. Nimirum, apud Græcos Scriptores, quemadmodum ex Porphyrogenito Farlatus recte demonstrat. At vero Rerum Francicarum Latini Scriptores usque ad Sæculum decimum, *Dalmatiam*, ut supra vidimus, a Pannonia sejunctam, a Mari Adriatico usque ad Dravum & Danubium protendunt; ejusque partem non exiguam a *Serabis*

 occu-

occupatam quum dicant, illam Dalmatiæ partem proculdubio significant, quæ a Serblis juxta Farlatum *Serbliæ* nomen accepit.

VII. Sorabia, & Sorabi, non differunt a Serblia & Serblis.

Quæ quum ita sint, luce clarius apparet, *Dalmatas* & *Sorabos*, de quibus Annalista Fuldensis ad ann. 856. sic ait: „ Mense Augusto Ludovicus Rex collecto exercitu, per Sorabos iter faciens, Ducibus eorum sibi conjunctis, Dalmatas prælio superat, acceptisque obsidibus tributarios fecit: „ inde per Boëmanios transiens, nonnullos ex eorum Ducibus „ in deditionem accepit „: *Dalmatas*, inquam, & *Sorabos* illos, non alios esse, quam *Slavos*, *Serviæ*, & *Chrobatiæ* incolas, quarum regionum descriptionem modo ex Farlato exhibebam. *Dalmatas* quippe Annalista iste, unacum Eginhardo supra laudato, ejus *Chrobatiæ* incolas vocat, quæ a Farlato *Maritima* dicitur, quæque *paululum ultra Zentinam producta*, *Serbliam idest Serviam attingebat*; ad hanc enim *Chrobatiam* sive *Dalmatiam* Ludovicus per *Soraborum* seu *Serblorum* fines exercitum traduxit, & *Ducibus* eorum *Serblorum* sibi conjunctis, *Dalmatas Chrobatos* prælio superavit, acceptisque obsidibus, tributarios fecit: & *inde*, (ex devicta nempe Chrobatia,) conversis in Septentrionem itineribus, per *Bohemiam* transiens, nonnullos ex Ducibus eorum *Bohemorum*, qui & ipsi rebellionem moliti fuerant, in deditionem accepit. Recole quæ supra recitavi de *Borna Dalmatiæ* & *Liburniæ* Duce, deque *Liudevito Pannoniæ inferioris Duce*, relicta *Siscia* ad Savi ripas posita urbe, ad *Sorabos*, quæ *natio magnam Dalmatiæ partem obtinebat*, fugiente, eodemque, relictis *Sorabis*, in *Dalmatiam ad Liudemullum Bornæ avunculum* transeunte. Quę itineris ràtio apprime convenit in *Dalmatiam* & *Serbliam*, quam modo describebam; ab illa vero *Dalemincia* seu *Delmantia*, hodiernæ *Misniæ* regiuncula, longe abest. Hæc lucem accipiunt ex iis, quæ Constantinus Porphyrogenitus tradit de *Slavis Chrobatis* & *Serblis*, qui ex magna Chrobatia & Serblia, ultra Turciam sive Hungariam, prope Franciam posita, hoc est *sita* juxta montes Carpathios inter Poloniam, & Hungariam Transylvaniamque procurrentes, advenerunt, trajectoque Danubio, Dalmatiæ modo descriptæ loca occupantes, Chrobatiæ Serbliæque nomen dederunt.

Duplex

VIII. Duplex Chrobatia & duplex Serblia.

Duplex quippe *Chrobatia* (*a*) & *Serblia* diſtinguenda eſt: primigenia videlicet, quæ & *Alba* & *Magna* appellatur, quæque, ut modo dicebam, trans Danubium inter Daciam & Sarmatiam ſita erat: altera, ex illa priore proficiſcens, in Dalmatia cis Danubium ab Heraclii temporibus uſque in hodiernum diem ponitur. Utramque Porphyrogenitus commemorat: & de Chrobatia quidem cap. 30. ſic ſcribit „ Chrobati, qui Dalmatiæ partes nunc (ideſt anno Chr. 949. „ quo ille ſcribebat) inhabitant, a Chrobatis Baptiſmi expertibus, qui & Albi appellantur, originem ducunt, qui ſane ultra Turciam incolunt, & contermini ſunt Sclavis Serblis non baptizatis „. De Serblia vero cap. 32. „ Sciendum eſt Serblos „ oriundos eſſe a Serblis non baptizatis, qui etiam Albi cognominabantur, & ulteriora Turciæ incolunt in loco ab illis Boici „ nuncupato, cui finitima Francia eſt, uti & magna Chrobatia „ Baptiſmi expers, quæ etiam Alba cognominabatur „. Ex hac poſitione utriuſque gentis (verba hæc ſunt Farlati Tom. 2. pag. 318.) quam Porphyrogenitus deſignavit, colligitur, Chrobatos eam Sarmatiæ, nunc Poloniæ, partem intra Carpathios montes incoluiſſe, quæ ad auſtrum vergit, cuique ab occaſu Francia, nunc Germania; a Meridie Turcia, nunc Hungaria, ſuperior, finitima eſt. Nec longe aberat regio Serblorum, quibus Chrobatos conterminos fuiſſe Porphyrogenitus docet. Quare emendanda eſt charta Geographica, quam Anſelmus Bandurius libro ejuſdem Porphyrogeniti de Admin. Imp. præfigit, ubi Chrobatia quidem Alba intra montes Chrobatos ſeu Carpathios recte locatur; at vero Serblia Alba cis Danubium ibi perperam ponitur, ubi Pannonia ſuperior inter Dravum & Danubium ſita erat, Noricos habens ad occaſum. Utrique enim Albi, Chrobati ſcil. & Serbli, ultra Danubium ad ſeptentrionem in Sarmatia inhabitabant. Itaque ex primigenia illa ipſorum Sede Chrobati & Serbli, tranſmiſſo Danubio, ab Heraclio (*b*) Imp. per legatos petierunt, ut ſe in ſuam clientelam ditionemque imperii reciperet, & quas vellet ſedes agroſque in provinciis Romanorum aſſignaret. Heraclius haud ægre illorum

Mm 2 poſtu-

a Vide quæ de ſedibus Chrobatorum & Serblorum ex Porphyrogenito narravi Tom. 1. a pag. 313.

b Farlatus Tom. 1. pag. 122. & Tom. 2. pag. 318.

postulatis indulsit; & quum ob clades ab Saracenis illatas, & vires copiasque diminutas, recuperandæ Dalmatiæ neque spes, neque facultas suppeteret, utrisque populis auctor fuit, ut Abares Slavosque injusta Dalmatiæ possessione expellerent, eamque regionem iisdem ereptam sub ea conditione habitandam tradidit, ut annuo tributo suam erga Imperatores Orientis fidem & observantiam declararent. „ Atque hi ipsi Chrobati (inquit Porphyrog. cap. 31.) ad Romanorum Imp. Heraclium confugerunt, antequam Serbli confugissent ad eundem Imp. Heraclium, quo tempore Abares armis inde Romanos ejecerant. Pulsis vero Romanis ab Abaribus tempore ejusdem Imp., desolata eorum regio jacuit: quapropter jussu hujus Imp. Heraclii, iidem Chrobati arreptis armis Abares ex illis locis expulerunt, & in ipsorum terra, quam hodie tenent, sedes collocarunt „. De Serblis vero hæc subjicit cap. 32. „ Aliquanto vero post visum est Serblis (quibus in Macedonia sedes haud multo ante assignatas fuisse, supra dixerat:) in terram suam redire: & dimisit quoque illos Imperator; sed quum trajecissent Danubium (*ut in Sarmatiam, unde prius venerant, redirent*) pœnitentia ducti, per Prætorem, qui tunc temporis (*a*) Belegradum administrabat, ab Heraclio Imp. petierunt, aliam sibi terram ad inhabitandum assigna-

a Grecè, Βελέγραδον. Hujus nominis loca quatuor reperio. I. *Belegradum*, urbs Serviæ, in Rascia regione, antea *Alba Græca* dicta, & quibusdam etiam *Taurunum*, ad ripam Danubii, ubi recipit *Savum*. II. *Belgradum*, urbs Hungariæ, quæ & *Alba Regalis*, Slavis *Stolni Biograd*, Germanis *Stulwissemburg*, ad fluvium *Sarvvicz* dictum: alias caput Regni Hungariæ. III. *Belgradum*, urbs Dalmatiæ, quæ & *Alba maris*, nunc vicus exiguus, teste Farlato tom. 1. pag. 144. qui a nautis *Jadera vetus* nominatur. IV. *Belgradum*, vicus prope fluvium *Hydralem*, qui influit in *Barbysem* fornicibus diruptis, quibus Constantinupolim ducebatur, teste Petro Gyllio de Bosporo Thracio lib. 2. cap. 3. edit. Paris. pag. 278. Porro ex locorum dispositione manifestum fit, Porphyrogenitum de primo *Belogrado* loqui, ad ripam Danubii sito, ubi Savus in Danubium influit. Sic enim & Cellarius antiq. Geogr. lib 2. cap. 8. pag. 561. hunc Porphyrogeniti locum interpretatur, inquiens: „ Tandem Taurunum est, antiquum oppidum, in cujus situ errare non possumus. Plinius enim lib. 3. cap. 25. clare monstrat. *Racuntius*, inquit, *in Saum Sirmio oppido* influit. Inde 45. M. *passuum Taurunum, ubi Danubio miscetur Tacus*: quo loco hodie Alba Græca est, quæ etiam Belgrad. (quod nomen etiam apud Constantinum Porphyrog. de Admin. Imp. cap. 32 legitur, Κάστρον τὸ Βελεγράδα ἐπονομαζόμενον nostris Griechisch Weissenburg vocatur „. Pannoniæ adscriptum fuisse, mox demonstrat: Quidquid Baudrandus dicat, Taurunum a Belgrado diversum fuisse, situmque 3. milliaribus infra confluentes Savi in Danubium occidentem versus, ex tabulis Peutingerianis, ipsumque Belgradum ex Tauruni ruinis crevisse. Bandurius vero dum

„ signare vellet. Quumque ea, quæ nunc Serblia dicitur, & „ Pagania, quæque Zachlumorum terra vocatur, item Ter„ bunia & Canalitarum regio, quæ Imperatoris Romanorum „ erat, propter Abarum excursiones desertæ essent, ex„ pulsis Romanis, qui nunc Dalmatiam (*Maritimam*) atque „ Dyrrhachium incolunt, regiones illas Serblis habitandas dedit„. Ergo Chrobati e Sarmatia (uti subjungit Farlatus Tom. 2. pag. 318.) profecti, per Pannoniam, ingentibus copiis magnisque itineribus in Dalmatiam contendunt; Babios montes quum transcendissent, Abaribus & Slavis, qui Dalmatiam inferiorem occupaverant, bellum intulerunt; quod quidem aliquot annos tenuit, antequam cum iisdem debellatum esset, ut tradit Porphyrog. cap. 30. „ Ubi Abares incolas invenerunt, „ belloque per annos aliquot inter eos gesto, vicerunt Chro„ bati, Abarumque alios quidem interfecerunt, alios vero pa„ rere sibi coëgerunt: atque ex illo tempore a Chrobatis pos„ sessa hæc fuit, suntque etiamnum in Chrobatia Abarum re„ liquiæ, & Abares esse cognoscuntur „. Sub idem fere tempus Serbli, Ardiis montibus superatis, in Dalmatiam superiorem effusi, adversus Abares Slavos, qui suas in hac regione sedes locaverant, egregie pugnarunt, & multis præliis victos, maximisque cladibus attritos excedere coëgerunt. Ita, Dalmatia mediterranea Abaribus eorumque sociis Slavis ademta, Heraclii permissu, potiti sunt Chrobati & Serbli: utrique vero populi, quam quisque partem jure belli acquisierat, eam dispertitis per agros atque oppida familiis, sibi vindicarunt. Duas enim inter se partes fecerunt: quæ vergit ad occasum, Chrobatis obtigit, & Chrobatia dicta est; quæ vero pars in solem Orientem spectat, Serblis obvenit, & Serbliæ nomen assumsit; partem utramque Nestus seu Tilurus fluvius discriminabat. Exinde tota hæc regio stabilis fuit ac perpetua sedes Slavorum, a quibus linguam, mores, instituta, & vocabula topographica accepit. Atque

dum Animadversion. in lib. Porphyrogen. de Adm. Imp. edit. Parif. pag. 97. Belgradum, Βελέγραδον, *Beligradum Latine Belgradum* vel *Alba maris*, ad differentiam tam „ Albæ Hungaricæ, quæ Regalis, quam Serviæ, quæ Græca dicebatur: nautis „ autem *Zara vecchia* appellatur „: Dum hæc, inquam, Bandurius de Belgrado commentatur, non ad hunc, de quo loquimur, Porphyrogeniti locum respicit, sed ad ea quæ paulo superius cap. 31. idem Porphyrogenitus de Chrobatis Dalmatiæ loca incolentibus scripserat: „ Baptizatæ vero Chrobatiæ urbes habitatæ istæ sunt, Nona, Belogradum, Belitzin, Scordona, Chlebena &c.

IX. Serbli & Chrobati e magna Serblia & Chrobatia in Dalmatiam advenientes.

Atque hæc de Chrobatis & Serblis e magna Chrobatia & Serblia in Dalmatiam advenientibus. Non omnes tamen patriis Sedibus relictis Danubium trajecisse, ut ibi sedes sibi quærerent, quas ex Porphyrogenito modo describebam, idem Porphyrogenitus tradit cap. 30. ubi quum dixisset Hunnos Abares antea Dalmatiam universam (præter maritima quædam) occupasse, subjungit: „ Videntes itaque Abares pulcherrimam „ esse hanc terram (*Dalmatiam scil. quæ usque ad Danubium* „ *a mari Adriatico in septentrionem extendebatur*) sedes illic „ posuerunt. Chrobati vero tunc [*ante Heraclii tempora*] ha- „ bitabant ultra Bagibariam [*idest, ultra Babios sive Carpa-* „ *thios montes*] ubi nunc sunt Belo-Chrobati. Una autem ge- „ neratio, nempe quinque fratres, Clucas, Lobelus, Co- „ sentzes, Muchlo, Chrobatus, duæque sorores Tuga & Bu- „ ga, unacum suis populis discedens ab ipsis [*Belochrobatis*] „ in Dalmatiam venit, ubi Abares incolas invenerunt; bello- „ que per annos aliquot inter eos gesto, vicerunt Chrobati, „ Abarumque alios quidem interfecerunt, alios vero parere „ sibi coëgerunt: atque ex illo tempore a Chrobatis possessa „ hæc regio fuit „. Idem de Serblis tradit cap. 32. „ Serbli „ (*a*) oriundi sunt a Serblis non baptizatis, qui etiam Albi „ cognominantur, & ulteriora Turciæ incolunt in loco ab illis „ Boici nuncupato, cui finitima Francia est, uti & magna „ Chrobatia baptismi expers, quæ etiam Alba cognominatur. „ Illic igitur initio Serbli hi habitabant. Principatu autem Ser- „ bliæ a patre ad duos fratres devoluto, alter sumpta populi „ parte dimidia, ad Romanorum Imp. Heraclium confugit: „ qui & excepto, locum ad inhabitandum dedit in Thessalo- „ nicæ Themate, qui ex eo tempore Serblia nuncupatur „. Cætera de secunda horum Serviorum Sede, paulo superius recitavi. Ex quibus intelligitur, tam Chrobatos, quam Serblios, in antiqua Serblia & Chrobatia permansisse, aliqua tantum eorum multitudine in Dalmatiam transmigrante. Id quod de Chrobatis etiam clarius affirmatur a Porphyrog. cap. 30. ubi sic ait: „ Cæteri vero Chrobati versus Franciam commorabantur, & „ appellantur hodie Belochrobati, sive Chrobati Albi, qui „ pro-

a Græcè, ubique *Serbli*, & *Serblia*. Latinus Interpres, *Servii*, & *Servia*. Quo de nomine, recole dicta Tom. I. pag. 360.

„ proprio Principi subjecti sunt: parent autem Othoni magno „ Regi Franciæ quæ & Saxonia; baptismique expertes, affi- „ nitatem cum Turcis & amicitiam contrahunt. At a Chroba- „ tis, qui in Dalmatiam venerant, pars quædam secessit, & „ Illyricum atque Pannoniam occupavit; habebantque etiam ipsi „ Principem supremum, qui ad Chrobatiæ tantum Principem, „ amicitiæ ergo Legationem mittebat „. Ubi Farlatus Tom. 1. pag. 123. *Pannoniæ* nomine, intelligit *Pannoniam Saviam* inter Savum & Dravum; Illyrici autem vocabulo, *Mæsiam superiorem*. Ego vero de Pannonia quidem Savia nullum dubium moveri posse affirmo: hinc enim a Chrobatis Slavis, qui eam regionem possederunt, *Slavoniæ* nomen accepit, uti in charta Farlati Tom. 1. inter pag. 298. & 299. appellatur. At vero circa *Mæsiam superiorem*, eidem Farlato consentire nequeo: nam primo ipsemet Farlatus Tom. 1. pag. 174. col. 2. *Mæsiam superiorem* Serblis, non Chrobatis assignat, sic scribens: „ Duæ sunt inter Æmum montem & Danubium Mæsiæ, „ seu Mysiæ. Prima, quæ Superior, & secunda, quæ Infe- „ rior appellatur. Guid. Pancirol. Utramque olim discrimina- „ bat Çiabrus flumen. Utraque olim ad Illyricum pertinebat, „ a quo Constantinus secundam avulsit, quæ nunc dicitur Bul- „ garia. Prima vero (*hoc est*, *superior*) ab Serblis nomen „ Serviæ accepit „. Deinde Porphyrogenitus dum *Zupanias*, in quas regio Chrobatorum divisa est, recenset, aperte ostendit, *Illyrici* nomine non *Mæsiam superiorem*, sed *Illyricum proprium*, intelligi, quale ex Ptolemæo, Plinioque idem ipse Farlatus Tom. cit. pag. 82. describit, nimirum „ *Ab Istriæ* „ *finibus initium ducens ab Arsia flumine*, *& usque ad Drinium sive Drilonem productum* „. Porphyrogeniti verba hæc sunt: „ Divisa autem est eorum (idest Chrobatorum) regio „ in Zupanias XI., quarum nomina, Chlebiana, Tzentzena, „ Emota, Pleba, Pesenta, Parathalassia, Brebera, Nona, „ Tzena, Sidraga, Nina: ipsorumque Banus tenet Criba- „ sam, Litzam, & Gutzecham „. Quæ urbes quum fere omnes maritimæ sint, in Illyrico proprio contineri eas oportet: „ Cæterum in relatis Zupaniis (inquit Lucius & ex ipso Anselmus Bandurius) maritimæ ut plurimum regiones numerantur „ In tres quippe partes regio Chrobatorum, juxta Porphyro-

phyrogeniti mentem, divisa fuit: quarum Superior, Savia sive Slavonia inter Savum & Dravum: altera inferior ad Mare Adriaticum ut plurimum, ab Arsia scil. usque ad Drilonem: tertia media inter primam & secundam in Dalmatia, quam Transalpinam Farlatus appellat. Hanc tertiam Chrobati primum tenuere: Superiorem vero & inferiorem partem ii Chrobati occuparunt, qui postea secessione facta, partim in Pannonia versus septentrionem, partim in Illyricum versus meridiem seu mare Adriaticum perrexere. At vero Porphyrogenitus Zupanias Chrobatorum describens, omissis illis Zupaniis quæ Dalmatiam Transalpinam & Pannoniam regebant, Illyricianas dumtaxat, utpote sibi magis cognitas persecutus est: Unde Bandurius ex Lucio in Animadvers. ad memoratas XI. Zupanias: „ Ideo (inquit) vel Duces, sive Bani a Porphyrogenito memorati, maritimam tantum Croatiam possederunt; vel ipse in rebus occidentalibus parum versatus, multa omisit „. Eodem redit Lucii & Bandurii expositio, qui Pannoniam pro Savia, & Illyricum pro *Dalmatia*, idest, maritima, accipiunt. „ Hic, inquiunt, Porphyrogenitus Illyricum a Pannonia sejungit, quum supra Dalmatiam usque ad Danubium extendendo, Pannonias in Dalmatia incluserit, ut dictum est. „ Ideo hic Illyricum pro Dalmatia: Pannonia vero, pro Pannonia Savia sumenda est, quum reliquas Pannonias tunc, & posterioribus temporibus Avares possederint, ut patebit; tuncque Croatos e Dalmatia recedentes, eam partem Pannoniæ occupasse, quæ olim Savia, sive Interamnia dicebatur, inter flumina scil. Sava & Drava, nomenque regioni, a generali nomine Slavorum, particulare Slavoniæ indidisse censendum est, quod hodie etiam servant, & communi lingua utuntur „. Nisi quod de Illyrico, ad quod e Dalmatia recesserunt, Bandurius & Lucius, quidnam sit, non exponunt. Quis enim intelligat, *e Dalmatia illos in Dalmatiam secessisse*; nisi subjungatur, e Dalmatia transalpina ad Dalmatiam maritimam illos migrasse? Quonam denique anno illa Chrobatorum in Pannoniam Saviam, & in Illyricum secessio contigerit, dixi supra cap. 3. num. 2.

X. Dalmatarum & Sraborum nomina ultra Danubium propagata.

Ad rem nostram regredior. *Dalmatæ*, quos Ludovicus Germaniæ Rex per Sorabos transiens, prælio superavit, ipsi *Chra-*

Chrobati Slavi erant, Pannoniam ideſt Saviam, & Dalmatiam Tranſalpinam tenentes; *Sorabi* vero non alii a *Serblis*, Ciſalpinam Serbliam occupantibus. Sicuti enim *Slavorum* nomen latiſſime patens, Dalmatas, Chrobatos, Serblos, Winidos, alioſque, a mari Adriatico uſque ad extremum Septentrionem, & a Noricis uſque ad Pontum Euxinum complectebatur; ita & Chrobati, & Serbli non in unius provinciæ anguſtiis olim circumſcripti erant. Alii enim, ut vidimus, *Chrobati* & *Serbli Albi*, trans Danubium: alii vero, ejuſdem gentis ac nominis populi, Danubio trajecto, terras inter Dravum & Savum, aut etiam uſque ad mare Adriaticum incolentes. Similiter *Dalmatæ* & *Sorabi*, ſive *Serbli*, partim in Dalmatia & Serblia inter Adriaticum & Danubium habitantes; partim in Germaniam propagati, ab Illyricis longo terrarum ſpatio ſejuncti. Hinc cl. Farlatus Tom. 1. Illyrici ſacri pag. 118. e *Dalmatia Illyrica* (addere poterat, *& e Serblia Illyrica*) in Germaniam prolatum *Dalmaticum*, *Sorabicumque* nomen, hoc Annaliſtæ Fuldenſis teſtimonio oſtendit. „ Sorabos [inquit] olim dictos fuiſſe, quos nunc *Miſnenſes* vocant, Rerum Germanicarum ſcriptores conſentiunt. *Et poſt pauca*. In eodem „ Chronico (Fuldenſi ſcilicet) Dalmatas Sorabiæ & Bohemiæ „ finitimos invenio: quippe in eo ſcriptum eſt, *Dalmatas*, „ *Bohemos*, *Sorabos*, proſperis Nortmannorum ſucceſſibus ad „ ſpem recuperandæ libertatis erectos fuiſſe. Idem confirmant „ duo MSS. Codices, Auſpergenſis, & Labacenſis, quos citat „ Ludovicus Schonlebius (Annal. Carn. Part. 3. ubi Dalmatiam Germaniæ adſcribit). In priore hæc leguntur: *Henricus* „ *Cæſar Dalmatiam ſubjugatam Romano Imperio tributariam* „ *fecit*„. In altero: „*Cæſar Henricus Auceps Dalmatas debellat*, „ *& ſibi tributarios facit. Hungari viſa Dalmatarum fortuna, viceverſa invadunt Moraviam, Bohemiam, & Saxoniam, rapinis, cædibus, incendiis, omnia profanantes, quos* „ *Henricus cum ſuis accurrens, diſſipat, & partim cædit, partim in fugam vertit*. E regionibus, quæ ab Henrico poſt de- „ victos Dalmatas, vel in deditionem receptæ, vel depulſis „ Hungaris pacatæ commemorantur in ſecundo Codice, faci- „ le intelligi poteſt, de quibus Dalmatis uterque Codex lo- „ quatur; nam de Illyricis Dalmatis ne ſuſpicari quidem licet, „ quip-

„ quippe qui ab illis regionibus longe gentium aberant. Præ-
„ terea nusquam literis ac memoriæ proditum invenio, Hen-
„ ricum cognomento Aucupem, qui anno Chr. 919. Impe-
„ rium adeptus est, quidquam rei habuisse cum Dalmatis no-
„ stris; quum cæteroquin res ab eo in Germania præclare ge-
„ stas, partasque de Hungaris victorias, Auctores illorum &
„ consequentium temporum scriptis accurate mandaverint.
„ Sed de hac re Sigebertus, & Witichindus sententiam suam
„ apertius explicant, & nullum relinquunt dubitandi locum,
„ quin Dalmaticas Henrici victorias ad Dalmatas Germanos
„ referri oporteat. *Rex Henricus* (ait Sigebertus ad ann.928.)
„ *Gronam urbem Dalmatiæ capit, & Dalmatis tributum im-*
„ *ponit*. Nulla est in Dalmatia Illyrica civitas, cui Gronæ no-
„ men fuerit. Grona in Germania haud longe distabat in me-
„ ridiem a Brennaburgo urbe in finibus Saxoniæ, teste Witi-
„ chindo, qui Dalmatiæ Germanicæ vocabulum auxit una li-
„ tera intermedia. *Cepit urbem Brenneburg ferro, fama, fri-*
„ *gore: cumque illa urbe, & regione potitus, signa vertit con-*
„ *tra Dalmantiam, adversus quam jam olim reliquit illi Pa-*
„ *ter militiam, & obsident urbem, quæ dicitur Grona &c.*
„ *postbæc Pragam adiit*. Porro Henricus, cæsis Hungaris
„ Germaniam depopulantibus, & victoriam insignem adeptus,
„ Episcopis & primoribus ex universa Germania adscitis, con-
„ cilium frequentissimum convocavit, cui interfuisse scriptum
„ est in Chronico Alberstadensi *Vvinceslaum Bohemiæ & Del-*
„ *mantiæ Ducem.* Johannes Pessina in hist. Eccles. Prag. descri-
„ ptis illius Chronici verbis hanc notam apposuit: *Delmantia*
„ *pars est hodiernæ Misniæ, Bohemiæ vicinior*. Demum Ai-
„ moinus Annalium Francorum scriptor Sorabos, nunc Mis-
„ nenses, inter Populos Dalmatiæ, apud Baudrandum in Le-
„ xico, annumerat, sive quod Sorabi finitimi essent, conjun-
„ ctique cum Dalmatis Germanis, sive quod Dalmatia Ger-
„ manica longius se in occasum extenderet, suoque vocabulo
„ Sorabos etiam amplecteretur. Quemadmodum ergo sua
„ erat Illyrico Dalmatia, ita suam Germaniæ Dalmatiam at-
„ tribuere nos cogit tam gravis tamque consentiens tot scri-
„ ptorum & Codicum auctoritas; neque illam aliunde, quam
„ ex nostra Illyrica, quæ longe antiquior fuit, genitam quo-
„ dam-

„ dammodo & propagatam fuiſſe neceſſe eſt „. Mox eorum opinionem refellit, qui exiſtimant, librariorum vitio factum, ut pro *Daleminci*a & *Dalemincii*, obrepſerit, *Dalmatia* & *Dalmatæ*: Daleminciam autem Baudrandus commemorat in Lexico V. *Sorabi*, ſic ſcribens: „ Sorabi, populi fuere Germaniæ, „ quorum meminere Eginhartus & Aimoinus, qui & Sclavi „ etiam dicti fuere, ut quidam (*a*) putant, & habitarunt „ verſus Albim & Salam, ubi nunc Miſnæ urbis territorium, „ quod quondam Dalemincia, & a Bohemis Sirbia vocatum „ fuit, ut ſcribit Georgius Fabricius in libro Miſnicarum re„ rum: Eorum fit mentio in Annalibus Bertinianis ad ann.816. „ uti in Annalibus Metenſibus verſus ann. 849. & circiter „. Eam igitur de *Daleminciis* ſententiam Farlatus Tom. cit. p.118. col. 2. ſic rejicit: „ Sunt tamen qui contra ſentiunt, & nullam „ eſſe Dalmatiam illam Germanicam exiſtimant; locos autem „ omnes, quos citavimus, mendo ſubeſſe & correctione indi„ gere affirmant. Georgius Fabricius in eo libro, quem de „ rebus Miſniæ ſcripſit, Dalemincios neſcio quos, & Dale„ minciam neſcio quam comminiſcitur, in quorum locum Dal„ matia & Dalmatæ irrepſerint. Verum difficile eſt tot ſcri„ ptores & Codices erroris arguere; ſive enim in ipſos aucto„ res, ſive in librarios culpam contuleris, non eſt profecto „ veriſimile (quum nec pauci ſint, & locis ac temporibus in„ ter ſe disjuncti, qui Dalmatiæ in media Germania locum „ attribuunt) omnes tamen in eodem vocabulo vel adhiben„ do, vel depravando conſenſiſſe. Facilius dixerim, qui „ Dalmatæ initio dicebantur, eos poſtea depravatione voca„ buli factos eſſe Dalemincios, & Dalmatiam interpoſita lite„ rarum variatione in Daleminciam migraſſe „. Hæc vir doctus de vocabulo.

Tum inveſtigare pergit, quinam auctores extiterint hujus Dalmaticæ propagationis, & per quos nomen Dalmatiæ in Germaniam illatum fuerit. „ Antequam (inquit) Heraclius Imp. „ Chrobatis & Serbliis populis Slavis in ſuam fidem & clien-

„ telam

a *Sorabi Sclavi* diſertim appellantur in Annal Bertin. ad ann. 816. „ Saxones „ & Orientales Franci expeditionem in Sorabos Sclavos, qui dicto audientes non „ erant, facere auſi &c. „ & Annal. Metenſ. ad ann. 849. „ Thacalſus Dux Sorabici limitis, ut pote ſciens leges & conſuetudines Slavicæ gentis.

„ telam receptis agros & sedes in Dalmatia assignaret; plures
„ Slavorum copiæ e Sarmatia magna [ut scribit Cromerus
„ apud Balbinum] profectæ, Stiliconis & postea Attilæ temporibus, occuparunt loca vicina Danubio: inde trasmisso
„ Danubio, Mysiam, Pannoniam, Macedoniamque vexarunt, ac deinde in Illyrico & Dalmatia consederunt. Duplicem Slavorum in Illyricum irruptionem Procopius lib. 3.
„ commemorat; priorem anno belli Gothici XIII. Chr. 548.
„ *Per id tempus Slavorum exercitus, flumine Istro trajecto,*
„ *Illyrios omnes ad usque Epidamnum* (a) *malis ingentibus*
„ *affecere, partimque sine ullo ætatis discrimine in servitutem*
„ *quos licuit abigendo, & eorum bonis direptis desæviebant.*
„ *Adhæc præsidia illis in locis non pauca, & quidem prævalida, occupaverant.* Proinde pars aliqua Slavorum, cæteris
„ post regionem late vastatam & regressis unde venerant, oppidis aliquot in suam potestatem redactis, jam inde ab anno 548. in Illyrico habitare cœperunt: & M. Velserus de
„ orig. Bohem. haud dubitat, quin per ea tempora Slavi sedem in aliqua parte Dalmatiæ fixerint. Posterior Slavorum
„ in Illyricum irruptio anno belli Gothici XVII. facta, congruit cum anno Chr. 552. de qua Procopius: *Slavini ingenti multitudine Illyrios invadentes, malis inexplicabilibus*
„ *affecere.* Nec deinceps [uti ibid. advertit Farlatus] desierunt Slavi excursiones in Dalmatiam & Illyricum facere, teste Procopio: qui præterea tradit, Slavos, quum populabundi Thessalonicam contenderent, metu Germani Magistri militum totius Thraciæ cum exercitu adventantis perculsos, averso itinere fugam cepisse, & omnibus Illyrici
„ montibus superatis, in Dalmatiam intrasse. Sæpius etiam
„ Slavi cum Gothis permisti, aliisque barbaris, Dalmatiam
„ vastarunt; & præsertim, Heraclio imperante, cum Abaribus
„ inita societate, tum alias Dalmatiæ urbes, tum Salonam
„ everterunt.

His positis, sic concludit Farlatus: „ E Slavis illis, qui
„ consederant in Dalmatia, plerique, incertum quo tempore,
„ quamve ob caussam, ad populares suos in Germaniam mi-
„ gra-

a Urbs Macedoniæ maritima, in ora maris Adriatici, nunc Dyrrhachium, *Durazzo* incolis, *Drazzi* Turcis. Baudrand.

,, grarunt. Satis constat universam illam regionem, quæ inter
,, Albim & Vistulam a Danubio usque ad mare Balthicum longe
,, lateque porrigitur, Slavorum Coloniis refertam fuisse, qui
,, partim e Sarmatia, vel e Palude Mæotide, unde oriundi
,, erant, partim e regionibus, quas citra Danubium occupa-
,, verant, illuc alii post alios confluxerant. Porro ex Illyrico
,, etiam & Dalmatia, eodem a Slavis migratum esse, tradunt
,, Scriptores, hujusque migrationis testem citant Svidam (*a*)
,, auctorem Græcum sane idoneum, qui apud Bohuslaum Bal-
,, binum hæc in hanc sententiam scripsit: *Slavi ex regione*
,, *trans Danubium primo venere: quumque finitimis sæpe ve-*
,, *nissent auxilio, terræ melioris occupandæ gratia, tandem*
,, *populariter transeuntes, in Illyrico consederunt; parsque*
,, *eorum deinde* Bohemiam *occupavit, & regionem proximam,*
,, *quam a Maraucha flumine Maravaniam appellant: nam*
,, *Marcomanni cum Hermunduris jampridem in Noricum &*
,, *Vindeliciam transierunt*. Hactenus Suidas (*b*), cui hanc
,, notam apposuit Balbinus: *Illyrici etiam provinciæ, Dalma-*
,, *tia & Croatia censebantur*; quas itidem provincias insede-
,, rant Slavi, e quibus deinde pars secessit migravitque in Bo-
,, hemiam, terrasque finitimas inter Albim & Vistulam inter-
,, jectas. Horum autem aliquos fuisse existimo, qui ex ea, un-
,, de discesserant, in eam ad quam venerunt, regionem, Dal-
,, matiæ vocabulum intulerint; præsertim quum ex indigenis
,, Dalmatis non defuerint, quos vel mutandi soli cupiditas,
,, vel inita cum Slavis affinitas & consuetudo perpulit, ut se
,, illis Bohemicæ migrationis socios adjungerent; id quod con-
,, firmari & illustrari potest conjectura haud improbabili, ex
,, historia rerum Bohemicarum desumpta.

XI. Dalmantia & Dalemincia Germaniæ a Dalmatia Illyrici diversa.

Hactenus vir summus: nimirum, ex præconcepto errore circa Slavos è Dalmatia & Illyrico in Bohemiam & Poloniam migrantes: quem errorem supra confutavi cap. 3. §. VII. ad IX. ubi ostendi, Slavos omnes in Scythia quidem & Sarmatia indigenas; advenas vero in Germania, Pannonia, Bohemia, Polonia, Dalmatia, & Illyrico; non autem è Croatia aut Dal-

a Atqui Svidas de Slavis hæc tantum habet. Σκλαβηνοί. ἔθνος τὸ πέραν τοῦ Ἴστρου, *Sclaveni, gens ultra Istrum*. Quæ ergo sequuntur, de suo addidit Balbinus.
b Imo, *Balbinus ficto Suidæ nomine*.

Dalmatia, sed è septentrionali plaga, inter Vistulam & Borysthenem, in Bohemiam & Poloniam descendisse: proinde falsum esse quod à clar. viro asseritur, Slavos è Dalmatia in Germaniam ad populares suos migrantes, eo invexisse è regione, unde discesserant, nomen Dalmatiæ. Nunc ad ea quæ vir doctissimus profert. De nomine *Dalmatiæ* primum dicendum est. Miratur Farlatus, quod Witichindus *Dalmatiam* una litera intermedia auxerit, *Dalmantiam* vocans; Præterea Georgium Fabricium asserit *Daleminciòs* nescio quos, & *Daleminciam* nescio quam comminisci, in quorum locum *Dalmatia* & *Dalmatæ* irrepserint. Verum meminisse idem ipse debuit eorum, quæ Tom. I. pag. 87. & 156. de *Delminio* urbe totius gentis olim primaria scripserat, quæ *Dalmatiæ* & *Dalmatis* nomen indidit. Sicuti enim apud antiquos scriptores ex *Delminio*, *Dalminio*, *Dalmio*, *Delmio*, *Delmino*, *Dalmo*, *Dalmana*, *Damna*, *Damnio*, *Delmi*, inditum est genti, & regioni nomen, *Dalmatia*, *Delmatia*, *Dalmatæ*, *Dalmienses*, *Delmatæ*: ita mirum non est, à recentioribus corrupta vocabula *Dalmatia*, *Delmantia*, *Daleməncia*, & *Dalemincii*. Atque hæc dicta sunto juxta mentem ejusdem Farlati, qui contendit, Dalmatas Germanicos ex Illyricis propagatos fuisse. Cæterum vero propius videtur, *Delmantiam*, *Dalmanciam*, *Daleminciam*, depravatione vocabuli in *Dalmatiam* seu *Delmatiam* apud recentiores scriptores migrasse, quam viceversa *Dalmatiam* in Dalmantiam, seu Daleminciam, & *Delmatiam* in *Delmantiam*: Nam antiqui rerum Germanicarum scriptores disertim habent *Dalmantiam* & *Delmantiam*. Sic Witichindus de Rege Henrico: „ *Cepit urbem Breuneburg .... Et regione* „ *potius, signa vertit contra Dalmantiam* „. Et in Chronico Alberstadensi, frequentissimo concilio post cæsos Hungaros ab eodem Henrico celebrato, interfuisse dicitur inter alios Primores, *Winceslaus Bohemiæ & Delmantiæ Dux*. Itaque libenter quidem Farlato assentior, *Delmantiam* Germanicam ejusque incolas à *Dalmaticis* Illyricis esse diversos: at vero hæc duo admittere nequeo: *Dalmantas* nempe Germanicos ab Illyricis *Dalmatis* profectos fuisse; & quos Ludovicus per Sorabos transiens, *Dalmatas* vicit, illos à Misnensibus non differre. Aliud quippe fuit Henrici cum Delmantis Germaniæ præ-

prælium, & aliud Ludovici cum Dalmatis Illyricis. De hoc ſecundo bello, clara ſunt Fuldenſis Chronographi verba, quæ ſupra recitavi, ubi *Sorabi*, per quos Ludovicus tranſiit, *magnam Dalmatiæ partem* obtinuiſſe perhibentur; proinde de ea ſermo eſt Dalmatia, cujus potiorem partem Borna Dux, ejuſque avunculus Liudemullus tenebat, reliquam ad Danubii ripam ſitam Sorabi tunc temporis poſſidebant. Nam ſicuti Moravorum Reges poſitis cis & trans Danubium regionibus uſque ad Vinidos imperarunt; ita & ſub Ludovico Sorabi trans Danubium habitantes, magnam Dalmatiæ cis Danubium partem obtinebant. Non item ſub Henrico, quando Sorabi Tranſdanubiani ſuum inter Salam & Albim dominatum continebant.

XII. Primus Chrobatorum in Dalmatiam e Chrobatia Alba adventus ſub Heraclio Imp: ſub quo & Chriſtianam Religionem ſunt amplexi. Defectio autem Chrobatorum a Francis contigit poſt obitum Ludovici Pii Imp.

Huc accedit, quod frequentes ſub Ludovico, *Chrobatorum* ſive *Dalmatarum* defectiones uſque ab anno 818. à Francicæ hiſtoriæ ſcriptoribus narrantur. Poſtremam defectionem Porphyrogenitus his verbis deſcribit cap. 30. „ Per aliquot vero annos etiam Dalmatiam incolentes Chrobati, Francis „ ſubjiciebantur, quemadmodum & antea, dum in ipſorum „ terra (*ideſt*, *in Chrobatia Alba*) degerent. Tanta autem „ in eos crudelitate utebantur Franci, ut lactentes adhuc eo„ rum pueros occidentes canibus objicerent. Quæ res quum „ intolerabilis Chrobatis eſſet, facto diſſidio, Principes quos „ ex ipſis habebant, interemerunt: Unde magnus contra eos „ exercitus movit è Francia, & poſt ſeptem annorum bellum „ ægre tandem ſuperiores facti Chrobati, omnes Francos, eo„ rumque Principem Cotzilin è medio ſuſtulerunt. Et exinde „ liberi, ac ſui juris facti, Sacrum Baptiſma à Romano Pon„ tifice petierunt: miſſique Epiſcopi, ipſos baptizarunt, Prin„ cipatum tenente Porino.

Bandurius, & Farlatus hanc Chrobatorum defectionem ſub Heraclio Imp., non quidem Seniore, ſed juniore, ideſt, Juſtiniano Rhinotmeto, contigiſſe, tradunt. Verba Bandurii accipe. „ Hæc Porphyrogenitus, inquit Lucius, de Croatis „ jugum Francorum excutientibus, & Baptiſmum ſuſcipienti„ bus, tempore ejuſdem Heraclii Senioris, ſcripta reliquit. „ Quum vero Francorum Hiſtorici de Croatis mentionem non „ faciant, ſed quædam tantum de Slavis ſcribant tempore He-

„ raclii

„ raclii gesta, ideo referenda sunt „. Mox relatis iis, quæ anno VII. & IX. Dagoberti inter Francos & Abares, Slavosque contigere, subjungit. „ Ad quos Slavos hæc referenda „ sint, non constat; tamen de orientalibus, qui Longobardis „ proximi, Forojuliensique eorum Ducatui contermini erant, „ intelligi debere videtur, qui nomine Carnuntum sive Ca- „ rantanorum nuncupati, nunc autem in Carnos, Stirios, & „ Carinthios distincti sunt: quos subditos fuisse Francorum „ Imperio, & in Regno Bajoariæ comprehensos, Wolfgan- „ gus Lazius post alios tradit: quibus Croati addi possunt, „ quos ex Porphyrogenito tunc Francis subditos fuisse argui „ potest: Sed ipsorum jugum excussisse, & Baptismum susce- „ pisse imperante eodem Heraclio, temporibus examinatis, „ evenire non potuit „. Tum vero, Seniore (ut ait) Heraclio relicto, ad *Juniorem*, quem vocat, idest *Justinianum Rhinotmetum*, *Constantini Pogonati filium*, pergit, quem ex Zonara & Cedreno, expeditionem in Slavos & Bulgaros suscepisse quum narrasset, concludit: „ Ideo si Heraclii junioris tem- „ pore secutum poneretur Croatorum Baptisma, rectius tem- „ poribus congruerent quæ idem Porphyrogenitus de Croatis „ Francorum jugum excutientibus, Baptismumque suscipien- „ tibus, refert loco citato, quæ cum supra relatis ex Zonara & „ Cedreno convenire possunt, Croatosque & Serblos, primos „ ex Slavis Fidem Christianam suscepisse, conjectari potest „. Hocipsum Farlatus Tom. I. pag. 339. extrema: „ Constanti- „ nus (inquiens) Porphyrogenitus Porinum vocat Ducem il- „ lum Chrobatiæ, quo imperante, Chrobatæ Sacerdotibus „ ex Urbe accersitis, & a Romano Pontifice acceptis, per quos „ christianis mysteriis ac præceptis imbuerentur, Christo no- „ men dederunt. Id quod accidisse potuit, quum Joannes „ Ravennas Apostolicæ apud Dalmatas Legationis munus ge- „ rebat, revocarique ad tempora Heraclii, non Senioris, „ quod significare videtur Constantinus, sed Heraclii Tertii, „ qui dictus est Constans II. & ab anno 642. ad annum 668. „ imperavit: nisi Baptismum Chrobatorum referri libeat cum „ Historico Dalmata ad Heraclium VI. (*leg. IV.*) quem vul- „ go appellant Justinianum II. cognomento Rhinotmetum „. Verum, cum bona venia doctissimorum virorum Farlati &

Ban-

Bandurii, rem mihi videntur non attigiſſe, neque Conſtantini mentem perſpexiſſe. Præterquam quod enim Græci Scriptores abſoluto *Heraclii* nomine non *Conſtantem*, neque *Conſtantinum Pogonatum*, aut *Juſtinianum Rhinotmetum*, ſed ſolum *Heraclium* illum donant, qui ab anno 610. ad 640. imperavit, quique Heraclius Senior a Bandurio & Farlato appellatur; Porphyrogenitus dum cap. 30. de *Chrobatis* loquitur *jugum Francorum excutientibus Baptiſmumque ſuſcipientibus*, non illos ipſos *Chrobatos* deſignat, qui (ut ait cap. 31.) ſub Heraclio in Dalmatiam venerunt & Baptiſmum ſuſceperunt; ſed alios diſertim indigitat, qui diu poſtea ab iiſdem Chrobatis ſeceſſione facta, in *Dalmatiam*, hoc eſt, in Pannoniam Saviam, (uti paulo antea dixerat) migraverant. Et de primis quidem Chrobatis hæc ſunt ejus verba cap. 31. „ Pulſis vero Romanis illis ab Abaribus, tempore ejuſdem Romanorum Imperatoris Heraclii, deſolata eorum regio jacuit. Quapropter juſſu hujus Imperatoris iidem Chrobati armis arreptis, Abares ex illis locis expulerunt, & in ipſorum terra, quam etiam hodie tenent, ſedes collocarunt. Erat autem Chrobatis illis tunc temporis Princeps Porgæ pater: Heracliuſque Imperator Roma per Legatum Sacerdotibus accerſitis, conſtitutoque ex ipſis Archiepiſcopo, Epiſcopo, Presbyteris & Diaconis, Chrobatos baptizavit, & tunc quidem temporis Chrobatorum Princeps erat Porga „. Itaque quando primum Chrobati è Chrobatia Alba advenientes, permiſſu Heraclii Imperatoris, Abaribus ejectis Dalmatiam Tranſalpinam occuparunt, Principem habebant τὸν πατέρα τοῦ πορΓᾶ, *Patrem Porgæ*, anonymum videlicet Ducem: idque anno Chr. 640. contigiſſe, conſentiunt rerum Slavicarum Scriptores: quando vero iidem Chrobati, acceptis a Romano Pontifice Epiſcopis & Sacerdotibus baptizati ſunt, mortuo primo illo Duce, *Porga ejus filius* illis præerat. At vero de ſecundis Chrobatis, qui ſeceſſione a primis illis facta, in Pannoniam Saviam migrantes, aliquandiu Francis ſubditi fuere, mox eorum jugum excutientes Baptiſmum ſuſcepere, idem Porphyrogenitus ſic ſcribit c. 30. „ Per aliquot annos etiam Dalmatiam (*a*)

a Sic Porphyrogenitus Dalmatiam uſque ad Dravum extendit. Loquitur enim de Chrobatis in Saviam Pannoniam migrantibus.

„ incolentes Francis ſubjiciebantur „. Et ſubjecti quidem fuere per longum tempus, quemadmodum ſupra ex Annaliſtis Bertiniano, Metenſi, ac Fuldenſi vidimus, ab Imperio ſcilicet Caroli Magni, uſque ad tempora Ludovici Germaniæ Regis. Pergit Porphyrogenitus: [repetere enim ea juvat, quæ paulo ſuperius recitavi:] „ Quæ res (Francorum ſcil. in „ Chrobatos crudelitas) quum intolerabilis Chrobatis eſſet, „ facto diſſidio, Principes quos ex ipſis (*Francis*) habebant, „ interemerunt. Unde magnus contra eos exercitus movit „ è Francia, & poſt ſeptem annorum bellum, ægre tandem „ ſuperiores facti Chrobati, omnes Francos eorumque Principem Cotzilin è medio ſuſtulerunt: & exinde liberi, ac „ ſui juris facti, ſacrum Baptiſma a Romano Pontifice petierunt, miſſique Epiſcopi ipſos baptizarunt, *ἐπὶ πορῖνε τῦ ἄρχοντος αὐ ῦν*, Principatum tenente Porino „. Prima igitur Chrobatorum ad Chriſtianam Fidem converſio contigit *Porga* imperante: hæc altera poſt ſeptem annorum cum Francis bellum, relatamque de Francis a Chrobatis victoriam, *Principatum tenente Porino*: tum ſcilicet, quum mortuo Ludovico Pio Imp., acre prælium inter ipſius filios Lotharium ex una & Carolum ex altera parte anno 841. exarſiſſet, quemadmodum cap. 4. num. 9. ſupra ex Pagio demonſtravi.

CAPUT II.

Series Ducum Regumque Chrobatiæ, Dalmatiæ, & Serbliæ: ab anno 640. ad 1104. Dalmatiam Maritimam quo anno Veneti obtinuerint.

I. Primi Chrobatorum Duces ſive Reges ab an. 640. uſque ad an. 830. a Porgæ patre uſque ad Ladiſclavum.

QUARE emendanda eſt *Ducum Regumque Chrobatiæ*, ſive *Croatiæ*, *Series*, quam ex Thoma Archidiacono, Diocleate Presbytero, & Lucio, tradunt Bandurius in Animadverſ. ad Porphyrog. de Adm. Imp. edit. Pariſ. pag. 93. & Farlatus Tom. 1. pag. 342. Hi enim *Porinum* omnibus præmittentes, *Ducem Chrobatorum præfuiſſe* ajunt circ. an. 641. exiſtimantes eum Porgæ patrem fuiſſe. Deinde *Porgam* ponunt circa ann. 690. Porini filium eum vocantes: & poſt multorum annorum intervallum, ſubjiciunt *Bornam* circa ann. 818. *Lada-*

Ladasclavum ann. circ. 821. *Mislavum* ann. circ. 822. *Tirpimirum* ann. 838. Atque hos asserunt ex Porphyrogenito & ex Annalibus Francorum se desumsisse. Tum vero subnectunt ex Historicis Venetis, *Diodurum* & *Unusclavum* usque ad annum 864. *Dominicum* vel *Demogoy*, & *Inicum* post annum 864. *Sedesclavum* ann. circ. 870. Demum ex epistolis Joannis Papæ Octavi *Branimirum* ad ann. 879. & 881. Atqui *Porinus* (uti ostendi) neque *Porgæ* pater fuit, neque tempore Heraclii vixit, sed Chrobatorum Princeps tum erat, quum Chrobati, excusso Francorum jugo, post septem annorum bellum, sui juris facti sunt; ac proinde longe post annum 641. collocandus est, nimirum ad annum 841. quando Chrobati a Francis defecerunt. Itaque sic reformanda est illa Series; si Slavicarum Rerum Scriptores audire velimus, qui Dalmatis Croatisque omnibus unum Ducem aut Regem unum post alium præfuisse volunt. Ante annum 640. *Porgæ pater* Chrobatis præerat. Anno 640. *Porga ipse*. Post Porgam alii Anonymi usque ad annum 818. Anno 818. *Borna*. Anno 821. *Ladisclavus Bornæ* nepos. Post hunc anno incerto *Mislavus*. Anno 837. *Tirpimirus*. Anno 841. *Porinus*. Postea [relictis *Dioduro*, *Unusclavo*, *Demogoy*, *Inico*, *Sedesclavo*] *Branimirus*, cujus ad annum 879. & 881. fit in epistolis Joannis Papæ VIII. mentio. At vero, si diversos eodem tempore diversis Chrobatorum regionibus Duces præfuisse dicamus (quæ omnium verissima mihi videtur esse sententia) facile intelligitur, quo tempore Porinus eorum Chrobatorum Dux erat, qui Francorum jugum excussere, Tirpimirum aliis Chrobatis præfuisse, qui maritima Dalmatiæ obtinebant, pacemque cum omnibus finitimis colentes, Græcorum Imperatori parebant. Nam de istis Dalmatiæ maritimæ Chrobatis, non de aliis qui Transalpinam Dalmatiam aut Pannoniam Saviam inhabitabant, Porphyrogenitus loquitur, dum cap. 31. (postquam eorum Principem Porgam fuisse, quando baptizati sunt, Præsulemque & Sacerdotes a Romano Pontifice sub Heraclio Imp. acceperunt, scripsisset,) subjungit: „ Hi autem Chrobati baptizati extra limites pro„ priæ terræ non libenter aliis bellum inferunt, idque quia „ oraculum quoddam sive statutum acceperunt a Romano „ Pontifice, qui sub Heraclio Romanorum Imperatore Sacer-

,, dotes misit, eosque baptizavit. Chrobati siquidem post acceptum Baptismum pepigerunt, & Chirographis propriis datis, Sancto Petro Apostolo juraverunt, nunquam se alienam terram armis invasuros, sed pacem habituros cum omnibus volentibus; & imprecationem vicissim a Romano Pontifice acceperunt, ut si quando aliæ gentes, ipsorum Chrobatorum terram invaderent belloque infestarent, pro iis pugnaret vindexque esset eorum Deus, victoriam conciliante Petro Christi Discipulo ,,. Id factum ann. Chr. 640. Scriptores Rerum Slavicarum communiter tradunt: Postquam enim Abares & Slavi in Dalmatiam anno 639. irruentes, Salonam exciderunt, multosque Christianos martyrio affecerunt; Joannes Papa hujus nominis IV. *Martinum Abbatem* (teste (*a*) Bibliothecario in ipsius Vita) in Dalmatiam & Istriam anno 640. misit, qui captivos ab Avaribus & Slavis redimeret, simulque Sanctorum Martyrum Corpora injuriis Barbarorum prærepta in urbem transferret. Chrobati Dalmatiam tunc temporis, permissu Heraclii, bello cum Avaribus gesto, occupaverant. Quare suscepta jussu Joannis Papæ a Martino Abbate ad Dalmatas Legatio non in eo tantum stetit, ut captivos ab Avaribus redimeret, Sanctorumque Corpora in urbem transferret; sed etiam, ut Chrobatos, novos Dalmatiæ incolas, Baptismum a Romano Pontifice postulantes, Christiana Fide imbueret, idque eis potissimum insinuaret, ut nunquam alienam terram armis invaderent, sed pacem cum omnibus finitimis haberent. Quæ omnia (Legatio scil. Martini Abb. & susceptus a Chrobatis Baptismus:) quum sub Heraclio Imp. contigisse, Porphyrog. teste, dicantur, quumque Heraclius Februario vel Martio mense anni 641. diem supremum expleverit, necesse est, Martinum Abbatem in ipsis Pontificatus Joannis pri-

a Verba Bibliothecarii hæc sunt de Joanne IV. PP. ,, Hic temporibus suis misit per omnem Dalmatiam seu Istriam, multas pecunias per sanctissimum & fidelissimum Martinum Abbatem, propter redemptionem Captivorum, qui deprædati erant a gentibus. Eodem tempore fecit Ecclesiam BB. Martyribus Venantio, Anastasio, Mauro, & aliis multis Martyribus, quorum Reliquiæ de Dalmatia & Istria adduci præceperat, & recondidit eas in Ecclesia supra scripta juxta Fontem Lateranensem, juxta Oratorium B. Johannis Evangelistæ, quam ornavit, & diversa dona obtulit ,,. Vide Farlatum Tom. 1. Illyrici Sacri a pag. 573. ad pagin 59. ubi de Martino Abbate, deque illis Martyribus, eorumque Ecclesia a Jo: Papa extructa.

primordiis, hoc est, anno 640. ad Dalmatas missum fuisse: indeque anno 641. aut ineunte 642. rediisse; quandoquidem ipse Joannes Papa Ecclesiam Martyribus è Dalmatia translatis extruxisse perhibetur, nec ultra v. Idus Octobris anni 642. vitam produxisse. Quod igitur ab eodem Porphyrogenito additur paulo superius: „ Heraclius Imperator Roma per Legatum Sacerdotibus accersitis, constitutoque ex ipsis Archiepiscopo, Episcopo, Presbyteris & Diaconis, Chrobatos baptizavit; & tunc temporis Chrobatorum Princeps erat Porga „: hoc, inquam, neque sub Joanne IV. Papa, neque a Martino Abbate, qui Presbyter erat, factum intellige, sed quæ diversis annis contigerunt, ea uno tenore hic enarrari. Nam, præter primam illam Martini Abbatis ad Dalmatas sub Joanne IV. legationem, altera paucis post annis subsequuta est, ad quam recitata Porphyrogeniti *de Archiepiscopo*, *Episcopo*, *Presbyteris* & *Diaconis* verba referuntur. Nimirum, *Martinus Papa* (*a*) qui Theodorum Joannis IV. Successorem, III. Non. Julii anno 649. excepit, *Joannem* Ravennatem, Sedis Apostolicæ Legatum, misit in Dalmatiam eodem (ut vult Farlatus tom. I. pag. 337.) anno (*b*) 649., ut rem scilicet Christianam & Ecclesiasticam labefactatam restitueret. Quo munere egregie perfunctus, ab iis, qui è *Palatio* Diocletiani novam Urbem construxerant, & *Spalatum* denominaverant, primus *Spalatensis* Archiepiscopus electus, eodem Martino Romano Pontifice approbante, insuper Primatis sive Vicarii Sedis Apostolicæ titulo & potestate auctus, anno 650. Ecclesiæ Spalatensis regimen suscepit, & Metropolitico Dalmatiæ interregno, quod, excisa, ut modo dicebam, anno 639., Salona, post Theodori Salonitanæ Ecclesiæ postremi Episcopi obitum per annos fere XI. tenuerat, finem attulit. Tum vero Joannes Metropolitica potestate usus, Episcopum, Presbyte-

a Farlatus Tom. I. Illyrici Sacri pag 573. col. I. „ Suspicio est, Martinum „ Abbatem, de quo hic agitur, re ac nomine eundem fuisse, qui Romanæ Ecclesiæ „ proximus post Theodorum Joannis IV. Successorem, summa cum laude præfuit: „ & primus Romanorum Pontificum fuit, cui nomen esset Martino &c.

b Henschenius ad XI. Apr. Joannem hujus nominis primum Ecclesiæ Spalatensis Archiepiscopum, sæculo VIII. vixisse scribit. Verum a Farlato his verbis refellitur Tom. I. pag. 475. col. I. „ Uno plane sæculo aberravit Henschenius ab ætate Jo„ Ravennatis, quem inter sextum & octavum (*leg. septimum*) sæculum ab anno „ fere 650. ad annum circiter 681. floruisse constat.

byteros & Diaconos Chrobatis Dalmatis dedit. Sed ad Porphyrogenitum redeo, de Chrobatis illis, quibus Joannes Archiepiſcopus datus eſt, ſic ſcribentem. „ Multis vero annis „ elapſis (poſt ſuſceptum ſcilicet a Chrobatis Baptiſmum, in„ ſtitutamque in Dalmatia & Croatia Metropolitican, & Epi„ ſcopalem dignitatem) in diebus Principis Terpemere, „ Τερπημέρη, qui pater fuit Principis Craſemere, Κρασημέρη, „ è Francia, quæ inter Chrobatiam & Venetiam media eſt, „ veniens vir quidam, Martinus nomine, maxime quidem „ pius, ſed habitu ſeculari, quem iidem quoque Chrobati „ miracula feciſſe plurima dicunt; hic porro vir pius imbecil„ lus admodum & pedibus mutilatus, ita ut a quatuor bajulis „ quocumque vellet deferretur, illud Sanctiſſimi Pontificis, „ τοῦ ἁγιωτάτου πάπα, mandatum Chrobatis ad ultimum vitæ „ finem ſervandum eſſe itidem ſanxit, eaſdem etiam illis, „ quæ antea Pontifex, τοῦ πάπα, imprecatus; quapropter „ neque Sagenæ ipſorum Chrobatorum, neque conduræ, un„ quam ad aliquem bello infeſtandum abeunt, niſi ſi quis eos „ adoriatur: ſed hujuſmodi navigiis Chrobati, qui mercatus „ frequentant, ad Emporia proficiſcuntur, oppidatim cir„ cumeuntes Paganiam (*a*) & Sinum Dalmatiæ Venetias „ uſque. Chrobatiæ autem Princeps ab initio, ideſt ab He„ raclii Imperatoris temporibus, Romano Imperatori, non „ Bulgariæ Principi ſubditus erat. Neque Bulgarus cum Chro„ batis bellum geſſit præter Michaëlem Boroſem Bulgariæ „ Principem, qui ſumptis armis, bellum ipſis intulit; ſed „ quum nihil efficeret, muneribus datis & acceptis, pacem „ fecit. Neque Chrobati unquam Bulgaris tributum dede„ runt, ſed alteri alteros ſæpe amicitiæ ergo donis cohone„ ſtarunt „. Proſequitur urbes horum Chrobatorum deſcribens: „ Baptizatæ vero Chrobatiæ Urbes (*b*) habitatæ iſtæ „ ſunt, Nona, Belogradum, Belitzin, Scordona, Chle„ bena, Stolpum, Zenen, Kori, Claboca. Exhibetque Equi„ tum

---

a Pagania, eſt Arenta, ſive Narenta regio, a Serblis occupata, inter Titium ac Naronem. Vide Farlatum Tom 1. pag. 157. & ſeq.

b Maritimæ fere omnes, ideſt ad Mare Adriaticum, inter Arſiam fluvium ad occaſum, & Tilurum ſive Zetinam fluvium ad ortum. Vide Farlatum Tom. 1. pag. 157.

„ tum sexaginta millia, peditum centum millia, & sagenas „ octoginta, conduras centum: & sagenæ quidem, quadraginta viros habent; conduræ autem, viginti, nempe quæ „ majores; nam minores, decem viros tantum habent. Atque „ hæc quidem Chrobatiæ potentia & copiæ fuerunt usque ad „ Principatum Crasemere: quo mortuo, quum Myrosthlabus „ filius, postquam quadriennium genti præfuisset, a Pribunia „ Bano interfectus esset, plurimis obortis diffidiis ac factionibus equitum peditumque, numerus valde imminutus est, „ item sagenarum ac condurarum, & sagenas quidem nunc „ triginta habet; conduras magnas, parvasque & equitatum „ peditatumque „. Demum concludit, Chrobatiam hanc Maritimam cum Chrobatia Alba comparans, (dum interim Chrobatiam Saviam sive inter Savum & Dravum positam, silentio obruit.) „ Magna autem Chrobatia, quæ etiam Alba „ cognominatur, in hodiernum usque diem sine Baptismo est, „ quemadmodum & finitimi Servii: equitem peditemque non „ habet tam numerosum, quam baptizata Chrobatia; quippe „ frequentibus incursionibus infestata Francorum, Turcarum, „ Patzinacitarum: neque sagenas, neque conduras item, aut „ navigia ad mercaturam habet, utpote a Mari remota, a „ quo quidem triginta dierum itinere distat. Mare autem, a „ quo totidem dierum itinere distat, illud est, quod nigrum, „ σκοτεινὴ, appellatur „. Hactenus Porphyrogenitus: cujus ex verbis hæc colligo. Primum quidem (ut a postremis initium ducam) Chrobatos Albos Serblosque, quos ait frequenter a Francis, Turcis, & Patzinacitis infestari, usque ad annum Chr. 949. quo Porphyrogenitus scribebat, nondum fuisse baptizatos.

Alterum: Tirpimirum, sub quo Martinus ille Claudus Chrobatos, ut pacem cum omnibus servarent hortabatur, Crasemerum Tirpimiri, Mysosthlabum Crasemeri filios, necnon Pribuniam Banum, non eorum Chrobatorum, Pannoniam Saviam & Dalmatiam Transalpinam incolentium, quibus Porinus anno 841. imperabat, Duces fuisse, quemadmodum Scriptores Slavi perperam, meo quidem judicio, existimant; sed iis Chrobatis præfuisse, qui maritima Dalmatiæ inhabitabant, qui Baptismum sub Heraclio Imp. acceperant, ad quos Mar-

Martinus Abbas a Joanne IV. Papa miſſus fuerat, quibus denique Joannes Ravennas, primus Spalatenſis Archiepiſcopus, datus eſt.

Tertium: Martinum hunc claudum, qui ſub Tirpimiro Chrobatos docebat, diverſum prorſus eſſe a Martino Abbate, qui ſub Porga Chrobatorum Duce in Dalmatia & Iſtria Joannis IV. Papæ legationem obivit.

II. Muyſclavus, Miclavus & Mujus dictus, Croatiæ Dux circa an. 836. Diodurus Serblorum Narentanorum.

Poſtremo. *In ſerie Ducum Dalmatiæ & Chrobatiæ Ciſalpinæ*, ſive Maritimæ, poſt *Porgam*, (Interregno multorum annorum interjecto, ſive, ut ait Porphyrogenitus, *multis annis elapſis*, (hoc eſt, ab anno 641. ad 836.) ex authenticis documentis hi Duces eruuntur. 1. *Muyſclavus*, cujus mentio fit in quodam Tirpimiri privilegio, in quo Eccleſiis multa contuliſſe bona dicitur. Hunc Joannes Lucius de Regno Dalmatiæ lib. 2. cap. 1. & 2. *Mislavum* (*a*) appellat. Veneti ſcriptores *Mujum* vocant. Andreas Dandulus in Chronico MSS. Cod. Vat. 5286. fol. 71. de *Petro Tradonico* ſive *Tranſdonico*, Venetorum Duce, qui anno Chr. 836. creatus eſt, ad annum ejus Ducatus tertium, ſive Chr. 839. ſic de illo ſcribit: „ Tertio itaque ſui Ducatus (*b*) anno Petrus Dux cum navali „ exercitu contra Sclavos in Dalmatiam navigavit, cupiens „ illos a neſanda arte piratica cohibere, & in loco, cui nomen „ eſt ſanctus Martinus curtis, potenter apparens, pacem Muyſclavo eorum Principe firmavit: & ad Narentanas tranſiens „ inſulas, cum Droſaico Marianorum judice fœdus renovavit, „ licet modicum perduraret, reverſuſque [*cum*] gloria. Subſequenter Dux renovato Exercitu, cum Diudiro Sclavo in „ Dalmatia bellum peragens, pluſquam centum Venetis occiſis, non lætus ad propria remeavit „. Muratorius Tom. 12. Rer.

---

a Apud Lucium pag. 61. Tirpimiri, qui Miſclavum excepit, Privilegium incipit. „ In nomine Patris &c. Regnante in Italia piiſſimo Lothario Francorum Rege, per Ind. xv. ſub die iv. Non. Martii. Dum mundi ab origine cuncta per tempora &c. „ Unde ego licet peccator Tirpimirus Dux Croatorum &c conſilio habito meis cum „ omnibus Zupanis conſtruxi Monaſterium &c. „ Quumque expenſæ non ſufficerent, accommodavit nobis Petrus Salonitanæ Eccleſiæ Archiepiſcopus & dilectus „ compater xi. libras argenti &c. Quas decimas Anteceſſor noſter Mislavo dare cœpit. &c. Dat. in loco qui dicitur Byaci.

b Paulo ſuperius de eodem Duce Dandulus: „ Petrus Traodonico Dux ſublimatus eſt anno ab Incarn. D. N. J. C. 836. & *mox*. Factus eſt Dux, cognominatuſque eſt a populo *Tranſdominico*, ſive *Trandonico*.

Rer. Ital. pag. 175. pro, *Muysclavo*, habet, *pacem cum Octo Sclavo illorum Principe*, & in margine ex Cod. Ambrof. *cum Muy*: & pro, *cum Diudiro Sclavo*, legit, *cum Diuclito Sclavo*, & in marg. ex Cod. Ambr. *Deliviro*, aliter *Divelaro*. Hoc Danduli teſtimonio palam fit, Chrobatis maritimis, qui *Slavi Dalmatæ* vocantur, anno 839. [imo, 836., uti mox demonſtrabo:] præfuiſſe *Muyſclavum*, cum quo Veneti pacem firmarunt; *Narentanis* autem *Slavis*, ideſt Serblis Narentanam, hoc eſt, Paganiam incolentibus, imperaſſe *Diudirum*, ſive *Diodurum*, uti a Lucio vocatur; qui tamen Lucius fallitur, dum æque *Diodurum* ac *Muyſclavum* Croatiæ Duces appellat, quum Diodurus Serblis Narentanis, & Muyſclavus Chrobatis maritimis eodem tempore imperaſſe apud Dandulum dicantur. Fallitur etiam Farlatus, qui in ſuo Catalogo Ducum & Regum Chrobatiæ Tom. 1. pag. 342. *Mislavum* ponit *ad ann. circ.* 822. *Tirpimirum* ann. 838. *Diodurum* & *Unuſclavum* (*a*) uſque ad ann. 864. idque ait ex Annalibus Danduli colligi. Nam Dandulus non aliud in ſuo Chronico tradit, quam *Mislavum* anno 839. Chrobatorum Ducem cum Petro Venetorum Duce pacem firmaſſe; *Diodurum* vero eodem anno *Narentanorum*, hoc eſt Serblorum (*b*), principem, bellum cum Venetis geſſiſſe: de utroque autem, Mislavo ſcil. & Dioduro, prateréa ne verbum quidem profert: ſicuti neque de *Unuſclavo*; niſi is dicatur idem eſſe ac *Droſaicus* ille *Marianorum Judex*, cujus Dandulus ſupra meminit, ſic tamen, ut is uno eodemque tempore Marianis præeſſet, quo *Diodurus* Narentanis: ac

a Idem Farlatus Tom. 1. pag. 340. not. N. „ Diodurum & Unuſclavum apud „ Slavos Chrobatos uſque ad ann. 864. imperaſſe, Dandulus in Annalibus tradit „. Hoc falſum. Dandulus niſi ad hunc annum 839. Dioduri mentionem non facit.

b De Serblis Narentanis intelligitur id quoque, quod Dandulus in Chron. apud Murat. pag. 178. Par. XVII. ſcribit: „ Hoc tempore Sclavorum gens ad damna Ve„ netorum venientes, Caprulenſem depopulati ſunt urbem „. Pacem, quam Narentani ſub Jo. Particiaco Duce circa ann. 830. fecerant, poſt ſexenuium ſub Petro Tradonico ruperunt. Dandulus apud Murat. pag. 172. „ Huic Duci (Joanni Particia„ co) Narentini nuncium ſuum mittunt, & petitam pacem ab eo obtinent, quam „ non diutius ſervaverunt. nuncius autem, qui Infidelis erat, hortatu Ducis Baptiſ„ mum ſuſcepit. Erant enim Sclavi adhuc Gentiles, quia a Gothis „ (hoc falſum:) *Originem traxerant, & continuo exercebant piraticam artem. Ideo cum Venetis diu in pace permanere nequibant*. Et pag. 174. paulo ante ann. 836. „ Per hos „ dies Narentani Sclavi, rupto fœdere, mercatores Venetos Benevento redeuntes „ capiunt, & fere omnes morti tradunt „. Hinc Tradonicus bellum adverſus eos ſuſcepit.

proinde ad Chrobatos nihil attinet. Hoc enim, quod Dandulus de Petro Venetorum Duce ait, eum scil. fœdus cum *Drosaico Marianorum Judice* renovasse, ex ea intelligitur adnotatione, quam Muratorius Tom. 12. Rer. Ital. ex Cod. Ambrosiano apponit not. *d*, post hæc verba, quæ apud Dandulum Par. v. leguntur: *Tunc in mense Madii hora* VI. *obscuratus est sol, & facta est eclipsis: Additur*, inquit Muratorius, *in margine: Alibi est legere*. ,, Sub hoc Duce exortum fuisse dissidium inter sex nobiles familias, videlicet, Pollanos, Justinianos, & Brapalios ex una parte; & Barbulianos, Silvios, ,, atque Istuilos, mutuo se impetisse, vulnerasse, interfecisseque sæpius; Ducemque, ut erat malignus, discordiam & ,, dissidium aluisse, semelque Pollanos, & conjuratos, quum ,, in inimicos insurrexissent, plures ex eis interfecisse, reliquos illius factionis de Venetiis expulisse; expulsi ad Ludovicum Imperatorem in Provinciam se reduxerunt. Ludovicus Imperator obtinuit a Venetis, ut, assentientibus Pollanis, Justinianis, & Barxiliis [*hi modo dicti sunt Brapalii*] ,, expulsi in Patriam remearent; qui Regionem Dorsiduri tunc ,, primum habitarunt ,,. Dorsidurus quippe videtur idem esse ac is Marianorum Judex, qui paulo superius *Drosaicus* est appellatus: alius proinde a Dioduro Serblorum Narentanorum principe: nam Venetos ad Marianos confugisse, quam ad Paganos Narentanos, verosimilius est. *Mariani* autem sive *Marani*, dicti sunt a *Marano* seu *Mariano* oppido, stagnis Adriatici maris fere circumdato in Forojuliensi litore ad Celinam, ubi Synodus Schismaticorum olim facta anno 590. de qua supra dixi cap. I. num. XI.

III. Tirpimirus, Crasemirus, Miroslavus & Pribinna, Chrobatiæ Duces.

Tirpimirus, Porphyrogenito *Terpemeres*, Chrobatorum Dux erat anno 837. ut constat ex ejus diplomate [quod Lucius lib. 2. cap. 2. pag. 61. ex Archiepiscopatus Spalatensis Tabulario erutum ait] dato, *Regnante in Italia piissimo Lothario Francorum Rege* (*a*) *per Indictionem* XV. *sub die* IV. *Nonas Martii*, hoc est, *Anno Christi* 837. quo cujusdam Monasterii ere-

a Ex hoc Tirpimiri diplomate, quod datum dicitur ,, Regnante in Italia Lothario ,, Francorum Rege ,, recte colligit Cangius de Familiis Dalmaticis cap. 5. num. VI. edit. Paris. pag. 297. ,, Italiæ Regibus tum etiam Croatiæ principes paruisse ,,. Quod confirmat Porphyrogenitus, dum scribit, temporibus Terpemeri e Francia Martinum ad ejus subditos Chrobatos advenisse.

erectio continetur, *Mislavi* insuper Ducis, tamquam ipsius antecessoris, diserta fit mentio. Ac proinde emendandum quod supra ex Dandulo recitavi, de pace scil. a Petro Venetorum Duce cum eodem Mislavo *anno Ducatus ejus tertio*, *Chr.* 839. facta. Si enim authenticum Tirpimiri diploma, in quo *Mislavus* ejusdem *Antecessor Dux* dicitur, datum est anno Chr. 837.; consequens est, Mislavum saltem mensem Martium anni 837. non attigisse: Adeoque pax illa cum Mislavo a Venetis confirmata, ad annum primum Petri Ducis, Christi 836. est omnino retrahenda.

Crasemerus, sive Cresimirus, Tirpimiri filius, de quo supra Porphyrogenitus: *In diebus Principis Terpemeri, qui pater fuit Principis Crasemeri*: & post pauca: „ Atque hæc „ quidem Chrobatiæ potentia atque copiæ fuerunt usque ad „ Principatum Crasemeri „. Qui proinde diversus est ab altero cognomine, qui Cresimirus Major dicitur in Cresimiri III. Regis literis datis anno 1067. & 1069. quarum meminit Lucius pag. 76. & 77.

Miroslavus, Porphyrogenito *Myrosthlavus*, Crasemeri filius, quum annos quatuor imperasset, a Pribunia Bano occisus.

Pribinna, Miroslavi interfector; Alius omnino a *Pribinna*, qui unacum *Godimiro*, *Banus potentissimus* dicitur sub Cresimiro majore, proavo Cresimiri tertii, in hujus diplomate apud Lucium pag. 76.

Crasemeri, Miroslavi, & Pribinnæ ætatem incertam reliquit Porphyrogenitus. Quis autem illos in Principatu Chrobatiæ exceperit, nunc est expendendum. Joannes Lucius (*a*) de Regno Dalmatiæ lib. 2. cap. 1. „ Dominicum [inquit] vel „ Demogoy, & Inicum Principes Slavorum, tempore Ursi „ Participatii Ducis (*b*) Venetorum, eorundem Historici „ referunt. Ideo hos Duces Croatorum circa eadem tempora „ fuisse, divisionemque tunc inter Croatos secutam, dicen- „ dum est cum Porphyrogenito. Sebesclavum etiam, ejectis

 „ filiis

a Apud Bandur. in Animadverf. ad Porphyrog. de Adm. Imper. pagin. 94 edit. Parif.

b Ursus Participatius (hujus nominis primus) Venetis Dux ab anno 864. ad ann. 881. præfuit.

„ filiis Demogoy, ſucceſſiſſe; eoque occiſo, Branimirum Ducem Croatorum Comitemve, memorat Dandulus, quem ex epiſtolis Joannis Papæ VIII. inferius ponendis Ducem Croatum fuiſſe patebit, annis ſcil. 879. & 881. Hunc Archidiaconus Ducem Sclavoniæ tempore Caroli Regis ponit, ſcilicet poſt annum 842. quod congruere poteſt: nam Carolum dictum Craſſum regnaſſe anno 879. & coronam Imperii anno 881. ſumpſiſſe conſtat. Mucimirum Tirpimiri filium deinde ponendum; ex ejuſdem privilegio infra ponendo apparet, ſcilicet anno 892. Michaëlem item Ducem Slavorum, Veneti ſcriptores memorant, tempore Urſi (*a*) Baduarii, quem Ducem Croatorum fuiſſe argui poteſt, & ex temporum collatione, forſan Porphyrogeniti Myroslavum, Creſimiri vel Mucimiri filium, a Græcis nomina mutare ſolitis, Michaëlem vocatum, qui ſi idem cum Myroslavo ponatur, quem occiſum a Pribunio Bano Porphyrogenitus refert, hoc evenit circa ea tempora, quando Porphyrogenitus ſcribebat, quæ ex annis mundi & Indictionibus ab ipſo relatis, ad annum 949. referri debent. An autem Pribunius occiſor ſucceſſerit in Ducatu, incertum eſt; quamvis Pribinnæ cujuſdam Bani, tempore Dircislavi Regis, mentio reperiatur, quem huic poſteriorem fuiſſe, argui debet „. Hæc Lucius: cui Farlatus conſentiens, Tom. 1. pag. 340. not. *o*, „ His adde [inquit] Duces Chrobatorum in Catalogo prætermiſſos, Diodurum & Unuſclavum: ac præterea Dominicum vel Demogoy, & Inicum: quos quidem duos Dioduri ſucceſſores, Hiſtorici Venetorum cum ætate Urſi primi Participatii ſive Baduarii conjungunt, qui inter annos 864. & 881. Venetum Principatum geſſit. Adde etiam Sebeſclavum ſive Sedeſclavum, qui ejectis filiis Dominici ſive Demogoji, apud Chrobatos rerum potiebatur anno circiter 870.; eoque interfecto, Branimirum, quem Ducem & Comitem Dandulum vocat, & Joannes PP. VIII. in ſuis ad eum epiſtolis Ducem (*b*) Croatorum appellat. Hunc

„ iti-

a Urſum Particiacum ſecundum deſignat Lucius, qui anno Dom. 912. Dux Venetis inauguratus eſt: ſub quo memoratur Sclavorum Dux Michael. Vide Dandul. apud Murat. Tom. 12. pag. 198.

b In epiſtolis Jo: VIII. Papæ n. 184. 185. & 284. *Branimir* vocatur *Comes*, & *Princeps*: Nunquam *Croatorum Dux*: imo, nuſquam *Croatorum* nomen in illis occurit.

„ itidem Thomas Archidiaconus Ducis Slavoniæ titulo impertiit, eumque refert ad tempora Caroli Craſſi, qui anno 879. regnabat, & anno 881. Imperatoris nomen & inſignia ſumpſit. *Et pag.* 341. *not. P.*, Hunc Michaëlem Ducem itidem Slavorum ſive Chrobatorum, memorant Veneti ſcriptores, revocantque ejus tempora ad Principatum Urſi ſecundi Baduarii inter annos 912. & 932. Fortaſſe is Michaël idem eſt, ac Myroſthlabus, cujus meminit Porphyrogenitus, eumque interfectum tradit a Pribunia Bano. Sed huic Michaëli ſeu Myroſthlabo, duos præferri oportet Branimiro & Michaëli interjectos, Brazlavum ex Annalibus Fuldenſibus ad ann. 884. & 892. quamvis hujus Principatus Dravo & Savo definitus, in Dalmatiam fortaſſe non extenderetur; & Mucimirum Tirpimiri filium, ut ex ejuſdem diplomate apparet, quod confectum eſt anno 892. *Et not. R.* nec ſolum Michaëli præponendus eſt Mucimirus, ſed etiam Tamislavus, qui apud Chrobatos imperabat anno 914. ut docet Archidiaconus cap. 13. quum Joannes VII. qui proxime ſequitur, Eccleſiam Spalatenſem adminiſtrabat; quare Principatus Michaëlis rejiciendus eſt ad proximum Pontificatum Joannis VIII. *Et not. V.* Auctor eſt Dandulus, Tirpimirum per ea tempora [*poſt annum* 914. *& ante ann.*940.] Slavis Chrobatis præfuiſſe. Quod, ſi verum eſt, hunc hujus nominis ſecundum fuiſſe oportet, annorum fere centum intervallo a Tirpimiro primo disjunctum. Huic duos filios idem Dandulus tradit, Muntimirum, quem alii Mucimirum II. vocant, & Suriguram; qui poſt obitum parentis, quum de Principatu Chrobatico inter ſe dimicarent, Mucimirus victo fratre, paternam hæreditatem adiit. *Et not. Aa.* Creſimirus ſenior, & proavus Creſimiri III. cui Petro etiam nomen fuit, non incommode aptari poteſt hiſce temporibus, & cum Pontificatu Frontiniani IV. ætate conjungi „ [ideſt inter annum 940. & 970. uti in Catalogo dicitur p. 334. col. 2.]

IV. Serbiorum Principes a Chrobatis diverſo.

Uſque huc Slavicarum rerum ſcriptores, Dalmatiæ Principes cum Narentanis aliiſque Pannoniæ Saviæ Ducibus confundentes: quos proinde ex ipſo Danduli, quo utuntur, Chronico rejicere, operæ pretium duco. Nam *Demogojus*, quem poſt

post Tirpimirum fictitiis illis Chrobatorum Ducibus Dioduro & Unusclavo subjungunt; non Dalmatis Croatis, sed Slavis Serblis, qui Narentanam & vicinas regiones tenebant, præerat anno 864. Dandulus in Chron. MSS. cod. vat. 5286. fol. 73. & apud Murat. Tom. 12. pag. 182. „ Ursus Particiacus Dux „ factus est anno Domini 864. . *Et mox*. Hic Dux cum navali „ expeditione contra (*a*) Domogai Sclavorum Principem, „ qui Venetos sæpius læserat, properavit, cum quo recusan„ te pugnam, resarcitis damnis & acceptis obsidibus, pacem „ composuit, & cum gloria repatriavit „. Et MSS. fol. 74. edit. pag. 184. post descriptam Barii urbis ab exercitu Ludovici Imperatoris expugnationem; „ Sequenti anno Saraceni ab insula „ Cretæ egredientes, Bratiensem urbem & alias civitates Dal„ matiæ depopulati sunt. quod Dux sciens, exploratoriam „ misit naviculam, ne Saraceni ex improviso fines Veneto„ rum intrarent. Quæ quum de Grado in Istriam navigaret, „ à Piratis Sclavis, qui in portu Sylvoclis latitabant, capta est, „ & Veneti occisi sunt, qui in ea erant „. Piraticam artem non Dalmatæ Chrobati, sed Serbli Narentani exercebant, ut supra idem Dandulus scripsit: qui eod. MSS. fol. 75. edit. pag. 186. post annum 876. addit: „ Quo tempore mercato„ res Veneti lucri cupidi à Piratis & latrunculis mancipia „ comparabant, & transfretantes de eis commercium facie„ bant; cui manifesto facinori Duces obviare dispositi, una „ cum Clero & Populo Venetiarum pie decreverunt, ne„ quis de mancipiis commercium faciat, vel in navibus reci„ piat, imponentes graves pœnas contrafacientibus. Quia „ Sclavi cum navibus venientes, Umagum, Ciparum, Æmo„ niam, & Rubinum urbes Istriæ depopulaverant, Dux pro„ pterea cum 30. navibus exiens, cum Sclavis bellum peregit, „ & victoriam obtinuit, & non ingratus ablata Ecclesiis Istricis, „ restituit, & propter fœdus, quod cum Sclavis habebat, „ omnes captivos libere dimisit. Tamen Sclavi reputantes se „ offensos, fœdus irritum habuerunt, quod mortuo Domo„ goi renovatum est, non inclusis Narentanis Venetorum ma„ ximis æmulis, contra quos Dux exercitum misit.

Ser-

a Ita MSS. Cod. At edit. Murat. *Domagoi*.

Serbli Slavi (ut ex Porphyrogenito cap. 33. ad 36. constat) alii erant Zachlumi, alii Terbuniatæ & Canalitæ, alii Diocletiani, alii demum Narentani. Sicut autem Chrobatis Cisalpinis, idest Dalmatis Maritimis, post Porgam Tirpimirus, Crasemerus, & Myrosthlavus imperabant, tametsi tota illa Chrobatia in XI. *Zupanias* (*a*) divisa, totidem *Zupanis* sive *Banis* subesset; ita & Serblis in Zachlumos, Terbuniatas, Canalitas, Diocletianos & Narentanos divisis [Porphyrogenito teste c. 32.] ii imperarunt, qui ibidem recensentur: videlicet *Serblorum Princeps*, qui ad Heraclium Imp. confugerat; tum *filius* ejus; mox *nepos*; „ Et sic „ omnes qui ab eo descenderunt; ex quibus post annos aliquot „ fuit Boisesthlabus, a quo Rhodosthlabus, à quo Prosegoës, „ à quo Blastemerus, ad cujus usque tempora pacem cum Bulgaris habuerunt Serbli, utpote vicini ac confines inter sese „ amantes, servientes Romanis Imperatoribus, & ab ipsis „ beneficiis ornati. Sed principatum tenente laudato Blastemero, arma contra Serblos movit Bulgariæ Princeps Presiam, subjicere sibi ipsos cupiens. Verum post trium annorum bellum, non solum nihil effecit, sed plurimos è suis „ amisit. Post mortem autem Blastemeri, regionem inter se „ partiti, Principatum Serbliæ exceperunt tres ejus filii, Muntimerus, Stroëmerus, & Goinicus. Hos aggressus est Michaël Borises Bulgariæ Princeps, stragem quam Pater „ Presiam passus erat, vindicare cupiens. Sed eum bellantem „ adeo afflixerunt Serbli, ut filium ejus Blastemerum in vinculis abducerent, unacum machinis grandibus duodecim. „ Tunc filii casu permotus Borises, quamlibet invitus, pacem cum Serblis fecit. In Bulgariam vero rediturus, & „ Serblorum in itinere insidias timens, Muntimeri Principis „ filios Borenam & Stephanum viæ duces petiit, qui & indemnem usque ad Rasen (*Rasciam fluvium*) deduxerunt, & „ ingentia ab eo munera, beneficii hujus nomine, acceperunt; vicissim donantes xeniorum vice duo mancipia, falcones duos, duos canes, & pelles nonaginta; quod Bulgari

V. Serblorum Princeps sub Heraclio: filius ejus, mox nepos; & post multos annos Boisesthlabus, Rhodosthlabus, Prosegoes, Blastemerus. Muntimerus, Stroemerus, Goinicus. Pribesthlavus, Branus, Stephanus, Muntimeri filii. Clonimerus Stroemeri filius. Petrus Goinici filius. Paulus Brani f. Zacharias. Tzeesthlabus Clonimeri f. Ab anno scilicet 640. ad 950.

---

a „ *Zupana* (inquit Bandurius ad lib. de Adm. Imp. edit. Paris. pag. 90.) *Slava* „ vox *Regionem* significat, & a *Zupa* deducitur, quod Populum vel regionem aliquam habitatam significat. Hinc autem *Zupanus*, seu *Jupanus*, dignitas apud Servios, Hungaros, & universim apud Slavicam gentem, *Præfectus Provinciæ*, *vel* „ *alicujus territorii*, *aut civitatis*.

„ ri pactum esse dicunt. Paulo autem post, tres fratres Serbliæ Principes contra se mutuo arma sumpserunt; superiorque factus unus ipsorum Muntimerus: qui quum vellet solus Principatum tenere, captos duos in Bulgariam transmisit; solum Petrum fratris Goinici filium, apud se retinens, & sedulam ejus curam gerens: qui fugiens in Chrobatiam venit: sed de eo paulo post dicetur. Sroëmerus vero frater, cujus supra mentionem fecimus, in Bulgaria filium habebat Clonimerum, cui uxorem Bulgaram dedit Borises, ex qua Tzeesthlabum in Bulgaria suscepit. At Muntimerus utroque fratre expulso, Principatu potitus, filios tres genuit, Pribesthlabum, Branum (*a*) & Stephanum: eique mortuo successit maximus natu Pribesthlabus. Anno igitur sequente Chrobatia egressus Goinici filius Petrus, cujus supra mentionem fecimus, patruelem Pribesthlabum cum duobus ejus Fratribus Principatu dejicit, atque ipse eum capessit: illi vero fuga sibi consulentes, in Chrobatiam abeunt. Triennio autem post Branus motis contra Petrum armis, victus captusque, oculis ab eo privatus est. Biennio vero post è Bulgaria fugiens quoque Clonimerus Tzeesthlabi pater, movet etiam ipse, urbemque Serbliæ Dostinicam cum exercitu ingreditur, Principatus occupandi causa: quem armis superatum Petrus occidit, & Principatum rexit alios viginti annos, Imperante Beatissimo sanctoque Imperatore Leone, cui subjectus erat. Pacem quoque habuit cum Simeone Bulgariæ Principe, cujus etiam filium in Baptismo suscepit. Post Imperium autem Domini Leonis [*idest post annum 911. quo Leo Sapiens obiit*] Dyrrhachii tunc præfectus Protospatharius Leo Rhabduchus, postea Magister & Logotheta cursus publici factus, in Paganiam (*Narentanam*) quæ tunc temporis a Serbliæ Principe occupata erat, venit, sermonem consiliumque instituturus cum laudato Petro Principe de aliquo negotio. Invidia autem ob hanc rem motus Michaël Zachlumorum Princeps, Simeoni Bulgarorum Principi significat, Romanorum Imperatorem, ὅτι ὁ Βασιλεὺς Ῥωμαίων Petrum Principem muneribus colere, quo Turcarum copiis adjutus Bulgariam invadat: erat quip- „ pe

a Qui supra *Borena*.

„ pe id temporis bellum inter Romanos & Bulgaros (a) ad
„ Acheloum. Furens itaque quodammodo hoc nomine Si-
„ meon contra Serbliæ Principem Petrum, mittit cum exer-
„ citu Theodorum Sigritzen, & Marmaën, una cum Paulo
„ Brani Principis filio, quem Petrus Serbliæ Princeps excæca-
„ verat. Dolo igitur, Bulgari Principem Serbliæ aggressi,
„ & prole in Sacro Lavacro suscepta & dato juramento, nihil
„ eum mali ab ipsis passurum, per fraudem exire persuasum,
„ & in vincula e vestigio conjectum, in Bulgariam abduxe-
„ runt, ubi & in carcere vitam cum morte commutavit; in
„ ejus autem locum successit Paulus Brani filius, qui Principa-
„ tum triennio tenuit. Dominus vero Romanus Imperator
„ secum habens Pribesthlabi Serbliæ Principis filium Zacha-
„ riam, misit eum, ut Principatum Serbliæ occuparet: sed
„ illum venientem prælio superavit Paulus, captumque Bul-
„ garis tradidit in vinculis asservandum. Deinde elapso trium
„ annorum spatio, Paulo Bulgaris hoste facto, Zachariam
„ misit, quem Dominus Romanus Imperator antea miserat,
„ isque, Paulo dejecto, Serblorum Principatum occupat; &
„ illico memor beneficiorum, quæ a Romanorum Imperatore
„ acceperat, Bulgaris se opposuit, malens potius Romano
„ Imperio subesse, quam Bulgaris. Quare quum exercitum
„ contra ipsum misisset Simeon sub præfectis Marmaen, &
„ Theodoro Sigritze, capita eorum atque arma Imperatori
„ Romanorum misit, victoriæ partæ signa: adhuc enim bel-
„ lum inter Bulgaros & Romanos erat. Nec unquam subjici
„ Romanorum Imperatori & parere desinebat, quemadmo-
„ dum & Priores Principes mittere ad ipsos soliti erant. Si-
„ meone vero iterum novas copias mittente contra Zachariam
„ Principem sub præfectis Creno, Hemneco, & Hetzboclia,
„ & misso simul Tzeesthlabo, metuens tunc sibi Zacharias, in
„ Chrobatiam profugit. Bulgari autem Zupanis significarunt,
„ ut se convenirent, & Tzeesthlabum exciperent; juramen-
„ toque deceptos atque ad primum pagum adductos, proti-
„ nus in vincula conjicientes, Serbliam invaserunt, popu-
„ lumque omnem a minimo ad maximum in Bulgariam abdu-
„ xerunt: quidam vero profugi in Chrobatiam se receperunt:

a Anno Chr. 917. Vide Pagium ad eund. ann. num. 2.

„ manſitque Regio deſolata. Porro circa illud etiam tempus „ Chrobatiam cum Alogobotur armata manu ingreſſi Bulgari, „ omnes a Chrobatis (*a*) interfecti ſunt. Et poſt ſeptem „ annos fuga deſerens Bulgaros Tzeeſthlabus cum aliis quatuor a Preſthlabo in Serbliam venit. Non invenit autem in „ ea regione præter viros quinquaginta, ſine uxoribus liberiſque, venatione victitantes. Cum his regionem obtinens, „ per nuncios tutelam & auxilium ab Imp. Romanorum petiit, „ promittens obedientiam ejus juſſibus ſe præſtiturum, qualem & ante ipſum Principes Romanorum Imperatori exhibebant. Atque ex eo tempore multis illum beneficiis affecit „ Imperator Romanorum, ita ut Serbli, qui a Simeone diſſipati in Chrobatia, aliiſque regionibus commorabantur, „ re audita, ad ipſum undique gregatim convenirent: quin „ & in urbem Conſtantinopolitanam plurimi e Bulgaria fugientes venerunt, quos veſtibus cæteriſque beneficiis ornatos, Imperator Romanorum ad Tzeeſthlabum miſit: qui „ magnificis Romanorum Imperatoris largitionibus regione „ conſtituta, & ad priſtinam incolarum frequentiam reducta, „ totum ſe Romano Imperio ſubjecit, quippe ipſius Imperatoris auxilio frequentibuſque ejus beneficiis regione illa con- „ ſtituta, Princeps quoque illic confirmatus eſt „: ***Anno nempe 949. quo Porphyrogenitus ſcribebat.***

VI.
Alii a Serblorum Regibus Principes Zachlumorum, Narentanorum, Terbuniatarum, & Slavorum Tranſalpinorum.

Unus itaque Serblis ſupremus Princeps præerat ab an. circiter 640. quo ſub Heraclio Imp. illuc advenerant, uſque ad annum 949. quo Tzeeſthlabus Serbliam tenebat; tametſi in plures Zupanias Serblia diviſa eſſet, ut unicuique Zupaniæ ſuus Banus, ſub illo tamen ſupremo Principe, præficeretur. Hinc de Zachlumis idem Porphyrogenitus c. 33. ſcribit: „ Venit autem poſteritas „ Proconſulis & Patricii Michaëlis Buſebutze Zachlumorum „ principis filii, a non baptizatis accolis fluminis Biſlas, quod & „ Ditzice cognominatur, habitavitque ad flumen Zachluma „ nuncupatum „. Et cap. 32. de eodem, ut opinor, Michaële: „ Invidia motus Michaël Zachlumorum princeps Simeoni „ Bulgarorum Principi ſignificat, Romanorum Imperatorem, „ Petrum Principem *Serbliæ* muneribus colere, quo Turcarum „ copiis

a Quo bello Simeon quoque Bulgariæ Rex cæſus fuit die 27. Maji, Ind. 15. anno 927. Vide Byzantinos ſcriptores.

„ copiis adjutus, Bulgariam invadat „. Et cap. 30. de Rhausinis: „ Cæterum Rhausium medium jacet inter has duas regiones, nimirum inter Zachlumorum regionem Terbuniamque; „ & habent Rhausini cives in utraque hac regione etiam vineas „ suas, penduntque principi nomismata 36., Terbuniæ vero „ principi, totidem „. Et cap. 34. de Terbuniatis & Canalitis: „ Usque ad Blastemerum Serblorum principem, qui „ filiæ suæ maritum dedit Crainan, Belæ Terbuniæ Zupani filium, eumque honoris ergo αὐτεξούσιον Principem appellavit: atque ex illo Phalimeres natus est, ex quo Tzutzemeres „. Ubi Terbuniæ Zupanum a Blastemero Serblorum omnium supremo principe, αὐτεξουσίας prærogativis honoribus donatum non dixisset, nisi Zupani omnes ei subjecti fuissent. Næ igitur illi egregie hallucinantur, qui Zupanos Serbliæ aut Chrobatiæ undecumque ex priscis auctoribus & documentis corradentes, eos in serie Ducum Regumque Dalmatiæ & Croatiæ obtrudunt: cujusmodi profecto est *Demogojus*, qui Narentanis imperabat ab *Orontio*, idest *Narone* fl. usque ad *Zentinam*, idest *Tilurum* fluvium, habebatque subjectas sibi urbes habitatas *Mocrum*, *Berulliam*, *Ostroc*, *&* *Labinetzam*; insulas præterea *Curcram*, *Meletam*, *Pharam*, *&* *Bratzen*. Hujus Demogoji, subjectorumque Narentanorum frequentes in Venetorum confinia incursiones maritimæ a Dandulo narrantur. Alii etiam Serbli Slavi piraticam exercebant, nimirum *Zachlumi*, quorum regio habet ab ortu Rhausium, ab occasu terminatur *Orontio*, sive Narone fluvio. De utrisque istis Slavis Serblis intelligendus est Dandulus, quum ait de Urso Particiaco Duce Venetorum: „ Dux cum 30. navibus exiens, cum „ Sclavis bellum peregit, & victoriam obtinuit... & propter „ fœdus quod cum Sclavis habebat, omnes captivos libere „ dimisit. Tamen Sclavi reputantes se offensos, fœdus irritum habuerunt, quod mortuo Demogoi renovatum est, „ non inclusis Narentanis, Venetorum maximis æmulis, contra quos Dux exercitum misit „, & ad annum 877. de Carolo Ludovici Germaniæ Regis filio: „ Hic primo anno Regni sui „ Ravennæ existens, fœdus inter Venetos & subjectos suos „ Italici Regni per quinquennium renovavit, & instituit, ut „ contra Sclavos, qui utrosque maritimis latrociniis niteban-

„ tur invadere, debeant unanimiter & concorditer non solum „ resistere, sed etiam invadere „. Itaque *Demogojum* quidem habemus ex Dandulo Narentanorum Principem; quis tamen *Inicus* ille sit, aut cujus Zupaniæ princeps, qui unacum Demogojo in serie Ducum Dalmatiæ & Croatiæ perperam ponitur, in Danduli quidem Chronico sive manu exarato, sive typis edito, non invenio. At vero Muratorius ad annum circiter 878. (postquam Sedesclaum Dalmatiæ Ducatum, relegatis Demogoji filiis, arripuisse, eoque paulo post interfecto, Braninirum Ducatum ejus accepisse, Dandulus narrasset) integram hanc periodum ex codice Ambrosiano desumtam ad oram libri addit: „ Hoc tempore Illicus Banus Princeps Sclavoniæ, contra pacis fœdera veniens, civitates Istriæ maritimas damnis & derobationibus flagellavit; propter quod Ursus cum manu forti personaliter adversus eum exiens, est victoriam consequutus, terrarumque per ipsum Illicum occupatarum indebite atque spoliorum restitutionem obtinuit cum triumpho „. Haud dubium, quin *Illicus* hic idem ipse sit qui a Lucio *Inicus*, & a Farlato Tom. 1. pag. 342. in serie Ducum & Regum Chrobatiæ num. VIII. recensetur, sic: *Dominicus*, vel *Demogoy*, *&* *Inicus post annum* 864. *ex historicis Venetis*. Slavonia proprie dicta, inter Savum & Dravum est, quam Farlatus Tom. 1. pag. 485. in notis ad vitam B. Lietberti, a Radulpho monacho S. Sepulcri scriptam, & a Bollandianis ad diem 23. Junii editam ad ea verba: „ Prætergressus „ Pannoniorum fines limitaneos „ describit inquiens: „ Pannoniæ, ejus scilicet, quæ Danubio & Dravo interjacet, limes „ erat ipsemet Dravus, qui Hunnos haud ita pridem ad christianam religionem conversos separabat ab Slavis, qui tum „ Interamniam, sive regionem Dravo & Savo interjectam incolebant, quæ vocatur Slavonia. *& mox*. Pannoniam ab „ ortu Danubius ab Jazygibus Metanastis, & Dacis antiquis, „ quos nunc Transylvanos vocant, a meridie Dravus ab Slavis Interamniæ sive Slavoniæ propriæ incolis sejungebat „. Posterior quidem ætas, *Slavoniæ* nomen etiam ad Istriam & Dalmatiam extendit, eodem Farlato teste Tom. cit. pag. 129. quin imo universam Dalmatiam Illyricam, provinciis quatuor Ecclesiasticis, Jadrensi, Spalatensi, Ragusina, Antibarensi, com-

comprehensam, *Sclavoniæ* vocabulo donavit. Verum *Slavoniæ* vox apud sequioris (*a*) ævi scriptores, pro ea regione sumitur, quæ Savo & Dravo terminatur: quemadmodum in charta geographica apud eund. Farlat. pag. 229. videre est. Hujus igitur *Slavoniæ*, sive Interamniæ, princeps erat *Illicus Banus*: adeoque ad Chrobatiam, de qua loquimur, cuique *Sedesclavus* & qui post ipsum recensetur *Branimirus* eodem tempore idest an. Chr. 878. imperabat, nihil omnino spectabat; sed *Porini illius* fortasse successor dicendus est, quem supra vidimus Chrobatiam Transalpinam, Savoque & Dravo interjectam Slavoniam anno 841. obtinuisse. Rejectis proinde a Chrobatiæ maritimæ sive Dalmatiæ propriæ Regum serie *Demogojo* Serblorum Narentanorum, & *Illico* seu *Inico* Chrobatorum Transalpinorum & Interamnensium, Ducibus, *postquam dissidia illa factionesque cessassent*, de quibus post Mislavi cædem Porphyrogenitus sic scripsit: „ Plurimis obortis dissidiis ac factionibus, equitum „ (Chrobatiæ Cisalpinæ ac maritimæ) peditumque numerus „ valde imminutus est, item sagenarum ac condurarum„ ab anno 878. sequentes Chrobatiæ Dalmatiæque Duces eruuntur. Videlicet.

VII. Sedesclavus Chrobatiæ Principatum Narentanum adjungit. Ad ipsum Jo: VIII. PP. epistola data an. 879.

Sedesclavus, Lucio *Sebesclavus* dictus; de quo Farlatus in Catalogo Ducum & Regum Chrobatiæ Tom. cit. pag. 342. num. IX. *Sedesclavus anno circiter* 870. *ex Dandulo*. Male, quo ad annum 870. nam Dandulus in Chron. Cod. MS. Vat. fol. 75. edit. Murat. pag. 187. ad primum annum Regni Italici Caroli, filii Ludovici Germaniæ Regis, idest ad annum circiter 878. de eo hæc tradit: „ Per hos dies Sedesclavus (*b*) „ ex progenie Tiburini (*c*), fultus Imperiali præsidio, Dal„ matiæ Ducatum arripuit, filiosque Domogoi exilio misit: „ quem

a Francicarum rer. scriptores a Caroli Magni temporibus usque ad ann. circiter Chr. 890. *Sclavoniam* seu *Sclaviniam* appellant eam Slavorum septentrionalium regionem, quæ a Poëta Saxonico de gestis Caroli ad annum 780. sic describitur. „ Inde„ que festinus pergens, ibi castra locavit, Albia qua grandis fluvius miscetur & „ Hora: nam res Saxonum voluit componere, necnon Sclavorum, medios quos Albia „ dividit amnis. Citra Saxones degunt, in litore vero Sclavorum pagana manet „ gens ulteriori „. Vide Duchesn. Tom. 1. pag. 17. 23. 36. & 77. ubi *Sclavinia*, & *Sclavonia* vocatur. In Epist. Ludovici II. Imperatoris ad Basilium Macedonem apud Baron. ann. 871. num. 73. *Tot populos Sclavoniæ nostræ*: idest, totum Slavorum, qui Imperio Occidentis in Dalmatia obtemperabant.

b Ita Cod. Vat. At edit. Murat. *Sedan Sclavus*.

c Edit. Murat. *Tibinuri*.

„ quem non multo interjecto tempore, Branimirus occidit, „ & Ducatum ejus accepit „. Ubi Dandulus *Dalmatiæ Ducatum* vocat eam Maritimam ac Cisalpinam regionem, quæ ab Arsia fl. usque ad Drilonem, ab occasu scil. in ortum extenditur. Nam Sedesclavus, præter Chrobatiam sive Dalmatiam, quæ Narone terminabatur, relegatis Demogoji filiis, etiam Narentanam occupavit, quæ a Narone, ut supra dixi, ad Drilonem erat porrecta. Quidquid enim sit de ejus veritate (quam Farlatus Tom. 1. pag. 125. fusius expendit) hanc tamen ipse Dandulus, suo saltem ævo, viguisse *Dalmatiæ descriptionem* tradit in Chronic. Cod. MSS. Vat. 5286. fol. 73. pag. 2., & edit. apud Murat. Tom. 12. Rer. Italic. pag. 183. „ Est autem Dalmatia, prima Provinciarum Græciæ, quæ „ habet ab Oriente Macedoniam, ab occasu Istriam; a meri- „ die Mare Adriaticum & Insulas Liburnicas; & a Septentrio- „ ne Pannoniam, quæ est pars (*a*) Mysiæ. A plano itaque „ Dalmatiæ usque Istriam, Croatiam Albam vocavit; & a di- „ cto plano usque Dyrrhachium, Croatiam Rubeam: & ver- „ sus Montana a flumine Drino usque Macedoniam, Rasiam: „ & a dicto flumine citra, Bosniam nominavit. Et Jupanos „ in unaquaque regione constituit; & in Salona, & in Dio- „ clia Archiepiscopos; & in reliquis civitatibus Regni sui Epi- „ scopos, ut antiquitus fuerant, esse decrevit. Moderni au- „ tem maritimam totam vocant Dalmatiam; Montana autem „ Croatiam „. Quam Danduli descriptionem, ex Presbytero Diocleate haustam, Flavius Blondus lib. 2. iisdem plane verbis quum retulisset, fatetur & ipse, suorum temporum moris fuisse, communique consuetudine receptum, ut prætermissis *Albæ* & *Rubeæ* Croatiæ vocabulis, terrarum ille tractus citra montes vergens ad Mare, *Dalmatia* simpliciter, & sine ulla cognominum appositione dicatur; regio autem Montana & Mediterranea, *Chrobatia* nominetur: *Bosnam* vero & *Rasciam* ad Regnum sive ad Reges Chrobatiæ pertinere ait: „ Servat „ tamen ætatis nostræ consuetudo, ut ea omnis Dalmatiæ „ quondam ora in superum mare vergens, Dalmatia; & quid- „ quid ejusdem montes mediterraneaque fuere, Croatia no- „ minetur; Rasciaque & Bosna, pro Regni Croatiæ regioni- „ bus

a Ita Cod. Vat. At edit. Murat. *Mysia Russia*.

„ bus habeantur „ . Quæ quidem regionum & nominum diſtinctio (verba hæc ſunt Farlati Tom. cit. pag. 127.) noſtris etiam temporibus viget, atque omnium literis ac ſermone uſurpatur; etenim regio quidem Ciſalpina ac maritima, Arſiam inter ac Drilonem, ut ſæpe diximus, vulgo appellatur Dalmatia; regio autem tranſalpina ac mediterranea, qua reſpicit occaſum, Chrobatia; qua in ortum ſpectat, Boſna dicitur: Raſcia vero proprie dicta eſt pars Serbliæ vergens ad meridiem. Itaque *Demogoji Zupania*, quam, pulſis ejus filiis, *Sedeſclavus* anno (*a*) (uti ex Dandulo colligitur) 878. occupavit, quamque Sedeſclavo occiſo, *Branimirus* anno ſequenti obtinuit, eo ſenſu *Dalmatiæ Ducatus* dicitur, quo *Dalmatiæ* nomen, ut modo dicebam, regioni Ciſalpinæ ac Maritimæ Arſiam inter ac Drilonem, tribuitur. Ad *Sedeſclavum* extat Joannis VIII. Papæ epiſtola 176. Tom. 9. Concil. Labb. pag. 114. ſic inſcripta: „ Dilecto filio Sedeſclavo glorioſo Comiti Sclavorum „. Data VI. *Nonas Maji Ind.* XII. hoc eſt, die 2. Maji Anno Chr. 879. Unde colligitur, *Demogojo* anno circiter 877. mortuo, filios ejus aliquandiu eam Zupaniam tenuiſſe: illis autem exeunte anno 878. captis & in exilium pulſis, *Sedeſclavum*, Baſilii Macedonis auxilio fultum, præter Dalmatiam ſuam ſive Chrobatiam Arſia & Narone interjectam, eum etiam Demogoji *Ducatum*, uti Dandulus vocat, ſeu *Comitatum*, juxta Joannis Papæ literas, invaſiſſe. Porro Joannes Papa Sedeſclavo injungit, ut Legato, quem ad Michaëlem Bulgarorum Regem mittit, iter tutum præbeat, ac neceſſaria ſuppeditet. „ Quia fama tuæ dilectionis (*inquit*) atque bonitatis, „ & religionis in Deum ad nos uſque pervenit, confidenter „ gloriæ tuæ præcipimus atque mandamus, ut pro amore San- „ ctorum Apoſtolorum Petri & Pauli Protectorum veſtrorum, „ præſentem Legatum, quem ad gentem Bulgarorum dirigi- „ mus, ſalvum atque incolumem venire faciatis uſque ad di- „ lectum filium noſtrum Michaëlem glorioſum Regem eorum; „ & quæcumque ei ſunt neceſſaria ad victum & veſtimen- „ tum, illi pro Dei amore adminiſtrate „. Ex his Joannis Papæ literis intelligitur, *Narentanos*, qui *Pagani*, ideſt Infideles,

a Farlatus Tom. 1. pag. 342. *Sedeſclavi* initia ad ann. 870. conſere, & *Branimiri* ad ann. 879.

deles, olim fuerant, Christianam Fidem jam fuisse amplexatos, quorum proinde Comes sive Jupanus *Sedesclavus* a Jo: Pontifice *dilectus filius* appellatur, & pro amore Dei Sanctorumque Apostolorum Petri & Pauli suorum Protectorum, jubetur Legatum Apostolicæ Sedis perhonorifice exceptum, salvum incolumemque ad Bulgariæ Regem deducendum curare. Eam Serblorum Chrobatorumque Dalmatiæ conversionem, anno Chr. 867. Basilii Macedonis I. contigisse, mox demonstrabitur. Non mirum igitur, quod idem Basilius Imperator, adductis ad Christi fidem, ipsius opera, Slavis opem suam impenderit, non modo, ut quas possidebant Zupanias retinerent, sed etiam ut eo vectigali fruerentur, quod olim Imperiali Prætori exhibebatur. Porphyrogenitus cap. 30. de Adm. Imp. „ Ex quo vero jamdicti Sclavi (*Chrobati & Serbli*) „ inhabitarunt, finitima Dalmatiæ omnia occuparunt: urbesque Romanorum (*idest*, *Romani urbium illarum habitatores indigenæ*) insulas colebant, ex iisque vivebant. At „ quum quotidie, ὑπὸ τῶν Παγανῶν, a Paganis (*idest Narentanis infidelibus*) captivi abducerentur, & exterminarentur, insulas deseruerunt, continentem colere volentes. „ Verum a Chrobatis (*nullus dubito*, *quin a Serblis*) prohibebantur, quum nondum illis tributa penderent: nam ea, „ quæ hodie Sclavis pendunt, tum Prætori exhibebant. Sed „ quum vitam tolerare non possent, ad Basilium illum præclarum Imperatorem accesserunt, eumque res a nobis commemoratas edocuerunt. Is itaque Imperator auctor fuit, ut „ ea omnia, quæ Prætori solvebant, Sclavis darent, pacis „ causa; & Prætori exiguum aliquid penderent, ad ostendendam dumtaxat Romanis Imperatoribus & ipsorum Prætori „ debitam subjectionem ac servitutem. Atque ex illo tempore omnes istæ urbes Sclavorum tributariæ pacta ipsis solvunt; Aspalatus quidem urbs nomismata 200. Tetragurium „ nomismata 100. Diadora 110. Opsare 100. Arbe 100. Becla 100. ita ut universim essent nomismata 710. excepto vino, & cæteris speciebus diversis, quas præter prædictam „ nomismatum summam exhibebant. *Et cap.* 29. de Baptismo „ ab iisdem Slavis suscepto. Ab Imperio Heraclii Romanorum Imperatoris, (uti quum de Chrobatis & Serblis agemus,

,, mus, dicturi sumus) universa Dalmatia, necnon finitimæ
,, illi gentes, Chrobati, Serbli, Zachlumitæ, Terbuniotæ,
,, Canalitæ, Diocletiani, & Arentani, [qui & Pagani nuncupati
,, sunt] ditioni Romanæ se subtraxerunt: quippe quum
,, Romanum Imperium, per imperantium tunc temporis ignaviam
,, atque socordiam, maxime Michaëlis (*a*) Amoriensis
,, Balbi, tantum non exspirasset; qui Dalmatiæ oppida incolebant,
,, sui juris facti, neque Romano Imperatori, neque
,, cuiquam alteri subjecti: itidem conterminæ illis gentes,
,, Chrobati, Serbli, Zachlumitæ, Terbuniotæ, Canalitæ,
,, Diocletiani, & Pagani, excussis Romani Imperii habenis,
,, liberi, suisque, non alienis legibus usi sunt. Principes vero,
,, ut ajunt, hæ gentes non habent, præter (*b*) Zupanos
,, senes, quemadmodum etiam reliqui Sclavorum populi.
,, Plurimi etiam ex his Sclavis non baptizabantur, imo diu
,, Baptismi expertes manserunt. Imperante autem piissimo
,, Imperatore Basilio, Legatos miserunt petitum, ut qui ex
,, ipsis baptizati nondum essent, baptizarentur, essentque
,, veluti ab origine Imperio Romano subjecti. Horum preci-
,, bus auditis beatus ille præclarusque Imperator Cæsarianum,
,, βασιλικὸν, unacum Sacerdotibus misit, omnesque illos,
,, qui in prædictis gentibus nondum baptizati erant, baptiza-
,, vit: baptizatis autem ipsis, tunc Principes eis designavit,
,, quos vellent eligerentque è stirpe, quam maxime dilige-
,, rent ac amarent. Atque ex eo tempore in hodiernum usque
,, diem Principes ipsis ex eadem stirpe, & non aliunde eli-
,, guntur. Pagani autem, qui & Arentani Romanorum lin-
,, gua nuncupati sunt, in locis inaccessis atque præruptis Ba-
,, ptismi expertes relinquebantur. Pagani (*c*) quippe Scla-
,, vorum lingua, non baptizati dicuntur. Deinceps vero

a De Dalmatarum sub Michaële Balbo defectione loquitur & Continuator Theophanis edit. Paris. pag. 52. ,, Sed & omnis Dalmatia sub id tempus a Romano Imperio defecit, suique omnes juris ac sibi capita extiterunt, quoad usque inclytus ,, ille Basilius Imperium regendum suscepit. Tunc enim Romanæ facti sunt ditionis.

b Atqui præter Zupanos singularium Zupaniarum præfectos, habebant Serbli & Chrobati Slavi, usque ab Heraclii temporibus, supremos alios Duces, qui Zupanis subjectis imperarent. Vide quæ supra ex eodem Porphyrog. adnotavi.

c Fallitur Porphyrogenitus, dum ait *Paganos* lingua Slavorum *non baptizatos* intelligi: quippe *Paganus* Latinis Scriptoribus Christianis dicitur *Gentilis* seu *Idololatra*. unde quum hæc vox à *Pagis* desumta sit, ubi sequiori sæculo *Gentiles* seu *Idololatræ* lati-

„ etiam hi missis ad eumdem præclarum Imperatorem Lega- „ tis petierunt baptizari. Misit itaque & baptizavit.

VIII.

Branimirus Chrobatiæ Comes post Sedesclavum. Ad ipsum epistolæ Jo: VIII. Papæ anno 879. & 880. Theodosius Slavorum Branimiro subjectorum Episcopus Nonensis.

Qui Sedesclavo successit *Branimirus*, etsi a Dandulo dicatur in Sedesclavi necem conspirasse, ad Romanæ Ecclesiæ sinum statim convolavit, misso in Urbem Joanne Presbytero. Exstant ad ipsum binæ Joannis Papæ literæ, & una ad Sacerdotes & populos ei subjectos. Prima (*a*) num. 184. inscripta, *dilecto filio Branimir*, data VII. *die Mensis Junii*, *Indictione* XII. hoc est, anno Chr. 879., uno mense & sex diebus post illam, quam idem Joannes VIII. Pontifex ad Sedesclavum scripserat. Incipit: „ Relegentes nobilitatis tuæ literas, quas „ per Joannem Ven. Presbyterum communem fidelem nobis „ mandasti, quantam fidem & sinceram devotionem circa Ec- „ clesiam sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, ac circa nos „ habeas, luce clarius novimus. Et quia, Deo favente, quasi „ dilectus filius sancto Petro, & nobis, qui per divinam gra- „ tiam vicem ejus tenemus, fidelis in omnibus & obediens „ esse cupias, humiliter profiteris; tuæ nobilitati dignas valde „ gratias his nostri Apostolatus literis agimus, paternoque „ amore, utpote carissimum filium, ad gremium sanctæ Sedis „ Apostolicæ matris tuæ, de cujus videlicet purissimo fonte „ Patres tui melliflua sanctæ prædicationis potavere fluenta, „ redeuntem suscipimus, & spiritualibus amplectimur ulnis, „ atque Apostolica volumus benignitate fovere „. Monet, ut in Dei amore perseveret, utque ipsius Sacerdotibus & ministris honorem debitum exhibeat. Impertitur benedictionem Apostolicam quam petierat: „ Sicut autem nostro Præsulatui „ per jam fatum Presbyterum tria (*b*) suggessisti, quatenus „ nostro tibi ore Apostolico benediceremus pro tuæ salutis „ augmento, idipsum libenter fecimus: nam in die Ascensio- „ nis Domini inter sacra Missarum solemnia super sacrum Al- „ tare S. Petri Apostoli celebrantes, elevatis sursum manibus „ benediximus tibi, & omni populo tuo, omnique terræ tuæ.

„ *Et*

---

latitebant, sive potius in Idolorum cultu diutius permanserant: facile unusquisque intelligere potest vocem hanc *Paganus* Latinam, non Slavam esse. Slavi tamen in Dalmatia ad Christianam Fidem primum adducti, voce hac Latina usi sunt ad significandum eos qui nondum Baptismum acceperunt.

a Tom. 9. Concil. Labb. pag. 119.

b An potius, tuum?

„ *Et concludit*: Et quia hunc ipsum Johannem Presbyterum, „ tibi & nobis verum fidelem in omnibus esse cognoscimus, „ dedimus illi nostram Apostolicam epistolam deferendam „ Regi Bulgarorum. Ideo petimus, ut pro amore S. Petri & „ nostro, cum tua ipse licentia legationem hanc nostram sine „ tarditate perficiat, ut & propter hoc tuæ dilectioni multipli- „ lices gratias habeamus. „ Secunda Joannis VIII. PP. epistola (a) num. 185. inscripta „ Omnibus venerabilibus sacerdotibus & universo populo „: *dat.* VII. *die mensis Junii, Indict.* XII. [idest anno Chr. 879. Incipit: „ Quum literas „ Principis vestri Branimir, quas nobis per Joannem Ven. „ Presbyterum ipse direxit, legeremus, non solum illius de- „ votionem, sed etiam fidei vestræ sinceritatem & dilectio- „ nem, quam circa S. Petrum Apostolorum principem, & cir- „ ca nos habetis, cognovimus. Et quia velut carissimi filii ad „ sanctam Romanam Ecclesiam, unde parentes vestros melli- „ fluæ sanctæ prædicationis dogmata suscepisse agnoscitis, to- „ to animo totaque voluntate redire cupiatis, nostram Apo- „ stolicam gratiam & benedictionem habere magnopere desi- „ derantes, magna sumus repleti lætitia „. Illos proinde excipit ad Sanctæ Romanæ Ecclesiæ gremium redeuntes, monetque, ut perseverent. Quibus verbis ad tempora Joannis IV. Papæ proculdubio respicit, a quo missus Martinus Abbas sanctissimus in Dalmatiam: Joannem præterea Ravennatem designat a S. Martino Papa illuc missum: per quos eorum Slavorum, ad quos Joannes VIII. scribit, parentes Christianam fidem acceperant: quam quidem fidem quum postea nonnulli Chrobati abjecissent, & Serbli etiam Narentani, ex quo in eam Dalmatiæ regionem advenerant, nunquam amplexi fuissent; idcirco utrosque populos uno verbo complexus, ad Sanctam Ecclesiam illos rediisse Pontifex affirmat, quam parentes eorum olim coluerant. Unde intelligitur, Branimirum parentibus Christianis progenitum, eundemque non solum Narentanis, qui semper pagani fuerant, sed etiam nonnullis Chrobatis & Serblis, qui olim Baptismum susceperant, imperasse: *plurimi enim ex his Sclavis* [inquit Porphyrogenitus de Chrobatis, Serblis, Zachlumitis &c.] *non baptizabantur, imo diu Baptismi ex-*

a Tom. 9. Concil. Labb. pag. 120.

expertes manserunt: quod Baptismum sub initia Basilii Macedonis, hoc est circa annum 868. illos suscepisse, idem ipse Porphyrogenitus testatur. Tertia Joannis VIII. Papæ ad Branimirum (*a*) epistola num. 284. inscribitur: „ Excellentissimo „ viro Barnimero (*b*) glorioso Comiti, & dilecto filio no„ stro; atque omnibus religiosis Sacerdotibus, & honorabili„ bus Judicibus, cunctoque Populo, pax & gratia a Domino „ nostro Jesu Christo „. Ostendit sibi gratissimam fuisse eorum in Sedem Apostolicam observantiam, quam per Theodosium Episcopum ipsorum legatum exhibuere. Hortatur ad perseverantiam: jubet legatos ad se mitti, quibus revertentibus, Legatum suum missurum se pollicetur, cui ipsi fidelitatem juxta Ecclesiæ ritum promittant. Initium „ Audita per Theodo„ sium Ven. Episcopum vestrum fide & devotione, quam cir„ ca Sedem B. Petri Apostoli & nostri Pontificii vos habere „ cognoscimus „. Quo anno data sit non exprimitur: sed ex epistolarum contextu videtur scripta *mense Octobri*, aut potius *Novembri*, *Indict.* XIV. hoc est, anno Chr. 880. Nam subjungitur literis ea Indictione datis, & præmittitur aliis quæ a pagin. 215. *Indictione* XV. scriptæ dicuntur. Porro *Theodosii Episcopi* Slavorum Branimiro subjectorum mentio fit etiam in epist. Joannis VIII. Papæ num. 287. ad Michaëlem Regem Bulgarorum his verbis. „ Miramur quod tanto jam tempore „ transacto missos vestros ad Sanctam Romanam Ecclesiam „ matrem vestram & ad nos transmisistis. Modo vero [sicut „ nobis retulit Theodosius Venerabilis Episcopus] missos „ tuos cum eo dirigere promiseras; sed pro qua causa eos „ dirigere prætermiseris, ignoramus „. Ad eundem Theodosium, electum Nonensem Episcopum, dum adhuc Diaconus esset, habetur ejusdem Joannis VIII. Papæ (*c*) epistola num. 183. cujus titulus: *Theodosio Venerabili Diacono, & Electo Sanctæ Ecclesiæ Nonensis*. Laudat ejus erga Romanam Ecclesiam observantiam, monetque, ut a se consecrationem Episcopalem accipiat. Data dicitur IV. *die mensis Junii Indictione* XII. idest, anno Chr. 879. „ Dilectionis tuæ literis „ re-

a Tom. 9. Concil. Labb. pag. 204.
b Leg. *Branimiro*.
c Tom. 9. Concil. Labb. pag. 138.

„ receptis [*inquit Pontifex ad Theodosium*] atque perlectis,
„ devotionis & fidei tuæ sinceritatem, quam circa Ecclesiam
„ B. Petri Apostoli, & circa nostrum Pontificium habes, luce
„ clarius agnovimus. Et quia nostram gratiam & benedictionem
„ humili prorsus affectu expetere studuisti, valde sumus ga-
„ visi. Nam & Joannes Ven. Presbyter de vestra parte ve-
„ niens, multa nobis tuæ bonitatis & patientiæ viva voce præ-
„ conia retulit, quæ in Sacerdote Christi magnopere sunt ha-
„ benda. Unde te quasi dilectum corporis Christi membrum
„ & spiritalem filium, nostri Apostolatus ulnis extensis am-
„ plectimur, paternoque amore diligimus, atque Apostolica
„ semper volumus benignitate fovere. Ideo monemus saga-
„ citatem tuam, ne in quamlibet partem aliam declines, &
„ contra sacra Venerabilium Patrum instituta, Episcopatus
„ gratiam recipere quæras.... Sed toto corde totaque vo-
„ luntate ad gremium Sedis Apostolicæ, unde Antecessores
„ tui Divinæ legis Dogmata melliflua cum sacræ institutionis
„ forma, summique Sacerdotii honorem sumpserunt, redeas:
„ quatenus & ipse ab Apostolica Sede, quæ caput & Magistra
„ est omnium Ecclesiarum Dei, Episcopalem consecrationem
„ per nostræ manus impositionem, Christo annuente, perci-
„ pias: quatenus secundum pristinum morem, Sancti Petri
„ & nostra auctoritate atque tuitione munitus, Populum Do-
„ mini tibi commissum strenue ac securiter regas „. Jo-
annes igitur Presbyter tum Branimiri Ducis, tum Theodosii electi Episcopi literas ad Joannem VIII. Papam ante initium Mensis Junii anni 879. detulit. Anno eodem Joannes Papa ad utrumque epistolas illas dedit, quarum prima data dicitur die IV. Junii, binæ aliæ die VII. Junii. Anno sequenti Theodosius ipse Romam venit, acceptaque a Pontifice consecratione Episcopali, in Dalmatiam reversus est cum literis Papæ anno 880. datis tum ad Branimirum Ducem, tum ad Michaelem Bulgarorum Regem. At vero *Nona*, cujus Ecclesiæ *Theodosius* Episcopus fuit, urbs est alias Croatiæ maritimæ, nunc Dalmatiæ, Slavis *Nin*, *Ænona* Plinio, Episcopalis sub Archiepiscopo Jaderensi; de qua Porphyrogen. cap. 31. *Baptizatæ Chrobatiæ urbes habitatæ istæ sunt, Nona, Belogradum &c.* Vide Baudrand. in v. *Nona*, &, *Ænona*. Unde magis

con-

confirmatur quod supra dixi, de Chobatia maritima unacum Serblis Narentanis Branimiro Duci subjecta. An vero Joannes Presbyter, Branimiri Ducis ac Thedosii electi Episcopi ad Joannem Papam Legatus, unus idemque sit cum cognomine *Joanne Presbytero, a Tuventaro de Marauna* ad eundem Pontificem misso, de quo sit mentio in epistola 194. data XVIII. Kal. *Jul. Ind.* XII. idest die 14. Junii anno 879. in qua Pontifex hortatur Tuventarum, ut omnem falsam doctrinam rejiciens, in Sanctæ Romanæ Ecclesiæ fide maneat, miraturque, Methodium aliter quam fuerat professus docere, propterea que a se evocatum significat; an, inquam, unus idemque Joannes Presbyter legatione Branimiri simul & Tuventari functus sit; non ausim definire; quamquam res sub eodem Pontifice, eodemque anno ac mense gestæ suadere videantur, finitimos Slavorum Chrobatorum Moravorumque Duces uno eodemque ad Apostolicam Sedem Legato usos fuisse, non a veri similitudine abhorrere. Sed de Tuventaro dixi supra, ubi de Moravis ad Christi fidem per Methodium adductis.

Sub eodem Branimiro ad annum circiter 887. bellum a Petro Candiano Venetorum Duce adversus Slavos Narentanos gestum narratur a Dandulo Cod. Vat. 5286. fol. 77. & edit. Murat. pag. 192. in hæc verba: „ Hic confestim contra Narentanos exercitum navalem misit: qui quum sine effectu „ reversus esset, tunc per semetipsum cum 12. bellicis navibus in mense Augusti egressus est, & ad montem Sclavorum „ perveniens in loco qui vocatur Nucules (*a*) exivit, licet „ cum paucis; sed Sclavos sibi resistentes primum in fugam „ vertit, multosque ex illis occidens, quinque naves illorum „ securibus fregit. Sed demum irruentibus Sclavis, die 18. „ mensis Septembris cum aliis septem occisus est. Cujus corpus Andreas Tribunus surripiens, in atrio Ecclesiæ Gradensis postea sepelivit. *Et Cod. Vat. fol.* 80. *edit. Murat. p.* 201. „ Petrus Candianus secundus, Dux elevatus est anno Domini 932. Hic fuit filius Petri Candiani Ducis, qui in Dalmatia a Sclavis occisus est. Ubi *Narentanorum* regionem Dandulus in *Dalmatia* includit.

Bra-

a Edit. Murat. *Mucubes*.

IX. Mucimirus Tirpimiri f. Chrobatiæ Dux circa an. 892. Braslavus post Porinum & Inaicum, Slavoniæ, non Chrobatiæ princeps.

Branimiro successisse *Mucimirum* Tirpimiri filium, ex ejusdem diplomate colligitur. Lucius: *Mucimirum Tirpimiri filium deinde* (post Branimirum) *ponendum, ex ejusdem Privilegio infra ponendo apparet, scilicet anno* 892. Farlatus num. XI. *Mucimirus filius Tirpimiri anno* 892. *ex ejusdem diplomate*. Quod nempe apud Lucium pag. 65. sic habet. „ In nomine „ Patris &c. Anno utique sacram postquam Christus carnem „ ex Virgine sumpsit 892. Ind. XI. sub die IV. Kal. Octobr. „ Quum magnæ inter Salonitanum & Nonensem Præsulibus „ verterentur de quadam facta donatione a Tirpimiro piissimo Duce in juris sanctæ matris Ecclesiæ Domnii & Anastasii &c. dicente Petro Spalatensium Archiepiscopo, hanc „ quam dicitur Ecclesia donatam &c. Respondens Adefreda „ Nonensis Ecclesiæ præsul dicebam &c. Actum est in Bayaci „ ante fores Ecclesiæ sanctæ Marthæ Martyræ &c. Signum mei „ qui sum Mucimiro auctore hujus donationis cartulæ „. Et subscribunt Bani *Budimirus*, *Zillimirus*, *Petrus*, *Pruyna*, *Pruadra*, & alii. „ Sequenti autem die, quæ est 3. Kalen. „ Octob. veniens ego sæpefatus Dux in civitate Spalati, ante „ sanctissimorum dictorum Altaria &c.

Idem Lucius in Catalogo Ducum Croatiæ, quem ex Auctoribus & Privilegiis collegisse se testatur, Branimiro subjungit ad annum 890. *Brazlavonem*; (*a*) quem Farlatus tom. I. pag. 341. *Brazlavum* appellat ex *Annalibus Fuldensibus ad ann.* 884. & 892. additque: „ quamquam hujus Principatus „ Dravo & Savo definitus, in Dalmatiam fortasse non extenderetur „. Sed neque vana est clarissimi viri assertio: quum ex laudatis Annalibus palam fiat, post *Porinum*, & *Illicum* seu *Inicum*, Slavis Chrobatis inter Savum & Dravum præfuisse Ducem *Brazlavum*, de quo hæc Annalista Fuldensis ad ann. 884. „ Imperator [*Carolus III. Ludovici Regis Germaniæ filius*] „ per Bajowariam ad Orientem proficiscitur, veniensque prope flumen Tullinam, monte Comiano colloquium habuit. „ Ibi inter alia veniens Zwentibaldus (*b*) Dux cum princi- „ pa-

a Apud Bandur. de Adm. Imp. edit Paris. pag. 9°.

b Alias *Sfentopulcus* Moraviæ Dux, Rastizis nepos: de quo supra memini, ubi de Moravis a Methodio ad Christi fidem conversis. Hujus vero Zventibaldi fit mentio

„ palibus ſuis, homo [ſicut mos eſt] per manus Imperatoris „ efficitur, conteſtatus illi fidelitatem juramento, & uſque „ dum Karolus vixiſſet, numquam in Regnum ſuum hoſtili „ exercitu eſſet venturus. Poſtea veniente Brazlanuorum „ (*a*) Duce, qui in id tempus Regnum inter Dravo & Savo „ flumina tenuit, ſuique militiæ ſubditus adjungitur. Rex per „ Carentam [*Carinthiam*,] in Italiam perrexit. *Et ad annum* 892. Rex [*Arnulfus Germaniæ*] de Francia cum victoria „ in Alamannia curte Regia Ulma honorifice Natalem Domi- „ ni celebravit. Inde Orientem proficiſcitur, ſperans ibi „ Zwentibaldum Ducem obvium habere. Sed ille, more ſo- „ lito, ad Regem venire renuit, fidem & omnia ante promiſ- „ ſa mentitus eſt. Inde Rex irato animo in Hengiſtfeldono „ cum Braslavone Duce colloquium habuit: ibi inter alia quæ- „ rens tempus & locum, quomodo poſſit terram Maravorum „ intrare. Conſultum eſt enim, ut tribus exercitibus armatis „ Regnum illud invaderet. Rex equidem aſſumptis ſecum „ Francis, Bajoariis, Alamannis, menſe Julio Maravam ve- „ nit. Ibi per quatuor hebdomadas cum tanta multitudine, „ Ungaris (*b*) etiam ibidem ad ſe cum expeditione venien- „ tibus, omnem illam regionem incendio devaſtandam ver- „ ſabatur. Miſſos etiam ſuos inde ad Bulgaros & Regem eo- „ rum Laudomir, ad renovandum priſtinam pacem cum mu- „ neribus menſe Septembri tranſmiſit, & ne coëmptio ſalis „ exinde Maravanis daretur, expoſcit. Miſſi autem propter „ inſidias Zwentibaldi Ducis terreſtre iter non valentes habe- „ re, de Regno Braziavonis per fluvium Odogra uſque ad „ Gulpam, dein per fluentes Savæ fluminis navigio in Bulga- „ ria producti. Ibi à Rege honorifice ſuſcepti, eadem via, „ qua venerant, cum muneribus menſe Majo (*utique anni* 893.) „ reverſi ſunt „. Et ad annum 896.. Dum Bulgari cum Hunnis Abaribus confligebant: *Imperator* [Arnulfus] *Pannoniam cum urbe Paludarum tuendam Braxavoni Duci ſuo in id tempus commendavit*: ex quo colligere eſt, Braxlavonem Pan-

tio apud Annaliſtam Fuldenſem ad annos 870. 871. 872. 873. 874. 877. 880. 884. 885. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 897. 898. 900. Ad eundem exſtat epiſtola 247. Joannis VIII. Papæ data anno 880.

a Leg. *Braslavone Duce*.

b Idest, Hunnis Abaribus.

Pannoniæ Saviæ, Slavoniæ alias dictæ, Savo Dravoque interjectæ, Ducem fuisse, eundemque Arnulfi Regis Germaniæ clientelæ obnoxium. Postremo ad annum 898. relata inter duos fratres, Zwentibaldi Moravorum Ducis filios, Moymirum & Zventobolcum contentione, [cujus dissensionis auctor Arbo Comes Isaurico filio instigante dicitur, propter-eaque Præfectura sua ad tempus privatus:] subjungit Fuldensis Annalista: „ Deinceps autem quidam, qui erat quondam Princeps, cum ceteris primoribus gentis Bawariorum, „ nomine Erimbertus, qui postea Regi suisque rebellis extitit, „ a Priznolavo quodam Sclavo Duce, qui & ipse Imperatori „ fidus probatur, comprehensus dinoscitur, & a Luitbaldo „ strenuoComite aliisque vinculis illigatus,Regi a Drantesdorf „ est præsentatus, Christi Domini natale anni instantis finiente „ Priznolavus iste, non alius fortasse a Brazlavone Slavoniæ Duce.

X. Michaël, Farlato Mirosthlavus, Zachlumorum princeps, non Chrobatiæ.

Post *Mucimirum*, Chrobatis imperasse *Tamislavum*, & *Michaëlem*, tradunt Slavicarum Rerum scriptores. Et ad Michaëlem quidem quod attinet, hic a Farlato *Mirosthlavus*, adeoque hujus nominis secundus: nam primus *Mirosthlabus*, Cresimiri filius, quem Porphyrogenitus a Pribinna occisum ait, quique in Catalogo Episcopor. Spalatensium apud Farlatum tom. 1. pag. 134. inter Branimirum & Mucimirum perperam collocatur, ante annum 878. in vivis esse omnino desiit: hic autem Michaël, sive Mirosthlavus secundus, post annum 892. quo Mucimirum ex ipsius Privilegio vixisse constat, Chrobatis imperaverit, si Farlatum audimus. At vero Lucius ex Archidiacono quidem ad ann. 914. *Tamislavum*, & ad annum 910. *Dircislavum* ponit; ex auctoribus vero & Privilegiis post Branimirum, Croatiæ Duces laudat ad ann. 890. *Brazlavonem*, & ad annum 920. *Michaëlem Banum*. Similiter Farlatus Tom. 1. pag. 342. *Michaeli* præmittit *Tamislavum*, de quo sic scribit num. XII. *Tamislaus anno circiter 914. ex Archidiacono*: mox de *Michaele* num. XIII. hæc tradit: „ Michaël anno circiter „ 920. ex historicis Venetis; idem fortasse ac Myrosthlabus „ Porphyrogeniti „ Utrumque haud recte: & primum quidem, uti modo demonstrabam, Myrosthlabus Porphyrogeniti, annum 878. antecessit. Alterum deinde, quia Dandu-

lus, Venetorum historicorum Princeps, *Michaelis* mentionem ad annum 912. ingerit: Sic enim scribit, Cod. MSS. Vat. fol. 79. edit. Murat. pag. 198. „ Ursus Particiacus secundus „ laudatur Dux anno Domini 912. Hic pronomine dictus Pau- „ reta, mox ut Dux effectus est, [*adeoque aut eodem ipso an-* „ *no* 912. *aut sequenti*] filium suum Petrum Constantinopolim „ destinavit, qui cum honore susceptus, ex Imperiali munifi- „ centia Protospatharius factus, aliisque receptis donis, re- „ patriare disposuit: at in itinere, fraude Sclavorum Ducis „ Michaëlis, circa fines Croatorum captus, & bonis omnibus „ spoliatus est, atque missus in custodiam Simeonis Regis Bul- „ garorum: pro cujus redemptione Dux Genitor misit Do- „ minicum Archidiaconum Methamaucensem, qui maximis „ exhibitis donis, Ducis filium recuperavit, & propterea „ suasione Ducis, suæ Ecclesiæ Episcopus postea factus est „. Et ad ann. 939. Cod. Vat. fol. 80. pag. 2. edit. Murat. pag. 203. „ Petrus Badvario Dux decernitur Anno Dom. 939. Hic fuit „ filius Ursonis Particiaco Ducis, qui a Sclavis captus „ [non sibi constat Dandulus: nam supra dixerat, non Ursum, sed Petrum Ursi filium a Sclavis captum: proinde legendum omnino est, *cujus filius a Sclavis captus*: aut si mavis, *Hic fuit filius Petri filii Ursonis Particiaci, qui Petrus a Sclavis captus*;] „ Paterno postea favore liberatus fuerat. Ex quo „ satis clare monstratur, quod Particiaci & Baduarii, licet no- „ mine uterentur diverso, tamen ab uno principio exordium „ habuere „. Atque hæc ex mente Farlati, Lucii, & Archidiaconi dicta sunto. Nos tamen indubiam Porphyrogeniti auctoritatem sequuti, *Michaëlem* hunc e serie Ducum Chrobatiæ sive Dalmatiæ prorsus expungimus, quum constet illum *Zachlumorum* dumtaxat Principem fuisse. Verba Porphyrogeniti repetere juverit: sic autem is scribit cap. 32. de Petro Serblorum Duce, Simeone Bulgariæ Rege, & Michaële Zachlumorum Principe. „ Quem [Clonimerum] armis superatum „ Petrus occidit, & Principatum rexit alios 20. annos, impe- „ rante beatissimo sanctoque Imperatore Leone, cui subjectus „ erat. Pacem quoque habuit cum Simeone Bulgariæ Prin- „ cipe, cujus etiam filium in Baptismo suscepit. Post impe- „ rium autem Domini Leonis [*idest post annum* 911.] Dyrrha-

„ chii

„ chii tunc præfectus Protofpatharius Leo Rhabduchus, poſt-„ ea Magiſter & Logotheta curſus publici factus, in Paga-„ niam [*Narentanorum regionem*] quæ tunc temporis a Ser-„ bliæ Principe occupata erat, venit, ſermonem conſilium-„ que inſtituturus cum laudato Petro Principe de aliquo nego-„ tio. Invidia autem ob hanc rem motus Michaël Zachlumo-„ rum Princeps, Simeoni Bulgarorum Principi ſignificat, Ro-„ manorum Imperatorem, Petrum Principem muneribus co-„ lere, quo Turcarum (*a*) copiis adjutus, Bulgariam inva-„ dat: erat quippe id temporis bellum inter Romanos & Bul-„ garos ad Acheloum „ ideſt anno 917. Habemus igitur Michaëlem Zachlumorum, non Croatiæ & Dalmatiæ Ducem, Simeoni Bulgariæ Regi familiaritate conjunctum: tempora etiam congruunt: nam factum illud, quod a Dandulo narratur, paulo poſt annum 912. contigiſſe oportet: ac proinde certum videtur, hunc Michaëlem e Catalogo Ducum Dalmatiæ & Croatiæ æque ac Brazlavonem ſupra memoratum, eſſe expungendos. Igitur poſt Mucimirum ponendus eſt.

XI. Tamislavus poſt Mucimirum Princeps Chrobatiæ circa ann. 910. Hungari in Pannoniā, Moraviam, Bohemiam, Carinthiam & Stiriam invadunt.

Tamislavus, quem, auctor eſt (*b*) Archidiaconus cap. 13. apud Chrobatos anno 914. imperaſſe. Hoc imperante, Hungari in Carinthiam & Stiriam invaſere. Dandulus edit. Murat. pag. 199. Cod. Vat. f. 79. pag. 2. „ Hungari hoc tempo-„ re (*c*) (anno ſcilicet 900.) Pannoniam ingreſſi, Mora-„ viam & Bohemiam invadentes ſpoliaverunt, interfecto eo-

a *Turcos* vocat Porphyrogenitus *Hungaros*, qui nuper in Pannoniam invaſerant. De his ſupra, ubi de Moravia. Nunc ex Dandulo hæc accipe. Murat. pag. 191. inter ann. 885. & 887. „ Eodem tempore gens Ungarorum a Scythia egreſſa, in Panno-„ niam primitus venit, & ejectis inde Avaribus uſque hodie ibi manent „. Et p. 197. „ Hoc tempore, videlicet anno 906. Hungarorum pagana & crudeliſſima gens in Ita-„ liam veniens, incendiis & rapinis cuncta devaſtans, maximam multitudinem ho-„ minum interficiens, nonnullos etiam captivos reſervavit. Contra quos Berenga-„ rius Rex direxit exercitum xv. milliom hominum, & pauci ex eis reverſi ſunt. „ Hungari vero pertranſeuntes Tarviſium, Patavium, Brixiam, ceteroſque fi-„ nes, Papiam & Mediolanum venerunt, & uſque ad montem Job, vel Jovis, depo-„ pulantes cuncta.

b Verba Archidiaconi hæc ſunt. Joannes Archiepiſcopus fuit anno Dom. 914. „ tempore Tamislavi Ducis.

c Continuator Freherianus Annaliſtæ Fuldenſis ad ann. 900. „ Bajoarii per Boë-„ mariam ipſis ſecum aſſumptis, Regnum Moravorum per tres hebdomadas devaſtan-„ tes irrrperunt: tandem cum omni proſperitate domum reverſi ſunt. Interim „ Avari qui dicuntur Ungari inta devaſtata Italia. Cetera vide apud Pagium ad annum 900. num. 17. & ad annum. 902. num. 2.

„ rum Duce: Postea (*idest*, (*a*) *circa annum* 910.) dum „ Carinthiam (*b*) invadunt, ultra castrum (*c*) Leopater „ Moraviæ (*d*) Dux Gotifredus, Duxque Heberardus cum „ Aquilegiensi Patriarcha illis occurrunt. In eo prælio uterque „ Dux occiditur; Patriarcha vero fuga salvatus est. Exinde „ spolia-

---

a Continuator Reginonis ad annum 910. *Franci in confinio Bavariæ & Franciæ Hungaris congressi, miserabiliter aut victi aut fugati sunt*. Hermannus Contractus ex edit. Canis. *Hungari Franciam petentes, commissa pugna superiores fuere*. ubi Franciæ nomine, Franciam Orientalem intelligit, cui Ludovicus Germaniæ Rex, Arnulfi f. præerat. Idem Reginonis Continuator ad annum 907. *Bavari cum Hungaris congressi, multa cæde prostrati sunt*: & ad annum 908. *Hungari iterum terminos transgressi, Saxoniam & Thuringiam vastaverunt*. Et ad annum 909. *Hungari Alamaniam ingressi sunt*. Hermannus Contractus ad ann. 916. *Ungarii item egressi, inter alia mala, totam pene Alamaniam igne & gladio miserabiliter vastant*. Et ad ann. 917. „ Ungarii, pervasa, ut cæperunt, Alamania, Basileam urbem destruunt; indeque „ Alsatia vastata, Lotharii regnum, multa mala facientes, invadunt „. Et ad annum 926. Ungarii vastata Alamania, totam Franciam, Alsatiam, atque Galliam, „ igne & gladio sævientes, percurrunt „. Ubi de Francia Orientali loquitur. Jo: Thwroczius in Chronicis Hungaror. Par. 2. cap. 23. quæ a Dandulo hic narrantur, confert ad annum septimum, quo Hungari, Zvatopolugo cæso, Pannoniam occuparunt, idest ad annum Chr. 907. Anno (inquit) septimo Moraviam & Bohemiam in quibus eo tempore Dux Uratislaus regnare videbatur, crudeliter spoliaverunt. Exinde cum victoria redeuntes, treguis ordinatis cum præfato Duce uno anno quieverunt. Post hæc Carinthiam hostiliter adeuntes, ultra castrum Leopach Dux Moraviæ Gothfridus nominatus, & Dux Carinthiæ Eberhardus, necnon Gregorius Aquilejæ Patriarcha. Cetera.

b Cod. Vat. 5286. & 5842. f. 97. *dum Carinthiam invadunt*. At edit. Murat. tom. 12. pag. 199. *Postea Croatiam invadunt. Ultra castrum Leopoli Moraviæ Dux Gottifredus duxque Hardus* &c. Hanc Hungarorum in Bohemiam & Moraviam incursionem describit Jo: Dubravius hist. Bojemicæ lib. 5. edit. Hanoviæ 1602. pag. 36. a lin. 9. cui descriptioni, pag. 37. lit. D., hæc Adnotatio subjicitur: „ Hungari „ Moravia & Bohemia hostili manu vastatis, citra Danubium arma verterunt, Carniolam, Stiriam, & Carinthiam invaserunt. Dum eorum incursiones Gothefridus Moraviæ Dux, & Eberardus Carinthiæ Princeps cum Gregorio Aquilejensi „ Patriarcha coërcere nituntur, acerrimam pugnam conseruerunt. Ibi quamvis plurimi ex Hungaris occubuerint, desideratis tamen Ducibus, profligatoque Patriarcha, „ dissipato & fugato exercitu, præda onusti, direptis tribus regionibus, cum victoria in Pannoniam rediere.

c Uterque Vaticanus Codex, chronicon Danduli continens, idest num. 5286. f. 79. & Cod. 5842. f. 97. *castrum Leopater*. At edit. Murat. *castrum Leopoli*. Dubravius pag. 36. „ Donec tædio moræ Hungari, (relictis Czaslavia, & Ohebo, Bohemiæ arcibus) ad populandum Austriam, & inde ad Carinthiam deflecterent.

d In Adnotatione ad Dubravium pag. 37. *Gothifredus Moraviæ Dux dicitur*. At Dubravius in hist. Bohem. lib. 5. pag. 36. sic habet de iis qui Hungaris in Carinthia occurrerunt. „ Ubi a Principibus Alpium illarum, Gotefrido, Erhardo, Tyrolo, & a Gregorio Aquilegiensi Patriarcha male mulctati, retro ad sedes suas „ cum ignominia redire coacti sunt „. Qua tamen in narratione Dubravius non modo peccat, dum Hungaros male multatos in Pannoniam rediisse scribit (constat enim ex Dandulo, Gotefridum & Erardum Duces in prælio cecidisse, Patriarcham fugatum fuisse, & Hungaros præda onustos, ad propria rediisse:) sed etiam graviter errat, dum istam Hungarorum in Carinthiam & Stiriam irruptionem sub Boleslao Bohemiæ

„ spoliata Carinthia (*a*) & Stiria, cum maxima præda (in „ (*b*) Pannoniam redeunt, & postea) Bulgariam spoliant.

XII. Chrobari Serbli, Hungari, Patzinacitæ, fœdere cũ Græcis firmato, in Bulgaros insurgunt anno 927.

An vero, quemadmodum *Carinthiam & Stiriam*, ita & *Croatiam* Hungari depopulati sint, non constat: quin potius ex iis, quæ Porphyrogenitus cap. 12. de Serblorum Regibus narrat, compertum est, tam Serblos, quam Chrobatos Simeoni Bulgarorum Regi, de Græcis per id tempus victorias reportanti, acriter restitisse; & Serblos quidem a Bulgaris profligatos; at Chrobatos de Bulgaris in Chrobatiam invadentibus triumphasse: *Bulgari* (inquit Porphyrogenitus) *Zupanis* (Serblorum) *significarunt, ut se convenirent, & Tzeesthlabum* (proprium Regem) „ exciperent; juramentoque decep„ ptos, atque ad primum pagum adductos, protinus in vin„ cula conjicientes, Serbliam invaserunt, populumque omnem „ a mi-

miæ post S. Venceslai fratris cædem, quæ anno circiter 938. contigit, Duce confert. Idem Dubravius pag. 28. lib. 4. priorem Hungarorum incursionem sub Uratislao Borivorii filio, & S. Venceslai patre narraverat, inquiens, Hungaros Germaniam invasuros in transito Moraviam populatos esse; sed timore Uratislai Bohemiæ Ducis compulsos, solotis belli sumtibus ac stipendiis, pacem impetrasse; dumque arma in Saxoniam converterent, ab Henrico Aucupe profligatos fuisse. Id quod anno 934. contigit: qun (Reginone teste:) „ Heinricus Rex Hungaros multa cæde prostra„ vit, pluresque ex eis comprehendit. Eodem anno Slavos, qui Uocrani vocantur, „ hostiliter invasit & vicit, sibique tributarios fecit „. Dandolus tamen hoc ad annum circiter 924. refert: „ Henricus (inquiens) postea imperavit anon Dom. 921. „ (*imo* 919.) Hic diadema nunqoam capiti imposuit, & Regnum viriliter auxit... „ tertioque anno ejus, Hungaris Franciam, Allatiam, Alemanniam depopolanti„ bus & Saxoniam, juxta urbem Metisbruth (*al. Mesburg.*) congressurus, vovit pro „ adipiscenda victoria, se hæresim Simoniacam de Regno eradicaturum: & inæsti„ mabili cæde eos usqoe ad interemptionem pene delevit „. Quæ tamen omnia illam Hungarorum in Moraviam, Bohemiam, Carinthiam & Stiriam invasionem, qoam in textu descripsi, sobsequuta sunt. Quid? quod, quum dicatur, Moravia & Bohemia invasis, *Dux etiam eorum interfectus*, id proculdubio aut de Moraviæ, aut de Bohemiæ Duce est intelligendum. Quumque constet, neque Borivorium, primum Bohemiæ Christianum Ducem, neque filium ejus Uratislaum ab Huogaris in prælio cæsum fuisse; consequens est, ultimum Moraviæ Ducem esse his verbis designatum. Nam Zventibaldo Moravnrum Duce (qui Joaoni VIII. Papæ Sfentopulcus dicitur) anno 894. defunctn, post *ejus mortem* (ut scribit Porphyrogenitus cap. 41.) *anno uno* (inter fratres Moymirum & Zventibaldum,) *in pace exacto, orto dissidio & bello civili, invadentes Turcæ, planissime eos exstirparunt, terramque tenuerunt, quam etiam nunc incolunt*. Vide Pagium ad annum 894. num. 17. Nnn igitur Gotifredus *Moraviæ Dux* fuit; sed ad castrum Leopater, *Moravia* vox est referenda: Gotifredus autem & Hardus sive Eberardus, Duces erant, alter Carinthiæ & alter Stiriæ: Quamquam Thvvroczius Par. 2. cap. 23. *Gothfridum Moraviæ*, & Eberhardom Carinthiæ Duces appellat.'

a In utroque cod. Vat. 5286. & 5842. *Carinthia & Stiria*. Ita etiam supra p. 199. Utrobique haud recte.

b Verba parenthesi inclusa, desunt in utroque Vaticano Codice. Rectius sunt addita in edit. Murat. pag. 200.

„ a minimo ad maximum in Bulgariam abduxerunt: quidam „ vero profugi, in Chrobatiam se receperunt; mansitque re- „ gio desolata. Porro circa illud etiam tempus Chrobatiam „ cum Alogobotur armata manu ingressi Bulgari, omnes a „ Chrobatis interfecti sunt „. Hæc gesta sunt eodem anno & mense, quo obiit Simeon Bulgariæ Rex: uti constat ex Cedreno & Curopalate, quorum verba ad oram (*a*) habes: Nimirum *Majo mense Ind.* xv. hoc est an. Chr. 927. quo tempore, & Simeon obiit, & Rex Serbliæ, Porphyrogenito teste, Tzeesthlabns post septem annos, quam in Chrobatia delituerat, Serbliam repetiit. Simeon autem Bulgariæ Rex (ut scribit Georgius Monachus in vita Romani & Constantini Impp. num. XXVIII.) mortuus est *Maji mensis vigesima septima*, *Indictione* xv. hoc est, anno Chr. 927. Quamobrem post Simeonis obitum, dicuntur Chrobati vicinæque gentes arma in Bulgaros movere decrevisse, ita ut Bulgari tum earum gentium, tum Romanorum, idest Græci Imperatoris, timore, & quoniam Bulgaria fame & locustarum copia premebatur, coacti fuerint pacis fœdera cum Romanis inire. Georgius monachus n. XXIX. „ Circumvicinæ igitur gentes, tum scilicet Chrobati, tum „ reliqui [*Serbli scil. & alii*] audita Simeonis morte, Bul- „ garos bello incessere statuebant. [*Causam hujus belli*, *ex* „ *Porphyrogenito perspeximus*.] Fame vero, cum ingenti lo- „ custarum copia, Bulgarorum (*b*) gentem graviter pre- „ mente, cum aliarum gentium irruptionem formidabant [*ea-* „ *rum nempe*, *de quibus supra*:] tum præcipue Romanorum „ in se impetum metuebant. Secum itaque deliberantes, ad- „ versus Romanos copias educunt, ac Macedoniam infestis si- „ gnis petunt; Romanis, ut par est, incutientes metum. Tum „ ubi didicere, fore ut Imperator Romanus in eos verteret im- „ petum, una Petrus [*Bulgariæ Rex*] Georgiusque) *cognomen-* „ *to Sursubules Petri ejusdem avunculus*) monachum quem- „ dam,

a Hoc ipsum Jo: Curopalates Scylitzes fol. 58. & Cedrcous pag. 625. „ Majo „ mense, Ind. xv. Simeon Bulgariæ princeps Chrobatos (*Corvatas*) invasit; qui- „ buscum congressus ac superatus in angustiis montium omnem suum amisit exerci- „ tum „. Indictio xv respondet anno Chr. 927.

b Qui metuentes tum aliarum gentium incursionem, tum Romanorum in se impetum, Macedoniam infestis armis petiisse apud Simeonem Magistrum & Georgium monachum dicuntur, ii Bulgari sunt, uti ex Curopalate & Cedreno apertius cognoscitur.

„ dam, Calocyrim nomine, genere Armeniacum, aurea „ instructum bulla mittunt. Bullæ tenor hic erat: Pacem se „ amplecti cum Romanis, & ut illam componant, promptis „ animis esse: neque id modo, sed & nuptiarum fœdera, dum „ illis adlubeat, cum Romanis sic esse inituros. Istiusmodi „ itaque monacho placidissime recepto, continuo Imperator „ Theodosium Abucem monachum, & Constantinum Rho- „ dium, Clericum Palatinum, cum Bulgaris in Mesembria „ collocuturos emisit. Qui quum ivissent, ac colloquio ha- „ bito, rem commode tractassent, terra iter habentes, Pe- „ tro (a) Bulgaro illis comite, rediere. Post hos etiam Geor- „ gius Sursubulus subsecutus est. Quumque in urbem venis- „ sent, pacem inierunt, ac cum Imp. pacisci petierunt. „ Conspectaque Maria, Christophori filia, ejusque plurimum „ specie formaque oblectati, Petro, ut quam celerrime veni- „ ret, scripsere, quum initæ pacis pacta ante percussissent. Simeon quoque Magister ac Logotheta in Constantino Porphyrogenito num. 34. „ Audita itaque Simeonis morte, cir- „ cumvicinæ nationes, Chrobati pariter ac reliqui, adversum „ Bulgaros bellum movere cogitabant. Quumque fames ma- „ xima ac locustarum vis Bulgariam dire premeret & affligeret, „ Romanorum in se impetum ac grassationem magis for- „ midabant. Idcirco illi quoque Macedoniam populari. Au- „ dita autem Imperatoris in eos expeditione, de pace sol- „ liciti, monachum quemdam, patria Armenium, Calocy- „ rum nomine, mittunt. Susceptus ab Imperatore placidissi- „ me legatus, pace confirmata, nuptiarum fœdera cum Im- „ peratore inire deposcit. Pacti itaque Mariam, Christopho- „ ri Imperatoris filiam, nuptum daturos, Petrum (*Bulgarorum* „ *Regem*, *Simeonis filium*) per literas accersunt „. Sequitur tum apud Simeonem Logothetam, tum apud Georgium monachum, descriptio nuptiarum inter Petrum Bulgariæ Regem & Mariam Christophori Imperatoris, filii Romani senioris, filiam, & pacis fœderum inter Bulgaros & Romanum Imperium. Sed quæ sunt in hac Simeonis & Georgii narratione perplexa,

---

a Non Petrus, sed Stephanus Bulgarus appellatur apud Curopalatem & Cedrenum: diversus profecto ab ipso Petro Bulgarorum Rege, qui postremus omnium Byzantium evocatus venit.

xa, a Joanne Scylitze Curopalate clarius exponuntur, in hæc verba fol. 58. edit. Venet. 1570. „ In Bulgaria Simeon vi-
„ ta functus est, morbo comitiali correptus: quo mortuo,
„ Bulgarorum imperium Petrus obtinuit, ejus filius ex al-
„ tera uxore, Georgii Surſubules ſorore, quem etiam ſuis li-
„ beris tutorem Simeon inſtituerat: Nam Michaëlem ex
„ priore uxore ſuſceptum filium adhuc vivens Simeon mona-
„ chum totonderat. Igitur finitimæ nationes, Turci, Servi,
„ Chrobati, & reliqui, cognito Simeonis obitu, adverſus
„ Bulgaros cum exercitu proficiſci decrevere. Invadit item
„ ingens fames cum locuſtis, Bulgarorum gentem vehemen-
„ ter opprimens, & conſumens tum populos, tum fruges
„ ac fructus. Timuerant igitur Bulgari aliarum nationum
„ adventum, ſed multo magis Romanorum. Conſilio ergo
„ capto cum ſuis Petrus, ſtatuit adverſus Romanos cum exer-
„ citu proficiſcendum, ut eos deterrerent: itaque Macedo-
„ niam petunt: tum certiores facti, contra ſe Imperatorem
„ adventare, clam quemdam monachum mittunt Petrus Bul-
„ gariæ princeps, & filiorum Simeonis tutor Georgius cum
„ literis, in hanc ſententiam ſcriptis, velle ſe cum Romanis
„ fœdus percutere, ac, ſi velint, etiam connubia contrahere.
„ Quem ad ſe venientem libentiſſime excepit Imperator, ſta-
„ timque cum dromone remiſit monachum quemdam Theodo-
„ ſium & Conſtantinum regium Clericum, ut cum Bulgaris in
„ Meſembria de iis,quæ ad pacem pertinerent,colloquerentur.
„ Qui quum eo veniſſent, quæ par erat collocuti, pedibus re-
„ diere, cum quodam illuſtri in Bulgaria nomine Stephano,
„ poſt quos advenit item Georgius Surſubules tutor, & alii
„ quidam nobiles viri. Qui quum in conſpectum Imperatoris
„ veniſſent, conſpicati filiam Chriſtophori Imperatoris Ma-
„ riam, quæ ipſis admodum placuit; erat enim forma egre-
„ gia; Petro ſcripſerunt, ut primo quoque tempore veniret;
„ prius vero paci conſenſerant „. Cætera, quæ iiſdem fere verbis referuntur a Cedreno edit. Pariſ. pag. 625. Itaque Simeone Bulgarorum Rege mortuo, Chrobati, Serbli, Turci (ſeu Hungari) aliique finitimi populi certatim in Bulgaros inſurrexerunt, ita ut Petrus Simeonis filius ac ſucceſſor compulſus fuerit pacem cum Græcorum Auguſtis Romano Seniore, & Con-

& Constantino Porphyrogenito componere: quod argumento est, tum proprios Reges Chrobatis, Serblis, Turcis, aliis gentibus per id tempus præfuisse, tum illos omnes, servata ad invicem, & cum Græcorum Augustis pace, Bulgarorum potentiam infringere cogitasse. Hoc enim & supra ex Porphyrogenito de Chrobatis Serblisque scriptum legimus: & ex Continuatore Annalium Fuldensium ad annum 896. discimus, Græcos eodem anno pacem cum Hungaris fecisse, ut eos scilicet adversus Bulgaros exstimularent: „ Pacem Græci (inquit „ Fuldensis Annalista) eodem anno cum Avaris, qui dicun„ tur Ungari, facientes: quod eorum (*a*) concives Pulgari „ [*idest*, *Bulgari*] in pravum vertentes, hostili expedi„ tione contra eos (*b*) insurgunt, & omnem regionem il„ lorum usque Portam Constantinopolitanam devastando in„ sequuntur. Quod ad ulciscendum Græci, astutia sua naves „ illorum (*c*) contra Avaros mittunt, ac eos in Regnum „ Bulgarorum ultra Danubium transponunt. Illi Hungari „ transpositum (*leg. transpositi*) manu cum validâ, gentem „ (*regionem*) Bulgarorum ingressi, maximam partem cæ„ dendo neci tradiderunt. Hoc audientes positi in expeditio„ ne Bulgari, cum omni festinatione primum deliberare ab „ infesto hoste recurrunt, consertoque illico prælio victi sunt: „ iterum pari tenore recuperare nitentes, secundo caruere „ victoria „. Reliqua de adepta a Bulgaris, opera Michaëlis (*d*) olim Bulgariæ Regis, tum vero Monachi, adversus Hungaros victoria. Similiter & Patzinacitas Græci anno 914. in

a Nimirum *confines*: nam alii *Bulgari*, alii *Hungari* seu *Hunni Abares*, qui & *Turci*.

b *Contra eos*, idest contra Græcos.

c Sensus perplexus, ita est elucidandus: quod ad ulciscendum Græci, astutia sua, Avaros idest Hungaros, navibus suis imponunt, ac eos in Regnum Bulgarorum ultra Danubium transponunt.

d Michaël, qui & Bogoris, Bulgarorum Rex, qui eam gentem ad Christi fidem adduxerat, ordinato in locum suum majori filio in Regem, Monachum induit; & quum accepisset eumdem filium Bulgaros ad gentilitatis ritum revocare conatum fuisse, militiæ cingulum resumsit, eidemque filio a se capto oculos effodit; filium juniorem Regem constituit, & postea ad Monasterium rediit. Uterque filius hoc anno 896. mortuus erat, & in Bulgaria regnabat Simeon, Uladimiri Regis olim Bulgariæ filius, ut habet Porphyrogenitus Adm. Imp. cap. 32. & Michaël in Monasterio vivebat. Qui consultus a Bulgaris, quonam pacto triumphare de Hungaris possent, Dei opem, triduano indicto jejunio, & pœnitentia de injuriis Christiano populo illatis peracta, implorandum præmonuit. Quo peracto, pugnantibus ambabus acerrime partibus, ad ultimum, misericordia Dei, victoria quamvis cruenta Christianis Bulgaris contra infideles Hungaros concessa est. Vide supra.

Simeonem Bulgariæ (*a*) Regem Thraciam depopulantem immisisse perhibentur apud Simeonem Logothetam in Vita Constantini Porphyrogeniti num. VII. „ Simeone autem Bulgaro Thraciam populante, rogavit Joannes Bogas, ut Patricii auctus dignitate, Patzinacas in illum auxilio cogeret. „ Ad quos cum muneribus profectus, duxit in urbem obsides: „ pollicitis nimirum Patzinacibus se trajecturos, factaque „ impressione Simeonem debellaturos „. Patzinaces in Dacia antiqua seu Transylvania hodierna, trans Danubium, habitabant, iidemque sunt quos modo *Valachos* appellamus: de quibus Porphyrogen. Adm. Imp. cap. 5. „ Bulgaris quoque „ formidabilior Romanorum Imperator videbitur, ipsosque „ ad pacem & quietem adigere valet, si sit fœdere cum Patzinacitis junctus. Siquidem memorati Patzinacitæ Bulgaris „ etiam finitimi sunt, & arbitratu suo, sive proprii quæstus „ causa, sive ad ineundam cum Romano Imperatore gratiam, „ Bulgariam nullo negotio invadere possunt, ac multitudine „ roboreque suo ipsos devincere & profligare. Quapropter „ Bulgari magnam pacis ac concordiæ cum Patzinacitis servandæ curam sollicitudinemque gerunt. Nam frequenter „ ab iis debellati atque vastati, experimento didicerunt, „ quantum sibi conferat, pacate cum illis semper agere „. Patzinacitæ siquidem non modo Bulgaris, sed etiam Russis, Chersonitis, & Turcis contermini erant: quamobrem pacem cum

a Anno quoque 888. Leo Sapiens Imperator Turcos sive Hunnos Abates, in eumdem Simeonem, qui occasione læsi commerciorum fœderis conserta in Macedonia pugna Romanos profligaverat, immisit. Georgius Monachus in Leonis Vita num. XII. „ Hos (Chazaros nempe a Simeone captos naribusque præcisis Constantinopolim missos) Hos ut vidit Imperator, ira percitus Nicetam, cui cognomen Scleri, cum triremibus in Danubium misit, Turcorum auxilia muneribus „ datis corrogaturum, & ut bellum adversus Simeonem moverent. Profectus vero „ ille, communicatoque cum ipsorum capitibus Arpade ac Cursane consilio, pactilque iis, Simeonem se bello incessuros, ac datis obsidibus, ad Imperatorem reversus est „. *Et mox*. „ Transmisso igitur Turci amne, interim dum Simeon in „ Phocæ exercitu occupatur, Bulgariam omnem sub jugum miserunt ac captivarunt. Hæc ut Simeon accepit, adversus Turcos proficiscitur. Hi contra trajicienter pugnam cum Bulgaris conserunt. In his fusus fugatusque Simeon, ut vix „ ipse in Distra incolumis, salvusque evaserit „. Demum reparatis Simeon viribus: „ Susceptaque adversus Turcos expeditione, quum ii nullum a Romanis auxilii „ præsidium haberent, sed nulla ipsorum cura relicti essent, aucta sua inde superbia, omnes contrucidavit „. Id factum anno 3. Imperii Leonis, idest Chr. 833. tradit Simeon Logotheta num. 3. ac proinde diversum ab eo, quod Fuldensis Annalista ad ann. 896. de Bulgaris & Turcis narrat.

cum iis habendam fuisse docet idem Porphyrogenitus, si Græcorum Imperator tutum ab illis gentibus Imperium custodire vellet: „ Russis (inquit cap. 2.) Patzinacitæ vicini sunt &
„ contermini: quare nisi pacem invicem colant, Russiam sæ-
„ pe deprædantur, ingentique damno afficiunt. Ideo Russi
„ operam dant, ut pacem cum Patzinacitis habeant. *Et cap.* 3.
„ Turcarum gens memoratos Patzinacitas magnopere refor-
„ midat, quia frequenter in præliis ab iis devicti, & ad inter-
„ necionem fere deleti sunt. *Et cap.* 4. Si pacem cum Pat-
„ zinacitis habeat Romanorum Imperator, Imperium Roma-
„ num neque Russi, neque Turcæ infestare possunt; neque
„ item possunt a Romanis pro redimenda pace, magnam pe-
„ cuniarum vim exigere, Imperatorem (*Regem*) hujus gen-
„ tis, subsidiis ac potentia nixum, pertimescentes. *Et cap.* 6.
„ Patzinacitarum gens altera Chersonis parti contermina est,
„ quæ etiam cum Chersonitis negotiationem exercet, & tam
„ ipsis, quam Imperatori ministerium præbent in Russia, Cha-
„ zaria, Zichia, atque in omnibus istic positis regionibus, pa-
„ ctam videlicet mercedem a Chersonitis (*a*) accipientes,
„ de qua pro tali ministerio mutuo convenerunt, pro ratione
„ susceptæ operæ, & laboris. *Et cap.* XI. *de Alanis, &*
„ *Chazaris*. Alaniæ Principe cum Chazaris pacem non ha-
„ bente, sed Imperatoris Romani amicitiam potiorem ducen-
„ te, si illi in amicitia & pace perseverare nollent, potest ille
„ ingenti Chazaros damno afficere, in viis excubando, & ex
„ improviso illos aggrediendo, dum ad Sarcel, & ad regio-
„ nes, Chersonemque proficiscuntur „. Atque hæc de iis gentibus, quæ post Simeonis Bulgariæ Regis mortem, arma in Bulgaros sumsisse dicuntur, a Græcorum utique Imperatore exstimulatis. Nam Chrobatiam quod spectat, ejus regionis Princeps [uti scribit Porphyrog. cap. 31.] „ Ab initio, idest,
„ ab Heraclii temporibus (*usque ad annum* 949.) Romano
„ Imperatori, non Bulgariæ Principi subditus erat: neque Bul-
„ garus cum Chrobatis bellum gessit, præter (*b*) Michaëlem

 „ Boro-

a Item & ab Imperatore.

b Michaële Bogore Monasticum Institutum amplexo, Regnum Bulgariæ filius ejus natu major suscepit. Hunc, quod subditos ad gentilitatem revocare conaretur, pater Michaël, sumtis armis captum oculisque exutum carceri mancipavit, *Presia-mum*,

„ Borofem Bulgariæ Principem, qui fumptis armis, bellum „ ipfis intulit; fed quum nihil efficeret, muneribus datis & ac- „ ceptis, pacem fecit. Neque Chrobati unquam Bulgaris tri- „ butum dederunt, fed alteri alteros fæpe amicitiæ ergo do- „ nis cohoneftarunt.

Ad Tamislavi tempora referri videntur, quæ Dandulus in Chronico de Petro Candiano Tertio, Venetorum Duce narrat edit. Murat. pag. 204. „ Sexto fui anno (hoc eft (*a*) „ Chr. 947.) hic Dux XXXIV. naves, quas Veneti Gomba- „ rias nominant, contra Narentanos Sclavos mifit, quibus „ præfuerunt Urfus Baduario & Petrus Rufolus, qui abfque „ notabili profectu redierunt. Iterum namque totidem con- „ tra eofdem mittere ftuduit, quæ cum Sclavis renovato fœ- „ dere reverfæ funt.

XIII. Dircislavus Tamislavi Succeffor, primus Chrobatorum Rex appellatus, imperavit poft ann. 970. Martinus, Petrus & Paulus Archiepifcopi Salonitani.

Tamislavo fucceffiffe *Dircislavum*, colligitur ex Archidiacono Spalatenfi, qui cap. 13 poftquam Joannem Archiepifcopum anno Chr. 914. tempore Tamislavi fediffe fcripfiffet, de Martino Archiepifcopo Joannis fucceffore hæc fubjungit: „ Martinus Archiepifcopus fuit anno Domini nongentefi- „ mo feptuagefimo, tempore Theodofii (*b*) Imperatoris, „ & Dircifclavi (*c*) Regis. Ifte Martinus fuit Spalatinus na- „ tione. Hic fecit Ecclefiæ unum calicem magnum cum fua „ patena de auro puriffimo. Ab ifto Dircifclavo ceteri fucceſ- „ fores

mum, filium juniorem, Regem conftituens: *Prefiamus* Blaftimiro Serviæ Regi bellum indixit, in quo fuorum cladem paffus eft. Prefiamo fucceffit filius *Michael Borofes*, qui non modo cum Serviis, fed etiam cum Chrobatis congreffus fertur. Poft Borofem, Bulgariæ Regnum tenuit *Simeon Vladimiri* filius, qui pace cum Petro Serbliæ Duce compofita, arma in Turcos, & in Leonem Imp. Bafilii filium an. 888. movit. Vide Georgium Monachum in Vita Leonis Sapientis num. XI. & feqq.

a *Petrus Candiano* Tertius Dux ftatuitur *Anno Dom.* 942. Dandul. pag. 203.

b Farlatus Tom. I. pag. 341. & 345. „ Corrige, & in locum Theodofii fubftitue Joannem Zemifcem „. Hic enim ab exeunte anno 969. imperavit ufque ad initium anni 976. eumque in Imperio anteceffit non Theodofius, fed Nicephorus Phocas a menfe Martio anni 963. ufque ad 25. Decemb. anni 969. Vide quæ de hoc Archidiaconi Sphalmate dixi Tom. I. pag. 332. circa finem.

c Farlatus hunc Dircislavum, qui anno 970. in Chrobatia regnabat, confundit cum altero Dircislavo, Crefimiri majoris filio, qui unacum patre, & fratribus Crefimiro Secundo, Svetoslavo & Gyslavo circa annum 998. imperabat. Sic enim pag. 342: Crefimirum majorem præponit Dircislavo, & Crefimirum Secundum vocat Dircislavi fratrem; quum tamen certum fit, & Dircislavum anno 970. & Tirpimirum unacum Mucimiro filio ann. 990. regnaffe: falfum proinde effe quod idem Farlatus de Dircislavo fcribit, eum fcilicet ufque ad finem fæculi decimi Regnum Chrobatiæ tenuiffe.

„ fores ejus, Reges Dalmatiæ & Croatiæ appellati sunt: ca-
„ piebant enim Regiæ dignitatis insignia ab Imperatoribus
„ Constantinopolitanis, & dicebantur eorum Eparchi sive Pa-
„ tricii. Habebant namque ex successione suæ originis Pa-
„ trum & Proavorum, dominium Regni Dalmatiæ & Croa-
„ tiæ. Istaque fuerunt Regni eorum confinia: ab Oriente,
„ Delmina, ubi fuit civitas Delmis, in qua est quædam Ec-
„ clesia, quam Beatus Germanus Capuanus Episcopus con-
„ secravit, sicut scriptum reperitur in ea. Ab Occidente Ca-
„ rinthia versus Mare, usque ad oppidum Stridonis, quod
„ nunc est confinium Dalmatiæ & Istriæ. Ab Aquilone vero,
„ a ripa Danubii usque ad Mare Dalmaticum cum tota Maro-
„ nia, & Culmiæ Ducatum „. Et cap. 14. post enarratum Hungarorum adventum in Pannoniam, subdit de Petro Martini Successore: „ Petrus Archiepiscopus fuit anno Domini non-
„ gentesimo nonagesimo, tempore Tirpimiri, & Mucimiri
„ filii ejus Regum „. Ex quibus colligitur, *Dircislavi Regnum* inter annum 970. & 990. durasse. In primo Pontificum Salonitanorum & Spalatensium Catalogo, quem Farlatus Romanum vocat, Tom. I. pag. 334. de Martino & Petro hæc leguntur: „ Martinus IV. Archiepiscopus Spalatensis XXVIII.
„ Præfuit ab anno 970. usque ad ann. 1000. sedentibus Joan-
„ ne XIII. Benedicto VI. Dono II. Benedicto VII. Bonifa-
„ cio VII. Joanne XIV. Joanne XV. Gregorio V. Silvestro II.
„ Imperante in Oriente Joanne Zemisce, Basilio cum fratre
„ Constantino: Regnante in Croatia Dircislao. Petrus IX.
„ Archiepiscopus Spalatensis XXIX. Præfuit ab anno 1000. us-
„ que ad annum 1015. sedentibus Silvestro II. Joanne XVII.
„ Joanne XVIII. Sergio IV. Benedicto VIII. Joanne XIX. Im-
„ perantibus simul in Oriente Basilio & Constantino fratribus:
„ Regnantibus in Croatia Dircislao, Cresimiro II. Patricio,
„ aliis Surigna: Duce Venetorum Petro II. Urseolo, Othone
„ Urseolo „. Multiplex error. Primus in serie Romanorum Pontificum: nam si Petrus Spalatensis ab anno 1000. ad 1015. sedit, Joannis utique XIX. tempora non attigit: utpote qui Romanam Cathedram non ante annum 1024. ascendit. Secundus error in initio Archiepiscopatus Petri: qui inauguratus aut saltem sedisse dicitur a Thoma Archidiacono, usque ab anno 990.

no 990. Aut igitur mendum in Catalogo Romano, aut in Codice Archidiaconi. Farlatus Tom. I. pag. 341. Archidiaconum erroris arguit, sic scribens. „ Anno igitur 970. [ut tradit „ Archidiaconus] Regnum in Chrobatis obtinebat Dircis- „ lavus; atque ut Martinus Pontificatum, sic Dircislavus „ Regnum cum vita perduxit usque ad initium sæculi undeci- „ mi [*ideft, usque ad annum* 1000.] uterque enim nomina- „ tur in tabulis fundationis Templi Sancti Michaëlis, prope „ Amphitheatrum Salonæ constructi anno 1000. „ Et mox de Petro Martini Successore recitat hæc Archidiaconi verba: „ De „ hoc Thomas Archidiaconus: Petrus Archiepiscopus fuit „ anno Domini 1015. tempore Basilii & Constantini Impera- „ torum, & Crescimiri eorum Patricii & Regis Croatorum. „ Quo in loco Archidiaconus annum designavit, ad quem „ usque Petrus vitam & Pontificatum perduxit „. Fallitur vir egregius. Non de Petro, sed de Paulo Petri Successore, ea Archidiaconus scribit, quæ Farlatus recitat. Sic enim Archidiaconi Autographum habet Cod. Vat. MS. 7019. fol. 13. cap. 14. „ Petrus Archiepiscopus fuit anno Domini 990. tem- „ pore Tirpimiri & Mucimiri filii ejus Regum. Paulus Ar- „ chiepiscopus fuit anno Domini 1015. in tempore Basilii & „ Constantini Imperatorum Constantinopolitanorum, & Cre- „ simiri eorum Patricii & Regis Croatorum. Pater vero ejus- „ dem Archiepiscopi vocabatur Præstantius, qui eodem tem- „ pore primarius erat (hoc est Rector) civitatis Spalatinæ. „ His temporibus Geicha quartus Dux Ungarorum Christianus „ effectus, cœpit gentem suam ad ritum Christianæ professio- „ nis paulatim attrahere, dans libertatem Christianis ædifi- „ candi Ecclesias, & nomen Christi publice prædicandi. Mor- „ tuo denique Paulo Archiepiscopo, substitutus est Dabral- „ dus (*a*) Archiepiscopus anno Domini 1030. temporibus „ Principum prædictorum „. Proinde verum quidem est, *Petrum usque ad annum* 1015. Pontificatum produxisse: at falsum, de Petro id ab Archidiacono scribi quod de Paulo legitur: æque etiam falsum, ex mente Archidiaconi *Petrum ab anno* 1000. *ad* 1015. *sedisse: nam Archidiaconus initia Petri ad an.* 990. *confert, finem vero in ann.* 1015. *rejicit*.

Atque

a Al. *Dabralis*, & *Drabalis*.

Atque hactenus de Salonitanis & Spalatensibus Archiepiscopis. Ad Reges vero Dalmatiæ & Croatiæ quod spectat, tum ex Archidiacono, tum ex Danduli Chronico, emendanda est Series *Ducum & Regum Chrobatiæ*, quam Farlatus Tom. I. pag. 342. tradit. Nam post *Michaëlem*, quem nos e numero Regum Dalmatiæ supra expungendum ostendimus, reliquos *Tamislavi* successores sic ipse recenset. „ XIV. Tirpimirus II. XV. Mucimirus II. Ex Dandulo. XVI. Cresimirus Senior seu major. Ex Diplomate Cresimiri III. Hactenus Duces. XVII. Dircislaus primus Rex Chrobatiæ ab anno circiter 970. usque ad finem sæculi decimi. Ex Archidiacono, & Tabulis fundationis Templi S. Michaëlis apud Salonam. XVIII. Cresimirus II. Patricius Rex Chrobatorum, & frater Dircislavi anno circiter 1015. Ex Archid. & Diplomate Cresimiri III. XIX. Stephanus Rex Chrobatorum anno circiter 1050. Ex Diplomate Cresimiri III. XX. Cresimirus III., dictus etiam Petrus, filius Stephani, nepos Cresimiri II., pronepos Cresimiri Senioris, ab anno circiter 1060. saltem usque ad annum 1073. Ex Diplomate ejusdem Cresimiri, & Privilegio Coenobii S. Mariæ Jadrensis „. Verum ex Archidiacono, scriptore Dalmaticorum omnium sequioris ævi diligentissimo, constat, Tamislavo successisse *Dircislavum* jam inde ab anno 970. deinde *Tirpimirum* una cum filio *Mucimiro* ab anno 990. mox *Mucimirum* & *Suringam*, Tirpimiro patre defuncto, ab anno 997. demum Cresimirum Seniorem, cum reliquis ejus posteris ab anno circiter 1000. quemadmodum mox patebit.

XIV. Tirpimirus hujus nominis secundus ab anno 990. ad 997. Chrobatiæ Rex: deinde Mucimirus & Suringa ejus filii. Veneti Issam Chrobatis auferunt.

Tirpimirus, hujus nominis secundus: quem auctor Catalogi Romani Præsulum Spalatensium apud Farlatum Tom. II. pag. 334. in Joanne VIII. Archiepiscopo *Cidomirum* alias dictum contendit, his verbis: *Joannes VIII. aliis Januarius* II. *Archiep. Spalatensis* XXVI.... *Ducibus in Croatia Michaele*, *Cidomiro*, *aliis Tirpimiro* II. Sed de Michaële dixi supra, eum Zachlumorum Principem fuisse: Tirpimirum autem alias *Cidomirum* (a) appellatum, hic auctor ex fabulosis rerum Dal-

a Cangius de Familiis Dalmaticis cap. 3. in serie altera (ut vocat) *priorum Dalmatiæ & Serviæ Regum ac Principum* num. XXVII. de *Tesimiro*, Paulimiri filio, Prin-

Dalmaticarum ſcriptoribus, nullo producto antiquo teſtimonio, affirmat. Porro hunc Tirpimirum uſque ad annum Chriſti circiter 997. Croatis imperaſſe, auctor eſt Andr. Dandulus in Chronico Cod. Vat. 5286. fol. 88. pag. 2. & Cod. Vat. 5842. fol. 109. & edit. Murator. pag. 227. „ Hoc tempore, mortuo Tirpimiro Rege Croatorum, inter filios Mucimirum & „ Siragiram (a) cupiditate regnandi orta contentio, Schiſma magnum in illa regione regeneravit „. Reliqua mox recitabo. Hic breviter dico, Mucimirum tandem Regnum obtinuiſſe, multaque intuliſſe damna Maritimis Dalmatiæ civitatibus: eaque de cauſa Venetos, Baſilii & Conſtantini Imperatorum, quibus Croatiæ Reges ea tempeſtate jure clientelæ obnoxii erant, nutu evocatos, civitates a Regia tyrannide iſta liberaſſe, ac tum primum ex Ducibus, Petrum Urſeolum Ducem Dalmatiæ ſe ſe inſcripſiſſe: Suriguam autem, qui a fratre depulſus fuerat, in caſtris Venetorum militaſſe, dato in obſidem filio Stephano, cui Dux filiam Hicelam in conjugem tradidit. Archidiaconus *Tirpimirum* ad annum 990. ponit. Petrus Urſeolus, hujus nominis ſecundus, qui Dandulo teſte, *anno Domini* 991. *Dux ſtabilitus eſt, contracta cum Italicis Principibus amicitia*, [uti idem Dandulus edit. Murat. pag. 225. ſcribit] circa annum 992. „ Cenſum ſolitum dari Sclavis piraticam exercentibus a Venetis navigantibus per mare Adriaticum, per edictum prohibuit „. Quum autem [uti idem Dandulus pag. 226. ſubjungit] „ Croatarum Judex propter „ denegationem cenſus, Venetis moleſtias inferre conatus eſ„ ſet, Dux Petrus Urſeolus miſit Baduarium Bragadino cum „ ſex navibus bene præparatis, qui Iſſam eorum urbem bello „ devincens, utriuſque ſexus captivos Venetias conduxit: & „ ex hoc majoris odii cumulus inter Venetos & Sclavos repul„ lulavit „. Iſſæ urbis & inſulæ ſitum deſcribit Farlatus Tom. 1. Illyrici Sacri pag. 41. & 198. „ Iſſa (inquit) inſula & „ Co-

Principe a Dalmatis proclamato, ex lutulentis rerum Slavicarum fontibus hæc habet. „ Verum huic & matri fidem ſoli fere ſervavere Trebunienſes & Raguſini; cæteris, „ ac Raſſianis, præſertim qui ex genere Tichomili erant, proceribus ab eo deficien„ tibus. Huic mater, Cidomiri Croatiæ Albæ Bani filiam in uxorem dedit, ex qua „ Predemirum & Creſcimirum, quem Croatiæ Bănum deinceps fuiſſe ajunt, quod „ ſuo loco diſcutiendum reſervamus, procreavit.

a Ita Codd. Vat. At edit. Murat. *Suriguam*, & Cod. Ambroſ. *Suriguram*.

„ Colonia Syracusiorum, e regione propemodum Hyllis pen-
„ insulæ, seu Promontorii Diomedæi, ab ora continenti
„ longius, quam cæteræ in altum exporrecta, modico euripo
„ interfluo a Pharia insula disjuncta; magnitudine quidem
„ quadruplo minor est, quam Pharia; sed rerum antiquarum
„ monumentis ac veterum literis longe illustrior. Oppida sive
„ pagos præcipuos numerat omnino quinque, qui ferme a pi-
„ scatorum familiis incoluntur. Duplici portu instructa est;
„ alterum habet a meridie satis commodum, quamquam exi-
„ guum; alterum a septentrione, eumque amplum omnino
„ ac tutum. Mille passus circiter vigintiquinque ambitu colli-
„ git. A Pharia septemdecim mille passibus in meridiem distat.
„ Appianus *Esson*, Anonymus Ravennas *Issam*, cæteri scripto-
„ res *Issam* appellant. Cave confundas *Issam* cum *Lissa &*
„ *Lisso* nominis similitudine deceptus. Antoninus, nisi quis
„ alius sit, auctor Itinerarii Maritimi, Lissam ab Issa distin-
„ guit, itemque Plinius Lissam statuens contra Jaderam; quæ
„ quidem positio satis aperte ostendit, Lissæ vocabulum indi-
„ tum olim fuisse insulæ S. Michaëlis, cui etiam nomen est
„ Uliano. Issam vero, de qua nunc sermo est, omnes fere
„ scriptores non longe a Pharia constituunt; utramque enim
„ simul nominant. Lissus autem est oppidum pervetus ad ripam
„ sinistram Drilonis in Epiro nova „. Cellarius Geograph. antiq. lib. 2. cap. 8. pag. 624. & 625. productis veterum testimoniis *Issam* & ipse a *Lissa* distinguit. Lucius de Regno Dalmatiæ in eorum numero collocandus est, qui Lissam ab Issa distinguunt, dum Issam contra Tragurium constituit, ab eo milliaribus 36. dissitam, & Slavis *Wis*, Porphyrogenito *Jessam* appellatam: Porphyrogenitus enim cap. 36. de Paganis seu Narentanis loquens, quum insulas ab illis possessas (*a*) *Curcram* [idest Corcyram nigram,] (*b*) *Melitam*, *Pharam* (*c*) & *Bratzem* (*d*) enumerasset, subjungit: *Εἰσὶ δὲ καὶ ἑτέραι νῆσοι αἱ μὴ κρατούμεναι παρὰ τῶν αὐτῶν παγανῶν, νῆσος τὰ χόαρα, νῆσος ἔης, νῆσος τὸ λάστοβον* „ Sed & aliæ præterea insulæ sunt,

a Italis *Curzola*, Slavis *Karkan*. Farlat. tom. 1. pag. 198. col. 2.

b Slavis *Mlit*, aut *Milet*: Italis *Melada*. Idem tom. 1. pag. 199. col. 2.

c *Phara*, hodie *Lesina*: Slavis *Huar*. Idem tom. 1. pag. 197. col. 1.

d Ital. *Brazza*. Lat. *Brachia*. Slav. *Brac*. Bandurius in Porphyrog. edit. Paris. pag. 122.

„ quæ ad Paganos non pertinent , puta , Choara , Jes , & „ Lastobon. „ Anselmus Bandurius Animadversione in hæc Porphyrogeniti verba , edition. Paris. pagin. 122. χόαρα , „ Antonini in Itinerario , Corra dicitur. Ἰῆς , Ies , Latine „ *Issa* , Slave vero Wis nuncupatur. Λάστοβον , Lastobon , „ Stephani Ladesta , Tab. Peutinger. Ladestris , Latine La- „ destina dicitur ; Slave vero Lastovo ; paretque Reipublicæ „ Ragusinæ. Hæ autem quatuor magnæ insulæ orientales [*vi-* „ *delicet, Corcyra nigra* , *Melita* , *Pharia* , *&* *Bratze*] inquit „ Lucius , continenti Paganorum , seu Narentanorum proxi- „ miores , ab ipsis occupatæ , in eorumdem quoque nomen „ simul cum possessione transivere , & inter Dalmaticas (*a*) „ numerari desiere. Issam autem , & Ladestinam cum Choara, „ ad Paganos seu Narentanos non pertinuisse Porphyrogenitus „ ait , ideo Dalmaticum nomen servasse , & simul cum Adria- „ tici dominio , has quoque insulas in alto mari sitas , Roma- „ nos retinuisse; harumque insularum commoditate navigatio- „ nem Adriatici , & dominium reliquæ Dalmatiæ continuasse „ dicendum est „. Atqui ex Dandulo constat , Issam insulam urbemque , anno circiter 992. a Venetis direptam , ad Croatos pertinuisse , qui Croati nempe una cum Croatia tunc temporis etiam Narentanis imperabant , uti supra ostensum est. Itaque dicendum, tres hasce insulas, *Issam, Coaram & Lastobon*, ætate quidem Porphyrogeniti [hoc est, anno Chr. 950.] ad Græcorum Imperatorem spectasse: at paulo post, ad Chrobatorum seu Croatorum potestatem fuisse redactam ; tum scilicet , quum Jo: Zimisca sublato , & Basilio atque Constantino , Romani junioris filiis , anno 976. Imperium adeptis , Bardas Sclerus diademate reliquisque Imperii signis sumptis , ab omni suo exercitu est salutatus Imperator. Tunc enim Bulgaris deficientibus , Chrobati quoque videntur eas insulas occupasse. Cedrenus pag. 694. „ Simulatque diem extremum clausit Tzi- „ miscas Imperator (cujus obitus contigit die 10. Januar. „ ann. 976.) Bulgari defecerunt , & Imperium in se quatuor

„ fra-

a Farlatus tamen dum Tom. I. Illyr. Sacr. a pag. 186. ad 205. de Insulis maris Adriatici disserit , easque distinguit in Japydicas , Liburnicas , & Dalmaticas , Dalmaticis accenset quatuor istas magnas insulas Orientales , quas Lucius e Dalmaticarum numero expungit ,

„ fratribus commiserunt, Davido, Mosi, Aaroni & Samuelo „. & pag. 695. „ Is Samuelus homo bellicosus ac quietis impatiens, nactus licentiam, Romanis exercitibus bello adversus Sclerum [*Bardam Sclerum*] occupatis, totum Occidentem incursionibus vexavit, non Thraciam modo, & Macedoniam, ac Thessalonicæ propinqua; sed Thessaliam quoque, Hellada (*Græciam*) & Peloponnesum, ac multa cepit castella, quorum præcipuum Larissa „. Cetera de Bulgaris a Basilio, Romani junioris filio, profligatis deletisque, ac triumpho de illis acto, *Indictione secunda*, *anno ab origine Mundi* [ut scribit Cedrenus pag. 717.] *sexies millesimo quingentesimo vigesimo septimo*, idest Chr. 1019. nam idem Cedrenus statim subjungit: „ Subacta Bulgaria, Imperatori se „ dedidit etiam contermina Chrobatorum (*a*) gens, & ejus „ Principes fratres duo: quibus Imperator honores ac opes „ amplas tribuit „. Antehac Chrobati Basilio & Constantino Imperatoribus, jure clientelæ obnoxii fuerant, uti ex sequentibus patebit.

XV. Mucimirus & Surigua Chrobatiæ Reges: hic a fratre regno pulsus, ille a Venetis Dalmatia maritima exutus anno 998., Principum Byzantinorum permissu.

Mucimirus, & Surigua, Tirpimiri filii, anno Chr. 997. patri defuncto, in Chrobatiæ regno successerunt; sed orta inter ipsos contentione, Surigua quidem expulsus fuit; Mucimirus autem quum aliquandiu regnasset, a Venetis tota pene Dalmatia maritima exutus fuit. Rem narrat Andreas Dandulus in Chronico, Cod. MSS. Vat. 5286. fol. 88. pag. 2. & Cod. Vatic. 5842. fol. 109. & edit. Murat. pag. 227. his verbis. „ Hoc tempore [anno scil. 997.] mortuo Tirpimiro Rege „ Chroatorum (*b*) inter filios Mucimirum (*c*) & Siragiram (*d*) cupiditate regnandi orta contentio, schisma magnum in illa regione generavit. Mucimirus tamen prævalens, plurimis in rebellione positis, Regnum obtinuit, damna inferens maritimis civitatibus Dalmatiæ. Qua de causa „ Veneti ab illis evocati, cum permissione Basilii & Constantini „ Impp.

a In textu Cedreni: καὶ ὅμορα ἔθνη τῶν Χρωβάτων „ Contermina Chorbarorum „ gens.
b Ita Codd. Vat. At edit. Murat. *Croatorum*.
c Ita Codd. MSS & impressi. *Muntimirum* vocant alii. Cangius in Famil. Dalmat. pag. 297. „ nisi Mucimirus idem fuerit, quem alii Cresimirum vocant.
d Aliis, *Siragitam*: *Suriguam*; *Surigaram*. Cod. Ambros. apud Murat. pro Mucimiro & Surigua, habet, *Murmura*, & *Surigura*.

„ Impp. Constantinop., a quibus Reges illi Sceptrum antiquitus „ recognoverant, dominium Dalmatiæ primitus acceperunt, „ ut historia, quam reperimus in antiquis Græcorum & Venetorum Codicibus, prout sequitur, seriose declarat. Illis „ namque temporibus in Dalmatianorum confinio non plus, „ quam Jadrenses (a) cives Veneticorum Ducis ditioni obtemperabant: quos Croatorum ac Narentanorum Principes „ crebro affligere solebant, in tantum ut Narentani horum „ quadraginta comprehendentes, secum vinctos deportarint. „ Unde Dalmatini populi omnes simul convenientes, Petro „ Veneticorum Duci suis internunciis hæc demandaverunt: „ quod

---

(a) *Jadra*, Porphyrog. *Diadora*. cap. 29. de Dalmatia a Sclavis occupata. „ Sed „ intromissi (Sclavi) Romanos oppido expulerunt, necnon etiam laudatam urbem „ Salonam occuparunt: ibique sedibus positis, paulatim ex eo tempore incipientes „ prædari, Romanos in campis & in locis editioribus habitantes deleverunt, eorumque loca invaserunt. Cæteri vero Romani in oræ maritimæ oppidis servati sunt, „ eaque etiamnum tenent, & sunt ista: Rausium, Aspalathum, Tetragurium, Diadora, Arbe, Becla, & Opsara: eorumque habitatores in hodiernum usque diem „ Romani nuncupantur „. Ergo *Jadera* (quæ Porphyrogenito Diadora dicitur,) unacum aliis civitatibus modo enumeratis, Costantinopolitano olim parebat Imperio, jussuque Basilii Macedonis (quemadmodum Porphyrog. cap. 30. scribit) Chrobatis pendebat nomismata centum & decem, pacis caussa, & Prætori exiguum aliquid ad ostendendam dumtaxat Græcis Imperatoribus & ipsorum Prætori debitam subjectionem ac servitutem. Ante Basilii tempora Ducem proprium habebat, iisdem Imperatoribus subjectum. Sic Paulus anno 806. (vel 807.) dicitur *Jaderæ Dux*, apud rer. Francicar. Scriptores. & anno 821. Fortunatus Patriarcha Gradensis, apud Ludovicum Pium accusatus, quod Liudevitum Pannoniæ Ducem ad perseverandum in defectione qua cœperat hortaretur, quum ob hoc ad Palatium ire juberetur, primo velut jussionem impleturus, in Istriam profectus est; inde simulato reditu ad Gradum civitatem, nactus occasionem, clam navigavit; veniensque Jaderam Dalmatiæ civitatem, Joanni præfecto provinciæ, fugæ suæ caussas aperuit. Qui eum statim navi impositum, Constantinopolim misit. Quandonam autem a Dominio Constantinopolitano ad Veneticum devenerit, Dandulus non exprimit. A vero non abludere mihi videtur, qui dixerit, id factum paulo post annum 976. quando tum varii per id temporis Tyranni exorti, ac domesticæ seditiones, tum bella barbarica, præsertim Bulgaricum, quod plures annos tenuit, ab omni cura (ut inquit Farlatus Tom. 1. pag. 221.) & cogitatione vel Adriatici maris, vel Dalmatiæ, Basilium & Constantinum fratres Imperatores, ad res suas Orientisque provincias tuendas avertebant. Ergo plerique Dalmatici nominis populi, quum nulla ab Græcis auxilii ac præsidii spes esset, neque suis viribus ad persequendos comprimendosque, sive Saracenos, sive Narentanos prædones maritimos fiderent, ad Venetorum (ut Jaderenses) & ad Chrobatorum (ut Issenses) opem confugerunt. Venetorum Dux erat per id temporis Petrus Urseolus, hujus nominis primus, secundi pater, qui anno Chr. 976. Dux inauguratus, quum annis 2. diebus 20. Ducatum tenuisset, eo dimisso monasticum institutum in Gallia in Monasterio S. Michaelis de Cusano suscepit. Hinc a S. Petro Damiani apud eundem Dandulum edit. Murat. pag. 214. & 215. dicitur *Dalmatici Ducatus gubernasse habenas, Dalmatici Regni adeptus Principatum*. Omnium siquidem Ducum Venetorum primus Jaderam Dalmatiæ urbem obtinuit.

„ quod si ipse venire, aut exercitum mittere vellet, qui eos „ a Sclavorum severitate liberaret, (*illis enim Slavis Chrobatis usque a temporibus Basilii Macedonis vectigal persolvebant, a quibus demum in servitutem redactos se querebantur:*) ipsi, & illorum civitates perpetua stabilitate suæ „ suorumque successorum potestati subditi manerent. Hoc „ audiens Petrus Dux, nulla interposita dilatione; suorum „ consilio munitus, navalem parare expeditionem peregit. „ Septimo quoque sui Ducatus (*a*) anno Petrus Dux, nulla „ ut supra, interposita dilatione, suorum consilio munitus, na„ valem paravit expeditionem: & in Ascensionis Domini fe„ sto cum suis in sancti Petri Olivolensis Ecclesia ad Missarum „ mysteria percipienda convenire voluit, cui Dominicus ejus„ dem loci Episcopus triumphale vexillum contulit, & una „ classem conscendentes illo die Equilensem Portum intrave„ runt. Dehinc velis libratis, occiduoque vento flante, Gra„ densem applicuerunt urbem, quos Dominus Vitalis Patriar„ cha, præeunte plebe, cum Clericorum apparatu excipiens, „ digna suo Principi obsequia exhibuit, cujus quoque dexte„ ram victrici sancti Hermagoræ signo condecoravit. Inde pe„ lagi sulcando undas, Istriensem ad provinciam transeuntes, „ civitatis Parentinæ juxta insulam velis dispositis pernoctare „ disposuerunt: quibus Venerabilis Andreas Episcopus occur„ rens, famulatum Petro Duci multum impertitus est, humi„ liter rogitans, ut sancti Mauri oraculum adire non recusa„ ret: cujus petitioni acquiescens, multo milite stipatus urbem „ intravit, & expletis in sancti Mauri Ecclesia ministeriis sacris, „ arrepto exinde itinere, remigantibus nautis, apud Mona„ sterium sancti Andreæ in Insula, quæ juxta Polensem civi„ tatem manet, grata hospitia habere voluerunt. Illuc (*b*) „ Bertaldus Episcopus Polensis, eximius Episcopus, cum „ Clericorum & civium multitudine festinus advenit, & utro„ que

---

a Dandulus „ Petrus Urseolus secundus, Dux stabilitus est anno Domini 991 „ Hic juxta prophetiam Sancti genitoris sui, trigesimo ætatis suæ anno Dux creatus, „ Patriæ commoda non solum in priscum consolidando reduxit statum, verum in tan„ tum Remp. auxit, ut suis temporibus Venetia inter cæteras Provincias decore & „ opulentia sublimata diceretur „. Ducatum tenuit ann. 17. mens. 6. obiit anno Chr. 1009. ætatis 48. Farlatus tom. 1. pag. 221. Istriam & Dalmatiam ait se Venetis dedisse anno Chr. 998.

b Edit. Murat. pro *illuc*, habet, *mane*.

„ que honore eundem Ducem glorificavit. Dux deinde va- „ stum velificando æquor, Auserensem ad urbem delati „ sunt, ubi non modo cives, verum omnes de finitimis tam „ (a) Romanorum, quam Sclavorum castellis convenientes, „ tanti hospitis adventum se prævenisse gaudebant, & sacra- „ mentis ab omnibus peractis, sub illius Principis potestate „ manere decreverunt. Hoc peracto, sacrum diem Penteco- „ stes solemniter celebrantes, prædicto Principi laudis modu- „ lamina decantavere. Tunc omnibus, quibus ætatis plenitu- „ do aderat secum venire jussis, & acceptis stipendiis, dispo- „ situm iter continuare decreverunt. Altera vero die, Ja- „ drensem antequam appropinquarent urbem, ejusdem civi- „ tatis Prior cum Episcopo & cæteris, suum Dominum rece- „ perunt; & ingressi urbem, ibi illi (b) Regionis majores „ confluentes, ejusdem Principis dominationi subesse pero- „ ptabant; inter quos Veglensis & Arbensis Episcopi, cum „ eorum civitatum Prioribus adfuerunt, & pari voto super „ sacra Evangelistarum dicta jurarunt, quod juxta illorum „ scire & posse deinceps Domini Petri Ducis fidem observare „ debuissent. Insuper Episcopi eisdem sacramentis confirma- „ verunt, quod feriatis diebus, quibus Laudis pompam in Ec- „ clesia depromere solebant, istius Principis nomen post (c) „ Imperatorum, laudis præconiis glorificarent. Croatorum „ itaque Rex [*Mucimirus*] Ducem advenisse, & quæ egerat „ cognoscens, nunciorum studio eumdem placare pacificis ni- „ sus est verbis. Quod Dux omnino parvipendens, eosdem „ nuncios redire dimisit; & sic tractare cum utriusque gen- „ tis exercitu adorsus est, quomodo inimicorum aditus intra- „ re, vel quibus argumentis illorum munitissima loca inde- „ mnis capere posset. Dux tunc quorundam Narentanorum „ relatione didicit, XL. Narentanorum nobilium de Apuliæ „ partibus, peractis negotiis, ad propria velle reverti; decem „ na-

---

a *Romanos* Dandulus vocat Latinos indigenas Dalmatas: Sclavos vero, advenas *Chrobatos*.

b Jadrenses jam se subdiderant Venetis. Nunc eorundem Venetorum Dominio se submittunt *Veglenses*, & *Arbenses*.

c Loco Regis Croatiæ, cui olim suberant, nomen Ducis Venetorum post nomen Imperatoris Græcorum, recitaturos se in solemnioribus anni diebus promittunt Arbensis & Veglensis Præsules.

„ naves hominibus oneratas, ad insulam quæ vocatur Caza „ (*a*) sub omni festinatione destinavit; quæ dum irent, facili certamine eosdem comprehendentes, ad Traguriensem „ urbem accelerare voluerunt. Dux namque utrisque & Dalmatinorum & Veneticorum militibus circumseptus, sexta „ die Jadrensem urbem relinquens, ad quamdam non longe „ a Belgradensi urbe insulam advenit, de qua talem legationem civibus mittere placuit, ut si spontaneum famulatum „ persolvere, & fidelitatem sibi jurare vellent, gratiam adipisci valerent; sin autem, se certamine capiendos proculdubio scirent. Hoc vero audientes Sclavorum (*b*) Reges, periculum incurrere formidabant, & tanto Principi resistere non „ valebant: unde in utroque discrimine positi, quid agerent „ penitus ignorabant. Tandem Venetorum ditioni subesse „ eligentes, & sacramenta & obsequia persolverunt. Egressi „ vero inde Lenigradæ insulæ coloni, egregio Duci occurrentes, sacramenta prompte fecerunt. Quumque Dux Traguriensem urbem peteret, ab Episcopo civibusque sacramentis corroboratus est; ibique suos, quos ante ex Jadrensi civitate misisse diximus, victores reperit. Sclavorum etiam „ Regis frater, Surigna (*c*) nomine, aderat, qui quondam „ fraterno dolo deceptus, Regni amiserat diadema; ipse „ namque non modo sacramenti vinculo se eidem Duci associavit, verum etiam Stephanum puerulum carissimam sobolem sibi pro obside commendavit, cui Dux Hicelam filiam „ suam conjugem tradidit. Hinc ad Spalatinam nobilissimam „ & validam urbem, quæ totius Dalmatiæ Metropolis constat „ esse, prædictus Princeps advenit, quam Petrus Archiepiscopus sacro infulatus officio cum urbana tam Clericorum, „ quam

---

a *Caza*. Farlat. tom. 1. pag. 221. *Chaza*, nunc *Cazzola*, non longe a Corcyra nigra.

b *Reges* vocantur nimirum Slavorum *Zupani*.

c Cangius in Famil. Dalmat. pag. 326. Mucimirum & Suriguam, Tirpimiri Dalmatiæ & Croatiæ Regis filios, perperam facit Bossinenses Banos, sic scribens num. vi. de Crescimiro II. Wemiri fratre: *Crescimirus II. Vocmiro fratri successit*: „ quem „ quidem eundem esse licet existimare, quem Veneti scriptores Mucimirum vocant, „ quique circa anno 994. & 1015. Croatiæ Regnum obtinebat, quod Suringæ fratri, „ qui idem proinde cum Wemiro censeri debet, abstulerat „. Hoc falsum: nam Wemirus & Crescimirus, de quibus Cangius ex Orbino pag. 346. loquitur, fuere filii Stephani Bossinæ Bani. At vero Mucimirus & Surigua patrem habuere Tirpimirum Croatiæ & Dalmatiæ Regem.

„ quam Laicorum multitudine excepit, & Miſſarum ſolemnia „ celebrans ex voto jurisjurandi fide eidem omnes placere „ ſategerunt. Narentanorum quidem princeps XL. ſuorum „ captivitate mancipatos expertus eſt, qui ſuis internunciis „ Ducem continua prece ſibi illos reddi imploravit. Hoc vi- „ delicet pacto, quod priuſquam ipſe Dux de illis exiret fini- „ bus, tam ille Narentanorum princeps, quam omnes ſui ma- „ jores, ſibi ad ſatisfaciendum pro ſuis votis convenirent; & „ nec cenſum alias extortum aliquo modo exigere, nec quem- „ piam itinerantem Venetias moleſtare deberent. Tunc Dux „ captivos reddere jubens, ſex tantum illorum, ne ipſe pa- „ cem violaſſet, retentos ſecum ſervavit. His definitis, Dux „ ad alios illius regionis ſubjugandos greſſum tendere cœpit, „ qui apud ſancti Maximi Eccleſiam hoſpitium habere dum vo- „ luiſſet, Ciurzulæ inſulæ habitatores ſuis recuſantes parere „ juſſionibus, valida manu acquiſivit, ſuæque poteſtati ſubju- „ gavit. Præterea dum idem Dux quidquid cordi adérat, „ Deo fautore, ad votum conſequeretur, improbos Leſinæ „ (*a*) inſulæ habitatores aggredi conatus eſt, a quorum rabie „ Venetici illa pernavigantes loca, propriis facultatibus pri- „ vati, nudi ſæpiſſime evaſere. Erat ſiquidem eadem inſula „ ſcopuloſis promontoriis circumſepta, & licet aditum intran- „ tibus non denegarent, montium tamen ſublimitate oſtenta- „ batur, ex quibus vivis murorum mœnibus, turriumque „ ædificiis munitis, inexpugnabilis ab omnibus putabatur. „ Dum vero prædictus Princeps multitudine navium collecta, „ quemdam illius inſulæ portum penetravit, mandat civibus, „ ut relicta pertinacia ad ſe venirent, aut pugna ſe ſe peritu- „ ros ſcirent. Qui timore conſtricti, pacifica verba protule- „ runt. Poſtmodum illis injunctum fuit, ut nulla ratione pa- „ cem a Duce conſequi poſſent, niſi civitatem ipſi deſtruerent; „ deſtructam vero, irreparabilem & inhabitabilem relinque- „ rent. Quod omni niſu facere interdicentes, tanto exercitui „ ſeſe obſiſtere adorſi ſunt. Tunc idem Princeps ſuos ad cer- „ tamen præparare, illoſque impugnare acriter juſſit. Verum „ quia arduus locus difficilem dabat appropinquantibus in- „ greſ-

(*a*) Codd. Vat. *Lanteſtina*. Cod. Ambroſ. *Tadeſtina*.

,, gressum, jaculorum ictibus hostes aliquandiu procul virtute ,, qua poterant, coërcere satagebant. Tamen Dei omnipoten- ,, tis dispensatione major pars exercitus ex illo loco, unde ,, nullius munitionis ostia patebant, impetum facientes, reli- ,, qua montis per devia conscendendo, turres, ubi aquarum ,, vascula tuebantur, comprehenderunt, in quibus consisten- ,, tes in tantum luctamine comprimebant, donec dejecti animo ,, armis depositis nihil amplius, quam mortis exosum pericu- ,, lum evadere flexis exorabant poplitibus. Dux itaque pie- ,, tatis amator omnes vivos conservare constituens, civitatem ,, tantum devastare præcepit. Hoc peracto, victor Princeps ,, sancti Maximi Ecclesiam (*a*) receptavit. Illuc Ragusien- ,, sis Episcopus cum suis conveniens, eidem Principi sacra- ,, menta omnes facientes, obsequia multa detulerunt. Inde ,, Dux prædictas civitates repetendo remeans, pari omnium ,, consensu Ducem Dalmatiæ se primitus nominavit, & ad ,, Venetiam tandem cum tali triumpho regressus est.

XVI. Veneti Dalmatiæ Maritimæ civitates obtinent.

Itaque quidquid maritimæ Dalmatiæ, ab Istriæ finibus, idest ab Arsia fl., usque ad Tilurum amnem, hactenus posse- derant Chrobati, id totum, Duce Petro Urseolo secundo, a Venetis receptum est: nimirum, præter Jaderam quæ dudum Venetis sese dediderat, *Ausera* (*b*) sive *Absorus*, *Vegla*, (*c*). *Arbe*, *Tragurinm*, *Belgradum*, (*d*) *Lenigrada* (*e*) *Spalatum*, (*f*) *Curzula* (*g*) *Lesina* (*h*) se Duci Veneto- que nomini dederunt. *Ragusini*, (*i*) denique in clientelam Venetorum sunt recepti. Farlatus ex Dandulo describens hanc

a Codd. Vat. *reciprocavit*. *Illico Ragusiensis &c.*

b Ausara, Absorus, nunc *Ossero*.

c *Vegla*. Porphyrogenito *Becla*: Farlatn, tom. 1. pag. 190. *Vegla*, *Vegia*.

d Belgradum, Bellegradum, Alba maris, Jadera vetus, olim Blandona. Farlat. tom. 1 pag 144.

e Lenigrada, Plinio *Colentum*, nunc *Mortarium* vocant. Farlat. tom. 1. pag. 222.

f Spalatum, ex Palatio Diocletiani civitas præclara, a Salonitanis exstructa. Farlat. tom. 1. pag. 148. 488. & seqq.

g Curzula, Ciurzula, Corcyra nigra, Curcra. Farl. tom. 1. pag. 198.

h Lesina, Liesina, olim *Pharia*. Farl. tom. 1. pag. 197. At idem Farlatus ex fide Codicum Manuscriptorum pro Lesina, habet *Ladestrim*, seu *Ladestam*, quam nunc (inquit pag. 222.) *Lagustam* vocant, insulam Corcyræ a meridie subjectam.

i *Ragusium* Farl tom. 1. pag. 149. 134. 308. De Ragusinis idem Farlatus p. 222. ,, Mox adfuere ab Ragusinis Legati cum suo Antistite, qui seque ac suos in fidem ac ,, clientelam Venetorum tradiderunt.

Petri Urſeoli in Dalmatiam excurſionem, de receptis ab ipſo civitatibus tom. 1. pag. 222. ſic ait: „ Urſeolus ſupplemento „ navalibus copiis addito, non multo poſt ſubſecutus inſu- „ lam Chrobaticæ ditionis prope a Belgrado, urbe itidem „ Chrobatica, in deditionem recepit. Deinde Tragurium, „ Spalatum, aliaſque urbes & inſulas Orientis imperio ſubje- „ ctas adiit; quæ omnes cum finitimis populis ſe Duci Vene- „ toque nomini dederunt, ac jurarunt perpetuo ſe manſuros in „ eorum fide, quorum opem ſupplices imploraverant „. Fallitur, meo quidem judicio: non enim Orientis Imperio ſubjectæ erant eæ urbes, quas Urſeolus in deditionem accepit: alioquin, quonam pacto id totum, permiſſu Baſilii & Conſtantini Imperatorum, uti ſcribit Dandulus, factum fuiſſet? quomodo illi Imperatores permiſiſſent, civitates Tragurium, Spalatum aliaſque ſibi ſubjectas, a Venetis occupari? Nimirum, pertinuerant quidem iſtæ civitates olim ad Orientis imperium, juſſuque Baſilii Macedonis, ea demum Slavis Chrobatis pendebant, quæ olim Prætori ſive Stratego Imperiali exhibere conſueverant, exiguum aliquid eidem Stratego perſolventes, ad oſtendendam Imperatoribus ſubjectionem, quemadmodum Porphyrogenitus cap. 30. de Spalato, Tragurio, Diadora, (*a*) Opſara, Arbe, & Becla ſcribit. Verùm ſub annum circiter 976. Chrobati illas ab Orientis imperio avulſas, ſuæ ditioni ſubjecerant; uti ſupra de inſulis *Choara*, *Iſſa*, *&* *Laſtobo* demonſtratum eſt. Hinc Veneti, cum bona Imperatorum venia, Dalmaticas illas urbes e Chrobatorum jugo ereptas, ſuæ poteſtati ſic ſubmiſerunt, ut feriatis diebus, quibus Laudis pompam in Eccleſia depromere ſolebant, earundem civitatum Antiſtites, Imperatorum nomen præmitterent, deinde Ducis Venetorum ſubjungerent, in Eccleſiaſticis ſcilicet Diptychis, ſicuti apud Dandulum Veglenſis & Arbenſis Epiſcopi profitentur. Porro in margine Codicis Ambroſiani, poſt narratum Petri Urſeoli e Dalmatica expeditione in urbem Venetiam reditum, hæc (*b*) adduntur: „ Tunc miſſi præfecti ex Venetis „ in urbes Dalmatiæ: videlicet: Otto Urſeolus Spalatum: „ alibi, Raguſium & Spalatum, ejus filius. Dominicus „ Polla-

a Slavis *Zadar*, unde Græcis ſequioris ævi *Diadora*. Latinis *Jadera* & *Jadra*.
b Murat. Ital. Hiſt. ſcript. Tom. 12. pag. 229. ad oram.

„ Pollanus Tragurium. Johannes Cornarius (*a*) Sicum. Vitalis Michaël Belgradum. Maffæus Justinianus Jaderam. Marinus Memus ad insulam Corcyram nigram, hodie Curzolam, & ad alias insulas.

Tum vero Principibus Venetiarum titulus *Ducis Dalmatiæ* decretus: *parique omnium consensu* (ut scribit Dandulus) *Petrus Urseolus Ducem Dalmatiæ se primitus nominavit*. Nimirum „ unacum Dalmatia Istriaque maritima propemodum „ universa (verba hæc sunt Farlati tom. I. pag. 222.) totius „ etiam maris dominatus ad Venetos pervenit, quem illis peperit non imperii propagandi cupiditas, sed Adriaticæ navigationis sibi aliisque tutæ præstandæ necessitas; quum hoc „ mare Imperatores Orientis, suis jamdudum classibus deductis, ab omni præsidio vacuum, desertum, expositumque „ piraticis prædis ac latrociniis reliquissent, ejusque defensionem & custodiam gravissimis bellis curisque domesticis impliciti omnino negligerent. Nec vero alii erant ea tempestate „ seu Principes, seu Populi, qui ejusdem maris tuendi cogitationem curamque suscipere vellent aut possent. Nam Franci „ quandiu quidem Imperium Occidentis cum Istria Italiaque „ tenuerunt, nihil opis præsidiique navalis ad piratas comprimendos & mare purgandum contulerant. Translato autem „ ad Germanos imperio, amissis omnibus circa idem mare urbibus ac provinciis, exercitus omnes viresque cis Alpes in „ Galliam revocaverant: Germani vero Imperatores, ut terrestribus plurimum valerent, opibus tamen copiisque Maritimis carebant. Ab Italicis populis, quorum opes exhauserant, & bellicam indolem ac virtutem infregerant tum clades barbaricæ, tum dominatio externarum gentium, sub „ quarum imperium ditionemque ante aliquot sæcula ceciderant, nihil maritimi præsidii suppetere, aut expectari poterat. Ita demum Veneti in eam, quam hodieque retinent, „ totius Adriatici Maris possessionem tunc vacuam & caducam, „ nemine repugnante, & rei communis, Italicæ præsertim „ Dalmaticæque, necessitate quadam cogente, venerunt.

XVII. Quando nam Principibus Venetiarum titulus *Ducis Dalmatiæ* decretus?

a Farlatus tom. I. pag. 147. Ab Tragurio quarto ferme lapide in ortum disjungitur Sicum, urbs perantiqua... cujus jamdudum eversæ rudera etiamnum visuntur. A Sibenico diversum.

„ Porro tantum abfuit, ut Bafilius & Conftantinus Imperatores Orientis iniquo averfoque animo ferrent, Dalmatiam ab „ fuo ad imperium Venetorum translatam, ut ipfimet tum „ Dalmatis ad Venetorum opes confugiendi, tum Venetis Dalmatas in fuam fidem & clientelam recipiendi poteftatem „ feciffe dicantur. Id quippe diferte traditum eft in Annalibus „ Andreæ Danduli lib. 9. cap. 1. Qua de caufa Veneti ab illis „ evocati, cum permiffione Bafilii & Conftantini Imperatorum „ Conftantinopolitanorum, dominium Dalmatiæ primitus ac„ ceperunt, ut hiftoria, quam reperimus in antiquiffimis Græ„ corum & Venetorum Codicibus, prout fequitur, feriofe „ declarat „. Quum autem Petrus Urfeolus Dalmatica expeditione perfunctus, paulo poft Joannem filium ex decreto Senatus fibi collegam cooptatum cum Othone fratre ad Conftantinum & Bafilium Impratores Conftantinopolim miffet, ab his infigni honore excepti, magnifque funt muneribus donati: præterea Bafilius Mariam fororis filiam Joanni in matrimonium tradidit. Rem narrat idem Dandulus lib. 9. cap. 45. „ Poft Du„ cis reditum, (*anno* 997.) Joannem Ducem cum Ottone „ fratre mittit Conftantinopolim ad Bafilium & Conftantinum „ Imperatores, qui cum honore fufcipientes illum, Mariam „ (*a*) ex forore neptim, filiam nobilis viri Argyropolis fa„ tis fplendide dotatam, fibi in conjugem tradidere, ftatuto„ que die nuptiarum conjuges in Capella Imperiali a Patriarcha „ Conftantinopolitano munus benedictionis, & ab Imperato„ ribus aurea diademata capitibus fuis fufcepere. Celebratis „ itaque cum honore nuptiis, Joannes ad repatriandum difpo„ fitus, rogatu Bafilii euntis contra Bulgaros, ufque ad ejus „ reverfionem in urbe cum uxore remanfit. Reverfus quoque „ Bafilius Joannem Ducem Patricium fecit, & fupplicanti nepti „ corpus Sanctæ Barbaræ filiæ Diofcori gratiofe conceffit. Qui„ bus obtentis Joannes cum uxore & fratre Venetias rediit, a „ patre & Venetis cum gaudio receptus.

Sed neque difplicuit Ottoni tertio, Imperatori Occidentis, ut Dalmatia ad Venetorum ditionem tranfiret: quin potius gaudens de Venetorum triumpho, Venetias adire voluit, ut fcriptum tradit Dandulus lib. 9. cap. 32. „ Interea Ottone „ Augu-

a Codd. Vaticani & Ambrof. *Mariam*.

„ Augusto in Italiam tertio nunc vento, Joannes Diaconus, „ Ducis Venetiarum nuncius, domini sui progressum, & subsequenter triumphum susceptum cum gaudio nunciavit, & „ cum eo Romam ivit, & ab eo obtinuit confirmationem, & „ per terminos declarationem finium Venetorum secus Heracliam, sicut Petrus Candianus Dux tenuit. *Et post finium designationem*: Quibus peractis, Otto de Venetorum congaudens triumpho, Ducis nuncio redeunti ait velle voti perficiendi causa clandestine Venetias accedere, & cum Duce sibi dilecto pariter congaudere. Quæ omnia Duci relata, sibi lætitiam attulerunt. Octavo Ducis anno (*Christi* (*a*) 998.) „ Otto de Roma Ravennam rediens, sub specie sumendæ potionis Pomposiam venit, & nocte navem intrans cum sex „ tantummodo sibi secretis & Jo: Diacono, navigando ad S. Servuli Monasterium, ignotus applicuit; & cum Duce, noctis „ tempore, ad Ecclesias Sancti Zachariæ, & beatissimi Marci „ Evangelistæ venit, & satis dignas laudes exsolvens, vota „ sua perfecit, & Ducis Palatium ascendit. Erat sane vili, ne „ agnosceretur, habitu indutus, neque fas Duci fuerat cum „ eo in die manere, ne quis ejus præsentiam posset agnoscere. Ad prandium cum aliis palam conveniebat, sero una„ cum Cæsare dapibus & colloquiis reficiebatur. Cujus filiam „ ad vinculum perfectæ fidei Imperator de sacro levavit fonte, „ & pallium, quod pro pacti fœdere a Venetis solvebatur, „ perpetuo remisit. Et satis domesticis donis a Duce susceptis, „ Ravennam rediit, & unde venerat, omnibus propalavit. „ Dux itaque Venetorum Populum post triduum in Palatiò „ con-

a Deest in Codd. Vaticanis. At colligitor tum ex supradictis de primo Ducis anno qui respondet anno Chr. 991. tum quia Otto III. Imper. anno 998. Roma Ravennam venit, uti productis documentis ostendit Muratorius in Annal. Ital. ad ann. 998. Unde cum testimoniis a Muratorio productis, cum Danduli auctoritate rejellitur Pagius, qui ad ann. 998. num. 17. de Ottone sic pronunciat: „ Otto III. Imperator „ anno superiori (*hoc est* 997.) secunda vice Romam venit, nec ante initium anni „ millesimi inde digressus est „. Rejicitur etiam Farlatus, qui tom. 1. pag. 221. Dalmaticam Petri Urseoli expeditionem figit *ad annum* 998. his verbis: „ Itaque ne „ oblata Dalmatiæ adipiscendæ occasio e manibus laberetur, haud multis post diebus, „ anno Chr. 998. vere appetente, valida ingentique classe adornata, copiis in naves „ impositis, Urseolus felici cursu in Istriam transmisit „. Muratorius in Annal. Ital. recte quidem ad annum 997. confert Urseoli de Dalmatis reportatam victoriam, & ad annum 998. Ottonis Imperatoris in urbem Venetorum clandestinam profectionem: verum fallitur, dum inter Dalmaticas urbes ab Urseolo acquisitas, recenset *Parentium*, & *Polam*: hæ enim duæ jam antea ad Venetos pertinebant.

„ convenire indixit, cui hujusmodi gestum patefaciens, non „ minus fidem Imp., quam peritiam sui senioris collaudabant.

XVIII. Refelluntur ii, qui negant aut se ignorare affirmant ante annum Chr. 1084. Venetis obtigisse Dalmatiæ Principatum.

Quæ quum ita sint, palam fit, iis quæ hactenus narrata sunt animum non advertisse illos Scriptores, qui aut se ignorare affirmant, unde Venetis ante annum 1084. obtigerit Dalmatiæ Principatus; aut confidenter negant Venetos ante eum annum in Dalmatas potestatem ullam habuisse. Horum verba recitare juvat, antequam aperiam crassæ hujusmodi allucinationis originem. Cangius in Familiis Dalmaticis cap. 5. num. XVIII. edit. Paris. pag. 300. „ Eadem vero tempesta„ te (inquit) hoc est circa annum Chr. 1091.) Veneti, Ve„ netorumque Duces, Dalmatiæ Duces se inscripsere, ex „ Alexii Comneni Imperatoris Constantinopolitani, uti vo„ lunt ejusce gentis historici, concessu, & quum is cum Nor„ mannis nostris Italicis bellum gereret, in auxiliorum ab iis „ sibi præstitorum gratiam. Constat autem Ladislaum op„ pida dumtaxat in Croatia Mediterranea expugnasse, & ple„ raque ex maritimis in Venetorum fuisse possessione, quum „ tamen unde iis obtigerit, haud omnino planum sit ac ex„ ploratum. Ex quo non desunt, qui ea post Zvinimiri obi„ tum invasisse & expugnasse contendunt, seu quod obortis „ inter Croatiæ proceres intestinis dissidiis, ea invadendi oc„ casionem captarint; seu quod ab Hungaris excidium iis im„ mineret, Venetorum tutelam sint amplexati. Scribunt alii „ complura in maritimis hisce Dalmatiæ regionibus jam antea „ possedisse oppida Venetos, in iisque Polam, Belgradam, „ Jaderam, Sebenicum, & Spalatum; quæ quidem a Petro „ Urseolo Duce fuerant expugnata, quum in Slavos Naren„ tanos, qui Mare Adriaticum excursionibus suis infestabant, „ tributis a Navigantibus in eo Mari exactis, expeditionem „ suscepit. Addunt præterea complura alia de Croatorum „ Regibus, quæ nulla nituntur verisimilitudine, adeo ut hæc „ prorsus incerta existimare liceat. Id sane constat, Vitalem „ (a) Falierum, primum ex Venetorum Ducibus, Dalma„ tiæ Ducem se inscripsisse, ex Alexii, ut attigimus, conces„ sione; proindeque admodum vero esse simile, ea tempe„ state maritima ejusmodi Dalmatiæ oppida in Venetorum „ venis-

a Phaledrum.

„ venisse potestatem. Ex quibus eam esse forte rationem „ conjicere est, cur Ladislaus Croatiæ dumtaxat, non vero „ Dalmatiæ Rex, inscriptus legatur, quum Calomanus Dal- „ matiam demum occuparit, Almo fratre, Hungariæ Regno, „ quod Ladislai patrui testamento sibi delatum fuerat, ultro „ cedente „. Hucusque Cangius: ex quo Pagius quoque sua hausit, dum ad annum Chr. 1077. num. 15. sic scribit. „ La- „ dislao Croatiam & Dalmatiam etiam paruisse, Zvonimiro „ sine liberis demortuo, tradunt Hungarici Scriptores. Sed „ Joannes Lucius in Histor. de Regno Dalmatiæ & Croatiæ „ lib. 3. cap. 1. & seqq. contendit, Ladislaum Croatiam tan- „ tum occupasse, & Venetos suis victoriis Dalmatici Regni „ titulum consecutos esse. Quæ controversia certis argumen- „ tis definiri non potest. Id sane constat, (inquit Ducan- „ gius in Familiis Dalmaticis & Sclavonicis cap. 5.) ex An- „ drea Dandulo in Chronico ad annum 1084. Vitalem Falie- „ rum, primum ex Venetorum Ducibus, Dalmatiæ Ducem „ se inscripsisse, ex Alexii Comneni Imp. concessione; proin- „ deque admodum vero esse simile, ea tempestate maritima „ ejusmodi Dalmatiæ oppida in Venetorum potestatem ve- „ nisse.

Atqui idem ipse Dandulus, quo auctore ajunt Alexium Comnenum Imperatorem anno 1084. Venetis concessisse, ut maritima Dalmatiæ in sua ditione haberent, eorumque Duces, *Dalmatiæ* quoque *Duces* appellarentur; dixerat ad annum 997. (idest, centum fere ante annis) occupatis partim armorum vi, partim spontanea civium deditione, maritimis Dalmatiæ oppidis, Ducem Dalmatiæ fuisse communi omnium consensione proclamatum Petrum Urseolum. Quare mirari subit, Cangium virum doctissimum in eam prorupisse sententiam, *haud omnino* scilicet *planum esse ac compertum*, *unde Venetis Ducibus Dalmatiæ titulus unacum possessione obtigerit*. Alexius enim Comnenus id quod antea Venetis sub Basilio & Constantino Augustis obtigerat, confirmavit; non primum concessit. Verba Danduli (*a*) lib. 3. cap. 9. accipe. „ Vi- „ talis Phaledro Dux approbatur Anno D. N. J. C. 1084. Hic „ promissione & donis expulsionem Prædecessoris Populo „ per-

a Edit. Murat. pag. 250. Codd. Vat. 5286. fol. 97. pag. 2. Cod. 5842. fol. 119.

„ persuasit. Qui Augusti hortatione Andream Michaëlem, „ Dominicum Dandulo, & Jacobum Aurio Legatos Constantinopolim misit, ut Jurisdictiones Dalmatiæ & Croatiæ, „ sibi ab incolis traditas, obtineret, quas Constantinopolitano Imperio pertinere noverat: quia secundum Historiographos, Dalmatia, prima Provincia est Græciæ, quam in partitione (*a*) Imperii inter Carolum & Nicephorum per decretum sancitum Carolus Orientis Imperio habere permisit, & illam usque ad tempus Basilii & Constantini, Reges „ & Principes præsidentes nomine ipsius tenuerunt. Euntes „ autem Legati, ab Alexio alacriter visi, Chrysobolium (*b*) „ Dalmatiæ & Croatiæ, & Sedis Protosebastos obtinuerunt. „ Quibus postea reversis, Dux suo addidit titulo: Dalmatiæ „ atque Croatiæ, & Imperialis Protosebastos „. Itaque Vitalis Phaledro per Legatos ab Alexio Comneno obtinuit, *ut Jurisdictiones Dalmatiæ & Croatiæ, sibi ab Incolis sub Basilio & Constantino traditas, obtineret*, idest, jam possessas, Bulla aurea confirmaret, utque sibi titulum *Protosebasti* præterea concederet. Nam qui post Petrum Urseolum usque ad hunc Vitalem Phaledrum Venetis præfuere Duces, *Dalmatiæ* quidem *Ducis* titulo gaudebant, non tamen *Croatiæ*, neque *Protosebasti*. Utriusque hujusce tituli accessio sub eodem Vitali Phaledro facta legitur non modo in Chronico Danduli, uti vidimus; verum etiam in ipsius Phaledri Diplomate, quod ex Cod. Ambrosiano edidit Muratorius Tom. 12. pag. 251. ad oram libri, dat. *Anno ab Incarn. D. N. J. C.* 1094. *mense Decembri, Indictione* 3. in quo sic legitur: „ Hæc omnia nos Vitalis Faletro de divinæ gratiæ largitate Venetiæ, Dalmatiæ, „ atque Croatiæ Dux, & Imperialis Protosevaston, plurimum „ animadvertens &c. „. Reliqui post Phaledrum Duces in iis quæ ex Cod. Ambrosiano Muratorius edidit Diplomatibus, aut solo, *Venetiæ, Dalmatiæ & Croatiæ*, titulo usi leguntur (ut pag. 267. ad annum 1116. *Ordelaphus Phaledro D. G. Dux*

a Sub Carolo M. & Nicephoro, non facta est Imperii partitio, sed *pactum faciendæ pacis in scripto datum receptumque*. Vide Scriptores Francos apud Duchesnium ad ann. 803.

b Chrysobolium. Chrysobullam, idest, Auream Bullam. Vide Cangium in hac Voce.

Dux Veneticorum , Dalmaticorum , & Croaticorum &c. pag. 289. *Vitalis Michael Dei gratia Venetiæ , Dalmatiæ atque Croatiæ Dux* , Anno 1166. iv. Kal. Julii Ind. xiv. & pag. 323. 324. 325. 326. *Henricus Dandulus Dei gratia Venetiæ , Dalmatiæ atque Croatiæ Dux* , Anno 1201. menſe Aprili Ind. 4. & anno 1204. menſe Mart. Ind. 7.) Aut cum addito , *& Dominus quartæ partis & dimidiæ totius Imperii Romaniæ* : (ut pag. 382. in charta conventionis inter „ Dominum Jacobum „ Contarenum D. G. Venetiæ , Dalmatiæ , atque Croatiæ „ Ducem , & Dominum quartæ partis & dimidiæ totius Imperii Romaniæ , & *Commune* Venetorum ex una parte , & „ nobilem & egregium virum Dominum Johannem de Monteforti Tyri & Turonæ Dominum ex altera „ Anno Domini 1272. Ind. 5. Kalendis Julii : & pag. 483. & ſeqq. „ Petrus Gradonico D. G. Venetiarum , Dalmatiæ , atque Croatiæ Dux , Dominus quartæ partis & dimidiæ totius Imperii „ Romaniæ „ Anno 1310. die 17. Junii , & die 24. Junii , Ind. 8. Eumdemque titulum uſurpant pag. 497. *Marinus Georgio* anno 1312. die 17. Octob. Ind. xi. pag. 498. *Joannes Delphino* anno 1357. die 15. Julii Ind. x. pag. 504. 506. 508. *Raynerius Zeno* anno 1364. Ind. 8. die 8. intrante Septembri , & anno 1365. die penultimo menſis Martii .

XIX. Oſtenditur, Venetos titulo Ducis Dalmatiæ uſos ante ann. 1084.

Ceterum titulo *Dalmatiæ Ducis* , ante Vitalis Phaledri tempora , ideſt ante an. Chr. 1084. uſos fuiſſe Venetorum Duces , conſtat , tum ex verbis Danduli ad an. 997. ſub Petro Urſeolo a nobis ſupra recitatis ; tum ex ejuſdem Danduli Chronico pag. 232. de eodem Urſeolo ſic ſcribentis : „ Hic Petrus „ Dux cum Joanne filio & conſorte ſuo , Joannem Diaconum „ & Capellanum ejus , Ratiſponam ad Henricum Cæſarem „ (*a*) Nuncium miſit , & ab eo obtinuit Privilegium confirmans omnes exemptiones , libertates & immunitates , quas „ Duces , Eccleſiæ & populi Venetiæ ſoliti ſunt habere in Italico Regno , & hunc non ſolum Ducem Venetiæ , ſed etiam „ Dalmatiæ in eodem privilegio nominavit „ . Exſtat præterea apud Joannem Lucium de Regno Dalmatiæ & Croatiæ pag. 80. Inſtrumentum , *in civitate Arbe* , *Ind.* 1. *menſe Julio* ,

a Quem ſupra , anno 1003. imperaſſe dixerat .

Julio, *Anno Chr.* 1018. confectum, in quo hæc verba leguntur: „ Nos quidem Majus Episcopus. Vobis Domino Othoni „ seniori nostro, Duci Veneticorum, & Dalmaticorum, & „ successoribus vestris &c. „. Otto iste Urseolus, defuncto patre Petro, Dux præesse cœpit anno Chr. 1009. (uti scribit Dandulus pag. 235.) quumque annis 17. præfuisset, eo quod Dominicum Gradonicum ætatis annum 18. agentem, electum Episcopum investire renuisset, auctore Dominico Flabanico, anno 1026. tonsa barba in exilium Constantinopolim missus fuit, ubi anno 1032. decessit, eodem Dandulo teste pag. 239. & 240. Postremo Sanctus Petrus Damiani, qui ad superos anno Chr. 1072. hoc est, duodecimo ante initum a Vitali Phaledro Ducatum anno, migravit, apud eumdem Dandulum. pag. 214. & seq. in Vita Sancti Romualdi de Petro Urseolo Primo, Venetorum Duce, ac Urseoli Secundi patre, & Ottonis avo, scribens, eum ait *Dalmatici Ducatus habenas gubernasse*, *& Dalmatici Regni Principatum* fuisse adeptum: quod profecto non dixisset, nisi suo saltem ævo Duces Venetorum & Dalmatiam maritimam obtinerent, & *Venetiarum* Ducis titulo, *Dalmatiam* adjungere soliti essent.

XX.
Quæ bella Veneti gesserint cum Chrobatis & Hungaris pro retinenda vel recuperanda Dalmatia.

Itaque de Dalmatiæ possessione tituloque, neque Orientis neque Occidentis Imperatores cum Venetis contendisse, certum est. Verum pro retinenda vel recuperanda Dalmatia, multa Veneti & gravia bella cum Croatiæ & Hungariæ Regibus gesserunt. „ Nono Ottonis Urseoli Ducis anno (ut scribit Dandulus pag. 236. idest, anno Chr. 1017.) Crosumirus (*a*) Croatorum præsidens Regno, Jadram, & alias „ maritimas civitates Dalmatiæ, quotidianis incursionibus „ inquietat. A quibus Dux requisitus, cum stolo exiit, & civitates tutavit, hostes in fugam vertit, & Cives illarum in „ sua fidelitate & obedientia solidavit. Et rediens, a Vitale „ Episcopo Veglensi, & Majo Episcopo Arbensi, & Martino „ Episcopo Ausenensi (*b*), & ab universo Clero, Prioribus, & Populo dictarum Insularum, de tributo sibi & Successoribus suis annuatim in perpetuum solvendo, sponsio- „ nem

---

a Cod. Vat. 5842. fol. 111. & Cod. Vat. 5286. *Cresmurus*. Sed legendum, *Cresimirus*.

b Cod. Vat. 5842. & 5286. *Auserensi*, recte.

„ nem ſuſcepit „. Farlatus hoc ipſum ex Dandulo recitans, Creſimirum quidem cum Mucimiro eundem facit, epocham vero rerum geſtarum perperam ſignat, inquiens Tom. 1. pagin. 223. col. 1. „ Nam primum quidem anno circiter 1023. „ (*hoc falſum : id enim factum anno* 1017. *aut ſaltem* 1016. „ *ex Dandulo patet*) Mucimirus, quem aliqui Hereſimum, „ alii vero Creſimirum vocant, idque propius vero eſt, Rex „ Chrobatiæ, contra quam inter Petrum Urſeolum & Chrobatorum Reges (*a*) convenerat, Jadrenſes infeſtare, eorumque fines crebris incurſionibus vaſtare cœperat : neque „ a cæteris finitimis Dalmatiæ Venetæ populis populationes „ abſtinebat. Otho Urſeoli filius Principatum in Venetis adeptus anno 1016. (*imo Principatum adeptus anno* 1009. *ulturus autem ſuorum injurias, anno* 1017. *in Dalmatiam* „ *copias tranſmiſit*) ulturus ſuorum injurias, in Dalmatiam „ copias trajecit, hoſteſque acie congredi auſos facili negotio fudit atque in fugam avertit; deinde omnem maritimam „ Dalmatiæ, Iſtriæque oram, quæ patris ductu in Venetorum „ fidem tutelamque conceſſerat, claſſe circumvectus, ſingulas civitates & conventus adiit : Cives novo juramento adegit, ut in Venetorum fide, in quam ultro veniſſent, in poſterum manerent; neve quemquam ex ſuis populis res novas moliri paterentur „. Pergit Farlatus, Reges Chrobatiæ enumerans, a quibus Dalmatia Venetica infeſtata ſit. „ Creſimiro (inquit) in Regnum Chrobatiæ ſucceſſit Stephanus, Stephano Creſimirus alter dictus Petrus, huic Slavizo, deinde Zvonimirus cognomento Demetrius, demum „ Stephanus, in quem deſinit ſeries Regum Chrobatiæ. Hos „ Reges, poſtquam Veneti rerum in Dalmatia potiti ſunt, „ aliquas maritimas urbes in ſua poteſtate habuiſſe, aut antea „ poſſeſſas, aut Venetis ereptas, veluti Nonam, Belgradum, „ Sebenicum, & idcirco Chrobatiæ pariter Dalmatiæque regio titulo uſos eſſe, ex antiquis Dalmatiæ monumentis intelligitur „. Sed de his poſtea. Nunc ſeries Regum Chrobatiæ eſt continuanda.

 Igitur

a Hoc etiam titulo, ideſt, *Regum*, Dandulus in Petro Urſeolo Secundo, Banos illos Croatorum donat, qui Venetis ſe ſuaque oppida dediderunt. Fallitur tamen Farlatus, dum putat, Regem Chrobatorum, qui tunc temporis Mucimirus erat, aut ſaltem Creſimirus, eo nomine fuiſſe deſignatum.

XXI. Chrobatiæ & Dalmatiæ mediterraneæ Reges post Mucimirum & Suriguam Cresimirus major, necnon Dircislavus, Cresimirus minor, Svetoslavus, & Goyslavus, ejus filii ab anno circiter 1000 ad 1024.

Igitur mortuo Tirpimiro, dum contenderent ejus filii Mucimirus & Surigua, dumque a Venetis, ut supra, Dalmatia Maritima occupata fuisset, *Cresimirus*, *major & proavus Cresimiri tertii* appellatus, Dalmatiæ mediterraneæ & Chrobatiæ Regno circa annum 998. potitus, illud ante annum 1000. Dircislavo filio reliquit. Filios autem habuit Cresimirus iste major *Dircislavum*, *Cresimirum*, *Svetoslavum* & *Goyslavum*.

Cresimiro Patri *Dircislavus*, hujus nominis secundus, anno 1000. successit.

Dircislavum excepit frater *Cresimirus secundus*, qui *Avus* Cresimiri tertii dicitur, quique anno 1017. in Dalmatiam, ut supra, invasit: cujus fratres Svetoslavus & Goyslavus a Basilio Imp. anno 1019. Constantinopolim abducti, ibidem amplis sunt honoribus aucti. Quid vero de alio eorum fratre Dircislavo factum sit, ignoratur.

XXII. Stephanus Cresimiri secundi filius, & Cresimirus tertius, Stephani filius, Reges Chrobatiæ & Dalmatiæ; ab anno 1024. ad 1073.

Stephanus, Cresimiri secundi filius ab anno circiter 1024. ad annum 1060.

Cresimirus tertius, Stephani filius *Petrus* appellatus, ab anno 1060. ad annum 1073.

Hæc constant ex Privilegiis a Joanne Lucio productis. Nam pag. 76. profertur Diploma *Cresimiri tertii*, qui etiam *Petrus* dicitur, *Stephani* Regis filius, *Cresimiri secundi* nepos, & *Cresimiri majoris* pronepos, ex Archivo Monasterii S. Chrysogoni Jaderensis descriptum „ Datum Anno Dom. 1067. Ind. x. „ Regnante Domino Constantino Duce, magno Imperatore; „ Prioratum vero Jaderæ retinente Domino Leone Imperiali „ Protospathario, & totius Dalmatiæ Catipano, Petro S. Chrysogoni Abbate „: Et confirmatum *Anno Domini* 1069. *Indict.* VII. *in Nonensi coenaculo* subscriptum ab eodem *Cresimiro*, & a *Stephano Jaderæ Episcopo*: quod sic habet. „ Ego „ Cresimir, qui alio nomine vocor Petrus, Croatorum Rex „ Dalmatinorumque .... Comperimus nunc in gestis *Proavi* „ *Cresimiri majoris* .... Tempore ipsius, & filii ejus *Dircislavi*, & eorum potentibus Banis, videlicet, Pribinæ, & „ Godimiri. Et temporibus *Svetoslavi*, & ejus fratrum *Cresimiri*, & *Goyslavi*, & filii ejus Regis *Stephani* Patris mei, „ faventibus nobilibus Banis eorum qui fuere temporis, videlicet, Varda, Bozshare, & Stephanus Presta .... Actum „ est

„ est in Nona civitate „ *& pag. 77.* „ Ideo ego *Cresimirus* „ Dei gratia Dalmatiæ & Croatiæ Rex, atque Avi mei bonæ „ memoriæ *Cresimiri* Regis, Patrisque mei Regis *Stephani* .... „ habenas Regni retinens „. In Charta quoque fundationis Ædis S. Michaëlis ad Amphitheatrum Salonense ædificatæ apud eundem Lucium pag. 79. sic legitur: „ In Christi no- „ mine Amen. Anno Nativitatis ejusdem D. N. J. C. 1000. „ Indict. XIII. Regnantibus DD. NN. Basilio & Constantino, „ magnis Imperatoribus, in Regno Croatiæ; gubernante „ autem *Dircislavo* inclyto Rege; residente etiam in Sede „ B. Domnii Domino Martino Rmo Archiepiscopo, cum Do- „ mino Florino Principe Spalati, & aliis „. Hæc authentica documenta ostendunt, ante annum 1000. obiisse *Cresimirum* majorem. Anno 1000. regnasse ejus filium *Dircislavum*. Anno 1015. *Cresimirum* alterum, de quo supra ex Dandulo. Anno 1019. *Svetoslavo*, & *Goyslavo* Constantinopolim abductis, concessum a Basilio Imperatore Regnum Croatiæ unacum Patricii dignitate eidem *Cresimiro*. Anno incerto, seu (ut ex Lupi Protospathæ verbis infra recitandis conjectari licet) anno 1024. *Stephanum* Regem Cresimiro Patri subrogatum. Anno denique 1060. *Cresimirum* III., Stephano Patre antea defuncto, Regni habenas jam tenuisse. Scylitzes & Cedrenus ad ann. Chr. 1019. Indict. 2. sic scribunt: *Subacta* (a Basilio Imperatore Constantini fratre) *Bulgaria*, *Imperatori se dedidit etiam contermina Chorbatorum* (idest Croatorum) *gens*, *& ejus Principes*, *fratres duo*: *quibus Imperator honores ac opes amplas tribuit*. De hisce fratribus Principibus hæc observat Cangius in Famil. Dalmat. cap. 5. num. XI. „ Conjicere „ est, binos istos fratres, non alios fuisse a *Cresimiro*, & *Sve-* „ *stislavo*, aut *Goyslavo*, quum præterea *Cresimirus* Imperia- „ lis Patricius ab Archidiacono Spalatensi appelletur, quem „ ille ait regnasse anno 1015. „. Zonaras edit. Paris. pag. 227. Scylitzæ & Cedreno consentit, sic scribens: „ Bulgaria do- „ mita, καὶ τὰ τῶν χραβάτων ἔθνη, etiam Chravatarum gentes, „ & Sirmium, Romano Imperio se submiserunt „. Addunt enim Cedrenus & Scylitzes loc. cit. de *Sermone* Sirmii Domino: „ Solus adhuc Imperium detrectabat Σέρμων, *Sermo*, Sir- „ mii Dominus, Nestongi frater. Ad hunc Constantinus Dio-

„ ge-

„ genes finitimæ Provinciæ præfectus legatum mittit, interposito jurejurando affirmans, cupere se ipsum convenire, ac de rebus necessariis colloqui: quod si ipse insidias veretur subesse, tribus tantum famulis stipatum se ad ripam profluentis ibi amnis accessurum: idem ipse quoque faceret. Obtemperat Sermo, atque hoc modo cum Diogene congreditur. Ibi quum jam collocuturi essent, Diogenes pugionem, quem in sinu abditum gestabat, subito in latus Sermonis adigit, eumque interficit: famuli fuga elabuntur. Diogenes vicinis exercitibus contractis, valida cum manu ad Sirmium proficiscitur; Viduæque exterritæ magnis insuper pollicitationibus persuadet, ut se, Sirmiumque Imperatori traderet. Ea Byzantium missa, ibi primario cuidam civium matrimonio copulata est. Diogenes recens captæ ditioni præficitur „. Lupus Protospatha (a) in Chronico ad ann. 1024. *Croatiam* expugnatam a Basilio Bojoanne Catapano, quem *Bugianum* vocat, describens: „ Transfretavit („ *inquit*) Bugianus in Curbathia, (b) & comprehendit ipsam Principissam uxorem Cosmici, (c) & direxit illam Constantinopolim „. Nimirum, [uti Cangius cap. v. Famil. Dalmat. num XI. auguratur] sermo est de Principissa, uxore Cresimiri, quæ Cresimiro mortuo, & Croatis defectionem a Constantini & Basilii Imperatorum subjectione molientibus, a Bojoanne ex Apulia, ubi Catapanus erat, transfretante, iisdem Chrobatis subjugatis, capta & Constantinopolim directa est. Videtur ergo *Stephanus*, Cresimiri & ejusdem Principissæ filius, ab iisdem Augustis in solio paterno circa eundem annum 1024. collocatus: cujus proinde initia cur ad annum 1050. apud Farlatum Tom. I. pag. 342. aut ad annum 1060. apud Lucium lib. 2. cap. I. & apud Bandurium Animadvers. in lib. de Admin. Imperio edit. Paris. pag. 93. conferantur, non video: nisi dicamus, eum ab anno 1024. ad 1060. in Regno vixisse.

XXIII. Slavizus Rex Chrobatiæ.

Slavizus Rex Chrobatiæ ann. circiter 1073. *Ex Tab. Capit. Spalatensis*. Farlat. p. 342. Slavizum Cresimiro secundo (leg. ter-

---

a Apud Murat. Tom. v. Rer. Ital. pag. 42.
b Hoc est, *Chrobatia*, seu *Croatia*. Cod. Andr. Duc. *Corbachia*, minus recte.
c Cod. Andr. Duc. *Cisigni*: male.

tertio) in Regnum Dalmatiæ & Chrobatiæ succeſſiſſe poſt annum 1073., docet Tabula Capituli Spalatenſis : *Attigit eo tempore venire in noſtris partibus Slavizo Rex &c.* Sed breve admodum ejus Regnum fuit ; nam anno 1075. captum fuiſſe, ac Regno depulſum, colligi videtur poſſe ex Autographo Archivi Monialium SS. Coſmæ & Damiani : „ In anno 1075. ab „ Incarn. D. N. J. C. menſe Novembris, & tempeſtate, qua „ Comes Amicus Regem Croatiæ cepit &c. „ Eodem vero anno Regno potitum eſſe Zuinimirum, quem alii Zuonimirum vocant, ſeque ipſe in ſuis Privilegiis Demetrium appellat, ſatis declarat alterum Autographum ejuſdem Archivi. Præterea Zuinimirus in Synodo Dalmatica habita anno 1076. Regis nomen & inſignia accepit a Legatis Gregorii VII. Pontificis maximi, idque in ſuo ipſemet diplomate perſpicue teſtatur : „ In „ nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, Anno Dom. In- „ car. 1076. Indict. 14. menſ. Octobr. Ego Demetrius, qui & „ Svinimir nuncupor, D. G. Croatiæ Dalmatiæque Dux, a „ Te Domino Gebizone, ex Apoſtolicæ Sedis Legatione D. N. „ PP. Gregorii poteſtatem obtinente, in Salonitana Baſilica „ S. Petri, Synodali & concordi totius Cleri & populi electio- „ ne, de Croatorum Dalmatinorumque Regni regimine per „ Vexillum, Enſem, Sceptrum, & Coronam inveſtitus &c.

XXIV. Svinimir, ſeu Demetrius, Rex C[r]o[a]tiæ & Dalmatiæ ab anno 1075. ad 1087.

Svinimir ſeu Demetrius ab anno 1075. ſaltem uſque ad annum 1082. Ex Autographo Cœnobii SS. Coſmæ & Damiani, & duplici diplomate ejuſdem Svinimiri. Idem Farlatus pag. 342. Svinimirum regnaſſe uſque ad annum 1087. docet ejuſdem Privilegium eodem anno conceſſum *Eccleſiæ Monialium S. Mariæ de Jadra*. Demetrium ſeu Svinimirum, poſtremum Chrobatorum Regem fuiſſe ſcribit Archidiaconus ; ſed poſt Svinimirum regnaſſe apud Chrobatos Stephanum hujus nominis ſecundum, ſive is frater Svinimiri, ſive aliunde genitus fuerit, aperte declarat diploma Stephani Regis, quo confirmat, & ratum haberi jubet quidquid prædiorum *Svinimirus nuper defunctus* Cœnobio Spalatenſi Virginum ex inſtituto S. Benedicti large liberaliterque donaverat : „ In Chriſti „ nomine Stephanus ego nutu Dei Croatorum & Dalmatino- „ rum Rex . . . Quum igitur omnipotentis Dei me . . Patrum, „ Avorum, Proavorumque ſolio in Regio, omnibus Croatiæ „ & Dal-

„ & Dalmatiæ nobilibus collaudantibus, exaltaverit ... Itaque Mater & Procuratrix Sanctimonialium Spalatini Cœnobii, sancti videlicet Benedicti ... unacum quibusdam suis sororibus, quoddam scriptum a nuper defuncto Svinimiro concessum sibi, hoc ad opus sui Cœnobii de quodam territorio Regali &c. „ Et quamvis huic diplomati nulla insit nota Chronologica, unde dignosci possit annus, quo datum fuerit, tamen quum mentio facta fuerit Svinimiri paulo ante defuncti, confectum fuerit oportet, postquam Svinimirus Regno ac vita decesserat. Hæc Farlatus: cui adde, quod in Catalogo Acutheano, Ponzoniano, & in Chron. Pontificali Salonitano, necnon apud Archidiaconum, *Cœnobium illud Monialium S. Benedicti*, cui Stephanus Rex Privilegium concessit, fundatum dicitur a Laurentio Archiepiscopo sive anno 1063. uti legitur in Ponzoniano, sive anno 1069. quemadmodum habet Chronicon Pontificale, ac proinde indubie constat, Stephanum Regem Svinimiro esse posteriorem: quidquid dicant scriptores Hungarici, qui ex errore satis communi existimant, Svinimirum sine liberis extinctum, fuisse postremum Chrobatiæ Regem; & Ladislaum Regem Hungariæ ab ejus sorore vidua Svinimiri evocatum fuisse in Chrobatiam, ut auxilio sibi & præsidio esset adversus quosdam Regni proceres, quorum insidiis divexari cœperat: ac proinde censent, Regnum Chrobatiæ ad Ladislaum, sive concessu sororis, sive jure affinitatis pervenisse. Verum, ut modo dicebam, satis constat, post Svinimirum regnasse apud Chrobatos Stephanum ex stirpe Regum Chrobatiæ, quemadmodum idem ipse in laudato suo diplomate se appellat.

XXV. Stephanus II. postremus Rex Chrobatiæ & Dalmatiæ. Hungari post ejus obitum, Regnum Chrobatiæ obtinent, circa annum 1104.

Stephanus II. Rex Chrobatorum anno circiter 1090. Ex diplomate ejusdem Stephani. Is fuit postremus Regum Chrobatiæ; nisi huic alium, cui nomen *Petro* fuerit, ex Thurocio & Dandulo adjicere libeat, cui Colomanus Rex Hungariæ sæculo XII. ineunte vitam & Regnum eripuerit. Idem Farlat. pag. 342. Itaque post obitum Stephani, quum magnæ acerrimæque contentiones de Regno exortæ essent inter Proceres Primoresque Chrobatorum, ex his a quodam, ut tradit Archidiaconus, Uladislaus, sive Ladislavus Rex Hungariæ ad Chrobatiam occupandam adscitus fuit: qui cum exercitu Alpes transf-

transgressus, aliquot ejus regionis oppida cepit, maritimis urbibus locisque intactis; nam quum ei nunciatum esset Hungariam ab Scythis ferro & igni vastari, necesse habuit discedere, suasque omnes copias ac vires ad Regnum avitum tuendum, barbarosque propulsandos convertere ac reducere. Ladislavo intra finem undecimi sæculi rebus exemto, Colomanus successit, qui Chrobatici Regni potiundi stimulante cupidine, exercitum in Dalmatiam traduxit, & vi aut deditione Chrobatorum urbes in suam potestatem redegit sæculo XII. ineunte; insulis & plerisque maritimis locis in fide ac ditione Venetorum manentibus, qui deinde pro retinenda, vel recuperanda Dalmatiæ possessione, multa & gravia bella cum Hungaris gesserunt: quæ bella idem Farlatus pag. 225. fusius refert: ab anno scil. 1104. usque ad ann. 1433. quo anno (inquit) quum bellum acre & diuturnum Venetos inter & Sigismundum Hungariæ Regem fuisset, pax ita convenit, ut Dalmatia propemodum integra, quam præter Ragusium & alia quædam loca, Veneti recuperaverant, in eorum potestate permaneret.

Thomas Archidiac. *Regum* Chrobatiæ seriem interitu Svonimiri definit, propterea quod Stephanus breve admodum gessit imperium, quemadmodum Slavizum quoque Cresimiro & Svonimiro interjectum tacitus prætermiserat. Verba ejus accipe cap. 16. „ Ordinatus est Laurentius in Sede Salonitanæ Ecclesiæ „ anno Incarn. 1060. Temporibus Michaëlis Imp.: Regum vero Stephani, Cresimiri, & Svonimiri, qui fuit ultimus, „ Rex Chrobatorum „ . Et cap. 17. „ Eo namque tempore „ Rex Svonimirus mortis debitum solvit, nullumque suæ posteritatis hæredem reliquit. Sic ergo tota regalis sanguinis „ deficiente prosapia, non fuit ulterius qui in Regno Chroatorum rite succedere debuisset. Cœpit itaque inter omnes Regni proceres magna discordia suboriri. Et quum divisim modo hic, modo ille regnandi ambitione sibi terræ dominium „ vendicaret, innumerabiles rapinæ, prædationes, cædes, „ & omnium facinorum seminaria emerserunt: alter enim alterum insequi, invadere, trucidare non cessabat. Verùm „ his temporibus extitit quidam ex magnatibus Sclavoniæ, qui „ quum a suis esset contribulibus multis lacessitus injuriis, multisque damnis attritus, non sperans se posse aliter tantis re-

„ sistere malis, in Ungariam profectus est. Tunc ad Regem
„ Uladislaum ingressus, eum alloqui cœpit, persuadens ei,
„ ut ad capiendum Croatiæ Regnum & suo dominatui subju-
„ gandum exiret, dans ei plenam fiduciam, id facile posse
„ complere. His ergo Uladislaus Rex inductus consiliis, absque
„ mora coadunato exercitu copioso, venit, & occupavit to-
„ tam terram a Dravo fluvio usque ad Alpes, quæ dicuntur
„ Ferreæ, nullo obice resistente. Post hæc transivit Alpes, &
„ cœpit impugnare munitiones & castra, multaque prælia com-
„ mittere cum gentibus Chroatiæ. Sed quum alter alteri non
„ ferret auxilium, essentque divisi ab invicem, facilem victo-
„ riam Rex potuit obtinere; nec tamen usque ad maritimas re-
„ giones pervenit: Sed audiens, quod quædam gens sui Re-
„ gni fines intraverat, in Ungariam repedavit. Fuit autem
„ Rex iste non solum armis strenuus, sed religione & sancti-
„ tate insignis. Hujus temporibus gens Scythica, multitudi-
„ ne gravi intra Ungariæ fines irrumpens, magnas hominum
„ strages fecerunt. Sed Uladislaus Rex coacto in unum sui
„ Regni exercitu in hostiles turmas insiliit irruens, divino pro-
„ tectus auxilio, majorem partem barbaricæ nationis passim
„ per campos stravit in mortem, alios vero extra Regni con-
„ finia effugavit „. Geysa Hungariæ Rege VII. Kal. Maji an-
no Chr. 1077. viam universæ carnis ingresso, Sanctus La-
dislaus frater ejus communi omnium consensu, Regni gu-
bernacula suscepit, inquit Thuroczius in Chr. Hungar. cap. 57.
Obiit autem anno Dom. 1095. IV. Kalen. Aug. anno Regni
sui XIX. eique successit Colomanus, ut habet idem Thuroczius,
necnon Archidiaconus cap. 17. „ Denique Uladislao Rege mi-
„ grante ad Dominum, Colomanus sibi in Regno successit.

Antequam ad invasam a Colomano Dalmatiam & Croatiam progrediar, juverit ea summatim referre, quæ sub Regibus Croatiæ Cresimiro II. Stephano, Cresimiro III. Stephano II. & Regibus Hungariæ Andrea, Salomone, Geyza, & Ladislao contigere.

C A-

CAPUT III.

Res gestæ in Chrobatia & Dalmatia sub Regibus Cresimiro II, Stephano, Cresimiro III. Stephano II. & Regibus Hungariæ Andrea, Salomone, Geyza, & Ladislao.

I. Cresimiro II. & Stephano ejus filio in Chrobatia regnantibus, Andreas, Salomon, & Geyza Hungariæ præfuere.

CRESIMIRO Secundo, Dircislavi fratre, & Cresimiri majoris filio, Regnum Croatiæ obtinente; Petro autem Barbolano sive Centranico (*a*) Venetorum Duce: „ Andreas Hungariæ Rex (ut scribit Dandulus in Chron. edit. „ Murator. pag. 239.) Dalmatinos continue inquietans, ali„ quos tandem ad deditionem coëgit „. Idem Dandulus pag. 241. & 244. „ Stephano Cresimiri secundi filio Croatis „ regnante, & Dominico Contareno (*b*) Andreas Rex Hun„ gariæ per senectutem inunxit filium suum Salomonem, con„ sentiente Bela fratre Regis cum filiis suis. Salomon Rex „ Hungariæ terrestria loca Dalmatiæ inquietans, Jadratinos, „ qui promissam Ducis fidelitatem huc usque servaverant, ad „ rebellionem induxit. Postea itaque orta discordia inter Sa„ monem Regem, & fratres Geyza, (*c*) & Ladislaum, „ maximis Regnum conquassatur angustiis. Tunc iste Dux sui „ Ducatus anno secundo [*idest Chr.* 1044.] hostiliter egres„ sus, quibusdam incolis faventibus, Jadram recuperavit: „ Similiter ex Dalmatinis aliqui, Ducis præsentiam cognoscen„ tes, ad exhibendam subjectionem solitam accesserunt. Salo„ mon tandem Rex a fratribus expellitur [*anno* 1074.] Geyza „ autem regnavit. Tunc populus ille, qui (*d*) fidem reliquit, „ postea rediit. Hic constituit omnia fora fieri Sabbato, & By„ zantia currere fecit „. Verùm hæc (uti observat Farlatus „ Tom. 2. pag. 223.) neque cum Principatu Centranici, neque „ cum

a Dux inauguratus anno 1026. captus & abrasus anno 1031. cum monachali veste Constantinopolim missus. Dandulus in Chron. pag. 239.

b Dominicus Contarenus anno 1043. Dux assumtus, obiit anno 1071. Dandulus pag. 242. 243. 244. 246.

c In Codd. Vaticanis semper *Zeycha*.

d Male in edit. Murator. *quasi*.

„ cum ſeptimo (a) Contareni Ducis anno congruere poſſunt.
„ Nam Petrus Centranicus anno quarto, quam imperare cœ-
„ perat, Chriſti altero & trigeſimo ſupra milleſimum, ejectus
„ eſt in exilium: Andreas vero Hungariæ Regnum adeptus
„ eſt (b) anno 1043. Huic ſuffectus eſt Salomon an. 1063.
„ quum Dominicus Contarenus annum ageret vigeſimum a
„ ſuſcepto Principatu. Si quid igitur ſive Andreas, ſive Sa-
„ lomon moliti ſunt adverſus Dalmatas, neutrius res geſtæ
„ in Dalmatia vel cum ætate Centranici, vel cum ſeptimo
„ Contareni anno cohærent. Hujuſmodi Anachroniſmus haud
„ fefellit Sabellicum, qui propterea dubitat, Salomon ne
„ Rex, an aliquis è Regibus Chrobatorum Jadrenſes ad de-
„ ditionem perpulerit; & antiquus Venetus Chronologus
„ apud Hiſtoricum Dalmatam Jadertinam defectionem con-
„ fert in annum 1050., ex quo fit, ut eam attribui oporteat
„ Creſimiro II., cui etiam Petro nomen fuit, quique per ea
„ tempora Regnum in Chrobatis obtinebat: idque videtur
„ confirmari poſſe teſtimonio ipſius Creſimiri, qui dona &
„ prædia Cœnobio Jadertino Sancti Chryſogoni ab ſuis de-
„ ceſſoribus collata confirmans, & novis inſuper augens mu-
„ neribus ac beneficiis in Diplomate ad id confecto an. 1067.
„ hæc verba interpoſuit: *Igitur quia Deus Omnipotens terra,*
„ *marique noſtrum prolongavit Regnum, decrevimus & prom-*
„ *pto animo ſtabilivimus Monaſterium Sancti Chryſogoni &c.*
„ Quippe fines Chrobatici Regni tum ultra montes proten-
„ derat, tum vero ad mare, Jadera in poteſtatem redacta,
„ amplificaverat. Præterea nemo eſt ex antiquis rerum Hun-
„ garicarum Scriptoribus, qui tradiderit ante Ladiſlaum quem-
„ piam

a Dandulus tam in MSS. Cod. Vat. quam in Muratorianæ Editione habet *anno ſe-cundo Contareni*, non anno ſeptimo, uti perperam ſcribit Farlatus, quamquam cum Farlato dicendum eſt, hæc Salomonis Hungariæ Regis geſta neque cum ſecundo Contareni anno convenire.

b Fallitur in hoc etiam Farlatus, dum Andreæ Regis initia ad annum 1043. confert. Non anno 1043. ſed 1046. is Regnum adeptus eſt. Vide Hermannum Contractum, & Pagium ad annum 1046. num. 7. Petrus S. Stephani Hungariæ Regis filius patri in Regnum ſucceſſit anno 1038. Ab Ovone tyranno pulſus anno 1042. defenſus ab Henrico Germaniæ Rege: demum ab Andrea conſanguineo Regno & oculis privatus fuit anno 1046. Andreas cum Henrico Imp. pace facta anno 1052. Invaſa a Bela Hungaria, uxorem & Salomonem filium ad Henricum Germaniæ Regem anno 1061. quum miſiſſet, obiit. Salomon ab Henrico in Regnum reſtitutus an. 1063. A Geiſa Regno anno 1074. pulſus eſt.

„ piam ex Hungariæ Regibus arma copiasque in Dalmatiam „ intulisse. Nam quod Joannes Thuroczius scripsit Par. 2. „ Chron. Hungar. Salomonem Hungariæ Regem cum exer- „ citu venisse in Dalmatiam, rogatu Zvonimiri sive Zalomiri „ Chrobatiæ Regis, qui ejus opem auxiliumque ad recupe- „ randam Marchiam nescio quam Dalmatiæ, sibi a Carinthis „ ademptam, supplex postulaverat, id enimvero ab recta „ Chronologia discrepat: neque enim Regnum Hungaricum „ Salomonis cum Regno Chrobatico Zvonimiri, temporum „ nexu colligari potest. Salomon enim a Geisa & Ladislao „ patruelibus acie victus, Regnum amisit (a) anno 1072. „ quum adhuc apud Chrobatos regnaret Cresimirus Petrus, „ qui usque ad annum 1073. vitam perduxit, ut ex Tabulis „ Dalmaticis ejus nomine signatis apparet. Huic suffectus est „ Slavizo, cujus Regnum brevissimum fuit; nec vero Zvoni- „ mirus ante annum 1075. Chrobatis præesse cœpit, & anno „ 1076. a Gebizone Gregorii VII. Legato Apostolico Regis „ titulum & insignia sumpsit. Itaque quum Dominicus Con- „ tarenus Rempublicam administrabat, non Salomon Rex „ Hungariæ, sed Cresimirus II. Rex Chrobatiæ Jaderam per „ deditionem Venetis eripuerat, quam idem Contarenus, „ ut traditum est in Annalibus Venetorum, terra marique „ obsessam captamque recuperavit.

II. Dabralius Archiepiscopus Salonitanus seu Spalatensis. Cur & quando a Spalatensis Ecclesiæ jurisdictione exemti Episcopi Antibarensis, Catharensis, Olchiniensis, & Svacensis, evecto in Archiepiscopum Antistite Antibarensi seu Diocletano.

Eodem Cresimiro II. & Stephano Croatiæ Regibus, Dabralim & Joannem Archiepiscopos Salonitanos & Spalatenses vixisse, testatur Thomas Archidiaconus cap. 14. sic scribens: „ Mortuo denique Paulo Archiepiscopo, substitutus est Da- „ braldus Archiepiscopus anno Domini 1030. temporibus „ Principum prædictorum „ idest, Basilii, & Constantini Imperatorum Constantinopolitanorum, & Cresimiri eorum Patricii, & Regis Croatorum: uti supra dixerat in Paulo Dabralii decessore. Quod tamen a vera Chronologia abhorret quoad Imperatores Basilium & Constantinum: quorum primus exeunte anno 1025. alter mense Novembri anno 1028. quum decesserit, neuter ad initia Pontificatus Dabralii, qui anno

a Imo *anno* 1074. Vide Pagium ad ann. 1075. ann. XII. Proinde Salomonis Regnum cum Cresimiri Petri Regno congruit, non autem cum Zvonimiri Regno colligari potest; quum Zvonimirus non ante ann. 1075. Regnum inierit.

anno 1030. inauguratus dicitur, pervenit. Hinc Catalogus Romanus de Dabralii Pontificatu habet apud Farlat. Tom. I. pag. 334. „ Dabralis Archiep. Spalatensis XXXI. Præfuit ab „ anno 1030. usque ad 1050. sedentibus (*a*) Joanne XX. „ Benedicto IX. Gregorio VI. Clemente II. Leone IX. Imperantibus (*b*) Michaële Paphlagone, Michaële Calephate, „ Constantino Monomacho: In Croatia regnante Stephano: „ Ducibus Venetorum (*c*) Petro Salomonio, Urso Urseolo „ qui & Patriarcha Gradensis, Dominico Flabanico, Dominico Contareno „. Pergit Archidiaconus cap. 15. de rebus in Dalmatia gestis sub Dabralio Archiepiscopo. „ Factum est „ autem, ut illis diebus convocarentur omnes Suffraganei „ Dalmatiæ ad Provincialem Synodum, quæ celebranda erat „ in Ecclesia Spalatensi. Episcopis autem superioris Dalmatiæ in usu est, quod commodius suum possent iter peragere, „ si omnes uno navilio ducerentur. Tunc præparata navi, „ ex condicto accesserunt ad portum: & imponentes quæ erant „ navigantibus necessaria, omnes fere Episcopi eamdem navem conscenderunt: videlicet, Catharienfis, Antibarensis, „ Dolciensis, & Svacensis. Quum autem circa insulas ventis „ implerentur non multum adversis, ecce subito tempestatis „ turbo mediis fluctibus toto se fragore immersit „. Cetera, quæ ex eodem Archidiacono Farlatus sic narrat Tom. I. pagin. 308. „ Intra finem decimi sæculi, vel ineunte undeci-

„ mo

a Est Joan: XIX. dictus XX. qui sedit ab an. 1024. ad 1033. Post Clementem II. deest Damasus II. qui Sedem tenuit diebus XXIII.

b Desideratur Romanus Argyrus, qui imperavit ab anno exeunte 1028. usque ad Aprilem anni 1034.

c Dandulus lib. 9. cap. 3. Petrus Barbolann, sive Centranico, Dux decernitur Anno Dom. 1026. Hic expulso prædecessore præficitur. (Nimirum, expulso Othone Urseolo) Et part. 3. Denique a Ducis exordio elapsis annis 4., Venetorum Populus Ottonem reassumere statuit, & hunc (*Petrum scilicet*) captum & abrasum cum monachali veste Constantinopolim mittunt. Idem cap. 4. Ursus Urseolus Patriarcha, Ducatum tenuit ann. D. N. J. C. 1031. Et part. 2. Tunc hic, qui vices ejus (nimirum fratris sui Ottonis Urseoli) tenebat, finito anno 1. mensibus 2. relicta Ducali Sede ad suam rediit Ecclesiam. Cap. 5. Dominicus Urseolo Dux sedem invasit anno Dom. 1032. Cap. 6. Dominicus Flabanico Dux sancitur eodem anno: nam expulso prædecessore, qui auctores fuerant, reditum ejus timentes, hunc exulem Ducem collaudant, & redeuntem in sede collocant. Cap. 7. Dominicus Contarenus Dux assumptus est anno D. N. J. C. 1043. Et par. 22. Completis itaque in suo Ducatu annis 27. mensibus 9. dies suos feliciter terminavit &c. Cap. 8. Dominicus Sylvo Dux constituitur anno D. N. J. C. 1071. Cap. 9. Vitalis Phaledro anno 1084. Cap. 10. Vitalis Michael anno 1096. Cap. 11. Joannes Ordelaphi Phaledro ann. 1102.

„ mo, (a) Provincia Spalatensis, detractione quatuor Episcopatuum ab regione Orientis diminui cœpit. Quum enim „ Episcopi Antibarensis, Catharensis, Olchiniensis, & Svacensis ad Concilium Provinciale itinere maritimo Spalatum „ profecti ex naufragio interiissent, civitates illæ missis Romam Legatis petierunt impetraruntque ab Romano Pontifice, ut pars hæc Dalmatiæ, quæ ultra Ragusium ad Solem „ Orientem vergit, cum quatuor illis Ecclesiis jurisdictioni „ Metropolitæ Spalatensis eximeretur, ne videlicet earum „ Episcopi, quibus vel ad Synodos celebrandas, vel aliis de „ causis, sæpe ac necessario adeunda erat Metropolis Spalatensis, in hujusmodi pericula vitæque discrimen se committerent. Itaque Pontifex jure ac titulo Archiepiscopi Antistitem Antibarensem donavit, qui post Diocleam excisam, „ urbem mediterraneam olim nobilem inprimis atque opulentam, indidem Antibarim in urbem maritimam Sedem „ Episcopalem transtulerat, eique tres illos Episcopos subesse „ jussit, Catharensem, Olchiniensem, & Svacensem, quibus „ alii atque alii adjecti sunt, quos Alexander II. in suis literis „ anno 1062. datis ad Petrum Archiepiscopum Diocliensis „ atque Antibarensis Ecclesiæ nominatim enumerat. Rem narrat Archidiaconus Hist. Salon. cap. 15. Tunc Cives urbium „ prædictarum missa relatione ad Summum Pontificem nunciaverunt de naufragio Episcoporum suorum, suppliciter „ postulantes eximi a subjectione Ecclesiæ Spalatensis, satis „ probabilem prætendentes occasionem, quia periculosum „ illis erat tam remotam Ecclesiam visitare. Quamobrem Romanus Pontifex annuit petitioni eorum, omnesque Episcopos a Ragusio superius absolvit a vinculo, quo tenebantur „ antiquæ Metropolitanæ, statuitque novam Metropolim in „ civitate Antibarensi, & omnes Episcopatus prædictos ei „ subjecit.

III. Salonitano seu Spalatensi Metropolitano subjecti Episcopatus enumerantur.

Hactenus ex Archidiacono Farlatus. „ Pergit Archidiaconus (b) cap. 15. Inferior vero Dalmatia habuit Episcopatus suos more antiquo suæ Metropoli Salonitanæ Eccle-

„ siæ

a Hoc factum post annum 1030. sub Dabralii Pontificatu: adeoque non intra finem decimi sæculi, sed medio fere sæculo undecimo.

b Cod. MSS. Vat. 7019. fol. 13. p. 2.

,, ſiæ ſubditos: videlicet, ab Apſarenſi Epiſcopatu uſque ad
,, Tragurienſem. Veglenſis, Abſorenſis, & Arbenſis Epiſco-
,, patus habuerunt Parochias ſuas in Inſulis ſuis. Sed Veglen-
,, ſis obtinebat majorem partem Parochiarum, quas (*a*) nunc
,, habet Signienſis Eccleſia, quæ non erat tunc Epiſcopalis
,, Sedes. Omnes enim civitates prædictæ ad Regnum Croa-
,, tiæ pertinebant. Jadrenſis Epiſcopatus non magnam habuit
,, Parochiam propter vicinitatem Nonenſis, & Belgradenſis
,, Epiſcopatuum. Quum autem Belgradenſis civitas (*b*) de-
,, ſtructa fuiſſet a Venetis, mutavit Sedem ſuam in Scardo-
,, nam. Tragurienſis Epiſcopatus, quia ſuæ Metropoli vici-
,, nior erat, majorem Diœceſim ſortitus eſt, videlicet ca-
,, ſtrum Sebenicenſe cum tota ſua ripa: protendebatur enim
,, fere uſque ad fluvium Cetinenſem. Fuit etiam Epiſcopalis
,, Sedes apud Mucharum, eratque ſua Parochia a confinio
,, Craynæ uſque Stagnum. In Stagno nihilominus fuit Epi-
,, ſcopatus, ſuaque Parochia erat in Comitatu Chulmiæ. Vo-
,, luerunt etiam Croatorum Reges quaſi ſpecialem habendi
,, Pontificem, petieruntque ab Archiepiſcopo Spalatenſi, &
,, fecerunt Epiſcopum, qui Croatenſis appellabatur, poſue-
,, runtque Sedem ejus in Campo in Eccleſia Sanctæ Mariæ
,, Virginis juxta caſtrum Tinienſe. Hic multas obtinuit Paro-
,, chias, habuitque prædia & poſſeſſiones per totum pene Re-
,, gnum Croatiæ, quia Regalis erat Epiſcopus, & Regis Cu-
,, riam ſequebatur: eratque unus ex Principibus aulæ, & ſua
,, juriſdictio uſque ad Dravum fluvium extendebatur. Eccle-
,, ſia nempe Metropolitana has ſibi voluit Parochias retinere:
,, Comitatum Cetine, Clune, Cliſe, Maſſarum, Almiſium,
,, & Corbaviam, & ultra Alpes ferreas uſque ad confinia Za-
,, grabie totamque Maroniam ,,. Farlatus Tom. 1. pag. 309.
,, In Concilio Provinciali, quod Petrus XI. Archiepiſcopus
,, Spalatenſis coëgit anno 1185. & Sedes Apoſtolica approba-
,, vit, definitæ ſunt nominatim regiones, in quas Archiepi-
,, ſcopus

a Scribebat Archidiaconus poſt annum 1266. uti conſtat ex cap. ult.

b Farlatus Tom. 1. pag. 144. 2. ,, Hic ubi fuit Blandona, aut hinc non longe, ,, poſterioribus ætatibus condita eſt civitas Bellegradum, ſive Alba maris, quam a ,, Venetis, quod infeſta eſſet Jadertinis, everſam ferunt ,,. In textu Archidiaconi poſt ea verba, in Scardonam, ſubjungitur: ,, Nota, quod Veneti deſtruxerunt Belgradum prope Jadram Civitatem.

„ ſcopus Spalatenſis juriſdictionem Epiſcopalem exerceret. „ Definivimus pari voto & communi voluntate eorumdem „ Suffraganeorum, ut Archiepiſcopus Spalatenſis has habeat „ Parochias: Cliſſam, Scalle, Zminam, Zetinam, totam „ Cleunam, totum Maſſarum, & totam Politiam uſque ad „ Vurullam,& ubicumque ſunt Terræ S. Domnii, debent dare „ decimam S. Domnio. Inſuper habeat has Eccleſias, S. Martham, S. Petrum de Clobucho, S. Mariam, S. Stephanum, „ S. Moyſen, S. Bartholomæum „. Nunc vero ad jus Epiſcopale Spalatenſis Eccleſiæ pertinent, Spalatum cum toto territorio ſuo, videlicet, inſula Soltæ, inſula Buæ uſque ad „ confines Tragurii: Salona olim civitas & Sedes Archiepiſcopalis, nunc vicus perexiguus cum territorio ſuo; oppidum Almiſii cum toto territorio ſuo uſque ad Paſſam Vurullam: caſtrum Cliſſii cum toto territorio ſuo: Comitatus „ Cetinæ: Comitatus Cleunæ: territorium Sminæ: Comitatus „ Politii: Comitatus Radobigliæ: Scopulus Sancti Andreæ „ de Pelago.

IV.
Synodus Spalatenſis in cauſa Dabralii Archiepiſcopi.

Sed a Diœceſibus Dalmatiæ redeo ad Dabralium Archiepiſcopum. Archidiaconus loc. cit.. „ Hic quum eſſet potens „ & nobilis, nec foret aliquis auſus ipſius acta reprehendere, „ quidquid ſibi placebat, hoc licere putabat. Habebat namque mulierem & filios quaſi laicus: quos ſecum in Archiepiſcopali Palatio tenebat. Totum vero Epiſcopium nonniſi „ vagitibus parvulorum & ancillarum tumultibus erat plenum: „ negotiis quippe ſecularibus implicitus, modicum ſpiritualia „ procurabat. Quum autem tam enormis vita Pontificis Summo fuiſſet Pontifici munciata, ſtatim miſit quemdam legatum, Joannem nomine, virum valde providum & diſcretum: qui ad partes illas accedens, congregata Synodo, „ inquiſitionem cœpit facere in capite & in membris. Et „ quum crimen Dabralis Archiepiſcopi eſſet notorium, cœpit „ ſe frivolis allegationibus excuſare: dicebat enim, prædictam mulierem ſibi fore legitimam, quam ex conſuetudine „ (*a*) Orientalis Eccleſiæ ſecum poterat licite retinere. Sed

a Memoria Acutheana: in Catalogo Archiepiſcopor. Salonitanæ Eccleſiæ. „ LXXIII. Dabralis etiam iſte fuit Spalaten. & fuit depoſitus, quia habebat uxorem „ & filios in domo Archiepiſcopali „. Cod. Vat. 7019. fol. 75. Ibid. „ LXXIV. „ Joannes, & iſte fuit Spalat. & ædificavit Eccleſiam S. Felicis de Rivo.

„ Legatus excusationem Dabralis nullius fore momenti con„ siderans, autoritate Apostolica sententialiter removit eum „ in perpetuum ab administratione Ecclesiæ Spalatensis.

De hac Spalatensi Synodo, in qua Dabralius Archiepiscopus ab omni Pontificio munere fuit amotus, intelligenda videntur bina illa Alexandri II. Papæ decreta, quæ Tom. XII. Concil. Labb. edit. Venet. pag. 109. recitantur. Primum, nempe ex *Can. 16. dist. 11.* „ Episcopis & Regi (*a*) Dalma„ tiarum. De Episcopo, Presbytero, Diacono feminam ac„ cipientibus & retinentibus. Siquis amodo Episcopus, Pres„ byter, Diaconus, feminam aceperit, vel acceptam reti„ nuerit, proprio gradu decidat, usque ad satisfactionem, „ nec in Choro psallentium maneat, nec aliquam portionem „ de rebus Ecclesiasticis habeat „. Alterum ibid. *Iisdem* [Regi nimirum, & Episcopis Dalmatiarum;] *Ex Jvone par. 4. cap. 139.* „ De auctoritate Mainardi Episcopi, & Joannis Ar„ chiepiscopi. Notificamus, omnia capitula, quæ per con„ fratres nostros venerabiles, Mainardum scilicet collatera„ lem Episcopum nostrum, & Joannem Archipræsulem no„ strum, in Spalato, aliisque civitatibus sunt statuta, eadem „ in Romana Synodo seriatim ea referente, a beatæ me„ moriæ prædecessore nostro Nicolao, Apostolica auctoritate, „ roborata, & sub anathematis interpositione roborata „. Nicolaus II. Romanam Synodum celebravit anno Chr. 1059. vide Tom. XII. Concil. Labb. edit. Venet. pag. 44. Adeoque Alexander II. innuit, eam Spalatensem Synodum, cujus Acta in Romano Concilio fuerunt a Nicolao Papa confirmata, factam vel eodem anno 1059. vel antecedenti. Ex quo consequitur, *Joannem*, & *Lampridium*, quibus ab anno 1040. ad 1059. undeviginti Pontificatus anni tribuuntur, vix biennio sedisse: nisi dicamus, Mainardum quidem & Joannem Episcopos Sedis Apostolicæ Legatos ante annum 1040. sententiam depositionis in Dabralium tulisse; eorum vero Decreta quum in dubium a nonnullis Dalmatinis [in gratiam scilicet Dabralii, viri

---

a Haud dubium, quin is fuerit Stephanus pater Cresimiri III. qui ut supra dixi, ab anno 1024. ad 1060. Regnum Croatiæ & Dalmatiæ tenuit: aut ipse Cresimirus, qui Stephano patri suffectus, ab anno 1060. ad 1073. regnavit.

viri nobilis ac potentis) revocata essent, in Romana tandem Synodo anno 1059. fuisse a Nicolao Pontifice roborata: dum interim Spalatensi Cathedræ Lampridius primum, deinde Joannes præfuissent. Sed hunc ego nodum Farlato viro Dalmaticarum rerum peritissimo solvendum relinquo.

V. Lampridius, Joannes & Laurentius, Archiepiscopi Spalatenses.

Archidiaconus narrata Dabralii dejectione subjungit: „ Denique post Dabralem fuit quidam Joannes Archiepiscopus „ Spalatensis. Ipse ædificavit Ecclesiam S. Felicis super ri-„ vum. Et quum præ senectute iam factus esset inutilis, ces-„ sit ab onere Pastorali, & in eadem Ecclesia non longo tem-„ pore degens, ibidem mortis debitum solvit „. Catalogus Romanus, Dabrali & Joanni interjicit Lampridium, sic: „ Lam-„ pridius Archiep. Spalaten. XXXII. Joannes IX. Archiep. „ Spalaten. XXXIII. Præfuit ab anno 1050., usque ad ann. „ 1059. Sedentibus (*a*) Victore II. Stephano IX. Nico-„ lao II. Imperantibus in oriente Constantino Monomacho, „ Theodora, Michaële VI. Regnante in Croatia Cresimi-„ ro III. Duce Venetorum Dominico Contareno. „ De Lam-„ pridio hæc habet Farlatus Tom. I. pag. 341. „ Hunc a cæ-„ teris Catalogis prætermissum fuisse, docet membrana anti-„ qua Cœnobii Spalatensis Virginum S. Raynerii titulo insi-„ gnis: quam vide in notis ad Catalogum (*b*) Acutheanum „ sub Dabrali Archiepiscopo. Is autem quum Ecclesiæ Spala-„ tensi præfuisse anno 1040. dicatur in eadem membrana, „ annos amplius decem Dabrali, ob ejus depravatos mores

---

a Addere debuerat, in Catalogo quidem Romanor. Pontificum, *Leonem IX.* qui obiit anno 1054. XIII. Kal. Maji. In Imperatorum autem, post Michaëlem VI. seu Stratioticum, *Isaacum Comnenum*, quo abdicante & in Monasterium secedente anno 1059. *Constantinus Ducas* in Imperio Constantinopolitano successit.

b Farlat. Tom. I. pag. 325. „ Drabali Catalogus Romanus Lampridium ab re-„ liquis prætermissum subnexuit. Historicus Dalmata Lampridium inter Martinum „ & Drabalem collocavit, hac nota ad hunc locum Catalogi Acutheani apposita: „ Lampridium quemdam fuisse Archiepiscopum Spalati, testatur Membrana antiqua „ Monasterii Monialium S. Raynerii, cujus initium tale. In nomine S. & individuæ „ Trinitatis. Anno quoque Dom. Incar. MXL. per Ind. I. Regnante D. N. perpe-„ tuo ac piissimo Aug Michaële magno Imp. Residente videlicet Lampredius Archiep. „ unacum Nikiforio Priore &c. Hujus tamen Lampredii nulla mentio apud Ar-„ chidiaconum, vel alium scriptorem reperitur, qui inter Martinum num. 72. & „ Drabalem 73. ponendus est „. Hæc Historicus Dalmata. Videtur, ejecto Drabale, hic Lampridius auctoritate Apostolica suffectus, vicaria veluti potestate Ecclesiam Spalatensem usque ad ejusdem Drabalis obitum administrasse.

„ auctoritate Apostolica Episcopali regimine amoto, detrahas, „ & Lampridio (*a*) attribuas oportet.

In locum Joannis, sponte cedentis, electus est Archiepiscopus Laurentius, de quo hæc Catalogus Romanus: „ Laurentius I. Archiep. Spalaten. xxxiv. Præfuit ab anno 1059. „ usque ad ann. 1099. Sedentibus Nicolao II. Alexandro II. „ Gregorio VII. Victore III. Urbano II. Paschale II. Imperantibus in oriente Constantino Duca, Romano Diogene, „ Michaële Paripanace, Nicephoro Botoniate, Alexio I. „ Comneno: Regnantibus in Croatia Cresimiro III. Slavizzo, „ Svinimiro, & Stephano II. Ducibus Venetorum Dominico „ Contareno, Dominico Silvio, Vitali Falerio, Vitali Michaële I. „ Catalogus Acutheanus: „ Laurentius sedit annis xl. Iste tempore suo fecit Monasterium S. Benedicti, „ & fecit candelabra magna argentea, & multa alia bona. „ Obiit viii. die mense Julio, tumulatus in Capella S. Matthæi in Tumulo superiori „ Catalogus Ponzonianus apud Farlat. Tom. 1. pag. 328. „ Laurentius an. 1060. Fundavit Monasterium S. Benedicti anno 1063. Huic concessit Privilegium Zvonimer Rex Croatiæ anno 1067.

Archidiaconus cap. 16. de promotione Laurentii Archiepiscopi. „ Ea tempestate quidam Apostolicæ Sedis Legatus „ ad Ecclesiam Spalatensem accedens, Provincialem Synodum (*b*) congregavit. Ubi quum omnes Spalatensis Metropolis Episcopi convenissent, antequam dimitteretur „ Concilium, tractatum est de electione Metropolitani, quia „ Spalatensis Ecclesia tunc vacabat. Et factum est divina gra- „ tia

---

a Cave, hunc Lamprium Spalatensem confundas cum Lampridio Jadertino, de quo hæc Farlatus Tom. 1. pag. 308. Sæculo xii. provincia Spalatensis ab occasu fines suos contraxit, quum Lampridius Episcopus Jadertinus, concessu & auctoritate Anastasii IV. Pontificis maximi (qui sedit ab ann. 1153. ad 1154.) titulum Archiepiscopalem sumpsit, tresque insulares Episcopatus a Metropoli Spalatensi avulsos, Arbensem, Absarensem, & Vegliensem, in suam ditionem ac potestatem recepit anno ejusdem sæculi quinquagesimo quarto.

b Nicolaus II. postquam anno 1059. Sutriense primum, deinde Romanum Concilium habuisset, quorum Tom. xii. Concil. Labb. edit. Venet. pag. 44. fit mentio, ut ejusdem Romani Concilii decreta in Dalmatia promulgarentur, Legatum Apostolicum misit, qui teste Archidiacono Synodum Provincialem celebravit, in qua Laurentius Archiepiscopus est electus. Hæc Synodus addenda est laudato Conciliorum Tomo post Beneventanam mense Aug. anni 1059. celebratam pag. 53. Eandem Synodum videtur indicare Alexander II. in suis *ad Episcopos & Regem Dalmatiarum literis*, de quibus supra dixi in Dabralio Archiepiscopo.

„ tia inspirante, ut omnium mentes & vota in personam Ven. „ Viri Laurentii Apsarensis Episcopi, qui cum ceteris Suffra- „ ganeis ad Synodum venerat, concordarent, ipsum in Pa- „ trem & Archiepiscopum unanimiter proclamantes. Missa „ ergo relatione ad Romanam Curiam, Postulationem de „ ipso factam Domino Papæ præsentarunt. Et quia testimo- „ nium habebat bonum ab omnibus, facile admissa est petitio „ eorum. Deditque ei Summus Pontifex licentiam transeun- „ di, mittens ei Pallium dignitatis cum confirmatione privi- „ legiorum Metropolicæ dignitatis. Fuit autem Laurentius „ iste Dalmatinus origine, statura quidem pusillus, sed sapien- „ tia magnus „. Res ejus gestas ex eodem Archidiacono postea referam: qui de anno electionis sic scribit: „ Ordinatus „ est in Sede Salonitanæ Ecclesiæ Anno Incarn. 1060. Tempo- „ ribus Michaelis Imperatoris: Regum vero Stephani, Cresi- „ miri, & Svonimiri, qui fuit ultimus Rex Croatorum „. Ubi Archidiaconus dum Stephanum, Cresimirum, & Svonimirum Reges nominat, non de anno electionis Laurentii loquitur, sed tempus Sedis ejus designat: nam Laurentium ab anno 1060. usque ad annum circiter 1099. sedisse, idem Archidiaconus affirmat, inquiens: *Præfuit autem Laurentius Salonitanæ Metropoli annis circiter quadraginta*: quo quidem temporis intervallo regnabant in Croatia, uti supra dixi, *Stephanus* usque ad ann. 1060. *Cresimirus III.* ad annum 1073. *Slavizus* ad ann. 1075. *Svonimirus* ad annum 1090. *Stephanus II.* usque ad ann. circit. 1097. quo Colomanus Hungariæ Rex traducto in Dalmatiam exercitu, Chrobatiam omnem imperio suo vel armis vel deditione adjunxit.

VI. Duæ in Regno Dalmatiæ & Croatiæ olim Metropoles, Salonitana & Antibarensis. Literæ Alexandri II. Papæ ad Petrum Dioclensem & Antibarensem Archiep. Quænam Diœceses sub Salonitano & quænam sub Antibarensi Archiepiscopo.

Stephano igitur defuncto, dum Cresimirus III. ejus filius Croatiam teneret, [verba hæc sunt Pagii ad annum 1062. num. VI.] „ duæ erant in Regno Dalmatiæ & Croatiæ Metro- „ poles, ut ostendit Lucius in lib. 2. de Regno Dalmatiæ „ & Croat. cap. 2. & seqq. ante annum millesimum institutæ, „ nempe *Salonitana*, quæ *Spalatum* jamdiu translata fuerat, „ cujus Suffraganei erant in Dalmatia Episcopi Absarensis, Be- „ glensis, Arbensis, Jadrensis, Traguriensis, & (*a*) Ragu- „ sinus,

a Quandonam Ragusina Ecclesia Metropoliticis juribus aucta sit, vide me Tom. I. a pag. 346.

„ ſinus, in Croatia vero Nonenſis, Belgradenſis, & Tinienſis. „ Altera Metropolis *Diocletana* primum appellata, ſed Dioclea deſtructa, Sedes *Antibarim* translata, ubi quum Metropolita reſideret, Antibarenſis ſæpius vocabatur „. Id factum poſt annum 1030. ex Archidiacono cap. 15. ſupra obſervavi, quando ſcilicet inſtituta Metropolis *Antibarenſis*, eique tres Epiſcopatus ſubjecti, *Catharenſis*, *Olchinienſis*, & *Suacenſis*, quibus alii atque alii poſtea adjecti ſunt, quos Alexander II. Papa in ſuis literis anno 1062. datis Romæ xv. Kalen. April. Ind. xv. anno Pontificatus Alexandri PP. II. ad *Petrum Archiepiſcopum Dioclenſis atque Antibarenſis Eccleſiæ*, nominatim enumerat, Concil. Labb. edit. Venet. Tom. XII. pag. 74. his verbis: „ Apoſtolica auctoritate decernimus, ut „ per hujus Privilegii noſtri paginam ſic ſanctiſſimam *Dioclenſem* Eccleſiam cum omnibus ſuis pertinentiis, *Antibarenſem* „ Eccleſiam cum omnibus ſuis pertinentiis, *Ecaterenſem* Eccleſiam cum omnibus ſuis pertinentiis, *Palechienſem* (*a*) Eccleſiam cum omnibus ſuis pertinentiis, *Svatinenſem* Eccleſiam „ cum omnibus ſuis pertinentiis, *Scodrlenſem* Eccleſiam cum „ omnibus ſuis pertinentiis, *Drivaſtinenſem* Eccleſiam cum „ omnibus ſuis pertinentiis, *Polatinenſem* Eccleſiam cum „ omnibus ſuis pertinentiis, *Serbienſem* Eccleſiam cum ſuis „ pertinentiis, *Boſonienſem* (*b*) Eccleſiam cum ſuis pertinentiis, *Tribunienſem* Eccleſiam cum ſuis pertinentiis. „ Monaſteria quoque tam Latinorum, quam Græcorum, ſive „ Slavorum cures: ut ſcias, & hæc omnia unam Eccleſiam „ eſſe, teque omnibus prædictis locis Epiſcopali regimine præeſſe „. In iiſdem literis Alexander Pontifex ſubjungit „ Pallium autem Fraternitati tuæ ex more ad Miſſarum ſolemnia celebranda, ſicut Anteceſſoribus tuis conceſſum eſt, „ concedimus. *Et poſt pauca*. Crux etiam ante Te, ſicut ante „ prædeceſsores tuos, per Dalmatiam & Slavoniam ubique „ geratur: Archiepiſcopatum quoque Eccleſiæ tuæ juxta formam

a pag. 346. ad pag. 356. nimirum circa ann. 1145. quo & Jadérenſis Antiſtes Pallium ab Eugenio III. obtinuit.

a Leg. *Olchinienſem*. Tam hanc, quam *Catarenſem* omittit Quienus Tom. 2. Orient. Chriſtian. pag. 278.

b Perperam apud Quien. in Oriente Chriſtiano Tom. 2. pag. 278. pro *Boſonienſem*, legitur, *Budumenſem*: & pro Tribunien. *Tibunienſem*.

„ mam ſanctorum prædeceſsorum noſtrorum, a quorum auto- „ ritate non debes aberrare, concedimus & confirmamus „. Ex quibus verbis intelligitur, primo quidem, Archiepiſcopatum Antibarenſem non anno 1062. [uti perperam aſſerunt Viri cæteroqui doctiſſimi Baronius, Pagius & Quienus] ſed dudum antea, fuiſſe inſtitutum: undecimo nempe ſæculo ineunte: id enim ſibi volunt ea verba „ ſicut anteceſſoribus tuis conceſ- „ ſum eſt, ita & Tibi concedimus „ Deinde eidem Metropolitano ſubjectos fuiſſe non modo Epiſcopos *Catarenſem*, *Olchinienſem*, *Scodrenſem*, *Drivaſtinenſem*, *Polatinenſem*, *&* *Tribunienſem*; ſed etiam *Serbienſem*, & *Boſonienſem*: adeoque *Serviam*, & *Boſniam* olim ad Metropolim *Diocleenſem & Antibarenſem* pertinuiſſe. Quienus, vir cæteroquin acutiſſimus, literarum Alexandri Papæ ſenſum videtur non intellexiſſe, dum Tom. 1. Orient. Chriſt. pag. 279. de Eccleſia *Diocleæ* & *Antibaris* ſic ſcribit: „ His in literis hoc obſervatione dignum „ in primis apparet, quod quum Petro Eccleſiam Diocleæ & „ Antibaris aſſignet cum omnibus pertinentiis earum, alias „ quoque novem addit cum pertinentiis perinde ipſarum, „ necnon Monaſteria, ex quibus Eccleſia una conſletur, ipſe- „ que in omnibus illis prædictis locis Epiſcopali, non Metro- „ politico dumtaxat regimine præſit, adeoque ipſe tot Se- „ dium unus tum Metropolita, tum Epiſcopus ſit renunciatus. Verum titulus ipſe epiſtolæ Alexandri Papæ, perſpicuum facit, eas Epiſcopales Eccleſias ibi enumeratas non jure Epiſcopali, ſed Metropolitico ſubjectas eſſe Antibarenſi Metropolitanæ. Sic enim habet, Tom. XII. Concil. Labb. pag. 74. „ Alexan- „ der ſervus ſervorum Dei, Petro Ven. Archiepiſcopo Dio- „ clienſis atque Antibarenſis Eccleſiæ, ſalutem perpetuam in „ Chriſto „. Pallium quoque eidem Petro tranſmiſsum, & Crux per Dalmatiam & Slavoniam ante eundem ubique deferenda, necnon cura Monaſteriorum tam Latinorum, quam Græcorum & Slavorum ipſi commiſſa, demonſtrant Archiepiſcopalem ejus dignitatem in Eccleſiis quidem Diocletana & Antibarenſi affixam eſse; poteſtatem vero uti ad Monaſteria, ita ad Epiſcopatus ejus provinciæ extenſam. Neque obſtant ea verba „ ut ſcias hæc omnia unam Eccleſiam eſse, teque omni- „ bus prædictis locis Epiſcopali regimine præeſse „: Formula

enim

enim hæc eſt in antiquis Romanorum Pontificum Literis uſurpata ad ſignificandum Provinciam Metropolitanam, in qua Diœceſes omnes Epiſcopales tamquam una ſub Eccleſia, videlicet Metropolitana, contineantur: quemadmodum editores hujus Alexandrinæ Epiſtolæ ad marginem ſic notant: *nonnulla emendavimus ex epiſtola* 11. *Leonis VII. ex qua multa in hanc tranſcripta ſunt*.

VII. Geſta Laurentii Salonitani Archiepiſcopi. Adam Pariſienſis. Jo: Epiſc. Traguricnſis.

Sedente in Spalatenſi Cathedra Laurentio, enituere in eandem Eccleſiam non modo Regum & Principum Slavoniæ beneſacta, ſed ipſius etiam Archiepiſcopi. Archidiaconus cit. cap. 16. „ Cœpit ergo ſua vigilanti induſtria [Laurentius] „ Eccleſiam in temporalibus & ſpiritualibus ſublevare, per „ totam provinciam prædicando diſcurrere: & ſicut bonus Pa„ ſtor, ſuper gregis ſui cuſtodia, tota ſollicitudine inſiſtere. „ Et quia talis erat vir, in magna reverentia habebatur a Re„ gibus & Principibus Sclavoniæ, tribuebantque Eccleſiæ „ S. Domnii villas & prædia multa, facientes confirmationes & „ privilegia ſuper novis collationibus & antiquis. Ipſe autem „ Ven. Laurentius non ſibi, aut carnalibus erat proximis in„ tentus acquirere, ſed omnia ad proprietatem Eccleſiæ aſcri„ bebat: tantum enim ſtudioſus extitit ad ampliandum atque „ decorandum Eccleſiæ theſaurum, ut quemdam proprium „ ſervum in Antiochiam ad diſcenda ſabrilia opera auri & ar„ genti dirigeret: qui quum jam bene inſtructus rediſſet, fe„ cit venerandus Pontifex excudi ab ipſo candelabra magna „ de argento, & alia candelabra manualia. Fecit etiam ur„ ceum magnum & alium parvum, & ciminile manicatum: „ calicem, & capſam, uncum paſtoralem, & crucem, & alia „ quædam: quæ omnia perfecit opere Sculptorio, artis inge„ nio Antiochenæ. His temporibus Adam (*a*) quidam Pa„ riſienſis optime in artibus elimatus, pergendo Athenas ad „ Græcorum ſtudia, devenit Spalatum: & quum fuiſſet a Lau„ rentio Antiſtite honorifice ſuſceptus, rogatus eſt ab eodem, „ ut Paſſiones Beatorum martyrum Domnii & Anaſtaſii, quæ „ inculto fuerant antiquitus ſermone conſcriptæ, luculenta „ face-

a De hoc Adamo vide Geſnerum in Biblioth. pag. 6 ubi hæc habet: „ Adamus „ de S. Victore, Pariſienſis: ſcripſit ſequentias Rithmicas de tempore, & ſanctis, de „ quibus Jodocus Clichtoveus in Elucidario Eccleſiaſtico.

„ faceret compositione nitere. Quod ille gratanti corde consentit: Sumptoque themate a veteribus historiis, Legendas „ utriusque Martyris lepido satis dictamine innovavit. Hymnos etiam composuit, & quidquid de B. Domnio musice „ canitur, metrico sermone conscripsit. Per idem tempus „ vacante Ecclesia Traguriensi, electus est quidam Joannes, „ natione Italicus, & præsentatus Laurentio Archiepiscopo, „ munus ab eo Consecrationis accepit. Hic præ cæteris Episcopis apud Laurentium majori dilectionis & familiaritatis „ prærogativa gaudebat, quia erat vir literatus & bonus. Pro „ amore siquidem cælestis patriæ, cuncta carnis blandimenta „ contemnens, asperrimam vitam ducebat. Et sicut asserunt, „ ad tantam virtutum gratiam excrevit, ut quædam in eo sanctitatis insignia eniterent. Unde & in vita, & post mortem, in magna veneratione habitus est a civibus suis.

VIII. Demetrius Zuonimirus coronatus Rex Croatiæ & Dalmatiæ a Gebizone Legato S. Gregorii Papæ VII. Idem Rex in Synodo Nonensi quasdam Ecclesias restituit Cathedrali Spalatensi.

Hoc ipsum de Laurentio ex Archidiacono exscribit *auctor Chronici Pontificalis Salonitani & Spalatensis* apud Farlatum Tom. I. pag. 349. „ Additque ex eodem Archidiacono, „ eum floruisse tempore (*a*) Michaëlis Imp. Constantinopolitani, sub Regibus Stephano, Cresimiro, & Demetrio Suonimiro, qui unctus & coronatus in Regem Croatiæ & Dalmatiæ in Salona a Gebizone Apocrisario Domini Papæ Gregorii VII. anno 1076., ut in Registris dicti Gregorii & in „ Chronica Capit. Spalat. legitur (*b*) cap. 24. qui & fuit ultimus Croatorum Rex „. Synodum quoque memorat, sub eodem Laurentio Archiepiscopo celebratam: „ Tempore „ etiam hujus Laurentii celebrata fuit Synodus in civitate Nonensi, sub Joanne Cardinale Apostolicæ Sedis Legato, „ ubi proclamationem faciente Laurentio Archiepiscopo, illustris vir Demetrius cognomento Zuonimir Rex Croatorum, restituit Ecclesiæ S. Domnii Ecclesias S. Stephani de „ Pinis, & S. Mariæ in Salona, cum omnibus eorum bonis.

a Non solius Michaëlis, sed aliorum etiam Imperatorum, quorum nomina in Catalogo Romano recensentur.

b Farlatus pag. 353. „ Hæc narrat Archidiaconus cap. XIV. non 24. Itaque nisi „ hæc nota arithmetica mendo subsit, Chronica illa Capituli Spalatensis diversa est „ ab Historia Archidiaconi „. Non diversa est historia; sed diversæ sunt unius ejusdemque historiæ divisiones: quum Archidiaconus historiam suam in capitula non diviserit, sed titulos apposuerit absque capitum enumeratione.

„ Has ſiquidem Eccleſias ædificavit (*a*) Helena Regina, donans eas Spalatinæ Sedi jure perpetuo poſſidendas, quæ ob „ reverentiam regalium ſepulcrorum conceſſæ fuerant quibuſdam Regularibus ad tempus, qui aſſidue in eis officiorum miniſteria exercebant: ibi namque magnificus vir Creſimirus Rex, in atrio videlicet Baſilicæ S. Stephani, tumulatus eſt (*b*) ſecundum Chronicam cap. 22. „ Hæc totidem verbis leguntur apud Archidiaconum cap. 16. ex quibus intelligitur, Hiſtoriam Archidiaconi, quæ in Cod. Vat. 7019. in capita 52. dividitur, in aliis exemplaribus, aliter fuiſſe diviſam.

IX.
Synodus Spalatenſis ſub Joanne Salonitano Laurentii deceſſore, & Maynardo Sedis Apoſtolicæ legato: in qua interdictus Slavicæ linguæ in divinis celebrandis uſus. Narratio de Wulfo Presbytero, & Cededa Pſeudo Epiſcopo: & quomodo in altera Spalatina Synodo ſub Joanne S. A. L. damnati ſunt.

Verum mirari ſubit, Auctorem Chronici Pontificalis, quum diſertam hujus ſecundæ Synodi mentionem feciſſet, de alia antecedente Synodo ſiluiſſe, quæ & longe celebrior fuit, & in qua de rebus gravioris momenti agitata quæſtio. Archidiaconi verba recitare juverit. „ Temporibus Domini Laurentii (*inquit cap. 16.*) Archiepiſcopi, quædam execrandi „ Schiſmatis fuit ſuborta contentio in Dalmatiæ & Chorvatiæ „ Regno. Fuerat ſiquidem tempore Domini Alexandri Papæ „ & Joannis Deceſſoris Laurentii ſupradicti, a domino Maynardo quondam Pompoſiano Abbate & poſtea Epiſcopo Cardinali, quædam Synodus omnium Prælatorum Dalmatiæ & Chroatiæ multum ſolemniter celebrata, in qua multa fuerunt conſcripta capitula: inter quæ ſiquidem hoc firmatum & ſtatutum, ut nullus de cetero in lingua Sclavonica præſumeret „ divina myſteria celebrare, niſi tantum in Latina & Græca, „ nec aliquis ejuſdem linguæ promoveretur ad ſacros. Dicebant enim, Gothicas literas a quodam Methodio hæretico „ fuiſſe repertas, qui multa contra Catholicæ fidei normam „ in eadem Sclavonica lingua manendo conſcripſit. Quamobrem divino judicio repentina morte fuiſſet damnatus. Denique quum hoc ſtatutum Synodali fuiſſet ſententia promulgatum, & Apoſtolica auctoritate firmatum; omnes Sacerdotes Sclavorum magno ſunt mœrore confecti: omnes quippe eorum Eccleſiæ clauſæ fuerunt: ipſi a conſuetis officiis ſiluerunt. Factum eſt autem, ut quidam Sacerdos advena,

„ Wulfus

a Archid. cap. 16. *Quædam Helena Regina*.

b Archid. poſt, *tumulatus eſt*, addit: *cum pluribus aliis Regibus & Reginis*.

„ Wulfus nomine, ad Chroatiæ partes accederet, speciem pietatis vultu præferens, sed venenum suæ fallaciæ corde premens. Abiit ergo susurrando per populum, simulans se a Summo Pontifice destinatum: Et quasi eorum infirmitati compatiens, consilium se eis dare utile promittebat, dicens: Scitote, quod Dominus meus Pontifex Summus multum condoluit, audiendo, quia Ecclesiæ vobis clausæ sunt, vestrisque Sacerdotibus divina officia interdicta. Nunc ergo ad Dominum meum Legationem dirigite, scientes, quia quidquid volueritis, poteritis obtinere. Congregatis siquidem senioribus, ac celebrato consilio, eundem Wulfum Presbyterum cum suis munusculis Romam mittunt. Mox Presbyter arrepto itinere, Romam venit, munuscula Chroatorum cum eorum petitionibus ad pedes Domini Papæ detulit, eumque suppliciter rogavit, ut statum Ecclesiarum & Clericorum in Regno Sclavonico in morem pristinum revocaret. Tunc Summus Pontifex ei respondit, quia non erat justum, ut contra Statuta Legatorum Apostolicæ Sedis aliquid facili consilio ageretur. Tu autem receptis nostris apicibus ad Archiepiscopum & Regem, & ad cæteros Prælatos illius provinciæ perfer, ut duo Episcopi pro his negotiis ad Nos accedant, quia utpote te ignotum super his exaudire minime possimus. Malignus ergo Presbyter Papalia scripta non quibus missa erant detulit, sed ad Gothos, qui eum miserant, reverti ocius properavit. Tunc percontantibus eum, quid de suis petitionibus apud Sedem Apostolicam actum esset, respondit dicens: Ecce per Dei gratiam quidquid voluistis, a Domino Papa impetravi: nam Ecclesiæ vestræ apertæ sunt, Sacerdotibus vestris officia restituta sunt: insuper etiam hoc vobis obtinui, ut de gente vestra vobis Pontificem eligatis, mecumque ad eundem Papam cum aliquibus muneribus consecrandum mittatis. Quod audientes Gothi, multum læti effecti sunt, & illico quemdam Senem rudem, nomine Ceddedam, Episcopum elegerunt, eumque cum quodam Abbate, Potepa nomine, & cum ipso Vulfo Presbytero totius magistro nequitiæ, Romam properanter miserunt. Qui quum ante præsentiam Summi Pontificis accessissent, percontatus est eos ipse, quinam essent.

„ sent. Nefandus Presbyter respondit: Ex Dalmatiæ partibus sumus, vestraque potest reminisci Paternitas, me dudum ad vestram accessisse benevolentiam: Et istis ad pedes Vestræ Sanctitatis venire placuit, ut genti suæ, sicut omnibus, gratiam faciatis: nimirum & iste nobilissimus Gothorum vir ad hoc venit, ut per vos plenius institutus, veritatis normam valeat liberius prædicare. Et rursus Dominus Papa: quo honore, inquit, fungitur? Responsum est: quia dudum in sua litera Presbyter fuerit. Ad hæc Papa: & cur barbam radere secundum Catholicæ Ecclesiæ morem renuit? Sceleratus Presbyter inquit: Ideo, Domine, ad vestram venit præsentiam, ut amodo vestram faciat obedientiam. Illico autem venerandus Pontifex propria manu paucos pilos de barba illius præcidit; & mox astantibus, ut eum Ecclesiastico more raderent, jussit. Ad Presbyterum vero ait: Non ego jusseram tibi hos viros, sed Pontifices pro tanto negotio ad me vocare. Presbyter ad hæc: Voluere, inquit, Domine, sed minime potuerunt. Igitur Dominus Papa consilio habito taliter eis respondit: Scitote, Filii, quia hæc, quæ petere Gothi student, sæpenumero audisse me recolo: Sed propter Arianos inventores literaturæ hujusmodi, dare eis licentiam in sua lingua tractare divina, sicut prædecessores mei, sic & ego nullatenus audeo. Nunc vero euntes, gentem illam observare facite omnia, quæ a Ven. Fratre nostro Maynardo Sanctæ Rufinæ Episcopo Cardinali Synodaliter statuta sunt, quoadusque Legati nostri illinc accedant. His auditis, ab aspectu Domini Papæ sese gradu concito submoverunt, ad suam provinciam regredi properantes. Tunc Ceddeda Vulfum Presbyterum requisivit, dicens: Dic mihi, quid utilitatis nobis contulit Domini Papæ adesse præsentiam? Cui Vulfus respondit: Quod ardenti animo desiderasti, me laborante adeptus es. Ad hæc Ceddeda: Quid, inquit? Vulfus dixit: Quia te Papa Pontificem ordinavit. Ceddeda ait: Quomodo? Vulfus respondit: Tantæ potestatis est Dominus Papa, ut cuicumque aliquos pilos de barba manu sua dempserit, continuo Episcopus fiat. Hoc audiens fatuus Senex, magno repletus est gaudio. Et mox Virgam Pastoralem comparavit, & Anu-

„ lum.

„ lum. Denique ingredientibus eis fines Chroatiæ, compatriotæ audito eorum adventu, læti obviaverunt suo Pontifici, eumque cum magno tripudio susceperunt. Et quia non Pastor verus erat, sed lupus rapax sub ovina pelle latebat, nimium a suis erat fructibus cognoscendus. Etenim primo impetu Veglensem Episcopum cum omni celeritate de sua sede fugavit, eamque sibi quasi auctoritate Apostolica usurpavit. Tunc, proh pudor! fantasticus Pontifex cœpit in consecrandis Ecclesiis, in ordinandis Clericis, & aliis Episcopalibus ministeriis exercendis, divina officia profanare. Sed omnipotentis virtus non diu passa est fraudem diabolicæ ludificationis animas decipere infelices. Statim namque quum hæc impia gesta Summi fuissent Pontificis auribus intimata, gravi mœrore confectus, absque omni mora quemdam Legatum Joannem Cardinalem mittere festinavit, ad extirpandum nefandi Schismatis fomitem de partibus Sclavoniæ. Itaque Cardinalis ad illas pates adveniens, multitudinem populi & Cleri coadunari jussit, ipsumque Pseudo Episcopum coram suis Gothis de tantæ temeritatis nequitia durissime increpavit, denuncians omnibus, quia nullum sacri mysterii ordinem a Summo Pontifice datum ei fuisset. Quam ob rem ipsum Ceddedam, & Potepam cum suis sequacibus perpetui anathematis mucrone a fidelium communione deturbavit. Vulfum vero tanti sceleris inventorem, tantique satorem erroris, usque Spalatum adduci jussit: ubi congregata Synodo, eundem iniquum Presbyterum ab omni ordine Clericali deposuit: multisque affectum verberibus, attonso capite, adusta stigmate fronte, sicut Papa jusserat, perpetuo carcere detrudi fecit. Sed quum malesanus Ceddeda ab incepta temeritate nullatenus resipisceret, multaque scandali materia propter ipsum in toto Regno fuisset exorta, præceptum est a Summo Pontifice, ut tam in Romana, quam in Spalatina Ecclesia, & per cunctam provinciam, solemnis anathematis ratio fieret super eum. Quod quum Romæ bis, & in Spalatina Synodo tribus vicibus factum fuisset, ecce repente divina ultio in ipsum manifestata est. Nam quum nihil languoris, nihilque doloris in corpore pateretur, secessum petiit ex consueta necessitate naturæ; ibique subitaneo dolore cor-

„ reptus,

„ reptus, evulsis a corpore visceribus, omnia intestina in secessum effudit. Et sic homo impius Arianam imitatus perfidiam, „ justo Dei judicio, ignominiosa Arii morte damnatus est. His „ ita gestis, Dominus Alexander Papa de hac luce migravit. „. Cui substitutus est Dominus Gregorius Septimus „. Proinde quæ hactenus ab Archidiacono narrata sunt, contigerint, oportet, saltem ante mensem Majum anni Christi 1073. nam Alexander II. Papa exiit e vita anno 1073. XI. Kal. Majas, & die sequenti ejusdem anni Gregorius Septimus in ejus locum Summus Pontifex est inauguratus.

X. Animadversiones in Archidiaconi narratiunculam de utraque Spalatensi Synodo in causa Slavorum. Et primum, de Maynardo S. A. Legato.

Verum in hac narratione sunt multa, quæ a veritate abhorrent. Nam primo dicitur „ Maynardus ex Abbate Pomposiano „ Episcopus Cardinalis Synodum illam, in qua usus Slavicæ „ linguæ in divinis officiis interdictus sit, celebrasse tempore „ Alexandri Papæ, & Joannis decessoris Laurentii Archie- „ piscopi „. Atqui tam Catalogi a Farlato laudati, quam Archidiaconus Spalatensis, asserunt, Laurentium non ante annum Christi 1060. ad Spalatensem Cathedram assumtum; Joannem vero ejus decessorem ab anno 1050. ad 1059. Episcopatum gessisse. Non igitur ætas Joannis Archiepiscopi cum Alexandro Papa conjungi potuit, quum Alexander, non ante Kal. Octobris anni 1061. ad Romanam Cathedram evectus sit. Quid? quod Maynardus (a) sive Presbyter primo Cardinalis a Leone IX., teste Panvinio; deinde, ex Ciaconio, Episcopus Sylvæ Candidæ ab Alexandro II.; sive, ut alii scribunt, ex Monacho & Abbate Pomposiano ab Alexandro Episcopus Cardinalis creatus, non tamen in Episcopali dignitate constitutus, sed simplex Monachus & Abbas Stephani IX. Papæ legatione functus perhibetur apud Oldoinum Tom. I. pag. 803. in hæc verba: „ Stephanus IX. quem alii X. nominant, cum „ Desiderio montis Casini Abbate Legatum Constantinopolim „ misit: at audita Pontificis morte in itinere, Beneventum „ cum sociis petiit, indeque Senas „. Confirmat Leo Ostiensis in Chron. Casin. lib. 3. cap. 9. sic scribens de Stephano Papa, qui antea Fridericus Abbas Casinensis fuerat, & Pontifex factus, Casinensem præfecturam sibi retinuerat: „ Et quoniam „ dum

a Vide Ciacon. in vit. Pontif. ex Addit. Oldoini Tom. I. pag. 802. num. XVI, ubi tamen pro *Pomposiano Abbate*, perperam dicitur *Monachus Casinas*.

„ dum ipse [*Stephanus Papa*] adviveret, nulli se mortalium „ eandem Abbatiam traditurum decreverat; Desiderium vero ad Costantinopolitanum Imperatorem jamdudum Romanæ Sedis Apocrisiarium facere disposuerat, constituit, „ ut si idem Desiderius, se superstite, reverteretur, ipse illi „ vellet Abbatiam contradere; si vero ante illius reversionem defunctus fuisset, redeuntem illum absque aliqua contradictione in Abbatem congregatio universa reciperet. „ Stephanum itaque Cardinalem, & Mainardum, postmodum Silvæ Candidæ Episcopum, illi [*Desiderio*] socios itineris donans, & in epistolis, quas Imperatori mandabat, „ Casinensis Abbatiæ illum electum commemorans, emisit a „ se, præcipiens, ut, expleta Legatione, reverti quam posset „ citius festinaret „. Prosequitur enarrans, quomodo tres isti Pontificii Legati ob temporis intemperiem apud Barim morari coacti, ipso Palmarum Dominico die anni 1058. nuncios a Casinensibus directos acceperint de Stephani Papæ obitu: reversique ipso Paschali sabbato ad civitatem S. Germani, Dominica sequente „ Capitulum Fratrum ingressi, præsidentibus „ Humberto Sanctæ Rufinæ, & Petro Tusculanensi Episcopis, „ & Stephano Cardinali, ac Mainardo Desiderii Sociis, eundem Desiderium in Sede Abbatis honorifice locaverint, universis tum pro solemnitate Paschali, tum pro ipsius ordinatione, immensa lætitia & jucunditate repletis, Anno scilicet Dom. Incarn. 1058. „ Nondum igitur Mainardus usque ad annum 1058. Cardinalitiam dignitatem obtinuerat, multoque minus Episcopus S. Rufinæ seu Silvæ Candidæ fuerat, [vivente nempe adhuc Humberto ejus Ecclesiæ Episcopo] neque etiam Legatione ad Dalmatas functus fuerat. Ac proinde falluntur Panvinius & Oldoinus, dum Maynardum a Stephano Papa creatum Presbyterum Cardinalem affirmant. Porro in Additionibus ad Ciaconium Tom. 1. pag. 794. Humbertus Silvæ Candidæ Episcopus, Maynardi decessor, perhibetur *ad superos translatus tertio nonas Maji aliquot menses post Alexandri II. obitum*: idest post annum 1073. Sed auctor earum Additionum sibi ipse repugnat, dum pag. 803. de Maynardo Humberti proximo successore scribit: „ Sub Alexandro II. S. R. E. Bibliothecarii & Vicecancellarii munus „ exer-

„ exercuit . Unacum Joanne Presbytero Cardinali , juſſu „ ejuſdem Pontificis, Legationem ſubiit ad Mediolanenſes, „ ut diſſenſiones, quæ Simoniacorum opera Eccleſiam illam „ devaſtabant , penitus exſtirparet. Leges Mediolanenſibus „ ad bene vivendum præſcripſit, eaſdemque manu propria „ firmavit : plenus meritis fato conceſſit ſub eodem Ale- „ xandro II. Maynardi cum laude meminit Leo Oſtienſis : ejuſ- „ demque mentionem faciunt liber MSS. Bibliothecæ Vati- „ canæ, & Diplomata Alexandri II. Eccleſiarum Florentinæ „ & Piſanæ, in quorum uno, dato Alexandri juſſu ad Ge- „ rardum Piſanæ Eccleſiæ Canonicum, hæc in fine legimus : „ „ Datum Lucæ per manus Maynardi S. Eccleſiæ Sylvæ Can- „ didæ Cardinalis, Apoſtolicæ Sedis Bibliothecarii, Anno Dom. Incarn. MLXIII. Arnulphus hiſtor. Mediolan. lib. 3. cap. 19. diſertam mentionem facit Maynardi ab Alexandro II. ad Mediolanenſes ablegati: Sic enim habet apud Murat. Tom. 4. Script. Rer. Ital. pag. 31. „ Ad quod ſedandum litigium contigit tunc temporis Maginardum (*a*) Epiſcopum Sylvæ „ Candidæ , & Minutum (*b*) Cardinalem Presbyterum, „ Romanos Legatos veniſſe Mediolanum. Qui dum Apoſto- „ lico præcepto pacem evangelizarent omnibus , conſulte „ ſatis provident de nece Arialdi fœdus componere: deinde „ inter Clerum judicantes & Populum, eleganti ſcripto con- „ ſtituunt, quid fieri debeat in poſterum „ . His poſtremis verbis deſignantur Conſtitutiones, quas Maynardus & Minutus Legati Sedis Apoſtolicæ Mediolanenſibus obſervandas præſcripſere . Eas idem Muratorius Tom. cit. pag. 32. ex Harduini Collectione exhibet. Sic autem incipiunt: „ In no- „ mine Sanctæ & individuæ Trinitatis . Anno ab Incarn. „ D. N. J. C. MLXVII. Pontificatus vero Domini Alexandri II. „ Papæ ſexto, Indict. v. die 1. Menſis Auguſti. Actum feli- „ citer Mediolani. Quum conſtet fratres chariſſimi &c. *Sub-* „ *ſcriptio in fine*. Ego Mainardus Dei gratia Sylvæ Candidæ „ dictæ Epiſcopus, Apoſtolicæ Sedis Legatus, huic Conſti- „ tutionis paginæ a me factæ ſubſcripſi. Ego Joannes S. R. E. „ Car-

a Al. *Mainardum*.

b Inter Cardinales ab Alex. II. cooptatos num. IX. eſt *Joannes Minutus Preſb. Card. S. Mariæ Trans-Tyberim*. Ciacon. Tom. 1. pag. 839.

„ Cardinalis Presbyter, atque ejusdem Legatus, huic Constitutioni subscripsi „: In Bullis (*a*) Nicolai II. Ecclesiarum Pisanæ & Florentinæ subscriptus legitur „ Maynardus, „ Monachus Casinas, vice Humberti Sanctæ Ecclesiæ Sylvæ „ Candidæ Episcopi & Apostolicæ Sedis Bibliothecarii „. Idem Maynardus (*b*) „ Sanctæ Ecclesiæ Sylvę Candidæ Episcopus & Apostolicæ Sedis Bibliothecarius Anno Alexandri II. Papæ secundo „. Ex quibus constat, Humbertum quidem ante annum secundum Alexandri II. obiisse; Maynardum autem non ante eundem annum ad Episcopatum Sylvæ Candidæ promotum fuisse. De ejus igitur ad Dalmatas Legatione quamquam nemo, præter Archidiaconum Spalatensem, mentionem faciat, ex ipsius tamen Legationis Actis colligitur, eam non tempore Joannis Archiepiscopi, sed Laurentii ejus successoris contigisse, idque [ut videtur] postquam Maynardus Mediolanensi Legatione perfunctus fuisset: idest post annum 1067. & ante annum 1073. Scio, a nonnullis Legationem Apostolicam Maynardi ad ann. Chr. 1062. figi. Verum allata a nobis argumenta invicte, ut opinor, ostendunt, eam non ante annum 1067. fuisse peractam.

XI.
Slavicæ literæ a Gothicis prorsus diversæ.

Atque hic, ut supra dixi, primus est Archidiaconi error, dum Maynardum Episcopum Sylvæ Candidæ scribit sub Joanne Archiepiscopo Legationem Alexandri II. ad Dalmatas obiisse. Alter ejusdem error est, dum Slavicas literas cum Gothicis confundit, gentemque Slavorum Gothicam vocat. Quis enim nescit, Gothos a Slavis diversos fuisse, Gothicasque literas non alias esse ac Theotiscas antiquas? Slavi tamen Dalmatæ, Illyriique Neoterici (*c*) communi errore Gothos pro Slavis accipiunt, Slavicamque linguam, quæ nunc apud ipsos in usu est, eandem esse volunt, ac Gothicam. Quo errore nihil turpius excogitari potest.

XII.
Sanctus Methodius per summam inju-

Tertius, idemque gravissimus error, quum de Metho-

dio,

a Ciacon. Tom. 1. pag 830.
b Idem Tom. 1. pag. 846.
c In hunc errorem turpiter impingit F. Sebastianus Delci a Ragusio Ord. Minor. in libello de Illyricæ linguæ vetustate & amplitudine nuper impresso Venetiis apud Franciscum Storti anno 1754. qui unam eandemque gentem facit Slavos, ac *Gothos, Vandalos*, & *Hunnos*: Gothis etiam *Illyricam* seu *Slavonicam* fuisse linguam, persuadere conatur.

r'am Arianismi accusatus.

dio, Sanctissimo viro, Slavorumque Apostolo, quem Sancta Romana Ecclesia veneratur, sic scribit: „ Dicebant enim, „ Gothicas literas a quodam Methodio hæretico fuisse repertas, qui multa contra Catholicæ fidei normam in eadem „ Slavonica lingua manendo conscripsit. Quamobrem divino „ judicio repentina morte fuisset damnatus „. Quis Slavus, sive Latini sive Græci Ritus homo ad hanc Sancto Methodio impactam calumniam non exhorrescat? Quis etiam credat, Alexandrum II. Papam, rogatum a Croatis, ut Slavonicæ linguæ usum in divinis officiis sibi permitteret, Præsulemque ejusdem linguæ daret, respondisse: „ Scitote, filii, quia hæc quæ „ petere Gothi student, sæpenumero audisse me recolo; sed „ propter Arianos inventores literaturæ hujusmodi, dare eis „ licentiam in sua lingua tractare divina, sicut Prædecessores „ mei, sic & ego nullatenus audeo „. Anne quicquam potuit Alexandro Papæ tribui ineptius, quam ut Slavos cum Arianis Gothis confunderet, inuentasque a Wulphila Gothicas literas easdem esse assereret, ac Slavonicas, quarum Cyrillus auctor fuit? Nonne Joannes VIII. Papa post diligentem inquisitionem, Methodii doctrinam ab errore immunem probaverat, eique usum Slavici Sermonis in Liturgia divinisque Officiis concesserat? Nonne idem Joannes Papa non Methodium, sed Cyrillum Slavicarum literarum inventorem disertim affirmarat? Quid vero Gothis commune est cum Slavis? Quid Vulphilæ Gothicarum literarum inventori cum Cyrillo Slavicarum? Quid denique Gothis Arianis cum Slavis orthodoxis? Ac præsertim Dalmatis & Croatis? Anne Presbyteri Slavi in Dalmatia & Croatia, jam inde ab anno 997. sub Venetorum ditione constituti, reputandi sunt in rebus divinis fuisse adeo ignari, ut pro Episcopali consecratione sufficere existimarent, quod Romanus Pontifex aliquos pilos de barba electi manu sua demeret: quemadmodum auctor istius fabulæ de Ceddeda fatuo sene & Vulso vaferrimo Presbytero comminiscitur? Aut qui fieri potest, ut Ceddeda tam crassæ ignorantiæ accusetur, qui postea dicitur Ecclesias consecrasse, Clericos ordinasse, & alia Episcopalia Ministeria exercuisse?

XIII.
Quid sentiendum de Synodo illa Spalatensi?

Itaque a primo ad ultimum, in hac Archidiaconi narratione cæteroquin fabulosissima, illud unum veritate niti existimo,

mo, missum nempe ab Alexandro II. Papa Episcopum Maynardum ad corrigendos Dalmatiæ & Croatiæ abusus, in Synodo Spalatensi decretum illud inter cætera capitula edidisse, ut nullus de cætero in lingua Slavonica præsumeret divina officia celebrare, nisi tantum in Latina & Græca: Latini scilicet in Latina, & Græci in Græca: Ab hoc decreto appellasse eos, qui Slavonice celebrabant, perque legatos adiisse Romanum Pontificem, eumque rogasse, ut statum Ecclesiarum & Clericorum in Regno Slavonico juxta morem pristinum esse permitteret. Pontifice id recusante, reversos Legatos, dictitasse mendaciter Slavis suis, quidquid petierant, a Domino Papa se impetrasse, & Ceddedam quemdam, amoto Veglensi legitimo Episcopo Latino, in illam Diœcesim intrusisse. Quo audito, missum ab eodem Pontifice alterum Legatum Joannem Cardinalem, a quo Ceddeda depositus sit, & Veglensis ille Episcopus in suam sedem repositus. Id quippe tam in Spalatina, quam in Veglensi Diœcesi pronum erat a Legato Pontificio executioni demandari: quum in Venetorum ditione [uti supra ex Dandulo ad ann. 997. narratum est] eæ regiones essent. Secus in mediterraneis locis, ubi Reges Croatiæ dominabantur. Hinc factum est, ut non obstante Spalatensi Synodo, Slavi Episcopi, Presbyteri, & Clerici a patrio sermone ad Latinum admittendum induci nequiverint. Quidquid secus de Slavis illis refertur, a Dalmatis Latinæ linguæ cultoribus confictum esse crediderim.

XIV. Quid Card. Bona sentiat de Slavicæ linguæ usu, deque illa Spalatensi Synodo?

Eminentissimus Bona Rer. Liturgicar. lib. I. cap. IX. *De variis Ritibus Ecclesiæ Orientalis* §. IV. *Quæ gentes lingua Illyrica Missas agant*, postquam (*a*) „ Roxolanos seu Mo- „ sco-

a Asserit Card. Bona. „ Roxolanos seu Moscovitas, Episcopi Græci & Schis-„ matici prædicatione a cultu Idolorum ad Christi fidem conversos fuisse „. Hoc manifeste falsum. Ab Episcopo Græco Orthodoxo Russi fidem Christi acceperunt, non a Schismatico: uti supra ostensum est: & ostendit Pagius ad ann. 987. num. 9. & Papebrochius in Præfat. ad Ephemerides Græco-Moschas Tom. I. Maji num. XI. In hunc errorem Cardinalem Bonam fortasse induxit Ant. Possevinus, qui in suo de Rebus Moscoviticis ad Religionem spectantibus Commentatio existimavit, Russos a Græcis Schismaticis Christianam fidem accepisse. Alter, sed veniabilis est error Cardinalis Bonæ, qui sermonem, quo Russi Moscovitæ sacra celebrant, *Illyricum* vocat. Slavonicus is est, non Illyricus. Ab iis tamen Illyriis, qui eodem sermone utuntur, dictus est Illyricus, sicuti a Russis dici potest Russicus, a Moscovitis Moscoviticus, a Bohemis, Polonis, Moravis &c. Moravicus, Polonicus, Bohemicus &c.

„ ſcovitas, eoſque qui circa Tauricam Cherſoneſem, apud „ Circaſſos, & quaſdam Ponticas nationes, itemque in Servia, Myſia, Boſnia, Bulgaria, Ruſſia minori Regi Poloniæ „ ſubjecta, in Volhinia, Podolia, & parte quadam Lithuaniæ, „ & in aliis finitimis regionibus, Græcorum ritus accepiſſe & „ adhuc retinere ſermone Illyrico „ hæc memoraſſet de Slavis Dalmatiæ & Croatiæ ſubjicit: „ In Iſtria vero, in Liburnia, & in Dalmatia litorali, Miſſa & alia Officia, lingua „ quoque Sclavonica celebrantur, ſed Ritus Romanus eſt. „ Cœpit autem hæc lingua in ſacris Eccleſiæ functionibus audiri ſæculo nono, quo Moſcovitas Chriſtianæ Religioni nomen dediſſe ſub imperio Baſilii Macedonis oſtendit Baronius in Append. Tom. VII. de Ruthenis a Sede Apoſtolica „ receptis: licet alii id ſerius contigiſſe putent prope finem „ ſæculi decimi, imperantibus Baſilio juniore & Conſtantino. „ Eodem ſæculo nono S. Methodius Moraviæ Apoſtolus vixit, qui literis Sclavonicis a Conſtantino quodam Philoſopho repertis eam gentem inſtruxit, Deique laudes decantare docuit: tum Joan. VIII. Romanus Pontifex epiſt. 247. „ ad Sfentopulcrum Moraviæ Comitem ſcripta anno 880. „ Miſſas in ea Provincia, lingua Sclavonica cantari permiſit, „ dummodo Evangelium prius Latine, deinde Sclavonice legeretur. Narrat Thomas (*a*) Archidiacomus Spalatenſis „ in hiſtoria Epiſcoporum Salonitanorum edita a Joanne Lucio cap. 16. tempore Alexandri II. a Legato Apoſtolicæ Sedis coactam Synodum omnium Prælatorum Dalmatiæ & „ Croatiæ, in qua ſtatutum eſt, ne quis de cætero in lingua „ Sclavonica præſumeret Divina myſteria celebrare, niſi tantum in Latina & Græca. Idem ſtatuit Gregorius VII. Alexandri Succeſſor lib. 7. Epiſt. 11. ad Uratislaum Bohemiæ „ Ducem ſic ſcribens „ Quia nobilitas tua poſtulavit, quod „ ſecundum Sclavonicam linguam apud vos divinum celebrari annueremus Officium; ſcias, nos huic petitioni tuæ nequaquam poſſe favere „. *Et paulo poſt*: „ Unde ne id „ fiat,

a Hoc ipſum ex Archid. exſcribit de Marca lib. v. de Concord. Sacerd. & Imper. cap. 47. num. 7. his verbis: „ Alexandri II. Pontificatu quum Sclavi maxime „ cuperent fieri ſibi poteſtatem Divina celebrandi in lingua Slavonica, quod prohibitum in Synodo fuerat a Maynardo Sedis Apoſtolicæ Legato, idem Alexander negavit, jubens interim, ut decreta Maynardi ſervarentur.

„ fiat, auctoritate B. Petri inhibemus, Teque ad honorem „ omnipotentis Dei, huic vanæ temeritati viribus totis resi- „ stere præcipimus „ In provinciis tamen supra nominatis du- „ dum recepta consuetudo prævaluit.

XV. Bohemis & Polonis, non Dalmatis & Illyriis interdictus Slavo-latinus ritus.

Hæc Cardinalis Bona: cujus tamen postrema verba, nimirum, *In Provinciis supra nominatis dudum recepta consuetudo prævaluit*, intelligenda sunt, non quidem *de Bohemis*, de quibus mentio præcesserat, sed de *Russis Moschis*, deque Christianis „ in Taurica Chersoneso, in Circassia, in Servia, „ Mysia, Bosnia, Valachia, Bulgaria, Russia minore, Vol- „ hinia, Podolia, Lithuania, nec non in Istria, Dalmatia, Li- „ burnia & Croatia „. Nam *Bohemis* (teste Cosma Pragensi) præceperat Joannes XIII. Papa usque ab anno 967. (dum Episcopum eis concessit) ut Episcopum eligerent, „ Non secun- „ dum ritus aut sectam Bulgaricæ gentis, vel Russiæ, aut Scla- „ vonicæ linguæ; sed magis sequentem constituta & decreta „ Apostolica, Latinis apprime literis eruditum „. Quamobrem tam Bohemis, quam Polonis, qui statim post susceptam Christianam Fidem, acceptosque a Sede Apostolica Latinos Episcopos, Latinum ritum sermonemque in sacris celebrandis amplexi fuerant, Apostolica Sedes semper denegavit Slavicæ linguæ usum. Secus Slavis in Dalmatia & Croatia habitantibus, qui concessum Moravis a Joanne VIII. Papa usque ab anno 880. privilegium, Missas scilicet & divina Officia sermone Sclavonico celebrandi, non obstante laudato Spalatinæ Synodi Decreto, ad hanc diem retinuere: de his enim, Dalmatis nempe & Croatis, concludit Card. Bona: *In Provinciis supra nominatis dudum recepta consuetudo prævaluit*.

XVI. Cardinalis Hosii sententia de usu linguæ Vernaculæ.

Placet hic verba doctissimi Card. Stanislai Hosii, Varmiensis Episcopi, ex (*a*) Dialogo *De sacro Vernacule legendo*, recitare. Ex his enim constat, quomodo, quum Vernaculæ linguæ, idest Sclavonicæ, usus Polonis & Bohemis sit interdictus, ex concessione tamen Romanorum Pontificum, apud Dalmatas & Croatos, Latini ritus homines, non secus atque

a „ Dialogus, de eo, num calicem laicis, & uxores Sacerdoribus permitti, ac „ Divina Officia vulgari lingua peragi fas sit. Auctore Stanislao Hosio, Episcopo „ Varmiensi „. E Typographia Sebastiani Mayer, anno 1558. Idem opus inter alia Hosii scripta, Tom. I. pag. 644. Coloniæ apud Maternum Cholinum an. 1584. ubi Dialogus iste de Sacro Vernacule legendo incipit pag. 662.

atque apud Ruſſos aliosque Græci ritus, uſque ad ipſius Hoſii ætatem viguerit. In eo igitur Dialogo *Arator* objicienti ſibi verba Pauli (*a*) Apoſtoli *Harpago*, ſic reſpondet: „ Deinde „ vero qua nos aliqua precandi formula magis uti fas eſt, niſi „ quam nobis Chriſtus ipſe præſcripſit, quæ propter hanc „ etiam cauſam Oratio Dominica vocatur? Habemus eam in „ linguam Vernaculam converſam. Quam multos autem in„ veniri putas, qui vel tertium illius verbum, ſaltem ad lite„ ram, intelligant? Certe ex imperita multitudine vix cen„ teſimum quemque, ut interim de ſenſu taceam, quem ne „ ii quidem aſſequuntur omnes, qui ſibi cati præ cæteris eſſe „ videntur. Apud Ruſſos neque Græcæ, neque Latinæ lin„ guæ in ſacris uſus eſt. Numquid autem quæ pronunciat Sa„ cerdos, è populo quivis intelligit? Pleraque ne Sacerdo„ tes quidem ipſi: nemo tamen apud eos quiritatur, Officia „ divina, lingua non intellecta, decantari. Sexcenti jam & „ amplius anni interceſſerunt, quum Cyrullus & (*b*) Metho„ dius a Sede Apoſtolica impetrarunt, ut eis rem divinam fa„ cientibus, lingua Sclavorum uti liceret. Ac ne nunc quidem „ fortaſſe deſunt, qui meminiſſe queant, etiam in Templo „ S. Crucis, quod eſt in Clepardia, Sclavorum lingua Sacerdo„ tes ſacris operantes uſos fuiſſe: ſed veriſimile eſt, quod plu„ res fuerint, qui Latinam, quam qui Sclavorum linguam intel„ ligerent. Itaque cum ob eam rem, tum aliis ex cauſis fa„ ctum eſt, ut ea lingua, rem divinam facientes, uti deſinerent. „ Conſtat autem in Moravorum gratiam id potiſſimum impe„ traſse Cyrullum & Methodium, quod ea gens ipſis autho„ ribus in Chriſtum credere cœpiſſet. Sed nec apud Mora„ vos, quorum tamen lingua propius ad Sclavorum dialecton „ accedit, nec apud nos diu mos ille duravit, quod plus ad„ ferre detrimenti, quam emolumenti viſus eſt. Quamobrem „ & apud Moravos etiam illos, qui Catholicæ ſunt Commu„ nionis, eadem, qua apud nos, hoc eſt, Latina, lingua, „ rem divinam facientes, utuntur „. Cur apud Polonos in

a 1. Cor. 14. ut Vernacula cujuſque gentis potius, quam peregrina lingua precationes in Templis fiant.

b Solus Methodius id impetravit: Cyrillo fratre dudum mortuo, uti alibi oſtenſum eſt.

in templo S. Crucis in Clepardia, & apud Moravos mos ille Slavonico Sermone in divinis utendi non duraverit, non ea videtur fuisse causa, quam Hosius affert, *Quod scil. plus adferre detrimenti, quam emolumenti visus esset*: alioquin etiam apud Dalmatas & Croatos, imo apud Russos quoque mos ille abrogatus fuisset; neque Latinæ linguæ Slavonica literalis in Clepardia postposita fuisset, quum plures ibi essent, qui Polonicum vulgarem Sermonem, quam qui Latinum intelligerent: non ea igitur videtur fuisse causa; sed quia a Romano Pontifice, iis in locis, nonnisi Latinæ linguæ homines ad Sacerdotium & Episcopatum promoveri jussi fuerint: & quia post extinctum Moravorum Regnum, Duces Bohemiæ, ubi Latinam linguam in rebus divinis Episcopi & Sacerdotes usurpabant, Moraviam obtinentes, eundem illuc morem invexerunt: id quod perspicue apparet ex Episcoporum (*a*) Olomucensium serie, quando (ut scribit Cosmas Pragensis) „ Severus, sextus Pragensis Episcopus, qui fere omni tempore sui Præsulatus sine aliqua refragatione & sine omni contradictione, Bohemiæ & Moraviæ quasi unum & individuum Episcopium rexerat, rexisset etiam usque ad vitæ finem, nisi post obitum Spingei (*b*) nimia devictus efflagitatione Wratislai Ducis, consensisset promoveri Joannem Episcopum in Moravia „: Anno nempe Chr. 1063. Redeo ad Hosium de Slavonica lingua sic disserentem. „ Ac vix est ulla lingua (*c*) sub sole, quæ latius, quam nostra (*idest Slavica*) pateat, quum plus etiam, quam quartam Europæ partem complecti videatur. Hac enim utuntur & Bohemi, & Moravi, & Casubi, & Russi, & Moschi, & unde nos originem duxisse putamus, Sclavi, Svetii, Dalmatæ, Boznenses, Croatæ, Bulgari, Rasciani, Serbi, & aliæ gentes nonnullæ. Cæterum sic inter se nationes hæ dialectis variant, ut minus etiam Sclavum, aut Dalmatam „ Polo-

a Hanc seriem vide apud Augustinum Olomucen. & Brunnen. Præpositum ad Stanislaum Episcop. Olomucen.

b Obiit Spigneus Bohemiæ Dux v. Kal. Febr. Anno sui Ducatus VI. Anno Dom. Incarn. 1051. ex Cosma Pragensi.

c Latius patet Arabica, uti perspicuum est. Non enim a Christianis tantummodo adhibetur, qui Arabiam, Syriam, Ægyptum incolunt; sed ab omnibus Mahometicæ sectæ cultoribus in Africa, Asia, & magna Europæ parte.

,, Polonus intelligat, quam Holandum, aut Burgundum,
,, Svevum, aut Helvetium. Quamlibet autem nos ipsos ame-
,, mus, tamen illud fateamur necesse est, Sclavorum, aut
,, Dalmatarum linguam esse multo elegantiorem, quam sit
,, nostra (*Polonica*) ita ut si precationes & sacras lectiones in
,, vernaculam transferre linguam oportet, in eam potissimum
,, transferendæ sint, a qua nostra duxit originem, quæ præ-
,, stat etiam cæteris elegantia. Quum præsertim Dalmatica
,, lingua Sacros libros Hieronymum (*a*) vertisse constet,
,, ut in ejus usu minus esse periculi videatur. Quum autem &
,, illud manifestum sit, quod in divinis officiis usus illius ali-
,, quando fuerit, quis est, qui dubitare queat, non sine cau-
,, sa eum non apud nos magis, quam apud ipsos etiam Bohe-
,, mos & Moravos, qui modo Catholici sint, intermissum
,, fuisse? *Harpagus*. Quid autem impediret, quo minus sua
,, quæque gens dialecto uteretur in ejusmodi Sacris Lectioni-
,, bus & Precationibus convertendis? *Arator*. Atqui hoc nec
,, Russi faciunt, quos tanta constat esse religione in divinis
,, officiis ea dialecto peragendis, quam a majoribus suis tra-
,, ditam acceperunt: ut siquid ab illa variarent, grandi se
,, piaculo obstrictos iri persuasum haberent. Nunc tu vide,
,, Harpage, dum nimio plus de eo sollicitus es, ut omnes
,, omnia intelligant, si forte concessum tibi sit quod optas,
,, ne qui capiti mederi potissimum debebas, non sine magno
,, capitis discrimine, rediviam tantum curare videaris. Ca-
,, put enim est, ut verum divinarum scripturarum sensum re-
,, tineamus, quod ita multis & variis translationibus vix re-
,, cte provideri poterit. Quis enim præstabit, si sua quæque
,, gens dialecto sacras precationes & lectiones versas habuerit,
,, nullus & error in vertendo committatur? Atqui nusquam
,, erratur, quam in hac parte periculosius, & est usu com-
,, pertum, versiones istas literarum sanctarum in linguam
,, gentis alicujus Vernaculam, multum Ecclesiæ Dei incom-
,, modi attulisse,,. Et post pauca, quum in versionibus
sacræ scripturæ a novatoribus Germanice factis non paucos er-
rores irrepsisse docuisset, subjungit. *Harpagus*. ,, Atqui in
,, Late-

a Id non modo non constat, sed potius contrarium est omni evidentia evidentius: quemadmodum suo loco demonstrabitur.

„ Lateranensi concilio decretum fuit, ut sua cuique genti
„ lingua, divina officia celebrentur: qui fit, quod tam salu-
„ bri decreto non paretur? *Arator*. Quid, si, quod in Late-
„ ranensi Concilio decretum est, tu non intelligis? verba de-
„ creti sunt hæc cap. 9.. Quoniam in plerisque partibus intra
„ eandem civitatem atque diœcesim permixti sunt populi di-
„ versarum linguarum, habentes sub una fide varios Ritus &
„ mores; districte præcipimus, ut Pontifices hujusmodi civi-
„ tatum sive diœceseon, sibi provideant viros idoneos, qui
„ secundum diversitatem linguarum & Rituum, divina illis
„ officia celebrent, & Ecclesiastica Sacramenta ministrent,
„ instruendo eos verbo pariter & exemplo. Prohibemus autem
„ omnino, ne una eademque civitas seu diœcesis diversos
„ Pontifices habeat. Quæso te, nunquid sancitum hic aliquid
„ est de ritibus novandis, & non de conservandis potius qui
„ recepti sunt? Non est dubium, quin Græca lingua multo
„ ante, quam Latina, divina officia, in orientali præsertim
„ Ecclesia, peragi cæpta fuerint, qua Scripturas omnes Ca-
„ nonicas novi Testamenti, præter unum Matthæi Evange-
„ lium, traditas nobis esse non ignoramus, ita ut a Græcis
„ ad Latinos Christiana fides fuerit propagata. Quin & illud
„ jam docuimus, trecentis annis ante decretum hoc latum,
„ Sclavis permissum fuisse, vernacula lingua sua rem divinam
„ facere. Quod autem (ex quo tempore Hispaniæ, Galliæ,
„ Germaniæ, cæteræque Provinciæ, Christi fidem recepe-
„ runt) fuerit unquam apud has vel alias Occidentis, aut Se-
„ ptentrionis Ecclesias in divinis officiis vernaculæ linguæ usus,
„ a quoquam doceri posse non puto. Hoc igitur statutum est
„ in Concilio Lateranensi, ut ne civitas, aut diœcesis una
„ duos Episcopos habeat, sed unum tantum, qui secundum
„ diversitates Rituum & linguarum, provideat de viris ido-
„ neis unicuique populo. Verbi gratia: Venetiis, quæ est
„ ampla & copiosa civitas, ac orbis totius Christiani florentis-
„ simum Emporium, sicut varii ritus, variæ linguæ, mores
„ quoque diversi sunt. Sunt Græci, & hi quidem Catholici
„ (nam & inter Græcos, Catholicos adhuc reperire licet)
„ qui suo ritu & lingua: sunt & Sclavi, qui sua; sunt reliqui
„ populi Occidentales, qui Latina lingua rem divinam fa-

„ cientes in templis. Decretum eſt igitur in Concilio Latera-
„ nenſi, quocumque ritu, aut lingua celebrata fuerint officia
„ divina, ne ſe quiſquam ad ea ingerat, cui non fuerit ab
„ Epiſcopo civitatis aut diœceſis proviſum. Ut autem Sacer-
„ dotibus rem divinam facientibus, præterquam ubi vetus
„ jam obtinuit conſuetudo, vernacula uti cujuſque gentis lin-
„ gua liceat, de eo verbum extat nullum. *Harpagus*. Nonne
„ verba decreti ſunt, ut provideant Pontifices viros idoneos,
„ qui ſecundum diverſitatem linguarum, & rituum diverſo-
„ rum populorum, divina illis officia celebrent? Quid autem
„ aliud his verbis, quam illud ſancitum eſſe videtur, ut ſua
„ cuique genti patria lingua, divina officia celebrarentur?
„ *Arator*. Erras Harpage. Non ea fuit mens Patrum, qui
„ fuerunt in Concilio Lateranenſi congregati. Nam ſi hoc illi
„ ſenſiſſent, quod tu vis, jam inde a trecentis & quinqua-
„ ginta annis (ſub hoc enim tempus Concilium illud eſt ha-
„ bitum) & in Germania, & in Anglia, & in Hungaria, Po-
„ lonia, Bohemia, Dania, Scotia, Svecia, Norvegia, & in
„ reliquis omnibus orbis Chriſtiani Regnis, uſus Latinæ lin-
„ guæ in divinis officiis intermiſſus, vel potius abolitus pror-
„ ſus fuiſſet, quem tamen citra cujuſquam interpellationem,
„ ſicut ab initio, ex quo tempore Chriſti fides in iis terris re-
„ cepta eſt, ita poſt Concilium hoc Lateranenſe retentum, &
„ ad noſtram hanc ætatem uſque tranſmiſſum ac propagatum
„ eſſe videmus. Sed ſi quis temporum rationem diligenter
„ expendat, facile, quæ cauſa fuerit hujus decreti ferendi,
„ cognoſcet; qua cognita, quæ fuerit in eo ferendo Patrum
„ intentio, planum fiet. Concilium, cujus hoc decretum pro-
„ fertur, habitum fuit ſub Innocentio tertio: quo tempore
„ & Conſtantinopolitana civitas in Latinorum poteſtatem per-
„ venerat. Itaque præſentes in eo tum Conſtantinopolitanus,
„ & Hieroſolymitanus Patriarchæ adfuerunt, quod Græci tum
„ ad obedientiam Apoſtolicæ Sedis reverſi fuerant, quorum
„ mores & ritus, quantum cum Deo poſſent, ſuſtinendos eſſe
„ Patres decreverunt. Quamobrem non erat viſum Patribus,
„ ut impedirent Græcos, quo minus, quemadmodum ſua
„ lingua ſuoque ritu Latini, ſic illi quoque, quamvis ſub La-
„ tinorum poteſtatem redacti, ſua & ipſi lingua, ſuoque ritu
„ rem

„ rem divinam facientes uterentur: Sed hoc tantum ut con„ stitueretur, necessarium esse putaverunt, ne propter di„ versas linguas & ritus, duos aut plures Episcopos una civi„ tas aut diœcesis haberet. Nam capta per Latinos Constanti„ nopoli, Francorum & Venetorum opera, sic inter Francos „ & Venetos convenerat, ut si designatus esset ex Francis „ Imperator, Veneti darent Antistitem, ne penes unam gen„ tem utraque esset dignitas. Ac designatus tum erat Impe„ rator Balduinus Flandrensis Comes: Antistitem vero sive „ Patriarcham dederant Veneti Thomam Maurocenum: ne„ que dubium est, quin suæ quoque gentis suique ritus & lin„ guæ Patriarcham, & Episcopum habere Græci cupiverint, „ quibus ut sua lingua suoque ritu uterentur, facile concessum „ est; duos autem ut haberet Episcopos una civitas & diœce„ sis, concessum non est.

XVII. Etiam in aliquibus Poloniæ locis usurpatus aliquandiu Slavicæ linguæ in divinis usus.

Hactenus Eminentissimus Hosius. Cujus testimonio constat, Primo quidem, *Polonos* quoque aliquandiu, & in aliquibus locis, Slavica lingua in rebus divinis usos fuisse, *in Templo* scilicet *Sanctæ Crucis in Clepardia*: idque, ut opinor, eo factum, quia, exciso circa initium sæculi decimi Moravorum Slavico sermone divina celebrantium Regno, nonnullos ejusdem Regni tum Sacerdotes & Clericos, tum Laicos, in Poloniam sese recepisse, verosimile est, scribente Constantino Porphyrogenito Admin. Imp. cap. 41. „ Post hujus Sphendo„ plochi mortem, anno uno in pace exacto, orto deinde dissidio „ & bello civili, invadentes Turci (*idest Hungari*) funditus „ eos (*Moravos nempe*) exstirparunt, regionemque eorum „ occuparunt, quam in hodiernum usque diem (*idest, usque* „ *ad annum circiter 950.*) incolunt: quæque supererat multi„ tudo, dissipata confugit ad finitimas gentes, nimirum ad Bul„ garos, Turcos, Chrobatos, & ad reliquas nationes „. Hoc est, ad Bohemos, qni tunc temporis Christiana sacra amplectebantur, & ad Polonos, qui postea fidem Christianam suscepere tum, quum Dambrowka Boleslai Bohemiæ Ducis filia, Gnesnam (uti narrat Cromerus lib. 3. cap. 2.) splendido comitatu advecta, Miezlaum Sponsum, Poloniæ Principem induxit, ut Baptismo initiaretur anno Christi 965.

XVIII. Cur Polonis & Bohemis denega-

Constat præterea, tam Bohemos, quam Polonos, acce-

 ptis

tus in divinis celebrandis Slavicæ linguæ usus.

ptis a Romano Pontifice Latinis Episcopis, Latinum quoque ritum unacum lingua, Slavico Sermone prætermisso, amplexos fuisse. Id quod etiam de Bohemis testatur Dubravius, a nobis citatus Tom. 3. pag. 112. his verbis „ Cæterum non in-„ tra multos annos mos ille vernacula lingua (*idest Slavonica*) „ inter sacra cantandi (*in Bohemia*) viguit, abolente illum „ rursus Pontifice Romano, quum daret Bojemis Antistitem: „ nam diu satis Bojemi a privatis Sacerdotibus (*a Moraviæ* „ *Archiepiscopo ad illos missis*) Sacrorum religionisque discipli-„ nam percipiebant „. Quamobrem Gregorius VII. Pontifex lib. 7. epist. 2. ad Uratislaum Bohemiæ Ducem, Slavicæ linguæ in divinis usum, jam olim in Bohemia abolitum iterum interdicit, sic scribens: „ Quia nobilitas tua postulavit, quod „ secundum Sclavonicam linguam apud vos divinum annue-„ remus celebrari officium, scias, nos huic petitioni tuæ ne-„ quaquam posse favere „. Quæ tamen Summi Pontificis verba, quemadmodum Bulgaros, Serblos, Valachos, Russos, Moschos aliosque Græci ritus homines Slavonico Sermone utentes, non afficiunt; ita neque de Dalmatis Croatisque Slavicam linguam usurpantibus intelliguntur. Hi enim facultate Moravis olim a Joanne VIII. Papa concessa perrexerunt usque in hodiernum diem gaudere: quemadmodum mox patebit, quum de lingua Slavonica sermo erit: ubi demonstrabitur, a Dalmatis Illyriisque Latinis non solum propter receptam dudum consuetudinem Slavico sermone in hodiernum usque diem sacra celebrari, sed etiam propter expressam Summorum Pontificum approbationem, cujus authentica documenta suo loco proferentur.

XIX.
De Normannis & Roberto atque Rogerio ejus filio. Deque Græcis & Venetis, necnon Bodino Russiæ domino, & Colomano Hungariæ Rege.

Dum Chroatis Cresimirus tertius, & Venetis Dalmatisque Dominicus Sylvo (*a*) Dux imperarent „ Normanni Dal-„ matinorum fines invadunt, & destruunt. Dux igitur egres-„ sus, eos abire coëgit, & ab incolis solidam fidelitatem cum „ promissione non adducendi Normannos in Dalmatiam susce-„ pit. Bessi Hungaris infestissimi, spoliata Ungaria fugiebant; „ sed ab Ungaris ita oppressi dicuntur, ut ne unus quidem ef-„ fuge-

a Dominicus Sylvo anno 1071. Dux creatus, Venetis exosus propter excidium Stoli contra Robertum missi, anno 1084. repudiatur & de sede expellitur. Dandul. pag. 247. 249.

„ fugerit. Nicephorus Botaniates cum terrestri apparatu Alexium Megadomesticum mittit, Venetorum petit auxilium. „ Dux illico cum stolo potenter egressus, cum Normannis secus Durachium bellum iniit, illosque tandem conflictos „ abire coëgit, & Durachium ab obsidione liberatum victualibus muniit. Sumpto Imperio Alexius cum ingenti militia „ & Venetorum classe, contra Robertum, qui jam ad Imperii damna redierat, egressus, circa Durachium bellum „ commisit, in quo ex suis, & Venetis multis occisis & captis, succumbens fugam arripuit. Michael, qui hæres di- „ cebatur Imperii, in prima acie interemptus est, & Robertus post hæc Durachium & vicina loca capit, & undique Imperium conquassavit „. In Codicis Ambrosiani margine: „ Alibi est legere, Silvio Duce Alexium a Venetis impetrasse „ classem onerariarum 36. triremium 14. Galeotarum 9. contra Robertum Normannum, qui pacem tunc maluit cum „ Alexio. Itaque Veneti ab Alexio domum remissi, ingentia „ dona, inter quæ Corpora Sanctorum & alias Sanctas Reliquias, necnon & longum Chrysobolium ab Imperatore Græco cum gratitudine reportarunt „. De Chrysobolio sive aurea Bulla, quæ anno 1084. Sub Vitali (*a*) Phaledro, Venetorum Duce, ab Alexio Imp. concessa est, ut nempe suo titulo adderet, *Dux Dalmatiæ atque Croatiæ, & Imperialis Protosebastos*, dixi supra. „ Rogatu Alexii (*b*) Dux contra Robertum Stolum mittit, qui unacum Græcis a Roberto apud Sasinum superatus, confusus rediit. Robertus Guiscardi post immensas victorias apud Casiopam insulam moritur. Huic Rogerius filius successit, qui Amalphiæ juramentum fidelitatis præstitit Urbano Papæ super terras Apuliæ, „ & se hominem ligium Ecclesiæ confessus est; & hoc etiam „ sub vexillo nunc Bodinus Raxiæ Durachium accepit, & postea pace cum Imperatore Constantinopolitano composita, „ illi urbem resignavit. Post Ladislaum Colomanus, Geyzæ „ genitus, Hungaricum tenuit Regnum.

XX. Alia Spalatensis Synodus anno 1075.

Nunc ad Laurentium Spalatinum Archiepiscopum regredior.

a Vitalis Phaledro Dux inauguratus anno 1084. obiit anno 1096. Dandul. pag. 249. 255.
b Dandul. pag. 251. 252.

Celebrata sub Gerardo S. Gregorii VII. Papæ Legato.

dior. Postquam ea Synodus habita fuit, atque intrusus ille Slavorum Episcopus dira, ut supra narratum est, morte sublatus interiit, Gregorio Septimo Sanctissimo Pontifice ad Romanam Cathedram evecto, hæc in Dalmatia contigisse, pergit enarrans Thomas Archidiaconus Spalatensis. „ Hic ergo „ (Pontifex scilicet Gregorius) misit Legatum ad partes Dal„ matiæ Venerabilem virum Gerardum Archiepiscopum Si„ pontinum. Qui Spalatum accedens, cum magno gaudio & „ honore a Laurentio Archiepiscopo susceptus est. Misit ergo, „ & convocavit Suffraganeos Salonitanæ Metropolis univer„ sos: qui quum convenissent, Provincialem cum eis Syno„ dum apud Salonam debita maturitate celebravit. Interfue„ runt autem isti Suffraganei Ecclesiæ Spalatensis, Primo Lau„ rentius Archiepiscopus, Secundus post eum Stephanus Epi„ scopus Jadrensis: Joannes Traguriensis: Forminus Nonen„ sis: Gregorius Arbensis: Theodosius Belgradensis: Gre„ gorius Croatensis: Basilius Absorensis: & alii quidam. In „ hac Synodo restauratus est Episcopatus Nonensis, cujus Epi„ scopus Gregorius multas olim molestias Joannem Spalaten„ sem Archiepiscopum sustinere fecit, debitam ei subtrahen„ do obedientiam, & sibi jus Metropolicum indebite vendi„ cando. Interea Ven. Gerardus Legatus Spalati positus, „ invenit ibi supramemoratum Vulfum Presbyterum, cui (*a*) „ Golfgangus (*Wolfgangus*) agnomen erat, ab annis jam duo„ decim (*b*) Papali jussu gravissimis compedibus alligatum „ propter Schismatis nefarium scelus, quod cum Ceddeda „ exercuerat in regionibus Dalmatiæ atque Croatiæ. Hunc „ ergo fecit absolvi dicens: quia Dominus Alexander felicis „ memoriæ in suo decessu præcepit, universos suo jussu in„ carceratos absolvi. Prius tamen fecit eum super Evange„ lium, & corpus Beati Domnii subire corporaliter juramen„ tum, ut in abjuratam hæresim nunquam relabi deberet, &

„ de

a Apud Ughell. tom. 7. pag. 382. perperam *Golfancus* pro *Wolfgangus*, & *Rendas* pro *Cededa*.

b *Ab annis jam duodecim*. Maynardi Legationem Dalmaticam obeuntis *Cardinalitia & Episcopalis dignitas* evincit, pro, *ab annis jam* XII. omnino legendum esse, *ab annis jam* VII. Facilis quippe est literæ X. in V. mutatio. Sic autem ab Archidiacono scriptum fuisse, aut saltem scribi debuisse colligitur ex anno habitæ a Maynardo Synodi Spalatinæ: de quo supra dixi. Nimirum, Chr. 1068. non 1062. uti nonnullis est visum.

„ de his partibus egrediens, nunquam rediret, sed cum eo „ Romam adiens, Apostolico se conspectui promitteret exhi- „ bere.

Ughellus Tom. VII. Ital. Sacr. pag. 823. edit. Venetæ anni 1721. disertam facit Apostolicæ hujusce Gerardi Archiepiscopi Sipontini Legationis mentionem, quæ Legatio in novissima Conciliorum Labbei Veneta editione tom. XII. p. 591. ad annum Christi 1075. confertur, & ex ipso Ughellio recitatur, subjunctis hisce verbis: „ Porro Gerardum Legatum „ Gregorii VII. in Dalmatia fuisse anno 1075., constat ex Pri- „ vilegio Monasterii S. Chrysogoni Jadrensis, Benedictini „ Cœnobii, in Synodo Spalatensi edito in hunc modum „ In „ anno 1075. ab Incarn. D. N. J. C. mense Novembris, ea „ tempestate, qua Comes Amicus (a) Regem Croatiæ ce- „ pit. Ego Girardus S. R. E. Apocrisarius, Sipontinæque Se- „ dis gratia Dei Archipræsul, missus a Dom. Gregorio Papa „ in partes istas, statui Sanctam Synodum in Spalatina urbe, „ sedens cum universo coetu, firmans vera, execrans illicita, „ respuens falsa. Tum in hora Petrus Ven: Abbas S. Chryso- „ goni conquestus est de Cella S. Joannis, quæ vulgo Tilagus „ nominatur, quod suus Episcopus, videlicet Stephanus, „ illam sibi abstulerat. Unde Abbas nobis chartulam porrexit, „ in qua invenimus, quod Corbina, qui olim supradictam „ Cellam sua sponte donarat, post suggerente sibi inimico stu- „ debat auferre. Hoc gestum est tempore Acuzonis Legati „ D. Nicolai Papæ. Sed dictus Apocrisarius videns hoc arte dia- „ bolica machinari; audax, ut Scriptura testatur, justus confi- „ dit ut leo; investivit Abbatem per baculum quem gestabat „ manu, eodem Priore concedente cum suo populo, & insu- „ per æternas maledictiones futuris usurpatoribus dedit. Ego „ autem videns sibi juste fieri, & omne Concilium mecum, „ rursum præcipimus suo Præsuli, investire Abbatem suo illo „ cœno-

a Farlat. Illyric. Sacr. Tom. I. pag. 342. *Slavizum* Regem Croatiæ intelligit: cujus breve admodum regnum fuit: „ Nam anno 1075. captum fuisse, ac Regno depul- „ sum, colligi videtur ex Autographo Archivi Monialium SS. Cosmæ & Damiani, „ *In anno 1075. ab Incarn. D. N. J. C. mense Novemb. ea tempestate, qua Comes* „ *Amicus Regem Croatiæ cepit &c.* Eodem vero anno Regni potitum esse Svinimirum „ quem alii Zvonimirum vocant, seque ipse in suis Privilegiis Demetrium appel- „ lat, satis declarat alterum Autographum ejusdem Archivi.

„ cœnobio per pedum, quod manu portabat; contradicentibus vero noſtra verba hæc, & auferre volentibus poſt noxia verba illius Miſſi prioris, collaudamus, & noſtra inſuper ponimus. Laurentius Archipræſul collaudat & roborat, Joannes Tragurinus Epiſcopus collaudavit. Prementius Caſtilanus (a) Epiſcopus collaudavit: & omnis Synodus collaudat & roborat.

XXI. Creſcentius Spalatenſis poſt Laurentium Archiepiſcopus. Colomanus Hungariæ Rex Spalatum, Tragurium & Jaderam ſuo ſubjicit dominio.

Quum Laurentius Salonitanæ Metropoli annis circiter quadraginta, ideſt, ab anno 1060. uſque ad annum 1099. præfuiſſet; ſuffectus ei fuit *Creſcentius*. Archidiaconus cap. 16. „ Quo [Laurentio] quieſcente in Domino, de ſubrogandi electione non potuerunt eſſe concordes. Quamobrem voluntas omnium extitit, ad Dominum Papam legationem mittere, ſuppliciter poſtulando, ut Spalatenſi Eccleſiæ de Paſtore idoneo provideret. Tandem eorum petitionibus Summus Pontifex acquievit, dans eis Præſulem, Creſcentium nomine Romanum, virum valde egregium, & omni præditum bonitate „. Catalogus Romanus apud Farlat. Tom. 1. pag. 335. „ Creſcentius Patritius Romanus, Archieſcopus Spalatenſis xxxv. Præfuit ab anno 1099. uſque ad annum 1112. Sedentibus Paſquale II. Gelaſio II. Imperante in Oriente Alexio I. Comneno: Regnante in Croatia, pro priorum Regum loco Colomano Hungariæ Rege: Ducibus Venetorum Vitale Michaële, Ordelapho Phalerio „. Chronicon Pontificale Salonitanum & Spalatenſe: „ Creſcentius Archiep. Spalatenſis, natione Romanus, vir valde egregius, ſucceſſor Laurentii. Vide Chron. 27. Hic anno 1103. aperuit arcam, in qua Salonæ conditum eſt Corpus S. Domnii primi Archiepiſcopi urbis Salonitanæ, & a Salona translatum eſt Spalatum in eadem Arca.... Iſte Dominus Creſcentius Archiep. miſſus a Spalatenſibus ad Regem Colomanum Hungarorum, ut peteret pacem, quam facile obtinuit Anno Dom. 1103. Chron. 29. Obiit Spalati, & ſepultus eſt in Arca marmorea, ante fores Cathedralis Eccleſiæ S. Domnii, ex parte boreali, cum hac inſcriptione .. „. Quam legeſis apud eund. Farlat. Tom. citat. pag. 349. Quod vero in Chron. Saloni-

a Fort. *Caſtellanus*. Dandulus apud Murat. Tom. 12. Rer. Ital. pag. 965. „ Vitalis Michaël Caſtellanus Epiſcopus.

lonitano dicitur de Crescentio, *missus a Spalatensibus ad Regem Colomanum Hungarorum*, hoc ex Archidiacono Spalatensi desumtum, cujus hæc sunt verba, *qualiter Ungari ceperunt dominium Dalmatiæ & Croatiæ* cap. 17. „ Denique Uladislao „ Rege (*a*) migrante ad Dominum, Colomanus sibi in Re„ gno successit. Hic quum esset vir ferocis animi, proposuit „ totam terram usque ad mare Dalmaticum suo Dominio sub„ jugare. Venit ergo cum multo armorum apparatu, & obti„ nuit ceteram partem Sclavoniæ, quæ a Uladislao fuerat præ„ termissa. Itaque ad mare usque pervenit, ut civitates ma„ ritimas occuparet. Tunc ad Spalatensem civitatem primo „ accessit, petens pacifice, ut sua se sponte dominatui ejus sub„ jicerentur, nec omnino permitterent destrui se & sua. At „ vero Spalatenses obfirmatis bene portis per murorum circui„ tum cum armis diffusi, non acquiescebant Regi, metuentes „ dominium gentis ignotæ & extraneæ experiri. Quippe ne„ scientes quid Rex de civitate, vel de civibus cogitaret. „ Tum Rex & ejus Principes indigne ferentes, & se quasi „ contemptos a Spalatensibus arbitrantes, cœperunt multa „ civibus comminari. Et positis castris non longe a civitate, „ devastabant campos, prædasque quas poterant faciebant. „ Unde factum est, ut Spalatenses obdurato animo cuncta pro„ ponerent sustinere pericula & damna potius, quam jugum „ susciperent Hungarorum. Quum ergo sic aliquantum tem„ poris pertransisset, intellexerunt tandem per internuncios, „ homines esse Christianos, & quod Rex vellet cum eis be„ nigne agere, si se ejus ditioni adhuc pacifice subjugarent.

a Obiit Ladislaus anno Regni sui XIX. Incarn. 1095. tertio Kal. Augusti feria ptima: inquit Thuroczius in Chron. Hungaror. sed legendum IV *Kal. Aug.* in quem diem anno 1095. Dominica incidit. Successit ei Colomannus, filius Geysæ, fratris Ladislai. Vide Pagium ad ann. 1095. num. 21. Farlatus Tom. 1 pag. 224. „ Annus „ erat fere centesimus, ex quo Dalmatia maritima imperium Venetorum subierat, „ quum universæ Chrobatiæ cis ultraque montes occupandæ, ejusque fines usque ad „ mare proferendi cupiditas incessit Colomanum Geisæ f. quem Hungari anno 1096. „ coactis comitiis Regem salutaverant „. Et infra pag. 225. Anno Christi 1104. „ Ordelaphus Faledrus Dux Venetor. classem centum vel 80. navium ad sacram expe„ ditionem in Syriam duxerat. Interea Colomanus ex absentia Venetæ classis, oc„ casionem Dalmatiæ totius occupandæ sumpsit, oblitusque fœderis, quod cum Ve„ netis pepigerat, bellique socialis adversus Normannos gesti, Dalmatiam mariti„ mam Venetæ ditionis invasit, ac primo Jadrenses, deinde Spalatenses, & omne fe„ re Dalmaticum nomen in deditionem accepit. Atque ut populorum animos a Ve„ neto alienaret imperio, Dalmatas multis beneficiis atque immunitatibus donavit.

„ Tunc Spalatenses inter se facto consilio, miserunt Crescen-
„ tium Archiepiscopum ad Regem Colomanum, pacem po-
„ stulantes ab eo. Quem ille benigne suscipiens, annuit omni-
„ bus petitionibus quas Spalatenses fecerant pro pacis fœde-
„ re componendo. Facta igitur conscriptione omnium, quæ
„ hinc inde fuerant ex beneplacito stabilita, juravit Rex cum
„ suis Principibus omnia firmiter observare. Postera vero die
„ juraverunt Spalatenses, primo quidem majores, deinde ju-
„ niores: postea vulgus omne, ut Colomano Regi, & ejus
„ posteris, ac Regno Hungariæ subjecti & fideles omni tem-
„ pore permanerent. Tunc Rex civitatem ingressus, valde
„ honorifice a Clero, & Populo susceptus est: & ea die pro-
„ curatione affluenter a Communi suscepta, confectis ac tradi-
„ tis Communitatis Privilegiis, profectus est. Inde autem
„ pertransiens, venit Tragurium, & deinde Jadram, a qui-
„ bus civitatibus simili exemplo susceptus, fecit eis, liberta-
„ tis Privilegium: & sic in Hungariam est regressus anno Do-
„ mini 1103.

XXII. Occupatas a Colomano Hungariæ Rege urbes Dalmatiæ, Veneti recipiunt.

Andreas Dandulus in Chron. cap. x. Part. xi. de rebus a Colomano in Dalmatia gestis, quo tempore Venetorum Dux erat Vitalis Michaël [nimirum inter annum Chr. 1096. quo is electus dicitur, & inter annum 1101. quo decessit] sic scribit: „ Hoc tempore Calomanus Rex Hungariæ misit exercitum in „ Dalmatiam, & occidi fecit Regem Petrum: & per Legatos „ suos cum Venetorum Duce fœdus iniit contra Normannos, „ & pariter exercitum in Apuliam ad eorum damna mittere „ statuit. Parata autem classe per Venetos, Regius apparatus „ in Apuliam navigans, Brundusium & Monopolim obtinet, „ & tribus mensibus Apuliam vastant & redeunt „. Et cap. xi. Par. xv. ad annum Chr. 1111. Ordelapho Phaledro Venetorum Duce stolum fere navigiorum 100. in Syriam mittente: „ Interea Calomanus Ungarorum Rex, multis jam barbarorum „ gentibus occupatis, ad majora procedens, Pannoniam hostiliter egressus, omnia oppida montana Dalmatiæ accepit; & „ postea Spalatum obsidendo obtinuit: deinde ultra procedens, Jadratinam urbem regionis eminentiorem obsedit, & „ intrinsecus machinis & aliis ædificiis impugnare non distulit. „ Illi autem promissæ fidelitatis memores, Regiis insultibus „ viri-

„ viriliter resistebant, & meritis etiam B. Joannis Episcopi „ Tragurini eis assistentis, conservabantur illæsi. Rex vero „ dum belligere suum non posse obtinere intentum perpende- „ ret, cogitavit illicitis promissionibus cives allicere: & sic „ effectualiter Jadræ dominium Calomano traditum est. Hac „ igitur occupata, reliqui Dalmatini terrore commoti, per „ nuncios suos civitates Regis voluntati obtulere, qui apud „ Jadram Curiam tenens, Dalmatinos in suis libertatibus & „ consuetudinibus conservare promisit, & Spalatinæ, Jadren- „ si, & Arbensi Ecclesiis pro unaquaque Crucem unam contu- „ lit, & in Pannoniam rediit: & post pusillum improvisa mor- „ te (*a*) sublatus est: quod divino judicio ex fœdere Ve- „ netis abrupto creditur contigisse „. Pergit enarrans Parte XVII. ea quæ a Venetis pro recuperanda Dalmatia sub eodem Duce Ordelapho, qui anno 1102. inauguratus, anno 1117. obiit, in hæc verba. „ Dux igitur Anno decimo [id „ est Chr. 1112.] ad Dalmatiam recuperandam intendens, „ Patriarcham Constantinopolim cum XIV. galeis Alexio Im- „ peratori legatum mittit, & Regalem invasionem promissi „ fœderis oblitam exponi fecit, & subsidium opportunum ab „ eo sibi exhiberi postulavit, maxime quia opera comproba- „ verat, sui Imperii Venetos fuisse intimos Zelatores „. Et Part. XIX. „ Ordelaphus anno XIII. [*idest Chr.* 1115.] in „ mense Augusti, cum magno exercitu navali Dalmatiam ag- „ gressus est, & cepit Jadram, excepto (*b*) castro, & Bel- „ gradum, quas muniit, ne Hungari custodientes Jadræ ca- „ strum, subsidium obtinerent: & acceptis obsidibus rediit „. Et Part. XXI. „ Dux autem in proximo mense Maji [*an-* „ *ni* 1116.] suo undique collecto exercitu, & Henrici Impe- „ ratoris, atque Alexii Constantinopolitani adjutus præsidiis „ contra Hungaros, qui ad subveniendum castrum Jadræ re- „ dierant, Dalmatiam aggressus est, & in die S. Pauli, vide- „ licet secundo Kal. Julii, Dux cum Hungaris campestre bel- „ lum peragens, Bannum in fugam vertit, multos nobiles „ Hungarorum cepit, & victoriam consecutus est, cui custo- „ des castri Jadræ, de subsidio desperati, se cum castro libere

a Decessit Colomanus Hungariæ Rex anno 1114.

b Male apud Murat. Tom. XII. Rer. Ital. pag. 266. *excepto Castor.*

„ tradiderunt. Ultra Dux procedens, inexpugnabile castrum „ Sebenici obtinuit, & diruit. Spalatum quoque, & Tragu- „ rium per deditionem accepit: & sic Dalmatiæ recuperato „ dominio, acceptis obsidibus, cum præda captivorum Vene- „ tias rediit „. Atque hic in margine Codicis Ambrosiani hæc adnotantur: „ Alibi legitur, tunc tres Oratores, Vitalis Pha- „ ledro Ducis filius, Ursus Justinianus, & Marinus Mauroce- „ no, una cum Cancellario Venetiæ, missi ad Regem, indu- „ cias cum eo inierunt per quinquennium.

XXIII. Chronologia occupatæ ab Hungaris, & receptæ a Venetis Dalmatiæ texitur.

Ex his colligitur, mediterraneam quidem Dalmatiam, hoc est Croatiam, Petro ejus Rege in Petergozdensibus montibus interfecto, anno circiter 1101. a Calomanno Hungariæ Rege captam fuisse: At maritimam Dalmatiam, idest Spalatum, Jaderam & alias maritimas urbes, non anno 1103. uti Archidiaconus scribit, neque 1104. quemadmodum Farlatus Tom. 1. pag. 225. narrat, sed anno 1111. ab eodem Colomano, initis pactis, occupatas juxta laudatum Danduli Chronicon: falsum esse proinde, quod Farlatus loc. cit. subjungit: „ Undecim fere annos Dalmatia universa Hungarorum dominatum pertulerat, quum Calomano in Hungariam regresso, „ & anno 1114. è vivis exempto, Ordelaphus Provinciæ re- „ cuperandæ occasionem oblatam minime prætermittendam „ ratus, auxiliaribus copiis tum ab Henrico V. Occidentis, „ tum ab Alexio Orientis Imp. adscitis, ingentique adornata „ classe, anno tertiodecimo Pontificatus, Christi 1115. in „ Dalmatiam transmisit „. Non *undecim annos*, sed *quatuor* dumtaxat in Hungarorum potestate Dalmatiam mansisse, Dandulus testatur. Cangius vero in Fam. Dalmat. cap. V. numer. XIX. scribit „ Colomanum, cæso Petro Dalmatiæ Re- „ ge, missis ad Croatos Legatis, Hungarorum amicitiam „ suamque illis obtulisse protectionem: quod illi amplexati „ fuerint, iis ex pacto invicem inito Regi sese dedentibus. „ Tum vero [*inquit*] solemni ritu Croatiæ & Dalmatiæ Rex „ in Belgradensi ad mare oppido coronatus est Calomanus, „ cujus quidem Dalmaticam expeditionem ac inaugurationem „ ad annum 1102. videtur referre vetus diploma. (Nam „ Ladislaus Calomani decessor Croatiæ dumtaxat, non vero „ Dalmatiæ Rex, inscriptus legitur „.) Subjungit idem Cangius:

gius: „ Jaderam deditione accepit anno 1105. ut docet vetus
„ Inſcriptio ad Deiparæ Jadrenſis Monaſterii Campanarium,
„ & aliquot ejuſce ævi Tabulę. Ex aliis colligimus Caloma-
„ num in Dalmatia moram exegiſſe anno 1108. & 1111. qui-
„ bus Traguriensis oppidi incolarum, & Arbenſis Eccleſiæ
„ privilegia rata habuit & confirmavit „. Quidquid tamen
ſit de anno occupatæ a Calomano Dalmatiæ, certum eſt illam
a Venetis anno 1115. & ſequenti fuiſſe recuperatam. Horum
quippe Dux Ordelaphus Falierus (uti idem Cangius proſequi-
tur num. xx.) inito cum Alexio Comneno Imp. fœdere, ſub
menſem Auguſtum an. 1115. in Dalmatiam deſcendit, Jade-
ram, præter arcem, & Belgradum cepit: & ſub menſem Ma-
jum ſubſequentem, Joanne (lege Alexio) Comneno, & Hen-
rico Imperatoribus adjuvantibus, Jaderenſem arcem, Spala-
tum, & Tragurium per deditionem accepit. (Quæ ſunt ex
Dandulo exſcripta) Diſcimus præterea ex tabulis anni ejuſ-
dem 1116. Belgradenſe oppidum in Venetorum veniſſe pote-
ſtatem, ut ex aliis anni 1118. Arbenſem urbem (Lucio teſte
pag. 119.) „ Iterum deinde ac ſæpius (verbis utor cl. Farlati
„ tom. 1. pag. 225.) pro Dalmatia cum Hungaris nunc ſe-
„ cundo, nunc adverſo marte pugnatum eſt, & provincia
„ alias amiſſa, alias recepta: quæ hic perſequi neceſſe non
„ eſt. Illud ſolum animadverti velim, Venetos ſemper exi-
„ ſtimaſſe in id potiſſimum ſibi vires omnes conatuſque impen-
„ dendos, ut Dalmatiam vel retinerent, vel recuperarent;
„ propterea quod hujus provinciæ poſſeſſionem ad maris im-
„ perium tuendum, juſque Adriaticæ navigationis uſurpan-
„ dum vel plurimi intereſſe intelligebant. Tandem anno
„ (*ut ſupra notavi*) 1433., poſtquam bellum acre, &
„ diuturnum Venetos inter & Sigiſmundum Hungariæ Re-
„ gem fuiſſet, pax ita convenit, ut Dalmatia propemodum
„ integra, quam, præter Raguſium & alia quædam loca, Ve-
„ neti recuperaverant, in eorum poteſtate permaneret. Pax
„ deinde & quies ab Hungaris fuit; niſi quod interdum ali-
„ quid in Dalmatia turbatum eſt ab illis, ad quos Regnum
„ Hungariæ pervenit, & Venetæ ditionis fines aliqua ex par-
„ te contracti ſunt.

XXIV. Dalmatiæ hodiernæ partitio civilis

Hæc (ad Dalmatiæ Illyricique poſſeſſores quod ſpectat) dicta

& Ecclesiastica,ex cl. Farlato.

dicta sufficiant: non enim propositum mihi est, Annales ejus Regni conscribere. Farlatus, scriptor diligentissimus, id se facturum pollicetur, suis quæque locis ac temporibus describenda reservans. Idem quoque Dalmaticam & Illyricam Ecclesiam illustrandam suscepit, seriem eorum Antistitum ab Apostolicis temporibus usque ad nostram ætatem perducturus: Divisionem autem Dalmatiæ hodiernæ tam Civilem, quam Ecclesiasticam, his verbis tradit pag. 133. „ Duplex adhuc superest, quam paucis expediam, divisio Dalmatiæ hodiernæ; „ altera Civilis, altera Ecclesiastica. Utraque est quadripartita, sed alia aliis limitibus ac regionibus definitur. Quum „ enim nunc universa Dalmatia partim Austriacorum Principum, partim Venetorum, partim Ragusinorum, partim „ Turcarum imperio subsit; ex Civili quadam descriptione, „ alia Austriaca, alia Veneta, alia Ragusina, alia Turcica rite „ appellari potest. Prima pars Dalmatiæ, seu vetus Japydia „ ad Sinum Flanaticum, exceptis insulis, fere tota Archiducibus Austriæ paret. Partem alteram multo maximam, quę „ Liburniam, Dalmatiam antiquam, & Illyrici proprii portionem haud exiguam complectitur, cum omnibus fere in„ sulis, Veneti obtinent; nisi quod Venetorum ditionem interſecat Respublica Ragusina, tertiam Dalmatiæ partem in„ ter Naronem ac Rhizonicum sinum, paucasque præterea „ è regione insulas jamdudum adepta. Quarta eademque postrema pars Dalmatiæ, quæ nunc dicitur etiam pars Alba„ niæ, infra Butuam Venetorum urbem initium ducens, & „ usque ad Drilonem antiquum Dalmatiæ terminum novam„ que Epirum producta, obtemperat dominio Turcarum, „ quod quidem ex ora maritima, quo magis recedit, hoc la„ tius in locis montanis protenditur. Principio atque institu„ ta fuit Salonæ Sedes Pontificia, unus erat Episcopus, cujus „ ditione ac potestate Metropolitica continebatur universa „ Dalmatia. Huic posterioribus sæculis tres deinceps adjecti „ sunt, qui Ecclesiæ Dalmaticæ administrationem curamque „ Metropoliticam inter se partiuntur, eamque aliqui ex illis, „ etiam ultra Dalmatiam, extendunt. Hinc quadripartita ex„ stitit Ecclesiastica divisio Dalmatiæ hodiernæ; quippe quum „ Ecclesia omnis Dalmatica conflata sit ex provinciis omnino

„ qua-

„ quatuor, totidemque civitatibus Metropolibus ſive Ar-
„ chiepiſcopalibus conſtet; una eſt *Jadrenſis*, altera *Saloni-*
„ *tana*, nunc *Spalatenſis*, tertia *Raguſina*, quarta *Diocleta-*
„ *na*, quæ poſt excidium Diocleæ urbis olim nobiliſſimæ trans-
„ lata eſt *Antibarim*. Metropolitæ Jadrenſi tres ſubſunt Epi-
„ ſcopi, *Arbenſis*, *Veglenſis*, *Abſarenſis*. Salonitana ſive Spa-
„ latenſis, undecim ipſos ſubjectos habet Epiſcopos, *Segnien-*
„ *ſem*, *Modruſſienſem* ſive *Corbavienſem* unitos, *Nonenſem*,
„ *Scardonenſem*, *Tininenſem*, *Pharenſem*, *Tragurienſem*, *Se-*
„ *binicenſem*, *Boſnenſem*, cujus Sedes Epiſcopalis eſt *Diaco-*
„ *vi* in urbe Slavoniæ extra Savum, *Maccarenſem* & *Dumnen-*
„ *ſem*. Metropolitæ Raguſino ſex Epiſcopi parent; *Stagnen-*
„ *ſis*, *Tribunienſis*, *Narentinus*, *Bractienſis*, *Rhizinienſis*,
„ *Curzolenſis*. Demum Diocletana ſive Antibarenſis provin-
„ cia compoſita eſt ex decem Epiſcopatibus, *Scodrenſi*, *Po-*
„ *latenſi*, *Drivaſtenſi*, *Olchinienſi*, *Sappatenſi & Sardo-*
„ *nenſi* conjunctis, *Buduenſi*: quibus adde tres in Serblia con-
„ ſtitutos, *Priſrenenſem*, *Semandrienſem*, *Belgradenſem*.
„ Huc accedit alia quædam tripartita diviſio, itidem Eccleſia-
„ ſtica, Dalmatiæ. Hujus ſiquidem pars prima intra Titium,
„ ſive provincia Jadertina, ad jus Primatiale pertinet Patriar-
„ chæ Gradenſis. Pars extrema ad Orientem, Metropolitæ
„ ac Primati Antibarenſi ſubeſt. Pars intermedia, ideſt Spa-
„ latenſis, & Raguſina provincia, imperio Primatiali ſubje-
„ cta eſt Metropolitæ Spalatenſi, qui Primus Dalmatiæ idem
„ & Chrobatiæ habetur ac dicitur.

CAPUT IV.

De Slavicæ Linguæ Literalis, non Vulgaris permiſſo Dalmatis & Illyricis in Divinis celebrandis uſu: deque eorumdem libris Eccleſiaſticis Slavo-Latinis.

I. Dalmatæ & Illyrici poſt Joannis VIII. tempora Slavo-Latinum ritum coluere, & adhuc colunt.

DE Latinis Dalmatiæ & Illyrici incolis loquitur Farlatus; de iis nempe, qui Romanum Ritum ſive Latino, ſive Slavico ſermone colunt. Quod enim Joannes VIII. Papa Moravis conceſſerat, hoc Slavi omnes in Dalmatia & Illyrico, Latinum Ritum obſervantes, ab illo uſque tempore uſurparunt,

runt, & adhuc usurpant: nulla habita Synodi Spalatensis (in qua Slavicus sermo in Divinis celebrandis vetitus fuerat) ratione, uti supra observavi. Sed neque ii populi (Dalmatæ scilicet atque Illyrii) ad se spectare existimarunt id, quod S. Gregorius VII. Pontifex Maximus in contrarium decrevit lib. VII. Epist. 2. ad Uratislaum Bohemiæ Ducem sic scribens: „ Quia nobilitas tua postulavit, quod secundum Sclavonicam „ linguam apud vos divinum annueremus celebrari officium; „ scias, nos huic petitioni tuæ nequaquam posse favere „. Et jure quidem, meritoque: nam Slavi in Svedia, Dania, Saxonia, Germania, Polonia, Bohemia, Hungaria, aliisve regionibus, ubi Episcopos Latinos a Sede Apostolica acceperunt, Latina quoque lingua jussi sunt Divinum celebrare officium, celebrantque usque in præsentem diem, quemadmodum ex doctissimo Hosio Cardinali (*a*) supra adnotatum est. Solis in Dalmatia & Illyrico Slavis concessum ab Jo: VIII. Papa Privilegium integrum inviolatumque mansisse, iidem ipsi Romani Pontifices decrevere. Innocentius IV. lib. 5. Epist. 753. apud Raynaldum in Annal. Ecclesiast. ad ann. 1248. num. LII. *Scemensi Episcopo* permittit, ut in Divinis Officiis, libris Slavonico charactere exaratis uteretur: „ Porrecta nobis [in- „ quiens] tua petitio continebat, quod in Slavonia est litera „ specialis, quam illius terræ Clerici se habere a B. Hierony- „ mo (*b*) asserentes, eam observant in Divinis Officiis ce- „ lebrandis „. En Slavi Dalmatæ, testante Pontifice, pergebant

---

a Verba Hosii reperere juveric. *Interrogatio*. Noune verba Decreti Concilii Lateranensis sunt, ut provideant Pontifices viros idoneos, qui secundum diversitatem linguarum & Rituum diversorum populorum, divina illis officia celebrent? *Responsio*. Non ea fuit mens Patrum, qui fuerunt in Concilio Lateranensi congregati. Nam si hoc illi sensissent, jam inde a trecentis & quinquaginta annis (sub hoc enim tempus Concilium illud est habitum) & in Germania, & in Anglia, & in Hungaria, Polonia, Bohemia, Dania, Scotia, Svecia, Norvegia, & in reliquis omnibus Orbis Christiani Regnis usus Latinæ linguæ in divinis officiis intermissus, vel potius abolitus prorsus fuisset, quem tamen citra cujusquam interpellationem, sicut ab initio, ex quo tempore Christi fides in iis terris recepta est; ita post Concilium hoe Lateranense retentum, & ad nostram hanc ætatem usque transmissum ac propagatum esse videmus.

b Falsa hæc Slavorum traditio, inde orta, quod S. Hieronymus Dalmata fuerit, & quod in Dalmatiam advenientes Slavi, fidemque Christianam amplexi, privilegium a Romanis Pontificibus obtinuere, ut Slavice Divina Officia celebrarent. Ceterum literas Slavicas excogitasse Cyrillum, non Hieronymum, res est certo certior.

bant Slavice Officia Divina celebrare. Prosequitur porro Innocentius Quartus: „ Unde ut illis efficiaris conformis, & „ terræ consuetudinem, in qua existis Episcopus, imiteris, „ celebrandi Divina secundum dictam literam a Nobis suppliciter licentiam postulasti. Nos igitur attendentes, quod „ sermo rei, & non res est sermoni subjecta, licentiam tibi in „ illis dumtaxat partibus, ubi de consuetudine observantur „ præmissa, dummodo sententia ex ipsius varietate literæ „ non lædatur, auctoritate præsentium concedimus postulatam. Datum Lugduni IV. Kal. Aprilis anno V., *idest Christi* 1248.

Matthæus Caramanus Archiepiscopus Jadertinus, in pererudita Dissertatione (*a*) *de lingua Slavica Literali in divinis celebrandis adhibenda*, num. XXXIII. hanc Jordani Traguriensis Episcopi sententiam recitat de permisso Dalmatis in rebus divinis Slavici Sermonis usu: „ Quid vero sit de hac Gregorii (Papæ septimi) negatione, certe apud nos in Dalmatia concessio „ Joannis VIII. est in viridi observantia: & ubi more Romano „ divina celebrantur officia, Epistola & Evangelium Illyrico „ idiomate populo interpretantur omnibus Dominicis diebus „ & Festivis; nec non in Quadragesima, Vigiliis, & quatuor „ Temporibus: alibi vero tota Missa & Officia præfato idiomate „ celebrantur, prout & in multis aliis regionibus.

Franciscus Barbarus Patriarcha Aquilejensis, in Concilio Provinciali (*b*) anno 1596. celebrato, nitebatur pro viribus, usum linguæ Slavicæ in divinis celebrandis abolere: sic statuens: „ Qui Illyricam oram colunt Episcopi, in qua Breviarium & Missale lingua Illyrica in usu habetur, curent, „ ut illa diligenter adhibitis doctis & piis viris, qui Linguam „ illam calleant, revideantur & emendentur. Optandum „ tamen esset, ut Episcoporum Illyricorum diligentia sensim „ Breviarii Romani usus cum Missali item Romano, & Rituali Sacramentorum induceretur: quod efficere pro eorum „ pie-

a Exstat MSS. anno 1753., hoc titulo prænotata: „ Identità della Lingua Letterale Slava, e necessità di conservarla ne' Libri sacri. Considerazioni, che si umiliano alla Santità di N. S. PP. BENEDETTO XIV. da Matteo Caraman Arcivescovo „ di Zara sopra l' Annotazione del Sacerdote N. N. in ordine alla versione Slava del „ Messale stampato in Roma l' anno 1741.

b Concil. Labb. Tom. XV. num. 4.

„ pietate ac prudentia non erit summopere difficile, si junio-
„ res Clericos, & ex Seminarii Scholis selectos, qui studio &
„ ingenio magis proficiunt, exercere sensim cœperint, & ad
„ opus hoc pium studiose promoverint.

At vero optatis ejus neque Dalmatæ, neque Romani Pontifices obsecundarunt. Matthæi Caramani verba recito, qui num. xxxi. Liturgiam,aliaque divina Officia Slavico sermone in *Liburnia* celebrari, testimonio Orbini de Regno Slavorum pag. 46. demonstrat: „ I cui Sacerdoti (*inquit Orbinus*)
„ massime degli Slavi della Liburnia, che sono sottoposti
„ all' Arciduca de' Norici, ancor' oggi celebrano la Mes-
„ sa, & altri divini offici nella lor lingua nativa, non avendo
„ alcuna cognizione della Latina „ *Et num.* xxxii. idem ipsum in Provincia & Diocesi Aquilejæ factitatum scribit:
„ La Messa stessa conservata nelle quattro Diocesi dell' Istria,
„ Capo d' Istria, Città nova, e Parenzo, hanno Conventi
„ del Terzo Ordine di S. Francesco, li quali con altri della
„ Dalmatia formano una Provincia, che celebra li divini of-
„ ficii in lingua Slava. L'Abbate Pastrizi numerava nella
„ Diocesi di *Parenzo*, diecinove Parochie. Ed il Sinodo di
„ quella Chiesa l'anno 1733. pag. 10. costituisce sette esami-
„ natori periti per la lingua Illirica. Nella Diœcesi di *Pola*,
„ li Beziachi (*a*) litorali del Seno Flanatico, e nominata-
„ mente Bersez, Muschienize, Lovrana, Kastua, Vepinaz,
„ conservano la stessa officiatura. Li Vescovi di *Segna*, e di
„ *Modrussa*, sono stati il più forte sostegno del Clero Illirico.
„ Nella Catedrale di Segna si celebrano li divini offici nella
„ sudetta lingua „. *Et num.* xxxiii. hunc ipsum ritum in diœcesibus *Nonæ*, *Sebenici*, *Tragurii*, *Spalati*, *Macarscæ*, *Obsari*, *Vegliæ*, & *Arbæ*, vigere asserit: „ L'Abbate Pa-
„ strizi nell' accennato MSS. numera in quella Diœcesi (*di*
„ *Spalatro*) dieci frà Capitoli, e Collegiate, oltre le trenta
„ Parochie della stessa lingua. Nella Diocesi di *Nona* tutte le
„ Parochie sono Illiriche, toltene quelle, ove li Parochi so-
„ no Regolari. Nella Diocesi di *Sibenico* sussistono due Con-
„ venti del Terzo Ordine di S. Francesco. Nella Diocesi di
„ *Za-*

a Dialectus Beziatica, propria est Slavorum Hungariæ conterminorum. Thesaurus Polyglottus Hieronymi Megiseri Tab. v.

„ *Zara*, e nelle tre suffraganee d'*Arbe*, *Offero*, e *Veglia*, tutti sono Illirici, toltene le Catedrali, e le due Collegiate „ di *Pago*, e di *Cherso*. Vi sono pure otto Conventi del Ter- „ zo Ordine „ . Anselmus Bandurius Animadversionibus in librum Constantini Porphyrogeniti de Admin. Imp. edit. Paris. pag. 99. exhibet „ Descriptionem status religionis Ca- „ tholicæ, idest Slavorum Latini ritus, qualiter nimirum in „ Europæ partibus sub Turcorum Dominio habetur, & præ- „ sertim in Regnis Serviæ, Bosniæ, Bulgariæ, & in Ducatu „ Sancti Sabæ, Italico idiomate, quo conscripta fuit a Mat- „ thæo Gondola Patricio Ragusino, qui primum legatione „ pro patria fuerat Constantinopoli perfunctus, deinde Ro- „ mæ „ : Et pag. 106. subjungit nonnulla adnotata ab Urbano Cerro Sacræ Congreg. de Prop. Fide Secretario circa Slavos hujusmodi in Bosnia, Servia, & Bulgaria habitantes: qui nimirum Romanum Ritum Sermone Slavico observant. Denique Robertus Sala Ord. Cistercienfis, in Vaticana Bibliotheca linguæ Latinæ olim Scriptor, mihi dum viveret in amicitiis conjunctus, in *Observationibus* (*a*) *ad Cardinalis Joannis Bona Rer. Liturgicar. lib.* I. *cap.* IX. *de variis Ritibus Ecclesiæ orientalis* §. IV. *Quæ gentes lingua Illyrica Missas agant*, p. 152. „ Urbanus VIII. (inquit) Missale Illyricum, emendatum juxta „ Missalis Romani suo jussu paulo ante recogniti emendatio- „ nem & reformationes, charactere S. Hieronymi vulgo nun- „ cupato, ac lingua (*b*) Slavonica typis edi mandavit: Cu- „ jus vestigiis inhærens Innocentius X. successor, Breviarium „ etiam Sclavonicum eodem charactere, & ad formam Bre- „ viarii Latini in prædictam linguam impressum approbavit „ anno 1648. ac typis Sacræ Congreg. de Propaganda Fide „ anno 1688. denuo editum est. Eodem vero anno (1688.) „ habita fuit Synodus diœcesana Spalatensis ab Ill. R. D. P. D. „ Stephano Cosmo Archiepiscopo, alias Salonitano, Prima- „ te Dalmatiæ, ac totius Croatiæ, cujus Constitutiones Sy- „ nodales impressæ postmodum fuere Patavii anno 1690. Pe- „ culiare ibi extat caput XXIV. *de Clero Illyrico*, atque hæc „ de eodem inter cætera leguntur: *Cum inter triginta sex*

a Augustæ Taurinorum ex Typographia Regia 1747. Tom. I.
b Vide me Tom. I. pag. 116.

„ *Parochias foraneas hujusce diœcesis, octo tantum sint Lati-*
„ *norum, cæteræ Illyricorum, aliqua ex dictis repetemus,*
„ *plura adjungemus. Sfortia Ponzonius bon. mem. Prædecessor*
„ *noster anno 1620. Constitutiones eidem Clero præscripsit li-*
„ *bello contentas, quas confirmamus, renovamus &c.* Deinde
„ post multa salubriter statuta circa eorum habitum ac mores,
„ sequentia adjiciuntur num. 12. videlicet „ : *Quoniam pe-*
„ *culiari & speciosissimo Sanctæ Matris Ecclesiæ privilegio,*
„ *in idiomate Illyrico sacra habetur Liturgia, maxima haben-*
„ *da est ratio ejusdem idiomatis probe addiscendi & docendi.*
„ Clerici noverint Arbuquidarium (a) (Sic vocant Dictio-
„ narium, seu vocabularium Illyricum) atque a peritis Sa-
„ cerdotibus erudiantur, qui in eam præcipue curam incum-
„ bent, ut Illyricum Literale, quo Missale, & Breviarium
„ conscripta sunt, perfecte calleant, alioquin sciant, se ad
„ Ordines non promovendos, quum apud Illyricos eadem sit
„ ratio Illyrici idiomatis literalis, quæ apud nos Latini. Ni-
„ hil addant, aut detrahant in Missa, & quando Epistolam &
„ Evangelium interpretabuntur, id non ex proprio sensu &
„ arbitratu, sed ex Missali quod vocant *Schiavetta*, efficiant.
„ Sex Sacerdotes peritiores in Provincia Politii deputentur,
„ qui alios Sacerdotes in perfecta Missalis & Breviarii, & in
„ Sacrarum functionum administratione observent, exami-
„ nent, & corrigant. Hæc, & alia in dicta Synodo Spala-
„ tensi pro Clero Illyrico constituta leguntur: ex quibus di-
„ gnoscitur Clerum illum in divinis celebrandis Officiis, ac
„ Missa, non in alio discrepare a Romano Ritu, quam in lin-
„ gua Illyrica seu Sclavonica Literali, non omnibus tamen
„ nota, & a vulgari distincta ac diversa, qua sacra omnia
„ peragunt.

II. Slavicam linguam literalem, non Illyricam vulgarem, in rebus divinis adhibendam esse.

Ac propterea vel hujus Synodi Spalatensis testimonio perspicuum redditur, id quod in altero, de quo supra dixi, Spalatensi Concilio decretum fuerat, nequis scilicet divina Officia Slavonico Sermone in posterum celebrare præsumeret, aut ad Cathedralem Spalatensem restrictum fuisse, in qua Latinus Ritus Latino quoque sermone dumtaxat coleretur: aut si de tota

a Leg. *Azbuchidarium*, idest Abecedarium, seu Lexicon.

tota ejus Diœcesi intelligebatur, non modo executioni non fuisse demandatum, sed etiam per alteram Spalatensem Synodum abolitum & abrogatum. Simulque ex dictis ostenditur, jure meritoque ab eruditissimo ac religiosissimo Matthæo Caramano Archiepiscopo Jadertino confutatam ac censoria virga notatam cujusdam Neoterici Sacerdotis scriptiunculam, qua in eundem Caramanum invehitur, quod in nupera Missalis Slavonici editione, quæ anno 1741. typis Sacræ Congregationis de Propaganda Fide prodiit, Literalem Slavicum Sermonem præ vulgari Illyrico adhibuisset. Aperta enim sunt Synodi verba „ ut Illyricum Literale, quo Missale & Breviarium con„ scripta sunt, perfecte calleant... quum apud Illyricos ea„ dem sit ratio Illyrici idiomatis Literalis, quæ apud nos La„ tini „. Ac proinde doctus commentator hujusce Spalatensis Canonis recte concludit „ Clerum illum Illyricum in divinis „ celebrandis Officiis, ac Missa, non in alio discrepare a Ro„ mano Ritu, quam in Lingua Illyrica seu Slavonica Literali, „ non omnibus tamen nota, & a Vulgari distincta ac diversa, „ qua sacra omnia peragunt „. Quamobrem Andreas Zma„ jevich (*a*) Archiepiscopus Antibarensis, & Diocletanus, ac Serviæ Primas, (apud eundem Caramanum in laudata Dissertatione num. LXXIV.) in epistola ad Abbatem Pastritium data 15. Maji anno 1689. „ Lingua (inquit) Illyrica Missalis & „ Breviarii Romani, ut & cæterorum Ecclesiasticorum Libro„ rum nationis Illyricæ Græci Ritus, sicut antiquitus fuit, „ modo non est Vulgaris apud Dalmatas, Servios, Bosnen„ ses, Bulgaros, Valachos, & Moldavos, qui omnes eam „ Literalem appellant „. Idem ipse Pastritius in MSS. Adnotationibus ad novam Breviarii Romani editionem, quæ anno 1688. lucem vidit, fatetur, Slavonicam Literalem linguam in omnibus sacrarum Scripturarum codicibus, necnon in Libris Ecclesiasticis, quibus Russi utuntur, accurate servari, eandemque a Vulgari sermone diversam: proinde quum sua ipsius opera ad emendationem Breviarii Illyrici jam anno 1648. impressi

a Hic Archiepiscopus sermone vulgari Illyrico Annales Ecclesiasticos scripsit ab orbe condit ad suam ætatem, *Latine, & Illyrice* charactere Cyrilliano. Qui MSS. servantur in Biblioth. Sacræ Cong. de Prop. Fide, cum hac Adnotatione: „ An„ no 1694. 28. Septembris. Joannes Pastritius, Imprimatur Fr. Thomas Maria Fer„ rari Magister Sacri Palatii Apostolici.

pressi requireretur, opus fuisse ait, ut ad Ruthenicæ Ecclesiæ codices confugeret, atque ex illis Literalem Slavonicam linguam addisceret. „ Puer fere septennis (inquit) (*a*) e pa-
„ tria exivi Venetias, & Romam deinde pedem tuli fixique.
„ Dumque animum pro viribus excolere satago, ut mihi præ-
„ cipue, cæteris vero, si fata vellent, possim prodesse,
„ eam superi mihi occasionem in manus contulere, & in hoc
„ Urbano Collegio de Propaganda Fide, ubi ex omni fere
„ natione Alumni ad Catholicæ Fidei defensionem armantur,
„ ex munere non uni provinciæ aut regno, sed universis,
„ quod potissimum est, suppeditem, scilicet, dogmata sanæ
„ Fidei Romanæ atque Apostolicæ: imo & præter Lectiones
„ Cathedraticas, collationibus Academiæ in Concilia universa
„ dem operam, ad quam qui extra sunt tum doctrina, tum
„ gradibus conspicui, ad provehendam sacræ eruditionis ac
„ disciplinæ Ecclesiasticæ laudem confluunt. Itane cæteris
„ Provinciis, inquam, ubi Religio pessum datur, manus mea
„ tenuem operam feret; meæ vero Dalmatiæ, ubi floret Re-
„ ligio, nullam? Characteres enim, quos vocant *Sancti Hie-*
„ *ronymi*, a teneris annis noveram; sed ad quinquagesimum
„ secundum annum fere obsoleta notitia cariem induxerat.
„ Unde renovare lectionem & peritiam oportuit, & typis in-
„ hærere, ut quod in priori erat (*b*) impressione, fideliter
„ recuderetur. Quum vero ad officia (*c*) Propria Sancto-
„ rum perventum est, ibi ex penu proprio depromenda erat
„ mate-

---

a Apud Caramanum n. LIX. Pastritius patria Spalatensis, obiit Romæ XIII. Kal. Aprilis anno 1708.

b Designat impressionem Breviarii Romani Slavonici, peractam anno 1648.

c Idem Pastritius in epist. ad Præsules Dalmatiæ qui impressum olim anno 1648. Breviarium Romanum Illyricum, iterum typis evulgari rogaverant, sic scribit. „ Quum „ vero iterum ob defectum exemplarium, novam vestra pietas exposceret a S. Con- „ greg. de Propaganda Fide impressionem, novum debebat Levacovich (*qui scilicet* „ *editionem anni* 1648. *curaverat*) revocare: ab illo enim tempore 1648. ad „ hoc 1688. XXI. Officia nova de Præcepto, XII. ad Libitum creverunt. Præterea quum „ essent olim ad Libitum, de Præcepto esse cœperunt, & novas requirunt Rubri- „ cas. Quis enim Typographiæ correctioni operam navaret? Quis versionem medi- „ taretur pristinæ consentaneam? Placuit tandem Eminentissimis Dominis, vestris „ petitionibus fieri satis, & opus aggredi qualecomque illud esset pro temporis con- „ ditione, panem si non nitidum, qualemcumque tamen esurientibus frangere. „ Mihi hanc spartam, post inceptum ab alio quoque Spalatansi ingenioso ac docto vi- „ ro laborem, texendam dedere, repugnantibus meis curis. Supposui tamen rogatus „ humeros, ne penitus opus collaberetur „. Apud eund. Caramanum num. XLII.

„ materies. Sed ubinam expiſcanda? nimirum videbatur „ (*videbar mihi*) intelligere quod dicebam. At vere ne in „ Literalem dialectum, hoc opus, hic labor erat. Neque in „ Dalmatia tota erat qui noſſet. Conſului, ut potui, per „ Rubricas emendando ad calcem Breviarii Officia Propria, & „ interim quærere modum, ut ſi fieri poſſet, regulas Grammaticæ mihi elicerem & vocis. Longus tamen labor & incertus. Adjumento non modico fuit antiqua Ruthenorum „ characterum peritia, quoniam in illis expreſſa ſunt quæcumque Literali ſermone a Ruthenis Slavis recitantur in Officiis „ & Miſſalibus, imo quævis Scripturæ ſacræ eloquia, Sanctorum Patrum, & Auctorum monumenta in Slavonica lingua „ leguntur. Animadverti itaque noſtram Breviarii linguam „ concordare penitus Ruthenicæ in libris ſacris: characteres „ ipſos in ſua varietate a ſcribendi modo Ruthenorum pendere, & propterea a Græca lingua multa trahi; adeo ut „ Græcam primum, tum Ruthenam, & ſic Slavonicam in „ Breviario poſſem ac deberem habere perſpectam. Nec „ defuit aliud numinis ſubſidium. Rutheni duo Alumni in „ ſua lingua docti Sacerdotes Grammaticam (*a*) Slavonicam typis editam exſtare retulere. Sed fruſtra expectarunt ex patria. Itaque coactus ſum longum ſubire laborem „ in interrogando ab eis quæ ad rem meam fieri videbantur. Hæc

a Meletius Smotriski monachus Baſilianus Ruthenus edidit Vilnæ anno 1619. *Grammaticam Slavicam*, quæ poſtea *Moſcuæ anno* 1721. impreſſa fuit. Eadem Grammatica biennio poſt in compendium redacta, typis prodiit, hoc præfixo titulo: „ Grammatica Slavonica breviter collecta, in Græco-Slavonica Schola, quæ eſt in „ magno Novogrodo apud domum Archiepiſcopalem „. Lexicon inſuper Slavonicum, juſſu Petri Ruſſorum Czari, a Stephano Javotski Razanenſi Metropolitano, & Raphaële Kraſnopolski Rectore Scholæ Slavo-Latinæ Moſcuæ, & a fratribus Lichudis Cephaleoenſibus monachis, anno 1704. compoſitum Latine, Græce, & Slavonice, hunc præſefert titulum: „ Dictionarium Trilingue, hoc eſt, dictionum „ Slavonicarum, Græcarum, & Latinarum Theſaurus, ex variis antiquis ac recentioribus libris collectus, & juxta Slavonicum Alphabetum in ordinem diſpoſitus „. Quo in Lexico, de Linguæ Slavonicæ præſtantia in epiſtola ad Lectorem „ hæc leguntur. „ Tres linguas narrat ſacra pagina fuiſſe in Cruce Salvatoris noſtri „ Chriſti Domini, Hebræam, Græcam, & Latinam. Myſterium certe latuit in hoc „ Trilinguio. Nam Hebræa lingua eſt lingua ſacra: Græca lingua eſt lingua ſapientiæ: Latina lingua eſt lingua Imperii. His igitur tribus linguis Titulus Chriſti crucifixi conſtabat, ut innueretur, eum eſſe unum de Trinitate: ac per linguas Verbum æternum ſignificari: per Hebræam, Sanctum Sanctorum: per Græcam, Patris æternam ſapientiam: per Latinam, totius univerſi Imperatorem, credi debe-

„ re ac

Hæc Paſtritius de Literali Slavonica Lingua, in qua, Levacovichi Achridenſis Archiepiſcopi exemplo, conatus eſt editionem Breviarii Romani pro viribus reformare: nam antiqua manu ſcripta Illyrico ſermone Breviaria, quæ in Bibliotheca Collegii Urbani de Propaganda Fide ſervabantur, idem ipſe Paſtritius teſtatur, pluribus mendis eſſe referta: Sic enim in laudata ad Archiepiſcopos & Epiſcopos Dalmatiæ Epiſtola (*a*) ſcribit: „ Illud ſane veſtra ſapientia, veſter in Eccleſiaſticam diſciplinam fervor, neceſſarium ſimul ac deſtitutum „ opus deploravit non ſemel, Breviarii Illyrici Romani novam impreſſionem. Noſtis optime, neminem eſſe, qui „ eam loquendi rationem calleat; ex uſu tamen aliqua ſcire, „ quæ ad vertendum ex Latinis Officiis in Slavonicum non ſufficiunt, quum & artis Grammaticæ Regulæ & vocabula Slavonicæ linguæ ſint neceſſaria, nec non alia complura. Miror ſane tot ſæculis ſqualluiſſe noſtras regiones in præcipuo „ coronæ noſtræ radio, nempe in Literali Dialecto. Quoties „ enim antiqua manuſcripta pervolvi (*b*) Breviaria, tot erroribus conſperſas lineas, & in Orthographia, & in Grammatica reperi, ut ſtomachum mihi moverit, nullibique meliorem loquendi formulam, quam in impreſſo Breviario Romæ in Typographia Sac. Congreg. de Prop. Fide 1648. conſpexi; multamque & æternam gloriam mereatur vir ille „ eximius P. Raphaël Levacovich Croata Ord. S. Franciſci de „ Obſervantia, merito ad Achridanum Archiepiſcopatum „ eve-

„ re ac prædicari. Placuit etiam nobis myſterioſam illam imitari normam, & ad „ majorem gloriam tribus linguis celebrari nominis Chriſti crucifixi, nec non ad „ publicam utilitatem, Trilingue hoc Lexicon typis evulgare. Equidem duæ linguæ, Græca ſcilicet & Latina, meræ ſunt Crucis Chr. notæ. Pro tertia vero lingua „ Hebræa, noſtram ſubſtituimus Slavonicam, matrem certe multarum Linguarum „ fæcundiſſimam. De hac enim, veluti de fonte irriguo, tot alias profluxiſſe Linguas, „ videlicet, *Polonicam, Bohemicam, Serbicam, Bolgaricam, Lithuanicam, Ruſſicam*, „ cæteraſque permultas, nemo eſt qui ignoret. Accedit ad augmentum ſplendoris „ Linguæ noſtræ Slavonicæ, quod ipſiſſimam habeat pro origine *Gloriam*. Nam quod „ eſt Græcis δόξα, Latinis *Gloria*, hoc nobis eſt CΛΑΒΑ: indeque per nominis etymum „ ab hoc nomine, ἀπὸ τῆ σλάβα, *Slavonica* & Gens, & Lingua ortum ſuum glorioſiſſimum deduxere „. Lexici hujus Trilinguis meminit Jacobus Lelong in Bibliotheca ſacra Pariſ. ano. 1723. Tom. 1. pag. 435. Articulo VI. de Bibliis Slavicis, ubi illud ait impreſſum in 4. Moſcuæ 1704.

a Apud Caraman num. XLI.

b Exſtant in Bibliotheca Collegii Urbani, *duo Breviaria* mss. & tres *Miſſales libri*, Illyrico charactere & ſermone, de quibus mox ſermo erit.

„ evectus: immensum enim laborem subiit in vertendo fere „ toto Breviario Romano, ac fere magna ex parte Missali: „ & ubique, quod mirum est, servando proprietatem voca„ bulorum, & Grammaticam literalis locutionis.

III.
Discrimen inter Slavicam linguam Literalem, & inter Vulgarem. Et quot sint linguæ vulgaris dialecti.

Quæ omnia huc congerere volui, ut palam facerem, testimonio doctissimorum virorum, *Slavicam linguam literalem*, qua temporibus SS. Cyrilli ac Methodii, omnes Slavi utebantur, in quam ab eodem Cyrillo Sacræ Scripturæ sunt conversæ, in qua a Methodio divina Officia, permissu Joannis VIII. Papæ, ut supra dictum est, celebrabantur, quæ demum in libris sacris & officiis Ecclesiasticis a Russis, seu Græco-Moschis ad hunc diem usurpatur, *Slavicam*, inquam, *linguam literalem* processu temporis apud diversos ejusdem Slavicæ gentis populos ita mutatam fuisse, ut in infinitas propemodum dialectos sit dissecta: „ Hac enim [ut loc. supra cit. Hosius Cardi„ nalis recte observat] Hac Slavica lingua utuntur & Bohemi, „ & Moravi, & Cassubi, & Russi, & Moschi, & unde nos „ originem duxisse putamus, [*Poloni scilicet*] Slavi, Sve„ tii, Dalmatæ, Boznenses, Croatæ, Bulgari, Rasciani, Ser„ bi, & aliæ gentes nonnullæ. Ceterum sic inter se nationes „ hæ dialectis variant, ut minus etiam *Slavum* aut *Dalma„ tam Polonus* intelligat, quam Holandum aut Burgundum „ Svevus aut Helvetius „. Ab hac quippe vulgari lingua Slavorum populorum, quorum nomina Angelus Roccha in Bibliotheca Vaticana pag. 320. ordine alphabetico recenset, diversam esse Literalem, idem auctor docet: „ Extat [inquiens] „ altera valde adsimilis, & fere eadem, quæ *Scripturalis* vel „ *Literaria* nuncupari potest, *Buchaiza* a Slavis dicta, quæ „ nonnisi per regulas disci potest, & a rudioribus absque re„ gulis non recte intelligitur, nec recte pronunciatur. In „ hanc linguam a S. Hieronymo Scripturam (*a*) Sacram Scla„ vonicis literis, & a S. Cyrillo Servianis characteribus trans„ latam fuisse credendum est. Id quod etiam de Missali, de

a Communis est Angeli Rocchæ cum aliis neotericis error, de Scripturis Sacris a S. Hieronymo Slavice translatis. Confundit characteres duos, quorum unus Hieronymianus vocatur, alter Cyrillianus, cum versionibus, ut putat, duabus Sacræ Scripturæ, quarum una ab Hieronymo Slavonicis Dalmatarum literis sit elaborata, altera Servianis sive Græco-Moschis a S. Cyrillo; Sed de unico antiquo Scripturarum Slavicarum interprete alibi sermo erit,

„ Codice Horario, deque aliis Sclavorum libris dicendum „ puto „. Si quis vero ſcire aveat, in quo ſitum ſit diſcrimen inter linguam Slavicam literalem, & inter alias ejuſd. linguę dialectos, conſulat *Bibliothecam Sacram cl. Jacobi Le Long Pariſini*, *Congregationis Oratorii Presbyteri*, *& Bibliothecæ Domus Pariſienſis Præfecti*, qui Tom. I. Art. VI. a pag. 435. *De Bibliis Slavicis*, *ſive quæ ab idiomate Slavo habent originem*, fuſe differens, enumerat, *Sectione* I. Libros ſacros tum Slavico Literali ſermone conſcriptos, tum editos lingua Illyrica ſeu Serviana, & Carniolana. *Sectione II.* Biblia *Bohemica*. *Sect. III.* Biblia *Polonica*, a Catholicis, a Proteſtantibus, & a Socinianis vulgata. *Sect. IV.* Biblia *Ruthenica*, ſeu *Moſcovitica*. *Sect. V.* Biblia Slavica Dialectis *Carniolana*, *Croatica*, *Venedica*, *Sorabica*, *& Vandalica*: quarum Dialectorum omnium ſpecimen habes apud eumdem Le Long pag. 437. in Oratione Dominica, quæ ab ipſo ſic exhibetur: „ Oratio Dominica tredecim Dialectis diverſis linguæ Slavonicæ, ſcilicet, „ Cyrillica, Bulgarica, Dalmatica, Croatica, Sclavonica, „ Polonica, Vandalica, Luſatica, Moſcovitica, Carniolica, „ Novazemblica, & Valachica: expreſſa & relata ab Andrea „ Relando ad calcem Partis III. Diſſert. Miſcell. 8. Trajecti „ 1708. & excepta ex Tom. 2. Operis Germanici Jo: Weichardi „ Valvaſoris, editi in fol. 4. vol. Ærnonæ Pannoniorum 1689.

IV. Conſtitutio Sanctiſs. D. N. BENEDICTI XIV Papæ, ut omnes Eccleſiaſtici, qui Ritum Slavolatinum colunt, in Miſſis, & Divinis Officiis utantur ſolo idiomate Slavico Literali.

Ex his enim apparet, primo, *Slavicam literalem linguam* eam eſſe, in qua *Biblia Sacra*, & *Officia Divina* (*a*) a Ruſſis Græci ritus leguntur: ex qua proinde reliquæ Dialecti profluxere. Secundo apparet, eamdem ipſam Slavicam Literalem linguam a Summis Romanis Pontificibus indigitari, dum Dalmatis Illyriiſque [& ante hos Slavis Moravis] uſum ſermonis Slavici in Divinis juxta Ritum Latinum celebrandis conceſſere. Id quod tum ex hactenus dictis perſpicuum fit; tum manifeſtum faciunt Diplomata *Urbani VIII.* & *Innocentii X.*

---

a Jo: Herbinius in Religioſis Kiovienſibus Cryptis, Jenæ 1675. pag. 161. lingua Slavonica eſt mater Ruthenicæ. Polonicæ, Vandalicæ, Moſcoviticæ, Bohemicæ. Croaticæ, Illyricæ: nec non Bulgarorum, Valachorum &c. quæ omnes a matrice Slavonica, tamquam a lingua ſua cardinali enatæ, filiales dicuntur; inter ſe tamen, ut ſunt rerum viciſſitudines, nonnihil differentes. Nihilominus Biblia veteris & novi Teſtamenti, nec non Rituale, ſive εὐχολόγιον, Ruthenis Trebnik dicitur, aliique libri ſacri paſſim in Templis leguntur publice & privatim; mater autem hæc Sclavonica.

tii X. quibus *Missale* & *Breviarium* Illyrico sermone, idest Literali Slavonico, edenda jubentur, editaque probantur, ut infra dicturi sumus. Sed nullum hac de re amplius ambigendi, aut cavillandi locum morosis Dialectorum vulgarium fautoribus relinquit Sanctissimus Pater & Dominus noster BENEDICTUS PP. XIV. qui quum accepisset, sive Dalmatica, sive Bosnensi, aut Serviana Dialectis Ritum Slavo-latinum nonnullos colere, aut coli fas esse affirmare; edita sapientissima Constitutione præcepit: „ Ut omnes Ecclesiastici Ritus Slavo-Lati„ ni, in Missis, & Divinis Officiis utantur solo idiomate Sla„ vo Literali cum characteribus Hieronymianis „. Placet verba Sapientissimi Pontificis huc referre.

„ BENEDICTUS Episcopus Servus Servorum Dei ad perpe„ tuam rei memoriam. Ex pastorali munere, quo Romani Pon„ tifices Catholicæ præsunt Ecclesiæ, eamque moderantur, „ consueverunt Prædecessores nostri vigilem navare curam, ut „ in Sacris peragendis, suos unaquæque Natio legitime inve„ ctos Ritus religiose custodiat, ejusque idiomatis uniformita„ tem retineat, quo illius respective Majores in Missæ Sacrifi„ cio, Divinisque Officiis usi dignoscuntur; prohibentes ne „ quid a prisca lingua, vulgaribus licet dicendi formulis immu„ tata, deflectatur, omnemque adhibentes operam, ut abusus „ procedentibus temporibus inolescentes eradicarent. Cum „ itaque ex fide dignorum testimonio acceperimus, in Ritum „ Slavo-latinum, quem felicis recordationis Prædecessor Noster „ Jo: Papa VIII. fideli ac religiosæ Nationi Illyricæ, una cum „ idiomate, quod nunc Slavum literale appellant, & chara„ cteribus, quos Hieronymianos dicunt, adhibendum conces„ sit, & successivis temporibus recolendæ memoriæ Prædeces„ sores pariter Nostri Urbanus VIII. & Innocentius X., dum „ Missale, & Breviarium eodem idiomate, & characteribus „ excudenda typis traderentur, iteratis vicibus confirmarunt; „ nonnullos irrepere abusus, Apostolicæ Sedis intentionibus „ institutisque contrarios, perniciosa aliquorum libertate, qui „ audent Missas, insertis Orationibus & precibus Slavo vulgari „ sermone conscriptis, componere, Initium quoque Evangelii „ secundum Joannem, & Psalmum *Lavabo*, eadem vulgari lin„ gua, latinisque Characteribus impressa, nulla desuper a No-

„ bis facultate & approbatione præobtenta, sibi, aliisque Sacer-
„ dotibus legenda proponere: Idcirco ne hujusmodi abusus, qui
„ eumdem Ritum miscere ac turbare facile posset, latius pro-
„ grediatur; postquam aliis Nostris editis Constitutionibus, ni-
„ mirum quinquagesima septima, cui initium: *Etsi pastoralis*,
„ & octogesima septima incipiente, *Demandatam cœlitus*, quæ
„ extant in Bullarii Nostri Tom. I. p. 167. & 290. Græcorum
„ Rituum conservationi, & integritati, pro Italo-Græcorum,
„ & Græco Melchitarum Nationibus, abunde providerimus;
„ eamdem nunc sollicitudinis Nostræ curam ad Illyricam Na-
„ tionem convertentes, suprema qua fungimur Apostolica au-
„ ctoritate, volumus, præcipimus, atque mandamus, ut Ec-
„ clesiastici omnes & Sacerdotes tam Seculares, quam cujuscum-
„ que Ordinis, aut Instituti Regulares, qui Ritum Slavo-lati-
„ num profitentur, in Augusto Altaris Sacrificio, & in Horis
„ Canonicis, aliisque divinis Officiis persolvendis ac obeundis,
„ Missalia, Tabellas, & Breviaria Characteribus Hieronymianis
„ impressa typis Congregationis Propagandæ Fidei, quæque
„ imposterum ibidem imprimentur, non sine præviis opportu-
„ nis revisionibus, & approbationibus, aliisque diligentiis hucus-
„ que adhibitis & deinceps adhibendis a Viris doctis, & Slavo-
„ latinum idioma, ac Hieronymianos Characteres apprime cal-
„ lentibus, quemadmodum per plura anteacta sæcula ab Illy-
„ rico Clero servatum studiose fuit, ita deinceps omnino adhi-
„ bere debeant, & teneantur: utque in posterum nemo ex præ-
„ dicto Clero, in Missis celebrandis, aut in divinis Officiis per-
„ solvendis, Orationes & Preces, quæ nostra, & Apostolicæ
„ Sedis auctoritate examinatæ non fuerint, & approbatæ, reci-
„ tare, aut quoquo modo adhibere audeat, seu præsumat. Quo-
„ circa Venerabilibus Fratribus Nostris Archiepiscopis, & Epi-
„ scopis, in quorum Diœcesibus Ritus Slavo latinus viget,
„ committimus atque injungimus, ut pro zelo & sollicitudine,
„ qua tenentur concreditis sibi Ovibus præesse & Sacrorum
„ Ecclesiæ Rituum integritati advigilare, sedulam exactamque
„ hujusce Nostræ voluntatis ac districti Præcepti executionem
„ curent atque urgeant, ac novitates omnes, irreptosque quos-
„ libet abusus eliminent, adhibitis efficacioribus remediis a
„ Sacris Canonibus in pervicaces & refractarios indictis, simi-
„ lia

„ lia verò successivis temporibus attentari minime patiantur. „ *Cetera*. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem An„ no Incarnationis Dominicæ Millesimo septingentesimo quin„ quagesimo quarto, Decimo octavo Kalendas Septembris, „ Pontificatus Nostri Anno quartodecimo.

V. Cur Literalis lingua præ vulgari in sacris adhibenda.

Huic Pontificiæ Constitutioni præivit Sacra Tridentina Synodus, quæ Sess. XXII. cap. VIII. can. IX. præcepit, ut „ retento ubique cujusque Ecclesiæ antiquo, & a S. Romana Ec„ clesia omnium Ecclesiarum matre & magistra probato Ritu, „ Missa vulgari passim lingua non celebraretur „. Causam sapientissimi hujusce Canonis reddit Eminentissimus Bona Rer. Liturgicar. lib. I. cap. V. §. IV. *Cur Lingua vulgo ignota Ecclesiasticæ functiones peragantur*, inquiens: „ Fert hoc rerum „ humanarum vicissitudo, ut Linguæ vulgares mutationi„ bus (*a*) subjectæ sint, vel quia corrumpuntur alterius na„ tionis commercio, vel quia provinciæ in extraneorum Prin„ cipum dominium transeunt, qui proprias leges & mores & „ linguam in eas introducunt.... Ut autem Religio adversus „ hujusmodi mutationes inconcussa maneat, semper & ubique „ orthodoxa Ecclesia vetus idioma in divinis officiis retinuit, „ id exigente sacrarum rerum dignitate & majestate, ut nihil „ in iis immutetur, nihilque erroneum aut impurum in eas „ irrepat: quod facile contingeret, si eas ab antiquo sermone, „ quo ab Apostolis & Apostolicis viris traditæ sunt, in alium „ recentiorem, vel a primævo diversum transferre liceret. „ Quod si Græca, & Latina lingua conservatæ olim non essent, „ & usque ad nos propagatæ propter necessarium earum usum „ in sacris functionibus, jam inutiles nobis forent veterum „ Conciliorum Canones, Antiquorum Pontificum Constitu„ tiones, Sanctorum Patrum, & aliorum lucubrationes Græ„ co vel Latino sermone exaratæ, quia nec eas legere, nec in„ telligere possemus „. Idem ipsum dicendum de Libris sacris, deque Patrum lucubrationibus Syriacis, Armenicis, Copticis, Æthiopicis, Slavonicis. Græci, Syri, Armeni, Copti, Æthiopes, Slavi (*b*), quamquam eorum linguæ desierunt esse communes & vulgares, non alio tamen, nisi vetere, quod ab initio

a Vulgares linguæ in singulas fere ætates mutationem subeunt.
b Russi nimirum, antiquorum rituum tenacissimi.

initio habuerunt, idiomate divina officia celebrant. „ *Concludendum igitur* [ut verbis utar SS. D. N. BENEDICTI Papæ XIV. *de Sacrosſ. Miſſæ ſacrificio* lib. 2. cap. 2. pag. 68. (*a*)] *conſtantem firmamque diſciplinam eſſe, ne Miſſæ* [divinorumque officiorum] *idioma mutetur, etſi mutet lingua vernacula; ſed eo ſermone Miſſa* [cum divinis Officiis] *celebretur, quo celebrata eſt ab initio, etiamſi ea lingua exoleverit apud vulgus, ejuſque peritiam viri docti dumtaxat habeant*.

VI. Breviaria & Miſſalia manuſcripta, Slavico ſermone, ritu Latino.

Nunc ad *libros Eccleſiaſticos*, quibus Dalmatæ & Illyrii Latino ritu utuntur, eſt ſermo convertendus. Et primo quidem de *manuſcriptis* agendum. Caramanus ſæpelaudatus numer. XXXIV. de *Miſſalibus* & *Breviariis* Slavico ſermone & charactere, ut vocant, Hieronymiano conſcriptis, hæc a ſe viſa refert in Dalmatia. „ I. In Eccleſia Collegiata S. Michaëlis [inquit] quæ una eſt ex ſex Collegiatis, ex quibus unacum Cathedrali conflatur Capitulum Jadertinum, duo exſtant MSS. Codices, Miſſale ſcilicet, & Breviarium Romanum lingua Slavica literis Hieronymianis: & in Breviario quidem adnotatum legitur charactere recentiori: *Knaciza Clericus anno* 1412. *die* 18. *Decembris Acolytatum, quartum Ordinem, ſuſcepit*. II. Apud Patres Tertii Ordinis S. Franciſci, Jaderæ degentes, ſervantur Fragmenta Miſſalium & Breviariorum: quorum unum hanc exhibet Adnotationem: *Scripſit Michaël, cui terra mater, ſepulcrum domus, opulentiæ peccata, anno* 1443. III. vetuſtiſſimum eſt Breviarium Eccleſiæ Sale, quæ & Piſuch dicitur, in Diœceſi Jadertina in Inſula, cui nomen Groſſa, e regione Firmanæ urbis. IV. Non minus antiquum eſt Fragmentum alterius Breviarii in Eccleſia S. Michaëlis de Zaglava, conventus Tertii Ord. S. Franciſci, in quo ad diem 14. Febr. recolitur officium SS. Cyrilli & Methodii.

At vero Romæ in Bibliotheca Collegii Urbani de Propaganda Fide, extant MSS. duo *Breviaria*, & tria *Miſſalia*.

Primum *Breviarium* ante annum 1387. exaratum pro *Eccleſia S. Joannis* de *Tribibovichi*, & *Krughla*, ſub *Joanne* Vegliæ,

(*a*) Romæ 1748. typis Palearinis.

Vegliæ, Gazkæ, & Segniæ Principe, & *Joanne Batrich* Kru-ghlæ, atque *Ulchano Racik* Tribihovichi Procuratoribus. Ibi legitur hæc nota: „ Anno Dom. 1387. Fabianus, cui mater „ terra, peccata divitiæ, & sepulcrum patria, scripsi hanc Ru- „ bricam, non autem hunc Librum „. Altera Adnotatio legitur de Carolo III. Rege ab Hungaris interfecto: Tertia demum de hoc Breviario a Turcis anno 1487. capto, & a Krughlianis & Tribihevicianis redemto.

Breviarium secundum post annum 1389. conscriptum: nam Kalendario subjungitur *Officium Visitationis Deiparæ* cum Octava & Hymnis propriis: Octava autem incipit: *Bonifacius Episcopus Servus Servorum Dei &c.* ubi Raphaël Levacovichus hanc notam apposuit: „ Ex hac Epistola Bonifacii Papæ IX., „ qui Urbano VI. successit, colligitur, Breviarium hoc scri- „ ptum fuisse post annum 1389., quo eadem data est. Ex „ ejusdem quoque Translatione apparet, in Dalmatia *Regis* „ vocabulum tum per *Czar*, tum per *Kral*, interpretatum, „ tempore quo Translatio hæc facta est: atque ita saltem pars „ hæc scripta fuit non ante annos 253. quo tempore jam Lin- „ guæ Slavonicæ puritas corrumpi, depravarique cœperat „. Post Octavam Visitationis in Calendario sic legitur: 1481. *mense Febr. die 15., quando venit Verbenicum Dominus Ludovicus Rhodo cum tribus militibus*: & ad diem 7. Januarii: 1533. *quando cœpit ædificari turris campanaria in Verbenico*. Ex quo colligitur, id Breviarium olim pertinuisse ad Ecclesiam Verbenici, pagi in insula Veglensi siti.

Missale primum videtur ante annum 1387. exaratum: nam in Calendario desideratur Festum Visitationis Deiparæ. Ibi legitur hoc Joannis Frangipani decretum: „ Noi Giovan- „ ni Frangipani Prencipe di Veglia, e di Modrusa &c. Faccia- „ mo sapere a tutti, ed a cadauno, ove sarà bisogno sapere, „ questa nostra deliberazione, la quale abbiamo deliberata „ per incremento nostro, e del nostro stato, che abbiamo de- „ liberato, e deliberiamo doversi per tutti li castelli della no- „ stra Isola celebrare una Messa in Aurora ogni giorno a gloria „ di Dio, e che a titolo di tale celebrazione abbiamo dato, e „ diamo alli nostri Capellani in Castel-Muschio [*detto in lin-* „ *gua Illirica Omisciol*] presenti, e futuri, primieramente le

„ terre,

„ terre, tutto quello che è nostro sotto Gradez d' inanzi Ca-
„ stel Muschio, che siano del suddetto Capitolo con perpetuo
„ diritto. E di più a' medesimi abbiamo aggiunte di nostre pe-
„ core centinaja tre, di capre dieci. 1470. nel mese di No-
„ vembre „. Porro ex Inventario rerum mobilium, quæ anno 1475. jussu ejusdem Principis Joannis Frangipani Veglam missæ sunt, fol. ult. colligitur, præter Missalia Illyrica, etiam sacra Biblia extitisse.

Alterum *Missale*, quod in supra memorata Bibliotheca servatur, sic incipit. „ In nomine Jesu Amen. Anno Domi-
„ ni 1435. Principium Missalis secundum legem Romanæ Cu-
„ riæ „. Ante Canonem hæc leguntur: „ Hoc scripsit Pre-
„ sbyter Marcus Presbytero Blasio in Obrovo Capellano san-
„ cti Georgii itidem in Obrovo viro probo & Visitatori Domi-
„ ni Episcopi Domini Natalis. Tunc autem Dominus Natalis
„ subjecerat totam Diœcesim Licanam sancto Anselmo per sæ-
„ cula sæculorum. Tali quoque tempore Domini Mogorovi-
„ chi dederunt Zupaniam sancto Joanni super monte, omnes
„ simul, pro suis peccatis, & pro suorum mortuorum anima-
„ bus. Scripsi autem hoc quaternum sacrum in Luca [*valle*]
„ apud sanctum Lucam anno 1441. „ Caramanus n. XXXVIII. subjicit hanc Adnotationem: „ Sanctus Anselmus, Titularis
„ est Cathedralis *Nonæ*, cujus in Diœcesi posita est arx, hodie
„ nuncupata *Obrovazo*. In confinio hujus arcis, inter *Novi-*
„ *gradum* & *Nonam*, jacet territorium nomine *Luka*, ubi hæc
„ habentur in memoriali Pauli de Paulo apud Jo: Lucium de
„ Regno Dalmatiæ pag. 424. col. 1. de Maria Ungariæ Re-
„ gina: „ 1387. die 4. mensis Junii de mane Serenissima
„ Princeps, & Domina nostra naturalis, Domina Maria Regi-
„ na Ungariæ, liberata fuit a captivitate, & exivit de castro
„ *Novigrad*, in quo detinebatur: & die Veneris sequentis ivi
„ ad eam *Nonam*: & die crastina, sabbati die, locutus fui ma-
„ jestati suæ; & die Lunæ immediate recessi a *Nona*, licentia-
„ tus ab ea „. Apud eundem Jo: Lucium de Regno Dalmatiæ pag. 254. col. 2. eadem Regina, postquam e carcere Novigradi evasit, dicitur hanc epistolam Thomæ Sovich legato suo dedisse: „ Nos Maria D. G. Regina Ungariæ, Dalmatiæ,
„ Croatiæ &c. vobis fidelibus nostris dilectis Comitibus civi-
„ tatum

„ tatum nostrarum, Sibenici, Spalati, & Tragurii, salutem
„ & gratiam... Datum Lukæ in villa Dolac die 4. mensis Ju-
„ nii 1387. „ Quod autem provincia *Licana* ad Diœcesim *Nonensem* spectet, auctor est Pastritius, in hæc verba: „ Habet præterea tres provincias Diœcesis Nonensis. Sed Episcopus non habet curam, quum in ditione Turcarum sint, quum ea Missionario sit demandata a S. Congreg. de Prop. Fide. Eæ vero sunt, 1. Lica provincia, 2. Banatus provincia. 3. Carbava provincia.

Missale tertium scriptum fuit anno 1402. jussu Sacerdotis Lupi nepotis Abbatis de Koprive: Anno vero 1440. transiit in jus F. Petri, Tertii Ordinis S. Francisci apud S. Crucem degentis: Demum anno 1627. pertinebat ad Ecclesiam S. Joannis de Jadra ejusdem Tertii Ordinis: quemadmodum hæc adnotatio docet: *Hoc Missale est S. Joannis de Jadra scriptum eleganter & bene*. Et hæc altera: „ Hoc scripsit P. Lucas Mikulith Jadræ apud S. Joannem mense Julio die 4. 1627. Tunc pugnabant exercitus noster, & Turcarum: & nostri sint benedicti: dabunt eis super cucurbitam tamquam porcis.

VII. Eadem Breviaria & Missalia typis impressa ab an. 1528. ad ann. 1631.

Ad Libros Ecclesiasticos typis impressos me confero. *Missale* Slavo-Latinum, Venetiis anno 1528. opera Fr. Pauli de Modrussa Ord. Minorum Conventualium, primum typis impressum, lucem vidit: deinde triennio post, idest, anno 1531. Simon Cozicich, seu Begna, Modrussensis Episcopus, idem ipsum Missale *Flumii*, sive *Tarsaticæ*, in suis ædibus suisque sumptibus edidit. Fragmentum ejusdem *Missalis*, literis paulo grandioribus impressi, servatur apud Patres Sancti Joannis de Jadra teste Caramano num. XXXIX., *Breviarium*, unacum *Missæ Canone*, nec non *Missa pro defunctis*, atque *Rituali*, Venetiis editum est, anno 1561. a Nicolao Brozich, Plebano Ecclesiæ Omiscel, in insula Veglensi: de quo Breviario intelligendus videtur cl. Le-Long Tom. 1. Bibliothecæ Sacræ art. 6. pag. 436. ubi de Libris Slavice editis loquens: „ Psalterium (inquit) lingua Slavica, charactere Illyrico sive Serviano v. *Breviarium Slavicum*, 8. Venetiis apud filios Jo: Francisci Turresani, Mense Martio 1561. Idem in 4. Romæ, e Typographia Sacræ Congreg. de Propaganda Fi-

„ de 1621. In 8. ibidem 1629. „ *& pag.* 437. „ Missale Romanum lingua Slavonica, charactere Illyrico, jussu Urbani VIII. editum, 4. Romæ typis S. Congr. de Prop. „ Fide 1631.

VIII. Breviarium Romanum Slavolatinum, recognitum a Raphaële Levacovich Archiepiscopo Achridano, & a Methodio Terlecki Episcopo Chelmensi & Belcensi probatum, typis S. Cong. de Propag. Fide editum, præfixis Inn. PP. X. Literis Apostolicis anno 1648.

Quid vero de hujusmodi Missalibus & Breviariis, tum manuscriptis, tum editis sentiendum sit, audiatur Methodius Terlecki Episcopus Chelmensis & Belcensis in Præfatione ad Breviarium Slavo-Latinum, a Raphaele Levacovich Achridano Archiepiscopo emendatum, quæ Præfatio (*a*) extat in Cod. Vat. MSS. 6471. Autographo Breviario præfixa, & a nobis Tom. 1. pag. 114. & seq. exhibita. „ Ego Methodius Terlecki, Episcopus Chelmensis & Belcensis, dum anno infrascripto, (*idest a creatione mundi* 7151. *a nativitate Christi* 1643. *Ind.* XI. *die* 16. *Sept.*) pro gravissimis negotiis totius Russiæ, nonnullisque meæ diœcesis, inprimis vero, „ quæ opportuna atque pernecessaria arbitratus sum, pro sanctissima unione in Russia, & aliis Slavonicæ nationis Provinciis conservanda & promovenda, apud Sedem Apostolicam summo studio laborarem, atque in dies expeditionem „ eorundem pro voto præstolarer; Emi & Rmi Dñi Cardinales Sacræ Congreg. de Prop. Fide instantiam apud me fecerunt, ut juxta eorundem decretum sub die 1. Sept. anni „ præsentis 1643. editum, vocato R. P. Raphaele Croato „ Ord. Minor. de Observantia, ad impressionem Breviarii Illyrici deputato, Psalterium in eodem Breviario imprimendum, cum memorato R. P. Raphaële, ad vulgatam Translationem, quantum phrasis Illyricæ linguæ pateretur, de „ verbo ad verbum accommodarem. Itaque quo in causa tam „ pia eorum voluntati morem gererem, sepositis quibuscumque privatis negotiis & occupationibus, accersiri curavi illico præfatum R. P. Raphaëlem, afferreque plura vetustorum Illyricæ linguæ Breviariorum manuscripta & impressa „ exemplaria, atque Autographum, quod idem R. P. Raphaël ad Vulgatæ editionis sensum paraverat, adhibitis etiam „ antiquissimis, quibus ab ipso suo exordio Ruthena, & cuncta Slavonica usa est & utitur Ecclesia, Codicibus: post di-

„ vinum

---

* Refertur etiam a Le-Longio Tom. 1. Bibl. sacr. art. 6. pag. 437.

„ vinum imploratum auxilium, diligentissime insimul contulimus ipsius R. P. Raphaëlis Autographum supradictum cum antiquis Breviarii Illyrici Psalteriis, Latina Vulgata semper præ oculis existente, atque an conformis esset, examinavimus. Ita factum est, ut sollicita adhibita cura, tale redditum est Psalterium, quale a supradicta S. Congregatione expeteretur, hoc est, adamussim Vulgatæ Translationi concordans. Nam explosis nonnullis vulgaris sermonis Dalmatici vocabulis, quæ scriptorum licentia in vetusta Illyrica Breviaria intrusa fuerant, quæque R. P. Raphaël suæ Translationi inseruerat, pura quæ in incorruptis apud me habebantur Slavonica, eorum loco reposuimus; punctuationemque, & periodos, atque initia versuum singulorum, quum longe aliter in Illyricis leguntur, ubique juxta Vulgatam accommodavimus: ita ut, divina opitulante gratia, Psalterium ipsum per nos revisum, atque, ut dictum est, a peregrinis Dalmaticis vocibus purgatum, concordet in præsens in omnibus & per omnia cum desiderato Psalterio novissimi Breviarii moderni SS. D. N. Papæ Urbani VIII. Vulgatæ editionis. Neque est, ut eam ob causam Illyrici Breviarii impressio, summopere necessaria & ab Illyricanæ Ecclesiæ Presbyteris quotidie expetita, diutius differatur.

Huic Attestationi Methodii Episcopi in Cod. Vat. 6471. fol. 11. præmissa fuerat *Approbatio* Theologorum quorumdam Ruthenorum de eodem Breviario Illyrico-Latino a Raphaële Levacovich conscripto in hæc verba. „ Nos infrascripti Monachi Ordinis S. Patris Basilii, Sacræ Theologiæ Professores, jussu S. Congregationis de Prop. Fide, atque de mandato Rm̄i P. Fr. Nicolai Riccardi Magistri S. P. A. legimus, & examinavimus Breviarium Romanum Slavonico idiomate per R. P. Fr. Raphaëlem Levachovicz Croatam Theologum Ord. Minor. de Observantia conscriptum, Hymnosque in eodem non nisi magno cum labore metrice compositos. Quod quia fideliter translatum atque in omnibus concordans cum novissimo Breviario a SS. D. N. nuperrime correcto invenimus, ideo his nostris superinde testimonium propriis manibus subscriptum dare voluimus; summopere exoptantes, ut opus ipsum quantocius typis ex-

 „ cusum

„ cursum in commodum Illyricanæ Ecclesiæ prodeat. Datum
„ Romæ in Collegio Græco ad Ædes S. Athanasii die 24. Augusti
„ 1635. Josaphat Issachovicz Monachus Ordin. sancti
„ Basilii Magni. Philippus Borovicla Monachus Ord. S. Basilii
„ Magni.

Sed quia Illyricam Psalterii Translationem non concordare cum Vulgata Latina compertum est, ideo fol. 12. in eod. Cod. Vat. 6471. hoc decretum prodiit. „ Die 10. Novemb.
„ 1642. In Consistorio Secreto. Referente Emo D. Card.
„ Brancatio instantiam Fr. Raphaëlis de Croatia Ord. Minor.
„ de Observantia, ut SSmus D. noster declarare dignaretur,
„ an juxta Vulgatam editionem imprimendum esset Psalterium
„ in Breviario Illyrico imprimendo, quum ex quatuor
„ illius Translationibus Illyricis, quæ habentur, nulla perfecte
„ concordet cum Vulgata editione Latina; Sanctitas
„ sua jussit, ex præfati Psalterii Translationibus illam, quæ
„ magis concordat cum Vulgata editione, corrigi & emendari
„ juxta eandem Vulgatam in Congregatione patticulari pro
„ emendatione Bibliorum Arabicorum instituta coram Emo
„ D. Card. Paleotto, vocatis ad eam aliis Theologis linguam
„ Illyricam callentibus; eandemque Translationem juxta Vulgatam
„ editionem Latinam emendatam in dicto Breviario
„ imprimi. Franciscus Ingolus Secretarius.

Consequeter peracta, ut jussum fuit, per Methodium Episcopum emendatione, fol. 10. in eod. Cod. Vat. 6471. decreto Pontificio imperata est Breviarii Slavo Latini impressio. „ Coram Sanctissimo die 28. Septemb. 1643. Referente
„ Emo D. Card. Brancatio Attestationem R. P. D. Methodii
„ Episc. Chelmensis, Rutheni uniti, de confrontatione facta
„ Psalterii Illyrici cum Vulgata editione, ejusque emendatione;
„ SS. D. Noster mandavit, Breviarium Illyricum
„ quamprimum imprimi cum præfata Attestatione. Franciscus
„ Ingolus Secretarius.

Postremo quum jam esset impressum idem Breviarium, jussit Sacra Congregatio Autographum ipsum in Bibliotheca Vaticana servari, fol. 9. in eod. Cod. Vat. 6471. „ Die 17.
„ Decembr. 1647. Referente Emo D. Card. Capponio, Sanctissimum
„ Dominum nostrum probasse, ut originale manu-

„ scri-

„ ſcriptum Breviarii Illyrici in Bibliotheca Vaticana conſerve-
„ tur; Sacra Congregatio juſſit, illud ad dictam Bibliothe-
„ cam ad effectum prædictum deferri. Franciſcus Ingolus Se-
„ cretarius.

Ita emendatum *Breviarium* Slavo Latinum, in lucem prodiit anno 1648. præfixis *Innocentii Papæ X.* literis. „ Dat.
„ Romæ apud S. Mariam Majorem ſub Annulo Piſcatoris
„ die XXII. Februarii MDCXLVIII. Pontificatus anno IV. *in hæc*
„ *verba*. Romanum Pontificem, cui ex diſpoſitione divina
„ omnium orbis Eccleſiarum cura incumbit, ſedulo decet in-
„ vigilare, ut cuncta ad Catholicam Fidem divinumque cul-
„ tum pertinentia, rite recteque in Eccleſiis prædictis pera-
„ gantur; & præſertim ut Sacræ Scripturæ & alii Codices;
„ qui fidei cultuſque hujuſmodi fundamenta, & ſacras preces
„ laudibus gratiiſque Deo perſolvendis continent, quocum-
„ que tempore vel idiomate aut charactere conſcripti ſint,
„ mendis atque erroribus plane careant, illiſque omnino ex-
„ pertes ab omnibus habeantur. Quum igitur Illyricarum gen-
„ tium, quæ longe lateque per Europam diffuſæ ſunt, atque
„ ab ipſis glorioſis Apoſtolorum Principibus (*a*) Petro &
„ Paulo potiſſimum Chriſti Fidem edoctæ fuerunt, libros Sa-
„ cros jam inde a D. Hieronymi temporibus, ut pervetuſta
„ ad nos detulit traditio; vel certe a Pontificatu fel. recor.
„ Joannis PP. VIII. Prædeceſſoris noſtri, uti ex ejuſdem data
„ ſuper ea re epiſtola conſtat, ritu quidem Romano, ſed idio-
„ mate Slavonico, & charactere S. Hieronymi vulgo nuncu-
„ pato conſcriptos, opportuna recognitione indigere com-
„ pertum ſit: Nos rec: mem. Urbani Papæ VIII. etiam Præ-
„ deceſſoris noſtri, qui Miſſale Illyricum emendatum juxta
„ nuperrimas illius reformationes charactere Hieronymiano
„ ac lingua Slavonica typis vulgari mandavit, veſtigiis inhæ-
„ ren-

a Petrus certe, & Paulus Illyrios & Dalmatas fidem Chriſti docuere, & fideles illi in Dalmatia & Illyrico, olim degentes Romanæque Sedi ſubjecti, Libros ſacros a S. Hieronymo Latine converſos vel emendatos accepere. At vero Slavi, qui in Illyricum & Dalmatiam pluribus poſt ſæculis adventarunt, non a S. Hieronymo, ſed a SS. Cyrillo ac Methodio & fidei rudimenta & ſacras Literas Slavico idiomate conſcriptas hauſerunt. Ita ſunt Innocentii PP. X. verba intelligenda; niſi dicatur, ex erronea Dalmatarum narratione locutus; quam tamen narrationem idem ipſe corrigit ſequentibus verbis: *vel certe a Pontificatu Jo: VIII. Papæ*.

„ rentes, de Venerabilium Fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium, negotio Propagandæ Fidei per univerſum mundum præpoſitorum, conſilio, Venerabili Fratri Raphaële Archiepiſcopo Achridæ ſeu Primæ Juſtinianæ mandavimus, ut Breviarium Illyricum, ante annos centum impreſſum, recognoſceret, & ad formam Breviarii Romani Latini nuper a prædicto Urbano Prædeceſſo. reformati in prædictam linguam Slavonicam redigeret. Quod quum idem Raphaël Archiepiſcopus diligenter præſtiterit, dictumque novum Breviarium Illyricum a peritis prædictæ linguæ & in ſacris literis edoctis viris comprobatum fuerit: idcirco nos motu proprio & ex certa ſcientia & matura deliberatione noſtris, deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, de ſimili prædictorum Fratrum noſtrorum conſilio, Breviarium prædictum tenore præſentium confirmamus, & approbamus, typiſque mandari jubemus „. Cetera de *Officio B. V. M.* & *Defunctorum*, & *VII. Pſalmis Pœnitentialibus*, & *XV. gradualibus*, & ne dictum Breviarium alibi in toto orbe ſine ſpeciali Sedis Apoſtolicæ in ſcriptis obtinenda facultate imprimatur, aut impreſſum proponatur, ſeu recipiatur.

IX.

Iterum typis evulgatum Miſſale anno 1688. ſub Innocentio XI. typis Illyricis. Digreſſio de libris ſacris a Primo Trubero Croatice ſive Slavice editis.

Primo itaque Breviarium iſtud Illyrico-Latinum prodiit anno 1648. ſub Innocentio X. deinde anno 1688. ſub Innocentio XI. Utrobique Titulus eſt: „ Breviarium Romanum Slavonico idiomate, juſſu SS. D. N. Innocentii X. [*Innocentii XI.*] editum Romæ typis & impenſis Sac. Congregationis de Propaganda Fide MDCXLVIII. [MDCLXXXVIII.]„ Sequitur *Epiſtola Innoc. X.* (ut ſupra) dat. Romæ anno 1648. die 22. Februarii Pontif. IV. Latine, & Slavice. Deinde hæc Adnotatio de Typis Illyricis ſeu characteribus Hieronymianis: „ Illyrici Typi a D. Ferdinando II. Rom. Imperatore, Sacræ Congregationi de Propaganda Fide, commemoranda liberalitate, donati, documentum maximum, ſub auſpicatiſſimo nomine invictiſſimi & potentiſſimi Cæſaris Ferdinandi III. Rom. Imperatoris ſemper Auguſti &c. ad longe lateque per Europam & Aſiam diffuſos, & Auguſtiſſimæ Domui Auſtriacæ fideles æque atque obſequentes Illyricos Populos tranſmiſſum, labore Fr. Raphaëlis Levacovich Croatæ Ord. Minor. S. Franciſci de Obſervantia Archiepiſcopi

„ Achri-

„ Achridæ, seu Primæ Justinianæ „. Eadem Inscriptio Slavice legitur.

Porro *Illyrici Typi* in hac Inscriptione memorati, quos Ferdinandus II. Imperator Sacræ Congregationi de Propaganda Fide dono dedisse dicitur, non alii sunt ab iis, quibus *Truberus novum Testamentum Croatice sive Slavice Tubingæ anno* 1562. edidit. Exstat hæc ipsa Truberi editio in Biblioth. Vat. inter Codices typis excusos num. 133. in 4. præmissa ad Maximilianum Bohemiæ Regem Germanica ejusdem Truberi Præfatione data mense Januario an. 1562. Aliæ ejusdem Truberi editiones *novi Testamenti Croatice*, sive Hieronymianis sive Cyrillianis literis, memorantur a Le Longio Biblioth. Sac. Tom. 1. Art. 6. Sect. 5. pag. 442. & seq. nimirum vel *sine anno*, vel *anno* 1553. 1557. 1562. 1563. 1577. 1581. 1584. 1599. in quibus editionibus Truberus sic præfatur: „ Populi „ qui Croatiam, Dalmatiam, Bosniam, Serviam, & Bulgariam incolunt, huc usque nec omnes Sacræ Scripturæ libros, nec Catechismum in linguam suam conversos habuerunt; Missali, Breviario, aliisque libris Liturgicis dumtaxat utebantur „. Conjuncta itaque cum Antonio Dalmata, & Stephano Consule Istriæ opera, idem Truberus editionem illam Dialecto Croatica curavit, in quatuor Partes distinctam: quarum prima Catechismum Lutheranis erroribus respersum continet. Altera, quatuor Evangelia & Actus Apostolorum: Tertia, Epistolas & Apocalypsim: Quarta, Commentaria in Evangelia pro Dominicis & Festis per annum. Quod autem de memoratis Slavis populis ait Truberus, *eos* scil. *hucusque* [ideft, usque ad annum circiter 1550.] *nec omnes Sacræ Scripturæ libros, nec Catechismum in suam linguam conversos habuisse*: id, inquam, quoad *libros Sacræ Scripturæ*, falsum omnino est; quidquid sit de *Catechismo* Luteranis ineptiis resperso, quem Dalmatæ, Bosni, Servi, Croatæ, Bulgari nec habuerunt, nec habere curarunt, aut curant: nam *Scripturam Sacram novi & veteris Testamenti*, in linguam Slavicam usque a temporibus SS. Cyrilli, & Methodii, conversam fuisse, nemo est qui ignoret. Ejus vero vetustissima exemplaria apud Slavos extitisse, & adhuc exstare, documento sunt celebriores per Europam Bibliothecæ. Vide Le Long Bi-

Biblioth. Sacr. Tom. 1. Art. 6. Sect. 1. pag. 436. ubi veteris & novi Testamenti libros Slavicos manu exaratos recenset: nos autem nostras hoc de argumento observationes, de Sacris scilicet Scripturis Slavicis, tum proferemus, quum de Ecclesiasticis Russorum libris sermo erit. Ad libros Latini Ritus redeat oratio.

X. Urbani VIII. Papæ literæ de Missali Slavo-Latino anno 1631. & iterum anno 1706. Romæ typis impresso.

Missale Slavo-Latinum, præter Venetas anni 1528. 1531. & 1561. (quarum supra est facta mentio) editiones, jussu Urbani VIII. reformatum, Romæ demum anno 1631. typis Sacr. Congreg. de Propaganda Fide vulgatum fuerat: septemdecim nempe ante Breviarium annis. Causam novæ hujusce editionis refert idem *Urbanus Papa in Literis Apostolicis*, quæ fuerunt eidem Missali præfixæ: „ Datæ autem Romæ apud „ S. Mariam Majorem die 29. Aprilis 1631. Pontificatus an„ no octavo, & evulgatæ eodem anno 1631. die 29. Novem„ bris, Pontificatus nono „. His verbis. „ Ecclesia Catho„ lica, cui, divina favente clementia, nullo meritorum nostro„ rum suffragio, præsidemus, sicuti una est, ita requirit nostræ „ pastoralis vigilantiæ sollicitudo, ut Christifideles idipsum „ non solum sapiant, sed etiam, quantum possibile est, omnes „ etiam unanimes uno ore in orationibus & sacrificiis honori„ ficent Deum. Quum itaque, sicut accepimus, Missale „ idiomate Slavonico a fel. rec. Joanne VIII. Prædecessore „ nostro concessum, a centum circiter annis [*idest ab anno* „ *1528. quo primum (a) Venetiis prodiit*] typis editum „ non fuerit, atque inde acciderit, ut Slavorum Ecclesiæ „ Missalium (*b*) inopia adeo laboraverint, ut plerisque in „ locis, nec Sacerdotes sacrosanctum Missæ Sacrificium offer„ re, nec populi Ecclesiæ præcepto de illo audiendo satisfa„ cere

a Videntur ergo editiones anni 1531. & 1561. non publici juris, sed ad usum Ecclesiarum Modrusensis & Veglensis dumtaxat factæ fuisse.

b Illustrissimus idemque amicissimus Antonellus in Differt. super nova editione Missalis Illyrici seu Slavonici: „ Ferdinandus II. Imp (inquit) ut narrat Ingolus „ qui erat eo tempore S.Congr. de Prop. Fide Secretarius) diversarum Provinciarum „ Illyrici, in quibus divina officia ritu Latino, sed lingua Illyrica celebrantur suppli„ cationibus motus, flagitavit a Rom. Pont. ut Missalia Illyrica imprimi curaret: „ quoniam populi quum a suis Sacerdotibus, Missalibus deficientibus, Missam audire „ nequirent, ibant ad Schismaticorum Ecclesias, qui Græco ritu, lingua autem Il„ lyrica, sacra faciebant. Unde grave animarum saluti detrimentum afferebatur: „ nam Catholici non solum cum hæreticis in divinis communicabant, sed insuper „ plurimi eorum ad Schismaticorum errores transibant.

„ cere commode potuerint. Nos Missalium inopiæ hujusmo-
„ di ad divini nominis laudem & gloriam, animarumque
„ Christifidelium illarum partium salutem occurrere volentes,
„ Venerabilibus Fratribus nostris S.R.E. Cardinalibus nego-
„ tio Fidei in universum Orbem propagandæ præpositis injun-
„ ximus, ut quamplura Missalia Slavonico conscripta idioma-
„ te, a Provincia Dalmatiæ Romam jussu nostro afferri, iis-
„ que per nonnullos linguæ Slavonicæ peritos, juxta emen-
„ dationes a fel. etiam rec. Pio V. & Clemente VIII. Romanis
„ Pontificibus, similiter Prædecessoribus nostris, factas &
„ eorum literis Apostolicis approbatas, correctis, Missale quod
„ Romano prorsus conforme esset, componi, illudque præ-
„ fato idiomate Slavonico, ad usum & commodum eorum-
„ dem Christifidelium Ecclesiarum, locorum, & provincia-
„ rum, ubi hactenus præfato idiomate celebratum fuit, im-
„ primi curarent. Quæ omnia quum præfati Cardinales dili-
„ genter præstiterint, eadem per præfatos Cardinales & pie
„ & accurate in præmissa ordinata & gesta approbantes, ac
„ præfatum Missale antiquum abrogantes; motu proprio, &
„ ex certa nostra scientia ac matura deliberatione nostris, de-
„ que Apostolicæ potestatis plenitudine, antiquorum Missa-
„ lium Slavonici idiomatis tam impressorum, quam manu-
„ scriptorum usum, tenore præsentium, sub indignationis
„ nostræ, ac aliis arbitrii nostri, imo iis etiam pœnis, quæ
„ eorumdem Pii, & Clementis Prædecessorum nostrorum li-
„ teris continentur, tenore præsentium, penitus & omnino
„ interdicimus. Præterea sub eisdem pœnis eo ipso absque
„ aliqua declaratione incurrendis, Apostolica auctoritate, ea-
„ rumdem tenore præsentium, prohibemus omnibus & singu-
„ lis Presbyteris & Clericis, tam sæcularibus, quam cujusvis
„ Ordinis, Congregationis, Societatis, & Instituti, etiam
„ speciali nota dignis Regularibus, earumdem Ecclesiarum,
„ locorum, & provinciarum, ubi hactenus, ut præfertur, præ-
„ fato idiomate Slavonico celebratum fuit, ne elapsis octo
„ mensibus a die publicationis præsentium in Urbe, alio,
„ quam hujusmodi novo Missali, nisi maluerint Latino,
„ utantur.

An vero Missale hujusmodi Slavonicum anno 1631. jussu Urba- XI. Neque ita a vulgaribus Dalmatici

fermonis vocabulis emendatum, neque Romano prorsus conforme illud Missale Slavo-Latinum prodiit.

Urbani VIII. editum, ita prodierit & Romano prorsus conforme, & in Epistolis atque Evangeliis juxta Vulgatam editionem Latinam emendatum, & a nonnullis vulgatis peregrinisque fermonis Dalmatici vocabulis purgatum: non ausim affirmare. Certe Pastritius in laudata ad Dalmatiæ Præsules Epistola, Raphaëlem Levacovichum immensis laudibus cumulat, quod anno 1643. non Breviarium Slavonicum dumtaxat, sed etiam *Missale* ab erroribus purgaverit: „ Quoties antiqua (inquiens) „ manuscripta pervolvi Breviaria, tot erroribus conspersas li- „ neas & in orthographia & in Grammatica reperi, ut stoma- „ chum mihi moverit: nullibique meliorem loquendi formu- „ lam, quam in impresso Breviario Romæ in Typographia „ Sac. Congregationis de Propaganda Fide 1648. conspexi; „ multamque & æternam gloriam mereatur vir ille eximius „ P. Raphaël Levacovich Croata Ord. S. Francisci de Obser- „ vantia, merito ad Achridanum Archiepiscopatum evectus (addere debuisset & nomen Methodii Episcopi Chelmensis & Belcensis Rutheni, qui è Raphaëlis editione non paucos „ errores sustulit:) Immensum enim laborem subiit in ver- „ tendo, fere toto Breviario, ac fere magna ex parte Missali; „ & ubique, quod mirum est, servando proprietatem voca- „ bulorum & Grammaticam literalis locutionis „. Caramanus autem num. XL. productis Levacovichi ipsius verbis ostendit, illum postquam Missali edendo operam suam impenderat, triennio post animadvertisse, nonnulla sibi excidisse vocabula, quæ minus apta essent: „ Dopo l'edizione del Messa- „ le [inquit Caramanus] il Levacovich acquista miglior co- „ gnizione del Literale Slavo. Perciò il suo Breviario del „ 1648. è più esatto: essendogli venuto per le mani tre anni „ dopo il mentovato Salterio della versione di S. Girolamo, „ ed avendo da quello appreso, Primum, come egli scrive, „ antiquam Slavonicæ linguæ orthographiam: deinde legiti- „ mum quarumdam literarum usum: tum secutam certorum „ ejusdem linguæ vocabulorum depravationem: postremo „ plurimorum Psalterii, quod Romano insertum est Brevia- „ rio, locorum, quæ discordabant, ad vulgatæ editionis exem- „ plar accommodationem „. Secunda tamen ejusdem *Missalis* editio, quæ anno 1706. typis ejusdem Sacræ Congregatio-

nis

nis de Propaganda Fide curata est, non aliter ac prima anni 1631. prodiit.

XII. Vir cl. Matthæus Caramanus Jadrensis Archiepiscopus emendandum Missale Slavonicum suscepit, & numeris omnibus absolutum edidit anno 1741.

Quamobrem quum ob Missalium penuriam eadem Sacra Congregatio decrevisset ipsum Missale Slavicum typis iterum evulgare; quumque Vincentius Zmajevich Archiepiscopus Jadræ necessariam esse ipsius Missalis emendationem affirmasset, demandata fuit ea provincia *Matthæo Caramano*, Metropolitanæ Spalatensis tunc temporis Sacerdoti, postea Absorensi Episcopo, ac demum ad Jadrensem Archiepiscopatum evecto, viro & in sacris literis apprime docto, & linguæ Slavicæ tum literalis, tum vulgaris peritissimo: de quo proinde illud merito usurpaverim, quod de Levacovicho Pastritius vir clarissimus ajebat: ,, Immensum laborem subiit in *emendando* ,, fere toto Missali, servando proprietatem vocabulorum, & ,, Grammaticam literalis locutionis ,,. Testes hujus rei sunt Approbatores quatuor ,, Nimirum, Procurator Generalis ,, Monachorum S. Basilii Ruthenorum Maximilianus Zwodski ,, & Cæsarius Stebnovski, uterque Alumnus Collegii Græcorum S. Athanasii de Urbe: nec non duo Monachi Rutheni, ,, Innocentius Piehowich, & Silvester Rudizki, nunc Luceoriensis Episcopus ,,. Lucem ergo vidit nova hæc Missalis Slavo-Latini editio anno 1741., numeris omnibus absoluta, & Ruthenorum omnium atque Dalmatarum plausu excepta. Unum Presbyterum in Dalmatia reperire fuit, qui patrii Bosnensis sive Ragusæi idiomatis amore ductus, conscriptis quibusdam Adnotationibus, totus in id incumbit, ut, [quod Neoterici Heterodoxi adversus Ecclesiam Catholicam contendunt] vulgaris sermo in rebus divinis celebrandis, Literali prorsus eliminato, inducatur. Slavicam enim linguam, a Caramano multis in locis restitutam, in quam usque a temporibus SS. Cyrilli ac Methodii sacras scripturas, divinaque officia conversa fuisse ostendimus, ab Ecclesiasticis libris tamquam menti Romanorum Pontificum, qui ejus linguæ usum in rebus divinis concessere, contrariam, proscribendam esse ait, ejusque loco vulgarem Illyricam, qua Bosnenses, Ragusæi, Dalmatæ utuntur, substituendam. Illyricam quippe bonus iste Presbyter indigenarum Slavorum veterem, primævum, sincerum, ac genuinum sermonem appellat: Cyrillianum vero, in quo vete-

ra omnia Slavorum tum Sacra, tum Civilia monumenta conſcripta exſtant, Barbarum, Geto Thracio Græcum vocat. Jam vero conclamatum eſset de Slavica lingua Literali; Breviarium quoque Slavolatinum a Levacovicho & Meletio emendatum, flammis tradi oporteret: Biblia denique Sacra quotquot in Bibliothecis ſervantur, laceranda eſsent; ſi Neoterico huic cenſori aures præberemus. Sed muneri ſuo nequaquam defuit Caramanus. Juſsus enim (*a*) ad objecta reſpondere, turpiſſimum facinus fore duxit, ſi nec univerſæ Slavorum genti pro vetuſtiſſima ac literali ipſius lingua, nec Pontificiis Conſtitutionibus eamdem linguam probantibus, nec ſibi ipſe, qui, ut vulgaribus nonnullis vocabulis Miſsale purgaret, operam ſuam ſtudiumque contulerat, opitularetur. Quamobrem doctam conſcribere aggreſsus eſt Diſsertationem in capitula ſeu numeros CXXXIX. diſtinctam, præmiſsa ad Sanctiſſimum D. N. BENEDICTUM XIV. Pont. Opt. Max. Epiſtola data Romæ 10. Octobris anno 1753., demonſtrans, quænam ſit primæva Slavorum lingua, quam SS. Cyrillus ac Methodius in divinis ſcripturis atque officiis convertendis adhibuere; & quantum ab illius ſinceritate diſtet vulgaris Illyrica, quam cenſor ille tantopere commendat; & quomodo Dalmatæ ipſi orthodoxi Raguſæi, Croatæ & Boſnenſes, Literalem vulgari prætulerint præferantque; contra, heterodoxi in Eccleſias vulgarem ſermonem præ Literali invehere conentur: non alio denique, quam Literali Slavico ſermone, & conſcriptos fuiſse ſacros libros, & in Eccleſia utendos, a Romanis æque Pontificibus, ac a Slavicæ cujuſcumque nationis Præſulibus conſtitutum eſse.

XIII. Approbatam a viris linguæ Slavicæ peritis, ejus Miſsalis Slavolatini editionem, SSmus D. N. BENEDICTUS PP. XIV.

Caramani Diſſertationem tum Dalmatarum, tum Ruthenorum nomine probarunt viri docti, *Antonius Tripcovich* electus Epiſcopis Nonenſis, & *Baſilius Boskovich* Ordinis S. Baſilii Congregationis Ruthenorum Procurator Generalis, conceptis hiſce verbis. „ Obtemperando mandatis Eminentiſſimi, & „ Reve-

a Tranſmiſsæ fuerant ad Archiepiſcopum Caramanum conſcriptæ ab illo Presbytero in Miſsale Illyricum anno 1741. editum Adnotationes cum hac Epiſtola die 25. Julii 1750. „ Eſſendo ſtate preſentate nei qui anneſſi foglj alla Santità di N. S. va„ rie Annotazioni ſopra il Meſſale Illirico riſtampato nel 1741. nella Stamperia di „ queſta Sig. Congregazione, ſi è la medeſima degnata di comandare, che foſſero „ traſmeſſi a V.S., per averne da Lei le opportune riſpoſte. Eſeguendo pertanto con „ la preſente l'ordine di S. B., ne attenderò col ritorno de' fogli ſudetti le Conſi„ derazioni di V.S. per umiliarle alla Santità Sua etc.

„ Reverendissimi Domini S. R. E. Cardinalis D. Fortunati
„ Tamburini Congregationis Sacrorum Rituum, & deputa-
„ tæ super correctione librorum Orientalium Præfecti, opus
„ manuscriptum, cui Titulus = *Identità della lingua littera-*
„ *le Slava, e necessità di conservarla nei Libri Sagri, Conside-*
„ *razioni, che si umiliano alla Santità di Nostro Signore*
„ PP. BENEDETTO XIV. *da Matteo Caraman Arcivescovo*
„ *di Zara, sopra l'Annotazioni del Sacerdote ... in ordine al-*
„ *la versione del Messale Romano stampato in Roma l'anno* 1741.
„ attente legimus, necnon Adnotationes ipsas contra supradi-
„ ctum Missale a Sacerdote .... factas, oppositas, & SSmo
„ Dño Nostro feliciter Regnanti PP. BENEDICTO XIV.
„ exhibitas, Considerationesque Apologeticas Illmi, & Rmi
„ Dñi Matthæi Caramani Archiepiscopi Jadren. memorati
„ Missalis olim Correctoris, diligenter ponderavimus: Un-
„ de, sicut a Critico, dante operam Litteralem linguam Sla-
„ vam extinguendi, vulgaremque substituendi, voces & te-
„ xtus litterales, demptis, additis, divisis litteris, corru-
„ ptos, depravatos, & vulgarizatos observavimus; ita Illu-
„ strissimum ac Reverendissimum Dominum Archiepiscopum
„ Litteralis Slavæ linguæ peritissimum, non minori eruditio-
„ ne, quam sinceritate, & Catholica doctrina, productis lu-
„ culentis testimoniis ex Liturgicis aliisque sacris Libris, qui-
„ bus uterque Ritus Latinus, & Græcus Unitus, per varias
„ regiones, & provincias tot sæculis constanter utitur, atque
„ ex Breviario Romano Slavonico jussu S. Sedis a vulgaribus
„ vocibus expurgato, approbato, ac typis S. Congregationis
„ de Prop. Fide 1648. & iterum anno 1688. edito, Litterali
„ lingua Slava strenuè vindicata, omnibus oppositis a Criti-
„ tico, ipsiusque irrito conatui plene cumulateque satisfecis-
„ se; nullique, sæpememorati Missalis voces, & textus cen-
„ sura notatos, posse esse offensioni, nisi iis, qui Sacras litte-
„ ras in propriam perditionem depravare voluerint, senti-
„ mus, & pro rei veritate testamur, ac in horum fidem sub-
„ scribimus.

confirmat; editaque Constitutione, præcipit, ut Vulgatis Illyrici seu Slavici sermonis usus in divinis officiis non usurpetur.

Datum Romæ ex Hospitio SS. Sergii & Bacchi die 2. Julii 1754.

Postremo Sanctissimus D. N. BENEDICTUS XIV. sapien-

pien-

pientissimo suo judicio causam finivit, editis XVIII. Kal. Septemb. anno 1754. Apostolicis Literis, quas supra recitavi. Ex quibus apparet, non modo probatam esse sæpememorati Missalis Slavo-Latini emendationem a Caramano factam; sed etiam proscriptum quorumcumque Ecclesiasticorum librorum vulgaris Slavici sermonis in divinis officiis usum.

XIV. Rituale Romanum a P. Cassio in Illyricam linguā conversum prodiit Romæ anno 1640. literis Latinis & sermone Illyrico.

Bartholomæus Cassius, vulgo *Kassicch*, Dalmata, Societatis Jesu, *Rituale Romanum* die 15. Augusti 1636. in Illyricum sermonem convertit. Quod Rituale probavit primo, Mutius Vitellescus Societ. Jesu Præpositus Generalis, in hæc verba: „ Cum Rituale Romanum Pauli V. Pont. Max. jussu „ editum, a P. Bartholomæo Cassio nostræ Societatis Illyrice „ redditum, nostro mandato recognitum, in lucem edi pos„ se, probatum sit; facultatem concedimus, ut typis mande„ tur, si ita Illmo ac Rmo D. Vicesgerenti, & Rmo P. M. „ Sac. Pal. videbitur. In quorum fidem &c. Romæ 13. Mar„ tii 1637. „ Eidem accessit approbatio Francisci Manollæ Spalatensis J. U. D. & Canonici S. Hieronymi Illyricorum de Urbe die 25. Martii 1637. „ Ex commissione Rmi Patris „ Fr. Nicolai Riccardi Mag. S. P. A. vidi, diligenterque per„ legi hoc Rituale Romanum ex Latino Illyricum factum com„ muniori modo loquendi ab adm. R. P. Bartholomæo Cassio „ Soc. Jesu in Basilica S. Petri Pœnitentiario; nihilque in eo „ inveni contra fidem catholicam, neque contra bonos mores; „ imo opus Illyricis Sacerdotibus perutile ac pernecessarium, „ typis dignissimum censeo „. Prodiit itaque *Romæ ex Typographia Sac. Congreg. de Prop. Fide anno* 1640. hoc titulo prænotatum: *Rituale Romanum Urbani VIII. Pont. Max. jussu editum, Illyrica Lingua*: literis tamen Latinis: de quo idem P. Bartholomæus Cassius in epistola ad Urbanum VIII. sic scribit: „ Prudenti ac piissimo consilio factum est, B. P., ut Ri„ tuale Latinum fieret Illyricum, Te præcipiente, & experi„ tum a tota natione in lucem ederetur. Perdifficile enim erat „ Illyricis Sacerdotibus non paucis sacros Ritus Latino eloquio „ scriptos intelligere, eosque in praxi exercere, apud quos „ non ea Latinæ linguæ viget eruditio, ut possint exequi præ„ scripta rite recteque, sicut oportet. Meum itaque fuit, sa„ cra jubente Congregatione, cum adhuc essem in Basilica Va-

„ tica-

„ ticana Pœnitentiarius Illyricus, diuturno labore in pene „ infinita idiomatis Illyrici varietate perſcribere communiori „ dialecto Illyricis, quod Latinis ſermo Latinus præſcripſit. „ Quod quidem eo libentius atque alacrius elaboravi, quo gratius ac jucundius Tuæ Sanctitati futurum exiſtimavi. Ditiſſimus profecto theſaurus Eccleſiæ Illyricæ erit, Sacrorum „ RituumRituale effectum Illyricum, quo & gens univerſa ditabitur, & catholica fides in latiſſimis provinciis propagabitur. Ego vero meos hos labores qualeſcumque ad communiorem quamdam dialectum Illyricam redactos, Tuæ Sanctitati demiſſa animi voluntate offerre & conſecrare conſtitui, ut ſacrum opus hoc, ſub tantæ majeſtatis tutela præſidioque munitum, in lucem prodeat; imo vero tamquam „ melle conditum ab Apibus Barberinis dulcedinem Tui piiſſimi nominis in univerſum Illyricum deferat, atque ſuaviſſimo urbanitatis Tuæ dulcore perfundat. Excipiat igitur Tua „ Sanctitas hoc parvum munuſculum perbenevola urbanitate „ benignitateque, quod ego Societatis Jeſu alumnus prope „ ſeptuagenarius ad ſacros pedes demiſſe abjectus offero, ut „ poſſit liberrime ubique diſpergi atque propagari. Utinam „ aliquando etiam lucem aſpiciat ſelecta a me ex antiquis Illyricis codicibus verſio Illyrica (*a*) novi Teſtamenti, Tuo „ imperio tuiſque perurbanis auſpiciis, ut ea tota natio luce „ nova Evangelicæ prædicationis & veritatis illuſtrata, contra „ hæreſes & Schiſmata, Tuæ Sanctitatis æterna recordatione „ glorietur & oblectetur.

XV. Idem P. Caſſius Epiſtolas & Evangelicas Lectiones: necnon Novum Teſtamentum Illyrice convertit.

Idem P. Caſſius *Epiſtolas & Evangelicas Lectiones* literis Latinis,& ſermone Illyrico edidit *Romæ ex Typographia Bernardini Tani.* Id quod ante ipſum præſtiterant *Fr. Bernardinus Spalatenſis Venetiis anno 1495. & F. Jo. Bandulovich Boſnenſis* Ord. Minor. de Obſervantia *anno 1613. Matthæus* denique *Alberti*, nobilis Spalatenſis, anno *1616. officium B. M. V.* iiſdem ſermone & charactere in lucem emiſit.

XVI. Quid ſentiendum de libris Eccleſia-

Verum, quia tum *Rituale Romanum* antedictum, tum *Epiſtolæ* & *Evangelia*, necnon *Officium B.M.V.* & Caſſiana *Teſtamenti*

a In Epiſtola ad Lectorem, Illyrice ſcripta, die 15. Aug. 1636. teſtatur, non ſolum novi, ſed etiam veteris Teſtamenti verſionem a ſe elaboratam, *Staroga, i Novoga Zakonna*. Anno vero 1641. edidit.

stamenti novi versio, non literali Slavica lingua, sed vulgari Illyrica prodiere; examinandum relinquo doctis viris, an, post editam SSmi Domini Nostri Benedicti Papæ XIV. illam Constitutionem, quam supra exhibui „ ut scilicet Ecclesiastici „ omnes, qui Ritum Slavolatinum colunt, in Missis & divinis „ Officiis utantur solo idiomate Slavo Literali cum characteri„ bus Hieronymianis „ fas sit Slavolatinis hominibus antedictas *Ritualis*, *Epistolarum*, *Evangelicarum Lectionum*, *Officii B V. Mariæ*, & *Novi Testamenti* editiones in rebus divinis usurpare? Nam constat, eas omnes lingua vulgari Dalmatica & Bosnensi esse conscriptas, quemadmodum legenti apparet, testaturque cl. Caramanus num. XLIX. sic scribens de libris Dialecto Bosnensi & Dalmatica elucubratis: „ 1. Fr. Bernardino di „ Spalato stampò in Venezia l'anno 1495. con caratteri Ro„ mani, e Dialetto d'allora, un libro delle Epistole & Evan„ gelj, avendone emendato e corretto il Vecchio, 2. Gio: „ Bandulovich Min. Osservante Bosnese fece lo stesso nell' „ anno 1613. con li stessi carattere, e Dialetto suo familiare. „ 3. Matteo Alberti, gentiluomo di Spalato l'anno 1616. de„ dicò alla Signoria di Ragusi la sua versione dell' Officio del„ la B.M.V., annettendovi fra le altre cose sacre, li quattro „ Passj. 4. Bartolomeo Cassio della Compagnia di Gesù, Pa„ ghesano, stampò in Roma l'anno 1640. il Rituale Romano, „ seguendo il Dialetto Bosnese. Trovandosi in tutti e quattro „ il Passio, si fà il presente confronto di S. Giovanni d'alcuni „ passi, secondo la traduzione di 4. Scrittori connazionali „. „ *Latino*: Joan. cap. 28. v. 1. *egressus est Jesus*. Alberti 1616. „ *Izide Isus*. Cassio 1640. *Izišcao yest Tesus*. Bernardino 1495. „ *Izissalye Tsus*. Bandulovich 1613. *Izišcano yest Issus*. Lati„ no, *Hortus*. Alberti, *Vartal*. Cassio, *Vartao*. Bernardino, „ *Vartal*. Bandulovich, *Vartao*. Latino, *Sciebat*. Bernardino, e „ Bandulovich, *Znasce*. Alberti, *Znadisce*. Cassio, *Znadiasce*. La„ tino, *tradebat*. Bernardino, *pridavasce*. Bandulovich, *pridu„ vasce*. Alberti, *Izdavasce*. Cassio, *Izdavase* „. Et alia id genus plura dissimilia. Pergit idem Caramanus *num*. LI. „ Il „ P. Cassio stampò nel Dialetto Ragusino le Epistole, e gli „ Evangelj, particolarmente per la città e territorio di Ra„ gusi, come dal frontispizio del suo libro, *Romæ ex typogra„ phia*

ssicis in Slavicum vulgarem Sermonem conversis, typisque impressis?

„ *phia Bernardini Tani* 1641. Ed in questi ultimi anni furono „ ricorretti, e ristampati in Venezia gli Evangelj, e le Epi- „ stole del P. Bandulovich „. Idem num. LI. asserit, Levacovichum Croatam, Achridæ Archiepiscopum, anno 1628. Doctrinam Christianam Bellarminianam a se Croatice interpretatam typis Sac. Congregat. de Propag. Fide evulgasse: additque: „ L'istesso Levacovich ristampò l'anno 1635. a spese „ di Propaganda con caratteri Gerolimiani il *Direttorio* per „ li Sacerdoti, che *Simon Budineo* Sacerdote Zaratino avea „ dato alla luce con caratteri Romani, e dialetto volgare „: Et paulo superius: „ Il medesimo Levacovich approvò il „ *Trattato* dell' *Ortografia* composto dal *P. Michalia* per il „ suo Dizzionario volgare Illirico, *in Roma nel Convento* „ *d' Araceli* 23. *Giugno* 1646. Io Frà Rafaële Croato Minor „ Osservante, Correttore e Riformatore per ordine della „ S. Sede Apostolica de' libri Ecclesiastici della Lingua Illirica „ overo Slava, hò letto il soprapposto scritto sopra l'Ortogra- „ fia, overo il modo di poter scrivere con caratteri Latini „ la lingua Illirica, fatta dal M.R.P. Giacomo Micaglia della „ Compagnia di Gesù. E per quanto hò osservato, esso Pa- „ dre s'è ingegnato di spiegare le voci Slave con lettere Lati- „ ne con la minor variazione quanto al suono, che tengono suo „ proprio nell' idioma Latino; e spiega assai bene li vocaboli. „ &c. „ Demum de editione *Ritualis Romani*, *novique Testamenti* a P. Cassio elaborata, num. LIII. hæc observat: „ Allorchè il P. Cassio diede alla luce il suo Rituale in lingua „ volgare Illirica, benchè colla lettera al benigno Lettore, „ avesse dato avviso alli Sacerdoti Illirici d'aver tradotto an- „ che il Vecchio e nuovo Testamento, eccitandoli a muovere „ con loro preghiere li Vescovi, e li Arcivescovi a supplicare „ la Propaganda, che fosse impressa la sua Bibbia; tuttavia il „ Vescovo di Segna apertamente reclamò contro la novità „ dalle Ecclesiastiche Costituzioni vietata. Clem. VIII. Indic. „ Libror. Prohibitor. *Biblia vulgari lingua edita, non possunt* „ *legi, neque retineri: neque Episcopi, neque Inquisitores,* „ *neque Regularium superiores dare queunt licentiam.*

XVII. Slavica novi Testamenti editio in Slavicum vulga-

Hæc Caramanus. Sive autem *Cassianam Novi Testamenti versionem*, sive alteram a se elaboratam, Stephanus Rosa, Pres-

remSermonem conversa, a doctis viris improbata.

Presbyter Ragusinus, quum nuper Sanctissimo Domino Nostro obtulisset, additis demissis precibus, ut typis mandaretur, non fuit ab eo approbata, cui ferendi de illa judicii cura demandata fuerat. Sic enim *Antonius Episcopus Nonensis*, vir & literalis & vulgaris Slavici idiomatis peritus suam sententiam protulit. „ Quum mihi, statim ac ad Ecclesiam Nonensem „ electus Romam perveni, demandata fuerit a SSmo D. N. „ BENEDICTO XIV. P. O. M. revisio cujusdam Versionis Novi „ Testamenti dialecto Illyrica conscriptæ a Presbytero Ste„ phano Rosa Ragusino, & SSmo Domino Nostro anno Jubi„ læi 1750. pro illius approbatione porrectæ, ut de illius dia„ lecto meam ferrem sententiam; Versionem ipsam legi, & „ consideravi, eamque prorsus vulgari dialecto Illyrica Bos„ nensi, seu Ragusina, omnibus pervia & usuali, confectam „ reperi, prout quisque Illyricæ linguæ peritus facillime di„ gnoscere potest. Et ita fidem facio, ac verbo veritatis te„ stor. Datum Romæ ex Ædibus domesticis die 3. Augu„ sti 1754.

XVIII.
Inquiritur in Psalterium Slavicum tempore Theodori ultimi Salonitani Archiepiscopi exaratum: simulque obtenditur illud non nisi sub Jo: VIII. Papa conscriptum, & ex Versione Sacrarum scripturarum à SS. Cyrillo ac Methodio elaborata desumtum.

Hactenus de Ecclesiasticis Slavo-Latinorum libris. Unus mihi superest scrupulus eximendus. Qui Slavicam sacrarum Scripturarum versionem aut *sancto Hieronymo* tribuunt, aut certe eam *ante SS. Cyrilli ac Methodii tempora* elaboratam contendunt (qua tamen de re fusius suo loco sermo erit) pro sua sententia clarissimos viros linguæque Slavicæ peritos *Levacovichum* & *Caramanum* proferre possint. Sic enim Caramanus in sæpelaudata Dissertatione num. IV. scribit. „ Uso della lingua Slava Letterale due secoli innanzi a S. Cirillo. „ Nella stessa lingua con caratteri Girolimiani fu fatto scrive„ re da *Teodoro* ultimo Vescovo di Salona il Salterio della „ Versione di S. Girolamo due cento e più anni prima che „ predicar cominciasse S. Cirillo, come s'ha da MSS. Origi„ nali del P. Rafaele Levacovich Arcivescovo d'Acrida. Di „ tale Salterio il Chierico *Nicolò Arbesano* nell'anno 1222. „ ne fece un'esemplare, di cui approfittossi il medesimo Le„ vacovich, avendoglielo fidato per alcuni mesi *Giovanni Tom„ co Marnavizio* Vescovo di Bosna, per ammirare l'antichità „ e prenderne copia. Servasi scritto di pugno dell'istesso Le„ vacovich un Frammento diviso in due colonne continenti „ due

„ due Verſioni, queſta di *S. Girolamo*, e quella delli *Settanta*. Onde comprendeſi l' uniformità della lingua Slavolatina del ſettimo ſecolo con la Slavogreca de' poſteriori ſecoli. Verba Raphaëlis Levacovich ſuper literam ш. Rectum illius tum ſonum, tum uſum, ex *Pſalterio*, quinto ab hinc ſeculo, hoc eſt *anno Inc. Dom.* 1222. *Honorio Summo Pontifice*, *Friderico & Roberto Impp. Rege Hungarorum Andrea*, *Gunzello Spalatenſi Archiepiſcopo*, a Clerico quodam Arbenſi, *Nicolao* nuncupato, characteribus Glagoliticis in charta membrana tranſcripto, atque, ut ibidem dictus Clericus *Nicolaus* præfatus eſt, ex alio ſimiliter *Pſalterii*, impenſis & mandato *Theodori ultimi Salonitani Pontificis*, Slavonica lingua manuſcripto codice, fideliter deſcripto, aſſidua ejuſdem lectione didici. Quod quidem *Pſalterium* tribus circiter poſt annis, quam (*a*) *Miſſale* edideram, fel. rec. D. Jo: *Tomcus Marnavicius* Boſnenſis Epiſcopus, de bonis literis deque Illyrica natione optime meritus, antiquitatis agnoſcendæ gratia, ad menſes aliquot mihi luſtrandum, &, ſi vellem, tranſcribendum commodaverat, ut dixi etiam in ſupradicto Dialogo, diſſerens de literis antiquorum Illyriorum. Quis fuerit laudati Pſalterii auctor, quiſve illud in linguam Slavonicam tranſtulerit, & illo volumine faſſus ſum., & hoc fateor, me certi aliquid non poſſe aſſerere. At vero lubens admiſerim, fuiſſe Hieronymum noſtrum, tum propter communem vulgo, & Eccleſiæ Illyricæ opinionem; tum etiam propter omnimodam ejuſdem cum fonte Hebraico, & Latina Hieronymi ex Hebræo verſione concordiam. Qua vel hoc unum manifeſta convincit ratione, quiſquis fuerit illius aliquando Interpres, illum vel Hebræam, vel Latinam, vel utramque linguam perfecte calluiſſe, neceſſario dicendum eſt. Ejuſmodi autem facultatis & literaturæ virum, non modo apud Illyrios, & Slavos, ſed ne apud Latinos quidem; neque ante, neque poſt ætatem præfati Salonitani Archiepiſcopi, nullum invenio, præter *Hieronymum*, cujus dormitionem obitus *Theodori* ducentis circiter annis ſecutus eſt. Eo ita-

 „ que

a Prodiit Miſſale juſſu Urbani VIII. anno 1631. ut ſupra dixi, quo in emendando ſuam operam Levacovichus contulerat.

„ que libro hæc bona præcipue consecutus sum. Primum,
„ antiquam Slavonicæ linguæ orthographiam: deinde legiti-
„ mum quarumdam literarum usum; tum secutam certorum
„ ejusdem linguæ vocabulorum depravationem: postremo
„ plurimorum Psalterii, quod Romano insertum est Brevia-
„ rio, locorum quæ discordabant, ad Vulgatæ editionis
„ exemplar accommodationem. Sed & ex Kalendario illi li-
„ bro annexo, cæterorum, & meum errorem agnovi, quo
„ captus, scripsi tum alia multa, tum paulo ante recensita
„ nomina *Georgii*, *Evangelistæ*, *Vigilii*, *Jovitæ*, per literam,
„ de qua loquimur ш. Nam secundum illius orthographiam
„ scribenda essent γεοργин, hoc est, per γ, g, & per и, i,
„ non per ш „. Levacovichus igitur ex fide Nicolai Arbensis, qui anno 1222. vivebat, existimat, *Psalterium* illud jussu & impensis *Theodori* ultimi Salonitani Archiepiscopi, ex quo suum idem Nicolaus exaravit, *ducentis circiter annis post obitum S. Hieronymi* fuisse conscriptum: nimirum tam Levacovichus, quam Caramanus *Theodorum* Salonitanum Episcopum intelligunt, sub quo Salona funditus excisa est anno 640. sive uno ex duobus antecedentibus. „ *Annus* enim *urbis captæ* (uti scribit Farlatus Illyric. Sacr. Tom. 1. pag. 339. in Theodoro Episcopo lit. pp.) „ Fuit vel quadragesimus, vel superior,
„ vel octavus & trigesimus septimi hujus sæculi; id quod suo
„ loco investigandum erit „. idest, annus Chr. 638. vel 639. vel 640. sub Heraclio Imperatore: quo circiter anno conscriptum volunt *Psalterium* illud *Slavicum* jussu & impensis *Theodori* tunc temporis Salonitani Episcopi: ac proinde *ducentis circiter annis* post obitum S. Hieronymi, quem anno Christi 420. decessisse constat: idque confirmari ajunt iis *Nicolai* Arbensis verbis, *impensis & mandato Theodori ultimi Salonitani Pontificis*: Nam post hunc Theodorum, sub quo Salona fuit excisa, reliqui Pontifices non Salonitani, sed *Spalatenses* dici cœperunt; ex quo scilicet Jo: Theodori successor *Spalatum* Sedem transtulit, uti legitur apud Farlatum Tom. 1. Illyrici Sacri pag. 333. in Catalogo Romano his verbis. *Joannes Antistes hujus nominis* VI. *Salonitanam Sedem Spalatum translatam primus obtinuit ab anno 650. usque ad annum 680.*

Ve-

Verùm, ut huic doctorum virorum opinioni adstipulari nequeam, plura, eaque, ut puto, gravissima momenta me impellunt. Primum quidem, admisso etiam Nicolai (*a*) Arbensis librarii testimonio, adeo confusi sunt Salonitanorum seu Spalatensium Antistitum Catalogi, ut certa exinde epocha colligi non possit, nisi de iis Episcopis, quorum fit mentio in Synodis aut in epistolis Romanorum Pontificum, deque iis, qui post eversam sub Heraclio Salonam vixere. Farlatus ipse tanta Catalogorum caligine obrutus, *Theodorum* in serie primi Catalogi *Sexagesimum secundum*, (qui certe ultimus Salonitanus fuit; nam pag. 320. proxime antecedit *Joannem sexagesimum tertium*, de quo sic scribitur: *Joannes primus Archiepiscopus Spalatensis patria Ravennas*:) Theodorum, inquam, illum ab anno circiter 640. quo vivebat, ad annum 800. & quod excurrit, pag. 323. lit. cc. detrudit in hæc verba: „ Cum hoc Theodoro Catalogi perperam conjungunt „ urbis eversionem; quum is ex Catalogo Romano, annis „ amplius ducentis post Salonam eversam, Ecclesiæ Spala- „ tensi præfuerit „. Quo quid absurdius dici queat? Qui enim Joannem Ravennatem antecessit, eundem ipsum esse Theodorum, sub quo Salonæ excidium contigit, certo certius est. Deinde, tum ex hac Farlati de Theodoro, qui ducentis post eversam Salonam annis Spalatensi Ecclesiæ præfuit, confessione; tum ex Catalogo quarto Romano, in quo p.334. *Theodorus* inter annum 880., & 890. ponitur; pronum est intelligere, a Nicolao Arbensi hunc potius *Theodorum* sæculi noni præsulem Salonitanum sive Spalatensem intelligi, quam illum Joannis decessorem, sub quo Salona excidium subiit. *Ultimus* quippe *Theodorus* hic est, non ille: nam post *Theodorum* in serie Archiepiscoporum XXII. de quo in Catalogo Romano pag. 334. „ *Theodorus* V. & *Leo* III. Archiepiscopi Spa- „ latenses XXII. & XXIII. præfuerunt inter annos 880. & „ 890. Sedentibus Jo: VIII. Martino II. seu Marino, Adria- „ no III.

a Quem nullibi, quod sciam, extet autographum illud, quod Nicolaus scriptum sub Theodoro Salonitano Episcopo affirmat, dubitari possit, an de suo Nicolaus addiderit vocem illam, *ultimi Salonitani Episcopi*. Quid enim? si dicamus, Flaterium illud in Adnotatione librarii, affirmare dumtaxat, *scriptum impensis & mandato Theodori Episcopi*; cetera divinando adjecta fuisse?

„ no III. Stephano V. Formoso „ : Post hunc, inquam, *Theodorum* XXII. usque ad *Guncellum* XLVIII., sub quo Nicolaus Arbensis vivebat, suumque Psalterium anno Chr. 1222. scribebat, nullus alius reperitur *Theodori* nomine appellatus Archiepiscopus. Itaque, si vera est illa Nicolai librarii adnotatio, non ad Theodorum, qui anno 640. Salonitanis præerat, sed ad *ultimum Theodorum* referenda est, qui sub Joanne VIII. Romano Pontifice Salonitanam Ecclesiam regebat: tum nempe, quum a SS. Cyrillo & Methodio in Slavicum Sermonem jam conversa fuerant unacum sacris Scripturis divina officia, eorumque usus ab eodem Jo: VIII. Slavis permissus: ac propterea perspicuum redditur, cur Psalterium Slavicum jussu & impensis hujus Theodori Salonitani Episcopi conscriptum fuerit; ut nimirum in usum cederet Slavorum in dioecesi Salonitana degentium. Ceterum neque ante SS. Cyrilli ac Methodii ætatem Sacras literas in Slavicum sermonem fuisse translatas, neque ante Joannis VIII. Papæ tempora usum Slavicæ linguæ in divinis celebrandis concessum, res jam est apud viros emunctæ naris certissima: quidquid sit, de neotericis quibusdam, qui patriæ amore ducti, sine ullo documento, imo contra aperta scriptorum omni exceptione majorum testimonia, dictitant, & Slavicum sermonem Dalmatis Illyriisque congenitum fuisse, & a S. Hieronymo Ecclesiæ Doctore sacras Scripturas Slavice conversas. Quod autem *ducentis circiter & quinquaginta post Salonæ excidium annis* ultimus *Theodorus* a Librario *Salonitanus Archiepiscopus* dictus sit, nemini mirum esse debet. Etsi enim translata a Joanne Archiepiscopo circa annum 650. *Spalatum* Sede, *Spalatenses* vulgo appellari Antistites cœperunt; non tamen *Salonitanorum* nomen desiit, quinimo in Pontificiis literis, quingentis post excisam Salonam annis, *Salonitana Ecclesia & Salonitani Archiepiscopi* vocantur, non *Spalatenses*. Ita Innocentius II. Papa, qui ab anno 1130. usque ad annum 1143. Ecclesiæ præfuit, quum de jure debitoque Salonitano seu Spalatensi Metropolitæ obsequio aliquid detrahere velle viderentur Episcopi Dalmatici, ad Gaudium Archiepiscopum literas dedit, quibus ejus auctoritatem sartam tectam ab omni detrimento seu diminutione conservari jubet, in hæc (*a*) verba:
„ Inno-

a Apud Farlat. Tom. I. Illyrici Sacri pag. 309.

„ Innocentius Servus Servorum Dei, Gaudio Venerabili Fra-
„ tri, Salonitano Archiepiſcopo, ſalutem & Apoſtolicam be-
„ nedictionem. Sicuti B. Gregorii teſtatur auctoritas, & tam
„ veterum, quam modernorum geſtorum monumenta decla-
„ rant, examinatio & conſecratio Salonitani Archiepiſcopi ex
„ antiqua inſtitutione ad Romanum Pontificem ſpecialiter
„ ſpectat. *Et infra*. Nos ita ſtatuimus, ut in Dalmatia nullo
„ alio in loco Synodus, præter quam in veſtra Metropolitana
„ Eccleſia celebretur, & ibidem omnes Suffraganei præfatæ
„ Eccleſiæ Salonitanæ more ſolito conſecrentur „. Idem confirmat Tirpimirus (*a*) qui Principatum apud Chrobatos anno Chr. 838. obtinebat, in eo diplomate, quo quidquid Deceſſores ſui *Eccleſiæ Salonitanæ*, tunc Spalatenſi, large munificeque donaverant, id omne confirmat & in perpetuum ratum eſſe jubet, ac novis inſuper beneficiis & largitionibus cumulat, atque adauget: „ Per paginulam (inquit) privilegialem San-
„ ctæ Salonitanæ Eccleſiæ dictæ mancipata in æternum perma-
„ neant; ac deinde ut in fatam matrem Eccleſiam, quæ Me-
„ tropolis uſque ad ripam Danubii, & pene per totum Re-
„ gnum Chroatiæ „. Denique ſeculo vergente (*b*) duodecimo Alexander III. Papa quum ſuas primum ad Gerardum, denique ad Raynerium literas daret, utraſque inſcripſit quidem, *Gerardo*, vel *Raynerio Spalatenſi Archiepiſcopo*, *Apoſtolicæ Sedis Legato*; at per idem tempus eumdem Raynerium *Gregorius Antibarenſis Metropolita* in ſuis ad eum literis, *Salonitanum Archiepiſcopum & Sedis Apoſtolicæ Legatum* appellat. Quum ergo & Theodorum ultimum Salonitanum Archiepiſcopum ſub Jo: VIII. Papa teneamus, & translatarum jam per SS. Cyrillum ac Methodium in Slavicam linguam Scripturarum conſentiat tempus; nulla ſupereſt cavillandi ratio, ut Pſalterium illud temporibus prioris Theodori Archiepiſcopi, ſub quo Salona everſa eſt, a Nicolao Arbenſi Clerico exaratum dicamus; multoque minus, ut Slavicam ejuſdem Pſalterii verſionem ad S. Hieronymum referamus. Atque hic verba doctiſſimi P. Anſelmi Bandurii, a me alibi uſurpata, repetere juvat: qui quamvis Dalmata ſit, pro veritatis tamen ſtudio, Animad-

a Idem Farlat. pag. 308.
b Idem Farlat. pag. 310.

Animadverſionibus in lib. Conſtantini Porphyrogen. de Adm. Imp. edit. Reg. pag. 117. de Slavica Scripturarum verſione, ingenue ſic ſcribit: „ Quid vero ipſe de S. Hieronymi Alpha„ beto & verſione Sacræ Scripturæ, ab ipſo, ut ajunt, in Sla„ vonicam linguam facta, ſentiam, libenter fatebor. Nullibi „ in operibus Divi Hieronymi ne quidem veſtigium reperi „ linguæ Slavonicæ: quam quidem ſi calluiſſet, in explanan„ dis Scripturis, & pluries quum de nominibus Hebraicis, ea „ procul dubio uſus eſſet. Ubi vero Divus Hieronymus pa„ trium ſermonem appellat, aut noſtratum linguam; id de „ lingua Latina, quæ tunc per univerſum Romanum Orbem „ [*ac præſertim per Dalmatiam & Illyricum*] in uſu erat, „ intelligendum eſſe, nemo eruditus ignorat.

FINIS TOMI QUARTI.

IN-

I N D E X
TOMI QUARTI
PARS PRIMA.

Origines Ecclesiasticæ Slavorum Russiæ, Hungariæ, Bohemiæ, & Poloniæ.

Pe-

cislao

PARS

PARS SECUNDA.

Origines Ecclesiasticæ Slavorum Dalmatiæ & Illyrici.

Cre-

